# GYÖKEREK ÉS LOMBOK
## Erdészportrék

# GYÖKEREK ÉS LOMBOK

## Erdészportrék

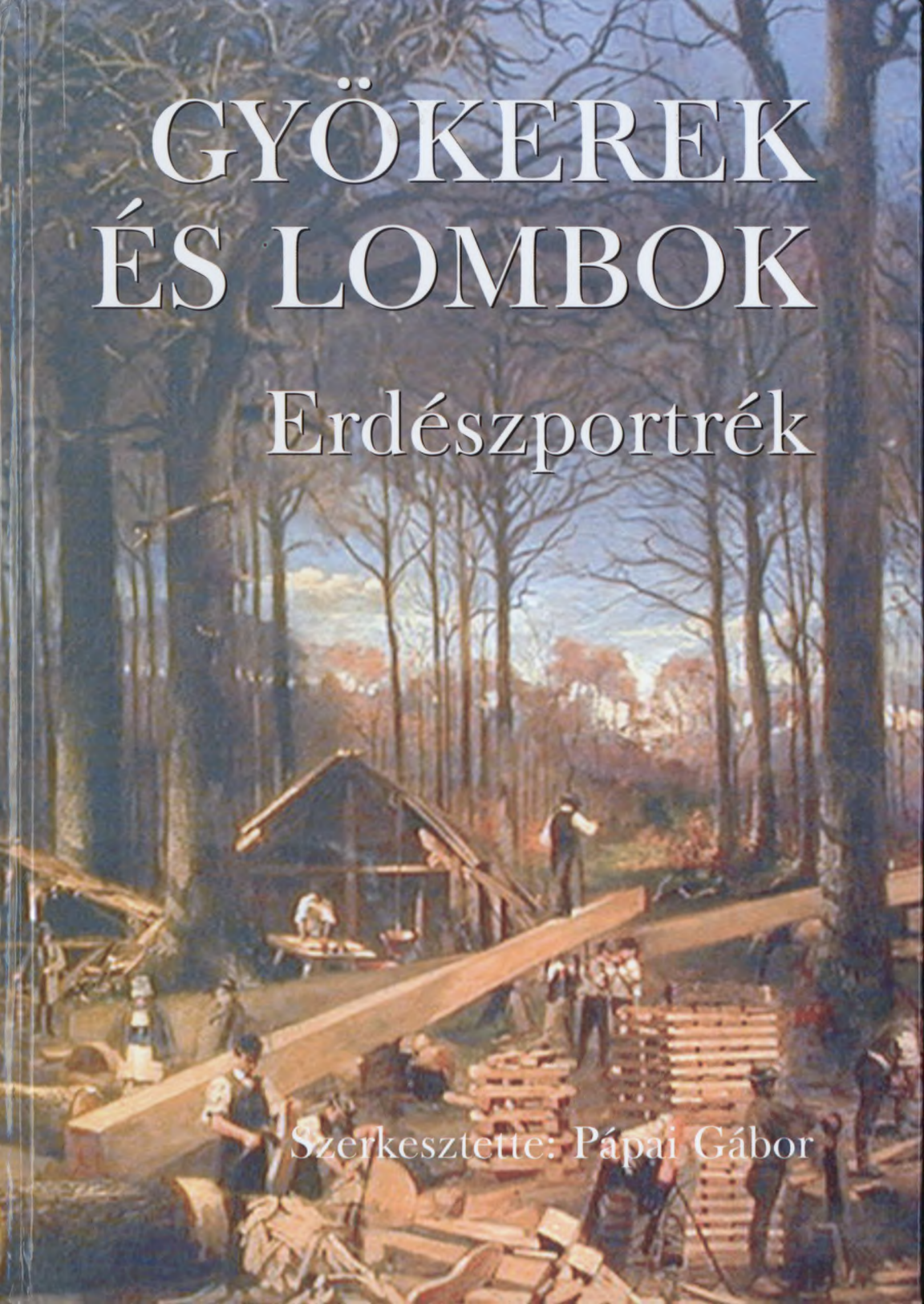

Szerkesztette: Pápai Gábor

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Gyökerek és lombok

## Erdészportrék

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az első kötetben megjelent portrék

Boross György (1896–1993)
Nagy Imre (1905–1994)
Kató Pál (1904–1998)
Szűcs Ferenc (1905–2000)
Kollwentz Ödön (1912–)
Madas András (1917–)
Majer Antal (1920–1995)
Horváth László (1926–2000)
Homolya József (1932–1996)
Vargha Domokos (1922–2002)

A második kötetben megjelent portrék

Bezzegh László (1917–1990)
Dévényi Antal (1910–1994)
Abonyi István (1913–)
Roller Kálmán (1913–)
Wisnovszky Károly (1928–)
Csizmadia József (1902–1992)
Gál István (1916–2002)
Kádár Zsombor (1923–)
Fila József (1918–1991)
Csutkai Jenő (1916–2002)

Sorozatgazda az Országos Erdészeti Egyesület

A mű megjelenését a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium Erdészeti Hivatala, valamint az Utilis Kft. támogatta

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Gyökerek és lombok

## Erdészportrék

Harmadik kötet

Szerkesztő riporter

Pápai Gábor

OEE Könyvtár
ÁII.EII. 2021

Országos Erdészeti Egyesület
Wagner Károly Erdészeti Szakkönyvtár
Leltári szám: 1100/2021-
Csoport szám: I-
Raktári jelzet: Bcló" S.-nd

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A szerkesztő munkatársa
Szabados Katalin

A videofelvételeket készítette
Bánó László
Pápai Gábor
Szabados Katalin

© Pápai Gábor, 2003

ÖISBN 963 00 6716 1

Kiadja az Országos Erdészeti Egyesület
Felelős kiadó Cserép János, az OEE elnöke
A fedél Joseph Wessely festménye részletének felhasználásával
Balogh Zoltán munkája
Nyomdai előkészítés és tipográfia Koós Csabáné
Megjelent 45,5 (A/5) ív terjedelemben

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Az olvasóhoz

*„Itt maradtunk lombunk fátylát*
*Száz jövendő éjszakán át*
*a jövővel egybemosni."*
Devecseri Gábor

A kötet, amelyet a kezében tart az olvasó, a múltról szól. Olyan emberekről, akik az erdészpályát választották hivatásul, s noha néhányan többékevésbé elsodródtak az erdőtől, szívük mélyén erdészek maradtak.

A gondolatot, hogy az életutakat videoszalagra rögzítsük, Bánó László erdőmérnök sugallta tizenhét esztendeje. Köszönet illeti a felvételek kezdetén segítő Szentendrey Géza, és a mindvégig kitartó Szabados Katalin munkáját. Azóta sokasodnak a polcon az önkéntes vallomások a szülőföldről, a hazáról, a pályáról, az alma materről. Közel száz van már belőlük.

A munka kezdete óta sokan távoztak az élők sorából. A videoszalagra felvett életutakból azonban mozaikszerűen, összeállíthatjuk a XX. század magyar erdészettörténetének azokat az emberi vonatkozásait, amelyekről nemigen olvashatunk az eddig megjelent kiadványokban. A szereplők vallomása olyan részletekkel egészíti ki a tudományos történelemírás alkotóelemeit, amelyek kötőanyagként rögzítik azt egységes egésszé.

A *Gyökerek és lombok* életrajzsorozat az embert állította középpontba. Az embert, aki az individuum belső rezdüléseinek feltárásával teszi teljessé az erdészpályán töltött évtizedek alakította szakmatörténelmet. A múlt tudományos leírása mindig a tényszerű bizonyítékokra támaszkodó események láncolatából építkezik. Ám a valóság részleteiből írt történelmet az ember, a közösség tetteinek sorozata alkotja, sokszor figyelmen kívül hagyva a szereplők döntésének lelkiismereti okait.

Olvashatunk a diákról, aki önként jelentkezett Ostenburg zászlóaljánál szolgálattételre, hogy azután a demarkációs vonal túloldalán hamis papírjai miatt keveredjen izgalmas és veszélyes helyzetbe.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A komenciós kerékgyártó iparos gyermekéről, aki volt gazdasági cseléd, fakitermelő munkás, majd mint kerületvezető erdész, megélte, hogy kerületéből tavat csináljon a modern kor társadalma.

A hangyaszorgalmú tanulóval ismerkedhetünk, aki neves profeszszoroktól leste el az erdészszakma alapvető fortélyait, hogy az évek múlásával maga is nevelőtanárként oktassa a munka becsületét az erdészeti szakiskolában.

Életregényét olvasva ideig-óráig magunk is megszállott erdészek lehetünk, ha kellő átéléssel fogadjuk a nagy Erdész vallomását. Azét az erdészét, aki munkásait többre becsülte, mint a területén trófeaszerzés céljából felbukkanó városi „főhajjakend"-eket.

Megismerkedhetünk egy botanikussal is, aki végzettségét tekintve nem nevezhető erdésznek, de – az erdő növényvilágának egységét kutatva – megfigyelései, megállapításai ma is érvényes tanulságul szolgálnak szakmánknak.

Olvashatjuk a Tanár urat, aki a cserkészeknél acélosodott erkölcsi mércével szemlélte a világot munkája során, s amit nem is volt könnyű szigorú következetességgel tartani a XX. század – olykor vérzivataros és a becsületeseket, a morált igencsak próbára tevő – második felében.

Életútját követve bepillanthatunk az elmúlt században világhíressé vált magyar vadgazdálkodás egyes részleteibe. Magyarázatot kapunk a hivatása révén magasabb körökben is otthonosan mozgó, mindig talpára eső szakember fanatikus elhivatottságára, az önvédelem titkára, amit az ő esetében úgy hívnak, hogy szaktudás.

Kitárulkozik előttünk a véletlen baleset folytán erdésszé lett örök szervező, a Trianonba máig bele nem törődő, nyughatatlan ember, akinek jószerivel csupán alig két évtizednyi igazi erdészfeladat jutott, de az a legjavából. Igazsága melletti konok kiállása végül is elterelte az általa oly hőn szeretett hegyvidéki erdőkből.

Ha meg nem is ismerhetjük, de némi magyarázatot kapunk annak az erdész mérnökembernek az elhivatottságáról, akiről kollégái, ismerősei, tanítványai oly ellentmondásosan emlékeznek, akinek tennivágyása igazolja, hogy a lelkek mélyébe nehéz belelátni, s mily tévelygés elhamarkodott véleményt formálni.

Megismerhetjük őt, akinek nyugodtan megcímezhetünk egy levelet úgy, hogy a neve helyett azt írjuk: Országos Erdészeti Egyesület. Aki a hagyományokhoz messzemenően hű hallgató volt Sopronban, aki megszállottan szolgálta Kárpátalja erdeit, aki az utolsó pillanatban



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mentette meg az enyészettől az Egyesület írott múltjának jelentős részét, aki közel évszázadosan is a könyvtárért dolgozik, összekötve a múltat a jelennel, a gyökereket a lombokkal.

Csínján kell tehát bánnunk a résztvevők sommás megítélésével egy-egy esemény kapcsán. A minősítő jelzőkkel különösképpen. Az események miértje és hogyanja, az ember döntését meghatározó motiváció ismerete nélkül könnyen helytelen útra tévelyedhetünk. A kötet az emberről szól. A mindenkori emlékezők főként magukról beszélnek. Nézze el ezért a kedves Olvasó a szereplőknek az olykor hangsúlyos egyes szám első személyt. Próbálja meg a lehetetlent, és tegyen úgy olvasás közben, mintha a szereplők életét élné. Így elkerülhető az igazságtalan kritika és az olvasmányélmény is bensőségesebb lehet.

Minden bizonnyal tárgyi tévedés is becsúszhatott a fakuló emlékezetbe és a szerkesztő munkájába. Ne tulajdonítsunk mindennek túlzott jelentőséget! Az embert nézzük, a tisztesség és a tisztességtelenség mérlegének nyelvét. Ha ezt kellő tanulsággal felismerjük a sorok között, néha megállva, saját emlékeinken merengve, nem volt hiábavaló a kötet megjelenésén fáradozók munkája.

Budapest, 2003. november 4.

*A szerkesztő*



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Kossow Gerronay József
## (1904–1998)

*Beszélgetésünket kezdjük azzal, hogy említsd meg, hogyan került a középső, Gerronay név a családfába?*

Erre a kérdésedre csak elégtelen választ tudok adni. Gyerekkorunkban bennünket egyáltalán nem érdekelt, hogy Kossow Gerronay vagy csak Kossow a nevünk. Akkor vált lényegessé a dolog, amikor a hitleri származásvizsgálat következtében igazolni kellett mindenkinek a származását. Akkor kezdtük az ősök kutatását. Kisült, hogy nagyapám, aki Sopronban a volt katolikus tanítóképzőnek az igazgatója, a családi emlékezet szerint orosz hivatalos tolmács is volt, Alsó-Venicéről – ez Erdélyben egy kis falu – származott ide Sopronba. A felesége egy Katarmusz nevezetű családból származott, amely ág felkutatása szintén nagyon körülményes volt. A Balkántól egész Ausztriáig terjedt a kutatás. Megtudtuk, hogy Kufstein – a hírhedt börtönváros – várparancsnoka egy Katarmusz nevű tábornok volt. Apósom vette a kezébe a dolgot, ő aztán írt jobbra-balra mindenfelé, és kapott Kufsteinből is levelet, hogy igen, ott volt ez a Katarmusz, de az végig nőtlen volt. Az lehet, hogy valami nagybátyja volt, vagy ki tudja a rokonságból, elég az hozzá, hogy tulajdonképpen nem jöttünk rá a nagyanyám származására. Annyit tudok, hogy ő leánykorában egy Csáky gróf alapítványú internátusban nevelkedett. Egyik anyai nagynénémtől hallottam, hogy ő a családi iratokat tűzre vetette, mondván, hogy elégeti őket, nehogy még az utódok is megbolonduljanak tőle. Úgyhogy teljes homály borítja ennek az ágnak a származását. Mindenesetre az eredeti név Kossow volt, és gondolom, hogy ez a Gerronay valami adoptáció volt, aminek a hátterét nem tudnám



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

megmagyarázni. Nagyon sajnálom, hogy édesapámat soha nem kérdeztem meg erről, ő biztos tudott volna felvilágosítást adni. De ez már a múlté.

*Egyébként a nagyszülőkre emlékszel?*

Kossow nagyapámra nem, mert ő 1894-ben halt meg, tíz évvel azelőtt, amikor én megszülettem. Ő volt a soproni katolikus tanítóképző igazgatója.

*És a másik nagypapa?*

A másik nagypapámnak egy nagyon jól menő ügyvédi irodája volt. Az anyai nagyapám dúsgazdag ember volt. Az összes környező megyei gyárnak a jogtanácsosa és a többi. Sopronban nem tudom hány háza, Fertő-Meggyesen szőlőbirtoka volt, Speizingbe volt egy sarokháza, ami annak idején nem volt túl értékes, azonban az idők folyamán a városrendezés során annyira a városközpontba került, hogy a végén a legfiatalabb anyai nagybátyám tulajdonába kerülve, elhalálozása után értékesítették, és akkor 2 millió schillingért kelt el az 1950-es években, amelynek az unokaöcsém, Meggyesi László volt a kezelője és névleges örököse. Ő valahogy a család között szétosztotta, illetve szobrot állított az új Szent Mihály temető közepén, ott emelkedik most egy nagy Krisztus-szobor, ami ebből a pénzből készült.

*Milyen gyermekkorod volt?*

A mi életünk gyerekkorunkban, egészen 1914-ig, mondhatnám 16-ig, paradicsomi volt. Édesapám nagyon jó orvos volt, kiterjedt pacientúrával. Dicsekvés nélkül mondhatom, hogy az élvonalbeli soproni orvosok közé tartozott, azonban a háború alatt, 14-ben, mint Sopronban egyetlen, gyakorlattal rendelkező sebészorvost, berendelték a katonai kórházba. A kaszinó egész emeleti része – beleértve a nagy termet, kis termet, meg a mellette lévő szobákat – tele volt betegágyakkal, mindenütt sebesült katonák voltak. Ennek volt ő az állandó orvosa, néhány fiatal segédorvos kíséretében, és ez annyira kivette az erejét, hogy 1916 után, inkább a húszas évek elején, nagyon kimerült, és tulajdonképpen korán megöregedett, és félig-meddig munkaképtelen



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

volt már. De se nyugdíja, se semmilyen életjáradéka nem volt, mert nagyapámnak, bár vagyonos ember volt, az a háború következtében mind semmivé vált. Annyi hadikölcsöne volt, hogy a halála után, ami 1916-ban következett be, mind a 9 gyermeke 100–100 ezer aranykorona értékű hadikölcsönt örökölt. Mindenféle egyéb részvényeket, állampapírokat, amik tulajdonképpen semmivé váltak. Úgyhogy a mi aranyéletünk a háború következtében nagy szegénységbe züllött le, hogy így mondjam. Nehezen éltünk. Ilyen körülmények között jártam akkor a gimnáziumba. A bátyám, aki nálam három évvel idősebb volt, 1919-ben került Budapestre joghallgatónak. Persze ez elég költséges dolog volt. Amikor én lematuráltam, tulajdonképpen gazdász szerettem volna lenni. Nagyapámnak volt egy kertje a Képezde utcában, ami akkor még szinte városhatár volt. A Zsilip utca kiépítetlen, keskeny utca volt, mindenféle kövezés nélkül, és a nagyapámnak a mai Zsilip utca közepén épített téglafallal körülkerített kertje egészen kiért az ún. zsilipig, aminek ma már nyoma sincs, a Frankenburg utca szélén volt valamikor, azóta beépítették az egészet. Egy jó kh nagyságú, igen jó állapotú gyümölcsös volt. Ez volt a mi nyári rezidenciánk. A városi lakásban télen megvoltunk, májustól egész október-novemberig mindig kint voltunk a nyári lakásban, ez akkor még szinte Lővernek számított, ma már be van építve teljesen, úgyhogy nyoma sincs, hogy ez valamikor paradicsomi kert volt. A nyári hónapokat nagyon boldogan ebben a nagy kertben a nyári fölszerelésű lakásban töltöttük, onnan jártunk ki a Lőver uszodába. Én rettenetesen nagy úszó voltam, emlékszem, gimnazista koromban, gyerekfejjel arra gondoltam, hogy csak olyan hivatást, illetve állást fogok elfogadni, amikor a nyári hónapokat vízparton tudom tölteni és szabadsággal. Persze ez nagyon gyerekes felfogás volt. Az édesapámnak, illetve édesanyámnak a háza a mai ún. Gyógygödör ház volt, ami a megyeház és a hercegi palota között áll, szemben a bencés templommal, és ott az egész első emelet volt a lakásunk, illetve a hátsó udvari részen volt a rendelője. Amikor én pályát kellett, hogy válasszak, el akartam menni gazdásznak, már be is voltam iratkozva a magyaróvári gazdasági akadémiára, és akkor több egyetemi tanár, akik többek között az édesapám pacientúrájához tartoztak, pl. Boleman Géza mindig azt kérdezte, hogy miért kell ennek a fiúnak Magyaróvárra menni, amikor itt van Sopronban az erdészeti főiskola, az ugyanolyan gazdasági jellegű dolog. Én először nagyon kevés ambícióval fordultam ehhez az aján-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lathoz, később azonban már csak gazdasági okoknál fogva is belementem abba, hogy beiratkozzam – elkésve – a földművelésügyi minisztérium engedélyével az első évfolyamba. 1922 szeptemberében.

*Mikor jött a főiskola Sopronban?*

1919. március 4-én költözködött a volt katonai alreálba. 1922-ben kapta meg ezt az épületet. Még jól emlékszem, hogy mint balekok a főbejáratnál lézengtünk, és itt pedig nagy kísérleti asztalt, egy nehéz darabot kellett egyik épületből a másikba átszállítani, és a Vági István, aki nagyon elhanyagolt öltözetben járkált ott közöttünk – fogalmunk se volt, hogy kicsoda – azt mondta, na, urak, legyenek szívesek, fogják meg ezt az asztalt és vigyék át. Megveregettük a hátát, hogy jól van, jól, segítünk. Nagyon csodálkoztunk, mikor ez az úriember a kémiai előadásokon mint egyetemi tanár jelent meg a katedrán.

*A családban volt-e erdész?*

Egyenes ágon nem volt. Egy sógorom volt, Leicht Ottónak hívták, az amikor én beiratkoztam az egyetemre, akkor végzett. Az ifjúsági kör elnöke is volt. Rendkívül tiszteltem és ez volt az egyetlen erdőmérnök, aki engem ambicionált a szakma felé. Ő aztán a közalapítványokhoz került, az egyik húgomat vette el feleségül. Pilismarótról került be a minisztériumba. 1945-ben aztán disszidáltak.

*Hogyan fogadták Sopronban a főiskolát?*

Sopron polgársága örült a főiskolának. De sok fenntartás is volt. A Selmecről idemenekült főiskola elég lerobbant állapotban volt. Még a családok elhelyezése is gondot okozott, úgyhogy vegyes érzelmekkel fogadta a polgárság az egyetem, illetve az akkori főiskola az idetelepülését. Azonban Turner Mihály, az akkori polgármester rendkívüli módon pártolta a dolgot. Nem kevés része volt ebben apósomnak se, aki mint soproni szülött, nagyon kiállt a soproni letelepülés mellett. Ugyanakkor volt egy másik szárny, pl. Vitális nagyon amellett volt, hogy Budapestre telepítsék a főiskolát. Egy adomaszerű dolog. Egyszer Fekete Zoltánt kérdezték meg, hogy mi a véleménye, és akkor azt a kijelentést tette: A főiskolának nem vitális érdeke, hogy Budapestre



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kerüljön. Ez szellemes célzás is volt a Vitális-féle szárny bírálatára. Fekete Zoltán is Sopronba akart jönni, ő akkor a volt Széchenyi-palotában kapott lakást. Őt is kibombázták a háború alatt. De hát szépen beilleszkedett az egész főiskola, és társadalmilag is megvolt a megfelelő kapcsolata a soproni polgársággal.

*Az első világháború mit jelentett a családnak, Sopronnak?*

Engem az első világháború kitörése Bajorországban, München mellett egy reuma-gyógyhelyen ért, egy vizes kúrán. Kneipp egy papi ember volt, akiről elhíresült a kúra, ez alapította ezt a gyógyhelyet. Édesanyám reumatikus volt, évről évre nyaranta elmentek ide, és mindig magukkal vittek két gyereket. 1914-ben éppen én meg az idősebb Mária nővérem voltunk kint a szüleinkkel. Nagyon emlékszem, hogy bombaként hatott az egész társadalomra a háború kitörése, ott a polgárság rettenetesen meg volt lepve, tudom, volt ott egy pár idősebb katonatiszt is, ezek mind azonnal bevonultak. Sose felejtem el, mikor mi is hamarosan hazaindultunk, Salzburgba éjszaka értünk be, ott várakozni kellett. A pályaudvar teli volt bevonuló katonával, akik részben énekeltek, részben be voltak csípve, de óriási lelkesedéssel ment mind, az egész népség a háborúba. Amikor jöttek a nehéz évek, amikor az oroszok közeledtek a Kárpátok felé, igen nyomott volt a hangulat. Rengeteg rokonom volt a háborúban. Többek között egy távoli rokonom is, aki a Przemysl vár elestével került orosz fogságba. Egyik unokabátyám, a Schwartz Anti, aki festőművész volt különben, az huszár volt a fronton. De a huszárokat már leszállították a lóról, és lövészárokba kerültek, és egy nagy orosz ütközet és roham alkalmával már a töltényük is kifogyott, úgyhogy ő puskatussal védekezett a támadóval szemben. Akkor érte egy lövés, aminek következtében ott a helyszínen összeesett. Az a hír jött a harctérről, hogy elesett az Anti bátyánk. Hónapok múlva jött egy levél tőle, hogy fogságba esett egy súlyos karlövéssel. A könyökízületét lőtte át egy golyó, aminek következtében elfertőződött, dinnye nagyságúra volt megdagadva a keze hónapokon keresztül. Az orosz orvosok mindenképpen amputálni akarták, amit ő nem volt hajlandó megengedni. És ez volt a szerencséje. Idők múltával leapadt ez a daganat, de az alsó karja béna volt. Egy alkalommal birkózott az egyik fogolytársával, aki megrántotta ezt a karját, őrült fájdalmat okozva, és utána, mikor a fájdalom elmúlt, újra mozgott a ke-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ze, úgyhogy teljesen rendbe jött, és ez tette lehetővé, hogy egyáltalán festővé váljon. Valamivel rövidebb volt a jobb karja, mint a bal, de teljesen munkaképes volt. Szóval hosszú, viszontagságos út után hazamenekült egy újságíró kollégájával, aki szintén fogolytársa volt. Azzal együtt jött Szibériából Moszkván és Szentpéterváron keresztül. Azt mesélte, hogy voltak ők egyetemi tanárok, voltak ők kereskedők, mindennek kiadták magukat, és így nagy nehezen hazavergődtek Sopronba. Hazatérése után az újságíróval közösen tartottak egy élménybeszámolót a megyeháza nagytermében, ahol igen érdekes részleteket közöltek a soproni polgársággal. Nagyon nyomasztó volt a háború, a háború elvesztése, és az egész összeomlás. Mit mondjak, a jóléti polgári osztályt rendkívüli módon elkeserítette, mert egyik napról a másikra a vagyon szinte semmivé vált, és nagy nehézségek között lehetett csak az életet fenntartani.

*A tanácsköztársaság alatt mi történt itt Sopronban?*

Nehéz hónapok voltak. Én kérlek szépen az Erzsébet utca és a Széchenyi tér sarkán álltam biciklivel, amikor a soproni poncichterek a soproni városházáról egy nagy tüntetést rendeztek, tudniillik az akkori kormánybiztos, a Kellner Sándor összegyűjtötte a poncichtereket, és közölte, hogy a szőlőket államosítani akarja. Óriási volt a fölháborodás. Ezek énekelve végigvonultak a várkerületen. A Széchenyi téren egy toprongyos vörös katonát egy pár fiatal poncichter űzött, egészen a Rákóczi utcáig kergette, ennek én mind szemtanúja voltam. Ugyanakkor a Rákóczi utcán teljesen rendezetlen sorokban egy csomó vöröskatona futólépésben jött lőfegyverrel, és amikor odaértek a sarokra, tüzet nyitottak a poncichterekre, úgyhogy valami öt-hat ember ott maradt holtan. Én persze mint az őrült kerékpárra kaptam, és az Erzsébet utcán végig a Deák téren hamar elmentem a Képezde utcába. Általában nyugodt volt a hangulat, de Sopronban is voltak kivégzések, például a fülesi papot ellenforradalmi gyanú miatt egy éjszaka behozták ide, és a hajnali órákban a törvényszék épületben agyonlőtték. Arra nagyon jól emlékszem, hogy amikor vége volt a proletárdiktatúrának, úgy kaptam meg az első híradást, hogy a Képezde utcán egy toprongyos, munkásasszony föltárt karokkal futott végig, és azt kiabálta: Megbuktak a kommunisták! Elmenekült a Kun Béla! Nagy örömmel hirdette a proletár asszony is, hogy vége van a kommunizmusnak.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Érdekes, amit most mondtál, mert gondolom, a poncichtereknek ez az inzultusa egyáltalán nem az irányba hangolta őket, hogy a későbbi népszavazáskor ne az elszakadás mellett szavazzanak. Hogy élted meg a civitas fidelissimának a történéseit?*

A békeszerződés már olyan fázisban volt, hogy mi nagy teherrel a lelkünkben szinte tudomásul vettük azt, hogy Sopron el lesz csatolva. A megye elvonult Kapuvárra, az összes közhivatal elment, a Líceum elment és a többi. Hivatalosan kiürítették Sopront. Emlékszem arra, hogy egy Huber nevezetű német származású kanonok, aki prímán beszélt magyarul is, németül is, és igen jó szónok volt, egy gyűlést hívott össze a kaszinó nagytermében, amiben ő szinte elparentálta a Magyarországhoz való tartozás tényét. Nagyon megható és mondhatnám szép beszédben szinte úgy fejezte ki magát, hogy vérző szívvel szakadunk le a magyar anyaországról, de a sors így hozta, ebbe bele kell nyugodni. És amikor ő befejezte a beszédét, egy budapesti ügyvéd, a nevére már nem tudok visszaemlékezni, lépett a dobogóra, és harsány hangon mondott egy másik beszédet. Nem búcsúzunk, mert nem adjuk oda Sopront, és pontosan az ellenkezőjét mondta. Úgyhogy annak ellenére, hogy mi – természetesen Magyarország mellett álltunk – valahogy ünneprontónak tartottuk ezt a föllépést, mert úgy gondoltuk, az egy lehetetlen dolog, amit ő mond. De akkor már annyira volt a felkelő mozgalom szervezése, a Prónay-különítmény, meg mindenféle különítmény, hogy volt alapja az ügyvéd szavainak. A bátyám is, emlékszem egyszer kint vacsora közben fölállt, és szinte elbúcsúzott a családtól, mondván, hogy tudom hogy a szüleim nem akarják, hogy én elmenjek, de a haza hív, és elment Felsőőrre, ott egy szabadcsapat-különítménybe, anélkül, hogy az életében valaha katona lett volna, elment katonának. Én még akkor középiskolás voltam, engem akkor még senki a katonaságnál nem fogadott volna el. Én a nagy uszodában voltam, rossz hangulatban, amikor a Bécsi út felől katonazenekar hangzott fel. Ahogy kinéztünk – onnan nagyon jó kilátás volt –, ott láttuk az Ostenburg csendőr zászlóalj bevonulását katonazenekarral. Persze azonnal öltözködtünk, mentünk utánuk a Széchenyi térre, és ott az Ostenburg kijelentette, hogy Sopront pedig nem adjuk oda. Nagy volt a zűr szeptemberben, lassan kezdődött az iskola. Én a bencés gimnáziumban voltam akkor nyolcadikos vagy hetedikes, és Arany Pascál János, egy premontrei vendégtanár beszervezte a gimnazistákat a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Prónay-zászlóaljba, felkelőknek. Mi valahogy nem szimpatizáltunk a Prónayékkal, ugyanakkor Ostenburgnak szintén volt, a csendőrök hihetetlen fegyelmezett zászlóalja mellett, egy felkelő részlege, ami a 48-as laktanyának egy hátsó épületében szerveződött.

Ostenburg a parancsnoka volt egy csendőrzászlóaljnak. Háborús sérült, sánta ember. Az egyik lába rövidebb volt, mint a másik. A zászlóalja páratlanul fegyelmezett volt. Ezért kapcsolódtam be én is az Ostenburg-kérdésbe, mert mi, akik a Prónayhoz nem akartunk elmenni, mi jelentkeztünk Ostenburgnál, Meggyesi Lacival meg az osztálytársaival. Még egy fényképem is van róla, jelentkeztünk katonai szolgálatra a felkelő csapatba. Ilyen zöldfülű gimnazistákat mire tudtak használni, beosztottak bennünket biciklista küldönc szolgálatba. Ostenburg hivatali szobájától a második vagy harmadik szobában volt egy telefonos szoba, ott volt a mi hadiszállásunk, úgyhogy mi ott rengeteget láttunk és hallottunk. Ott teljesítettünk szolgálatot október végéig vagy novemberig, amikor már minden veszedelem elült, úgyhogy az iskolánk igazgatója fordult a parancsnoksághoz, hogy kéri, most már bocsássák ki ezeket a fiúkat, mert úgy sincs rájuk szükség. Akkor már inkább iskolakerülőknek tűntünk föl és nem szabadcsapatoknak. Ostenburgnak volt egy állandóan fekete civil ruhában járó politikai biztosa. Ez egy alkalommal kiválasztott engem meg a Meggyesi Lacit, és adott egy hamisított írást, mondta, ezzel kimentek Ágfalvára. Ez már az ágfalvi csata után volt. Az ágfalvi csatáról én csak úgy értesültem, hogy odahaza hallottam a puskaropogást, persze azonnal kerékpárra ültem, kimentem a 48-as laktanyába, ami üres volt, csak épp a biztosító őrök voltak ott. Hát mi van itt, kérem szépen? Csata volt Ágfalván és az Ostenburg zászlóalja kivonult rendet csinálni, mondták. A lényeg az volt, hogy ott föltartóztatták az osztrák csendőröket, és halálos áldozatok is voltak, Mahacsek erdőmérnök-hallgató meg a Szecsányi főiskolai hallgató, és egy hatalmas osztrák csendőr is, ezeket a saját szememmel láttam kiterítve a 48-as laktanya egyik üres szobájában, ahová beszállították őket. Megyeri Lacival kimentünk az osztrák parancsnoksághoz. Akkor már egy demarkációs vonal választotta el a két felet, az osztrák csendőröket és a magyar csendőröket. A magyar csendőrök átengedtek bennünket, az osztrák csendőrök leszállítottak a bicikliről és bekísértek a parancsnokságra, ami az ágfalvi vasútállomás mellett egy házban székelt. Érdekes volt, ahogy az ágfalvi polgárság fogadott. Amikor látták, hogy két biciklistát, diákembert szállítottak be a csendőrök, már mondták, na, elfogtak két



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

felkelőt. Még ma is emlékszem rá, hogy az egyik ott veszteglő vonat ablakából egy fiatal poncihter legény kiabált át németül „Adjátok csak ide nekünk, majd kivesszük a szemeiket!". Gondolhatod, kicsit meg voltunk rettenve. Beszállítottak bennünket az osztrák csendőrparancsnoksághoz, ahol átvették a papírt, utána a csendőrök elég nagy szidalmazása közepette várakoztunk. Nagy szerencsénk volt, mert 10–15 perc után megjelent egy angol katonai autó, amiből kiszállt egy angol kapitány, az antant misszió egyik tagja Czeke vezérkari őrnaggyal, aki be volt osztva mint szárnysegéd vagy nem tudom mi, de magyar részről ő volt tagja ennek a bizottságnak. Ezek bementek az osztrák csendőrséghez. Hogy ők jártak-e közben, vagy az osztrákok maguk is elengedtek volna bennünket, nem tudom. Gondolom, ez is közrejátszott, hogy hamarosan kijött a parancsnoki szobából egy főhadnagy, aki visszaadta a hamis papírjainkat. Kiderült, hogy a Czerkovics őrnagy, aki civilben járt és bennünket kiküldött, egy papírt adott a kezünkbe, valami antant pecsétet raktak rá, mintha az antant misszió kérné, hogy a Breier patikust vagy orvos volt, akit Brennbergben az osztrákok elfogtak, bocsássák szabadon. Az osztrák csendőrök akkor rettentően viselkedtek, mit mondjak, olyan kommunista íze volt az egész osztrák csendőrségnek. Szóval nagy szidalmazásnak voltunk kitéve, szép csendesen hallgattunk, és vártuk, hogy mi következik. Visszaadták a papírost az osztrákok, és azt mondták, hogy a csendőr, aki kísér bennünket, a fegyverét fogja használni. Így kikísértek újra bennünket a magyar határig, ahol átadtak bennünket a magyar csendőrségnek, és így akkor mint nagy hősök, akik megjárták az osztrák frontot, jöttünk haza sértetlenül. Így végződött ez a hősi beavatkozásunk.

*Idézd fel kérlek a szavazás procedúráját és hangulatát.*

A hangulat az ágfalvi csata után nagyon megváltozott Sopronban. Mikor elrendelték a népszavazást, akkor mi magyarok már meg voltunk győződve, hogy ez a kérdés a javunkra el van intézve. De csak azt sajnáltuk, hogy olyan kevés az a terület, amit Sopronnal együtt visszakap Magyarország. Burgenland zöme, Felsőőr meg a magyar vidékek, az mind szóba se került, hogy visszakerüljön Magyarországhoz. Úgyhogy ezzel is meg kellett elégedni. A népszavazás már tulajdonképpen simán bonyolódott le, nem mondom, hogy a magyar propaganda is mindent elkövetett, akinek valami köze volt Sopronhoz, azt mind táv-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

iratilag vagy levélben iderendelték, hogy tessék jönni szavazni. És mind a két oldalról voltak olyan esetek, hogy egy személy négyszer, ötször szavazott le. A mi házunkban, a megyeháza mellett, a földszinten lakott egy öreg szabó, a Schifter bácsi. Magyarul egy szót se tudott. Maga mesélte, hogy ő elment háromszor szavazni Magyarország mellett. Egy alkalommal olyan ember szavazócédulájával volt ott, aki már vagy két éve meghalt. A halott fia öt vagy hat lépéssel előtte állt. Mikor észrevette, ész nélkül menekült hátrább, és ott állt a sorba, nehogy esetleg a fia észrevegye, hogy ő a saját apja helyett Magyarország mellett szavaz, mert a fia Ausztria mellett szavazott. Ugyanakkor emlékszem, hogy kint a Képezde utcában jött egy bánfalvi poncichter, valami krumplit hozott, és azt mondta, persze németül, hogy ötször szavaztunk le, mégsem sikerült Ausztria mellé kerülnünk.

*Volt utána feszültség, mikor eldőlt a hovatartozás?*

Utána már nem. A népszavazásra mi már nyugodtan készültünk, hogy ez már csak magyar sikerrel végződhet, akkorra a kétségbeesés, hogy mi lesz velünk, teljesen elmúlt.

*Említetted, hogy Ostenburggal kapcsolatban…*

Boross Gyurkáék állandóan járőrszolgálatot tartottak, és ott fordult elő, hogy Kresadlo, nem tudom, ez a név ismerős-e neked, ez a főiskola kvesztorának, az öreg Frank Lajosnak az utódja volt, erdőmérnök- vagy bányamérnök-hallgató volt, nem is tudom, de lényeg, hogy ennek egy ilyen járőrszolgálat alkalmával kiverték az egyik szemét, úgyhogy egy üvegszemmel került vissza a főiskolára, és ennek a sérülésnek a nyomán tették őt kvesztorrá, a Frank Lajos utódjává. Így került be az egyetem szolgálatába. Voltak ilyen csetepaték. Nem is szólva arról, hogy mikor a Sopron megyei ellenforradalmi mozgalmak voltak és megjelent Szamuely páncélvonatja, emlékszem, gépfegyverrel fölszerelt terepjáró kocsival száguldozott végig, és Kapuváron meg Csornán összefogták az embereket, és két órán belül már nyolc ember lógott a főtéri fákon. Volt olyan eset, hallottam, hogy egy ilyen csirkefogó valakire rámutatott, aki ellensége volt, hogy ez is közéjük tartozott, szó nélkül megfogták és felhúzták. Olyan rémuralom volt akkoriban, ami elképzelhetetlen. Most a napokban, talán egy héttel ezelőtt a médiában az orosz forradalom lefo-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lyását adták elő. Egy francia filmnek volt az adaptálása, magyar szöveggel, ami nagyon érdekesen mutatta be az egész szovjet forradalom kifejlődését, a különböző ellenforradalmak mozdulatait, persze csak nagyon rövidítve. Kérlek szépen, egy mondat ragadt meg az agyamban, ami rendkívüli módon fölháborított engem, többek között azt mondja: *Magyarországon csak négy hónapig tartott a tanácsköztársaság, és mégis jött utána az iszonyatos megtorlás.* Hát hol volt az az iszonyatos megtorlás azokkal a gonoszságokkal és gazemberségekkel szemben, amiket ezek, Kun Béla meg Corvin Klein Budapesten az idegen osztály irtásával elkövettek. Hogy lehet ezt arányba hozni, hogy lehet ilyet mondani a mai napon, mikor új rendszer van, akkor ezt mondják be a televízióban, hogy akkor jött az iszonyatos megtorlás. Nem csoda, hogy akik ilyen dolgokat műveltek, gátlás nélkül akasztottak, hogy ezeket aztán eltették láb alól. De gondolom, ez a tizedrésze volt annak, amit ők pusztítottak.

*Véleményed szerint a trianoni békeszerződésnek és a magyar tanácsköztársaságnak volt-e valami egymásra hatása? Ugyanis sokan feltételezik azt, hogy a tanácsköztársaság léte csak olaj volt a tűzre, ezért volt ez a hallatlan erős és kegyetlen békediktátum, vagy pedig úgy gondolod, hogy a tanácsköztársaság nélkül is megtörtént volna.*

Szerintem az első álláspont a helyes. A kommunista rezsim, Kun Bélának a vörös hadsereg megszervezése és a Szlovákia elleni hadjárata, ami az első időkben eredményekkel járt. Az biztos, hogy nem a területek visszaszerzéséért folyt, hanem azért, mert ugyanebben az időben a szovjet hadsereg Ukrajnán keresztül erősen közeledett a Kárpátok felé. Kun Bélának az volt a feladata, hogy áttörje ezt a közbenső részt, és összeköttetést szerezzen a szovjet hadseregnek, hogy ide Magyarországra is behatoljon. Ez volt szerintem az ok, a Kun Béla hadi gondolkodása. A 90 előtti rezsim idején, nem tudom melyik miniszter mondta, hogy végre Kun Béla a külpolitikáját helyrehozták, megfelelő helyre sorolták be, olyan értelemben, hogy Kun Béla vissza akarta szerezni az elrabolt magyar területeket. Erről szerintem szó se volt.

*Kanyarodjunk vissza a soproni főiskolai évekhez.*

Beleéltem magam az erdőmérnöki főiskola életébe, és nem nagyon siettem. Azon az állásponton voltam, hogy jó munkához idő kell, rit-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ka volt abban az időben, hogy valaki négy év alatt elvégezze a főiskolát. Én is ráhúztam pár esztendőt. Tanulgattam is, meg nem is tanulgattam, közben a főiskolai ifjúsági kör vigalmi bizottságnak az elnöke is voltam.

*Erről mesélj! Mert ez az ifjúsági kör nagyon érdekes és hasznos, szép dolog lehetett.*

Ennek az ifjúsági körnek voltak alosztályai. Volt erdélyi kör, volt felvidéki kör, volt délvidéki kör, és ezek azért mind együtt dolgoztak, csak megvolt a külön szervezetük. Az a beállítás, hogy az ifjúság Kun Béla ideje alatt az ellenforradalom leverésében részt vett, ebből egy szó se igaz. Volt egy pár ember, akik kicsit érdekelve voltak, de hogy mozgalom lett volna, vagy részt vettek volna a vörös hadsereg támogatásában vagy a rendszer támogatásában, arról szó sincs. Az egyetemi tanári kar is elég lerongyolódva érkezett ide, azt se vette be a társadalom rögtön, hanem az évek folyamán beépült a soproni társadalomba. Az ifjúság helyzetét ti nem tudjátok, valószínűleg nem is ismerhetitek. Akkor nem volt olyan kollégium, mint most, ez egy szanatórium ahhoz képest, ami az akkori egyetemi kollégium volt, ha annak lehetett egyáltalán nevezni. A régi rektori épület második emeletén volt a tanyájuk, emeletes ágyakkal, nyomorúságos viszonyok között. Ma egy szakállas fiatal szociológus, aki nagy garral úgy nyilatkozik a magyar televízióban, hogy a magyar társadalom elérkezett a tűrés végső határára, ha akkor élt volna itt, mint főiskolai hallgató, és ette volna a menzai kosztot, és lakott volna abban a kollégiumnak nevezett lebujban…

Nyoma se volt hőbörgésnek. Mindenki belátta, hogy egy elvesztett háború után nincs más lehetőség. Ez az, amit a magyar társadalom annyira nélkülöz, hogy nincs olyan politikus, aki párhuzamot von a két világháború utáni idők és a mai viszonyok között, azért mert nálunk olyan bársonyos volt a forradalom, és békés úton került át az új rendszer kezébe minden, azért ma itt nyugati igényekkel lépnek fel egyesek a kormánnyal és a társadalommal szemben. Ugyanakkor a nyugati munkamódszert és a nyugati morált meg nem hajlandók elfogadni. Kérem szépen, nyugati módon csak nyugati munkarendszerrel, nyugati erkölccsel és etikával lehet élni. Bár nyugaton is sok olyan dolgot lát az ember, hogy nem sok örömmel és bizakodással néz a jövőbe.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Örülök, hogy ezt mondtad, hogy te így látod. Ugorjunk vissza 60 évet, a te itteni egyetemi éveidhez.*

Kérlek szépen, elég egyhangúan, néha depresszív lélekkel éltem át, mert mint mondtam, az anyagi helyzetünk igazán nem volt rózsás. De a végén nekiduráltam magam. Azt még hozzá kell mondanom, hogy jártam a főiskolai tanárok családjához, Kövessy Ferenchez, a növénytani tanszék vezetőjéhez, Boleman Géza fizikai tanszékvezetőhöz, Krippel Mórichoz, akinek két vagy három gyönyörű lánya volt, de már csak kettő volt itt, azokhoz is jártunk, ő volt a fahasználati tanszék vezetője.

A tanári karral családi vonatkozásban is jóba voltunk. Rám egy bizonyos fokig rossz hatással volt abból a szempontból, hogy nem akartam felkészületlenül elmenni olyan tanárhoz, akikhez jártunk, mert féltem, hogy azt mondják, ez a fickó visszaél a bizalmammal, és azért mert hozzá járok, majd átengedem. Azokból a tárgyakból készültem a legjobban, akikhez jártunk.

*Őszintén, azért jártál hozzájuk, mert csinos lányuk volt… mert Krippel Móric például most lenne 125 éves, akkor annak már eladósorban lévő lánya lehetett…*

Hogyne! Tündérszép volt Krippel Lenke! Különösen szép volt a fiatalabb Boleman-lány, ma is él, nyolcvan fölött. A Kövessy-lányok, sajnos mind a kettő meghalt már. Egyedül maradok már az egész régi társadalomból, mint idegen ember, ha bemegyek a városba, ritka dolog, hogy ismerősre akadok.

*De most utazzunk vissza az ismerősökhöz. Tehát akkor ezek szerint ezek a vizitek, látogatások a professzoroknál nyilván nem a professzori kegyeknek szólt …*

A professzorokat mi nem is láttuk olyankor.

*Bejelentkeztetek előre?*

Kövessyéknél minden szombaton zsúrnap volt. Úgyhogy majdnem minden szombat esténket ott töltöttük.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Hányan?*

Nagy Imrét biztos ismered. Ő Kövessy Margitnak az egyik lovagja volt. Aztán ott volt a Rimmer Laci, pécsi nagyszájú bányászgyerek volt, az is a Kövessyékhez udvarolgatott, és az oda bejáratos egyik barátnőt, a Ribach Bözsit vette feleségül.

*Hogy ment ez a szombati zsúr? Kiöltöztetek, virág…*

Virág nem volt, de megjelentünk, volt egy kis zene, tánc stb., 8–9 óráig tartott, és akkor szépen mentünk haza.

*Ez állt két-három lányból, hölgyből, ugyanannyi egyetemistából, bárki bemehetett oda?*

Nem! Ez inkább baráti társaság volt, amelyik összeverődött. Derszib Ödön meg Frank Lajos, ezek voltak az én bányamérnök évfolyamtársaim, akikkel igen jó barátságban voltam, akikkel nap mint nap találkoztam és tarokk-partikat játszottunk. Ezek is már mind a túlvilágon vannak, ezek a jó barátok. Ez zárt társaság volt, amelyiknek én is tagja voltam. A főiskolai ifjúságnak nem volt különösen jó híre az első időkben, amikor még ismeretlenek voltak, szegények voltak, nyomortanyákon laktak stb. A polgári rangjukat szerettük volna emelni, azért csináltunk olyan bálokat, amelyek, mondhatom, hogy túlzottan fényesek voltak. Álarcosbál, amelynek én voltam az elnöke, ki volt oda írva, hogy bálbizottság, bálelnök Kossow Gerronay József. Sajnos egyetlen példányom maradt meg a meghívóból. Semmilyen más emlékem nem maradt. Egész megyére szóló bál volt, úgyhogy a megyei földbirtokos családok is mind gyönyörű maszkokban – nagy ellenőrzés mellett, mert nagy ellenőrzést hajtottunk végre – jöttek el a bálra. Ezek nagyon közkedvelt mulatságok voltak. A mai világban már nem is fogadnák el, mert gondolom, nem volna elég demokratikus.

*Már magát az álarcosbált?*

Igen. Meg a publikumot. Így lettünk mondjuk szalonképesek. Akkor eljött a Rőder tábornok, állomásparancsnok a feleségével, mindezek bent voltak a védnökök és háziasszonyok sorában. Nagy fénnyel és



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

pompával rendeztük meg ezeket a bálokat. Később – ha jól emlékszem én két éven keresztül csináltam ezt – nem tudom, mi lett belőle. Nyáron, amikor az ifjúság nagy része eltávozott Sopronból vakációra, akkor mindig rám sózták az egész ifjúsági kör adminisztrációját. Akkor én voltam ott a tótum faktum, nem azért mondom, hogy sok dolgom lett volna, de többek között a húszas évek valamelyikében volt Sopronban egy országos dalosverseny, amelynek az elnöke Meiszner Ernő ügyvéd volt, az kért föl, mint ifjúsági kört, de lényegében engem, hogy segítsünk a szervezésben, úgyhogy ott aktívan részt vettem én is.

*Említetted, hogy a vizsgákra igen alaposan készültél fel, nem akartál úgy elmenni, hogy az a látszat legyen…*

Azoknál a tanároknál, akinek a családjaihoz jártam. Más tantárgyból, akivel nem voltam ilyen kapcsolatban, megpróbáltam átsurranni. Itt volt például Vági Pistánál, elmentem kémiából, nekem a kémia olyan idegen tantárgy volt, hogy azt se tudtam, hol terem és mire való. Nagyon készületlenül mentem el, de az idő sürgetett, mentem vizsgázni. Kétségbeesésemben ültem a padsorok közepén, fölütöttem a jegyzetet, ott a klórt elolvastam, mialatt a másik vizsgázott. Elolvastam a klórt, s Vági Pista meg járkált a padok között. Nem tudom, látta-e, hogy én a klórt nézegetem, de olyan szerencsém volt, hogy első kérdésnek megkaptam a klórt. Elég az hozzá, hogy ebből jelesre levizsgáztam. Utána jöttek a következő kérdések, szappanokról meg mindenféle kémiai eljárásról, úgy makogtam, hogy azt hittem, hogy azt fogja mondani, köszönöm, elég. De Vági Pista szerencsére azt mondta, ha a klórt nem tudta volna, akkor elbuktattam volna. Így elmehet elégségessel. Fehér Daninál volt az egyetlen bukásom életemben. De az másodpercek alatt történt. Az Imrik Zolival, évfolyamtársam volt, együtt tanultuk a növénytant Fehér Daninak. Nem mondom, az Imrik többet tudott mint én. Fehér Daninál a vizsga egy cirkuszi esemény volt – ő hét végén, szombat-vasárnap vizsgáztatott – Imrik Zoli szombaton lement jelessel. Mondom nincs itt baj, ha ő jelesre ment, akkor az elégségest én is megérdemlem. Másnap én is elmentem vizsgára, de másodpercek alatt azt mondja, kérem, maga nincs elkészülve… s máris mehettem. Akkor ki voltam téve annak, hogy nem iratkozhatok be a harmadik esztendőre, mert ez elsőéves tantárgy volt, s akkor nyáron hoztak egy olyan rendeletet, hogy aki-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nek az első évről nincs meg az összes vizsgája, azok a harmadik esztendőre nem iratkozhatnak be, C-listára kerülnek. Egy évig szünetelni kell, amíg nem teszi le azt a vizsgát. Nekem a második évre megvolt egy csomó vizsgám, de ez hiányzott az első évről. Dékáni engedély kellett ahhoz, hogy a dékán szóljon át a Fehér Daninak, hogy kérem, engedje meg neki, hogy még egyszer vizsgázzon, és akkor ősszel újra elmentem vizsgázni, még a beiratkozás előtt, és nagy nehezen átmentem. Bár akkor is mondta, kérem maga megint nincs felkészülve. Más metódushoz folyamodtam, mikor a második szigorlatra került a sor, akkor én a tavaszi szigorlaton három tantárgyból, matematikából, földmérésből, nem tudom mi volt a harmadik, ezekből elég jól levizsgáltam; növénytanból visszaléptem, hogy majd ősszel. Ősszel elmentem a második szigorlat befejezésére, de nyáron bejártam Fehér Dani laboratóriumába, és ott csináltam a metszeteket, és mikroszkópoztam. Alig volt nap, hogy a Fehér Dani legalább egyszer ne ment volna végig azon a szobán, s látta, kik vannak ott. A vizsgán, a szigorlaton azt mondja, a vizsga befejezésekor: kérem, a maga felelete ugyan nem teljesen jeles, de tudom, hogy milyen szorgalmasan járt be a laboratóriumba, úgyhogy megadom magának a jelest. Na, mondom, egyetlen bukás után a szigorlatot jelesre végeztem. Így a végén jó oklevelem volt, az összes tantárgy összeszámításából, a végeredmény jó levél volt, nagyon büszke voltam.

*Mondhatni, hogy a Fehér Dani volt a legrázósabb professzor?*

Hát ez nagyon rázós volt. Volt ott a Genersich Laci, nem tudom ismerted-e, évfolyamtársam volt, két vagy három éve halt meg, egy évvel idősebb volt nálam. Az valami tizenkétszer ment el hozzá.

*Milyen volt a vizsgáztató stílusa?*

Ő feladott egy kérdést, arra válaszolni kellett. Például én kaptam egy olyan kérdést, hogy mondjam el az összes fát, amelyeknek a magja két év után csírázik. Én elmondtam négyet vagy ötöt, s aztán több nemigen ment. Azt mondja, ennyi az egész? Mondom, ennyi jut eszembe. Köszönöm, elég. Volt neki egy beosztottja, a botanikus kertnek a főkertésze, a Kiss Lajos bácsi. Az mindig asszisztált a vizsgázóknál, és miután őrült tömegben ment a vizsgáztatás, és másodpercek



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

alatt dőlt el egy-egy vizsgázónak a sorsa, Kiss Lajos azt mondta egyiknek vagy másiknak, állj be a sorba, úgyse tudja, hogy te már voltál. Így másodszorra is elment, és ha szerencséje volt, átment.

*De ha lebukott, hogy másodszor állt sorba.*

Azt már annyira nem figyeltem, de tudok ilyen esetet. Hogy beállt másodszor a sorba, és sikerült.

*Róth professzorhoz is jártál vizitbe?*

A feleségem szegényke, ő nagyon jóban volt a Kövessy-lányokkal, ez még selmeci kapcsolat volt, és ő mindig ott volt ezeken a Kövessy-féle zsúrokon. Aztán őhozzájuk jártam, ismerkedtem meg vele, és a végén ő lett az én feleségem. Róth Emi, Gyulának a leánya.

*Gondolom ez már az oklevél megszerzése után.*

Hogyne. Az oklevél megszerzése után elkerültem Magyaróvárra. Harmincban szereztem meg az oklevelet, 34-ben volt az esküvőm.

*És mit csináltál Magyaróváron?*

Amikor megszereztem az oklevelet, nagy kő esett le a szívemről, hogy na, szabad ember vagyok. Őrülten örültem, hogy nincs a lelkemen ez a nagy teher, és élveztem a szabadságot. De gondoltam, utána kell nézni, hogy az ember állásba menjen, de hova? Akkor eszembe jutott, hogy édesanyám egyik öccsének a sógora Rajkán plébános és országgyűlési képviselő, a Pintér Laci bácsi. Írtam neki levelet, hogy Laci bácsi, okleveles mérnök vagyok, nincs állásom, tudna-e segíteni. Jött egy rövid válasz, hogy a napokban beszélt Bogyó fővadásszal, a főerdészi hivatal alkalmazottjával, aki azt mondja, hogy Magyaróváron keresnek egy erdőmérnököt. Próbáljam meg. Hát mérges voltam, próbáljam… hogyan próbáljam. Elmenjek a herceghez és mondjam, hogy adjon nekem állást. Segítséget kértem, nem pedig címeket. Na de hát, eszembe jutott, hogy a nagyapám irodájában dolgozott egy nagyon csinos, helyes kis lányka, a Wachn Gréti, aki egy elemi iskola igazgatójának volt a leánya. Ott gépíróskodott. Ezt a kislányt annak idején elvet-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

te egy Nusszer Ferenc nevezetű magyaróvári intéző. Ez a család ismerős volt, mert jóban voltunk. Akkor jutott eszembe, hogy ő esetleg még ott van, meg kell próbálni. Írtam egy levelet, Nusszer Ferencet kineveztem igazgatónak, gondoltam nem bánja, ha ilyen nagy címet adok neki. Mert lehet, hogy csak intéző vagy felügyelő. Elég az hozzá, hogy írtam az „igazgató úrnak" egy levelet, hogy kérem, okleveles erdőmérnök vagyok, és állást keresek. Hamarosan jött rá válasz, hogy a Nusszerék elfogadtak engem, illetve azt mondták, jelentkezhet majd, de várjak. Úgyhogy váromány os voltam egy állásra, de nagyon élveztem a szabadságot. Mondhatom, villámcsapásként ért egy szűkszavú távirat, ami október 10-én ért el, a következő szöveggel: „Álláselfoglalás végett jelentkezzék." Július 26-án szereztem meg az oklevelet, és október 10-én nekem már állásba kell mennem. Nagyon nehéz szívvel hagytam el a családi házat, és bandukoltam el Mosonmagyaróvárra. Illetve előtte már egyszer elmentem megnézni, hogy mi van, mert húzódott a dolog. Akkor találkoztam a Nusszerral, aki nagyon barátságosan fogadott, és mindjárt mondta: „menjen el a lakásomra, keresse meg a feleségemet, és utána jövök majd, és akkor beszélgetünk." Többek között elmesélte, hogy a kormányzónak már megvolt a maga jelöltje, akit el is fogadtak ott a főherceggel. Tehát már be volt jelentve, és a Nusszer egy fantasztikus energikus ember volt, akit az udvar is csak Nussolininek hívott. Erőszakos ember volt, és azt mondta, hogy ilyesmi még nem volt az uradalom történetében, hogy a kormányzó által előterjesztett ember helyett az igazgató embere fut be. Így kerültem én Mosonmagyaróvárra a főhercegi erdőhivatalhoz, ez volt a címünk. A főnöke az öreg Fischer Emil főerdőtanácsos, súlyos tbc-s ember volt. Azt mondták, ifjú korában hihetetlen stramm vadász volt. Télen-nyáron ugyanolyan ruhában, és soha verejték nem csillogott az arcán. Páratlan jó gyalogló hírében állt. Amikor én odaértem, akkor már egy tüdővészes öreg bácsit találtam, aki csak lassan cammogott. Ezért kellett oda utánpótlás, ezért vettek oda föl engem. A tragikomédia az volt, hogy amikor érdeklődtem, hogy mi is van, és milyen munkakör stb., többek között megkérdeztem, mennyi a szabadság. Azt mondja, két hét jár egy évben, de én még életemben nem voltam szabadságon. Na mondom, ez kell nekem. Mikor fogok én majd úszkálni a Tómalomban? A lényeg, hogy ott minden a vadászat volt. Összesen 5500 kh erdőterület volt, szerteszét szórva Rajkától Horvátkimléig és Máriakálnoktól le a Hansági csatornáig. Ez kb. 24–26 km volt. A gyö-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nyörű,hansági nyírerdő, 200 kh kiterjedésű volt. Tőzegtalajjal, remekül felújult és tenyészett az az erdő, amit később potom pénzért a budapesti kereskedelmi igazgatóság – amikor az uradalomnak már nagyon rosszul ment a dolga – 5 pengő köbméterenkénti tőáron lábon eladott, amiért én erősen tiltakoztam, de aztán a kereskedelmi igazgató külön felhívott, és mondta, hogy ne ugráljak annyit, kell a pénz stb. A kereskedő aztán oda kisvasutat fektetett le és maga termelte le, tőáron 5 pengőért köbméterét megvette azt az erdőt, és azóta az az erdő eltűnt.

*Mennyi lett volna a reális ár?*

Nem tudnék én visszamenőleg ilyen kalkulációt mondani, de legalább a háromszorosát érte. A kereskedő egy alkalommal meg is látogatott engem, talán épp abban a székben ült, amiben most te. Letett oda nekem száz pengőt. Mondom, csak tegye szépen vissza, nekem semmi befolyásom ebbe a dologba nincs. Természetesen nem fogadtam el. Így ment akkor a világ.

*Most se másképp.*

Elég az hozzá, hogy odakerültem, és akkor vettem észre, hogy minden a vadászat. Én meg a vadászathoz annyit értettem, hogy a Róth Gyulánál levizsgáztam. Akkor még mint a családdal szemben érdektelen egyén, azt hiszem jóra vizsgáztam, és egy vadászati gyakorlaton vettem részt, furkósbottal. Nem vadászpuskával, hanem furkósbottal mint hajtó. Nagyon tetszett nekem az a vadászat, de lőfegyver, vadászfegyver még a kezemben sem volt. Nem sütöttem el életemben egy vadászpuskát, és most olyan helyre kerülök, ahol az erdőgondnoknak a fő feladata a vadászat. És ezek mind kis vadászerdők voltak. A rajkai erdő volt a legnagyobb erdőtest egyben, 550 kh, a többi, Bezenyénél ott volt a Karlós erdő, a mosoni-dunai ágnak a kanyarjában, ezek mind ilyen természetes erdőalakulatok voltak, amit a víz, a sodrás alakított ki, és ott volt Máriakálnok, Horvátkimle mellett a borzas erdő. Azt hiszem 80 hold volt összesen. Ezeknek az erdőknek az érdekessége az volt, hogy fantasztikusan különböző talajon álltak. A víz sodrása szerint alakult ki az egész termőtalaj. Egy helyen csak a kavics rakódott le, a másik oldalon meg az iszap. Az iszap lerakódása folytán príma nyárerdőtalajok voltak. A másikon meg a feketefenyő is csak vergődött. Egész kis távol-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ságkülönbségen belül igen nagy talajkülönbségek voltak. Ez volt Fekete-erdőnél is, nem tudom hány parcellában volt az erdő szerteszét szórva, irtó nagy területen, úgyhogy én a fél életemet kocsin töltöttem. Addig, amíg egyszer azt mondtam az igazgatóságnak, hogy kérem, ha adnak rá kölcsönt, veszek magamnak egy oldalkocsis motorkerékpárt. Azt használom, de természetesen kilométerpénzzel együtt. Az igazgató azt mondja, igaza van kérem, nem azért tartunk erdőmérnököt, hogy a fél életét kocsin töltse, hanem hogy dolgozhasson is. Így lettem én motoros erdész a végén. Nagyon sok bajom volt, mert rossz erdei utakon is használtam, pedig egy kényes, angol gyártmányú, inkább csak jó országutakra való gépet vettem meg egy ottani segédtiszt barátomnak a közvetítésével, aki nagy motoros volt. Kaptam 80 pengőfillér kilométerpénzt. Az óriási összeg volt. A benzint, a javítási költséget, mert az volt bőven, azt mind kifutotta, és még a törlesztést is. Tulajdonképpen jó üzletet csináltam, mert emellett a motor az enyém volt, úgy használtam, ahogy akartam. És nagyon szép kirándulásokat csináltunk a feleségemmel. Persze mikor elmentem onnan, ott hagytam a motort.

*Említetted a vadászatot. Mielőtt elhagynánk Mosonmagyaróvárt, arról mondj egy pár mondatot, hogy ez konyhavadászat volt vagy haszonvadászat, vagy protokollvadászat a barátoknak, hogy ment ez?*

Ez az udvartartásnak volt a vadászobjektuma. Frigyes főherceg nagyon nagy vadász volt. Még a felesége, Izabella főhercegnő is. Az egész család, mindenki vadászott. Tulajdonképpen a családi vadászati igényeket töltötte ki, amellett persze vendégek is voltak, olyanok mint Horthy, a Pap-réti nyúlstráfon. Aztán a Márialigeti fácánvadászaton, aztán az utolsó évben, 1936-ban a spanyol XIII. Alfonz exkirály, Habsburg-rokon, az is ott volt. Montenuovó herceg kitűnő vadász volt, Hédervári gróf, akinél jobb puskást talán életemben nem láttam. Olyan szobányi területen, ahol alig volt kilátás, hallotta, hogy egy fogoly cserregve kívülről jön be, úgy lőtte le a foglyot azon a kis résen, hogy csak úgy hullott lefelé.

*Milyen terítékek voltak ott?*

Nem voltak túlságosan jó terítékek. Olyan 5–600 db-os nyúl és fácán. Ezer darabot nem értek el soha. A lovári erdő volt a legközelebb Mo-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

sonmagyaróvárhoz, az volt a főfácános, ott voltak a legelőkelőbb fácánvadászatok, a Márialigeti egész kicsi terület volt, de rengeteg fácánnal. Ez nagyon kényes kérdés volt. A kis öreg Fischer Emil két év múlva ahogy odakerültem, meghalt. Én ott egy évig csak lestem és tanultam. Emlékszem az első nyárra, amit ott töltöttem, egyik vadőrrel kimentem Mosonszentjános határába, hogy megpróbáljak fogolyra vadászni. Annyi fogoly volt ott, hogy nem volt olyan (ugye nadrágszíjas területmegosztások, birtokmegosztások voltak) kukoricás, ahonnan egy vagy két csapat ne röpült volna föl. Én csak lövöldöztem. Eredmény 50 patront ellőttem, nem a saját zsebemből, az uradalom patronja volt, és nem volt egyetlen foglyom. Ilyen vadász voltam én, de nekem nem az volt a fontos, hogy én tudjak vadászni, én tudjak lőni. Nekem a vadászatok megszervezése és lebonyolítása volt a fontos. És ezt lestem el az öregtől két év alatt, és a magam eszéből statisztikát vezettem. Bezenyei emberek voltak a törzshajtók, illetve a törzstöltők, puskatöltögetők. Mindegyiknek a kezébe adtam egy kis kimutatást: hajtás, hajtások száma stb. Mindig be kellett írni a töltőnek, hogy az illető puskás ezen és ezen a helyen – meg voltak számozva a helyek – mit lőtt. Ebből szerettem volna valamilyen módon kiókumlálni, hogy melyek a jó helyek, tudniillik Frigyes főherceghez mindig személyesen kellett átmenni és jelenteni. Nagyon érdekes volt, amikor először találkoztam vele. Első vagy második nap bent voltam az irodában, a földszinten volt. A főnököm fönt volt az igazgatóságnál éppen az én ügyemben valamit elintézni, és akkor jön a Frigyes főherceg, akinek az arcát fényképről ismertem. Jött az egyik lányával. Mondom atyaúristen, csak nem ide jön? Hát bejön, ott álltam, és akkor jelentkeztem, hogy Jozef Kossow adjunkt, mert úgy hívtak engem, a beszélgetés német nyelven folyt. Szemrevételezett, mert Frigyes főhercegnek mindene a vadászat volt. Az erdőgazdálkodás másodrendű dolog volt. Például Fischer kijelölte a következő évi vágásterületeket, és épp a lovári erdőben besorolt egy olyan területet, ahol kb. 15–20 éves kőrises állt nagyon jó talajon, gyönyörű növéssel, de a kőrisek mentek föl már 8–10 méter magasságba, az aljnövényzet meg mindig ritkult. És mondom, főtanácsos úr, ez egy fiatal erdő, nem lehet levágni. Azt mondja, kérem, ez a legjobb hajtás a lovári erdőben. S ez most már alkalmatlan arra, hogy itt lehessen rendesen lőni, mert a fák túl magasak, és az aljnövényzet meg túl alacsony. Már nem bújik meg ott a fácán, és nem lehet hajtani se, ezt le kell vágni, hogy sűrűsödjön. Így volt az erdőgazdálkodás.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Le is vágtátok?*

Persze, hogy levágtuk. Én aztán próbáltam az erdőgazdálkodás felé is orientálódni, és a saját szakállamra megcsináltam azt, hogy Feketeerdőn a Schmidt Vencel kerületében. Ez a Schmidt Vencel a Schmidt Ernőnek, a szombathelyi volt igazgatónak az édesapja volt. Én akkoriban őt mint mezítlábas fiúcskát láttam. És abból lett később a nagy igazgató. Schmidt Vencel volt a legokosabb és legképzettebb erdészem. Ennek az embernek volt egy-két holdas, egészen a Kis-Duna partjáig elterülő területe. Kecskefűz, giz-gaz, minden a világon, csak haszonfa nem volt benne. Mondom Vencel, itt kell valamit csinálni, nem volt üzemterv szerint előírva a felújítása, ezt suba alatt megcsináljuk, kiirtjuk, beültetjük nyárral. És valóban gyönyörűen fejlődött. Arra akarok rátérni, hogy utalhassak a bürokráciára. A Szepesi Artúr győri erdőigazgató meglátogatott egyszer bennünket, felügyeleti bejárás volt, és végigvezettem erre-arra, amarra, végül gondoltam, elhencegek neki ezzel a nyárassal, hogy kérem szépen, önszorgalomból megcsináltam. Hát a Szepesi Artúr megnézte és azt mondja: és elő volt írva ez az üzemtervben? Mondom az nem. Hát tudod te azt, hogy most egy alapos erdőrendészeti áthágást akaszthatnék a nyakadba? Na, mondom, érdemes volt az erdőigazgató úrnak megmutatni... De aztán nem lett semmi baj. Úgyhogy minden a vadászat volt, és nagyon kényes beosztás volt. Tudniillik a Frigyes főherceg a nagyobb vadászatnál mindig sorrendet állapított meg, hogy milyen sorrend szerint kell a helyeket kiosztani. A jó helyeket és a kevésbé jó helyeket kinek kell adni. Így kerültem abba a helyzetbe, hogy Horthy természetesen a Pap-réti stráfon a legjobb helyet, a jobb sarok helyet kapta meg. Aznap olyan széljárás volt, ellenszél, ami a nyulakat valahogy mind a bal sarokra, a másik legjobb hely felé vitte, ahol viszont Albrecht főherceg volt, a Frigyes fia. Ő hívta meg Horthyt meg a kormány tagjait, ott volt a Lázár, a Gömbös Gyula is ott volt egy alkalommal. Elég az hozzá, hogy ezen a vadászaton Horthy három vagy négy nyulat lőtt ott a sarkon. Ezt nekem jelentették, mert mindig volt ott erdész vagy vadőr, és onnan értesültem. Mentem Albrecht főherceghez, hogy baj van, mert a kormányzó úr összesen ennyi és ennyi nyulat lőtt, nem ment neki a vad. Hűha, ez kellemetlen. Tudja mit, akkor megfordítjuk a dolgot. S akkor, ami a szélirány szerint rossz hely lett volna, oda ment volna át ő, és az ő helyét foglalta el a kormányzó, ahova a szél hajtotta a vadat. De meg-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

fordult a szél, és pontosan olyan rossz eredmény adódott, mint az első stráfban. Ezen persze nem lehetett segíteni. Beszéltem Horthy fegyverhordozójával, mondom borzasztóan röstellem, azt mondja, ó, hányszor előfordul ez nálunk a vadászatokon.

*Nem vette zokon, mint nemrég az elvtársak?*

Nem. A szomszédja mindig az ő szárnysegédje volt, a Scholtz sorhajóhadnagy, akit azért tettem oda, mert tudtam, hogy nem fogja ellőni azt a nyulat, ami pontosan bemegy a kormányzó felé a sarokba. De volt olyan eset, mikor szólt neki, hogy lőjél, lőjél... szóval nem volt irigy vadász. Nekem sokszor rettenetes gondot okozott. Ott volt például a Márialigeti fácánhajtás. Ott elég szűk kis hajtások voltak. Egyik puskás a másiktól nem volt messzebb, mint 30–40 lépés. Ez nem távolság. A jó helyeket kinek adjam? Horthynak kell a legjobb helyet adni. Frigyes ilyeneken nem vett részt, legfeljebb mint szemlélő. Albrechtnek szintén jó helyet kellett adni. Nem tudtam megkerülni, hogy Albrecht ne kerüljön Horthy mellé. Viszont Albrecht km-messzeségbe is ellövöldözött, olyan fácánokat, amik direkt Horthynak jöttek, s már emelte is a puskáját, oldalról közben lelőtte a fácánt. Szóval ez nagyon kényes beosztás volt, de lekopogom, Frigyes főherceg nagyon meg volt velem elégedve. Volt aztán egy kis balhé, egyszer az egyik vadászaton a lányát olyan helyre tettem a Hanságban, komisz, iszapos területen, ahol könnyen lehetett járni, de jó hely volt. A följegyzéseim szerint a második legjobb hely. Előző héten a jószágigazgató ment azon a helyen és jól mulatott. A legjobb helyet persze Albrecht kapta. Fenn a töltésen Gabriella főhercegnő ment, odatettem, ahol az uradalombeliek voltak. Én inkább Albrecht sarkánál tartózkodtam, és ahogy jöttek be a puskások az első hajtás végén, mindegyiktől kérdezem, na mit lőtt, maga mit lőtt? Utoljára érkezett be Gabriella főhercegnő. Kérlek szépen, azt mondja rettenetes mérges ábrázattal, hogy víz mellé nem megy a vad. Ezt olyan hangon mondta... hogy ne olyan helyre állítsam, hanem oda, ahol lőhet is. Mert ő nem sétálni jött ide, hanem vadászni akar. Mindenkinek leesett az álla, emlékszem a főfelügyelő arcára, aki lehajtotta a fejét, Albrecht főherceg meg csak annyit mondott: ó, ó. Nem reagált a dolgokra. Persze a következő hajtásnál esett az eső, ronda idő volt, beállítottam a hajtás közepére, dagaszthatta a sarat, igaz többet is lőtt. De nekem az előzőt olyan rossz néven vette, hogy a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Frigyes főherceg vendége, az öreg Bócz bácsi – baranyai erdész volt – az mesélte, hogy még hónapok múlva is furkált engem a főhercegnő, hogy kérem szépen, ez így nem mehet. A helyemre mást kell helyezni. De nem hallgattak rá. Frigyes főherceg abszolút katonaember volt. Ő az osztrák–magyar főhadsereg parancsnoka volt az első világháború alatt, és Közép-Európa leggazdagabb embere, akinek Csehszlovákiában óriási ipari üzemei voltak. Lent Baranyában az erdőbirtokának és a gazdaságának csak mintegy a fele maradt meg, a többi mind átesett Jugoszláviába, az mind elveszett. Úgyhogy ez a magyaróvári uradalom maradt, de még ez se egészen, mert Ausztria részére ott is lekapcsoltak belőle, de az legalább megmaradt a család tulajdonában. Elég az hozzá, hogy nem volt egy nagy észkombájn, de abszolút pontos katonaember volt. Fölment Pestre, és bejelentette telefonon, hogy este 7-kor érkezem a palota elé, akkor 10 km-re Budapest előtt megállt a sofőr, és megkérdezte tőle, hogy hány percre van szüksége ahhoz, hogy a palota elé érjen. Ha azt mondta, hogy kb. 10 percre, s még volt 15 perc, 5 percet még ott vártak, és percre pontosan beérkezett. Albrecht főherceg pontosan az ellenkezője volt. Nagyon kellemes, kedves, szívélyes valaki, de időérzék és pontosság tekintetében kicsit könnyelmű.

A vadászat végét még elmesélem. Esett az eső, már ránk sötétedett. Én 24 km távolságban voltam akkor kb. Magyaróvártól, a lakásomtól. Úgy jöttem ki fogattal. Annak ellenére, hogy Gabriella ki volt rúgva rám, azt mondja: a Kossowot meg hazavisszük autón, úgyis akarok vele beszélni. Úgyhogy négyen mentünk a nagy Mercedes kocsiban, ami régi kasztli volt, ahova az ember akár állva is be tudott menni. Régi típusú, de príma kocsik voltak különben. A következő vadászatokra vonatkozó utasításokat adott, és megkínált egy kupica konyakkal. Így végződött ez a vadászat, de szerencsére az én jövőmre nem volt rossz hatással.

*Mégis említetted, hogy elkerültél…*

Mikor én odakerültem, akkor kaptam mint gyakornok havi 250 pengő fizetést. Azonkívül 40 pengő lakáspénzt, tűzifajárulékot, és azt hiszem a villanyszámlámat is kifizették. És ha egy órán túl kinn voltam a területen, akkor jogomban volt 5 pengő ebédpénzt fölszámolni. Ahhoz viszonyítva, hogy akkoriban az alföldfásítók és általában az elhelyezkedő ifjúság tengődött, mert akkor az volt a nóta, hogy havi 120 pengő fixszel az ember könnyen viccel, akkor már 120 pengő is fizetés volt, és az



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

alföldfásítók biztos nem kaptak ennél többet. Így kerültem én a meghalt Fischer főerdőtanácsos örökébe, persze csak hatáskör szempontjából, nem a rang és fizetés szerint. Egyszer az igazgató azt mondja, kérem, miért nem nősül meg maga. Maga az udvarral közvetlen összeköttetésben áll, nem mindegy, hogy maga milyen életet él. Nem tudom, hogy mit vettek rossz néven, talán elcsíptek valami szép kis nővel az utcán, vagy nem tudom. Elég az hozzá, hogy azt kérdezte, mért nem nősülök meg. Mondom igazgató úr, ilyen fizetéssel nem lehet megnősülni. Jaj, hát ezen tudunk segíteni – mondta. Tényleg akkor egy csomó fizetésemelést kaptam, elő is léptem az alatt a 7 év alatt, amíg ott voltam. Mert 1930-tól 1937-ig voltam ott, és közben a gazdaság úgy tönkrement, hogy egy fél évig 35-ben nem kaptunk fizetést. A császári intézőségen a kukorica novemberben még rajta volt a tövön, mert nem voltak hajlandók leszedni az emberek. Sztrájkoltak. Nem volt pénz. Úgyhogy akkor zárgondnokság alá került az uradalom, fantasztikus restrikciók voltak fizetésben. Én a 250 gyakornoki fizetésemmel szemben, amikor elmentem, mint intézői rangban lévő erdőmérnök, többszöri előléptetéssel, 197 pengő és 50 fillér lett a fizetésem. Abból aztán nagyon nehéz volt megélni. Úgyhogy amikor elfogyott a pénzünk, a fizetésünk, felmentünk az igazgatósághoz, és kértük, hogy adjanak legalább 50 pengő előleget, mert a piaci kofáknál nem maradhatunk adósok, a boltokban úgyis felíratunk mindent. Ez volt az indítéka annak, hogy ez tulajdonképpen nem jövő, ilyen lerobbant gazdaságban, és akkor adódott egy lehetőség. Soproni összeköttetéseink révén Újmajorban, ami ide 24 km-re van talán, ott a Balsay volt az erdőgondnok. Akkor ment el a Rimler Pál erdőigazgató nyugdíjba, az utóda Lámfalussy lett, aki Lentiből került föl, ott volt felügyelő. Ekkor kerültem mint erdőgondnok Endréd-Újmajorba. Az egy egész más világ volt.

Vad volt bőven, mert az erdőgondnokság is, ha jól tudom, csak 5–6000 kh kiterjedésű volt. Komisz glejes talajon rendkívül bajos volt az erdőnevelés. De vad volt bőven, különösen üregi nyúl, rettenetes volt, a csemetéket úgy rágta, hogy kerítés nélkül ott alig lehetett erdősíteni. Volt még vagy 72 ezer kh uradalmi meg bérelt mezei vadászterület, és ez mind hozzám tartozott. Itt már nem voltak se udvari, se hivatalos vadászatok, ez mind baráti alapon a főigazgató titkára, Rabár Feri, meg a főszámvevő, a Szepi bácsi, a fiai mind a kettő erdész valahol Zalában, talán már nyugdíjban is vannak. Ezek jöttek vadászgatni, de csak apróvadról volt szó. Nagyvadra én nem lőttem, mert ez a hár-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mas, Rabár Feri, a Szepi, meg Balsay Laci voltak az őzbak-vadászok. Ebbe én nem akartam belefuserálni. A szarvas csak váltó vad volt. A hansági rettenetesen túlszaporodott állományból néha egy-egy csoport megindult, és nálunk időzött az Endrőd körüli erdőben, és akkor jelentkeztek az erdészek, hogy ennyi meg ennyi szarvast láttak, tessék kijönni. Nagyon szép vadászélményeim voltak.

*Úgy tudom, hogy a te magyaróvári távozásod nem volt mindennapos dolog.*

Magyaróváron elég rossz anyagi helyzet alakultak ki. De hozzáteszem, hogy ha Frigyes főherceg 1936. december 30-án nem halt volna meg, én nem hagytam volna ott. Annyira becsültem mint gazdát, hogy nem tettem volna meg, hogy elmenjek, mert bántotta volna. Amikor már föl volt ravatalozva Frigyes főherceg a mosoni plébániatemplom alatt lévő kriptában, ott találkoztam az egyik lányával, Kriszta főhercegnővel, nagyon kedves volt, és azzal fogadott lenn a kriptában: igaz, hogy maga el akar tőlünk menni? Az én édesapám úgy becsülte önt! Ne menjek el, mondta. Mondom, nem tudok másképp tevékenykedni, mert most egy egész kitűnő álláskínálat van, amit nem tudok elmulasztani a jelenlegi nehéz anyagi körülmények között. Még Albrecht is felhívott akkoriban, hogy hallom, kedves Kossow, el akar menni tőlünk. Mondom fenséges úr, az anyagi helyzet, meg hát a családi viszonyaim olyanok, hogy nem mulaszthatom el ezt az alkalmat. Ő aztán nem is ellenkezett. Mondta, tudom, hogy magának ez a hely túl kicsi. Az volt a szándékunk, hogy magát majd lehelyezzük Baranyába, mert ott vannak a nagy erdők. Csak az kellett volna. A feleségem biztos elvált volna tőlem. Ott nem szerettem volna szolgálni, mert szúnyog világ volt arra. Még azt is hozzátette, hogy az erdőket össze akarják vonni. Tudniillik Albrechtnek állandóan a tagosítás járt az eszében. Mezőgazdaság, de erdőgazdaság területén is. Az erdőgazdasági viszonyokat annyira nem ismerte, annyira nem tudta, hogy az erdőnek megvan a maga egész különleges termőhelyi igénye. Hogy nem lehet egyik helyről áttenni a másikra. Az ő magyaróvári, dunai, ártéri erdei ezek mind ártéri lerakódásokon települt természetes erdők voltak. A fele kavics, a fele príma televény, azt mezőgazdasági használatra átalakítani egyszerűen nem lehetett. Megpróbálták, de tiszta kavics volt az egész. Az én időmben még le kellett vágni egy részt szántónak, de szántáskor csak kavics jött föl. S erre Albrecht abszolút nem gondolt.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egy vadászat közben többször említette nekem, hogy nincs értelme, hogy ezek az erdők szét legyenek tagolva, itt egy rész, ott egy rész... Akkoriban úgy volt engedélyezve az erdőirtás, hogy dupla annyit kellett erdősíteni. Ha mi itt vágunk, szívesen átadjuk a kötelezettséget, ahol már folyt a mezőgazdaságra alkalmatlan területek beerdősítése.

*Szóval nem volt muszáj birtokon belül, hanem lehetett bárhol...*

Igen.

*Ti egyébként németül beszéltetek? És a főhercegek leszármazottjai hogy viszonyultak a magyarsághoz?*

Albrecht és Izabella főhercegnő, aki a Waldbott Frigyesnek volt a felesége. Waldbott Kelemen az Országos Erdészeti Egyesület elnökének az öccse volt, ő állandó vendégünk volt, annak a felesége tökéletesen beszélt magyarul, a többi mind németül beszélt. Frigyes főherceg is csak néha mondott egy-egy szót magyarul, de hivatalosan németül kellett vele beszélni. Lenézés vagy ilyesmi nem létezett. Albrecht meg abszolút magyar volt. Csak felelőtlen ember. Mikor már javában bent voltunk a zárgondnokságban, egyszer csak betoppan Bécsből jövet, egy vadonatúj kocsival. Akkor, mikor zárgondnokság volt, és nem kaptunk fizetést, ő vett magának egy új kocsit, és 100–120 km-es sebességgel rohant föl Budapestre. Na, kedves Szikora úr – ő volt a főtitkár – mi újság? A főtitkár elkezdett panaszkodni, hogy felséges úr, sok bajunk van, mert nincs letörve a kukorica, meg nem tudunk fizetni, nincs pénz... Ez kellemetlen dolog, na Isten vele, Szikora úr – és ment tovább.

Ami miatt végképp elhatároztam, hogy elmegyek, az egy tanulságos eset volt. Bocskai Katalin volt Albrecht második felesége. Karapancsán, volt egy gyönyörű kastélyuk, ott nyaralt, és egyszer magához hívatta a Rosztoffer erdőgondnokot, aki erdőtanácsosi rangban volt, és akinek a sógora az Izabella-földi erdőgondnokságot vezette. Ők akartak az én helyemre jönni, és engem akartak a helyükre tenni. Bocskai Kata azt mondja, kedves Rosztoffer, itt van ez a nagy nyárfa az erkély mellett, annyi árnyékot vet ez ide, vágassa ki kérem, mert útban van. Igenis felséges asszony, mondja, úgyis le fog jönni a héten Albrecht főherceg úr, majd megbeszéljük vele, s akkor kivágjuk. Kata-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lin úgy adta be Albrechtnek, hogy ő nem teljes jogú felséges asszony, itt még más jóváhagyása is kell? Ahhoz, hogy egy fát kivágjanak? Úgy hallottam, hogy Rosztoffer Ferinek 24 órán belül fölmondott Albrecht főherceg, annak, aki 20–25 éve szolgált ott erdőtanácsosi rangban. Pusztán azért, mert nem azonnal vágta ki a fát. Megjelent ott vadászni mindenféle kétes értékű bankár is, akiktől kölcsönöket próbált megszerezni, aztán két hónap múlva hallottuk, hogy az illető rács mögött van... Szóval mit mondjak, nem volt az az abszolút katonaember, mint az apja, mert akkor financiális disznóság nem történhetett volna semmiképp.

*Az erdőművelési professzor lánya vonzódott az erdei élethez?*

Endréd-Újmajorban, meg Magyaróváron is nagyjából megszokott, bár mindig hazafelé húzott a szíve. Többször mondta, hogy miért nem mentél a főiskolára adjunktusnak... Mondom, szó sincs róla, hogy éhbérért várakozzam, míg meghal a főnök... úgyhogy én nem akartam menni semmiképpen. Az apja mondta neki, hogy kérem, ha mindenképpen városban akar lakni, miért nem ment egy rendőrhöz, miért erdészhez ment feleségül? Könnyű volt ide bejönni Sopronba. Minden szombat délben letettem a ceruzámat, vonatra ültem, bejöttem Sopronba, hétfőn a hajnali vonattal mentem vissza. Vasárnap nem voltam hajlandó ott maradni. Balsay Laci, aki nagyon ügyes és jó erdész volt – csak kis túlzásai voltak – rettenetes nagy vadász volt. Képes volt elmenni vadászni szappan, fogkefe nélkül. Szappant nem viszek magammal, mondta a feleségének, mert a szarvas megérzi. Én azért jöttem szombat délben el, mert a Laci behozta azt a szokást, hogy vasárnap beült az irodába. Jött a környék parasztsága oda facédulát váltani. Mondom, nekem a vasárnapom másra is jó, minthogy a környék parasztságát kiszolgáljam. Tehát én vasárnap sose voltam ott. Akkor még tuskótermelés volt, a gyökértuskó termeléséért sorban álltak az emberek. A feles tuskózás jogáért, ragyogó kandallófa volt az. 1951 után, mikor már együtt voltunk az apósommal, akkor az illetményfát is tuskóban kaptuk. Volt olyan tuskó, amelyikbe nyolc vasék volt már beleverve – ketten vágtuk szegény öregúrral – és még mindig nem tudott szétmenni. Ilyen értéke volt akkor a fának, a tuskónak. Ma meg? Ha elviszed egy portára és fölajánlod, fizetsz neki száz forintot, még akkor is elküld. Mert mindenki olajjal meg villannyal fűt.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Majd vissza jön az még…*

Az mindenesetre gazdasági veszteség, hogy a tuskó, ha egyáltalán ki tudják szántani géppel, akkor is ott rohad. Nem is szólva arról, hogy mennyivel másképp lehet egy kituskózott területet erdősíteni, mint egy tuskózatlant. 1939 decemberében besoroztak katonának 36 évesen, és tauglich (alkalmas) lettem. 1940. február 10-én be kellett vonulnom a győri III. utászzászlóalj kaszárnyába, ott három hónapos kiképzésben részesültünk, ott volt a Pallai Nándi, a Gerlai Andor, Fábián Laci, mind erdőmérnökök, Berényi Laci bányamérnök, Csathó Pali bányamérnök. Hogy ezek mit komédiáztak! Harmincan voltunk egy szobában, és betegre röhögtük magunkat. Másnap aztán annál kevésbé volt kedvünk röhögni, amikor kimentünk a Dunára, pontonevezés, ladikevezés stb., meg elektromosakna-telepítés. A legrondább katonai szak az utász szakmája. Te is az vagy?

*Műszaki pontonos, ne is említsd. Közölték, hogy csak egyszeri bevetésre vagyunk tervezve, s ha marad közülünk valaki, az tiszta nyereség.*

Egy 18 éves fiatal újoncal együtt kellett egy 60 kilós hídelemet futólépésben vinni, az volt elöl, én hátul, kiabáltam neki, hogy te marha, ne siess annyira, mert a végén egyedül viszed. Ott találkoztam a Vendel Aladárral a gyengélkedőben, erdőmérnök volt. Két szakállas erdőmérnök-hallgatónk volt, a Kovács-Nagy Zsigmond, talán még ma is él valahol a Nagyalföldön, legendás szép fekete szakálla volt. Szóval azzal nagyon jóban voltam. Vendel Aladár meg gyönyörű Krisztus-szakállú, szép fiú volt. Lefotózhatták volna a keresztre, mert annál szebb Krisztust nem tudtak volna elképzelni. De a szája az mindig járt. Ott mellettem feküdt a gyengélkedőben, tüdőgyulladást kapott, és kegyetlenül nekiment az orvos századosnak, hogy miért nem engedik haza az embert, amikor beteg, és kórházba szorul stb. Ő aztán Győrbe került a gazdasághoz, és ott egy párttag előtt tett később egy olyan kijelentést, ami miatt távoznia kellett az erdészet köréből. Azóta aztán nem is tudtam semmit róla, és meg is halt szegény. Amióta aztán katona lettem, attól kezdve minden egyes katonai megmozdulás alkalmával behívtak. Mert a többi társam, Csathó Pali meg a többiek valahol mind a földmérésnél, meg olyan helyeken szolgáltak, ahol fülest kaptak, hogy hopp, most lesz valami behívás, és akkor eltűntek a balfenéken. Úgyhogy a kikül-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dött SAS-behívót három nap múlva visszaküldték, hogy nem található az illető. Hát akkor gyerünk egy másikat. A másik meg mindig én voltam. Kérlek szépen, 1940. május 4-én leszereltem mint újonc egy krumplivirággal. 28-án már behívtak újra. Bekerültem egy menetszázadba. Németegyházán aknát telepítettünk. Három aknazárat kellett telepíteni, és akkor jött a bécsi tárgyalás, ami megakadályozta, hogy fegyveres konfliktusra kerüljön sor Romániával, a románnak ki kellett takarodni. A parancs akkor úgy szólt, hogy a három aknazárból kettőnek komplettnek kell lenni. A harmadikat nem is kell letelepíteni. Mi meg ott tartottunk, hogy a másodikból hiányzott még egy elektromos aknarész. Azt az én szakaszomnak kellett lerakni. Mi akkor kimentünk elég messze Berettyóújfalutól. Az utolsó tízes széria lerakását egy parasztfiú vállalta. Azt mondta, gyerekek, én nőtlen ember vagyok, higgadt ember vagyok, én fogom ezeket élesíteni. S az utolsó széria utolsó aknájának a telepítésénél elcsúszott valamin, fölrobbant, és vagy 8 méter magasságra fölment a levegőbe, kezek nélkül esett le, arcán ami bőr volt, az mind feketére égett, és csak nyögött, hogy ... elégek ... elégek ... Rögtön szekérre tettük, mire beértünk Berettyóújfaluba, már halott volt szegény. De nem ez volt az egyetlen, még egy nagyon kedves szakaszvezető bajtársam is ott pusztult. Az meg beleakadt egy botlódrótba, fölrobbant. Hátulról kapta a szilánkok tömkelegét, veséje, mája mind teli volt szilánkkal, úgyhogy a kórházban ő is hamarosan meghalt. Ezek voltak a szomorú események. Erdélyben voltunk valahol fönn a hegyekben, ahol többek között találkoztam egy családdal, Hunyadinak hívták őket. Az öreg Hunyadi, az öreg papa meg mama, egyik fia Bukarestben volt rendőr, a másik a román hadseregben katonatiszt, a harmadik nem tudom, hol volt. Szóval így hullott szét a magyar nép. Október 15-én leszereltem. Akkor egy évig csönd volt. Mikor kitört az orosz háború, megint jött a SAS-behívó, Győrben azonnal fölszereltek, 24 órán belül mentünk ki, Kőrösmezőn rakodtunk ki, onnan aztán gyalogmenetben küldtük a cókmókunkat kifele. Az első századnál voltam beosztva, akkor már, az erdélyi bevonuláskor c-őrvezetőből előléptünk műszaki gyakornokokká, ami egyenlő volt a zászlósi ranggal, zászlósi paroli, zászlósi fizetéssel. Akkor már nagy urak voltunk. Rém kellemetlen volt. Este még ott álltam mint c-őrvezető parancskihirdetéskor, másnap meg nekem kellett fölolvasni a parancsot. Sokkal szívesebben álltam bent a sorban. Hát Kőrösmezőn már zászlós voltam, az első század műszaki gyakornoka, és Mikulicsinben álltunk meg. Miku-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

licsin valamikor egy gyönyörű lengyel nyaralóhely volt, meseszép környékkel, szép villákkal. De mindenütt ott volt az orosz bevonulásnak a nyoma, a verandákba lovakat kötöttek be, és minden szét volt rombolva. Mint ahogy ez nálunk is bekövetkezett. De én csak úgy fohászkodtam, szép idő volt, hogy azt adná meg az Isten, hogy itt maradhatnánk. És jön kérlek a fiatal hadnagy, az alezredes úr parancsával, és azt mondja, az első század itt marad Mikulicsinben. Aztán folytatódik a parancs fölolvasása. Az első század túl van dotálva emberrel, a második század, amelyik kint van már a Dnyeszter partján – ronda hely, vörös agyag, fátlan kopárság, siralmas ronda hely – rosszul van ellátva, a Kossow műszaki gyakornokot tehát áthelyezem az első századból a második századba. Azt hittem, megüt a guta. Autóba tettek, kivittek, ott voltam. Szerencsére a zászlóaljparancsnoknak, a Nagy Bandinak szüksége volt valakire, aki németül is tudott valamit. Mert ugye ott a zászlóalj feladata az volt, hogy a fölvonuló csapatokat kiszolgálja, a laktanyákat rendbe hozza stb. A csapatkivonulásokat és kirendeléseket előremozdítsa. Kellett valaki, aki a németekkel az összeköttetést fenntartsa. Engem két hét múlva berendelt, megtett másodsegédtisztnek, ott ültem Kolomeában, rettenetes úri körülmények között, a zsidóktól elkonfiskált házban, külön szobában fürdőszobával stb. Ott éldegéltünk egészen addig, míg február 4-én délután 4 órakor jött egy távirat a honvédelmi minisztériumtól, hogy a harmadik utászzászlóaljat haza kívánom rendelni. Javaslatot kérek, hogy Lembergen keresztül vasúton vagy pedig Kőrösmezőn gyalog akarja a zászlóaljat hazahozni. Óriási öröm, megyünk haza stb. Fél óra múlva újra szól a telefon, és egy kőrösmezei zászlós bajtárs tudomásomra hozta, hogy édesapám meghalt. Na hát akkor másnap reggel kértem eltávozást, kihallgatásra jelentkeztem az alezredesnél. Mondtam, hogy miről van szó, hogy szeretnék hazamenni a temetésre, bele is egyezett, mondta, hogy ne maradjak soká, úgyis hazamegyünk, szükség van rám, siessek. Déli 12 órakor érkeztem meg, 3 órakor volt a temetés. Úgy ahogy voltam, piszkosan mentem a temetésre, és utána indultam is vissza, bár a feleségem váltig mondogatta, hogy ne menj vissza, maradj még, nem érdemes sietni. Mondom parancs az parancs, megyek. Elég az hozzá, hogy Budapesten 24 órát kellett várni amíg Máramaros felé elértem egy vonatot. Annyira rossz volt akkor már a közlekedés. Onnan még fölhívtam a feleségemet, de nem örült neki, hogy még Pesten vagyok. Visszaérek Kolomeába, ott mindenkinek lóg az orra. Visszavonták a hazavonulási rendelkezést,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mert volt Kijevben egy tábornoki rangban lévő műszaki parancsnok, akinek a második és a harmadik utászzászlóalj volt alárendelve. A második utászzászló Kijevben működött, ott kiépített egy fantasztikus fahidat, 40 ezer köbméter fa volt beleépítve, ez egy remekmű volt, Stemmer őrnagy nagyon jól érezte ott magát, nem akart hazamenni. Ha az első századot hazavitték volna, őt is leváltanák. Egy zászlóaljhoz nem kell még külön tábornoki műszaki parancsnok. Ez a pasas megfúrta a parancsot a németeknél, hivatkozva, hogy kettőt ígértek, hogy a németek ne engedjenek ebből és a németek tényleg ragaszkodtak hozzánk. Akkor jött az újabb rendelkezés, hogy miután vasúti szállítás nem lehetséges, mert nincs mozdony meg szerelvény, 10 emberenként szivárogjon elő a zászlóalj Kijevbe, a 2. zászlóalj támogatására. Azt hittem, hogy a parancsnokom szétrobban dühében, mert ilyen marha parancsot még életemben nem hallottam, egy hadi létszámra és hadi fölszerelésre fölfújt zászlóaljat hídanyaggal, aknatömegekkel stb. előre szivárogni tíz emberenként hogy lehet? A parancsnok rögtön elment Kijevbe a német parancsnoksághoz, mondta, hogy ilyen marha rendeletet nem tud végrehajtani, adjanak vonatot. Adtak egy szerelvényt, és március 1-én elindultunk. Mikulicsin egy óriási pályaudvar volt, ahol órára egy hétig álltunk, Kolomeától Kijevig 15 napba került, mire odaértünk. Március 15-én érkeztünk meg Kijevbe. Ott elhelyezkedtünk és bedolgoztunk a hídba. Nekem ez a kellemetlenségek ellenére óriási szerencse volt. Mert május végén mégis hazahoztak bennünket, és ez volt a szerencsénk, hogy februárban nem, csak májusban jöttünk haza, mert különben a szeptemberi behívásoknál megint én kerültem volna sorra, és akkor kikerültem volna a Don partjára. És akkor ma nem ülnék itt.

*Vagy ki tudja.*

Elég az hozzá, hogy háborús nehézségek voltak. A végén megint behívtak, amikor jöttek a délvidéki zűrök, amikor a Drávaközt visszakaptuk. Akkor oda hívtak be. Nyolc hónapig bunkereket építettünk, engem meg kihelyeztek Surdra külön szakasszal, fakitermeléshez. Nappal dolgoztunk, éjszaka meg járőrszolgálatot kellett tartani, ami rendkívül kényes dolog volt. Mert alig volt a Dráva közelében olyan éjszaka, amikor egy-egy partizán ne jött volna át a Dráván, és hol egy jegyzőt öltek meg, hol egy tanítót. Abszolút bizonytalan helyzet volt. Úgyhogy akkor már új parancsnokom volt, a Csík alezredes. Valami



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

alacsony kis örmény vagy román ember lehetett, az annyira félt, hogy egy egész szakaszt rendelt mindig a szállása elé éjszaka, nehogy véletlenül meggyilkolják. Mi meg folyton vártuk, mert nyolc órakor lent voltunk, a mellettünk lévő gyalogos századot már le is váltották, újat hoztak oda. No, most már hamarosan jön a lehetőség, hogy hazarendelnek minket is. Egyszer jön egy parancs, hogy Kossow műszaki gyakornokot azonnali hatállyal áthelyezem Komárom 2. utászzászlóaljhoz, nevezett azonnal jelentkezzen a parancsnokságon. Atyaúristen, én most átkerülök egy másik zászlóaljhoz, ott fütyülnek arra, hogy én mit csináltam eddig, újra kezdhetem a pályafutásomat. De hogy pénteken este érkeztem oda, azonnal menetszázadba osztottak be, a parancs az volt, hogy hétfő estig a menetkészültséget elérni, utána indulás ki a Kárpátokba. Hétfőn este 24 órakor még nem volt egyetlen egy puskánk se. Ez olyan szabotázsszerű história. Hetek múltak el, ameddig elértük a menetkészültséget. Nagyon rendes parancsnokom volt, mindig megengedte, hogy szombaton délben lelépjünk. Hazamentünk, valamire fölkapaszkodtunk, autóra vagy vonatra, a vasárnapot itt töltöttük, és utána hétfőn reggel ismét jelentkeztünk. Ilyen alkalommal találkoztam egy jó régi barátommal, 8 évvel fiatalabb vezérkari századossal, aki kérdi, te még mindig katona vagy? Mondom, én már megint katona vagyok. Azt mondja, én tavaly az OM-ben dolgoztam (Országos Mozgósítási Osztály). Vannak összeköttetéseim, majd intézkedem. Egy vasárnap itthon voltam, itt áll az ajtó előtt egy vezérkari hosszú szürke katonai autó. Mondom mi a fenéért jöttetek már megint, hát kiszáll a barátom, lobogtat egy táviratot, hogy itt van a fölmentés. Az volt benne, hogy Kossow fölmentéséről intézkedtem, helyette behívtam X. Y.-t. Minden részvétem az övé volt, de hát nem tehettem róla, hogy pont őt ragadták ki. Hétfőn aztán nyugodtan mentem volna haza. Vártam. Elmúlik hétfő, elmúlik kedd, elmúlik szerda. Mondom, itt a végén még baj lesz. Csütörtök délben hívnak a századirodára, hogy itt van a leszerelési papír. Azonnal leszereltem, szedtem a cókmókomat, bementem a győri Mária Terézia laktanyába megnézni, mi van az első századdal, az eredeti zászlóaljammal. Ott találtam az egész zászlóaljat, és még úgy méltatlankodtam, mi az, ti is leszereltek? Éktelen káromkodás. Dehogy is szerelnek le. Átszerveznek bennünket, és megyünk ki úgy ahogy vagyunk a Kárpátokba. Ilyen hajszálakon múlott az ember sorsa. A következő napon a menetszázad elindult. Ha 24 órával később érkezik a papír, akkor már küldhették volna utánam, nem szereltek volna le.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ilyen hajszálon úsztam meg, hogy a kárpáti csetepatéba is belekeveredjek. S akkor hazakerültem, ez volt az utolsó katonai beosztásom, de ez igazán nem tartozott az erdészeti dolgokhoz.

Utána mindig rosszabb és rosszabb volt a hadihelyzet. Emlékszem, egy utolsó vadászaton a Rabár Ferenctől kérdeztem, mi lesz velünk, ez a háború elveszett. Azt mondja, itt nincs menekvés. Megállapodtam a Porpáczi Aladárral, aki a herceg Esterházy kertészetének volt a vezetője, rendkívül okos, ügyes kertészember, azt hiszem a végén Kossuth-díjas is lett, ő volt a kastélygondnok. A kastélyban volt a német főparancsnokság. Megegyeztem a Porpáczival, hogy ha látod, hogy ezek csomagolnak, mennek, akkor légy szíves értesíts engem, mert akkor mi megyünk az oroszok elől. Húsvét előtt, kedd vagy szerda reggel fél hétkor szokatlan időben szól a telefon. Felveszem, és csak annyit mondott, Jóska, ha indulni akartok, akkor itt az idő. Elkezdődött a csomagolás. Már előre elkészítettem ilyen kóber íveket vasból, amit rászereltünk a szekerekre. Feleségemnek az egész rokonsága Erdélyből itt volt. Báthory Miklósék, az is erdészcsalád volt, azok is Erdélyből menekültek ide, azok is velünk voltak. Öt szekérrel elindultunk Endréd-Újmajorból, szerda este 7 órakor. Tankok jöttek szembe, tankok a hátunk mögött, fantasztikus zűr volt az úton. Egy tank nekiment a szekérnek, amiben szegény anyósom volt – aki közben tífuszt kapott, és tífusszal feküdt nálunk, és közben agyvelőgyulladást kapott. Önkívületi állapotban szállítottuk egy szekéren, aminek a bakján az apósom meg a feleségem ült. Hátulról nekiment egy tank, úgyhogy apósom a lovak közé esett az útra, még hetek múlva is kék-zöld volt a válla. Még szerencse, hogy nem törött el semmije. Úgy indultunk el, hogy Salzburgig meg se állunk. Takarmányra nem lehetett számítani, hogy a lovakat szénával ellássuk. Nyolc mázsa zabot tettem az öt szekérre. Az egyik szekerünk, amelybe a futó lovaink voltak befogva, Balfnál felmondta a szolgálatot. Egyszerűen nem voltak hajlandók tovább menni.

Szerencsére jött egy szekeres alakulat. Az egyiknek a szekere mögé két vacak ló volt odakötve, és ezek teher nélkül ballagtak. Könyörögtem, hogy cseréljünk. Először nem akart belemenni, hogy micsoda finom paripák ezek, csak el vannak fáradva. A végén belement a lócserébe. Csütörtök délben 11 órakor értünk ide a ház elé. Elérkeztünk ide, készülve arra, hogy majd indulunk tovább. Este akartunk indulni, fölöttünk éjszaka állandóan cirkáltak a raták, ötpercenként egy kisebb bombát ejtve le, ami hol az Alsólőver utcán, hol a környéken robbant, mi meg összehúz-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tuk a nyakunkat. A pincében 28-an voltunk. Az értékes dolgokat mind alulra tettük, aztán szőnyegeket, matracokat rá, hogy ha az oroszok jönnek, akkor ne lássák. Szombat este megszűnt a bombázás, és akkor éjszaka elindultunk úgy egy vagy két óra tájban. Ahol bemegyünk az egyetemre, ott valamikor teniszpálya volt. Az annyira agyon volt bombázva, ott olyan kráterek voltak, s egyik szekerünk belefarolt egy ilyen kráterbe, se előre, se hátra nem tudott tovább menni. Most mi legyen? Egy szekeret itt hagyjunk az emberekkel és mindennel együtt, és a többi továbbmegy? Akkorra már annyira ki voltunk állva, hogy keddtől vasárnapig még a csizmámat se tudtam lerakni. Azt mondtuk, vége, itthon maradunk, visszajövünk. Idejöttünk, lerakodtunk, berendeztük a pincét alvóhelynek, s ott csak úgy élre fekve tudtam elhelyezkedni, mellettem a feleségem meg az apósom. Éjfél tájban, a feleségem fölkelt, hogy itt vannak az oroszok. Nagy volt az ijedtség. Akkor jutott eszembe, hogy az előtérben van egy fogas, ahova a bőrkabátomat fölakasztottam. A bőrkabát zsebébe benne volt a revolverem csőre töltve. A mosókonyhában pedig volt egy 30 literes hordó, teli hercegi szürkebaráttal, amit már előre ide beszereztem. Mondom atyaúristen, ha ezek ide lejönnek és ezt megisszák, mi lesz itt. Amikor hallottam itt a járást, átugrottam a mosókonyhába, kiengedtem a lefolyóba azt a 30 liter szürkebarátot. Hogy utána mennyire kívántuk azt a bort! Azt nem lehet elmondani. Mialatt én ezt csináltam, lejött egy ruszki. Egy pillanatig tartózkodott az előtérben, az ajtó be volt csukva jobbra is, balra is, azután szó nélkül visszament. Miért, nem tudtam. De én életemben akkor voltam legjobban megijedve. Akkor nagyon féltem. Hamar átugrottam a többiekhez. Alighogy visszaértem, jön le három fegyveres orosz, egyik kezében az én revolverem. Ennek a ruszkinak, az első dolga volt, hogy az ott lógó bőrkabát zsebébe belenyúlt, megtalálta a revolvert. Kié ez a bőrkabát, … ez volt benne! Ott voltak a Báthory-gyerekek, apró kölykök. Ha ott valaki azt mondja, hogy az enyém a bőrkabát, akkor most megint nem beszélgetnénk. Elég az hozzá, hogy szerencsére nem kapott választ. A magas, kaukázusi barna legény, elkezdett kiabálni. Úr!!! Nem! mondtam proletár, … úr!!! … proletár, proletár – mondtuk. Akkor azt mondja: óra. Ja, az egészen más. Húztam ki a zsebemből a karórámat, és odaadtam, hogy megnyugodjon. Hármunkat kiválasztott, Báthory Miklóst, engem és egy kivetkőzött századost, aki tulajdonképpen idegenként csapódott hozzánk, aki semmiképp nem akart elmenni. A kaukázusi belerakta a töltényt a puskába, és ott elkezdett kiabálni. Mondom neki, gyere te marha. De mi lesz, ha



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ez elkezd itt lövöldözni, mi lesz? Menjünk, majd csak lesz valami. Meg is indultunk a lépcsőn. Mikor megyünk a harmadik lépcsőn, jön le egy negyedik orosz, akivel a másik három elkezdett nyugodtan beszélgetni. A beszélgetés végén – fogalmam sincs, mit beszéltek, mert nem tudok oroszul – megfordult mind a négy, bennünket otthagytak, a lakást is elhagyták és eltűntek. Illetve még az egyik visszajött, és megkérdezte, hogy kell kibiztosítani a pisztolyt, mert nem lehetett elsütni, oldalt volt a biztosíték. Mondtuk, hogy mi nem tudjuk. Hát nem mondhattuk meg. Másnap reggel kilenckor már megint itt voltak, és a tölténytárat mutogatták, és azt mondták, hogy adjam oda a pistorettet hozzá. Én csak annyit mondtam magyarul, hogy te barom, azt már az éjszaka elvitted. Szerencsére nem értette meg. Ez volt a mi fölszabadulásunk. Utána sok zűr volt még. Május elsején aztán Eszterházán keresztül lementem Endrőd-Újmajorba a Rimler Palival, aki az öreg Rimler Pálnak volt az idősebbik fia, tiszttartó volt az öntési hercegi majorban, vele együtt platókocsira szállva lementünk Eszterházára. Celldömölk felé le volt minden bombázva, nem volt közlekedés. Onnan az állomásról gyalogmenetben mentünk föl Eszterházán keresztül Fertőendrődre. Amikor az Esterházy kastély elé érünk, pont akkor jön ki egy magyar ökrös szekér. Az oldalán lógtak le a perzsaszőnyegek, a rakományt pedig mintha villával szórták volna föl, gyönyörű brokáttal bevont antik bútorok, fotelek stb. Így szedték szét az Esterházy kastély mérhetetlen kincseit. Abban annyi érték volt, nemcsak a standard fölszerelése volt, hanem a László herceg kastélyából, amelyik bombának volt kitéve, az egész fölszerelést, bútort, porcelánt, ezüstöt, mindent idehozott, ez mind szétment, mind széthordták. A környékbeli csirkék Fertőszéplakon meg Eszterházán éveken keresztül kínai meg japán porcelántálakból itták a vizet. Így hordták szét ezt az óriási értéket képviselő hatalmas vagyont. Mentem tovább Fertőendrődre, ott a bírónál jelentkeztem. Elmentem Újmajorba. A lakás teljesen ki volt fosztva, a majorbeli lakosok minden bútort, ami volt elvittek, kivéve egy nagyobb kredencet meg egy nagyobb asztalt az ebédlőben, azt otthagyták, nem tudták elcipelni, egyébként mindent elvittek. A csillárt és ami üveg volt, azt összetörték.

*Helybéliek?*

Sajnos helybéliek. Ez tulajdonképpen a földvári intézőségnek volt a majorja, az enyém csak a volt intézői lakás volt, ami az erdészethez,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a többi mind a mezőgazdasághoz tartozott. Például a kocsisom 10 éves kislánya fantasztikus volt, az pontosan meg tudta mondani, hogy kinél mi volt. Hogy ez a fotel itt van, az a rekamié ott van, szóval mindent pontosan tudott. Akkor elmentem mindenkihez, és megmondtam, hogy köszönöm, hogy csak azért vitték el, hogy megőrizzék, megmentsék az oroszok elől. Mondom nagyon szépen köszönöm, egy darabig tartsák még, ugye lesznek olyan szívesek. Hát voltak olyan szívesek. Addig, amíg el nem kezdték vágni a hercegi erdőt. Közel volt az akácos, Endréd-Újmajor mellett, a majorbeliek elkezdték kitermelni. Mikor észrevettem, kérdezem, mi van itt? Ez állami erdő. Nem lehet ilyesmit csinálni. Abba is hagyták, de egy Orosz Mári nevezetű nőszemély, akit egy gazdaember orosz fogságból hozott magával, tehát orosz nő volt, azt mondja, na csak jöjjenek az oroszok, akkor majd elvitetem az összes bútort stb., de abbahagyták a vágást. Voltak ilyen nehézségek.

Fertőszentmiklóson az ottani földosztó bizottság elnöke egyszerűen birtokba vette a bregenci akácost. Ami egy jó nagy mezőgazdasági terület volt, de a rettenetes kavicsos talaj miatt a mezőgazdaságot abbahagyták, átadták az erdészetnek, és beerdősítette a Balsay. Egy ilyen akácost, talán 15–20 éves akácost, elkezdték kitermelni. Akkor én persze minden lehető fórumhoz fordultam, de nagyon nehéz volt leállítani, mert amikor Sopronban a földosztó bizottság elé vittem a dolgot, aminek két ügyvéd volt a vezetője, és ott tettem panaszt, még azok is azok mellé pártoltak.

1945 őszéig még az erdőgazdaságé volt a kitermelt anyag, és a Rikli Pista folyton azt mondta, vágjátok az erdőt! De én nem vágtam. Aztán a Lámfalussy, miután a központ szétrombolódott, lehelyezte hozzánk adminisztrátornak. Szterényi Irénkét, aki Európa-bajnok volt a gépírásban meg gyorsírásban, azt leküldte hozzám gépírónőnek, úgyhogy fel voltam szerelve csodálatos kollégákkal. Csak az volt a baj, hogy Szterényi Irénkét mindennap Petőházáról, 4 km távolságról, a vonatról be kellett hozni és vissza kellett vinni. Ez már 16 km, de nekem másra is kellett a fuvar. Ez egész addig ment, amíg jött a gyökeres átszervezés. A gondnokságok megszűntek, erdőgazdaság alakult, többek között a Rábaközi Erdőgazdaság petőházai székhellyel. Az ottani kocsmát foglaltuk le, abban helyezkedtünk el. Az igazgató egy Páncél Pál nevezetű győri vagongyári művezető volt, igazgatóhelyettes meg én. Kétségbe voltam esve.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Az így volt, fölül a munkáskáder, alul a szakember.*

Győrből rengeteg idegen, és Tamás Jóska soproni erdőmestert is beosztották oda, meg a Tóth Jenőt, aki a püspöki uradalomnak volt a főerdésze, az is ott volt erdőművelő, és rengeteg ember. Kíméletlen história volt, én meg mindennap jártam Újmajorból be lovas kocsival, este haza. Na, megvolt a nagy átszervezés, akkor a Tóth Jenőnek lett egy mentő gondolata, azt mondta, költözködjünk át Szanyba, ott van az egész püspöki palota üresen, az ő lakása is. Átmentünk oda, külön szobában laktam én is, és nagyon jól el voltunk helyezkedve. Persze külpontos volt a gazdaság szempontjából. Nekem egészen ellehetetlenedett a helyzetem. A lakásom Endréd-Újmajorba volt, én Szanyban heteltem, mert nem tudtam naponta visszajárni, az apósom itt volt szegény özvegyen, a feleségem pedig hol Endréd-Újmajorban, hol Sopronban volt. Akkor gondoltam egy merészet és nagyot. Megpályáztam, hogy helyezzenek át engem a soproni ERTI-hez. S ezt még akkor a Sallaiék meg a Riedl Gyusziék kicsit rossz néven vették, hogy mi az, nem érzed jól magadat itt a győri társaságban? Mert Szombathelyhez tartoztunk azelőtt. Mondom dehogyis, hát arról van szó, hogy családilag teljesen lehetetlen helyzetbe keveredtem, úgyhogy ezért akarok bekerülni Sopronba. Mert akkor Sopronban megvan a lakásom, itt van az egész család együtt, apósom sincs egyedül, feleségem se, én is otthon vagyok. Sallai ezt belátta, bele is ment. Jött egy alkalommal egy pesti személyzetis pasas, aki tudomásomra hozta Sallaival együtt, hogy megtörtént az áthelyezés. De nem azonnal. Nem múlt el két hét, jön megint a Sallai a Riedl Gyuszival. Azt mondja Sallai a Pánczélnak, Palikám, baj van Sopronban. Ott le kell váltani az igazgatót, meg az igazgatóhelyettest. Hajlandó vagy-e bemenni Sopronba igazgatónak? Pali azt mondta, nagyon jó, vicces és borkedvelő ember volt. Kérlek szépen, nagyon szívesen, ha akarjátok, én szívesen megyek Sopronba. Kicsit messze van Győrtől, nem tudok olyan gyakran hazamenni, de nem baj. Nagyon jól van Palikám, mondta a Sallai, ezt vártuk tőled, és akkor a Kossowot mégsem adjuk oda az ERTI-nek, hanem megy veled igazgatóhelyettesnek Sopronba. Így megvolt oldva a lakáskérdésem, de azért nem nagyon tetszett az az igazgatóhelyettesi beosztás. Egy borkedvelő, bohém lakatos mellett igazgatóhelyettesnek lenni nem volt kellemes dolog. Mert igen sokszor nem volt ott, mikor jöttek ezek a káderek. Többek között mikor a kolostorokat szétverték, akkor egy



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

általános nagy razzia volt, minden vonalon. Például Sopronban is egy pár erdészt elvittek Brennbergbe. Jött egy pártfunkcionárius, aki a régi személyzetissel parolázott bent az igazgatói szobában. Megkérdeztem, hogy kérem, visszajönnek ezek az emberek, mikor lehet rájuk számítani? Azt mondják, kérem, ezek többet ide nem jönnek vissza. Számoljon le velük. Gondoltam, talán el is tették őket láb alól. De semmi különös bajuk nem történt. Innen eltávolították őket. Ilyen dolgok között igazán nem volt nagy élvezet igazgatóhelyettesnek lenni. Szerencsére egy év múlva a pártvezetőség „rájött arra", hogy a munkáskáderek már annyira tisztában vannak az erdészeti tudománnyal és erdőgazdasággal, hogy nem kell oda igazgatóhelyettes. Megszüntették az igazgatóhelyettesi állást, és én mentem erdőművelőnek. Az már szebb munka volt, akkor már lehetett szakmailag dolgozni. Akkoriban még nem volt új gazdasági mechanizmus, nem volt nyereségrészesedés, nem volt a jó vágásterületek kiválogatása, hogy ezt vágjuk le, mert ez hozza a jövedelmet stb. Komolyan mondom, hogy egy nagyon jó együttes alakult ki, és mi ott a rontott erdőknek az átalakítására feküdtünk rá, és természetesen az elmaradt erdősítések pótlására. És igen szép eredményeket értünk el, például a bánfalvi meg ágfalvi úrbéresek pocsék gyertyánosaiban, nem tudom, nyolcadik vagy kilencedik sarjaztatás volt már. Egyszerűen mínusz volt a növedéke. Ezeket aztán átalakítottuk fenyvesekké, tölgyesekké. Vörösfenyőtől kezdve ott minden nagyon szépen megeredt. Így volt ez a következő átszervezésig, amikor is erdőművelési főmérnök én lettem, a Vörös Pista pedig a fahasználati főmérnök. Hozzám tartozott Iván, Röjtök, a soproni északi erdő stb. Kiterjedt terület volt, de nem volt túl nagy, 16 ezer hektár az összterület, ezen működtünk. Ivánban is óriási erdősítési feladatok voltak, tudniillik azok annyira rossz glejes termőtalajok, hogy ott 6–7 mázsa gabonaterméssel számoltak. Úgyhogy ott nem volt érdemes a termelőszövetkezetnek mezőgazdasági funkciót végezni. Ezeket a területeket mind átadták, úgyhogy ott százholdszámra erdősítettünk. Ekkor jött közbe egy személyi változás. Hármas egység volt akkor, dunántúli terület, alföldi terület, déli terület. A dunántúli terület főnöke Sallai lett, Fila József volt az alföldé, a harmadiké már nem tudom ki volt. Ez is csak pár hónapig tartott, utána a Sallai megint állástalan lett, és akkor jött ő Sopronba erdőigazgatónak a Páncél helyébe. A Páncél Palit elhelyezték Győrbe erdészetvezetőnek. Sallai volt itt az igazgató. Sallai előtt még holtában is azt mondom, hogy kalapot le. Annyira embersé-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ges valaki volt, s amellett képezte magát erdészeti vonalon is. Hetenként megtartott erdészeti gyűléseken sokszor olyan erdészeti javaslatokkal állt elő, hogy szégyelltem magam, hogy ez nem tőlünk, erdőmérnököktől származik, mert olyan értelmes javaslat. És abszolút emberséges. Kérlek szépen, amellett kemény volt. Akit nem szeretett, annak nehéz volt a sorsa. De nem bántott azért senkit. Jött 1956.

*Mielőtt '56-ra térnénk, apósoddal, volt professzoroddal szakmai dolgokról konzultáltatok-e?*

Sokkal kevesebbszer, mint ahogy gondolnátok. Miért? Apósom Nagy-Magyarországnak volt az erdőművelője. S neki a Kárpátok volt a mindene. Azt mondta, aki a Kárpátokat visszaadja, annak én behódolok. Úgyhogy mikor Hitler jött, azt mondja, ha Hitler visszaadja a Kárpátokat, akkor én Hitleré leszek. Sok mindenben nem egyeztünk a mai modern erdőgazdálkodással, persze, mindenben segített, ha megakadtam, természetesen hozzáfordultam. Ő a tanulmányi erdőgazdaságban kint az asztalfői szálaló sárga... erdőt, 76 katasztrális holdon tovább szervezte és kezelte. Illetve inkább csak szerette volna kezelni. Ő maga jelölte ki a kivágandó fákat, meg beosztotta a vonalas szálaló erdőterületet, de sajnos még a régi időben is, még amikor városi tulajdon volt, sose azt vágták ki, amit ő megjelölt, hanem ami éppen kellett. Amikor mi átvettük, még rengeteg olyan fát találtunk, amit még évekkel ezelőtt az apósom szépen megjelölt kivágásra.

*Tehát 1956-hoz érkeztünk.*

Természetesen óriási esemény volt, fönn voltunk egy ismerősnél október 23-án a hegyen, és mikor jöttünk lefelé, a kollégiumon már Kossuth-címer volt. Az szívbemarkoló látvány volt. És november 4-én reggel 7-kor bekapcsoltam a rádiót, akkor a vészkiáltások, és összeomlott minden. Azt nem tudom neked leírni, hogy az micsoda rettenetes lelkiállapotba hozott engem. Attól kezdve komolyan mondom, szinte elment a kedvem még az erdőgazdálkodástól is. Sztrájkoltunk egészen január elsejéig. Kilenc órakor besétáltam a Templom utcába, ott volt a hercegi házban a gyülekezőhelyünk. Sallai lemondott az igazgatóságról azokban a kritikus napokban, és azt kérte, hogy a műszaki erdészetnél dolgozhasson mint fizikai munkás. Tamás Jóska kegyesen



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

megengedte. De aztán páran csúnyán beolvastak neki. Ez nem tartott sokáig, talán egy hétig, és akkor újra visszakerült mint igazgató. Fölutazott Pestre, és azt mondta, érdeklődni akar a régi elvtársaknál, hogy tulajdonképpen mi volt. Mert a fordulat előtt nagyon túlpárti volt. Amikor például a Gerő beszéde elhangzott, a következő napon úgy jött be az irodába, na, fiatalurak, hallották a Gerő beszédét? Így kell beszélni. Ez volt az ő álláspontja. Amikor Gerő is ment, akkor úgy be volt rezelve, hogy egyszer bementem a szobájába, valamit meg akartam beszélni vele, akkor ott selejtezte az íróasztala fiókjait, hogy mit égessen el, azt mondta, jön majd a bosszúállás. Szóval szegény nagyon meg volt ijedve, de simán lezajlott minden, úgyhogy december után, illetve januárban engem is megkért, hogy te, most már gyere be rendes időben, ne 9 órakor sétálj be. Mert akkor csak bementünk, megtárgyaltuk a politikai helyzetet, és nem dolgozott senki semmit. Aztán jött Hruscsov akkoriban Budapestre, az csinált rendet, és akkor minden ment tovább, szorosabb gyeplővel. De kérlek szépen, Sallai senkinek a világon a haja szálát nem görbítette meg. Akik nagyon csúnyán letolták őt, nem bántották tettlegesen, de beolvastak neki mindenfélét, senkinek baja nem történt. Egy alkalommal márciusban együtt mentünk hazafelé, azt mondja, nem is tudod, micsoda helyzetben vagyok én. A pártbizottságon egyfolytában piszkálnak azért, hogy mi az, Sallai elvtárs, mindenhol volt ellenforradalom, csak éppen nálad nem volt semmi ellenforradalom? Nálad mindenki kommunista volt, és mindenki szocialista volt? Nálad senki nem volt ellenforradalmár? Azt mondja, most képzeld el, ha én egy nevet mondok, annak kitekerik a nyakát. Ha viszont nem mondok semmit, nem tudom kiradírozni a dolgot, akkor a saját nyakamat töröm ki. Hát ezt is túlélte. Azt akarom még mondani, hogy az 1945. év óta eltelt erdészeti történelemnek a leghasznosabb és leggyümölcsözőbb korszaka a Tömpe-Babos korszak idejében volt. A Rákosiék alatt az volt a jelszó, hogy nem kell az erdészeknek pénz, lopnak azok eleget. Tömpe idejében kaptunk pénzt, kaptunk mélyszántó ekéket az iváni glejes talajok fölszántására. 60 cm mélyen, két évig szántottuk, utána jó erős tölgy- és erdeifenyő-erdős csemetékkel végeztük el az erdősítést. Szóval ezt a víz-átnemeresztő réteget kellett feltörni, mert ott, ha nagy eső volt, minden víz alatt volt. Mert ez a glejes réteg nem engedte be a talajba. Viszont az altalajból a víz fölfelé se tudott jönni. Ezt a záróréteget kellett megszüntetni, és így nagyon szépen sikerült az erdősítés. Nagyon szépen fejlődtek. Sajnos, 20 éve nem



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

láttam, nem tudom már, mi van. A szarvasok tönkrerágták-e vagy nem. Állítólag az erdeifenyő nem jól fejlődik, túl erős oldalágai vannak stb., ezt már én nem tudom megítélni. De rengeteget erdősítettünk. Ott is, meg Röjtökön is, meg Csapod környékén. Szóval ezeken a glejes, nyomorult mezőgazdasági területeken. 1956 után jött a Balassa, az is jó volt, az ő ideje alatt éltük meg a 10 éves évfordulónkat itt a Tanulmányi Erdőgazdaságnál. Lejött Balassa is, akkor kaptam a harmadik kiváló erdészeti dolgozó jelvényemet. Közben még megemlíteném azt, hogy a Tömpe időszak alatt volt egy kampány, amikor az erdőgazdaságoknak ki kellett dolgozni egy fejlesztési tervet. Ezzel Sallai engem bízott meg. Kemény két- vagy háromhetes munka volt, külön szobát kaptunk, és ott összefabrikáltam a dolgot. Ez egy akadémiai pályázat volt tulajdonképpen. Bronzérmesek lettünk, ennek nagyon örültem. Kilencven százalékban én csináltam ezt a munkát. Az Akadémián egy kis ünnepség volt, és kaptunk oklevelet, konyakot stb., még valami prémiumot is. Ez mellékes dolog különben. Balassa után jött a Földes belügyminiszter-helyettes.

Földes, akiről a párttitkárunk, a Pásztor Lajos, szegény az is meghalt már, mikor Győrbe rendelték, mert oda hívta össze a párttitkárokat, ott ismerkedtek. Mikor kérdeztük, hogy na, milyen az új főigazgató? Azt mondja kérdezés nélkül azonnal tíz évre lecsuknám. A kezei azok leérnek a térde alá 10 cm-rel, idáig ér a haja, azt mondja, borzasztó valaki. Szóval a párttitkár elvtárs nagyon rossz leírást adott. Na, kérlek szépen, a Földes is járt itt. A Sallainak azt mondta, Sallai elvtárs – ő már akkor két évvel volt túl a nyugdíjkorhatáron, 62 éves volt – addig marad, ameddig akar. Közben én kint voltam a húgomnál nyaralni, és mikor hazajöttem, akkor értesültem róla, hogy közben a Sallait fölrendelték Pestre. Ezt már Sallai saját maga mesélte el. Azt mondta, már rossz érzéssel mentem föl. A Földes azzal fogadott, kedves Sallai elvtárs, ugyan azt ígértem, hogy addig marad, ameddig akar, de most képzelje el, itt van egy jó elvtárs, aki elvégezte a faipari egyetemet, már három hónapja, és még nincs állása. Tudja, ez egy lehetetlen dolog. Ugye belátja, ha megkérem, hogy mégis elmenne nyugdíjba? Ez volt a Bognár Antal, aki járási párttitkár volt, közben suba alatt elvégezte levelező úton a faipari mérnöki kart. A rajzokat megcsináltatta a hallgatókkal, a vizsgákra úgy ment be, hogy bement beszélgetni kicsit a tanárral, tíz perc múlva aláírt indexszel kijött. Fogalma se volt semmiről, de nem is akart tudni, egészen más ember volt, mint amilyen a Sallai.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Hogy lehetett ezt kibírni annak, aki viszont szakmailag adott magára?*

Nagyon nehéz volt. Ez ezért is érdekes volt az én szempontomból, mert bár Sallai azt mondta nekem: Kossow elvtárs, addig maradsz, ameddig akarsz. Bognár Antalnak kisebb gondja is nagyobb volt annál, mint hogy engem megtartson. A minisztérium is minden évben piszkálta, hogy tessék leépíteni. Sallai mindig elment az egyetemre, és kért papírokat, hogy a tanulmányi erdőgazdaság segít az oktatásban, meg ez, meg az, meg amaz. A minisztérium aztán hallgatott rá, és nem redukálták a létszámot. A Bognár Antal viszont azonnal leépített. Én voltam a legvénebb az egész társaságban, persze hogy nyugdíjazásra kerültem. Úgyhogy 1967-ben nyugdíjba kerültem azzal, hogy bedolgozó lehetek az erdősítések átvételekor. Akkor erdőfelügyelő lettem két erdészettel, a Hegyvidék és Iván tartozott hozzám. Így kerültem én nyugdíjállományba, ilyen bedolgozó módra. Nem tudom mennyi fizetést kaptam már, nem is érdekes, aztán rájött a Bognár Antal a maga nagy eszével, hogy „ti már öregek vagytok, már nem vagytok teljes munkaerő", így a bedolgozásom is megszűnt. Utána az ERTI-nél kaptam egy darabig megbízást, de az nem volt valami kellemes, mert semmi értelmes dolgot ott nem tudtak rám sózni. Aztán jelentkeztem az egyetemen. Így kerültem a Bencze Lajoshoz, a vadgazdasági tanszékre. A Bencze Lajosnak dolgoztunk kísérleti telepek telepítésével, illetve fölvételével. 10 × 10 méteres területeket bekerítettünk erdősítésekben. A tómalmi csemetekertben szimulált vadrágást végeztünk, hol a csúcsát vágtuk le, hol oldalt, és ez mind pontosan föl volt jegyezve, és a következő évben aztán megmértük a rágás hatását. Akkor még gyökérföltárást is végeztünk ugyanezen a területen. Eltúlzott és naiv kísérlet volt, de dolgoztunk, Bencze nagyon meg volt velünk elégedve, mindig külön kiemelte, hogy ez a brigád jól dolgozik. A Majer Tóninak fordítottam német erdőművelési könyvet. A fordítás másolata itt van, nem tudom mit csináljak vele. Van itt rengeteg Az Erdő, Erdészeti Lapok és Erdőgazdaság folyóirat. Nem tudok vele mit csinálni.

*Hosszú-hosszú ideig nem erdész végzettségű minisztériumi főnökötök volt. Szerinted miért?*

Nem számított a végzettség, még az ipari üzemekben sem. Az volt a fontos ebben az időben, hogy jó párttag legyen. Rendkívül károsnak



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tartom azt az időszakot, amikor a közgazdász Király Ernő lett a vezető, és egyáltalán, az új gazdasági mechanizmus metódusa volt a fő szempont az erdészgazdálkodásban. A nyereségrészesedés olyan fatális dolog volt, hogy az lezüllesztette, mit mondjak, még az erdészet erkölcsét is. Mert Királynak nem az volt a fontos, hogy az erdőgazdaság mint erdőgazdaság az erdősítéseket hogy végzi, hogy az erdővagyon hogy fejlődik, neki a pénzügyi eredmény volt a fontos. És ez kiáramlott mindenhova. A legideálisabban gondolkodó erdőmérnök is kísértésbe esett, hogy akkor, amikor 10 évig áll rendelkezésére a kitermelhető fatömeg, illetve a vágható állomány, hogy akkor nem a legrosszabbakat fogja idén kiválogatni, mert abból kevesebb a pénzügyi eredmény, hanem inkább valami jobbat, vagy talán a legjobbat. Különösen a fafalók. Mert olyan erdőmérnök is volt, aki a műveléshez abszolút nem hajlott. Nagy Imre barátom sosem volt erdőgazdasági üzemben, ő mindig fakereskedő volt. Mikor legutoljára itt volt, kivittem a Lőver szálló melletti remek idős elegyes erdőbe, ami feltétlenül gyérítésre szorult, de azt a gyérítést hogy végezték el? Az összes értékes erdeifenyőt kihalászták onnan, s ami a legszomorúbb, a legprímább erdeifenyő fűrészrönköt fölvagdosták 1,50-es meg 1,20-as darabokra. Azért, mert az erdőgazdaságnak megvolt az exportjoga, és voltak olyan osztrák erdő fakereskedő kuncsaftok, akik ezekért sok szép schillinget fizettek, és amiért az erdőgazdaság a valutabevételért külön prémiumot kapott. A nyereségrészesedés emelkedett, ami viszont az igazgatónak meg a főmérnöknek is jólesett. Tehát így folyt az erdőhasználat, szóval nem szerettem azt látni. Ha most kimégy, nehezen találsz erdeifenyőt, csupa feketefenyő meg tölgy van. Nem mondom, szép az erdő, fejlődik tovább, legalább 20–30 évig még élhet vagy 50 évig is. Én nem szeretem a favágókat. Mindig is utáltam a fahasználatot. A főhercegi uradalomban az erdő elsősorban vadászati célt szolgált. Azután az erdőgazdaság tűzifapótlásának a fedezését és az egyes intézőségek bognárfa szükségletét, szekerek javítását, hintók javítását, meg kis talpfaigényt. Mert kiterjedt kisvasúti hálózattal rendelkezett a magyaróvári uradalom is, meg a főhercegi uradalom is. A nyereségrészesedés átka az erdőgazdálkodásnak. Elfajult az erdészeti szemlélet. Volt egy esetem, kint voltunk Ivánban, egyik 10 × 10-es terület felülvizsgálatára. Kérlek szépen, a nem tudom hány éves erdősítéskor a kerítésbe jó két méter, két és fél méteres csemeték voltak már, körülötte minden lerágva deréknyi magasságig. A szarvas lerágta. De nemcsak



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ezt láttam. Hatalmas vágásterülettel találkoztam, teli volt gyommal. Kérlek szépen az erdőművelési előadónak mondom, te, hát mit csináltok itt? Miért nem szabadítjátok föl a csemetéket? Azt mondja, kértem rá pénzt a központban, de azt mondták, pénz nincs erre, ez idén nem hoz jövedelmet, erre nem adunk pénzt. Nem ápolják az erdősítéseket. Ez erdőgazdálkodás? Nekünk ilyesmi eszünkbe nem jutott, hogy a pénzügyi dolgokat vegyük figyelembe. Nálunk mindig az volt annak idején, mikor a rontott erdőket átalakítottuk meg az erdősítéseket ápoltuk, hogy ennek pedig meg kell lenni, és erre muszáj pénzt szerezni.

Én 2300 forinttal mentem nyugdíjba. Feleségem német és angol órákat adott szegény, sokszor nagy szemrehányásokat teszek magamnak, hogy nem abba rokkant-e bele, hogy agyér-elmeszesedésben szenvedett a végén. Úgy jöttek a tanítványok, hogy az hihetetlen. Kettőkor megindult a menet, és egyik tolta ki a másikat. Este 7 óráig.

Külön ki szeretném emelni a Sallai rendkívüli emberiességét. Amikor nyugdíjas lett, akkor még elment ide, a növénytani tanszék mellett van egy akadémiai pénzből végzett kísérlet, szépen odament, mint fizikai munkás. Valami gombatenyésztési kísérletet végeztek. Ahányszor találkoztunk, szinte baráti módon üdvözöltük egymást. Nekem azt mondta, tiszteletem. Na, így változott a világ. S kérlek szépen, Sallai, ha valaki bajba keveredett, és nem is volt az ő embere, de bajba került és őhozzá fordult segítségért, biztos, hogy segített rajta. Hihetetlen, bizonyos hiúság is volt benne, bennünket úgy hajszolt bele az élüzemségbe, hogy az nem igaz. Mikor megkaptuk az élüzem feltételeit, föl lett osztva, ki minek a referense és végrehajtója, azt pedig kegyetlenül végre kellett hajtani. Volt olyan eset, ezt megint nagyon csöndesen merem mondani, hogy az élüzemségnek egyetlen egy akadálya volt, hogy közbenső rakodón több fa volt már leszállítva, mint amennyinek szabad lett volna. Hű, most emiatt elveszítsük az élüzemséget? Gyerünk, teherautók, vissza az erdőbe.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Pál János
## (1920–1999)

*1920-ban születtél. Kérlek mondj néhány szót a gyermekkorodról!*

Budapesten, a VIII. kerületben születtem. Édesanyám háztartásbeli volt, édesapám kerékgyártó. Ott születtem Pesten, de születésem után egy évvel leköltöztünk és Tiszafüreden laktunk. Azelőtt a kerékgyártó kommenciós volt, így több helyen laktak. Tizenharmadmagával volt testvér az én apám. Három lány, tíz fiú. Az I. világháborúban hatodmagával volt nagyapám a fronton, a gyerekeivel.

*Hányan maradtak kint?*

Kint a háborúban egy se esett el. Most halt meg a Sanyi bátyám. Az Dunántúlon fekszik. Fogságban hárman voltak Aradon, nagyapám és két fia, Jóska bátyám meg a Feri.

*Véletlenszerű volt a pesti születés?*

Megszülettem, egy évig ott laktunk. Hogy édesapám hol dolgozott, azt nem tudom megmondani, mert ugye 4 éves voltam, mikor édesapám meghalt. És 11 éves, mikor édesanyám meghalt. Édesapámra csak homályosan emlékszem. Nagyon erős fiatalember volt, nem volt magas, talán ilyen se volt, mint én, de nagyon erős volt. Az is lett a baja neki. Nagyapámmal egy hatalmas akácfát vittek be a műhelybe. Akkor nem úgy volt, mint most van, hogy szalagfűrész vág. Akkor kézzel kellett fűrészelni, hosszára a fát. Az borzasztó munka volt még az én időmben is. Apám megemelte a fát, nagyapám



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

meg elengedte, és apám a ránehezedő súlytól tüdővérzést kapott. Egy évre rá el is vitte. Úgyhogy apám elég korán, 1924-ben meghalt. Huszonnégy éves volt akkor.

*Többen voltatok testvérek?*

Ketten voltunk. Egy húgom Kaposváron lakik, a Veronka. Ő oda került a nagynénémhez. Nem annyira néném, mert 1917-es, de csak nagynéném, ő a legfiatalabb, a Rózsi. Tegeztük egymást mindig a Rózsival. Ott Somogyban béreltek egy malmot a férjével, aki ottmaradt a fronton. Utána a malom rámaradt a Rózsira, mert aztán valahogy összekerült az emberrel, a tulajdonossal, és azzal élték is világukat. A sógor meghalt már, Rózsika meg itt van Törökszentmiklóson.

*Édesanyáddal voltál akkor?*

Nem, a nagyanyámmal. Édesanyámnak el kellett menni cselédnek, hogy meghalt az apám. A csendőrségnél lakott 24 évig. Ott volt szakácsnő.

Mit mondjak a gyerekkoromról? Pajkos voltam, nagyon szerettem már akkor az erdőt. Másztam a fákra, a nadrágot, mindent húztam le magamról. Külön papírom volt, hogy a ragadozófészkeket szedhetem. Csuda jó famászó voltam. A Feri bácsi olyan mezőőrféle, neki voltak helyettesei, ő adott egy olyan igazolást, hogy engem senki meg ne bántson, mert én a ragadozófészkeket szedhetem.

*Milyen fészkeket?*

Szarka-, varjú-, tarkavarjú-, csak a ragadozót. A nagyanyám vett nekem egy leventeszerű sapkát, és a péknek is volt egy fia, a Bandi, az is jött mindig. Ha hoztam a tojást a zsebemben, mindig összetört. Na, mit csináljunk? Nagyanyám megvette a sapkát, négy helyen kilyukasztottuk, madzaggal összehúzattuk, föl a fejemre, majd mikor tojás volt benne, leengedtem. Egyszer megtréfáltam Bandit. Nem volt tojás a sapkában, de ő most is megkérdezte, na mi van benne? Mennyi van benne? Mondom, van benne vagy tizenkettő, csináltam, mintha raktam volna, leengedtem szépen, mire lejöttem vele, és kinyitotta a sapkát, csak nevetett, hogy ilyen szemtelenséget csináltam vele. Másnap a Bandi jött értem, hogy Jancsi, gyerünk. Mondom, megyek, csak a sapkámat keresem, mert elfe-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ledkeztem róla. Bandi bekiált, kérdi a nagyanyám, hát hova tetted? Mondom, ide tettem, de nem találom, hol van, nem tudom. Bandi meg bekiáltott, hát nem tudod, hogy kint hagytuk? Akkor aztán söprűvel jól elvert bennünket, engem is meg a Bandit is, nagyon mulatságos volt.

*Mit csináltatok a tojásokkal?*

Összetörtük. Nem használtuk semmire.

*Nem volt baleseted?*

Nekem semmi nem volt.

*Milyen fán voltak ezek a fészkek?*

Volt fűzfán, akácfán, olyan határfákon rengeteg volt, általában a szarka odafészkelt. A tarka varjúk, azok voltak itt egyedül a kis cserőben, ez volt az uraságé, nagy nyárakon voltak fönn.

*A Tiszával hogy álltál?*

Szerettem. Ahogy szerettem, úgy megutáltam mostanra.

*Majd sor kerül, hogy miért.*

Nagyon szerettem a vizet. Sokat kikaptam érte, mert mindig fürödtem. És érdekes, hogy mikor ott szolgáltam a töviben, a vízbe csak megmosakodni mentem be. Nem tudom, emlékszel-e rá, több esetben volt összejövetelünk itt a Tisza-parton. Ki volt jelölve a fürdőhely. Egyszer egy ERTI-s hozott ide le külföldieket. Azt hiszem, bulgárok voltak vagy tizenketten. Azoknak az volt az első, hogy megérkeztek, pokróc le, kártya elő. A Marton Tibor nagyon szeretett kártyázni. A kutató meg úszni szeretett. Szabó Gyulát nem tudom, ismerted-e, na ő lett volna a tolmács. Én meg ízületes voltam. Járkáltam ugyan a Tisza-parton, de a vízbe én bele nem mentem volna. Csak a bulgár főnök jött, és fürdött. A Tisza nagyon veszélyes. Először a hasáig ért, majd hirtelen elnyelte. Megijedt. Mikor utána beszéltünk vele, azt mondta, hogy ő a tengerparton nőtt fel, ilyenhez nem szokott. Sírt kegyetlenül. Kilencszer vetette fel a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

víz. Gyula, kiabáltam, gyere már, és ments! Gyula levetkőzött és úgy ment érte. A ladikot várták emezek, mert integetett, jön a ladik, hát mire odaért volna, bele is fulladt volna. Gyula oszt megfogta szépen, Gyula le se merült, csak megfogta, mintha a kútból húzta volna ki.

*Nem tudott úszni?*

Tudott, de annyira megijedt. Azon csodálkozott, hogy tengerparton nagyon jól tudott úszni, és itt meg ilyesmi van. Jaj, én meg nagyon mérges voltam a kutatóra, meg is sértődött a Béla, mert én megmondtam neki, hogy ilyen többé elő ne forduljon, mert ha valaki vendéget hoz, tessék, tartózkodjon itt. Nem az, hogy átúszom a sárga partra, és onnan kiabálok, hogy huhuhú.

*Hogy tanultál meg úszni?*

Magamtól.

*Halásztatok, pecáztatok?*

Én pecázni nem nagyon szeretek a mai napig se. A halat szeretem, de pecázni nem. Ellenben vadászni, azt nagyon.

*Gyermekkorodban csúzlival kezdted?*

Nem szerettem a csúzlit. Most sem tudok csúzlizni. Volt egy eset. Van itt egy kis szőlőm, 400 kvadrát, a kukoricát elvetettük, a piszkos fácán nem azt eszi meg, amit szórtam neki, hogy egyen, hanem az elvetett kukoricát verte ki. Mondom Jancsi fiamnak, te, én nem tudom mit csináljak, van egy sánta, bicegő kakas, az minden kukoricát kiver. Jancsi hozta a csúzlit. Előkészítettem, leültem szépen a diófa tövéhez. Jött a fácán, fogtam a parityát, kihúztam, durr, de lejött a bőröm. Csudára vérzett. A másik „lövés" majd letörte a bütykömet. Elhajítottam a csúzlit. A puskát szerettem.

*Milyen volt akkor a Tisza-táj?*

Abban az időben még nagyon szép volt. Hogy mondjam, a Tiszaparton nem volt ilyen kitermelés, láttam, mert végig voltam Szegedig.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Uszállyal vittünk 900 köbméter fejtuskót. Az a botoló fűzfák teteje volt, amit levágtak. Ezt Szegedre vittem a Tüzépnek, én adtam át. Nagyon érdekes volt, mert én kormányoztam végig, szerettem, mert nagyon belejöttem. Éjszaka lent aludtam a kabinban. Az első napokban nem nagyon tudtam aludni, mert verte a víz a kabin oldalát. Amikor megérkeztünk, az öreg kapitány, aki vitt bennünket a kis hajóval, kezet fogott velem, és azt mondta, gratulálok, nagyon szépen jöttünk végig. Én nagyon-nagyon szépnek találtam a Tisza-partot, hihetetlen gyönyörű zöldövezettel végig. És az, hogy mennyire girbe-görbén folyik, kacskaringósan. Volt, ahol elmentünk és a kanyar után majdnem visszakerültünk ugyanoda. Mondom, megint itt vagyunk, ahol voltunk. Egyszer meg Szolnokra vittem fát. Így kétszer voltam teherrel a vízen. Katonakoromban szintén ugyanezt csináltam, mert a háború alatt pillérvédő voltam. Tokajban szolgáltam, aknaelhárító hajón, ami olyan volt, mint a hókotró. Le volt horgonyozva a pillérnél, és ha az elcsúszott vagy uszadékkal telt, akkor azt el kellett takarítani. Én voltam a parancsnok, volt tizenhat emberem, akikkel jártuk a térséget. Tokajban vasúti, közúti hidat, Balzsán, ami még mindig nincs felépítve, volt egy szép híd, de még mindig nem képesek megcsinálni. Ez itt van Újhelytől vissza, Tokaj, Rakamaz, Balzsa egy közúti híd. A háború alatt lett felrobbantva.

*Amikor édesanyádat is elvesztetted, gazdasági cselédnek szegődtél.*

12 vagy 13 évesen elszerződtem gazdasági cselédnek, mármint lóhajtónak, de nekem nem azt mondták, hogy „cselédember", mert még kicsi voltam, fiatal ahhoz, hogy erős munkára befogjanak.

*Mi volt egy 12 éves gyermeknek a feladata?*

Az volt, hogy amikor szántottunk-vetettünk, olykor négy lóval is, akkor az első meg a hátsó lónak a zablájába bele volt kötve egy vékony kötél, és azt fogtam, ostor a kezemben, és biztattam őket. Vagy a vetőgépnél. Meg kellett azért dolgozni. Egész nap. Tiszanánán a gazdánál laktam, de akkor már a keresztanyámék is ott laktak Nánán.

*Beszélgessünk erről, mert ez már olyan régen volt. Hogyan működött egy középbirtokos gazdaság? Hány alkalmazottja volt?*



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

150 holdja volt és két alkalmazottja. Egy „nagy cseléd" idebent a házban, úgy hívták, mert ő volt az idősebb, és voltam én. Kint a tanyán pedig volt egy egész kommenciós, aki a tanyán a jószágot látta el, ő lakást is kapott.

Búzát adtak bérként. Nem is tudom, olyan 8 vagy 9 mázsa volt. Az első évben. Akkor megkérdeztek újév előtt, hogy maradok-e, hát hova menjek, maradtam. Úgyhogy ott voltam náluk. Majdnem katonának is onnan mentem.

*És hol aludtál?*

Ott, ahol a lovak voltak. Az istállóban. Ott volt ágy, ott aludtunk mind a ketten, én is, meg a nagy cseléd is.

*Szóval ezt a 150 holdat négy ember gondozta?*

Nem mind, mert volt hereföld benne, volt legelő, kaszáló benne, például a nagy Cserőközben.

*De azt is meg kellett kaszálni!*

Volt nekik aratójuk, akikkel ángáriát kötött. Ángáriában ledolgozták, amiért a gazda hazafuvarozta például a fát, mert volt fatermelése is. Voltak kisebb erdei, s télen azt, amit termeltek, tavasszal összefűrészelték, keresztvágó fűrésszel, behasogatták, kazalba berakták. Ángáriába le kellett azt dolgozni, hogyha fogatot, járművet adott neki, hogy hazavigye ezt meg azt.

*Mindennek megvolt az értéke, hogy ha ezt csinálod, ezt kapod, vagy ha ezt kapod, ezt kell csinálnod.*

Ugyanúgy, mint most van. Csak most nem úgy csinálod, hogy ledolgozod, hanem befizeted.

Télen úgy hajnali 5 órakor keltünk, nyáron pedig jóformán le se feküdtünk. Pláne szénahordásba. Mire a Cserőközbe bement, Tiszaszőlős alá, az nagyon hosszú út volt, ha kettőt fordultunk, akkor éjszakába nyúltak, mert le kellett pakolni, bekazlazni, hajnali két órakor már indultunk vissza, hogy meg tudjuk fordulni a kettőt.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Éreztél fáradságot?*

Nagyon fáradságos volt ez. Úgyhogy a kocsiderékban aludtunk. Az öregebbek mondjuk jobban bírták, de a gyerekek nem nagyon. Össze se lehet hasonlítani a fiatalok életét a mostanival, azt meg ezt. Nagyon sokat kellett dolgozni.

*Mi volt az oka, hogy átkerültél a püspökséghez, a gulyához?*

A gulyánál úgy voltam, hogy volt ott egy bojtárgyerek. Itt ahogy a gyümölcsös volt, ott legeltek a gulyák, az akkor még legelő volt. Egyszer nagy ítéletidő jött. Egy tinót agyonvágott a villám, nem messzire volt a bojtár is, Pető Gyurinak hívták, sose felejtem el a gyereket, azt meg a szele érte. Jelentkeztem rögtön a helyére, mert a Béla sógor volt a pásztor. Nagyon jó pásztorember volt. Szerettem hallgatni, mikor mesélt, mint ahogy minket szeretnek ma hallgatni azok, akik hallgatnak. Hajnalba már felköltött, és a csillagokról beszélt, este is a csillagokról beszélt.

*Miket beszélt?*

Hát azt, hogy ez milyen csillag, az milyen csillag. Meg szerettem a kolompszót. Mert nem úgy volt, mint ma. Akkor a kolompot úgy vették, összepároztatták, hangolták, mint a harangot, hogy kinek szól szebben, mert volt a nagy Cserőközben több gulya is. Azok egymását hallgatták este, hogy hallod, milyen szépen szól a kolompja? Olyan tinóra tették, amelyik jól tudta rázni. Versenyeztek, hogy kinek van szebb hangú kolompja. A béresnek nagy, pörge bajusza volt, a felesége hatalmas, nagy asszony. Úgyhogy így kerültem én be, egy hónapig helyettesítettem a Pető Gyurit. Nagyon szerettem, meg a történeteit is. Később ezeket olvastam is dr. Antal Károly és Czicze József „Abádszalók népe, földje, kultúrája" könyvben. Egyet-kettőt most is felolvasok.

**A főtt tojást vető cigány**

Volt egy herceg, aki kitalálta, hogy összejárja a világot. Elindult egyszer és bement egy vendéglőbe. Ott megfőzetett magának hat tojást és azt mondta a vendéglősnek, hogy legközelebb, ha erre jár, kifizeti a tojásokat.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Telt-múlt az idő és a herceg nem fizetett. A vendéglős beperelte a herceget, de nemcsak a hat tojás árát követelte, hanem azt is, hogy mi lett volna belőle, ha hat csirke lett volna. Annyira ment a számla, hogy a herceg birtoka is ráment volna a perre.

Búsult a herceg, hogy így megjárta a tojásokkal. Arra ment a cigány.

Majd én megyek el a tárgyalásra! – ajánlkozott.

– Hát mit tudsz te ahhoz, te cigány?

– Ne búsuljon, majd én elintézem!

Megjött az idézés, de a cigány csak másnap ment el.

– Mi az, cigány, hiszen tegnapra szólt az idézés?!

– Kölest főztem sürgősen, mert vetni akarok! – mondta a cigány.

– Mit akarsz te a kölessel? – kérdezték tőle.

– El akarom vetni – mondta a cigány a bírónak.

– Te buta cigány, ne mesélj nekünk! A főtt köles nem kell ki!

– Hát a főtt tojás kikel? – kérdezte a cigány.

– Igazad van, cigány. Megnyerted a pert! – mondta a bíró. – Jó ügyvéd lett volna belőled.

– De csak ott, ahol maga a bíró! – kiabált vissza a cigány, mert már szaladt a herceghez a jutalomért.

*Elmondta Jámbor János, 77 éves*

**János, Jani, Jankó**

Egy embernek három fia volt: János, Jani és Jankó. Egyszer kiment az erdőre az öreg a fiaival. Ahogyan mennek, megszólal az egyik fiú: – Hej, édesapám, de szép kocsirúd lenne ebből!

– Maradj csak itt, János fiam! Kerékgyártó lesz belőled, mert a kocsirudat választottad!

Hát mennek tovább. Egyszer megszólal a második fiú: – Hej, édesapám, de szép ekeszarva lenne ebből! (Mert régen az is fából volt.)

Jankó volt a legrosszabb. Sokáig mentek, de nem szólt semmit. Végre megkérdezte az apja: – Hát te, mi leszel?

– Majd leszek valami! – válaszolta Jankó és mentek tovább. Egyszer találtak egy bunkósbotot. Azt mondja Jankó: – Hej, édesapám, de szép bot ez!

– Maradj csak itt az erdőben! Híres betyár lesz belőled! – mondta az apja.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Alig értek haza, máris tudta a király, hogy új betyár van a faluban. Hívatta Jankót és azt mondta neki: – Úgy hallottam, Jankó fiam, hogy betyár leszel! Szeretném látni, hogy mit tudsz, ezért próbára teszlek. Ha nem tudod elhajtani a birkáimat, agyonüttetlek, de ha sikerül, háromszáz forintot kapsz!

– Állom a fogadást, király uram! – mondta Jankó és hazament.

A király egy falka birkát éjszakára kihajtatott a mezőre. Négy komondort és négy juhászt parancsolt melléjük őrnek. Meghagyta, hogy nagyon vigyázzanak, mert új betyár van a faluban.

Elmentek a juhászok a birkákkal, mindegyik mellett volt egy komondor kutya. Egyenlő távolságra megálltak a birkák mellett és nézegettek mindenfelé, de nem láttak semmit. Estefelé Jankó kiment a mezőre és megfigyelte, hogyan őrzik a birkákat. Látta, hogy négy juhász áll ott és négy komondor. Hazament, süttetett az anyjával négy kenyeret. Minden kenyérbe egy kiló álomport vetett, az édesanyja finoman beledagasztotta a kenyérbe. Mikor kisültek a kenyerek, mind a négyet a hátára vette, aztán kiment a mezőre. Kellő távolságból figyelte, hogyan vannak a juhászok elhelyezkedve a nyáj körül.

Egyszer látja ám, hogy a juhászok összemennek. Beszélgetnek egy darab ideig, aztán lefekszenek, mert bizalmasok voltak (bíztak benne), hogy a komondoroktól nem lehet a birkákat elhajtani. Mikor ezt látta Jankó, kibontotta a batyuból a kenyereket és úgy tette le a földre, hogy a szél a szagukat a komondorokra vitte.

Amint a kutyák megérezték a kenyérszagot, elkezdtek szaglálódni és felkeltek a helyükről, majd megindultak a szag után. Mindegyik megevett egy egész kenyeret, aztán leültek a gazdájuk mellé. Jankó csak figyelte őket.

Amikor látta, hogy a kutyák az álomportól mélyen alszanak – a juhászok már bizalmasan (nyugodtan) aludtak –, odament és az egész nyáját hazahajtotta. Nem a királyhoz, hanem hozzájuk. Mivel Jankóék udvara igen kicsi volt, csak tizenkét birka fért be. Áthívta Jankó a szomszédokat is és levagdalták a többit, aztán nekifogtak birkapaprikást főzni.

Mikor megvirradt, a király elküldött egy követet Jankóért. Jankó el is ment a királyi udvarba és jelentkezett: – Itt vagyok, király uram őfelsége!

– No, Jankó, elloptad a birkákat? – kérdezte a király bizalmasan.

– Igenis, király uram őfelsége, mind elhajtottam! – mondta büszkén Jankó a betyár.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

– No, ezt megnézzük, mert ez lehetetlen dolog! – komolyodott el a király.

Kiment Jankó a királlyal a mezőre. Nagyot nézett a király, mikor látta, hogy odavan a falka. – Tényleg elloptad a birkákat? – kérdezte Jankót.

– Igenis elloptam, felséges uram-királyom!

– Hát a juhászok?

– Ott alszanak a domb oldalában.

– A komondorok is?

– Ott alszik mind együtt.

– No, én ezt megnézem, mert ez lehetetlen dolog – mondta a király. Erre Jankó elvezette a királyt a juhászokhoz, akik a komondorokkal együtt mélyen aludtak. A király megállt mellettük és nézte őket:

– Te, Jankó, mi történt itt?

– Alszanak, uram, alszanak!

Erre a király lehajolt a számadó juhászhoz és kérdezte: – Hé, mondd csak, hol a birka?

Erre mindegyik felérzett és felugrott. Kiabáltak egymásnak: – Hej, amott legelnek! Hajtsd meg, fogd meg!

Aztán a kutyákat is kezdték emlegetni: – Eridj csak te, hajrá csak te!

Igen ám, de a kutyák oly mélyen aludtak, hogy három napig sem ébredtek fel, annyi álomport kaptak.

A király odaadta a háromszáz forintot Jankónak és így szólt: – Már ha így jártam veled, Jankó, tedd meg, hogy hajtsd haza a falkát!

Erre Jankó azt felelte: – Csak tizenkettőt tudok hazahajtani. A többit levágtam, mert nem fértek be az udvarunkra!

– Csak nem tettél tönkre, fiam? – szörnyedt el a király. – Volt szíved levágni a gyönyörű állatokat?

– Elvitetheti, mert ott fekszenek a kerítés mellett. De stráfkocsit is küldjön, mert egy szekérre nem fér föl a sok döglött birka!

Hét nap, hét éjjel hordta a nagy stráfkocsi a birkát a királyi udvarba. Nagyon haragudott a király Jankóra, hogy levágatta a sok birkát és. minden áron fel akarta akasztatni. Azt mondja egyszer Jankónak: – Ide hallgass, Jankó! Ha az istállómból ki nem lopod hátasparipámat, felakasztatlak! Ha meg nem lopod, csak vigyázz magadra!

Olyan bizalommal volt a király, hogy ezt Jankó úgy sem tudja megcselekedni és az udvarán fel is állíttatta az akasztófát. Meghívta külföldről is minden rokonát, ismerősét, hogy nagy ünnep lesz az ország-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ban: betyárakasztás lesz! Mikor megérkeztek a vendégek, nagy mulatságot rendezett a királyi várban a tiszteletükre. A várudvart pedig telerakta katonával, az istállóban a király lova mellett négy katona állott.

Jankó estefelé elsétált a királyi vár felé, hogy szétnézzen. Látta, hogy mennyi katona van a várban: oda bizony nem lehet bemenni. Erre Jankó kiment a temetőbe, magával vitte a szomszédjukat is. Nyolc nappal azelőtt meghalt egy erős fiatalember, kibontották a sírját és a halottat kiemelték. Odavitték a királyi vár elé és elkezdték emelgetni a kapunál fölfelé, mintha be akarna mászni. A katonák ezt meglátták és jelentették a királynak, hogy a kapuban leselkedik a betyár. A király azonnal elrendelte az éles töltést és kiadta a parancsot, ha újra bedugja a fejét a betyár, rá kell lőni. Talán sikerül megsebesíteni és ha elfogják, azonnal felakasztják.

Ekkor Jankó és a szomszédja belökte a halottat a várba. A katonaság' szaladt oda, hogy elfogja, és annyira megnyomták, hogy még a ruha is leszakadt róla. A király rögtön hívatott egy professzort – volt elég a vendégek között – és megvizsgáltatta a halottat. A professzor megállapította, hogy a betyár ijedtében szívszélhüdést kapott. Utána a király elvitette a halottat és a katonaságnak elrendelte, hogy feküdjön le, aludjanak nyugodtan. Még annak a négynek is, amelyik a lóra vigyázott, azt mondták, hogy menjenek csak haza, nincs reájuk szükség, meghalt a betyár.

A király pedig összeült barátaival a királyi udvarban és mulattak tovább. Míg a katonák el nem vonultak, Jankó a királyi vár falánál húzódott meg, aztán bement az istállóba és szépen hazavezette a paripát.

A királynak az volt a szokása, hogy reggel megnézze az istállóban az ő kedvenc paripáját. Most is kiment, mikor elmúlt a mulatás. Hát csak néz nagyot, mikor bemegy az istállóba! Nincsen sehol a kedvenc paripája…

A király rögtön visszaütődött (visszahőkölt), gondságba esett (aggódni kezdett), hogy nem Jankó vitte-e el mégis a paripát. Rögtön elküldött egy katonát Jankóhoz, nézze meg, hogy ott van-e a paripa a Jankóék udvarán. A katona rögtön látta, hogy ott van a paripa az udvaron, mert egy fához van kikötve. A lónak záros békó volt a lábán, nehogy ellopják, vagy elszakítsa magát, hogy visszamenjen megszokott helyére.

A katona erőszakkal akarta visszavinni a királyi udvarba. – Olyan nincsen! – mondta Jankó. – Jelentsd, hogy a paripa épségben megvan az udvaromon, ahogyan én király őfelségével fogadtam.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mit volt mit tenni: Jankót behívatta a király. – Hát te még életben vagy? – szólította meg a király Jankót, amikor meglátta.

– A rossz pénz nem vészen el uram, soha! – mondta büszkén Jankó.

A király újabb feladatot adótt neki. Mégpedig azt, hogy lopja le felesége ujjáról a jegygyűrűt. Jankó ezt is elvállalta.

Nem sokáig gondolkodott, hanem csináltatott magának egy ruhát. Mégpedig szakasztott olyan ruhát, amilyenben a király járt. Este belopózott a királyi udvarba, de előbb felöltözött abba a ruhába, amiben a király járt akkor este. Kileste, hogy mikor fekszik le a királyné, látta, hogyan mulatnak vendégei a szomszéd szobában, hogyan kíséri be a hálószobába a feleségét a király.

Amikor látta Jankó, hogy a mulató társaság átmegy a másik szobába táncolni, bement a hálószobába és a királyné mellé feküdt. Forgolódott, forgolódott, egyszer azt mondja: – Megvan még a gyűrű, kedves feleségem?

– Megvan, megvan, csak hagyj békén! – mondta álmosan a felesége.

– Add csak ide azt a gyűrűt, jobban szeretem, ha az én ujjamon van.

Itt nem találhat rá az a fránya Jankó! – mondta a királynénak férje képében Jankó.

A királyné félálomban lehúzta a gyűrűt és átadta Jankónak, ki a kezére húzta. – No, most már aludjál! – mondta, és úgy tett, mintha aludna. Azonnal kiszökött, amint látta, hogy nyugalom van.

A király hajnalig mulatott, táncolt vendégeivel a harmadik szobában. Hajnalban lefeküdt a királyné mellé és meg akarta fogni a kezét.

– Ugyan hagyj már, ne rángass, hiszen régen odaadtam neked a gyűrűm! – mondta mérgesen a királyné.

A gyűrűt? Nekem? – csodálkozott a király. – Csak nem a Jankónak adtad?

Ugyan ne beszélj! Te voltál itt az este! Abban a ruhában, amiben most is vagy! – mérgelődött a királyné.

A király rögtön látta, hogy Jankó megszégyenítette. Bánatában kivándorolt más országba és Jankó lett a király, mert feleségül vette a királynét.

*Elmondta Czicze László, 56 éves*

Ezeket nagyon szerettem olvasgatni. Meg egy-két szólásmondást is érdemes elmondani.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Zilahy József 1897-ben 50 szemléletes kifejezést közölt Tiszaabádról, melyek közül felidézünk néhány érdekesebbet, mint pl.:

*Csírában sült* – Kicsinek maradt, nem nőtt nagyra.

*Nem jöttem én kocsin, csak a magam alkalmatosságán* – Gyalog jött.

*Kicsi ól, nagy disznó* – mondják, ha szűk a cipő.

*Orozva született a gyerek* – ha nem tudják, ki az apja.

*Olyan gyér haja van, hogy egyik szál átkiabál a másiknak* – csak így értik meg egymást!

*Ennek a bornak csak a teste van meg* – a lelke kiszorult belőle.

Újabban hallottunk még néhányat:

*Forgolódik, mint a tályogos ló. Jóllaktam, mint a filkó kutya* – Mindkét esetben: nagyon

*Megenné a cigányasszony köntösét is* – Ha valaki éhes, de nincs mit enni.

*Megeszi a cigányasszony főztjét is* – Nem válogatós, falánk.

*Az abádi pap reggel király, délben polgár, este koldus* – Valamelyik abádi pap szójárása volt; étkezési módjára vonatkozott.

*Jó idő lesz már, mert a matyók kizárták a papot a templomból* – Virágvasárnap után mondják.

*Kígyókövet fújnak* – Akkor mondják, ha az emberek az utcán nagyon összedugják a fejüket és úgy beszélgetnek, vitatkoznak.

*Lassan érünk messzire, úgy érünk a végire* – Mondókaszerűen használják.

De folytathatnám vég nélkül. Hiába a gulyásnak, pásztornak volt ideje napközben ilyesmin törnie a fejét.

*Manapság 6–7 óra körül hajtanak ki.*

Akkor korábban mentünk. Azért, hogy a jószágot még hűvösben legeltethessük. Azt mondta Béla sógor, hogy ilyenkor legelnek jól a jószágok. Mikor meg meleg lett, szépen bejöttünk. Az állásunk ott volt, ahol egy repülőgép leesett, volt ott egy kőriserdő, ott a hűvösre húzódtak a jószágok. Ott nyugodtan lefeküdtek, de nem volt karám. Délután már megindultak ők maguk, hogy no, induljunk, ballagtak haza.

Nagyon jó kutyája volt az öregúrnak. Nem sok baj volt a jószágokkal, mert jó kutya volt.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az egyik pásztorember napközben dalol, a másik farag, a harmadik zenél... Az öreg nagyon szépen tárogatózott. Jobban mondva klarinétozott, mert a tárogató nagyobb. Nagyon szépen tudott az öreg. Meghalt már. Már akkor is idős bácsi volt. Nagyon szépen tudott klarinétozni.

Milyen becsülete volt egy ilyen gulyásnak a községben? Mert végül is a tehenek az ő felelősségén voltak egész évben. A becsület az megvolt. Ezek kimentek tavasszal, és csak ősszel jöttek be, amikor a hó leesett. Addig ők kint voltak. Amelyik pásztorember bent volt a községben, az reggel kihajtott, este behajtott. Abba az időbe, emlékszem rá, itt a gazdáék is, akiknek két tehene volt, akkor egy kenyeret kellett sütniük neki, mert mindig megvolt, hogy ki mikor süt a pásztoroknak. Kenyeret is kapott, kommenciót, bért is kapott, búzában meg árpában, vékára adták ki. S akkor, reggel, mikor ment, vitték a kenyeret neki. Most te következel, te viszed a kenyeret neki. Úgyhogy az ő feleségének nem kellett sütni, sokfajta kenyeret evett.

*A kenyérhez mi járt?*

Semmi más nem volt, csak kenyér.

*Már nem az, amit kapott, hanem amit ő még otthon föltarisznyált. Mit ettetek?*

Volt szalonna. Kint például tej is volt, mert fejték a tehenet, tejet, tejfölt, vajat csináltak, meg volt szalonna, zsír, meg abban az időben, ha szerettek halászni, akkor halat is ettek. Vagy nem kellett más, jóban volt a halásszal, annak vaj kellett, meg tej kellett, ő meg adta a halat. És kint főztek a szabadban, bográcsban.

*Betyárvilág akkor már nem volt, hogy ellopkodjanak valamit, de tűnt-e el jószág?*

Ilyen nem volt. Mondjuk a Rózsa Sándor idejében biztosan. Itt úgy mondták, a Bogár Imrének volt egy kunyhója, de én nem emlékszem rá; így az öregektől, ahogy hallotta az ember, gólyapartnak hívták, ahol a kunyhó volt, egy olyan parton, ahova a víz nem ment föl. Hogy mi volt valójában, nem tudom.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*A gulyától hogy kerültél a patikába?*

A gyógyszertárba? Oda meg úgy, hogy engem a gyógyszerész, Nánási doktor nagyon szeretett, mert bejártam, amikor mentem gyógyszerért, ő volt a kommenciós orvos. Volt fióküzlete Kömlőn, Tiszanánán is hatalmas gyógyszertár volt, rengeteg tégely volt.

Nekem minden héten az összeset le kellett szednem, lepókhálózni, áttörölgetni, de nem volt pókháló, mert nem is maradhatott, aztán portalanítani a polcokat. Az alsó két sort minden nap le kellett szednem. Aztán volt a kármentés, amikor azokat az edényeket, amiben dörzsölték össze a kenőcsöket meg miegymást, fűrészporral kellett kidörzsölni, mert nem volt szabad mosni. Utána fehér ruhával kellett áttörölgetni.

*Hány éves voltál akkor?*

Tizenkettő.

*Mi volt egy 12 éves gyereknek egy ilyen boszorkánykonyhában a legizgalmasabb?*

Ott annyira beleéltem magam, hogy az borzasztó. Volt egy szürke lova is a patikusnak, az még az én dolgom volt, a gumikerekes hintóval. Haragudtam is rá, mert nagyon tisztán kellett tartani. Kerékpárt vettek, de kerékpározni nem tudtam, azt meg kellett egyedül tanulnom. Hátra ültem a csomagtartóra, úgy próbáltam. Másnap már ebédet kellett vinnem át Kömlőre. Ott tanultam meg cigarettázni is. Volt egy segédje neki, nagyon vagány gyerek, akinek az apja meg dohánytermelő volt. A dohány le volt vágva vékonyra, ő meg kifőzte úgy, hogy szagosítót rakott bele, valamilyen virágot, jó illata volt. Köpöl-e a dohánytól? – kérdezte. Mondom, nem tudom, még nem szívtam. Akkor facsartuk a papírt, töltögettük, aztán rászoktam. Azóta se szoktam le. Pedig most este is köhögtem, legjobb volna leszokni. Érszűkületes a lábam nekem is. De lehet, hogy a hidegtől, mert megfázott nagyon.

*Tiszafüredre kerültél…*

Innen 16 éves koromban elkerültem nagyapámhoz Tiszafüredre. Akkor tanultam ki a kerékgyártó mesterséget. Közben nagyapám be-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

teg volt. Volt egy segédje, én ahhoz kerültem, Novák Jóskához, nála kitanultam a kerékgyártó mesterséget. Nagyon sokat kellett dolgozni. Akkor készült a Horthy Miklós-csatorna, ami Örvénytől megyen le Kenderesig. Azért hívják Horthy Miklós-csatornának, mert neki volt ott birtoka. Volt neki hatalmas tanyája a szikes földön, most valami tangazdaság van ott.

*A csatorna mire szolgált?*

Öntözésre. Innen szívták ki a vizet. Amikor épült, rengeteg munka volt, sokat kellett dolgozni, kordélyokat csinálni, egész nap fűrészelni meg esztergálni. Nem motor hajtotta az esztergát, hanem kézzel kellett hajtani a kést. Borzasztó munka volt.

*Az agyat esztergáltátok, vagy a küllőket is?*

Az agyat, mert a küllőt faragni kellett.

*Milyen fából?*

Akácból. A talpfát azt kőrisből vagy szilből.

*Mennyi ideig száradtak ezek a fák?*

Ha úgy adódott, hogy volt alapanyag, akkor száradt.

*De a kovácsmunkát nem ti csináltátok?*

Nem. Azt már más csinálta. Attól függött, kit választottál kovácsul. De ment flottul. Megcsináltuk, jött érte és már vitte elfelé.

*Meg lehetett ebből jól élni?*

Nagyon nehezen.

*Úgy gondolná az ember, ha látástól vakulásig dolgoztatok…*

Nagyon meg kellett dolgozni azért a kis pénzért.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Kevés volt a pénz?*

Kevés.

*Neked, vagy már a gazdának is?*

A gazdának is. Azért nagyon meg kellett dolgozni. De le is robbant a nagyapám, pedig neki segédje volt valamikor.

*Hogy volt ez János bátyám? Az a béres vagy napszámos keveset keresett. Ezek szerint az iparosember is keveset keresett. Hol csapódott le a pénz, mert a termelés csak ment?*

Ment a termelés. A pénz meg annál csapódott le, aki adta a munkát. Kevesebbért. Úgyhogy nagyon drága volt akkor is a fa is. Mi nem tudtunk úgy kitartani, hogy nekünk készletbe fa legyen. Ha kellett valami, a tüzépre kellett menni, megvettük, úgy élt az ember, hogy no, megkaptad a pénzt, akkor maradjon még erre is, vagy hitelbe hoztad. A zsidó megtette, adott, de a magyar ember nem adott. Sokat emlegetik a zsidókat. Nem kellett azokat bántani. Olyan jószívűek voltak, hogy le a kalappal. Nagyon nagy fatelep volt Füreden. Ha nagyapám elment, vagy én is elmentem, gyerek voltam, ahogy bementünk, Klein úr kérem, erről volna szó. Tessék, vegyél öcsém. Lehetett válogatni, mert mi nem tűzre vittük. A tűzre mindegy volt. Kihoztuk, lemázsálta, tessék, viheti. Most nem tudok fizetni, mondtam. Majd meglesz. Elmentünk egyszer egy másikhoz, mikor kinyitott a tüzép, és nem lehetett válogatni. Meg is bukott. Akkor gazdáknak dolgoztunk. Volt olyan, hogy 200 hold földje volt – Borsosnak hívták Füreden –, ezek nem fizettek, csak akkor, mikor a számlát vittem.

Nagyapám felírta szépen, hogy egy fűrész, egy rúd, egy hámfa, egy lőcs, ennyi küllő vagy amit csináltunk vagy talpaltunk, fel volt írva, hogy mennyibe kerül. Mikor odamentem, kérdi, hogy miért került ez annyiba? Vitatkozott velem. Mondom, velem ne tessék vitatkozni, menjen a nagyapámhoz, beszéljen vele. Én hoztam a számlát, tessék kifizetni és megyek. Ellenben volt egy szódagyáros az Igari úton, annak egy olyan rossz lova volt, szintén zsidó volt, a nagyapám kérdezte is tőle, hogy miért tetszik annyira felfogni a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

száját a lónak? Pál úr, azért, mert ha elengedem, elesik, és föl se kel többet, mondta. Annyira rossz volt a ló. Oda ha elvittem a számlát, meg se nézte, csak kifizette, és még két pengőt is adott borravalónak. Szódát meg annyit ittam, amennyi jólesett. A zsidók sokat segítettek rajtunk.

*Ezek a kerékgyártó inasévek mennyi ideig tartottak?*

Három évig. 15–16 éves voltam, amikor aztán megkaptam a segédlevelet. Szakmunkás bizonyítvány volt, úgy, mint most.

*Kellett mesterdarabot csinálni?*

Kellett. Amikor odakerültem, önállóan nem dolgoztam. Amikor a nagyapám elment az eljegyzésére Besenyőtelekre, akkor odahozott egy Pál nevű fuvaros egy kereket. Ki volt törve. Mondom, nincs itthon a nagyapám, én ezt nem tudom megcsinálni. Káromkodott, aztán mondta, hogy öcsém, meg tudod te ezt csinálni. Hozzáfogtam, megcsináltam. Elvittem a Réniásékhoz, mert az volt a kovácsunk nekünk, az dolgozott a kezünk alá. Az is kérdezte, itthon van a nagyapád? Nincs. Hát ezt ki csinálta? Mondom, hogy én. Hát azt nem hiszi el. Hat hónapja voltam ott. Minden második talpat és minden második küllőt ki kellett cserélni, mert kibukott, annyira megterhelték. Ezt megcsináltam.

Amikor Szabó Kálmán Dinnyéshátról odakerült, hogy nagyapámnál szabadult mint kerékgyártó, és a gyerek megérkezett reggel, a kupaktanács összejött. Nagyapám volt az ipartestület elnöke, és nála vizsgáltak. A gyerek már remegett, mondom, ne félj semmit, nem bántanak ezek. Nagyon rossz fák voltak, amiből dolgozni kellett, olyan visszás fa. Nekem be volt fogva egy hosszú fa, azt vágtam éppen. Hát iszogatnak, beszélgetnek, kérdezik a Kálmánt, mit álmodtál, kedves kisfiam, mert meg kéne most már kezdeni. Nem álmodtam semmit, Pál bácsi kérem, mondta. Na, akkor fogjál hozzá, kisfiam. Odaszól nekem, hogy fiam, engedd meg, hadd fűrészeljen. Ha fűrészelt, adjál neki egy küllőt, dolgozza ki. De nagyon visszás fa volt, nagyon nehéz volt, akármerre gyalulta, rossz fa volt. Azzal megküzdött úgy a gyerek, hogy az borzasztó. No, mondom, Kálmán… Elkerült Budapestre, aztán nem a mesterségét folytatja.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Végül is te sem folytattad a mesterségedet.*

Na, nekem más volt, engem behívtak katonának, 1940. december 2-án, húszéves koromban bementem katonának. A fronton voltam 28 hónapig, Désen kaptam a kiképzést, a 7. utászzászlóalj 2. századánál voltam, és frontra 1942-ben kerültem ki, keletre. Amikor Erdélyt, Felvidéket visszakaptuk, a 9. utászzászlót meg kell születtetni. Désen annyian lettek újoncok behíva, hogy valami 1800-1900-an vonultunk be. Ott már az ország minden részéről, Erdélyből is voltak, és ekkor született meg a 9. utászzászlóalj Szatmárnémetiben. Mi meg eljöttünk onnan Tokajba. Tokajba az árkászok voltak, mi azoknak a helyére kerültünk. Az árkász közvetlen gyalogsággal volt beosztva. Ezek kisebb aknatelepítést vagy -felszedést végeztek. Az utászok is telepítettek, aknáztak, de általában ahol tönkre volt menve az út, ott tevékenykedtek. Például erdőirtásból dorongutat csináltunk, ászokfát raktunk a nyomtávra, és arra fát pakoltunk, ami le volt erősítve. Kavics nem volt, de meg kellett oldani, hogy valahogy menjenek rajta. Onnan kikerültem a frontra.

*Tudtátok, hogy bármelyik pillanatban mentek a frontra, de nem biztos, hogy vissza is jöttök. Nem volt bennetek akkor félelem?*

Nem tudtuk még akkor, hogy mi az. Én a keresztapámtól hallottam, hogy van a futóárok, aztán onnan lövöldöznek. De nemcsak onnan, hanem oda is. Azt nem tudtuk, hogy abból még ki is kell menni. A lövéstől nem is féltem én egyáltalán. Amikor az első repülőtámadást megkaptuk, attól irtóztam. Szidtam mindig őket. Mi először Orelban pakoltunk volna ki, de Orelból kimentünk, mert bombázták. Nagyon szép kis város volt, de borzasztó bombázást kaptunk. Ott csak a falak maradtak. Hitlernek születésnapja volt. Ki volt zászlózva, de borzasztó légitámadást kaptunk. Onnan lehúzódtunk egy kis községbe egy éjszaka. Nem tudtuk, hogy egy borzasztó nagy erdő van a község mellett, hogy az meg valóságos lőszerraktár. Meg volt pakolva, és azt mindig keresték. Olyan nincs, hogy azt meg ne tudják, mert az összeköttetés mindenhol megvan. Azt mondtuk a parancsnoknak, hogy innen pakoljunk, mert ha ez felrobban, akkor mi is megyünk. Mentünk, és utána néztük a tűzijátékot éjszaka, amikor Kurkszot bombázták, lőtték nyomjelző lövedékkel. Hát az olyan szép volt... Utána egy kis községben húzódtunk meg, volt ott egy kis folyó, nem tudnám a ne-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vét megmondani, s erre hidat vertünk, de nappal a hidat mindig félrehúztuk. Mert a támadás, a frontvonal oda 60 kilométerre volt, a sebesülteket odahozták.

*Haltak meg a közvetlen bajtársak közül?*

Rengetegen. Alig jöttünk haza, csak nagyon kevesen. Nem is jöttünk volna, ha egy budapesti fiú, Mihályko nincs velünk. Nem tudom, él-e még a Gyula, gépészmérnök volt, ő volt a századparancsnok. Nagyon jól tudott németül, és ha észrevette, hogy bűzlik a levegő, vonultunk vissza, akkor szólt, és szétoszlottunk. Kilenc gyűrűben voltunk. Kilencszer voltunk bekerítve. Akárhogy jöttünk, akárhogy szaladtunk, mi mindig be voltunk kerítve. Ahol átvágták, azon átmenni borzasztó volt. Ott az orosz, itt a német, mi meg a között mentünk. Amikor a Gyula észrevette a készülődést, akkor szólt, hogy húzódjatok széjjel, hogy ne legyünk egy csoportba. Volt akit kivittek a gyűrűt szétvágni, és reggel láttuk, hogy nézd már, ott fekszik. Borzasztó, hogy ott mi hulla volt.

*Téged várt-e otthon valaki?*

A nagyanyám, meg általában vártak azért. Mert rossz gyerek nem voltam. Menyecske még akkor nem volt. Fiatal voltam.

*Hogyan keveredtetek haza?*

A Dontól hazajöttem, leszereltem. Aztán 1944. január 19-én megint behívtak. 19-én nem találtak meg, mert Erdőtelken voltam a bátyámnál, egy istállótetőt csináltunk Zolival, az unokatestvéremmel, majd utána, amikor írtak innen Tiszanánáról, hogy jöjjek vissza, mert a behívóm itt van, akkor hat nappal később mentem be.

*Nem fordult meg a fejedben, hogy elbujdokolsz valahol? Hogy nem vonulsz be?*

Agyon is lőttek volna. Amikor Dunántúlról jöttem, Bajcsról vonattal, és ideértem Füzesabonyba, itt már nem volt szenünk. Csutkaszárat hordtunk a mozdonyba, csak hogy haladjunk tovább. Hívtak Tiszanánára, hogy jöjjek haza. Nem mertem. Ott csüngtek a szökevény katonák az eperfán. Én nem akartam, mondom, majd csak valahogy megúszom.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Hol estél hadifogságba?*

Kőbányán egy gombapincében. Ott laktam, és lejártam minden este a gombapincébe. Mint katona. Egy razziával a rendőrség hozott fel, de akkor még megszabadultam, visszamentem oda, akkor meg már az oroszok bejöttek. A románok kizavartak onnan bennünket. Mert a románok is jöttek. Elvittek Ceglédre, voltunk vagy 35 ezren, mint a kenyér a polcon. Én szakács lettem ott, főszakács. Konyhafőnök. Volt ott egy fiatal GH-s, orosz, beköpték azt, hogy megyünk Debrecenbe, megy több század, száz ember volt egy században, és megyünk Debrecenbe sor alá. Aki bent marad katonának, az két hét szabadságra hazamehet, és majd megyünk a németek ellen. Hát gyerünk. Aki nem marad bent, az hathónapi munkára megy, útjavítás, vasútépítés, és utána váltják. Ezt köpték be nekünk. De ez a szerencsétlen fiatal nem merte megmondani, hogy vigyázz, mert ez lódítás. Vagonírozunk. Éjszaka kijött utánam, hogy Iván, gondold meg, hozok helyetted mást, gyere vissza. Lehet, hogy föl se kerültem volna. Azt mondtam, nem, megyek Debrecenbe. Szolnokon mentünk keresztül. Volt egy pesti velünk, az meg a minisztériumban dolgozott, főtörzsőrmester. Annak meg a feleségét se engedték oda hozzá. Kísérték az öreget velünk együtt. Az meg rítt mindig. Borzasztóan bosszantott, mondom neki, hát mit bőgöl? Azt mondja, hogy nem jól megyünk. Érthetetlen vagy, mondtam, hiszen a fővonalat mindig bombázzák, most egy mellékvágányon megyünk. Hát erre hol kötöttünk ki? Aradon. Vittek fogságba bennünket. Mellékvágányon. Aradon sokáig ott álltunk, nagyon sokan voltunk ott, borzasztó lövöldözések voltak, csak mennénk már, mennénk már. Jaj, nagyon megszenvedtünk, míg odaértünk. Enni adtak, jó sós bablevest, de inni azt keveset. Még a hídszöget is nyaltuk, mert deres volt. Nem tudnám megmondani, melyik városnál, valahol megálltunk. Mindig kértük a vizet. Nem jó a víz, mondja valaki, mérgezett. Majd a következő állomáson lesz. Ráhagytuk. Ott kiszálltunk, mindig parancsnok voltam, mindig kiszúrtak, akár befelé, akár kifelé mentünk. Mikor idekerültünk kifele, akkor is. Akkor leszálltam, két vödröt kaptam, vittem a vizet, én nem ittam, pedig nagyon szomjas voltam. Aztán mikor adtam volna fölfelé, majd' rám borították. Mondom, nem kaptok egy szemet se, ha nem lesz mindenki rendes. Aztán szépen mindenki ivott belőle. Jócskán. Merigették. Nem győztem hordani, mint az állatoknak, fölfelé a vizet. Voltunk is, tömve voltunk. Van ebben sok minden, amit mondana az ember.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Mondjad, János bátyám!*

Például Cegléden is bealjaztak alánk, akkor bejött egy katona, mikor indulni akartunk, és se tűzrevaló, se alom nem volt alattunk. Úgy mentünk hat napig Foksányba, mert hat napig tartott, míg vittek. Mert a katonaság ment mindig elöl, minket mindig félredobtak. Ez '45-ben volt, januárban. Akkor még nem volt vége a háborúnak. Ahová mentünk, az nagyon nagy láger volt, még a németek építették, barakkok voltak, fabarakkok, még fent a gerendán is feküdtek. Ott az volt megint, hogy ez a század megy kifelé, ennyi hónapig ott dolgozunk, aztán jöhetünk haza. A temetőnek a végénél ment el a vasút, oda mentünk ki, de meg nem vágytam, hogy maradjak, mert borzasztó sok ember elmúlt, mint az özön. Mindenféle okokból. Hideg is volt, a másik legyengült, talán tönkre is tette magát. A románok, akik jöttek ellenünk, azok is voltak velünk. Tavasszal, ha kiüt a tífusz, söpri a népeket, és hullottak is mint a legyek.

*Mi lett azzal a rengeteg hullával?*

Volt egy hatalmas gödör a lágeren túl. Markolóval kiszedték, ki volt dúrva, és akkor abba szépen belerakták sorba a tetemeket, fűrészpor, fertőtlenítették, megint rá a másik csapat, aztán amikor megtelt a gödör, betúrták.

*Nem volt értesítés haza, hogy hol vagytok?*

Á, arra nem volt ott idő. Meghalt ott egy tiszanánási, Csontosnak hívták, sose ismertem idehaza ezt a Gyurkát, pedig laktam ott, és megtudta, hogy én nánai vagyok. Akkor már én műhelyfőnök voltam bent a lágerban. Ahogy hajtották kifelé, mentek munkára, be voltak osztva, odaszaladt, és mondtam neki, hogy majd este beszélgetünk. Nagyon megkedveltem a Gyurkát. De a Gyurkát közben elütötte egy csille, nagypénteken, 1947-ben. Még elment munkára, és mikor ment lefelé, a ruszki nők húzatták felfelé a csillét, nem szabad lett volna…

*Ezek szerint bányában dolgoztatok akkor?*

Bányában. Szénbányában, Dombász. Na most ők mentek lefelé, akkor le kellett volna nekik állni, nem szabad lett volna húzatni fölfelé.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ezek meg nem álltak le. Elszabadult a csille, úgyhogy szétnyomta teljesen a Gyurkát. Csak én már akkor reggel nem jól éreztem magam. Majd egyszer jönnek befelé, behozták a Gyurkát lapos kocsin, agyonnyomta a csille. Vége is volt, meghalt. Nagyon megrázott a Gyurka halála, mert nagyon jó gyerek volt. Nekem borzasztóan fájt a lábam akkor is, nem engedtek haza, mondogatták, hogy feküdjek le. Mentem a bizottság elé, mondják, hogy csak feküdjél. Mondom, beteg vagyok, engedjetek hazafelé. Nem engedtek haza. Azt mondták, szpaty ne csináljak én semmit, csak a műhelybe nézzek be reggel, voltak asztalosok, kerékgyártók, két német műbútorasztalosom is volt. Azokkal a város megrendelésére asztalt, kórháznak hokedliket, éjjeliszekrényeket csináltunk.

*Tudtátok tartani a kapcsolatot az itthoniakkal?*

Nem. Írni lehetett volna, nekem azt mondta az egyik német, Hansnak hívták, hogy ő mióta hadifogságba esett, nem írt egy levelet se. Ő azt se tudja, melyik pillanatban hal meg, és hogy őt várják. De ne várják őt. Egy levelet küldtem a hadifogságból, hogy hadifogságba vagyok, visznek kifelé. Meg is kapták, de csak pár sort tudtam írni. Odaadtam egy néninek, hogy adja postára, bélyeg sem volt rajta, azt mondta, hogy majd ő tesz rá bélyeget. Nagyon jó kapcsolatom volt odakint az oroszokkal, kijártam, szabadon jártam egész idő alatt. Az első hat hónapig nem járhattam csak szabadon. Máskülönben mindig kijártam, de úgy, hogy az orosz sem járt ki annyit a táborból. Úgy mondták a többiek, hogy generál, s mindig köpködtek, mikor mentem kifelé. Mert szép ruhám is volt. Fiatal is voltam.

*Mivel töltötted az időd a kimenetel alatt?*

Nem tudom, illik-e ez ide, kijártam capcarázni. Mert dolgozott 12 ember a műhelyben, de csak egyetlen vagon faanyagot kaptam, amikor a kórház megrendelte a cuccokat. Ezt a rönköt kivitték, felfűrészelték, de olyan pocsékul vágták fel, – nők voltak ott, azok gatteroltak –, hogy nem lehetett semmire használni. Én meg körfűrésszel vagdostam. Egy éjszaka 190 szál deszkát is levágtam. Elmentem a bányába, nappal szétnéztem, mikor megjött oda a szép anyag, akkor este már vittem az embereket, hogy gyerünk. Egyszer el is kaptak bennünket, akkor meg hófogót loptam. Nem lett következménye, lopni lehetett,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

csak szökni nem. Ami anyagot loptam, azonnal bedolgoztam, reggelre csak a fűrészpor maradt, alá volt rakva a priccseknek mindenütt.

*Ebből mi hasznotok volt? Több élelmet kaptatok?*

Semmi hasznunk nem volt belőle. Tudtunk dolgozni, de más haszna nem volt. Még tüzelőanyagot sem adtak, azt is be kellett szerezni. Aki bányában dolgozott, az hozta befelé a szenet. De olyan is volt, hogy még a konyhára is vittünk. Olyan szén volt az, mint a tükör. Príma szén volt. Nem volt az nehéz, de nagyon jó szén volt. Voltak 2 méter 20 centis szénrétegű vágások. Olyanba is dolgoztam. Hat hónapig dolgoztam egy bukovinai gyerekkel, aztán őt hazaengedték. Olyan kutyafeje volt neki. Ha fütyült, olyan szaporán fütyült, akkor már mondtuk, haj, baj van itt, baj van. Cuffolni is nagyon tudott. Volt, mikor három napig nem láttuk. Bezárták fűtetlen szobába. Lopott, olyantól, akitől nem lett volna szabad. Németek voltak a lágerben többségben. Aztán volt ott, nem tudom minek hívták, tagadta, hogy zsidó, pedig az volt, de nagyon jó volt, ő volt a mi komisszárunk. Erre Kaposvár környékére való volt, a minisztériumnál dolgozott. A múltban. Nem tudnám már megmondani, hogy hívták. Nagyon vagány gyerek volt, hatalmas szál ember. Borzasztó szeretett bennünket, jött hozzánk, Jancsi, baj van, de ha megfeszítenek, akkor is te maradsz velem, mert a németek borzasztó emberek. Mondom, nekem mindegy, hogy hova megyek, mert addig is a műhelyben voltam. Mi úgy kerültünk össze, hogy bent a városban egy nagy vagon kirakodót építettünk. Olyan falábakra, cölöpökre. Hogy a vagon mellé lehessen tenni. Rengeteg papír ment onnan kifele. Hatalmas tekercsekbe. Az ajtókat-ablakokat bent csináltam egy külön barakkban. Ott dolgozott nekem 12 vagy 13 emberem, ezt meg a német csinálta, a külső munkát. Amikor ezzel készen lettünk, ő elment. 1948. november 20-án jöttünk haza.

*Egyszer csak máról holnapra kaptatok egy papírt, hogy mehettek? Mindenki, vagy csak részletekben?*

Részletekben. A lágerből akkor már a nagyobb része eljött. Az egészségese. Azt mondták Záhonyban, amikor mázsáltak bennünket, hogy még egy ilyen transzport nem lesz, mint a mienk. Két beteg, két lány jött velünk. Deportáltak voltak. A lábuk fájt vagy mi. A többiek pattog-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tak kifele, mint a bolha, mikor mértek bennünket. 86 kiló voltam a határon. Nagyon erős voltam, mondták is, hogy még ilyen transzport nem jött haza.

*Enni mit ettetek?*

Mindenfélit. Burist, káposztát, paradicsomot, uborkát, kölest. Meg csalánlevest. Volt ott minden, hús is volt. Én már mondtam, hogy csalánlevest főzni kéne idehaza is, nem rossz az.

*Szóval 86 kilósan hazakerültetek; itthon hova mentél, hogy fogadtak?*

A község az nem olyan jaj de jól, de amúgy nagyon jól fogadtak. Debrecenbe a laktanyába, ott osztottak széjjel, rendőrök kísértek bennünket, mutatták, hogy ez a te vonatod, erre menjetek. De a rendőrökre nem sokan adtak, szétszaladt a nép, mikor megkaptuk a húsz forintot. Kenyeret feltétlen kellett venni, jó hazait. Én is megettem egy nagy veknit, azt hittem, meghalok. Pedig nekem, hála a jó Istennek, nagyon jó módom volt kint. Nadrágba jártam, meg gyönyörű antilop cipőm, kosztom megvolt, jó helyem volt. Ott szerettem volna feküdni én is, ahol a többiek, de nem lehetett. Külön szobám volt. Vissza azért nem mennék, mert a honvágy csak elővett. Jaj, de sokat elővett. Amikor a láger feloszlott, és elkerültem másikba, ott megint elővettek, hogy legyek műhelyfőnök. Azt mondtam, így soha nem megyek haza. Utánam jöttek még a tisztek is, hogy maradjak. De gondoltam, lemegyek a bányába, és a bányából majd hazakerülök. Volt birgeli csizmám, azt elpasszoltam, nem maradt más, csak a bányászruhám. Koncert volt bent, németekből, cigányokból zenekar, nagyon szépen muzsikáltak. Mert a lágerben volt szabad tér. Szép volt a láger, akár a liget, úgy ki volt világítva. Három sor dróttal végighúzva, akkor aztán még egy szál belülről volt, ha azt átlépte, akkor már lőhették agyon.

*Volt, aki meg akart szökni?*

Volt, persze. Volt, aki meg is lépett. De csak megfogták, és hozták vissza. No, egy este elmentem, lestem egy darabig a zenekart. Elkeseredtem. Nagyon éhes voltam. Milyen jókedvük van ezeknek, én meg elveszek itt éhen. Akárhova mentem, sehol sem esett le egy darab kenyér.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Bementem, lefeküdtem. Éjfélkor jött befele a váltás. Mert ki-kivittek bennünket, 10–12 kilométerre volt a bánya, de már elfelejtettek értünk jönni, úgy jöttünk gyalog, egymásba karolva. Volt egy farkaskutya nálunk, aki kilógott a sorból, akkor már jött, és bevágott a sorba. Nagyon kellett vigyázni. No, ezek akkor hazajöttek, költöttek fölfelé, hogy egyek. Mondom, egyétek meg, amitek van, én nem eszem. Nem foglalkoztam vele.

*Mondtad, hogy nem volt kitörő lelkesedésű fogadtatás itthon.*

A községben. Ugyanazok a korosztályok vezettek, mint én, azok voltak a tanácsnál, úgy kerültem aztán Abádszalókra, át Tiszanánáról. Átjöttem ide, mert télen a gátnál munkám nem volt, aztán itt keresgéltem.

*Hogyan lettél erdész?*

Ez úgy történt, hogy 1948-ban akkor még ide fölvétel nem volt. Ez a rész Debrecenhez tartozott abban az időben. Amikor a Szolnok megyei Állami Erdőgazdaság megalakult, akkor vette át Szolnok ezt a berei részt. Én is átkerültem ide, mert már egy évig akkor Debrecennél voltam. Úgy kerültem át én is a szolnokiakhoz, mint fatermelő. Abban az időben ezek a régi fák mentek kifelé, öregfák, Isten erdeje, úgy nevezték ezt, ahogy Isten megadta, úgy volt. Csak ritkították, mert az uraság idejében nem kellett semmi másra, csak a tüzes gépekre. Gőzeke volt akkor, ezekbe kellett fűteni, egy méter hosszúba. Ezeket a fákat tövestől irtottuk kifelé, tuskóstól.

*Betyár munka lehetett.*

Rengeteg munka volt vele. Homokos, iszapos ártéren, de nagyon mélyen volt a gyökere. Volt olyan, hogy először letaroltuk, utána kiszedettük a tuskót. Két méter mélyen találtuk meg a tövét. Azt mondták, ott is a meder volt. Minden árvízkor rátöltődött, és a tuskó alja maradt a Holt-Tisza medrében.

*Mi célt szolgált az, hogy ki kellett szedni teljesen?*

Mert újra lett telepítve a terület, és ezek a tuskók nem korhadtak volna el, hanem újra kihajtottak volna. Ez nyárral be lett telepítve, mikor



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

megkezdtük az erdősítéseket, mert akkor az volt a sláger. Például ami tölgyek ott nálam voltak, a Berében, azok mind rontott erdőnek lettek minősítve, nem érte meg az ártéren, hogy lassan növő fafajt ültessünk. Mind azon voltak, hogy csak a nyárfát, mert az borzasztóan nőtt. A pangó vizet nem szereti, de azt igen, hogy átmegy rajta a Tisza, tavaszszal-ősszel leönti, utána lemegy róla. Ekkor szerettem meg az erdőt. Akkor az volt még, hogy Pestről lejártak a kísérleti területüket nézni. Volt egy nagy marha lábas erdő, mellette már fiatal nyáras, mert már kiment az előző nemesnyáras. Hogy arra csak vigyázzon az ember, mert az az ő erdeje. Mondom, ne tessék félni, ha baja esik, az nekem is úgy fáj, mint magának. Voltak itt elég szép nemesnyárasok, még az uraság idejéből maradt ránk, azt szerettem volna tutajozni Szegedig. Tutajosnak szerettem volna elmenni. Már mondottam előtt. Szép élete volt a tutajosnak. A másik az, hogy a nyugdíjam most biztos volna 12 ezer forint. Mert a Szécsi Gyurinak, a komámnak annyi van Szegeden. Vándorélet volt az is, mentek ide, lesátoroztak, sokáig földkunyhóban laktak családostól. Voltak hatan, és minden hat napban fordultak egyet. Tutajjal mentek le, vonattal jöttek vissza. Három és fél ezer köbmétert engedtem le innen nyárból. 260–280–300 köbméter volt tutajonként. 38 forint volt köbmétere, marha jó pénzt kerestek vele, de engem oda nem engedtek el. Hogy nekem erdésznek kell lenni. És a munkám mellett kellett levizsgáznom, mint erdész. Dolgoztam is, nagyon szigorú munkát, mert harmadmagammal többet termeltem, mint 12 ember. A napi 15 köbmétert harmadmagammal mindig megcsináltam a tituval. Román keresztvágó fűrésszel, háromszögfogassal, de nagyon jó fűrész volt. Azért neveztük titunak, mert ahogy húztuk adta a hangot, hogy ti-tu, ti-tu, ti-tu. A fűrészt minden héten megéleztem, a két ember meg a baltát, én puha homokkővel meghúztam a fűrészt kétszer-háromszor, hogy lestócoljam a végét, hogy egyforma legyen, és újra éleztem. Úgy vitte a fát, mint a borotva. Vízvári Gabriella, meg Illés Marika, a két lány idekerült erdésztechnikusként. Kijöttek Száraz Jóskával, mert reggel mi kimentünk, akkor ledöntöttük azt a bizonyos mennyiséget, utána nekiálltunk gallyat szedni, mert akkor még a rőzsét össze kellett szedni. 15–15 kévét még beszedtünk, kis fiatal, de erős gyerek volt mellettünk, a Kovács Pali, azzal dolgoztunk. Csak akkor lehetett rágyújtani, ha azt mondtuk, hogy rágyújtás. Ott senki addig nem gyújthatott rá. Volt egy kétágú erdei bakom, nálam volt a fűrész meg a bak, Mihálynál a méter, alátettem, ő segített, odatette a métert és már



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

húztuk is. Méterbe kellett akkor még vágni, mert vékonyabbak voltak a fák. Este 15 köbméter fát összeraktam. Ha nem volt egyenes, akkor még összeborítottam. Szóval a 15 köbméternek minden nap meg kellett lenni, meg a 65–70 kéve rőzsének.

*Megvolt a megfelelő fizetés?*

Ha dolgoztunk, megvolt. Ha megcsinálták a normát, és bejöttem, hogy ez a norma nem felel meg, tessék kijönni, dolgozzunk együtt, próbáljuk ki, mondtam... Nem is szóltak egy szót se, Inhóf Pista volt először a vezető, azt mondta, semmi kifogás Jani bátyám, már csináljuk is. Már odakint kiszámoltuk, mondom, ha két forintot ad rá, meg vagyok elégedve. Megadta minden további nélkül. Meg is csináltam. De nem azt néztük mindig. Én kihasználtam az időt. Azt néztem, hogy ez alatt az idő alatt, ezzel az ütemmel nekem holnap is ezt a lovat kell befogni, nekem meg kell ezt a pénzt keresni.

*A társaid nem morogtak?*

Volt három társam. Először 12 fővel kezdtük, azzal, hogy kell a döntőpár, kell a hasítópár, kell aki fűrészel, kellett, akik összeszedték a rőzsét. Úgyhogy 12 ember volt egy brigád. Ez mind otthagyott minket, nem ment a munka nekik, nem maradtak meg. Amikor a nagy erdőt gyérítettük, ott keveset vett ki a Bartucz Sanyi, az volt itt az erdész akkor. Most már ő is nyugdíjas. Annyira volt, hogy sajnálta. Volt nálam egy kés, amit meg lehetett hajlítani, és csináltam belőle kacorkést. Azzal jelöltem be a még kivágni való fákat. Én is csináltam jelöléseket, és később mondtam neki, hogy nézzük meg ezt a szakaszt, hogy mennyivel jobb lett.

Volt nekem rengeteg vendégem akkor az ERTI-től, meg mindenhonnan. Kilenc mintagödör volt. Úgy nézett ki egy-egy erdőrészlet, mint a temető. A fának a tövénél kellett lemenni. Mikor már a konyhaszagot megérezték, mert itt főztünk a Tisza-parton, akkor már nem nagyon érdekelt sokakat, pedig érdemes volt meghallgatni az előadókat. Tóth Bélának is mondtam, hogy itt, ezen a részen jelöltem ki, hogy sokkal több köbméterem jött ki, mint a sűrűbben hagyott területekről. Ritkább volt a fa, jobban tudott hízni. Nem szabad a nyárat sajnálni.

Mórocz Gyurkát nem tudom, ismered-e, az most Tatabányán van, nagy erős fiatalember, fahasználó, az jött ki. Abban az időben még 2×1



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

méteres tőtávolságra ültettük a nyárat, az borzasztó volt a nyárnak. Nem tudtunk mit csinálni, egész nap, ha odamentem, elnézegettem tisztításnál, nyesésnél úgy, mint a szőlőben a gazda. Mit csináljunk, Gyuri? Ha most minden második sort kiveszem, akkor nagyon belenyúlok. Ha ennyit kiszedek, akkor meg megint nem tudom géppel művelni, mert művelni is kellett. Akkor már kis traktor jött ápolni, ment mint a szél benne. Szóval mi nagyon törtük a fejünket, hogy mit csináljunk. Én végignyesettem a fákat. Ma a tölgyet se nyesik, pedig azzal csak kárt okozunk. Baj van nálunk, a tölgyeknél is meg a nyáraknál is. Az a nyár, amit én fiatal korban kitermeltem, jóval vastagabb volt, mint más helyen. Egyszer a Kurdi Pista jött ki, hogy Jancsi, kéne 600 köbméter papírfa. Honnan kéne kitermelni? Ment itt ugyan a termelés, de papírfának való ennyi nem volt nekem. Mondom, én nem bánom, hova viszitek, de ezt a területet az utolsó pillanatig hagyjuk, mert én nagyon sajnáltam levágni. A legszebb rudas korban volt, amikor a vízlépcső miatt neki kellett menni és letarolni, ami akkor még értéktelen volt. Papírfa, forgácsfa lett az egész, mert nagyon kevés fagyártmány jött ki belőle. Azt a nyárast, amit levágtunk, bizony meg is könnyeztem.

*Hogy lett belőled kerületvezető erdész?*

Én nem kezdeményeztem, én a munkámat végeztem. Szerettem az erdőt, nekem már hossztolni se kellett, mert már csak azt kellett megmondani, hogy milyen választékok kellenek. Nálam nem kellett az erdésznek odajönni, hogy hossztoljon, mindent magam végeztem. Fölfigyeltek rám, pedig én nem is akartam iskolába elmenni. Az első iskola Nádudvaron volt, ott voltam négy vagy hat hétig, nem tudnám megmondani, több pénzt kaptam akkor, mint mikor dolgoztam. Tanulni kellett. Nehéz volt már 32 éves fejjel, meg már akkor meg is nősültem, de hiába. Nekivágtam, és tanultam. Itthon a Dávid Péterhez lettem beosztva, Péter nagyon nagy segítségemre volt, sokszor megengedte, hogy Jancsi, most te tanulj. Én tanultam is. Akkor ő este azt visszakérdezte. Szakmailag engem nem kellett tanítani. Például ültetni Szolnokon voltunk gyakorlaton, hogy ki hogy ültet. Velem az öreg Bordás volt, én ástam. Mondom, Pista bátyám, én így ások. Én a felső talajt idetettem, Pista bátyám, vigyázzon, az megyen alulra, a felső talaj! Elsők lettünk ott is. Mondom, kétszer tapossa meg, harmadjára csak tegye a tetejére a földet, nem szabad semmit vele csinálni. Első lettem ott is.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Nem akartam én menni, de akkor már muszáj volt. Budapesten vizsgáztunk, de amúgy Szolnokról jártak ki, mert mint levelező voltunk. De nem is annyira szakmailag kellett a képzés, mert annyira benne voltam, de a hegyvidéki vizsgakérdések, az igen. Azzal fogtak meg először. Nagyon érdekes volt az is, az első vizsgám, kihúztuk a papírt, először politikaiból mentünk, utána írásbelit kellett leadni, majd mikor megyünk a szakmaira, feladták a leckét, és mondani kellett. Fújtuk is, mikor az alföldi munkákról volt szó, de mikor a hegyvidékre mentünk, ott már koppanós volt, mert azt nem csináltuk. Ott más a termelés is meg a telepítés is. No, ezek a vizsgáztatók aztán kimentek. Ott volt a Kurdi Pista is, és mondták, hogy nem bánják, ha senkit nem engednek át, csak engem meg a Kiss Gyulát engedjék át. Baj is volt, mert az egyik nagyfőnöknek a minisztériumban az édesapja itt volt erdész. Azt meg a szolnokiak megpiszkálták vagy mi, lényeg az, hogy a szolnokiakra haragudott. Volt olyan, aki azt se tudta megmondani, hogy az akácfát mire használjuk föl. És átment. Ugye szerfának a legalkalmasabb, úgy kocsinak, mint szőlőkarónak. Mi átmentünk mindenből, de akkor odajött, és elhúzott a hegyvidék miatt. Mondtam neki, ne tessék haragudni, én úgyse megyek a hegyvidékre… Sose tudja maga, hova osztják be! Mondom, én a hegyvidékre nem megyek, mert nem bírja a szívem. Jól van, hazajöttünk. Gyula még sírt is, nagyon bántotta, mert ugye keményen kellett tanulni. Ne sírjál, kenyeret eszünk mi úgyis, mondom neki. Na, egy alkalommal megint szóltak, akkor fölmentünk, akkor egy másik bizottság jött, ott levizsgáztunk. Megkaptuk a papírt. Kérdezték, hogy a múltkor miért nem tudta, én azt megmondtam, hogy nem kell nekiugrani az embernek, mint bolond tehén a fiának, hanem szépen el kell beszélgetni. De olyan száraz volt a szánk! A Keletiből gyalog mentünk a minisztériumig, mert be volt ütemezve, hogy hány órára kell mennünk. Idehaza már vártak a haverok, volt ott egy kis söntés, és ott már minden meg volt rendelve, mondom, hagyjátok az egészet, mert már másodszor megyünk, de azért most már jöhet minden. Már én azelőtt is megkaptam a beosztást, mielőtt levizsgáztam, mikor hazajöttem, megkaptam a területet, mert tudták, hogy ura vagyok neki.

*Annyit azért mondjunk el, hogy hol is feküdt a te védkerületed.*

Az ártéren, a Tisza mentén húzódott végig, Abádszalók és Kisköre között minden ártéren volt, nekem kint nem volt semmi.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Volt a Tisza-parton egy magas rész, ahol akármilyen nagy árvíz volt, legfeljebb 50 cm-es víz volt rajta, de az sem maradt rajta. Ott volt egy kis akácom. Aztán lejjebb volt egy tölgyes, de azon se sokáig tartott rajta a víz, nem nagy terület, olyan szalagban volt a parton. Nyár volt második koronaszintnek, alatta meg amerikai kőrisek voltak. Ez jó terület volt, vagy húsz hektár. Majd volt a hazai nyár, vegyes nyár, ami még a múltból ránk maradt, ez egy kicsit lejjebb esett a parttól, és aztán a nemesnyáras. És bent egy hatalmas terület, 260 hektár, ami gyep volt. Ezt kaszálták a tiszanániak, mert azoké volt. Majd, hogy szinte mindig volt vízjárás, de a pártbizottság is közrejátszott, nem tudom milyen jogcímen, de vettek. Valóban úgy volt, hogy szénát se jót adott, és ehelyett kint kaptak területet, és így ez a terület be lett erdősítve. Hirtelen ki kellett szántatnom, ez 1965 vagy 66-ban volt. 70 cm mély szántást kapott, és egy évig még ugar volt, akkor kiadtuk kukoricaföldnek, megmunkálták, a másik ősszel erdősítettük.

*Azt mondod, ez 65–66-ban volt, és rá öt évre már megjelentek a földgépek; vagy akkor még nem lehetett tudni, hogy a Tisza II. vízlépcső miatt ez a terület víz alá kerül?*

Állítólag nem is ide volt tervezve. Följebb volt tervezve. Úgy is volt, hogy a Kappannál, ahol keskenyebb szakasz van, ott lett volna. Úgyhogy ez a terület alá esett volna a duzzasztónak, de itt egy hatalmas víztükröt kaptak, az úgynevezett Tisza-tavat.

*Végül is árterületen volt a szolgálati lakásod is, a Tisza pedig egyik napról a másikra hatalmas árvizekkel zúdul le, ahogy ezt már Petőfi is megírta. Izgalmas lehetett azért kint lakni.*

Nagyon föl kellett kötni a gatyát, mert ha nem figyelt oda az ember, könnyen elvitte a víz innen. Tőlem fát nem vitt el. Annyira ismertem már a lefolyását a víznek, hogy ha nem volt időm berakni, mert valóban úgy van, hogy hirtelen jön az ár, pláne a tavaszi áradásnál, hogy nem volt időm berakni, meg az útviszony is olyan tavasszal, eső, sár, képtelenek voltunk mozogni. Mert géppel nem lehetett, fogat meg nem győzte. Ami volt haszonfám, az mind egybe volt pakolva. És biztosítva volt. Már azt tudtam, hogy nem tudom kiszállítani, azt már én partos helyre vittem, ha nem bírtam, fa közé beraktam, lekötöztem, rő-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zsével körülállítottam, mert ha már egyet kivesz belőle, akkor már viszi az egészet, bontja szét, belekap. Borzasztó munkát végzett néha.

*Botoló füzeket is termeltetek?*

Igen, mikor a botoló füzeket letermeltük, ezek mind lapos részen voltak. Olfaminisi tó, úgy neveztük népiesen ezeket a részeket. Nekem Nászai Pista, aki volt itt mezőgazdász nálunk, az erdészetnél, ő mesélt annyit, hogy valamikor édesapja itt volt főintéző Dinnyésháton. S ő mesélte, hogy valamikor ménes legelt ott. Arról nevezték el Olfaminisi tónak. Volt ún. Tököslapos, Potyfenék, Kistökös, Nagytökös, azért volt, mert rengeteg hal volt benne, lapos rész volt. Áradás után bentmaradt a víz, és ott csurgott lefelé, le volt csapolva. A halak meg ottmaradtak. Egy részét a vadak ették meg, más részét orvhalászok kihalászták tapogatóval. A fűznek nehéz volt a kiszállítása, fogta a víz és elvitte. Én olyankor ladikkal készültségben voltam mindig. Már tudtam, hogy hol megy kifelé a fám, a Szapári-foknak hívták, én oda mentem ki, ott dió és fiatal tölgyek voltak, azt már én olyan szintre levagdostam, összekötöttem kerítésszerűen ezzel és lezártam, és a víz sodra ott nekem összegyűjtötte. Mikor lement a víz, szépen beraktam, és onnan szállítottam el. Nagyon minimális, amit ellopott tőlem a víz, nagyon vigyáztam rá. Nagyon meg kell ismerni a területet, mert ha nem, akkor vége van. Hiányom soha nem volt, mert felülről is hozta a víz a fát, azt nekem besodorta, összeszedtem, volt, mikor még én adtam át nekik, hogy hallod-e, hiányzik a fád, gyere, itt van.

*Adminisztratív felelősségre vonás nem volt ilyenkor, árvíz után?*

Lett volna, mert csak fülön kapják az embert, hogy miért nem vigyáztatok rá? A vízre mindent rá lehet fogni, hogy elvitte az árvíz. Nagyon oda kellett figyelni. 34 évet húztam le az állami erdőgazdaságnál, és nagyon megszerettem az árteret. Szúnyoggal együtt. Rengeteg szúnyog volt. Engem az nem izgatott. A munkásaimat se. Megszokták. Legutóbb már szúnyogirtók voltak. Én nem szerettem a krémet se, mert nekem valahogy a bőrömet csípte.

Később jött a szakosítás. Pedig tiltakoztunk ellene. Az én kerületem, nem azért, hogy dicsekedjek, de olyan volt, mint a kiskert. Én az utakra nagyon vigyáztam, én a fákat szerettem, nekem a nyiladékaim szé-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

pek voltak, ott végig lehetett menni éjszaka is, botlás nélkül. A vizet leengedtem, ha már apadt, azt töltettem befelé, árvíz után nagyon vigyáztam rá, hogy oda ne menjünk be, csak akkor, mikor már felszikkadt. Gazdája voltam a területnek, utána már nem lett gazdája a területnek. Mikor a szakosítás volt. Mert ugye én egyik területről a másikra mentem, átadtam papíron mindent, én be nem csaptam senkit, én mindent úgy adtam át, hogy ennyi az anyag, ebből ennyi. De még menteni se mentették, még nekem kellett menteni is. Fölpakoltam a dombra a rengeteg rönköt, már eleve oda húzattam fel. Drótot is odavittem. Futó Pistának mondtam, ha jön a víz, az embereiddel kösd körül! Keresztkötéssel. Volt, ahol 15 köbméter is volt egy helyen. Reggel megyek ladikkal, hát már a vízben van, már le is vett a víz vagy három-négy rönköt, gyorsan elkaptuk a ladikkal, kikötöttük, visszahúztuk, és úgy maradt. A munkás már nem akart belemenni a vízbe, nekem kellett alányúlni, mert alá volt téve ászokfa, és annak a tetejére meg keresztbe pakoltuk. Az már eleve alul meg volt kötve, de ennek alá kellett menni, és akkor úgy körültekerni, és megakasztani a fához, hogy meg ne szakítja a víz. Annyira vigyázni kellett vele. Szóval gazdátlan lett minden. Ezeken a területeken nálam volt vagy tíz esetben is olyan bemutató, mikor 120 vendégem volt. Ami hivatalos volt. Szakmai bemutatón mindenfélét be tudtak mutatni nálam. Nem szerettem a pocsék munkát. Nyugodtan fekszem le, ha minden rendben van.

*A szakosodással nem érezted, hogy az igazi erdészmunka, az erdőművelés kikerült a kezedből? Mert a fahasználat már csak az a része a munkádnak, amikor vége az erdőgazdálkodásnak.*

Vége, de az a legfontosabb. Népgazdasági szempontból az a legfontosabb. Mert hiába ültetek, ha felhasználni nem tudok. Persze éreztem én azt, nagyon éreztem, de hiába. Ezt így kellett csinálni, de nekem így nem volt jó. Nekem jobb volt az, amíg mindent csináltunk. Ki-ki a kerületében. Utána már felelősségre nem vonhattam senkit. Nem törődött az úttal, nem törődött, hogy mi hogy van, azt nem tudtam megérteni. Amikor te itt voltál a tsz-ben, nemesnyárral erdősítettem, de az is ott ment pocsékba. Egyszer volt itt rengeteg makk. Pénteken hozzáfogtam, esett a hó délután. Mit csináljak? Teli volt gazzal, mert előtte rakodó volt tele kővel és csak tárcsázták. A makknak legalább 70%-a már pocsék volt, teleltetni nem lehetett. Mondom, gyerekek, úgy látom jó-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nak, hogy vessük el holnap. A traktoros benne volt, az egyik asszony benne volt, a másik nem tudott jönni. Jött az egyik szakmunkás helyette. Mikor Répászky Miklós megjött, mondom, Miklós, el van vetve. De nem tudom, hogy tetszik-e. Hát ő is úgy gondolta, hogy vessük el, és jól tettem! Gyönyörű erdősítés lett belőle. A makkot, ha csak lehet, őszszel el kell vetni. Mint a természet.

*A régi fűrészed megvolt még?*

Akkor már bejött a druzsba, MRP-vel is dolgoztunk, az marha nehéz, az katonáknak való, nem ide. Nem is volt jó. Tiszta területre való az, nem ide. Bejött a druzsba, azzal dolgoztam egy darabig, aztán jött a STIHL, azzal ragyogóan lehetett dolgozni.

*Mikor tudtad meg mint kerületvezető, hogy a Tisza II. vízlépcső miatt az egész kerületedet le kell termelni, mert majd víz alá kerül?*

Nem tudnám megmondani, melyik esztendőben, de be lettünk rendelve, és akkor el lett mesélve, hogy mi hogy megyen. Itt kezdődött, Füreden csak imitt-amott csinákolták, úgyhogy itt kezdtem meg ezen a részen a termelést. Először ahol a földnyerőhelyeket kellett biztosítani, meg a gátak nyomvonalán, ahol a felvonulási épületeket építették, azoknak a helyét irtottuk. A kapcsolatot azokkal kellett felvennem, és azok szerint dolgozni. Sok baj volt vele, nagyon sok baj volt vele, mert általában hozzám jöttek. A Mádai Lacit ismered? Laci nem szereti azt, ha őt kihagyják dolgokból. Mondom, én nem is foglalkozom vele, beszélj te vele. Ha énhozzám jön, énvelem beszél. Azt kell csinálni, amit a vizesek parancsolnak, se te, se én nem parancsolunk itt. Ha azt mondják, hogy le kell vágni, akkor le kell vágni. Azt végre kell hajtani. Én nem tudom, ő honnan akar földet vinni oda, de még ki is kell tuskózni. Robbantották a tuskókat, le a humuszt róla, nekiestek és hordták a földet. Egy húszhektáros területet levágatott, egy gyönyörű nyárast egy tarlóra levágatta. Nem kellett még gallyazni se. Volt egy százhúsz hektáros rét, azt mondta Laci, hogy majd arra a területre kihúzza egy DT vagy SZ-százas. Mondtam, hogy nem lesz abból semmi. Ide, ha megjön az egész gárda, minket ki fognak hagyni, a többi mind ottmaradt. Most úgy képzeld el, azt legallyazni ott, nem ment során a munka, micsoda munka volt az. Borzasztó volt. Mondtam a Lacinak,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nézz ide, mi ezzel csak magunkkal toltunk ki, nagy munka volt ezzel. Aztán robbantgattak, nem szállítottak; mondta, hogy szállít kifelé, de nem szállított, akkor jött a robbantás, ott volt a fám berakva, behúzattam kupacba, választékonként, mert szálban ment a termelés. A tuskóknak aláfúrtak, és levegőbe küldték. Nem volt pardon.

*Az életed műve elmerül a víz alatt. A kerületedből semmi nem marad. Mit éreztél akkor?*

Semmi nem maradt. Nem éreztem jól magamat, már csak azért is, mert én ültettem, és már nem gyönyörködök itt semmiben. Mert ebben a vízben nem gyönyörködök. Nekem sokkal szebb lenne most is, ha a Berét meghagyták volna. És talán a népgazdaságnak is több hasznot hajtana, mint ez. Én merem állítani. És nem volna ilyen befektetéssel, mint amivel van. Panaszkodnak, hogy ennyi pénz kéne, meg annyi pénz kéne a fenntartására, erre meg arra. Itt el volt határozva, hogy az egész Berét elveszik, mert az mezőgazdaságra nem alkalmas. Mert jön a víz, elvisz mindent. De a fának nem árt. Jön a víz, lemegy, a fa tovább él. Ahol én laktam a Berében, az a lakás egy kis erdészház volt. Oda már el volt eleve tervezne, hogy a kert farában egy nagyon szép erdészház és egy vadászház épül. Meg is volt a tervünk rá. Alól egy csónakház, fáskamra, garázs, és fölül pedig az erdész-, és úgy a vadászház. Emitt, ahol a Kecső-féle ház volt, egy nagy hodály, nagy parkkal, oda pedig három erdésznek lakás, istálló a lovaknak, be lesz a Telekhát erdősítve, és úgy kezdjük meg a Bere erdősítését. Sőt a vadállomány is átjött volna ide, a vadásztársasággal együtt. Aztán minden elmaradt. A Bere elment a víznek.

*Munkásságod és az emlékek, amik a hullámsírba merültek, konkrétan milyen erdőállományt jelentettek?*

Rengeteg nemesnyár. Mind rudas korban volt, nagyon sok. Említettem, hogy volt egy 260 hektáros erdőterület egy tagban, ami volt egy kis megszakítással, de egy tagban volt. Mert volt beékelődő különböző erdősáv, ahol a ménesek meg a gulyák voltak. Tölgy volt a végében, fiatal tölgyes. Utána volt egy nagyon szép másik tölgyes – mérnökök voltak itt Sopronból, növendékek, Nagy Zoli vezette őket, és kérdezte, hogy hány évesnek nézitek ezt az erdőt – 35 éves volt akkor az a töl-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyes. 70 évesnek nézték. Nem sokkal később lett kivágva. De ők a hegyvidékhez hasonlították. Szépen fejlődik az, csak ott lassabban. Itt a Berében nagyon sok volt a tölgy. Egész fiatal korban, rudas korban kimentek, mert nem való volt még semmire, nem is használtuk, csak tűzre. Eladtuk talpon. Ezer négyzetméter lett eladva 200 forintért. Parasztok vették meg, és ők termelték le. Nem bírtunk volna vele. Fölösleges is lett volna, mert úgyis tűzrevaló volt csak.

*Mondod, a parasztok vették meg ezeket a halálraítélt állományokat, lábon. Az én itteni négyéves tapasztalatom szerint hallatlan becsülete van a fának. Még az ujjnyi ágat is kötegekbe bekötve, felibe-harmadába, vagy bizonyos befizetésekért a környékbeli lakosság mint a cukrot hordta szét. Mostanság is hasonló a helyzet?*

Ugyanott vagyunk. Lassan már ott se vagyunk, mert nem lesz az se. Mert amikor még kezdtem, mi a rőzsét is összeszedtük. Úgyhogy 0-tól 5 cm-ig ez még rőzse volt. 5-től 8-ig botfa. Utána jött a dorong tűzifa, hasáb tűzifa, a vegyes, mindenféle. Lett az ágfa. 2 méteres. Régen kötegeltük, most már csomóba kell rakni. 1×1×3,40 az egy köbméter, úgy raktuk. 8 cm mondjuk a nyáraknál, most megint ott tartunk, hogy a rőzsét össze fogják szedni. Nagyon soknak most már központi fűtése van, nem tudom, mi lesz a kemencével, mert eddig kemencére ment a vékony anyag.

*Említetted, hogy szerettél vadászni. Nyilván mint kerületvezető erdész rendelkeztél fegyverrel.*

Ha bejöttél hozzám mint vendég, nekem nem kellett a vadászatot bejelenteni, hanem mehettem veled. Termann Pista idekerült. Rengeteg fácán volt a Tisza-parton. Meg napraforgó. A Tobi kutyám meg nagyon ügyesen kajtatott. Majd megháborodott a Pista. Azt mondja, Jancsikám, mennyi itt a fácán? Mondom, itt a puska, lőjed, Pista. Lőtt is, de nem nagyon ment neki. Bántott, mondom, azt hiszik, háború van idekint. Majd megőrült a puskáért, de nem lőtt semmit, meg se sebzett. Azt mondta, Jancsi, bármikor bárki jön hozzád, nyugodtan meglőheti, amire neki szüksége van. De tilalom alatt ne lőjünk. Nem is lőttem, betartottam mindig, mert a fácánokat szerettem. Ha szembementem velük, félre se ugrottak. Megszokták a zöld ruhát. Most már kiszorította



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

őket a víz, de rengeteg fácán volt a Berében. Meg őz és nyúl. Vaddisznó csak a legutóbbi időben tűnt fel.

*Igen, mert a hetvenes évek elején még szenzáció volt, ha esett egy-kettő.*

Most már bőven van. Sőt, szarvas is kerül. Én nem tudtam sose, hogy szarvas van itt. Volt egy vándor csemetekertem itt, a hídon ahogy átmentünk. Maradt ki egy kicsi terület. Hívott a főnököm, hogy miért nem ültetek bele valamit? Mondom, mit ültessek már ilyenkor? Májusban volt, azt hiszem. Krumplit, azt mondja. Mondom, krumplit, nincs is krumplim! Meg aztán ilyenkor krumplit. Adok én gülbaba krumplit egy szakajtóval, mondja. Gyönyörű krumpli lett, a másikat babbal ültettem be, mert azt is szereztem. A babot megette valami, aminek ott voltak a nyomai. Járt egy öreg bácsi arra, az egyéves borjújával, amelyik ment mint a csikó utána, annak szóltam, hogy nézze, mit csinált a babommal a borjúja. Azt mondja, Jancsikám, az én borjúm nem ment bele.

Károly bácsi, a főgépészünk – nagy pecás volt –, azok látták meg a szarvast, mert volt egy olyan gödör a csatornában, ami kifolyó volt a Holt-Tiszából, hogy ott dagonyázott. Mondom, ne beszéljen már Károly bácsi. Megnéztem, hát tényleg ott dagonyázik. Soha nem láttam addig. Két dámszarvas volt. Állítólag a gyendaiak hozták, és valahogy ide került. Aztán nem tudom, hogy hova lettek. Őz rengeteg volt. Orvvadász is abban az időben. A hurkozás nagyban ment, sokszor beleléptem, meg olyat is többször találtam, amiben benne volt az állat megszáradva, mert a hurkozó nem akad rá. Őz is, nyúl is. Puskával is rengeteg orvvadász volt még az ötvenes években. Nehéz dió azt megfogni. Megy az ember mellette, és nem gondolja, hogy az orvvadász. Pedig én éjszaka is jártam az erdőt. Elvárták, hogy a szolgálatot ütemezni kell. Én ezt hülyeségnek tartottam, őszintén, mert egy rendes körületvezetőnek azt tudni kell, hogy hol van a baj. Én nem köthetem magam a húszas határkarómhoz, amikor a harmincasnál van baj. Azt mondtam nekik, hogy engem ugyan nem fogtok ott találni. Lehet, hogy ott, lehet, hogy nem. Mert én oda megyek, ahol baj van. És ha nincs baj, én nem megyek ki. Sokat kimentem akkor is, mikor nem volt baj, hogy körülnézek, gyalog, puskával a vállamon. Nagyon szerettem rókára vadászni, azt imádtam. Inhóf Pista, az volt az első főnököm itt. Kisvaszarra került el, Klárika volt a felesége, aranyos asszonyka volt. Pista említette, hogy szeret rókázni. Szakmunkás voltam akkor, er-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

désztanuló, amikor ő már engem hívogatott. Hogy ráérek-e vasárnap. Mondom, miért? Rókáznánk. Az öreg Károly bácsi is ott volt, ő volt a kocsisunk. Lóháton jöttek ki mindig akkor. Ők körülmentek, én meg gyalog mentem, és Telekháton találkoztunk mindig. Aztán kérdeztem, hogy lőhetek-e az ötlövetű puskájával. Lőhetsz, mindegy, hogy mit, csak ne álljon. Mindig azt mondta, de soha nem lőttem vele. Volt amikor ő 3–4 rókát is lőtt. Mikor aztán én is megkaptam a puskát, az már más volt. Ketten a Futó Lajossal, mi hajtottunk puskával, ő meg leállt. Mi mentünk tovább. Volt, hogy éjjel megperzseltük a rókát, és aztán lóháton húzattuk, hogy a többi jöjjön a szagra, de egyetlenegy rókát sem lőtt akkor. Rókázni a naplemente a legjobb, a róka akkor indul, hajnalban pedig, mikor a nap már jönni akar fölfelé, akkor megy. De én az estét választottam. Tudtam a rókajárásokat. Végig szaladtam hazafelé. Keresztanyám volt otthon, kaptam puskát, mondom, keresztanyám, jövök nemsokára. A csemetekertnél szokott járni. Minden este. Szembe vele rőzseköteg volt. Meg akartam fordítani, hogy amögött várjam a rókát. Aztán eszembe jutott, hogy a róka észreveszi, ha valami változás van, ha másképp áll a rőzse. A róka annyira huncut, hogy megkerüli, és úgy nézi meg, mi az a változás. Vissza letettem. Átmentem a hídon, odaálltam egy nagy nyárfa mellé. Két róka jött is nemsokára. Át is jöttek a hídon, de ahogy Telekhátnak is meg a Tisza-partnak is ment egy út, egy pillanatig gondolkodott. Nekem távol volt. Mondom, nem riasztom meg, majd biztos erre jön. Az egyik egy pillanat alatt meggondolta, és elindult. Már fogtam, céloztam, mondom, gyere közelebb, levegőt is alig mertem venni. Meglőttem az egyiket. A másik elugrott, ordított, ugatott. Letettem a rókát, ez megvan, megyek amahhoz. De bement a tölgyeshez, ott ordított.

Hazamentem, rögtön nekikezdtem nyúzni. Soha nem nyúztam előtte rókát. Megcsináltam nagyon szépen, de akkor még nem ért semmit a rókabőr.

Másik este megint a tölgyesnél voltam, a legelőnél, a tölgyfa mellé szénát raktam, ott vártam. Egyszer egy nagy nyúl kitolt velem, kijött az erdő szélére, holdvilág volt, távolról úgy láttam, hogy róka. Fogom a puskát, odahajítok neki. Nem megy el. Én nem tudom mi a fene van, hát nem bírom lelőni? Mi lehet ez? Harmadjára felborul. Odamegyek, hát egy nagy kannyúl volt. Elvadítottam a rókát. Sok rókát lelőttem télen. Megnyúztam, aztán a zsigereket temettem bele a trágyába. A bőrét, vagy nyolcat a húgom elvitte Kaposvárra. Most volna jó. Most drága.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*De most már róka is kevés van.*

Itt van. Hiába irtják, annyi van, hogy az őrület.

*Tisztességgel, becsülettel végigdolgoztad az életedet az erdőn. Hogyan jöttél ki a főnökeiddel?*

Én szerettem őket, mert ők is szerettek engem. Mindig mondtam, hogy ha valaki elvégzi a munkáját, akkor azzal probléma nincs. Azt szeretik mindenütt. Nem? Nekem rossz főnököm nem volt. Tizenkét erdészetvezetőm volt, meg tizenkét igazgatóm. De én egyre se haragudtam. A véleményemet megmondtam nekik, azok meg megmondták az ő véleményüket nekem. A Marton Tibort nagyon szigorúnak tartották. Az is volt. Taggyűlés volt, mikor idejött Füredről. Én párttitkár-helyettes voltam, Bejön, meghajol, leül. Amikor mentek kifelé, a Karcsi a vállára tette a kezét. Na mondom, ezért jó a kicsinek, mert a hóna alá nyúlnak. Visszafordult. Az nem tetszett neki.

Akkor tavasszal volt a nagy árvíz, és mindenemet be kellett hozni. A rendőrség már közbelépett, mert nem akartam otthagyni a házat, hogy nem visz el engem a víz. Mondom, nekem meg van vetve ott az ágyam, ki nem mos engem semmi. De aztán küldtek orosz pontonokat, furnérból. Mondom, ha belemegy egy 9–10 mázsás tehén, rögtön kiszakad a furnér alja. Mert a borda jó volt, persze az se olyan borzasztó erős, mondom, ha ráengedem a jószágot, nagyobb kárt csinálok, mint ami van. Ott volt az igazgató, Papp is. Aztán elrendelték, hozzak mindent kifelé. Volt három tehenem, nem tudom hány növendék. Papp visszafordult, megfogta a vállamat, azt mondja, maga az a Pál János erdész? Mondom, igenis én vagyok. Magának van az a sok tehene? Mondom, nem az enyém az, igazgató elvtárs. Hát kié? Mondom, a vállalaté. Az államé. Hogyhogy? Le vagyok rá szerződve. Nem én bánok vele, hanem a feleségem. Én csak besegítek neki. Nem tudja maga, hogy mit lehet tartani egy erdésznek? Tudom én! Elsorolja. Na, igazgató elvtárs, leadom ezeket, utána ehhez tartom magamat.

*Sokallta?*

Hát hogyne. Nekem sok volt. Volt három vagy négy tehenem, fejős, aztán volt vagy tíz darab növendék, disznó, számolatlan aprójó-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ság. Az annyi volt, hogy sok. Azt nem vette figyelembe, nem látta, mert széjjelment. Amikor be akartam jönni, 90 darabot szedtem összse. Én mindig többre néztem ezt a sok háztájit, mintha hozzányúlok valamihez. Mert az a pénz kicsi volt, amit adtak. Vagy úgy gondolták, amint mondták a gátőrnek is, hogy kicsi fizetés, szabad lopás. Nem, az nem megy sokáig. Egyszer csak lebukik az ember. Én azt mondom, a kezemhez semmi nem ragadt, én nyugodt voltam, én soha nem féltem, hogy jönnek ellenőrizni, én ettől soha nem féltem. Forradalomkor volt az – ellenforradalomkor –, hogy négy köbméter száraz nyárfa – volt, ahol egészségügyi vágást csináltam forradalom előtt – ott volt berakva, és a négy köbméter eltűnt, a cigánynak csak az kell. Szóltak, hogy akinek valami hiba van a területén, jelentsen. Jelentettem is, hogy elloptak ennyi köbméter fát. Akkor be lettem híva, úgy tettek, hogy lopták... lopták. Gyanús. Arra gondoltak, hogy eladtam. No mondom, tőlem többet nem lopnak, nem jelentem be. Én csak azt mondtam, hogy ezt követték el nálam. Nem, az se volt, hogy ez volt kijelölve, és azt vették volna ki. Mert mikor kijöttek, hatan ültek a hintón, én hátul álltam, és Kurdi Pistáék szaladtak a tölgyesbe. Keresték a tuskókat. Mondom, mit keresel Pista, elvesztettél valamit? Rám néz. Nem, azt nézem, hogy mit vettetek ki? Mondom, Pista, nyugodtak lehettek, nálam dolgoztak vagy 250-en, de egy fát se vettek ki, ami nem volt kijelölve. Azt pedig én jelöltem. Nyugodtak lehettek, itt minden rendben van. Hallgatott. Én azt mondom, hogy a területemre nyugodtan bejöhetett bárki, megnézhette, szépségileg is, mert majd jönnek ide kirándulni meg szétnézni, meg bemutatni mindent. Nekem nem mondta senki, hogy így nyessek, úgy nyessek. Én megbeszéltem veled, te voltál a szakelőadóm, vagy te voltál a főnököm, hogy hallod-e, én ezt így gondolnám jónak. Érted? Mert mindnyájan tegeztük egymást. Így gondolnám, mit szólsz hozzá? Próbáljuk meg így. Na jó, próbáljuk meg így is, meg úgy is. Mert a nyár is kutya ám, arra is vigyázni kell. Én már fiatal korában, mikor elültettem, első évesnél kapáltattam, már akkor egyharmadán megfogtam, és kézzel lehúztam a leveleket, és így az első nyesést már megcsináltattam. Egy picivel többet fizettem. Nem sokkal. Maszekokkal kapáltattam, de tiszta is volt a területem is. De az se volt, hogy elmaradt, ha az ekekapa kijjebb menjen 50 centivel, akkor azt kézzel kellett megigazítani. A kerületem úgy nézett ki, mint egy kertészet. Pedig nagy terület volt.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Társadalmi elismerést kaptál-e?*

Igen. Kezdetben meg különösen. Minden hat hónapban. Nagyon sok van itt a fiókomban. Miniszteri van, azt hiszem kettő, kormánykitüntetésben bronz, Munka Érdemrend. Az aranyra nem volt pénzük. Amikor mentem nyugdíjba.

*Mert arra már teljes nyugdíjat kellene adni...*

Igen. Arra már nem volt pénzük. A nyugdíjam is jó magas lett, mert 3005 Ft volt akkor, amikor nyugdíjba mentem. Most már följebb ment, 5900 a feleségemmel együtt. 1988-ban. Szóval nagyon kevéssel mentem, bántott is nagyon. Sajnos a Mádai Laciban egy hibát találtam. 17 évig dolgoztunk együtt, veszekedtünk is, nem úgy, hanem vitatkoztunk sok mindenen. Megmondtam, ha valamit nem láttam helyesnek. Ő meg azt nem szerette, mert amit ő kitűzött, mint a honvédségnél, annak neki kell menni. A Laci olyan volt. Volt vagy öt tanulóm, aki tőlem szabadult. A Jámbor Miska, a Szűcs Lajcsi nagyon jól levizsgáztak, mert 4,5-tel mentek, Egerben vizsgáztak, de a pia tönkretette őket, nekimerültek, ittak. Cegléden mondta az erdész, az mesélte, hogy a Szűcs Lajosnak nagyon jó helye lett volna, azt is láttam, hogy hol lakott volna kint az erdőben, nagyon szép helyen, de sajnos nekivették magukat annak, hogy isznak. Miska is úgy volt. A fizetést nem azért adják, hogy igyuk meg, élni nehéz belőle.

*Elnézem ezt az égeres patakmenti erdőt, a hátad mögött a falon, erről eszedbe jut a hegyvidéki erdő? Nem fordult meg benned, hogy vajon milyen lehet egy hegyvidéki kerületben dolgozni? Nem vágytál romantikára, hegyre-völgyre?*

Vágytam, engem már szakmunkás koromban hívott Bodnár Náci, aki Bélapátfalván volt erdészetvezető. Az volt az egyik tanárom. Borzasztó gyorsan adta elő a leckét. Szombatig nem lehetett szólni egy szót se, de szombaton kritika, önkritika, minden mehetett. Szembe lehetett mondani, ami nem tetszik. Én a Nácinak megmondtam, mondom, nagyon jó előadó vagy, csak nagyon gyorsan mondod. Kísérni kéne a szájmozgásodat, oda kéne figyelni. Másképp nagyon jó gyerek volt, fiatal volt, engem csalt is oda, de nem engedtek el. Hívtak



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ráckevére is. Volt nekik is vagy 200 hektár Duna árterük. De meghallották az itteniek, és mondták nekik, hogy meg ne próbáld, hogy innen csalogasd a Jánost. Szerettem az Alföldet, én erre esküdtem föl, ennek a fásítására, mert nagyon szegény volt Szolnok megye erdő szempontjából. Most már van erdeje, de bizony az ötvenes években alig-alig volt. Megkaptuk ezeket a rongy földeket, szikeseket, olyanokat, hogy abból erdőt csinálni, az borzasztó.

*János bácsi! Ha katedrát kapnál egy órára, kettőre, azoknak a nebulóknak, akik szakiskolás vagy szakmunkás vagy akár technikus bizonyítványt akarnak szerezni, miket mondanál?*

Én csak a jókat tudnám nekik mondani az erdőről. Szeresse az erdőt, amit csinál, azt úgy csinálja meg, hogy meg legyen becsülve, és annak örüljön, nem az, hogy csak úgy odavágok neki, aztán már el is végeztük. Nekem a megeredés mindig olyan volt, hogy nagyon szép, de én meg is követeltem. Volt itt olyan eset, hogy a föld meg volt repedezve, borzasztó aszályt kaptam. Meg lett az szántva, de nem lett megboronálva, mert nem bírtunk rámenni. De a felső rész porhanyós volt. Küldtek nekem csemetét, hogy ültessem, de vissza is küldtem. Kikövetelteltem, hogy nekem ha csemetét küldenek, olyat küldjenek, ami csemete. Kisújszállás meg Kengyel adott jó csemetét. Tölgyet. Nekem máshonnan ne adjanak. Volt, hogy meg volt fagyva, az egér megrágta, és nekem küldték ki, úgy küldték, nem is tudtam róla. Jött a Laci kifelé, hogy miért nem fogadod? Mondom, azért, mert küldd máshova, nekem jó csemetét küldj, mert én erdőt akarok, nemcsak azt, hogy elültessem, és ne legyen jó eredmény. Nekem 99%-os lett akkor nyáron az erdőm. Csajkovits a felügyelő, és ő mondta. Lássátok, hiába van aszály, mégis tud erdőt csinálni, nézzétek meg, hogy néz ki ez. Aztán meglátott. No, te is itt vagy, palóc! No, ha nem jót mondtál volna, kaptál volna, mondtam neki. Volt olyan, hogy tanakodtunk, mert nem bírtuk felszántani, ott meg a Lacinak azt mondtam, hogy csak tányérozzuk meg, kell egy olyan fúrót csinálni, hogy azzal megtányérozzák. Abba meg homokot hozattam. Odahozattam, beletettük, mint a virágcserépbe. Kérdik, hogyhogy ezt csinálom. Mondom, ha ezt ide beleteszem, és a talaj szétszárad, szétszakítja az összes csemetét. A homok meg megy utána. És szép lett a csemetém.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Erdészeti egyesületi tag vagy, ugye? Jár az Erdészeti Lapok?*

Nem vagyok az. Az voltam, amíg aktívan dolgoztam, de azóta kimaradtam. Nem törődött velem senki, nem jöttek felém se. Itt csak addig kell az ember, amíg dolgozik. Nem vicc. Nem azt mondom, az öregek találkozóját minden évben megtartjuk, nagyon jó, de keveset törődnek az emberrel. Nem jönnek meglátogatni, hogy na, öreg, hogy vagy, bár Isten őrizz, hogy csak úgy látogassanak. Én szoktam bemenni, nagyon ritkán. Most voltam bent, azt hiszem két hete, mert jár két köbméter fa, illetmény csak adható, de ugyanúgy el is vehetik. Az erdészettől 12 köbmétert kaptunk, jó botfa volt. Utána jöttek, hogy ajánljunk fel 1 köbmétert ide, 1 köbmétert oda, lassan most már lement 4 köbméterre. Úgyhogy csak 4 köbmétert kapnak. Azt sajnálom csak, hogy elmentem nyugdíjba. Nem hallgattam, mikor lent voltak Debrecenből Tokajiék, nem hallgattam rájuk, azok rimánkodtak, hogy maradjak még vissza, mert bírtam volna még. Mert nekem azt mondták, hogy ha kitermeled a Tisza-tó helyét, Jancsi bátyám – mindegyik azt mondta –, nyugdíjba mehetsz. Itthon lehetsz. Ez már nyugdíjas állás neked. Nem kell Füredre átjönnöd. Nem telt bele egy hónap, jöttek, behívattak, az igazgató, János bátyám, ide figyelj, tudod miért hívattalak? Mondom, nem. Füredre át kéne menni. Mondom, arról volt szó, hogy itthon maradhatok. Sajnos, át kell menni. Négy évig átjártam oda. Reggel fél 5-kor már kint álltam, mire a Poprádi a kocsival jött. Megmondtam neki, hogy senkire ne várjon, rám se, menjen el, majd megyek, ahogy tudok, stoppal vagy motorral, akár tél, akár nyár, bizony nekem ott kellett lenni, és este meg 11 volt, mire hazaértem. Elvitt a Zil bennünket, mert reggel 7-kor már zúgni kellett a fűrésznek, dolgozni kellett, de este még olykor 11-ig ott hemperegtünk Poroszlón nyáron az árokparton, a Fő utcán.

*Nem tiltakoztál az adott szóra hivatkozva?*

Hiába tiltakoztam. Elküldték valahova, és a Zil nem jött. Én azt mondtam, aki cseléd, nem úr, oda kell menni, ahova küldik. Nem tudtam mit tenni. Ha nem tetszik, azt mondják, akkor nem tetszik. Ez volt bennem mindig. Odabent értekezlet volt, pedig voltak fiatalok, én motorral jártam, meg sokat biciklivel jártam, megittam azt a rohadt sört is, de nem úgy, hogy berúgtam, a kerületben meg munkaidő alatt sem, soha. Bementem a kocsmába, bevágtam, ami nekem kellett, én elmen-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tem. Motoron ezt nem lehet megtenni. Biciklivel elmentem. Soha munkahelyen ittas állapotban nem láttak. Volt olyan, hogy reggel bementem, megittam, ami nekem kellett, deci pálinka volt a fejadagom, megittam – most már nem iszom – megittam, akkor jött befelé valamelyik barátom, gyere már be. Mondom, én már megittam. De gyere már be. Akkor még egyet meg kellett inni. Vagy azt mondtam, hogy majd legközelebb visszafizetem, vagy még akkor visszakértem neki. De akkor nekem is kellett. Már akkor többet ittam. Akkor bementem az erdészetre, gyerekek, így jártam. Nem baj, menj fel a kultúrba, ott volt egy pihenő, pihend ki magad. Jó, írjátok ki szabadságra. Ez nem mindig fordult elő, de csak volt ilyen. Mert görbe nap is van.

*A szabadságod mivel töltötted, ha úgy alakult, hogy kivetted egyáltalán?*

Nem nagyon vettem én ki. Még akkor is törődtem a munkámmal. Még ha disznót öltem, akkor is úgy volt, hogy otthon voltam, nem én vágtam, mert vágtak nekem, akkor már fogtam magam, hogy jaj, kimegyek, mert dolgoznak az emberek. A feleségem szidott, hogy te soha nem tudsz nyugton lenni? Mondom, nem. Ez ilyen dolog.

*János bácsi! Nyugdíjas éveidhez további nagyon jó erőt, egészséget kívánok.*

Nagyon szépen köszönöm. Még dolgozom mindig. A nyári szabadságom megvan, majd a télen megint kezdem.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Retkes László
## (1915–2003)

*Feltűnt hogy több erdész a városban, panel vagy emeletes házban tölti idős, nyugdíjas éveit. Hogy van ez? Nem érzitek magatokat beszorítva?*

Beszorítva érezzük magunkat, de a szükség így hozta, hogy kénytelenek vagyunk általában a kényelmesebb életmódot választani annyi hosszú szolgálati év után, amit kint töltöttünk legnagyobb részben Isten szabad ege alatt. Ilyenformán kerültünk mi is ide. 1975 óta élünk ebben a kis lakásban. Előtte nagyon sok helyen laktunk. Az átszervezések következtében, ami a magyar erdőgazdálkodásban történt, 1945-től a legutóbbi időkig. Így laknak a kollégáink nagyobb részben. Kénytelenek a városban, lakótelepen lakni. Érezzük a hiányát az erdőnek. De a megélhetési lehetőség, az ellátás, és a lakáskörülmények... nem kell a fűtésről gondoskodni, az autóbusz itt áll meg a kapunk előtt. Ilyenformán érthető, hogy szívesen lakunk itt, bár ennek is megvannak a maga nehézségei.

*1915-ben Tószegen születtél. A helység az Alföld közepén van, tipikusan alföldi táj. Légy szíves, mesélj a szüleidről, a gyerekkorodról!*

Az édesapám abonyi származású, mert a Retkesek Abonyból származtak el. Foglalkozására nézve vasutas. Állomásvezető volt kisebb állomásokon a MÁV-nál. Harminchat esztendőt szolgált. Akkor még az volt a szokás, hogy a szolgálati idő nem volt megkötve. A nyugdíjhoz nem kellett, hogy hatvan éves legyen. Amikor letöltött 30–35 évet, akkor már a vasúttól nyugdíjba lehetett menni. Az édesanyám tószegi származású volt, földműves családból származott, és így hozta össze őket a sors. 1914 márciusában esküdtek. Én úgy születtem Tószegen,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hogy az édesapámat behívták katonának a kecskeméti 38. ezredhez. Bosznia-Hercegovinában és Szerbiában harcolt a harctéren, ahol három helyen sebesült. Ez alatt az idő alatt édesanyámék Cegléden laktak, mert az apám ott teljesített szolgálatot a vasútnál. Édesanyám hazament a szüleihez, és így születtem én 1915. április 3-án közvetlenül húsvét előtt Tószegen. Mikor az apám hazajött, akkor újra visszaköltöztek Ceglédre. Iskoláimat Cegléden végeztem, a ceglédi református népiskola elemi négy osztálya után a ceglédi Kossuth reálgimnáziumba írattak be, ahol a negyedik osztályig futotta a szüleim keresetéből a taníttatásom. Abba kellett hagyni a tanulást, mert akkor nyolcosztályos volt a gimnázium az érettségiig. Apám a vasútnál a talajvíz mérését is végezte. Az Erdészeti Kutatóintézettől – ami a későbbi Erdészeti Tudományos Intézet elődje volt – Ijjász Ervin (akkor még segéderdőmérnök) lent járt. Ő ellenőrizte a talajvíz kutakat, és én ott segítettem a helyszínelésnél, a bemérésnél, szintezésnél stb. Lévén akkor elég erős gyerek, a távolságmérő lécet hordoztam ide-oda a mérnök úrnak. Elpanaszoltam a bajomat, hogy szeretnék tanulni, szüleim anyagi helyzete azonban nem tette lehetővé, hogy tovább tanuljak, meg egyébként is hamarébb kereső foglalkozáshoz szerettem volna jutni. A mérnök úr biztatott, hogy forduljak bátran Róth Gyula professzor úrhoz, akinek én aztán levelet írtam. 1934. március 1-jén kezdtem meg Sopronban az Erdészeti Kutató Intézetnél a gyakornoki szolgálatot.

*Miért pont a Róth professzornak írtál?*

Azért, mert abszolút semmi ismeretségem nem volt az erdészet vonalán. Ijjász mérnök úr Sopronból, a Kutató Intézetből jött, ő javasolta. A Kutató Intézet vezetője a Róth professzor úr volt.

*A családban nem is volt semmiféle erdész?*

Nem volt. Még távolról sem. Akkor a tizenkilencedik évembe léptem. Már gyerekkoromban nagy természetbarát, virág-, növény-, erdőbarát voltam, ilyenformán mikor megtudtam, hogy létezik Sopronban ilyen lehetőség, hogy a szakiskola előtt – akkor még csak egyéves volt az iskola, erdőőri és vadőri szakiskolának nevezték – a kötelező egy éves gyakorlatot a Róth professzor irányítása alatt álló kutatóintézetnél végezzem – mivel ő volt az intézet vezetője – hozzá kellett folyamodnom.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Emlékszel arra, hogy a szüleid mit szóltak ehhez?*

Az édesapám és az édesanyám is nagyon örültek. Az édesanyám csak azért nem volt túlságosan elragadtatva, mert Ceglédtől, ahol a reálgimnáziumot végeztem, egy kicsit messze volt Sopron. De lévén vasutas gyerek, könnyen ment az utazás, ilyenformán édesapám elkísért, eljött velem Sopronba. A kutatóintézet vezetője levelében – amit még most is féltő szeretettel őrzök – arról értesít, hogy menjek és kezdjem el 1934. március 1-jén a gyakornoki szolgálatot. Nagyon hálás vagyok a sorsnak ezért, mert a főiskola, akkor még erdőmérnöki és bányamérnöki főiskola majdnem minden tanszékére bejáratos voltam. Sőt mi több, a laboratóriumokba is. A kutatóintézetnél elsőrendű feladatom az volt, hogy talajmintákat és egyéb kísérleti anyagokat a terepen összegyűjtve részben a növénytani tanszéken Fehér professzor úrnak, azonkívül a többi tanszéknek szétosszam. A főiskola kísérleti tankertjében, a kísérleti csemetenevelésben is részt vettem és a kiértékeléseknél hathatós közreműködésem volt. Ugyanakkor azokon a kísérleti területeken, amelyek még ma is megvannak, a helyszíni felvételeknél, fatömegbecslésnél mindenütt besegítettem a kutatóintézet dolgozóinak.

*Milyen volt az élet Sopronban?*

Csodálatos volt, mert akkor még a régi selmeci hagyományok nagyon éltek, és azt belém oltották. A hallgatókkal nagyon jó barátságban voltam, és sokkal még azután is találkoztam, mikor végeztek. Hálás vagyok a sorsnak, hogy a gyakorlati munka mellett annyit tanulhattam, amennyit el tudtam sajátítani, lesni Sopronban. Két meteorológiai állomás észlelését is végeztem, egyiket az ún. Béka-tó mellett lévő tölgyesállományban, a másikat pedig fönt a Váris nevű fenyvesben, ami az erdészlakás fölött volt. A komplett meteorológiai állomás észlelését naponta háromszor, reggel 7 óra előtt hat perccel, aztán délután 2 előtt hat perccel és este 9 előtt hat perccel kellett észlelni. A harmadik állomás kint volt a Brandt-majorban, a csemetekertben nyílt területen. Annak az észlelését csak időnként, mikor a kolléga, aki a csemetekert-kezelő is volt, valami oknál fogva nem tudta az észlelést elvégezni, akkor azt is én csináltam. Az adatok feldolgozását pedig bent az irodában, ahol a havi kiértékelések megtörténtét minden további nélkül fel kellett dolgozni. Egyébként akkor az Erdészeti Kutatóintézet a főiskola területén volt. Hátul az ún.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

erdészeti pavilonban az erdővédelemtani tanszék fölött, a pavilon emeletén. Ott voltak az irodáink. Annyi tapasztalatot szereztem ott, hogy abból éltem egész mostanáig, közel a nyolcvanadik esztendőmhöz.

*Laci bácsi! Hogy látod ezt a mostani szélsőséges, se tél, se nyár, összevissza évszakokat. Ez egy periodikus dolog vagy pedig azért már komolyabb változásról van szó?*

Én csak a komolyabb dologról teszek tanúvallomást. Olyanformán, hogy akkor nem volt ez a szélsőséges időjárás. A tél az tél volt Sopronban. A nyár az nyár volt, és meglehetősen sok hó, azonkívül egyéb csapadék is. Jellemző volt Sopronra abban az időben, hogy havonta két nap volt, amikor abszolút szélcsendes volt az időjárás. A többi napokon kisebb-nagyobb szél állandóan fújdogált, lengedezett vagy viharosan fújt.

*És honnan fújt a szél?*

Általában nyugat-északnyugat irányból. De most annyira felfordult az idő, hogy január közepén 16–17–18 fokos melegek vannak. Ezek annyira irreálisak, hogy a hozzáértő szakemberek, mezőgazdasági szakemberek, nagyon félnek az 1993. évi nyártól és annak következményeitől.

*A tavalyi se volt valami jó!*

Most már hosszú időn keresztül állandó száraz periódusban vagyunk. Semmi csapadék, nem volt hó. Az idén volt egy centiméternyi Kecskemét környékén. Hát az semmi. De eső is nagyon kevés, ami nagyon hiányzik a talajból. Ezt én nagyon jól tudom, mert van egy kis kertünk és érzem a csapadéktalan időjárás hatását. Bizony, ahhoz, hogy egy kis zöldséget, borsót megtermeljünk, ahhoz nagyon sokat kellett öntözni, és úgy érzem, hogy most is már azzal kell kezdeni a tavaszt.

*Ugorjunk vissza a harmincas évek Sopronába, és azon belül is az egyetemre. Említetted a selmeci hagyományokat. Te hogy láttad ezt, mik voltak azok, amik számodra is megkapóak, emberiek voltak?*

Legelsősorban a hallgatóság egyenruhája. Mind a bányászoké, mind a kohászoké és az erdészeké. Azelőtt előttem ismeretlen fogalom volt.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

És büszkén viselték. Azonkívül a temetések. Abban az időben nagyon nagy temetése volt pl. a Török adjunktusnak, aki viszonylag fiatalon halt meg. Ő volt Magyarországon akkor a kimondottan első erdészdoktor. Tehát nem jogi meg ilyesmi, de erdészeti tudományokból a Török adjunktus úr doktorált legelőször. Vagy pedig a ballagások, amelyek szintén feledhetetlen élményt nyújtottak. Szerették a városban a főiskolát. Sok leány férjhez is ment onnan abban az időben, mert a főiskolások azért elég hosszú időt eltöltöttek ott. Nagyon szerettem közöttük lenni, mert sok mindenfélét eltanultam tőlük. A professzorok közül személyesen sok ismerősöm volt. A Kelle professzor úrtól a Győrfy professzor úrig. Nem beszélve Róth professzorról. Minden tanszék vezetőjével volt alkalmam találkozni valamilyen módon.

*És milyen emberek voltak? Mert szinte legenda övezi például Fehér professzort.*

Kiváló, hatalmas tudású, és emberileg is kitűnő emberek voltak. Egy epizód. Igaz, nem Sopronban történt, de Sopronra is visszasugárzott. Annak idején Selmecbányán Bencze professzornak nagyon szép, rózsával beültetett kertje volt, és igen csinos francia nevelőnőt tartott a leányai, gyermekei mellett. Természetesen a selmeci főiskolások szemet vetettek a francia nevelőnőre, és elég sokat settenkedtek esténként az ablak alatt. Igen ám, de a professzor úrnak hatalmas nagy kutyái voltak. Ez az egyik főnökömmel történt meg, csak most én bátorkodom elmondani. Észrevették a kutyák, hogy másik „kutya" is jár a kertben. Menekülni kellett, árkon-bokron keresztül, a rózsákat letiporva, futni a kapu felé, pusztítva a rózsákat. Másnap az előadás végén Bencze professzor úr előhozta: Uraim, uraim, ha már a nevelőnőmnek nem hagynak békét, legalább a rózsáimra vigyázzanak.

*Van-e még valami említésre méltó olyan esemény, amit érdemes elmondani?*

Talán egy kicsit a vigasság köréből is. Meglehetősen sok volt Sopron város erdeiben a róka. A város erdészei meg az államiak is – mert voltak néhányan – telente nagy rókavadászatokat tartottak. Ezt a város erdőmestere engedélyezte, amellett a főiskola vadászati tanszéke, Róth professzor hozzájárult ahhoz, hogy vasárnaponként a téli időszakban, amikor jó volt a gerezna, rókavadászatokat tartsunk. Jómagam is részt



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vettem ezeken. Az így kikerült rókagereznákat a lehúzás után az egyik vadőr, Hanner bácsi – az egyik főiskolai vadőr volt – értékesítette, és így meglehetősen szép pénzösszeg gyűlt össze. Ebből a pénzből aztán Bánfalván a híres Nika-féle vendéglőben, megrendezték minden évben, akkor is, amikor én ott voltam, az ún. Rókabált. Bőven futotta a pénzből, nagyszerű vacsora, zenekar, mindenféle, és nagyon hangulatos volt. Olyan vidám volt a hangulat, hogy reggel felé bezárták az ajtókat, és még az ablakon se lehetett elmenekülni. Bárhogy csűrném-csavarnám, bizony dél felé járt az idő, mikor kinyitásra kerültek az ajtók, és elmehetett a társaság haza. Na, de ott aztán nem történt lerészegedés, hanem olyan valódi jó hangulat volt. Amellett hordta a vendéglős az ennivalót rogyásig. Nem az ennivaló kedvéért mentünk, de aztán úgy összebarátkozott mindenki, olyannal is, akivel azelőtt soha nem találkozott, és ez felejthetetlen élmény maradt.

*Sopronból hova kerültél?*

Az 1935. évi IV. tc. értelmében megnyitották 1935 év őszén, szeptember elsején a magyar királyi alerdész szakiskolát Esztergomban. Az esztergomi szakiskola elődje a temesvári vadászerdei szakiskola volt, amelyet a trianoni időszak előtt Török Sándor, az iskola akkori igazgatója menekített át Tatára, illetve Tatatóvárosba. Akkor már működött Vadászerdőn az ún. erdőgazdasági szakiskola, amely előtte pedig erdészeti továbbképző, az egyéves ún. erdei szakiskola volt és onnan már középfokú végzettségű szakemberek kerültek ki. Ez tovább élt Esztergomban is, majd 1930-ban megszüntették. Tovább már nem működött, csak megint az egyéves erdőőri és vadőri iskola. Igen, de az új erdőtörvény, az 1935. évi IV. törvénycikk már lehetőséget adott arra, hogy megnyíljon – és a tantervet átdolgozzák – az alerdész szakiskola. Tulajdonképpen ez már az erdőgazdasági szakiskola jogos folytatása volt. Aztán később ezt menekítette Tuskó László igazgató, illetve az igazgatóság.

A tananyag teljesen az volt, mikor mi elsősök voltunk, mint azoknak akiket az alerdész szakiskolára elsőévesként fölvettek, másodévre visszajöhettek azok, akik már elvégezték az egyéves erdőőri és vadőri szakiskolát. Igen, de kellett hozzá négy középiskolai végzettség, polgári vagy gimnáziumi stb., azonkívül az egyéves gyakorlat. Így tevődött ki, jött össze a három év, ami az erdőgazdasági szakiskola tervében is szerepelt. Az alerdész szakiskolát 1935. szeptember elsején kezdtük, és



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1937. június 19-én végeztük, abban az évfolyamban 33-an, amelyben én is voltam. Büszkeséggel lehet mondani, hogy ennek a társaságnak a legnagyobb része utána tiszti státusba került. A 33 fő között kilencen voltunk, akik teljesen kitűnően végeztünk minden tantárgyból éveken keresztül. Ennek meg is volt az eredménye. Nagyszerű társaság volt együtt, és mind a másodévesek, mind az elsőévesek, akik akkor, meg a 2. világháború után a magyar erdőgazdálkodás gerincét alkották. Mert ezek közül aztán, voltak, akik elestek a háború alatt, ki fogságban volt, ki itt, ki ott, de aztán újra összeverődött ez a társaság. Az erdők államosításában jómagam is részt vettem, a szolnoki erdőfelügyelőségnél teljesítettem akkor szolgálatot, mikor hazajöttem a háborúból. A debreceni erdőigazgatósághoz tartozott a szolnoki erdőfelügyelőség, ahol az erdőfelügyelő előzőleg Pogácsás István volt. Az ún. igazolóbizottság, ami minden városban, községben működött, nem igazolta Pogácsás mérnök urat, így én övele már ott nem teljesítettem szolgálatot. A helyére jött erdőfelügyelő Seberényi Ferenc, aki azelőtt Csík megyében – Észak-Erdély felszabadulása után Csík megyében – mint erdőfelügyelőség-, kirendeltség-vezető teljesített szolgálatot, és őt áthelyezték Szolnokra. Igen, de szakemberek végeredményben, bent az erdőfelügyelőség központjában csak ketten voltunk. Én akkor üzemi segédtiszt voltam, ő pedig magyar királyi erdőmérnök. Utána aztán már magyar állami címet viseltünk. És akkor a debreceni erdőigazgatóság engem bízott meg – megvan a megbízólevelem még ma is –, hogy a Szolnok megyében lévő erdők államosítását végezzem el.

Hát sokat gyalogoltam emiatt. Sok helyen könnyen ment, sok helyen nagyon nehezen, mert akkor olyan volt a szemlélet, hogy nem akarták az erdőket átadni.

*Álljunk meg egy kicsit, mert manapság pont ennek az ellenkezője történik. Hogy ment annak idején az államosítás? Hol kaptátok az eligazítást?*

Úgy, hogy ki kellett menni a községbe vagy arra a lakott helyre, ahol az erdő volt. Magunknak kellett eldönteni a rendelkezésünkre álló ingatlan-nyilvántartás, erdőtörzskönyv alapján, hogy hol van államosítani való terület. Minden erdőt, ami magántulajdonban volt. Állami erdő Szolnok megyében nem is volt. Uradalmi erdők voltak, egyházi erdők, azonkívül kisebb-nagyobb erdőtársulások. Nem volt más, mert abban az időben Jász-Nagykun-Szolnok megye erdősültsége mindösz-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

sze 4 százalék volt. Nem túl sok, és meglehetősen szétszórt területeken, nem volt könnyű feladat ezeknek az államosítása.

*Tehát megtudtátok, hogy X. Y. község határába kell kimennetek államosítani. Ez gyakorlatilag hogy zajlott.*

El kellett menni legelőször is abba a községbe vagy városba az ún. földigénylő bizottsághoz. Ezt akkor a földreform, tehát a nagybirtok szétosztása folytán hozták létre. Aztán hol könnyebb, hol nehezebb harcot kellett folytatni, hogy na, most aztán az erdőt mi vesszük át, az Állami Erdőfelügyelőség. Amely aztán később az állami erdőgazdaságokhoz került. Volt szánalmas eset is például Tiszabura határában, a Szapáry-féle erdővel. Meglehetősen szép és nagy erdőterület volt az. Ott volt például egy erdész, egy kerületvezető erdész, aki akkor már hónapok óta nem kapott fizetést, és jóformán a levegőből éltek. Mikor ott megjelentem, azt se tudták, hogy milyen örömmel fogadjanak, mert azt mondták, hogy most már a végére értünk a szenvedésnek, most már lesz miből élni. Nagyon könnyen és nagyon gyorsan ment az államosítás. Napok alatt bejártuk, és pontosan felvettük, mert az volt a legértékesebb terület. Én megígértem neki, hogy hazaérve Szolnokra az lesz a legelső dolgom, hogy a fizetését megkapja. Meg is kapta az állami fizetést, mert akkor már állami tulajdonba került az erdő. Persze az átadás-átvétel lebonyolítása után. Ilyen eset is volt.

*Ez egyszerű dolog volt, mert a Szapáry gróf már nyugaton volt. Ti ott gyakorlatilag de jure rendeztétek a birtoktulajdont. De mi volt akkor, amikor a gazda esetleg még otthon volt?*

Nem volt olyan. Azok már mind elhagyott területek voltak. Olyan volt, hogy a kastélyt már rég elkezdték bontani. A nagy kiterjedésű kastélyparkot nem engedtük elpusztítani, értékes volt, és azt is állami tulajdonba vettük.

*Az automatikus állami tulajdonba vétellel vajon automatikusan elszabadultak a fejszék és a fűrészek?*

Nem. Nem, mert gondoskodni kellett az erdő valamilyen formában történő védelméről. Tiszaburán volt egy Nagy Imre nevezetű erdész, ő



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

őrizte, máshol másnak adtuk oda addig őrizni, amíg lerendeződött a végleges sorsa. Vagy pedig egy közelben lakó, közelben lévő erdész átjárását rendeltük el, hogy mindenképpen őrizzék ezeket a területeket. Nem történt akkor már pusztítás. Csak ritkán. Éppen úgy, mint most. Visszaadják, és a legelső ténykedésük, hogy levágják az erdőt.

*Helyre fog ez majd jönni, mert végül is, majd rájönnek az emberek, hogy ők hosszú távon akkor járnak a legjobban, ha szakszerűen gazdálkodnak. Szélsőségek mindig voltak. Laci bácsi! Említetted, hogy megjártad a frontot.*

Még a szakiskolában voltunk Esztergomban, amikor besoroztak bennünket. Abban az időben a szakiskolában volt az ún. tüzéroktatás. A tüzérmérő század szervezetét, feladatait, működését, és az ezzel kapcsolatos összes fogalmat és tudnivalót tanultuk, épp úgy, mint ahogy annak idején az egyetemeken is elő volt írva a katonai képzés. Ebből vizsgát tettünk. Fábri Dániel tüzértábornok volt a vizsgabizottság elnöke, természetesen kaptunk róla bizonyítványt. Akkor élt egy olyan rendelkezés, hogy azokat az erdészeket, akik általában tüzérképzésben részt vettek, a tüzérséghez kell besorozni. Mi meglehetősen sokan voltunk, amit fénykép is bizonyít. Én már azért nem vagyok rajta, mert ezek a fiúk Budapesten szolgáltak a tüzérségnél, és én akkor a Magyar Erdészeti és Vadászati Műszaki Segédszemélyzet Országos Egyesületénél voltam. Daróczi Márton volt az egésznek a titkára, és Brandt Vilmos országgyűlési képviselő, akinek a felesége itt látható a képen, az volt az elnök.

*Hogy emlékszel vissza, ennek az egyesületnek mi volt a feladata. Nyilvánvaló, hogy nem egy gittegylet volt, hanem nagyon komoly ügyekben döntött, szervezkedett stb.*

Azért volt rá szükség, mert különösen a magánuradalmakban szolgálatot teljesítő kollégák meglehetősen széles skálán kapták a fizetésüket, és meglehetősen szétszórtan a javadalmazásokat. Sok panaszuk volt, és valahova tartozni kellett. Az volt a fő feladata, ami később a szakszervezetnek. Amikor ez az egyesület megalakult, akkor már gondoskodott az erdészeti dolgozók ügyes-bajos dolgairól, különösen az erdészeti szakosztály, de erről majd később. Tehát nagyon sok mindenben segített. Például temetkezési segélyt adtak. Úgy, hogy befizetgettük, adtuk az 1 pengőket, 2 pengőket, és ha meghalt egy kolléga, an-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nak a hátramaradott családját abból a pénzből segélyezte az egyesület. A fényképen látszik, hogy milyen nagy, népes tábor volt. Mindenki tagja volt. Annál is inkább, mert részben a szakiskola szolgálatvezetője Daróczi Márton volt a titkára, aki a szakiskolásokat beoltotta ezzel. De volt ott gyakornokoktól kezdve mindenféle társaság. Mi már a szakiskolából úgy jöttünk ide, hogy akkor már MEVME tagok voltunk. És nem is bántuk meg, mert sok esetben kaptunk segítséget tőlük.

*A katonai dolgokat kezdted el mesélni.*

Tehát, ahogy mondtam, besoroztak bennünket Esztergomban, és ősszel már be is hívtak. Június 19-én végeztünk, 20-án odahaza volt mindenki, október 1-jén már bevonultunk. A tüzérséghez vonultak az évfolyamtársaim, csak egy-két olyan akadt, aki más fegyvernemnél kapott beosztást. Volt aki a tábori tüzérekhez került, volt aki a légvédelmi tüzérekhez, én magam meg két-három kollégám az első lovas tüzérezredhez, a magyar királyi Bem József első honvéd lovas tüzérezred 1. osztályához kerültünk. Nem sokan voltunk, de ott is a tüzérmérő szolgálatot, és annak a szervezetét tanultuk meg. 1938 tavaszán az osztály ikreződött, úgyhogy egy részét elvitték Nagykállóba, Szabolcs megyébe, másik része Budapesten maradt. Megosztották az első üteget, a második üteget és a többit, majd feltöltötték más csapattestektől áthozott tüzérekkel. Így alakult két osztály, így alakult ki az ezred, melynek a parancsnoka Egri ezredes volt. A Pesten maradt ún. második tüzérosztályt később lehozták Kecskemétre. Mi Nagykállóban állomásoztunk, de ősszel már megtörtént a bécsi döntés, az első bécsi döntés, és a Felvidék visszacsatolása következtében azoknak a visszakerült területeknek a megszállásában már ott voltunk mi is. Aztán télire visszahozták az osztályt az állomáshelyére Nagykálló és Kálósemlyén térségébe, ahonnan január 6-án a Munkácsnál történt cseh katonai betörés miatt gyorsan riadóztatták az osztályt, és elvitték Munkácsra. Az egészben csak az volt a nehéz, hogy a legénység és a tisztek fele éppen újévi, szilveszteri szabadságon volt otthon. Mi, akik a karácsonyi ünnepeket töltöttük a szülői vagy a hozzátartozói házban, ott voltunk, és jött a riadó január 6-án este. Amennyi legénység volt, abból össze kellett állítani egy üteget, mindegy hogy ki hova tartozott. Rögtön vonatra rakták, és vitték fel őket Munkácsra. Kereszegi György alezredes volt az osztályparancsnok, a helyettese pedig Bolner alezredes. Bolner alezredes épp



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

akkor volt ott és ő mondta, hogy Munkács környékén megakadályozzák a csehek további betörését az ország területére. Engem pedig azzal bíztak meg, hogy az ottmaradt néhány főnyi legénységet az ottmaradt összes lóállománnyal, akik házaknál voltak beszállásolva, azt parancsnokoljam. Így voltam én néhány napig osztályparancsnok a tüzérségnél. Hogy oldottam meg a lovaknak meg a felszerelésnek a megvédését? Magának az osztálynak a lóállománya hadiállományra felemelt körülmények között háromezren felül volt, de annak a fele elment, másik fele ottmaradt. Nagy gondot okozott, mert 1500 lóról volt szó. Aztán jelentettem Bolner alezredes úrnak, hogy nehezen fogom én ezt ennyi emberrel elintézni. Azt mondta, majd megoldod.

*Mennyi volt az az ennyi ember?*

Nézd, voltunk talán összesen hatan. Akkor nem volt mit tenni, este bevagonírozták, éjszaka elment az összeverbuvált osztály, hogy Munkácsnál helyt álljon. Támogatni kellett az ottani gyalogságot. Kerékpárosok is voltak ott. Bementem a községi elöljárósághoz, és kértem, hogy akkor most hívják össze az összes leventét. Reggel 8 órára jelentkezni kellett nekik a községháza udvarán. És akkor azt mondtam, fiúk, ettől a perctől kezdve katonák vagytok, menjetek haza, mondjátok meg, aztán majd ebéd után mindenki megkapja a feladatot, amit kijelölök. Ebéd után meg is jelentek, kivétel nélkül. Még a leventeoktatók is. Szétosztottuk őket közöttünk, akik ott voltunk. Volt köztünk tizedes, főtüzér, őrvezető, meg jómagam. A szállásokon, ahol el voltak helyezve a lovak, lószerszámmal, meg egyéb katonai felszereléssel, ásók meg műszerek, ezeket kellett aztán összeszedetni, szépen eltárolni. Napközben lóápolás. Egy trombitás ottmaradt. Fújta, amikor zabért kellett menni. A zabot kiosztotta a lótápkezelő, mikor hazamehettek ebédelni a leventék, akkor azt fújta, este a takarodót trombitálta. Istállóőrnek kellett maradni mindenütt a ló mellett éjszaka. Nem lehetett a lovakat éjszaka őrzés nélkül hagyni, mert könnyen megtörténhetett volna, hogy elvesznek közülük.

*A kürtjelek, trombitajelek ennyire ki voltak dolgozva?*

Hogyne. Mindenfélére. A békeállományban meg a hadiállapotban meg a felriasztások, mozgósítások alkalmával is. Mindenre volt külön kürtjel.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Milyen hangulatban voltatok akkor? Visszatért a trianoni elcsatolt területek jó része, hogy éltétek ezt meg?*

Már a reáliskolától kezdve a középiskolában, de még az erdészeti iskolában is, meg általában az életben, annyira áthatotta az ifjúságot a hazafias nevelés, hogy nekünk az volt a legfontosabb, amikor a bevonulás történt a Felvidékre vagy Kárpátaljára, ahol harcok is voltak, ütközetek is, lőttünk is stb. Az erdélyi bevonuláskor, akár a délvidéki bevonuláskor, nem lehet elmondani, hogy milyen nagy volt a lakosság öröme. Itthonról is küldték utánunk virágot, kokárdát, ezt-aztamazt, hogy mikor vonultunk, már úgy mentünk. Nagy élmény volt, azt nem is lehet elfelejteni sohase. Akkor még, mikor ezek a bevonulások voltak, Kárpátalja, Erdély visszatérése, akkor még a front nagyon messze volt. Kezdődött a lengyel eseményekkel, azoknak a lengyel menekülteknek az átvételével. Nem lehet elfelejteni azt sem, mikor a lengyel csapatokkal fönt találkoztunk Munkács fölött. Vereckétől még inkább nyugat felé. Ott találkoztunk a lengyelekkel. Óriási volt az örvendezés, ölelkezés. Utána jött, hogy ... „az álmunk, a vágyunk a közös lengyel–magyar határ." Énekeltük, ők is énekelték. Ez nem múlik el csak úgy. Kialakultak a békeőrségek. A mi helyőrségünk Munkácson volt. 1939 tavaszán, március 14-én történt meg, hogy kitágítottuk azt a mondhatni zsákszerű munkácsi határt, ami vasútvonalakat vágott el. Mint ahogy Sopronban is van nagyjából, Munkácson is majdnem úgy nézett ki. Akkor volt, hogy Kárpátalja végeredményben visszatért hozzánk. Persze imitt-amott komolyan ellenálltak, de nekünk veszteségünk nem volt. Március 14-én reggel 6 óra 5 perckor a munkácsi várban – ott volt a mi ütegünk figyelőállása, és akkor figyelőtisztes voltam – vezényeltük le az első tüzet egy géppuskafészekre, ami cseh területen volt. Ott egész nap ment a tüzelés. Munkács fölött van a Szent Bazilita-rend kolostora. Egyszer csak szalad lentről az első honvéd lovasdandár vezérkari tisztje, Fülöp vezérkari százados. – Itt vagytok, kiskomám, megtaláltalak benneteket, azonnal nyissatok tüzet a kolostorra, mert még a papok is lőnek. Megnyitottuk a tüzet, ott fröccsentek az épület falán a gránátok. Erre gyorsan kidugták a fehér zászlót. Leálltunk. Akkor megint bevonták a zászlót és lőni kezdtek. Akkor megint elkezdtük a tüzelést, amikor a felderítő járőrünk jelenti rádión, hogy most már álljunk le, mert a gyalogságunk bent van a klastrom udvarán, és megszállták. Így ért véget



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

akkor a csatározás, de másnap reggel tovább folytatódott, csak akkor már följebb, a Verecke felé eső oldalon. Sikerült úgy megúszni, hogy nem volt semmi különösebb vesztesége az osztálynak. Egyébként akkor már kialakult az első lovas honvéd dandár szervezete. A lovas dandárba beletartozott két huszárezred, a munkácsi hármas Nádasdi huszárok, meg a nyíregyházi Hadik négyes huszárok. Tehát a két huszárezred minden tartozékával, aztán kerékpáros zászlóalj, 12-es, 13-as kerékpárosok, aztán vonatosztag, ami a szállító szolgálatot látta el, gépkocsizó, gépvontatású tüzérosztállyal. Komoly erő volt ez, és nagyszerű parancsnoka volt, vitéz Béldi Alajos tábornok. Ő később a leventék parancsnoka lett, előzőleg Londonban volt magyar katonai attasé. A háború után sajnos, felrótták neki, hogy a leventék parancsnoka volt. Nem tudom pontosan, de úgy emlékszem, hogy kivégezték. Egyébként a birtoka Aggtelek és Jósvafő környékén volt. Jósvafőn van a Tengerszem Szálló, azt ő építette. Amikor a feleségemmel, Marikával fenn voltunk, ott laktunk abban a szállodában, akkor beszélt róla az egyik szakácsnő, aki annak idején a Béldi Alajossal együtt szervezte meg a vendéglátást, meg mindent. Csak a legszebbeket és legjobbakat mondta Béldi Alajosról.

*Hát ilyen emberek is voltak. Bizonyára visszaemlékszel, hogy a katonaéletben mit ettetek reggel, délben, este, milyen volt az ellátás?*

Azt mindig a körülmények szabták meg. Volt amikor jobb volt, volt amikor rosszabb. Általában a reggeli részben feketekávé, részben rántottleves – az volt a jobb, a tartalmasabb – komiszkenyérrel. Így az egész napos lovaglás is könnyebben ment. Általában ez volt. Az ebéd marhahúsleves szinte minden nap. Marhahús, ami a levesben volt vagy ilyen főzelékkel, vagy másmilyen főzelékkel, vagy egyéb módon elkészítve, az nagyon finom, tartalmas volt. A vacsora megint főzelék, ilyen-olyan. Vagy volt úgy, hogy akkor is csak feketekávé volt. A hadiállapotban az ország belterületén természetesen nagyon tartalmas, bőséges étkezés volt reggelire is meg vacsorára is, szalonnát, ezt-azt kaptunk. De nem halt senki éhen, mert sült disznótól kezdve az égvilágon minden volt. Kenyér az komiszkenyér volt, de meg lehetett enni. Az akkor volt kriminális, amikor megszáradt, de az sose történt meg, mert megette a katona a kenyeret frissebb állapotában. Ez barna kenyér volt. Rozzsal kevert búza, úgy tudom.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Valamikor úgy fogalmazott egy katona, hogy a katonaság célja zsákmányszerzés, volt valami atrocitás ilyen téren a lakossággal szemben?*

Nem volt. Annyira nem volt, hogy mivel mi lovas alakulat voltunk, a kihelyezésekben, meg egyébként is, kint a terepen, és nem a községekben, városokban voltunk beszállásolva, miután kimozdultunk a helyőrségről. A lónak istálló kellett, a lónak takarmány kellett, és annak egy része a lakosságtól került ki. De örültek is neki, mert a katonák rendet csináltak az istállóban. Azzal kellett kezdeni a portán, az udvaron meg mindenhol. Szerették a katonákat, főleg a lovasságot, de a többit is. Nem volt baj semmi. Nagyon szigorú volt a fegyelem. Volt aki megpróbálkozott vele, de azt úgy kikötötték két órára, hogy attól koldult. Hátrakötötték a kezét, felhúzták a gerendára, és ott csüngött, hogy nem érte a lába a földet. Két órán keresztül. Volt amikor elájult, akkor leeresztették, hideg vízzel fellocsolták, és újra felhúzták. A két órát végig kellett csinálni. Nem lehetett elzárással büntetni, mert nem volt hova.

*Ezek voltak a háborús éveid. Vagy van még ezzel kapcsolatbanmit mondanod?*

Sokat lehetne erről beszélni. A két dandárt, az első honvéd lovasdandárt, meg a másodikat összevonták, és ebből alakult meg a gyorshadtest. Először a hadi eseményekben a gyorshadtestet vitték ki Magyarországról.

És nem túl hosszú ideig, mert a kormányzónak, meg az egész magyar parlamentnek, a kormánynak az volt a legelső feladata – és nagyon sokat győzködtek a németekkel azért –, hogy hazahozhassák a gyorshadtestet. Haza is hoztak bennünket. Akkor már voltak veszteségeink, meglehetősen sok, de hazajött a gyorshadtest. Dálnoki Miklós Béla volt akkor a gyorshadtest parancsnoka. Majd azután vitték ki a második hadsereget, de abba a gyorshadtest ilyen formában nem került bele. Majd később feltöltésre vittek innen is, onnan is a második hadseregbe, de a második hadsereget megelőzte a gyorshadtest ténykedése. Kint volt egy kis szünet, és úgy ment ki hosszas civakodások után a németekkel, hogy most menjen a második hadtest vagy ne menjen. Aztán a második hadseregbe mégis csak belekerültünk, mert akkor már szükség volt a feltöltésre, és akkor már a gyorshadtestet nem lehetett kihagyni. A végén úgy volt, hogy leszálltunk a lóról, mert ak-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kor már óriási lóveszteség volt. Csak azt kell figyelembe venni, hogy egy huszárezrednek hadi létszámban 6000 ló volt az állománya. Ezt már akkor tartani nem lehetett. Ilyenformán megjártuk azért. Aztán elfogyott egy része a fegyverzetnek, a tüzérségnek, a lövegeknek, a németek ígértek ezt-azt, hogy majd adnak mindenfélét, de nem adtak semmit. Legalábbis nulla volt, amit adtak. Nem haragszom rájuk, de nem volt az egy fair dolog, amit akkor csináltak a magyar hadsereggel. Akkor nem buktunk volna így el, nem lett volna annyi áldozat, mint amennyi volt. Mert a magyarokat utóvédnek használták föl akkor, amikor a nagy áttörés volt a Donnál, 50 éve lesz 1992. január 12-én, 13-án. A románoknak két hadseregük volt kinn, nekünk egy. De addigra azok már fölbomlottak, magukkal rántották az olaszokat, akik mellettük voltak, nekünk meg 200 kilométeren kellett annak a 200 ezer embernek tartani a Don vonalát. Az nagyon kevés volt, és nem volt tartalék, amit utána toltak volna. És tudott volt, hogy milyen felszerelés volt. És aztán jött az a szörnyűséges tél.

*Egyébként is, ha belegondolunk, valóban mi keresnivalónk volt ott?*

Semmi. A 16–17. tábori tüzér újonckiképző osztály fiatalokból vagy túlkorosokból állt. Fegyverük az égvilágon semmi. Nem is voltak még kiképezve se, mert nem került rá sor. Aztán ide vittek, meg oda vittek bennünket. Én is átkerültem ahová a lovastüzérosztály tiszti kara meg egyik ütegparancsnoka. Az én ütegem parancsnoka lett ennek az újonckiképző osztálynak is a parancsnoka. Végül már fent a Keleti tengernél fogtak el bennünket az oroszok. Látták, hogy nincs semmi fegyverünk, mi nem csináltunk semmit. A legénység sáncárkokat ásott, ahol a V 1. meg V 2. gyártása történt azelőtt, meg onnan lőtték ki a németek. De akkor az már le volt bombázva, ott már nem történt gyártás, mert nem is volt miből csinálni. Ott azon a szigeten, tehát Uzedon szigetén, majd később átjöttünk, egy Grimmen nevű városnál ért utol bennünket az orosz bekerítés. Ami azzal járt, hogy látták, hogy nálunk nincs semmi, Szemenov őrnagy azt mondta, hogy nem tekinti hadseregnek ezt a társaságot, és azt mondta, hogy menjenek ahova akarnak. Mentünk. Aztán volt, amikor elébünk álltak, és azt mondták, hogy össze van bombázva a vasút, építsétek újjá, hogy legalább az alépítményeket a kavicságyat szabadítsátok meg a bombatölcsérektől. Két-három nap alatt megcsináltuk, és tovább mentünk. Végül Steppin



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

pályaudvarán rakodtunk be egy vonatba, amivel aztán elindultunk hazafelé. Szemenov őrnagy katonái kísértek bennünket, de nem hadifoglyok voltunk. Jöttünk befelé Lengyelország felől. Egyszer csak azt mondták, hogy most pedig szálljunk ki, és átveszik a szerelvényt, mert az kell a lengyeleknek. A lengyel tiszteknek. Ez már a háború alatt létrehozott lengyel hadsereg volt. Tehát nem az az első, amelyik a németekkel háborúba keveredett, ez már az volt, amit kint megszerveztek. A lengyel tisztek azt mondták, hogy őrajtuk a magyarok már olyan sokat segítettek, pakoljunk vissza, és menjünk. Jó nagy kerülővel, napokon keresztül jöttünk, végül Munkácsnál jöttünk be mi is, mint Árpád vezér a hadaival. Nem is volt semmi probléma, egyetlen egy új köpenybe öltöztetett orosz katona jött velünk, csak azért, hogy legyen aki tolmácsol meg ilyesmi. Bejöhettünk egészen Miskolcig. Miskolcnál aztán kiszállították az egész társaságot, már az itthoni hazánkfiai. Addig nem bántottak, de itthon majdnem bántottak bennünket. Azért végül egy-két dolgot még elszedtek, aztán fölhoztak Pestre, és a Mária Terézia laktanyába szállásoltak bennünket. Akkor az volt a teendőnk, hogy napokig a főváros utcáin elegánsan, nagy nótaszóval jártunk-keltünk, jöttünk mentünk, mintegy megmutatva, hogy ihol a magyar hadsereg, megvan ám! Egy szép napon aztán azt mondták, hogy most pedig leszerelnek bennünket. És akkor mindenki mehet haza. Én fölmentem a Földművelésügyi Minisztériumba az erdészeti főosztályra. Ott a személyzeti osztályon jelentkeztem. Akkor ott volt dr. Ajtay Sándor méltóságos úr, Torday Ervin, Rabó Gyula és még többen mások, akik már megöregedtek, nemigen lehet róluk hallani sajnos, és elpanaszoltam, hogy valamit most már kezdenem kellene. Az erdészeti szakiskolához Görgényszentimrére nem mehetek vissza, ahol már előzőleg négy évi szolgálatot teljesítettem. Kértem, hogy valahova olyan helyre tegyenek, ahol kereshetek. Mert a katonaruhán kívül nincs semmim se, minden ott maradt annak idején Erdélyben. Sok mindenem volt, jó fizetésem volt. Ott maradt. Amikor jött a front, édesapám Abonyban elásta a kertben amit még tudott, így maradt meg, ami megmaradt. Ruha, pár cipő meg ilyesmi. Ami otthon volt akkor már a szüleimnél Abonyban. Kérdezték, hova akarsz menni? Mondtam, hogy ha lehet, közel, hogy az édesanyám egy kicsit talpra állítson engem. A Szolnoki Erdőfelügyelőség jó lesz? Jó. Az nagyon jó, mert Abony, Szolnok 15 km. Még gyalog is meg lehetett tenni. Az nagyon jó, mondták, mert éppen ott a Pogácsás Istvánt nem igazolták, pont oda kell egy ember. A



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Seberényi meg még akkor nem volt ott. Így aztán egy darabig erdőfelügyelősködtem itt, aztán jött a Seberényi erdőfelügyelő. Vele aztán nagyon jól megvoltunk, de hát ő az irodából nem mozdulhatott ki, mert annyi volt a feladata, kint a területen én mozogtam többet. Aztán egy szép napon kapok egy táviratot, hogy erdészeti főosztályunk személyzeti osztályán haladéktalanul jelentkezzek Pesten. Fölmegyek, és azt mondták, most pedig lemégy Tompa-Kelebiára, mert ott az erdőgazdaság már akkor kirendelt zárgondnoka, Seres Miklós főerdőtanácsos úr, az kérte, hogy adjunk mellé valakit, mert egymaga már nem győzi. Elég az hozzá, hogy becsomagoltam a hátizsákomat, és ahogy utazni lehetett, lementem. Ez volt 1946-ban. Tompa-Kelebia azelőtt Szabadka város erdőbirtoka volt. Nagy erdeje volt Szabadka városnak. Igen ám, de a trianoni határ a nagyobbik részét elvágta. Magyarországhoz került Tompa község, Kelebia község és még néhány, ilyenformán a Belügyminisztérium kezelte a saját személyzetével. Igen, de a háborús események következtében ez a személyzet megritkult, és a Belügyminisztérium akkor már nem tudott a saját területére embert kiállítani. Ezért kellett valaki az Állami Erdőgazdaságból, illetve az állami személyzetből. Így került oda Seres Miklós, mert zárgondnokság alá vették ezt az egész területet. Önkormányzati Testületek Kárpótlási Vagyonának nevezték, rövidítve ÖTKV volt. Még akkor is a Belügyminisztérium alá tartozott, de utána később, mikor már az államosítások befejeződtek, akkor átalakították, és átvette a Földművelésügyi Minisztérium, illetve akkor már a Szegedi Erdőigazgatóság, amelyik aztán később átalakult nemzeti vállalattá. Az nagyszerű erdőgazdaság volt. Azért nevezték az Önkormányzati Testületek Kárpótlási Vagyonának, mert mindazok a községek, városok, amelyeket a trianoni határ érintett, és területének nagyobbik részét elveszítette egy-egy ilyen önkormányzati testület, akkor ennek a birtoknak a jövedelméből kapott támogatást, pénzt és sok minden más egyebet. Így épült fel például a kelebiai római katolikus templom, meg iskolák, meg községházák, végig ezeken a határ menti településeken. Rengeteg pénzt kaptak ennek a birtoknak a jövedelméből, ami nemcsak az erdészetre terjedt ki, hanem messzebb is kinyúlt, és szép gazdálkodás folyt ott. Az egész birtok erdésze Jankovics Rezső főerdőtanácsos úr volt. Mellette mezőgazdász, szőlész és borász, kertész meg állattenyésztő is tevékenykedett. 14 km erdei vasút ment végig az erdőgazdaság területén. Azt is előre kell bocsátani, hogy mikor a földreform elkezdődött 45-ben, 46-ban, a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

legelső dolog volt, hogy az ÖTKV gazdaságot húzták szanaszéjjel. Volt ott egy-két forrófejű atyafi, aki mindenképpen kedvét találta abban, hogy elvesszük az egészet és majd mi kiosztjuk. Nagy hiba volt, mert később úgyis vissza kellett, hogy adják, és Seres főtanácsos úrnak ez volt az eminens feladata, hogy az így elrabolt területeket visszaszerezze. 14 km erdei vasút, nagyszerű vadonatúj Montania dízelvontatással, személyvontatásra, szálfa szállításra, tűzifa szállításra, tehát rövid méteráru szállításra berendezkedve. Saját pályamestere volt ennek a vasútnak amely végig összekötötte azokat a területeket, ahonnan valami gazdasági haszon jött ki, így a mezőgazdaságból is – mert nagy gazdaság tartozott hozzá, 30 hold szőlő, nagy gyümölcsös, spárgacsomagoló. Mert jelentős spárgatermesztés volt a térségben. Onnan ment a magyarországi spárgaexport. Ugyanis nagyon jól termő szőlő volt az a harminc hold, hatalmas pince, gyönyörű, 50 hektós príma hordókkal és külön vincellérje volt. Egyéb gyümölcsös, szilva, cseresznye stb., ez mind meghozta a maga hasznát. Minden erdészház egyszálas telefonvezetékkel volt összekötve. Mivel akkor már üzemi segédtiszt voltam, aztán később léptem elő üzemi tisztnek, a mi lakásunkban volt a telefon. Közel volt az irodához a lakásunk, éjszaka átkapcsoltam az irodából a lakásomba. Az éjjeliszekrényen volt a készülék, és az ágyból fölhívhattam a kerületeket. Igaz, hogy a hívó jelre mindegyik jelentkezett, mert nem tudta, hogy kit hívok. Az egyezség az volt, hogy ha egyet csöngetek, akkor az 1. sz. kerület, ha kettőt, akkor a 2. számú stb. és akkor az ágyból megbeszélhettem velük, hogy na fiúk, most mit csináltok? Te mit csinálsz? Te ide mégy, te ezt csinálod, te azt csinálod. Nagyszerű műhelyek voltak és amellett a híres bor- és gyümölcsszeszfőzde. Egy deflegmátoros szeszfőzde. Kupa István (vitéz Kupa István volt azelőtt) kezelte, roppant szimpatikus, szolid öregúr, aki nagyszerű kertész is volt amellett. Ott főzték az ún. muskotály törkölypálinkát. 4 kh muskotályszőlő-terület volt. A törkölyét nem préselték agyon, és még kapott vissza egy kis muskotályos bort is, és abból főzték a muskotály törkölypálinkát. Ha valaha az életben valami reprezentatív italt láttál vagy ittál, vagy éreztél, az olyan volt. De hát azt úgy őrizte a Pista bácsi, külön gyönyörű üvegekben tárolva, lepalackozva, az ő muskotályos törkölypálinkáját. Nagyon magas rangú embernek kellett lenni annak, aki ebből kapott egy üveggel. Nekünk persze mindig ott volt. A mi időnkben nagyon sok bérfőzést kellett végezni, és hozták is a gazdák oda a cefréjüket vagy a törkölyt, vagy a borseprőt. Ezeket mind,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nagy szakértelemmel, nagyon hatásos pénzügyőri ellenőrzés mellett főztük. Rengeteg pénzt hozott ez, mert a tűzifa adott volt, ott volt a jó akáctuskó, ami az erdőből kikerült. Magának a szeszfőzdének azzal nem volt külön költsége, és aki főzetett az is jól járt. Szenzációs italokat főzött. 1948-ban volt az ún. centenáriumi év, a '48-'49-es szabadságharc évfordulója. Akkor volt egy országos centenáriumi pálinkaverseny Magyarországon, ahova bejelentkezett a kecskeméti városi szeszfőzde a barackpálinkájával, meg egyébbel is. Bejelentkezett a mi tompa-kelebiai erdőgazdaságunk pálinkafőzdéje a muskotály törköly-pálinkával. Mit gondolsz, melyik pálinka nyerte meg az országos pálinkaversenyen az első és a második díjat? A muskotálytörköly az aranyoklevelet, a második díjat a törköly, és a harmadik díjat meg a kecskeméti barack. Ez nem rablómese. Ha azon a vidéken jársz, elmondják még, akik emlékeznek rá, így Horváth Ferenc kerületvezető erdész, aki akkor üzemi fogatos volt az erdőgazdaságnál. A Feri bácsi még él, most találkoztam vele decemberben a nyugdíjas találkozón, Bugacon. Nagy örömmel üdvözöltük, mert sokat hordott ő bennünket mint üzemi fogatos. Aztán jött az Erdőkémia Vállalat, és kérte, hogy adjunk neki lehetőséget, a szeszfőzde mellett, hogy az ország borókaterméséből borókapálinkát főzzön. Mondtuk, semmi akadálya, nekünk ebből csak hasznunk lehet. Mert akkor így gazdálkodtunk. Akkor nem vártuk, hogy jöjjön az ellátmány innen meg onnan, abból kellett fizetni mindenkit, amit mi gazdálkodtunk ki. Akkor Spanyár Béla vegyészmérnököt bízták meg az Erdőkémiánál azzal, hogy nézze meg a szeszfőzde berendezését. Az országból, meg a környékről rengeteg borókát, a Dunántúlról, a homokosokról, ahol borókások vannak, Somogy megyében, Barcs körül, Újvárfalva környékén, nagyon sok boróka volt akkor, mind odahozták. Vagonszámra jött a boróka. Hatalmas tárolóhelyiség kellett neki. Egy cséplőgép-kazánt, egy jó erős kazánt hoztak, amivel ők külön fejlesztették a gőzt, meg külön üstjeik voltak nekik. Úgy történt a borókafőzés, hogy legelőször is összezúzták, megroppantották a borókamagot. Vadonatúj hatalmas kádak voltak, akkor csináltatták. Fenyődongából készült kádak, amibe beleöntötték a magot, vizet eresztettek rá, és az elkezdett érni, erjedni. Ebből lett az ún. borókabor, nem bor volt az, de a szeszfőzdések annak nevezték. Onnan átpumpálták a főzőüstökbe, és így főzték a borókapálinkát, ami szintén országos díjas lett, mert olyan finom volt. Egy baja volt. A kicsit gyantás íze, az még különlegesebbé tette. Annyira fölfutott a lefő-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zött mennyiség, hogy nagy lett a raktárkészlet belőle, mert akkor még nem volt olyan ismert Magyarországon. Sokan mondották, hogy ez jó, de túl nagy forgalma nem volt, de a végén mégiscsak mind elkelt. Amikor az utolsó liter is elment, akkor már nem voltam ott. Áthelyeztek erdőgondnoknak. A spárga is megér néhány gondolatot. A spárgát Angliába szállították, gyönyörűen csomagolták. Pincébe, sötét helyen kellett csomagolni, külön csomagolópapírba. Ment a kisvasútra, de vitte a normál vágányú is a kelebiai vasútállomásra. Mellé ment föl az erdei vasút vágánya, és ott csak át kellett rakni. A faanyaggal is ez történt, azért volt ott a rakodó. Száz darab magyar tinó, később ökör volt az állományban. De miért? Azért, mert akkor már megindult az erdőtelepítés meg a felújítás. Nagyon sok volt a felújítandó terület mindenfelé az országban. Gőzeke nem volt már, mert azok tönkrementek, meg elvitték ócskavasba. Traktor se volt, hanem ökrök húzták az ekét. Négy ökör, két ökör, mikor mennyi kellett, és két eke ment egymás után. Rengeteg igavonó állatra volt szükség, és akkor ezt csak ökörrel lehetett megoldani. Aztán mikor a tinó már ökörsorba serdült, akkor fogták, hogy ez most már mehet. Hatalmas istállók voltak. Meglehetősen szép termelés is volt, mert jó állományok voltak, sok fenyves. Most vágtak le a darvasi területen a gyönyörű szép tölgyest. Gyönyörű volt, vágásra érett lett és levágták sajnos. De hát örökké nem lehet azt se tartani.

*A kezemben van egy igazolvány, amit Partos Gyula Bustyaházán 1940-ben írt alá, hogy kerültél te Bustyaházára?*

Úgy, hogy amikor még katona voltam, már onnan beadtam a kérvényt a Földművelésügyi Minisztérium erdészeti főosztályához, hogy vegyenek föl engem állami szolgálatba. Mert mikor a szakiskolában végeztünk 1937. június 19-én, akkor a Fila József segítségét kértem. Nagykőrös város pusztapótharaszti erdőbirtokán volt az édesapja kerületvezető erdész. Raksányi Károly volt a városi erdőmester és oda szükség volt ilyen fiatal emberekre, akik elvégzik a nyári fatömegbecslési munkákat. Szóltak nekem is, meg volt egy másik, meg harmadik is, azt mondták, gyertek ide hozzánk, és dolgozzatok itt. Hát erdőbecslést végeztünk, vágásjelölést csináltunk, meg földolgoztuk a fatömeg-adatokat. Így ezzel eltelt a nyár, és akkor október elsején meg már behívtak katonának. Tudtuk, hogy behívnak katonának, mert azt már előző-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

leg megmondták, hogy ekkor megyünk, úgy készüljünk. Ilyenformán az a nyár nagyon jól jött. Igaz, hogy 1 pengő 60 fillér volt a napidíjunk. Ebből egy pengőt odaadtunk egy ottani kollégának. Csabi Pálnak hívták, az ottani központi kerületvezető erdészt. Roppant derék fiatalember volt, sajnos nagyon fiatalon meghalt. A felesége is bűbájos asszony volt, aki szeretett bennünket, és jó sorunk volt. Ott az irodában kaptunk szállást, ott aludtunk. Mi kellett egy fiatalembernek, aki előtt még ott volt az élet, és egy jó minőségű bizonyítvány a zsebben. Onnan vonultam be katonának. Előtte meg már beadtam a kérvényemet a minisztériumba. És akkor jött – itt van az értesítés róla –, hogy a Bustyaházi Erdőigazgatósághoz fölvettek, mert már akkor a Felvidék meg Kárpátalja visszakerült. Így aztán fölvettek. Mikor leszereltem, ott jelentkeztem. A Bustyaházi Állami Erdőigazgatóság vezetője akkor a Blickhardt József főerdőtanácsos úr volt. A Partos Gyula bácsi, a Kollwentz Döncinek az apósa, szóval ő vette ki az esküt, mert a Blickhardt, a tulajdonképpeni erdőigazgató fönn volt akkor Pesten. És így kerültem én Bustyaházára. Jelentkezni kellett, édesapám is elkísért, és kikérdezte a helyzetről a Partost. Ő komoly ember volt. Hallgatag, kemény beszédű, és jó szívű, jóindulatú, nagyon nagy tudású ember. Mindenkit kikérdezett a körülményeiről, amit előzőleg már írásba jelenteni kellett. Hogy kinek milyen családi körülményei vannak, lakásigény, ez-az, amaz, ilyeneket ők már előre tudtak, és mikor én kerültem sorra, kérdezi, hogy mit csináltam, merre jártam. Mondtam, hogy ezt csináltam, rajzoltam stb. Rajzolni is tudsz? Mondom igen. Mondták, hogy délután majd összehívják a társaságot, tartózkodjunk a közelben ott Bustyaházán. Összehívtak, és sorolta, hogy te ide mégy, te oda mégy, ehhez és ehhez az erdőhivatalhoz. Elég sok erdőhivatal volt az igazgatóság területén, erdőfelügyelőség is volt kettő. Amikor én kerültem sorra, azt mondja a Partos, maga kérem itt marad. Őszintén szólva, nagyon megörültem neki, bár nem mutattam. Igaz, elkeseredést sem, de nagyon vágyakoztam arra, hogy bárcsak itt maradhatnék Bustyaháza közelében. Beosztottak az erdőrendezőséghez. Szilas Géza – talán hallottál róla –, volt a rendezőségi főnök. Tizenhárman voltunk az erdőrendezőségben. Közénk tartozott Neuwirth János, aki már meghalt, ő volt a helyettes, egy tündéri, aranyszívű, bűbájos ember. Ott teljesített szolgálatot Zjabkin András okleveles erdőmérnök, az ukrán Viszenko Konstantin, okleveles erdőmérnök, Bernyikov Afanaszi okleveles földmérő mérnök, Aljasin Mihály okleveles erdőmérnök. Mikor



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nagyon elhatalmasodott a sztálinizmus a Szovjetunióban, akkor emigráltak. Kárpátalján a rutének jól megvoltak, tudtak magyarul egészen jól, oroszul mindenképpen tudtak; franciául is jól beszéltek, akik ott voltak a bustyaházi erdőigazgatóságon. De mikor a Felvidék meg Kárpátalja visszakerült '38–'39-ben, az főleg őket érintette, de maradtak tovább, nem mentek a csehek után, hanem ottmaradtak. Át is vette őket a magyar állam. Roppant jó kollégák voltak. Anynyira szerettek bennünket, pedig mi meg úgy voltunk csak ott hárman ilyen csellengő emberek, akik akkor kerültünk ki az iskolából. Tavaszszal kimentünk, Dolhára. Ott volt egy nagy Teleki-féle uradalom, hatalmas nagy erdőbirtok. Két részből is állt, az egyik volt a dolhai erdőhivatal, Mestyanek István vezetésével, aki ekkor még erdőmérnöki rangba volt. A mellette lévő ravaszmezői erdőhivatalnál meg Bakkay Laci bácsi. Ott a rendezési munkákat végeztük. Mert a csehek elkezdték ott az üzemtervet csinálni, de nem tudták befejezni. Viszont megmaradt az anyag, nem veszett el ott semmi, de nem lehetett használni, mert nem tudtuk, hogy mi hogy van. Elölről kellett kezdeni. Május elején kimentünk Dolhára, és november közepén kerültünk haza Bustyaházára. Télen feldolgoztuk a felvett anyagot. Tartozott még az erdőrendezőségbe egy Mihailov Eugén nevű gépészmérnök is, szintén orosz, kis, szemüveges emberke, majdnem úgy nézett ki, mint a Molotov. Úgy is hívták a társai, ezek az oroszok, hogy a Molotov úr. Szenzációs volt. Busszolával mértük a belső vonalakat az erdőrészlet-határokat, taghatárokat, patakot, utat, hegygerincet és egyéb részlethatárokat. A terület külső bemérését teodolittal a Bernyikov Afanaszi mérte, mivel ő okleveles földmérő mérnök volt. A Mihailov Eugén gépészmérnök volt, de rajzolni szenzációsan gyönyörűen tudott, Az adatokat már másnap föl is hordta rajzlapra. Amikor egy ilyen mérés körbement, valahol rá kellett mindig csatlakozni a már meglévő pontra. És ahhoz kötni kellett a vonalakat, úgy mentünk tovább. A három figuráns jópofa, élelmes rutén gyerek volt. Ha már nem volt rácsatlakozva, meglátszott a záróhiba. Nem jött össze a két vonal. Már mondta, hogy Lacinka vigyázz, mert ez így van! Akkor másnap újra kellett mérni. Novemberben elkezdtük ezt a munkát, tavasszal végeztünk. Akkor kezdődött az erdősítés, meg a felújítás az erdőhivataloknál. Az volt a feladatunk, hogy ellenőrizzük az erdősítéseket rendezési szempontból. Nem úgy, hogy a gyakorlati kivitele milyen, hogy van, mint van, hanem rendezési szempontból. Egy szép napon bejön a Riedl Gyula, az igazgató Blickhardt Józsi bácsi titkára. Be-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

jön, azt mondja, gyere be az igazgatóhoz. Mit csináltam én, valami rossz fát tettem a tűzre, vagy kirúgnak, gondoltam magamban. Bemegyek, de jön a Szilas Géza is, a főnököm, az erdőrendezőségi főnök. Bemegyünk, rettenetesen drukkoltam. Azt mondja Blickhardt, hogy tegnap Pesten voltam, az este jöttem haza, és azt a rendelkezést kaptam fönn a minisztériumban, az erdészeti főosztályon, hogy téged rendeljünk ki Görgényszentimrére. Egyelőre csak kirendelésről van szó, három hónapra. Ott egy nagyon szép intézmény meglehetősen magas beosztásába kerülsz. Mikor tudsz útnak indulni? Jelentettem neki, hogy igazgató úr, épp most fejeztem be a térképet, tehát nincs olyan, ami hátráltatná az én útbaindításomat. Szilas Géza is megerősítette, hogy tényleg így van. Hát akkor holnapután tudsz indulni? Tudok, mondtam. Nem sokból állt összeszedni a betyárbútort. De nem is nagyon tudtam, hogy hol van az a Görgényszentimre. Volt ott egy kolléga, aki Görgényszentimrén végzett. Kérdeztem, mondd már meg bátyám, hogy merre menjek? Aztán elmagyarázta, hogy Szatmárnémetin keresztül menjek, merthogy Szászrégen mellett van. Megérkeztem oda, és Szászrégenből ki Görgényszentimrére. Csak erdei vasút járt, a GEVA görgényvölgyi erdei vasút. Nagyszerű vonatok voltak ott, tehervonatok is, a községeken végig, a Görgény völgyében. A tehervonat fölment Laposnyára, onnan hozta a hatalmas óriási fenyő-szálfákat meg mindent. Azelőtt tutajozás volt a Görgény folyón, de most már, hogy kiépült az erdei vasút, akkor megszűnt. Egy régi könyvhöz jutottam ott, amiben egy öreg református pap, Székely Ferenc írja le az 1700-as évek helybéli történéseit. Lemásoltam ezt a református egyháznál lévő kézzel írott könyvet. Megvan valahol és arra gondoltam, hogy az Erdészettörténeti Szakosztály talán valamit tud belőle mazsolázni. Úgy írtam le szóról szóra mindent, ahogy az öreg Székely leírta. Ami írásjel hiba, az írásjel hiba, ami szóhasználat, az szóhasználat, pontosan úgy van, nagyon vigyáztam rá, mert szerettem volna, ha az eredeti leírás marad meg. Az eredeti könyvet megtalálni már biztos nem lehet, mert Görgényszentimrén is nagy harcok voltak a II. világháború vége felé. A lelkész Szász Imre is meghalt, aki fölhívta erre a figyelmet. Ezt a könyvet már megtalálni nem lehet, szegény apám kertjében ott volt elásva a másolat a többivel, hogy maradjanak meg. Őrzöm.

Szóval jelentkeztem én Görgényszentimrén az igazgatónál. Pető János volt főerdőtanácsosi rangban az iskola igazgatója. Az öreg Daróczi Márton, aki az esztergomi szakiskolának volt a szolgálatvezetője, az



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

volt oda kirendelve. 1941 januárjában már megkezdődött a tanítás. Daróczi Márton bátyámat kellett nekem váltani. Mert neki haza kellett menni Esztergomba, mert itt meg az Ágfalvi Imre bátyám, az esztergomi szakiskola igazgatója sürgette, hogy már most menjen haza. Így kerültem én oda. Akkor 400 gyerek tanult ott, amíg én ott voltam. A szakiskolában laktam bent, az iskola konyháján kosztoltam a tanulók közt, a lakásom a tanulószoba kellős közepén volt. A legkisebb jövés-menést is hallottam. Körülményes volt ott az iskola beindítása. Az iskola alapításának 100. évfordulóján írtam egy cikket az Erdészeti Lapokban. Már csak azért, mert ha nem tudja valaki, hogy volt az az iskola, az máshonnan úgysem tudja meg. Sajnos Pető János bátyánk, az igazgató meghalt. Tanár volt ott akkor Lukács Nándor erdőtanácsos, tudomásom szerint már nem él, tanár volt a Herceg Tibor, most halt meg, jelent meg róla cikk az Erdészeti Lapokban, Ajtay László volt ott tanár, úgy tudom, már ő is meghalt, Szász Imre volt református lelkész, hittantanár, az is meghalt. Volt ott egy Petelei nevű határőr őrnagy, Marosvásárhely kerület határőreként a védelmi szolgálattan gyakorlati részét tanította, mert ilyen is volt az iskolában. Elméleti és gyakorlati rész. Éppen úgy mint Esztergomban annak idején, vitéz Lajtavári Andor csendőr százados, az esztergomi csendőrszárny parancsnoka tanította a védelmi szolgálat gyakorlati részét. 70 éves volt akkor a csendőrtesület, és sok mindent tapasztaltak ők már akkor. Ezt igyekeztek adni, mert rengeteg ember, sok kollégánk, barátunk esett áldozatul az orvvadászoknak. Volt, hogy vacsorázott a család az erdészházban, az ablakon keresztül lőtték agyon az erdészt. Mert egy kicsit keményebben fogta, amit fogni kellett, hiszen kötelessége volt. Azért kellett aztán tanulni, hogyan megy egy igazoltatás, hogyan kell kivédeni bármilyen támadást. Hogy hogyan kell megfigyelni a bűnözőt, milyen a haja, milyen ing vagy milyen kabát van rajta, mi van a lábán, mi van a kezében, merre szaladt, hogy ment. És Petelei határőr őrnagy ezt nagyon sulykolta a fiúkkal. Azonkívül volt egy ottani állami iskolai igazgató, Szenthe László nevű igazgató-tanító, akinek a fia erdőmérnök lett, aki éneket meg sok minden más érdekeset tanított. Hát így nézett ez ki Görgényszentimrén. Saját villanytelepe volt a szakiskolának, még a falunak is adott belőle. Volt egy villanytelepi gépészünk, aztán fogatunk, nem is egy, nagyon príma lovakkal. Meglehetősen nagy volt az iskola konyhája, saját pékműhellyel. Volt a tanulók között egy, aki megunta a pékmesterséget, és beiratkozott a szakiskolába. Igen ám, de az iskola meg be volt rendezkedve a sütödére, már ré-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gebbről, még az első háború előtti időszakból, mikor megnyílt. Így aztán a kenyeret is sütötte, mert neki az volt a feladata, nappal meg bent ült a tanteremben, hiszen tanulni kellett. De reggel korábban kellett neki felkelni, hogy kisüljön a kenyér, meg aztán este bekovászolni. A többinek is dolgozni kellett, mert ott mindenkit megtanítottunk dolgozni. Elképesztő, hogy milyen állapotok voltak, mikor én odakerültem és még utána is. Volt magyarországi, tehát ún. anyaországi magyar, meglehetősen népes létszámmal. Volt erdélyi magyar, tehát nem székely, hanem magyar. Volt erdélyi székely, volt erdélyi szász, volt bácskai sváb, nem titkolták, hogy ők kik. Kiváló jó gyerekek voltak. Volt kárpátaljai rutén, volt kárpátaljai magyar, volt felvidéki magyar Ipolyság meg egyéb térségből, de ők már a csehek alatt nőttek fel, és úgy kerültek be hozzánk az iskolába. Volt olyan, nem hiszed el, hogy bocskorban, szalmakalapban, meg ebben a bő kendervászon nadrágban jött az iskolába. Nem leszólásként mondom. Aztán kezdtek egy kicsit összemelegedni, elmúlt a veszély, hogy egymás torkának ugorhassanak. Közös nevezőre kellett hozni őket. Mire a két év letelt, úgy mentek el, olyan egyformák voltak gondolkodásmódban, viselkedésben, öltözésben és amellett a tudásban is, mintha testvérek lettek volna mind az ötvenen. Mert százfős volt az iskola, ebből 50 elsőéves, 50 másodéves. Van itt egy tablókép, ami véletlenül megmaradt, mert vagy kétezer képem, meg mindenféle odaveszett. Ez végtelenül jó banda volt, sok mindent el lehetett velük érni. Igaz, hogy éjjel-nappal köztük kellett lenni, mindenre meg kellett őket tanítani. Ezt a heterogén társaságot összehozni. Elképzelheted, hogy az anyaországi magyar hogy viszonyult a székely gyerekhez, az úgy mondta, hogy süríggük csak ide, ami azt jelentette, hogy fordítsuk oda. Csúfolták egymást, meg minden. De erről leszoktattam őket. Igaz, hogy volt akinek ez nem is tetszett, aki haragudott érte. Keménynek kellett lenni, de úgy csináltuk, és kibírtuk. A legnagyobb résznek, akinek megvolt az előképzettsége, tehát meg volt neki a négy polgárija vagy négy gimnáziuma, vagy kereskedelmi iskolája volt, azok mind a kincstárhoz mentek. Meg a csíki magánjavakhoz, uradalomhoz. Legtöbbjüket, akik az államhoz kerültek, mind kinevezték erdőkezelési gyakornoknak. Mert nagyon nagy volt akkor az emberhiány.

Na, így volt a görgényszentimrei világ. A fegyelem az nagyon kemény volt. Reggel fél 6 órakor volt az ébresztő, utána kiugrás az ágyból, ágymegvetés, takarítás, meg tisztálkodás, meg mindenféle, és utána 6 órakor már sorakozó télen-nyáron, ha esett, ha fújt. Én csináltam



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a beosztást nekik. Volt, aki egy egész hetes szolgálatra volt beosztva. Az étteremben ők szolgáltak fel, az éttermet nem ők takarították, azt a konyhaszemélyzet, de felszolgálni nekik kellett. Voltak akik a tűzrevalót – mert fával tüzeltünk a hatalmas nagy tűzhelyekben – a pékműhelybe készítették be. Aztán a másik része a társaságnak vagy az internátusban takarított, vagy a fürdőszobában. Akinek már más munka nem jutott vagy nem volt beosztása, az a folyosókon, és az udvaron tevékenykedett. Reggel fél 7-kor már reggeli volt. Addig el kellett végezni mindent. Nem lehetett lazsálni vagy nyújtózkodni. Fürdés az mindig este volt vagy munka után, mert 2-től 5-ig gyakorlati foglalkozás volt. Abban aztán volt minden. A favágástól kezdve a csemetekertig, a konyhakerti, meg az erdei munkáig mindenféle. Utána stúdium. A stúdium megkezdése előtt volt egy kis idő, hogy lemosakodjon, tisztálkodjon, aztán mikor elkezdte a stúdiumban a tanulást, akkor irány a tanterem, és ment a magolás. Így ment ez. A vacsora 7 órakor volt. Vacsora után aki kész volt a leckéjével, azt csinálhatott, amit éppen jónak látott, de ki nem mehettek. Csütörtökön 5 óra után volt egy órahossza bevásárlási kimenő. 9 órakor takarodót csengetett az éjjeli ügyeletes. Négyen teljesítettek éjszakai szolgálatot, ellenőrző órával. 9-től 11-ig, 11-től 1-ig, 1-től 3-ig, 3-tól ébresztőig, fél hatig. Kilenc óra 10-kor az iskolaügyeletes oltotta a villanyt. Akkor már feküdni és aludni kellett, és nem volt sétálgatás meg ilyesmi. Volt, amelyik próbált kiszökni, de azt elcsíptem. Volt egy ellenőrző óra. Az úgy nézett ki, hogy kulcsot kellett beletenni, ami egy jelet tett. A kulcsok ki voltak rakva összevissza, be volt hálózva vele az egész iskola területe. Így sohase lehetett kiszámítani, hogy hány óra hány perckor hol jár az éjjeli ügyeletes. Volt, hogy odament. A kulcs el volt téve egy kis kazettába, amit szintén kulccsal lehetett zárni, nyitni. Az ügyeletes kivette a kulcsot, húzott egyet rajta, és ezzel lyukasztott egy szalagon. Így lehetett látni, hogy hány óra hány perckor hol lyukasztott. Ezt előre megadták nekik. Ha megfordítva lyukasztott, az is kisült. Reggel, amikor kibontotta a napos, már láttam, hogy ez az ember másképp lyukasztott, vagy elaludt. Így ment. Nem volt ott főbenjáró bűnös dolog, ki nem csaptak senkit, bukás is csak egy-kettő fordult elő, az is azért, hogy az első félévben egy kis figyelmeztető legyen, de egyébként a jó szándék megvolt. Az történt még, hogy mikor a takarodó után lefeküdtek, és valamelyik mégis tanulni szeretett volna, elcserélte az éjjeli ügyeletességet. Azt mondta, komám, ma te vagy a második vagy az első számú ügye-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

letes. Az nagyon jó időpont volt, mert akkor még fönt tudott lenni, és magolta a törvényt, mert szóról szóra kellett vágni. A legrosszabb mindig a második meg a harmadik ügyeletesi poszt volt. Az piszok rossz volt. Akkor már aludt is, de még ki se aludta magát, ballagott, és magolt egy kicsit, akkor ment, mormolgatta magában. De aztán meg is volt az eredménye. Annyira örvendetes volt, amikor visszajöttek, és boldogan mondták, hogy kinevezték erdőkezelési gyakornoknak. Nagyon szerette őket a direktorunk. Aztán nyári tanulmányi kirándulásokat kellett volna szervezni. Gondnokságokhoz, ide-oda. Pető János bácsinak, az igazgatónak az volt az elmélete, hogy ezek a gyerekek itt nőttek föl, a legnagyobb része hegyek között, erdőben, ezeket nem ide kell vinni, ezeket én fölviszem Pestre – mondta. Kiadta a rendelkezést, hogy Pestre visszük őket, úgy készüljenek. Fölpakoltuk az egész társaságot vonatra, egész éjszaka utaztunk, délelőtt Pestre értünk, hoztuk az élelmet, meg sok mindenfélét, ami szükséges volt. Aztán városnézés, színházlátogatás, a bábszínháztól kezdve mindent meg kellett mutatni nekik, mert addig nem látták. Operettszínház, Nemzeti Színház, Állatkert, mezőgazdasági múzeum, Vajdahunyadvár, és így tovább. És hogy legyen erdészeti program is, kimentünk Budakeszire az erdőhivatalhoz. Az erdőhivatal elnöke akkor már dr. Ijjász Ervin erdőtanácsos volt, akit említettem előzőleg, az Erdészeti Kutatóintézetnél teljesített szolgálatot, amikor én ott voltam. Tudtam, hogy ott van, és nagyon megörültünk egymásnak, mikor összetalálkoztunk. Nagyon megvendégelték ott a tanulókat. Jó másfél hét után mentünk vissza Görgényszentimrére. Örök élmény maradt nekik.

Görgényszentimrén aztán 18 tagú fúvószenekarunk volt. A marosvásárhelyi 27. székely honvéd gyalogezred zenekarának a karmestere tanította őket. A hangszereket Pető igazgató úr kunyerálgatta össze innen-onnan. Ha „olyan valahol" jelent meg, akkor összehívta a fiúkat, na énekeljetek valamit. Tudta, hogy könnyen nyílik a pénztárcájuk, akkor mondta, hogy adjál már nekik hangszerre valót, ne így kornyikáljanak, mert van zenekarunk is. És akkor adtak. Így gyűlt össze a 18 tagú fúvószenekar. Volt ott kisdob, nagydob, mindenféle, volt kiskocsi, amelyik vitte a dobot, csak nem póniló húzta, hanem az egyik tanuló. Aztán volt a tanulók között egy Pápai László nevű, nagy magas fiú, az volt a másik karmester. Úgyhogy mikor a karmester nem tudott ott lenni, mert fizetni kellett neki, akkor ő volt ott a kivonulásokon mert valakinek vinni kellett a karmesteri botot. Így ment ott akkor az élet.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Dr. Ajtay Sándor nagyon szeretett odajönni, ő jött le mindig vizsgabiztosnak. Meg Rabó Gyula is. Megerőltető dolog volt ott tanítani, mert mondom, majdnem éjjel-nappal talpon kellett lenni, és mindent, még enni, inni is meg kellett tanítani a fiúkat. Meg hát hogy használja a lehúzós angol vécét, ilyen dolgokkal kellett kezdeni. Nem volt egyszerű. Ha valakinek be kellett avatkozni, az én voltam. Mert ott volt az öreg Kotta János bácsi, üzemi főtiszt. Ő volt a pénztáros. Akkor volt egy Moldován Dénes nevű erdészeti üzemi segédtiszt. Idősebb ember, ő volt az élelmezés anyagkezelője, olyanformán, hogy ő csinálta az étlapokat, meg hogy mi legyen a vacsora, ennyi gramm, ennyi deka. Azelőtt a katonaságnál szolgált, és ott is ezeket csinálta, hát roppant otthon volt ezekben a dolgokban. Ott volt még Hajdú Flórián, az tatarosi volt. Nagyvárad mellett van Tataros község, de román származású fiú volt. A román időben a brigadériskolát, a román erdészeti, főerdőőri iskolát végezte Görgényszentimrén, és ő ott is maradt. A felesége odavaló magyar lány volt. Tudott románul, de sose volt az, hogy ők egymással elkezdtek volna románul beszélni. Mint kuriózumot említem meg, hogy a Pető János, amikor megírt egy felterjesztést ideadta nekem átolvasásra, és azután küldték el. Azt, hogy még mit kell írni, azt maga tudja, mondta. Ő a román vasutaknál volt mérnök és mikor megtudta, hogy Észak-Erdély visszakerül Magyarországhoz, akkor gyorsan kikönyörögte, hogy helyezzék át Kolozsvárra, a kolozsvári erdőigazgatósághoz, mert az akkor még román erdőigazgatóság volt. Nem tudta elviselni az olyan megszólításokat, hogy nagyméltóságú miniszter úr, meg hogy kegyelmes úr. De hát ez volt az előírás. Ha nem így szólt a megszólítás, akkor visszadobták föntről. Ez volt a formula, de ő ezt nem tudta bevenni. Mindig ideadta nekem, azt mondja, maga tudja, hogy ide mit kell írni. Ilyen élmények is voltak ott.

Letelt a három hónap, megjelent a Rabó főtanácsos úr, a személyzeti osztályról az oktatási rész vezetője. Jelentem neki, hogy letelt a három hónap. Csendes ember volt, rám néz ravaszul, mosolyogva, azt mondja, na, most aztán csak az a kérdés, hogy akarod? Vissza akarsz menni az üzembe, vagy pedig itt maradsz. Mondom, főtanácsos úr, jelentem, legszívesebben visszamennék az erdőigazgatósághoz. Mosolyog, mosolyog, azt mondja, hát tudod mit, maradj itt. Most te tegyél a mi kedvünkre, aztán majd eljön az idő, mikor mi is teszünk a te kedvedre. Főtanácsos úr, jelentem, itt maradok, mondtam. Így maradtam ott. Visszavonták a kirendelési ügyiratot, és megjött a végleges áthelyezés



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Görgénybe. Igen ám, de amikor már magasabb szempontokat figyelembe véve behívtak a harctérre, már akkor nem tudott a kedvemre tenni.

De nem panaszkodhattam, mert rangsorban mindig a rangsor elején voltam. A mostani üzemmérnöki képzést figyelembe véve, tulajdonképpen azokat a teendőket, láttam el. Ha végigmehettem volna a rangsoron, és nem törölték volna el, ami az előmenetel volt az államerdészetnél, akkor lehettem volna üzemi főtiszt, üzemi főintéző, üzemi tanácsos mint főtanácsos, fölmehettem volna az ötödik fizetési osztályig. De eltörölték, amikor jött a nemzeti vállalatosdi meg mindenféle. No, ez volt a görgényszentimrei rész. Még annyit, hogy a MEVME, az erdészeti és vadászati segédszemélyzet egyesületétől – akkor már nem a Daróczi volt a titkár, hanem vitéz Szekeres Károly, a tatabányai erdőgazdaságtól – lejöttek Görgénybe, fölvenni a kapcsolatot. Még akkor működött ez az egyesület, a háború végéig. Az volt az egészben a nagyon szép, hogy egy gyönyörű országzászlót csináltatott ez a szervezet Görgényszentimre községnek. Lehozták, és nagy parádéval átadtuk nekik a zászlórudat, amit mi csináltunk. Gyönyörű fenyőt hoztak le a havasokból erre a célra. Szépen fölállítottuk, és parádés országzászlószentelés is volt, amit aztán később összeszaggatták dühükben az illetékeseket. Mindig nagy figyelemmel kísérték az egyesületben a tanulók sorsát, néhány a háború után át is került. Például Barabás Ferenc nevezetű erdészetvezető ugyancsak Görgényben végzett. A pörbölyi erdészetnek a vezetője lett. Most már nehezen tudnám összeszedni őket, hogy ki merre van közülük. Görgényszentimrén egyetlen egyszer jártam azután, amikor Marikával együtt elmentünk egy erdélyi útra, és útba ejtettük Görgényszentimrét is. A háború alatt a város egyik része teljesen leégett. Mert mezőváros volt annak idején, és nagyon jó kulturális központ. Két erdőhivatal is volt ott. Az egyiknek Györke Ernő, a másiknak Mátyás Vilmos volt vezetője. Orvos is volt kettő, gyógyszertár, körjegyző, jó postája, meg sok más egyéb. Sok minden megváltozott. A kapu, ami annak idején a szakiskola kapuja volt, az is elpusztult már. Marikával körülnéztünk, följebb mentünk Laposnya felé, onnan visszafordultunk és jöttünk. Csináltam pár diafelvételt.

*Találkoztatok-e utána újra a régiekkel?*

Említettem, hogy ide átkerültek néhányan. Mikor mi ott jártunk, már nem találkoztunk senkivel. A városka elrománosodott, és nagyon



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

elhanyagolódott. Nézegettük, csináltunk felvételeket, aztán más egyéb atrocitás miatt, ami ért bennünket az úton, hazajöttünk. Összetörték az autónkat, hátulról belénk jött egy teherautó. Elromlott az idő, elkezdett szakadni az eső. Meg az a töméntelen bivalyfogat. Rengeteg bivalytrágya volt az úton, ráhullott az eső, gondolhatod, hogy még a teteje is csupa bivalytrágya volt a kis Fiatnak. Nem győztük utána mosni a patakban. Aztán még más probléma is volt. Mocskos benzint kaptunk Kolozsváron, piszkos, büdös, vacak benzint. Amit vittünk ki kannában, az elfogyott. Egyszer csak jött egy dugulás a kis kocsiban, elkezdett köpködni. Köpött akkorákat, olyan ricsaj volt vele, aztán már nem akart menni. Elpiszkolódott az egész porlasztórendszer. Az egyik helyen beálltam a szervizbe. Volt ott magyar személyzet is, azok nagyon jóindulatúak voltak, mondták, hogy no, van itt egy ügyes gyerek, majd az megcsinálja. Elő is hívták a fiút, de életükben nem láttak olyan torinói kis 500-as Fiatot.

*Vége lett a második világháborúnak. Hogy folytatódott?*

Ahogy említettem, a felügyelőségnél kezdtem Kelebián. Egyszer csak megjelenik az akkori erdőigazgató, a Boross Gyurka bácsi. Az ő fia a mostani belügyminiszter. Hasonlítanak is egymásra. Gyurka bácsi engem nagyon kedvelt egyébként, mert olyan volt, hogy ki tudta nézni az emberből, hogy mi a helyzet. Szóval megjelent a személyzeti előadóval, Boda Jóskával, aki később igazgató lett a Szegedi Erdőgazdaságnál. Jönnek Tompára és mondják, hogy akkor téged áthelyezünk Rémbe. Megrázom magam, mondom sose voltam ott, azt se tudom, hol van. Erdőgondnokra van ott szükség, és te odamész erdőgondnoknak. Kell a te jó hozzáállásod, mert ott van egy gondnokhelyettes, akivel nem bírt az előző gondnok, a Csörsz Emil. Majd te biztos jobban bírsz vele. Gyere, üljünk be az autóba, és menjünk. Hát mentünk Rémbe. Ott aztán behívták a Csörsz Emilt, akit áthelyeztek a gyulai erdőgazdasághoz. Lényegében nem csinált rossz cserét. Volt egy leányuk, aki iskolába került. Meg Gyula akkor már jó kis város volt. Azután behívták a gondnokhelyettest, egy Alattyán András nevű, erősen lebarnult, leégett fiatalembert. Rengeteg galiba volt vele. Mondták neki: most vedd tudomásul, Csörsz Emil innen elmegy, de itt hoztuk neked a másik embert. De hogyha a legkevesebb bajt halljuk rólad, akkor téged innen úgy kirúgunk – mondta a Boda, aki nagy funkcionárius



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

volt –, hogy a lábad se éri a földet. Vedd tudomásul. Egy darabig nagyon jól megvolt az én emberem, szót fogadott, küldtem is ide-oda, menj, csináld. Menj, intézd el. Aztán elkezdett kötekedni. Volt ott egy gépírólány, azt elkezdte macerálni. Még ma is itt van a jellemzés, amit rólam az Alattyán írt, titkos jellemzést, amit nekem nem mutatott meg, de aztán mégis a kezembe került, és láttam, hogy azt írja, hogy milyen jól megvoltunk. Gyönyörű akácosok voltak ott. Nagyon kedves hely volt. Egy szép napon jön a hír, hogy átszervezés, és akkor 1950. augusztus 1-jével összevonták a régi erdőgondnokságot a jánoshalmi erdőgondnoksággal. A jánoshalmi erdőgondnok meg az a Halász László volt, akivel a szakiskolában meg a szegedi technikumban találkoztam már. Aztán összevontak bennünket, Jánoshalmát és Rémet, így átnevezték jánoshalmi erdőgazdaságnak. Az erdőgazdaság igazgatójának Tompáról tették oda az Erdélyi János nevű kerületvezető erdészt, aki pártvonalon futott. Egy szép napon jön egy telefon, hogy azonnal jöjjek Kecskemétre. Az egyesülés itt működött a Munkácsy utcában, az Erdőgazdasági Egyesülés. Kézér János volt az egyesülés vezetője, aki maga mellé vette a Fila Jóskát. A Fila Jóska meg a szabadszállási erdőgazdaságnál – ott is volt egy erdőgazdaság –, volt igazgatóhelyettes, szakmai vonalon, mert az igazgató egy Farkas István nevű fiatalember volt, akinek, nem is tudom, mi volt a foglalkozása. Motorbalesete volt, eltörte a lábát, és nem tudta az igazgatóságot vezetni. A Filát meg a Kézér behozta az egyesülés élére, hát nem vezetőnek, de helyettesnek. A Fila javasolta, hogy hát hívjuk Jánoshalmáról a Retkest, aztán a Fila helyett ő lesz az igazgatóhelyettes. A Fila akkor kint lakott Szabadszálláson. Bejövök ide az egyesüléshez, fogad Kézér, na ülj le, majd megyünk valahova. Mondom Filának, te Jóska – nagyon el voltak foglalva, tervezés meg mindenféle – mi lesz velem? Maradj csak nyugodtan, majd szólunk. Ülök, ülök. Már mindenki elment haza, már este van, a nap is lement, már majdnem sötét van, égnek a lámpák, megint mondom Kézérnek, mi van már. Maradj nyugodtan, majd mindjárt szólunk. 10 óra körül, na itt az autó, megyünk az 50 km-re lévő Szabadszállásra, az ottani erdőgazdasághoz. Odaérünk. A főkönyvelő meg egy másik könyvelő még bent volt az irodában. A főkönyvelőt Tucsek Károlynak hívták, azelőtt a Síkvidéki Erdőgazdaság Nemzeti Vállalatnál volt. Lády Géza nemzeti vállalatánál. Meg egy Koncz János nevű fiatalember, aki később szintén bekerült Kecskemétre. Később elvégezte azt a tanfolyamot, ahol ezeket az ún. erdőgazdákat képezték ki más



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

foglalkozású emberekből. Ezek bent voltak az irodában. A Fila leült, nagyon ügyes gépíró volt ott, egy tanár felesége, Ónódi Józsefné, behívatták, üljön be a gépbe, és a Fila elkezdett neki diktálni. Mondom, gyerekek, életemben nem voltam, azt se tudom... csak így... Hát, másképp ezt már nem lehet, majd neked lediktálok mindent, hogy mit kell tenni, mik vannak... Na, aztán nagyon gyorsan tudott írni a gépen az Ónódiné, Fila pedig diktált neki. Éjfél után két órakor írtuk alá az átadás-átvételi jegyzőkönyvet, amiben az volt, hogy átvettem a szabadszállási erdőgazdaság igazgatóhelyettesi teendőit, és minden le volt írva. Azt mondja akkor Fila, na én most elmegyek haza. Ő még kint lakott Szabadszálláson. Elmegy haza a lakásába, a családjához, Kézér meg mondja, gyere, mi meg elmegyünk a szállodába. Volt ott egy kis szálloda. Reggel előállt az autó, Kézér meg a Fila beültek, engem meg ott hagytak, még 8 óra se volt. Ők mentek Kecskemétre. Mondták, hogy majd menjek be a gazdasághoz, és intézzem a dolgokat. Bementem, az Ónodiné a Tucsek meg a Koncz Jancsi bemutattak a többinek. Voltak idős kollégák, akik azelőtt Bustyaházán is szolgáltak. Wágner Gyula bácsi Bustyaházán az igazgatóság személyzeti vezetője volt. Erdőmérnök volt az öregúr, aztán oda nem mehetett vissza, akkor lehelyezték Szabadszállásra. Vitéz Hendrey Gyula meg fakereskedő volt, országgyűlési képviselő. Az is itt volt. Jött egy másik, Kovács Zsigmond, hajdúböszörményi, vastag, bikanyakú, erős ember. Zsiga bácsi, ő lett a művelődési ügyek atyja. Ilyen társaság verődött össze. Mondtam, hogy ne haragudjanak, én csak segítséget kérhetek, semmi mást nem, én még csak koncepciókat se tudok mondani. Majd ők segítenek, mondták. És akkor Ónódiné felvetette, hogy a lakást meg kell oldani. Mondom borzasztó, a feleségem lent van Rémben. Egy nagyon rendes családnak volt egy nagy háza, annak egy részét nekünk kiadták. Földbirtokosok voltak és eléggé macerálták őket, örültek, hogy mi odakerültünk. Mondták, hogy majd mi meg tudjuk váltani a világot. Nem tudták, hogy én nem ilyen vonalon futottam be, hogy szakmai vonalon mentem, nem pedig pártvonalon.

*Mi volt szakmailag a fő tennivalótok?*

Minden. Fatermelés, erdőbecslés, erdőtelepítés stb. Eminens feladat volt. Így lett az egymilliomodik hektár. Azonkívül meg sok minden, ami hozzá tartozott, hogy az erdőgazdaság gazdálkodjon is. Kezdtek



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szállingózni a gépek. Először jött az ún. MRP, 40 kg-os, kétszemélyes, hosszú vezető lemezzel. Benzinmotoros. Volt ugyanilyen kivitelű, csak elektromotoros, de ahhoz vezeték kellett vagy áramfejlesztő generátor. Azután jöttek a druzsbák, utána jött a Stihl meg egyebek. Kezdtek elfogyni az ökrös fogatok. Jöttek a kisebb traktorok, nagyobb traktorok, és nagy dolog volt, mikor behozták ezeket a bolgár kis lánctalpas traktorokat. Vagy 30 ezer hektárt vígan ápoltak, elfértek a csemetesorok között, semmi baj nem volt velük, és azért termelékeny kis gép volt. Erre voltak jók, hogy az erdősítések ápolásában kapáló munkát végeztek. Az emberek úgyis kezdtek fogyatkozni, mert a termelőszövetkezetek szervezése elindult, kopott a munkaerő. Érdekes kuriózum a motorfűrészekkel. A nyárjasi erdészetnél Brilinszky István nevű körületvezető területén történt, amit elmondok. Ő később, átnyergelt, ő lett a függetlenített szakszervezeti titkár. Most itt lakik Kerekegyházán, szegény nagyon beteg. A kerületében az emberek nem akarták a kezükbe venni a motorfűrészt. Azt mondták, hogy ők ezzel nem bíbelődnek. Akkor már a fahasználati ügyeket én csináltam bent a gazdaságnál. Voltak a svéd gyalufogas fűrészek, lándzsa fogazatú, gyalus fogazatú, a svéd fejszék, a sarkító fejszékig minden, meg a hasítóékek. Volt élező ember, aki jól csinálta. Haladtak, tudtak vele keresni. De ezt a fűrészt nem akarták a kezükbe venni. Kimegyek, épp ilyen őszi, esős, sáros időszak volt, agyagos vidék a Tisza árterén meg a Tisza mellett, Lakitelek alatt ami van, Tiszakürt környéke. Na, hol van a motorfűrész. Kivitték az emberek? Nem vitték azok, azt mondták a kezükbe se veszik. No, Pista, akkor itt vagyunk mi ketten, te fogod az egyik végét, én fogom a másik végét. Te fiatalabb ember vagy, te fogod a nehezebbik végét, ahol a motor van. Az kétfogantyús volt, a másik oldal meg egyfogantyús, a könnyebb vége. Vittük a nyakig érő sárban a motorfűrészt, de messzire ám, majdnem egy kilométerre ki a vágásba. Néztek már messziről a mi magyarjaink, hogy visszük a motorfűrészt. Na fiúk, gyerünk ide mindnyájan. Hozzuk a fűrészeket is. Na most, itt van ez a rönk. Jó vastagot választottunk. Nahát akkor ti ketten vágjátok ezzel a kézi fűrésszel, mi meg Pistával, vágjuk a motorfűrésszel. Az atyafiak meg nézték körbeállva. Ezek között sok olyan munkás is volt, akik csak télire jöttek fát termelni, nem állandó munkások voltak. Elkezdtük. Persze, hogy haladtak azzal a kézifűrésszel, mert nagyon lehetett vele haladni, a motorfűrész meg hamar átérte a fát. Na most a másikat! Azt is átvágtuk. Na akkor te gyere ide, te ügyes gyerek vagy, már szak-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

munkás is vagy, te most itt fogod a motornál, te meg a másik végét, aztán csináljátok. Hát így szoktattam rá őket a motorfűrész használatára. Azután tudod mi volt az eredmény? A kézi fűrészek ott rozsdásodtak a raktárban, mert nem vették a kezükbe az úristennek se. Akkor már csak a motorfűrész kellett. Aztán jöttek az egyszemélyes fűrészek, a druzsbák, a villanyfűrészek, azok általában az ártéren, a dunabecsei erdészet területén voltak. Akkor egy szép nap azt mondják, hogy hát igen ám, de megint átszervezés. Na mi lesz? Összevonják Szabadszállást Kecskeméttel. Megint beleestünk a játékba. Összeházasítottak bennünket. Igen ám, de a székhely Kecskeméten van, Szabadszálláson maradt egy erdészet. A Barányi László, most már nyugállományba van, ő volt ott az erdészetvezető. Mind a ketten jöttünk Kecskemétre 1952 őszén, itt viselem a nyomát. Mert innen jártam haza Szabadszállásra, amíg nem tudtunk beköltözni. November 6-án, ködös, csúszós, ködszitálásos este volt, másnap ünnep, munkaszünet, mondom mindenképpen haza kell mennem. Különben is, az asztal tetején azért nem alszom. Siettem, mert a vonat már bent állt, mert akkor autóbuszközlekedés még nem volt. Reggel jöttem, este meg mentem haza. Siettem a vonathoz, mert már nagyon rövid idő volt, és azon a csúszós úton ráléptem a sínre. Az meg úgy csúszott, mint a fene. Megcsúszott a cipőm, én hasra vágódtam, odavágtam az arcomat, itt a nyoma. Másnap elmentem egy Tompa nevű orvoshoz, aki Szabadszálláson volt az orvos, aztán leragasztotta az orromat, hogy majd tessék eljönni, leveszem a ragasztást. Levette, hát össze van húzódva az orrom. Mondom doktor úr, baj van, mert nem így nézett ki az orrom ahogy kinéz. Ó, semmi baj, tessék állandóan masszírozni, simogatni. Masszírozhattam én! A porcos rész elvált egymástól és így gyógyult össze, mint egy bokszolónak. Szegény Marika, utána nézhette. Én meg úgy voltam vele, hogy egyszer elég volt odavágni, nem engedek hozzányúlni. Még emlékeztem, hogy úgy ömlött a vér házáig, Kecskeméttől Szabadszállásig, hogy minden tele volt vérrel.

*Elég sok szó esik az alföldfásításról pro és kontra.*

Ez is pénzkérdés. Mert az a probléma, hogy most ki kell gazdálkodni, ki kell hozni az erdőből a felújítás költségeit. Mert van egy csomó olyan terület, amit nem érdemes mezőgazdasági művelésben tartani. Ezeket erdősíteni kell. Eladták az összes gépet, már nincs ember, nincs



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

javítókapacitás, mert a műhelyeket is fölszámolták, cselleng bennük két-három ember, az autókat, járműveket, lakókocsikat, már mind pénzzé tették. A nyugdíjas találkozón – most volt december közepén – a Bognár Gábor, aki a felügyelőség osztályvezetője, meg az Erdészeti Egyesület helyi csoport titkára és a Várkonyi Vili, a művelési osztályvezető, nagyon alapos tájékoztatást adott, amit én egyébként is tudtam, mert hébe-hóba elbeszélgetünk ezekről a dolgokról. Meg Gőbölös Tónival is, és tudom, hogy most nagyon szorítós nekik, olyannyira, hogy a végén azt mondtam, de jó, hogy nekem ezt már nem kell csinálni.

*Szerinted meg lehet élni az alföldi erdőkből?*

Meg lehetne. Mert most már a nyakukra nőtt a töménytelen sok fenyő. Igen, de nincs neki piaca. Mert idáig ment Jugoszláviába egy része papírfának, ennek-annak, a másik része rostfának. De most egyelőre minden áll. Vannak készleteik, adogatják így, úgy, mert most már szabadáras, nincs olyan, hogy ezt csak ennyiért szabad adni. Aki kapja, marja. Aztán az a sok tuskózandó terület. Mert tarvágással van minden. Azelőtt elment a tuskó. Most már ki veszi meg? Nem veszi meg senki se a gallyfát, se a rőzsét. Azért mi is akácfával tüzeltünk, mikor Kecskemétre kerültünk. 1952 karácsonyára költöztünk be Kecskemétre a Katona József utcába. Ma már gázzal fűtenek.

Az a megnyugtató számunkra, hogy nem azért kerültünk ide meg oda, mert hogy nem voltunk használhatóak. Mindenhol megálltuk a helyünket. Bejöttünk Kecskemétre, Marika öntevékenyen megtanult gyorsírni, gépírni, meg elvégezte az irodavezető iskolát és akkor fölvették itt az erdőgazdasághoz irodavezetőnek, mert éppen az kellett. Remekül csinálta. Igen ám, de jöttek a megszorítások, amikor azt mondták, férj-feleség, mind a kettő vezető beosztásban, az nem lehet. Kit küldjenek el? Hát őt küldték el. Nem lehetett akkor a széllel szemben… Nálunk az erdőgazdaságnál dolgozott Gottlieb Nándor, akinek az öccse itt Kecskeméten a tb. igazgatóságon osztályvezető volt. Az vette föl azután a Marikát. Megint ilyen tanfolyam, olyan tanfolyam, aztán főelőadót csináltak belőle a betegellátási osztályon, amit szeretett csinálni, értette is, de ott is rajta volt a legtöbb teher, mert ott is volt, aki azt mondta, most ilyen értekezletre megyek, most olyanra. Ott volt a telefon az asztalán, de az összes érdeklődővel neki kellett foglalkozni. Beteg emberekről volt szó, akiknek fontos volt, hogy a kis táppén-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

züket minél előbb megkapják. Mikor eljött az ideje, nyugdíjba ment. Akkoriban vettük meg ezt a lakást, mikor én nyugállományba mentem. Az is úgy volt, hogy az erdőgazdaságnál még három évet lehúztam. De úgy, hogy 1975. július elsején lépett életbe az új nyugdíjtörvény, aminek egy része még most is él. Előtte még mondogattam a Barányinak, aki az igazgatóm volt, hogy Laci, most már májusban elmennék. De aztán megtudtam, hogy új nyugdíjtörvény jön, hátha jobban járok. Mondom, Laci, arra kérnélek, most maradnék még egy kicsit. Elkezdett nevetni, azt mondja, úgyse engedtelek volna el. Végül azt mondta, nem bánom, július elsején elmehetsz, de majd visszajössz! Még akkor nem tudtam mire céloz. Megjelent a dr. Tóth Károly, aki akkor már a Kiskunsági Nemzeti Park igazgatója volt. A Természetvédelmi és Környezetvédelmi Hivatalnál a Rakonczay Zoli, akivel már azelőtt is nagyon jó ismeretségben voltam, még a Mátrából, mikor ő ott főmérnök volt. Többször voltunk fönt a Mátrában hivatalos meg magánúton is. A Tóth Karcsi meg megszimatolta, hogy nyugdíjba megyek, hát jött hozzám, úgyhogy az egyik nap még az erdőgazdaság székén ültem, másnap már a nemzeti parknál. Akkor nyílt meg Bugacon a pásztormúzeum kint a pusztán, biztosan láttátok. Na, ide kellettem, kiállításokat, ezt-azt amazt csináltam, ott húztam ki a nyarat. Írtam mindent, ennyi órakor ennyi látogató, ilyen érdeklődés volt, mindent leírtam őszre, mire vége volt a szezonnak. Tóth Karcsi nagyon sokat profitált aztán azokból a jelentésekből, amit beírtam, és annak alapján tudták szervezni a többit. Reggel korán mentem, este későn értem haza a kisvasúttal. Bugactól még tovább kellett menni, a Móricgáti tanyák vasúti megállónál szálltam le, és gyalog be a pusztára, úgy volt legközelebb. És akkor este vissza. Novemberben jöttem onnan haza. Télen még újra szerződtettek úgy, hogy bent csináltam ezt-azt. Aztán akkor jött az, hogy a nyugdíjasokat leépítették. Egyik hétfőn megyek a városba – mert hétfőn volt a szabadnapom, vasárnap talpon kellett lenni kinn a múzeumnál –, kiabál valaki hátulról. Hátranézek, hát ki szalad utánam, mint az igazgató, a Barányi Laci. Várj, várj, gyere vissza! Nagy szükség van rád. Lacikám, semmi akadálya, de már le vagyok szerződve a Nemzeti Parknál. Majd felbontjátok. Nem kellett felbontani, mert éppen akkor jött el az az idő, hogy a nyugdíjasokat úgy általában mindenütt leépítették. Kaptam egy szívhez szóló levelet, hogy sajnos – bár nagyon szívesen foglalkoztatnának a Nemzeti Parknál – egyelőre nem tudják meghosszabbítani a szerződésemet. Ez nekem na-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyon jól jött, mert a szerződésem akkor lejárt, másnap meg már az erdőgazdaságnál voltam újra. Na most mi legyen? Öreg, most ezt csináld, ide menj, azt csináld, oda menj, ezt a tűz ügyet vedd a kezedbe, mert már leégett az egész mindenség. Bugacon a borókást fölgyújtották a gránátok, amiket belőttek oda, mert akkor ott volt a lőtér, másfelé is sok tűz volt. Jó kapcsolatom volt a tűzoltó parancsnoksággal, így valamennyire sikerült megfékezni a dolgot. Ha valahol rázós tennivaló volt, akkor szóltak, hogy öreg, menj már ki, csinálj valamit. Én meg mentem. Igaz, ismételten mondom, most 1993-ban, hogy nekem sose mondta senki, hogy állj odébb.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Wentzely Dénes
## (1929–)

Hát jó régen, 1929-ben Somogyban, Balatonbogláron születtem, de sajnos onnan hamar el kellett jönni, mert édesapám állami tisztviselő volt, és helyezgették ide-oda. Úgyhogy én inkább zalainak vallom magamat, habár apám meg anyám összes felmenő ága régi híres somogyi családból származik. Kanizsára kerültünk, és ott is jártam iskolába. Ott jártam polgáriba, ott végeztem a kereskedelmi iskolát, és minden vágyam az volt, hogy erdész lehessek. Mert az a helyzet, hogy édesapám ősei erdészek, vadászok voltak. Ezt akkor tudtuk meg, hogy a Wentzely név kirítt a régi magyar családok nevéből. Aki államnál szolgált 1938-ban, igazolni kellett a családfáját, hogy árja-e. Ekkor édesapám elment a Somogy megyei levéltárba, és ott írásokkal bizonyították, hogy a Johann Ádám Vencel nevezetű öreg vadász 1780-ban Bajorországból, Ederbach községből áttelepült Magyarországra, Selmecbányára. Ott lett erdészeti oktató, vadászoktató. Mint kisült, Selmecen már az 1700-as évek végén tanítottak vadászattant az akkori selmeci akadémián. Később aztán ez a Johann Ádám Vencel nevű ükapám meggondolta magát, és Somogyba jött, Bálványos kereki községbe. Itt telepedett meg. Édesapám apja már nem volt vadász, hanem az ottani uradalomban gazdatiszt. Apám és a nagybátyáim viszont igen nagy vadászemberek voltak. Apámat az I. világháború térítette le az erdész pályáról, és amikor vége lett a világháborúnak, akkor tisztviselő lett, de haláláig igen nagy vadászember volt. Több vadászterületet is bírt régebben Zalában is, Somogyban is, igen jól lőtte a repülő meg a futó vadat. Uradalmi vadászatokon apámnak a nevét mindig jegyezték.

Köztudott dolog volt, hogy az uradalmi téli vadászatok lényegében aratások voltak. Amikor nem az volt a lényeg, hogy nagy vadásztömeg



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

legyen egyben, hanem az volt a fontos, hogy minél több nyúl vagy fácán essen, mert az volt az uradalmi bevétel. Édesapám eléggé drága passziót folytatott, mert akkor ő nem állami költségen, nem kincstári birtokon vadászott, hanem a saját pénzén. Ha figyelembe vesszük, hogy évente 2–3000 darab patront ellövöldözött – a Mihalicsko-féle vadászboltból szerzett patronokat –, akkor azért meg kell mondani, hogy elég drága passziója volt az öregemnek.

Én, amikor a 40-es bakancsot kezdtem hordani, akkor már apámmal igen jó cimborák voltunk. Együtt jártunk vadászni, illetve már kisgyerek koromban, amikor még alig tudtam menni, édesapám belekötött a hátizsákjába, és úgy mentünk szántásokon, tarlókon keresztül, és éreztem, szagoltam a puskapor kesernyés füstjét.

De talán visszakanyarodok oda, hogy amikor falun megszülettem, bábaasszony segített világra. Nem volt nála olaj, amivel fölkenje a bőrömet. Azt mondja édesapám, van itthon valami egész finom fegyverolaj. A fegyver mégiscsak kényesebb, mint ez a büdös kölyök, így engem fegyverolajjal kentek, és valószínű attól a pillanattól kezdve lettem a fegyver bolondja. Amikor aztán középiskolába kerültem – sajnos a szarvasbőgések akkor is szeptemberekben kezdődtek, meg az iskola is –, választanom kellett, hogy a szeptemberi ködös hajnalokat meg estéket az iskolapadban vagy az erdőn töltsem. Apámat mindig rá tudtam venni, hogy október elején kezdjem a középiskolai tanulmányaimat. Nem voltam kiváló tanuló sohase, a matematika a legutolsó évekig sántikálva ment. Meg aztán az osztályfőnökömnek és más tanáromnak is föltűnt, hogy mindig szeptemberekben vagyok beteg. Mert volt apámnak egy igen jó barátja, egy dr. Limbeck Károly nevezetű állatorvos, aki szintén nagy vadászember volt, így mindig kaptam egy igazolást, amiben az volt, hogy „igazolom, hogy fent nevezett diák szeptember hónapban kezelésem alatt állott szülei lakásán, erős bronchitisze miatt". Aláírás, bélyegző, kész. Ezzel jelentkeztem októberben az iskolába. A „bronchitisznek" meg jót tett az erdei séta. Azt mondja a tanárom, érdekes, hogy téged ez a bronchitisz mindig szeptemberben kap el. Mondom, nem tehetek róla tanár úr, ezekkel a szeptemberi ködökkel jön. Nagyképűsködtem, nem akartam azt mondani, hogy nem is ismerem a betegségemet. Egyetlen szépséghibája volt a dolognak, hogy ez a Limbeck Károly bácsi nem emberorvos volt, hanem állatorvos. Tőlem a tanár nem kérdezte, hogy ki ez a Limbeck, én meg nem mondtam. Mert csak jobban esett nekem a szarvasbőgést, mint az



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

iskolában a tananyagot hallgatni. Hát ennek meg is lett a hátránya, mert nem voltam sose kiváló tanuló. Aztán az első iskolanapok után esténként beszámoltam édesapámnak, hogy történt a bevonulásom az iskolába. Elmondtam neki Márk tanár úrnak az észrevételeit. Apám huncutul mosolygott, egyedül az öreganyám tördelte a kezeit a terítő rojtjai alatt, hogy Jézus Mária, mi lesz a gyerekből, ha már az iskolaévet is mindig ilyen csonkán kezdi. Ha jól meggondolom, nem is vittem sokra, talán semmire se, de úgy érzem, hogy amit az őszi szeptemberi szarvasbőgéskor hallottam-láttam, azért többet érnek nekem, mint ezer iskola száz professzora.

*Emlékszel az első verebedre?*

Hogyne. Az első nyulam lelövésére is emlékszem, amit egyszer meg is írtam a Nimródban. Ott is sántikált már bennem, hogy vadászembernek születtem, mert hazudozni nagyon jól tudtam már kora ifjúságomtól fogva. Édesapámmal mentem a látrágyi dűlőkbe vadászni, meg a nagybátyámmal. 9 éves voltam, amikor apámtól megkaptam a duplacsöves húszas puskáját, kakasos puska volt, csodálatos fegyver, hát ezzel elmentünk nyulászni. Egész délelőtt mentünk kukoricásokon, szántásokon keresztül, borzalmas kínokat álltam ki, mert előttem semmi nem szállt föl, se fácánkakas, se nyúl nem ugrott. Ha én lementem a völgybe, akkor dombtetőn ugrottak a nyulak, ha fönt voltam a dombtetőn, akkor lent a völgyben szálltak a kakasok, úgyhogy már minden kínom volt. Ebédre leültünk az egyik szántás szélére. Azt mondja ebéd után az apám, te gyerek, itt ezen a gazos sávon menj végig, biztos van benne nyúl. Hát fogtam a puskát, a kutya rögtön mellém szegődött, elindultunk. Fölérek a tetőre, ugrik egy nyúl, durr, kapásból odalőttem neki. A nyúl be a kukoricásba. A kutya utána. Hát egyszer hallom, hogy sír a nyúl. Atyaúristen, megvan. Nem bíztam benne, mert csak kapásból adtam le ijedtemben egy lövést. De jön a kutyám, hozza a nyulat a szájában. Még élt, rugdalózott, és nem hozzám hozta, hanem az apám felé. Jézus Mária, ötlött bennem a gondolat, ha netalán ebben egyetlen szem sörétet nem találnak, és kisül, hogy a kutya fogta meg, apám előtt nekem nem lesz megállásom. Hát könyörögtem a kutyának, hozd ide, add ide. Megvárt amíg odaértem, leült. Odamentem hozzá, fölkapta a nyulat megint. Hát én már izzadtam. A végén megszánt, letette a lábam mellé a nyulat, nézegettem, de nem találtam sehol sörét-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

verte nyomot. Biztos, ami biztos, fogtam a nyulat, húsz lépésnyire elhúztam, a kutyát elcsaltam, és balcsővel pofon lőttem. Mint a tésztaszedő kanál, olyan lett a füle a nyúlnak. Na, fogtam és leballagtam a völgybe. Apámék ott ülnek. Na, gyerek, mi van? Odatettem apám lába elé a nyulat. Hű, milyen csodálatosan kupán lőtted. Tiszta foszlány a füle. Mondom, kapáslövés volt. Azt mondja, te, két lövést hallottunk. Mondom, azért, mert fölkelt a nyúl, távol volt és elhibáztam az elsőt. Hazafelé menet beletettem a hátizsákba a nyulat. Ahogy faluhelyen szokás, délután kint üldögélnek az emberek a házuk előtt, én nem az utcán mentem, hanem bementem a járdára, hogy lássák azt, hogy nyulat hozok. Egy helyen ki is bogoztam a hátizsákból a nyulat, és mind a négy lábát kikötöztem a tetejére, hogy két nyulat lássanak. Még kicsit meg is hajoltam, hogy jobban lássék. Kérdezték, Dini, sikerült? Mondom, igen, két nyulat sikerült lőnöm. Hazaértünk, ahol nagy örömmel fogadott a család, aztán én bújtattam ki a nyulat a bundájából. Nem azt vacsoráztuk, mert más volt a vacsora. Egyszer csak látom ám a combjában, hogy négy sörét volt. Kiáltottam a kutyának, gyere csak ide, nézd meg, nem te fogtad nekem ezt a nyulat, hanem én lőttem. Odajött kényeskedő pofával, megszagolta a sörétverte nyomot, és méla undorral kiment. Elszégyellte magát, hogy meggyanúsított, hogy ő fogta nekem a nyulat. Mindig is az erdő volt az istenem, a legfőbb szentségem.

Talán ott kezdeném, hogy az erdő papíron négy betű. És az olvasótól függ, hogy mit ért rajta, a lelki szeme mit lát, mit érez, amikor ezt a négy betűt olvassa. Látja-e a fákat, a kérgükön a mohákat, a páfrányt, vadvirágot, érzi-e az erdő hűvösségét, a moha szagát, hallja-e a madárdalt? Nekem ez a négy betű mindig ezeket idézgette. Amikor elvégeztem Kanizsán a kereskedelmi középiskolát, akkor az igazgatóhoz be kellett menni megmondani, hogy mi szeretnék lenni. Az igazgató nagy megrökönyödésére bejelentettem, hogy erdész akarok lenni. Nem kapott levegőt. Édes fiam, a kereskedelmi iskola nem erre predesztinálja az embert, nem is erre tanítottunk benneteket. Hogy a nemzeti bank, meg a könyvelés, és hogy a nemzeti banknak itt vannak a kérvénylapjai, hogy... Mert 18-an érettségiztünk, és megvolt már mindenkinek a helye. Igazgató úr, ne tessék haragudni, de én erdész akarok lenni. Azt kérdezi, talán erdőmérnök? Mondom, nem, erdész. Azt mondja, jól van, te tudod. Beadtam a kérvényemet az akkori esztergomi alerdész szakiskolába, és nem jött be, nem vettek fel, visszaküldték az űrlapomat azzal, hogy osztályidegen vagyok, nem tudnak alkalmazni. Ez 1949-ben volt.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Elszegődtem a Dél-Zalai Erdőgazdasághoz, aminek akkor is Kanizsán volt a központja, napszámosnak. Gondoltam, hogy fizikai munkásként kezdem, és majd a következő évben újra megpróbálok elkerülni valamelyik erdész szakiskolába. Hát az bizony nem jött be, mert helyette júliusban kaptam egy katonai behívót, és behívtak katonai munkaszolgálatra. Három évre vittek el. Vagy húszezren voltunk, mindenféle rendű-rangúak; gyerekek, grófok, papnövendékek, földbirtokosok, katonatisztek gyerekei. Én is ezek közé kerültem be, és hát bizony jó messzire sodródtam az erdő világából. Mégpedig szénbányába. Először Tatabánya vizes, omladozó vájataiban bontottam a szenet, utána meg Monte-Komló poklában. Hát az egy borzalmas volt. Itt bizony fogcsikorogva bontottuk a szenet. Féltem a holnapoktól, nem tudtam, hogy mikor lesz vége, és azt se tudtuk, hogy meddig tart. Kanizsa akkor határsáv volt, és féltettem édesapámékat, hogy ki fogják őket telepíteni. Mert abban az időben a jugoszláv határon óriási kitelepítések voltak. Azért is féltettem édesapámat, mert tudtam, hogy ő nem engedi magát elvitetni. Inkább meghal, de el nem megy Kanizsáról. Később megtudtam, hogy nem voltak a kitelepítettek listáján. Apám szókimondó ember volt, aki nem váltogatta a véleményét, és mindenkinek megmondta, amit gondolt. Apámnak olyan érdekes arcjátéka volt, amelyen mindig is kiült a gondolata. A szem a lélek tükre, mondják, de neki az arca volt a lélek tükre. Rögtön kiült az arcára, amit a lelkével látott, gondolt. Ő nem akkor sírt, amikor nevetni kellett volna, ezt a művészetet meghagyta a művészeknek, az ő arca mindig azt mutatta, amit belülről érzett. Akár 1940-ben, akár 1950-ben történt is. Csak az volt a különbség a két évszám között, hogy addig, amíg 1940-ben karakán embernek tartották, addig 1950-ben már ellenségnek.

1954 októberében nagy sietve leszereltek. Később tudtam meg a katonaságnál, hogy különleges elbírálásban részesültem. Nem tudtam, minek köszönhettem. A parancsnokok – akiknek úgy voltunk odaadva, hogy csak a bőrünkkel kell leszámolni –, úgy éreztem, mintha kicsit kivételesen bánnának velem. Lehet, hogy csak az alkatom miatt, vagy azért, mert amit mondtak, mindig végrehajtottam. Százszázalékos munkát kellett végezni. Első időben bizony nem ment, főleg amikor egy-két jó gyerekkel meg papnövendékkel voltam egy brigádban. Én se szoktam hozzá a bányamunkákhoz, meg odahaza se volt bányánk, nem tudtam előre gyakorlatozni. A végén aztán belejöttem ebbe is. Az egyik felügyelő megkérdezte tőlem, hogy tulajdonképpen



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tudja maga, hogy miért van ennél az alakulatnál? Mondom, ha csak azért nem, hogy mi mindig magyarok voltunk, akármilyen rendszer volt, mi nem voltunk semmiféle nációnak se talpnyalói, se szekértolói. Azt mondja, akkor kíváncsi rá? Mondom, föltétlen. Erre azt mondja az írnok, menjen be az irodába, addig én kint maradok a folyosón, és keresse meg a káderlapját. Tudtam, hogy a legutolsó vagyok a névsorban, gyorsan megtaláltam. Csodálatos káderlap volt. Az volt ráírva, hogy értelmiségi családból származik, politikailag teljesen közömbös, ellenséges beállítottságú evangélista papnövendék, soviniszta. Elolvastam ezt a pár jelzőt magamról, és gyorsan visszatettem. Na, kérdi a koma, megtudtad? Mondom, meg. És mit szólsz hozzá? Mondom, teljesen kivagyok. Hát egyszer, hogy értelmiségi családból származom, ez egyértelmű. Politikailag közömbös vagyok, igen, az voltam, mert apámat se érdekelte sose a politika. Ellenséges beállítottságú? Lehet. De az, hogy én evangélikus papnövendék hogy az ördögbe lehettem, mikor még rokonom se volt evangélikus, ez sehogy se fért a fejembe. Azt, hogy soviniszta vagyok, a mai napig merem vállalni, mert nekem az erdő ott kezdődik, hogy magyar. Függetlenül attól, hogy ezért sokan megvetnek, hogy ez visszás valami. Nem az a kimondott soviniszta, amit arra értenek, hogy mindenkit meg kell ölni. De én először magyar vagyok. Aztán a végén kisült, hogy ez az evangélikus papnövendék titulus hogyan kerülhetett rám. Amikor 1945-ben összeomlott a front, mi kint laktunk egy tanyán, majd visszamentünk Kanizsára a lakásunkra, ahol csak a négy üres falat találtuk. A szomszédok, a német, orosz, mindenféle katonák mind vittek magukkal valami szuvenírt, csak a falakat nem vitték el. Ebből adódott, hogy még ruhám se maradt. Kezdődött az iskolaév, édesanyám ismerősei, tanártársai mondták, hogy te Vili, ha nem sértünk meg, a gyereknek tudunk adni, mert a fiam elesett a háborúban, ugyanekkora langaléta volt, itt van a ruhája. Örültünk, hogy valamit kaptunk. Abban az időben a diák egyenruha az a bizonyos Bocskai egyenruha volt, a vitézkötéssel. Sötétkék alapon fekete vitézkötéses sapkával. 1947–48-ban ez a viselet nem volt a DISZ-é, és édesanyám azt mondta, vegyétek le róla a vitézkötést, mert az kellemetlen. Olyan sújtások voltak ezek. Édesanyám ezeket levette. Igen ám, csakhogy meg volt fakulva a ruha, és ott, ahol a vitézkötés volt, sötétebb maradt. Mondom édesanyámnak, varrd vissza, hát sokkal rosszabbul néz ki, mert úgy néz ki, mintha szedett-vedett valami volna. Édesanyám visszavarrta, és így jártam iskolába. Utána kezd-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tünk gondolkodni azon az evangélikus papnövendékeskedésemen. Régen a teológus diákoknak ilyen volt az egyenruhájuk. Gondolom, valami tirpákiából ideszármazott atyafi emlékezett rá, hogy Nyíregyházán vagy Debrecenben látott ő ilyen papnövendékeket, ergo ez a gané is az lehetett, beírta a káderlapra. Hát az a három év. Azt szerettem volna, ha az életemből nyomtalanul eltűnik, illetve helyette az erdésziskolát végezhettem volna, de ez nem jött be.

*Ne haragudj, hogy közbevágok. Csak a történelmi hűség kedvéért kérdezem: volt ott a bányában valami érdekes figura?*

Csodálatos összetételű társaság volt. Nagyon soknak a nevére és fizimiskájára emlékszem. Ezek az emberek nagyműveltségű családból származó gyerekek voltak. A legkisebb iskolai végzettség érettségi volt. Másod-harmadéves egyetemistákat is behívtak. Volt közöttük nagytudású matematikus, gépészmérnök-hallgató, erdőmérnök-hallgató. Géza barátom, akit másodéves korában tettek ki az egyetemről. Dánielt is, aki egy horthysta tábornoknak volt a fia, egy matematikai zseni. Később megtudtam, hogy ezeknek a 40–50%-a 56-ban kiment külföldre, és igen jól befutott, tudós emberek lettek. Állítom, hogy ezek a mai napig hiányoznak az országból. Mert ha ezeket megbecsülik, a magyarságnak, a magyar népnek óriási sikereket tudtak volna hozni, mert ott kint ezek mind befutott emberek. Érdekes felkészültségű emberek voltak, akik a méltóságukat ott is megőrizték, abban a borzalmas kőkorszaki hangulatban. A bányászok eléggé primitív és a munkától elgyötört emberek voltak, és éreztem, hogy hatással voltak rájuk ezek az emberek. Ezek nem üvöltöztek, nem káromkodtak, a legnagyobb igyekezettel csinálták a dolgukat. És látták a bányászok is, hogy hoppá, ezek nem gazemberek, ezek nem azért nem csinálják, mert nem akarják, hanem fizikai erejük nincs. Hagyták, hogy maguktól jöjjenek rá a fogásokra. Egy-két hónap múlva ezek a fiatalemberek olyan jó csillések lettek, akiket már meg is szerettek a bányászok. Látták, hogy ezek nem szedett-vedett társaság, tehát nem az úgynevezett osztályellenség, reakciós meg fasiszta banda, amivel minket odavittek, hanem sorsüldözött gyerekek. Benn a körletben is, ahol el voltunk helyezve, volt egy csomó beszélgetés. Volt közöttünk egy-két primitív gyerek is, azok is hozzájuk hasonultak. Magától értetődő volt, hogy tanulni lehetett egyikének a másikától.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Nos, amikor hazakerültem, bementem a kanizsai erdőgazdasághoz. Megtudtam, hogy ez az erdőgazdaság nem tud fogadni. Összeszedtem szerény kis batyumat, és bekéretőztem a keszthelyi erdőgazdasághoz, ahol 1959-ben már sok barátom volt. Elmenekültek a kanizsai erdőgazdaságtól, ahol bizony elég bizarr vezérkar gyűlt akkor össze. Idejött a volt igazgatóm is, a főmérnök is, később meg több osztályvezető. Szívesen fogadtak, és attól kezdve az életem napos volt. Levelezőn elvégeztem a soproni erdészeti technikumot. Az évek alatt letettem 8–10 szakvizsgát. A Balatonfelvidéki, a Sümeg–Tapolca közötti országút mellett lévő, nagyon szép bükkös erdőbe, Uzsára kerültem, először kerületvezető erdésznek. Négy évig voltam kint kerületbe, utána pedig használati műszaki vezető lettem az erdészet központjában. Csodálatos életet éltem, igazi életet éltem. Rezervátum is volt ez az erdészet. Az erdészetvezetőnél – aki szintén egy régi erdész famíliából származott –, ott kezdődött az ember, ha valaki erdész volt. Csodálatos, szép életem volt. Fegyvereim voltak, kutyákat tartottam, az volt a hobbim, hogy családjától elszakadt vadmalacokat neveltünk az udvarunkon, meg őzet. Igen vidám fickó voltam, sokan megkedveltek, és úgy érzem, hogy szeretnek még a mai napig is. Az én lakásom egy nyitott terület volt mindenkinek, és nagyon sokan szívesen is jártak hozzám.

A vadászat hozzám nőtt, olyan értelemben, hogy gyerekkorom óta állandóan puskaporszagot szaglásztam, ami itt kiteljesedett bennem. Itt vadászhattam. Az erdészetnek a vadászati dolgait is egy darabig vezettem. Nagy disznóvadászatok voltak, olyanok, ahogy a nagykönyvben meg vannak írva. Az uzsai erdészetet a Honvédelmi Minisztérium átvette, és attól kezdve aztán a Honvédelmi Minisztérium állományában voltam. Mindenki kapott fegyvert, mindenki kapott egyenruhát. Kötelező volt a vadászat, nagyon sok vadat tartottunk. A minisztérium elrendelte, hogyha augusztus utolsó heteiben, a szarvasbőgés előtt két héttel a személyzet gyilkos bikával találkozik, azt nyugodtan lője oldalba, hogy ne zavarja a szarvasbőgést. Éltünk is ezzel a lehetőséggel, jó néhány érdekes bikát én is oldalba tudtam törölni így. Sok agancsot gyűjtöttem. Az Állami Erdőgazdaságnál az erdésznek a dúvadon kívül nemigen jutott, legfeljebb ha nyugdíjba ment, nyugdíjazás előtt kapott az igazgatótól egy őzbakra vagy egy selejt bikára kilövési engedélyt. Itt viszont minden évben a 4–5 őzemet, 2 szarvasomat meglőttem. A vaddisznót meg a vadkárelhárításban, amennyit az ember győzött, annyit lőhetett. A téli nagyvadászatok, azok viszont



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

óriási protokollvadászatok voltak, egész hadműveleteket hajtottunk végre, csodálatos összhangban, igen fegyelmezett munkamódszerekkel. Érthető is, két nap alatt 40–50 disznó esett egy-egy ilyen nagy vadászaton. Csodálatos, szép, élményekben gazdag életem volt ekkor. Itt éltem 1975-ig, az uzsai erdészetnél, amikor aztán elváltam, és világgá mentem a szó szoros értelmében.

Érdekességként elmondom még, hogy ez az agancs, ami itt a falon van, ez egy aranyérmes bika. Amelyik a lelkiismeretemet még a mai napig is nyomja. Ugyanis ez egy fekete lövésem volt. Nem orvvadászkodással, hanem mikor megtudták az erdész barátaim, hogy elmegyek tőlük, akkor fölkerestek, és azt mondták, hogy Dini bátyám, szeretnénk tőled elbúcsúzni. Gyere ki az egyik vadászházhoz egy délután, elbeszélgetünk, egy-két korty bort elfogyasztunk, elbúcsúzunk tőled. Nagyon meghatódtam, és el is mentem, ki a vadászházhoz. Ott már kotyvasztották a finomabbnál finomabb vacsorának valót, amikor az egyik azt mondja, hogy te Dénes bátyám, mutatok neked valamit. Gyere, kimegyünk egy magaslesre, és mutatok neked valamit. És a vállára kanyarította a puskáját. Mondom, miért hozod a puskád? Nekem akkor már nem volt puskám, leadtam, mert fölmondás alatt voltam. Ilyenkor a fegyvereket le kellett adni a szolgálatvezetőnek, csak a távcső volt a nyakamban. Azt mondja, hátha találunk rókát vagy valamit. Kimegyünk egy magaslesre, még olyan délután 6–7 tájban volt. Fölülünk, azt mondja, figyeld meg, hogy mi fog ide kijönni. Egy jó negyedóra múlva a tisztáson megjelent ez a bika. Csodálatos volt. Azt mondja nekem, ezt neked szántuk. Ezt egy főhajjakendnek én figyeltem ki.

Csak egy pillanatig gondolkoztam, aztán elvettem a puskát, és a lövésem zaját sokszorosan verte vissza a hegy. Mire odamentünk hozzá, már nem élt. Óriásinak tűnt ez a bika. Főleg akkor, mikor a szemében egy könnycsepp még nagyobbra, vastagabbra hozta az agancsát. Aztán levettük a fejét, bevittük a vadászházhoz. Már vártak a többiek, bevittük a pajtába, hát a lámpafénynél óriási volt. Nézegettem, mondom, gyerekek, tudjátok ti azt, hogy ez egy aranyérmes bika? Azt mondják, tudjuk. De azért is, inkább a tied legyen, mint valakié, aki eladja és nem tudja megbecsülni. Mert van 25 bikája, és halvány gőze sincs, hogy melyiket hol lőtte. Hát elbőgtem magamat. Ez a bika végigkísért a vándorlásaimon.

Elmentem több erdőgazdasághoz, de sehol nem találtam otthon magam. Elmentem a tamási erdőgazdasághoz, a bikácsi erdészethez, ott



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

voltam egy évig, de nem tudtam megmaradni. Írtam újra a honvédségi erdőgazdaságnak, Bujákra helyeztek, ez fönt van Észak-Magyarországon. Az egy csodálatos, nagyon szép vidék. Egyetlenegy tölgyerdő az, ahol Buják van, ami a Cserháti Erdőgazdaságnak kiszakított része, ott éltem két évig, Istentől elrugaszkodott körülmények között, de valami csodálatos helyen. Ott is vadászattal meg halászattal foglalkoztam, aztán csak húzott vissza a Duna, mert nekem a Duna volt mindig a határ. Azt mondtam, hogy a Duna innen, az Magyarország. Írtam az itteni erdőigazgatónak, aki jelezte, van hely, jöjjek vissza. Megtudták a postán, mert telefonon beszéltem, hogy elmegyek, és ismeretlen, illetve utcáról ismert emberek megszólítottak. Érdekesen beszéltek ezek a palócok, h betűvel, hogy „Hájjá, hát elmegy!" Mondom, igen. Azt mondja az öreg, az baj, mert maga jó ember volt. Ez nekem többet ért, mintha az igazgató kitüntetést adott volna.

Így aztán visszajöttem a Keszthelyi Erdőgazdasághoz, és 1978 óta itt vagyok, itt kaptam egy szép lakást, ide jöttem lakni, és az erdőgazdaság központjában, a fahasználati osztályon vagyok. 12 tsz-nek a gesztora, a társulás vezetője, és az erdőgazdaságon megtermelt export fa, tűzifa meg rönköknek az ügyintézője. Osztrák, olasz, nyugatnémet cégekkel tartom a kapcsolatot.

A vadászattal 1978 óta megszűnt a kapcsolatom, olyan értelemben, hogy azóta puskát nem fogtam a kezemben. Ez talán egy fogadalom is. De a sors iróniája, hogy 1983-ban Keszthelyen megalakult a trófeabíráló bizottság, és Tóth Sándorék engem jelöltek az egyik bizottsági tagnak, amit szívesen el is fogadtam, és szeptembereken, illetve májusokon 2–3000 db olyan trófeát bíráltunk el, amiket a büdös életben soha nem láttam volna. Dunántúl legszebb részeiről, ahol hosszabb ideig időztek a külföldi vadászok, onnan valók ezek az agancsok. Zalából, Somogyból, Tolnától a Mecsekig, csodálatos érmes bikák ezek. Így teljesült ki bennem a vadászat.

*Azt mondod, hogy oka volt annak, hogy egy erdőt és vadat ennyire szenvedélyesen szerető ember egyszer csak úgy dönt, hogy nem vesz többé fegyvert a kezébe.*

Igen. Ez goromba szó, hogy megcsömörlik az ember. De talán ide illik ez. Olyan vadászatokon meg olyan vadásztatásokon vettem részt, ahol csak az volt a fontos, hogy ki lő többet egy lőálláson egy nap, egy hajtásban. Úgy látom, hogy nem az vadászik ma Magyarországon, aki



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szívesen vadászik, hanem az, akinek beosztása, illetve hatalma van. Ez olyan undort keltett bennem, amikor láttam, hogy az illető nem is élvezi, semmi élménye nincs abban, hogy vadászik, hanem azt mondja, én ebben az évben 25 bikát lőttem. És a legszomorúbb az volt, amikor megtudtam, hogy ezeket az agancsokat ezek az elvtársak eladják. Volt olyan, aki úgy nyilatkozott, hogy kétévenként szokott gépkocsit cserélni, mert ezekből az agancsokból meg tudja vásárolni. Apám megfordulna a sírjában, ha ezt meghallaná, hogy ezek vadászemberek. Azt mondtam, hogy megtagadom még azt is, hogy valaha vadásztam.

*Említetted, hogy először az Állami Erdőgazdaságnál voltál, utána a HM kötelékébe kerültél. Mi volt a különbség a két erdő-, illetve vadgazdálkodás között?*

Az erdőgazdálkodás között talán nem volt különbség. A vadászatnál volt különbség, olyan értelemben, hogy a személyzetet itt először beavatták a vadászatba, tehát nemcsak vadásztattunk, hanem vadásztunk is. Ugye az erdőgazdaságnál voltak vadász kísérők, és ahogy említettem az előbb, ha nyugdíjba ment egy erdész, vagy jól kísért valakit, akkor kapott vadra kilövési engedélyt. Itt a HM-nél viszont, ahogy mondtam is, egy-egy őzbak, egy-egy selejt bika minden esztendőben nemcsak nekem, hanem a kerületvezető erdésznek is, meg a többi erdésznek is a járandósághoz tartozott. Házi vadászatokat is tarthattunk, ahol az erdésztársadalom vett részt. Aztán ahogy több lett az eszkimó, mint a fóka, mind több elvtárs jött vadászni a HM területére, kiszorítottak bennünket. Úgyhogy a személyzet inkább csak a vadásztatást folytassa, nem kellett belefolynia a selejtezésbe, az állatállomány apasztásába, azt a vendégek elvégezték.

*Manapság egyre többet beszélünk szakmai berkekben arról, hogy az ország területéből azért szakítottak ki nagy erdőtesteket, hogy a katonai felső vezetésnek a vadászati igényét kielégítsék. Tudnál egy-két eseményt elmesélni, amikor ezek kirívóan nyilvánvalóvá váltak?*

Ezek elég kényes dolgok, habár magát a minisztert is újságcikkek meg riportok késztették arra, hogy színt valljon. Bizony így volt, hogy azokat az erdőtesteket szakították ki, amelyek igen jó vadászterületek voltak, és ezeket az erdőgazdaságok hosszú éveken keresztül fájlalták



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

is. A HM-ben is rájöttek erre, hogy pénz van benne, ők is vadásztathatnak külföldi vadászvendégeket, függetlenül attól, hogy katonai résznek számít. Most már szinte nyíltan bevallják, hogy nem annyira tilos, titkos területek ezek, hanem inkább vadászat vonatkozásában volt igény rá. Most is több helyen jelennek meg külföldi vadászok a honvédségi területeken, ez bizonyság arra, hogy nincs ott semmiféle katonai titok.

*Mennyire voltak ezek a vadászatok, vagy egyes vadászatok etikátlanok?*

Ez úgy volt, hogy minden nagyobb fő hajjakendnek megvolt a maga területe, maga helye, neki sose kellett húzni kalapból számot, lőállást, az ő helye az mindig tabu volt, az mindig a legjobb lőállást kapta, és az mindig meg is lőtt egy-egy hajtásban négy-öt disznót. Aztán egy-egy nap összejött neki vagy húsz disznó. Mindig többet akart. Aztán meg a disznóval nem sokszor tudtunk beszélgetni, hogy most ebből a hajtásból jöjjenek ki. Ha meg nem onnan jött ki, akkor a személyzet volt a lehetetlen, és el volt keseredve az egész társaság, hogy ez a vadászat nem sikerült, mert a főhajjakend nem lőtte meg azt a bizonyos mennyiséget, amire reggel számított. Éreztette azt a személyzettel, akár a vacsoránál, akár egyéb úton-módon, hogy bizony nem erre számított, hogy máskor majd jobban szedjük össze magunkat, és meggondolom magam, hogy eljöjjek-e még egyszer ide vadászni. Olyan keserű szájízzel töltötték meg az embert, hogy ez aztán végérvényesen adott egy löketet ahhoz, hogy a vadászatot abbahagyjam. Na meg aztán az a bizonyos vadkár, ami mindig jobban és jobban előtérbe került. Az én időmben még az erdész vadász is volt. Ez a két szakma nem volt különválasztva. A kerületvezető az erdeiben vadász is volt. Aztán a későbbiekben ezt különválasztották, külön volt a kerületvezető erdész és a vadászok. Akik ellentétbe kerültek a kerületvezető erdészekkel. Mert amíg ez a szerencsétlen erdész egész nap talpalt, fát vágatott, erdősített, ápolt, addig a kerületvezető vadász kutyával, puskával az oldalán sétálgatva figyelt, és szeptembereken meglövette azt a jó kis bikáját a külföldi vadászvendéggel, nem beszélve arról, hogy ezeknek az embereknek nem is volt egyéb munkája. A magasleseket a kerületvezető erdész csináltatta, a lőállásokat a kerületvezető erdész vágatta a saját munkásaival, a cserkelőt mi tisztítgattuk, legfeljebb a kerületvezető vadász átjött és megállapította, hogy elég hanyagul van megcsinálva. Így ez a két szakma homlokegyenest ellentétbe került, ugyan-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

úgy, mint az uradalomban. Az erdész, tehát az erdőmester meg a jószágkormányzó, ezek mindig ellenlábasok voltak az uradalom idejében is. Habár abban az időben annyi szarvas meg annyi disznó volt, amennyit az erdő meg tudott fogni. A gróf egy évben lőtt két szarvasbikát, az csodálatos volt. Ma, ha ezek az emberek kijönnek, és egy szezonban nem lőnek 20 db bikát, akkor azt mondjáka, hogy nagyon rossz évadjuk volt. Szécsényi Zsigmond kiment, két hétig volt az erdőn, lőtt két szarvasbikát, és könyvet írt róla. Aki meglövi a húsz bikát, abból egy könyv sincs, úgy jött, mintha nyulat lövöldözött volna. Ez a két szakma annyira ellentétbe került egymással, hogy ma már a kerületvezető erdész nem meri mondani, hogy az erdősítése azért nem sikerült, mert a vad megeszi. Mert akkor az erdőgazdaság mit szól ahhoz. A vadászat viszont igen jó pénzt hoz az államnak is, meg az erdőgazdaságnak is, hát inkább az éghajlatra fogjuk azt, hogy azért nem sikerült az erdősítés, mert sok volt az eső vagy nem volt eső. A mezőgazdaság 50–60 mázsás terméseket szedett be búzából vagy kukoricából, mert amit learatott, azt számolták. Ott nem volt az, hogy 80 mázsát kell megtermelni, és ha nincs meg 80 mázsa, akkor a 80 meg a 60 mázsa között azt a 20 mázsát megette a vad. Nem kereste senki. Mert hiszen ezek a 80 meg 100 ezer tőszámmal rendelkező kukoricások ma már ideális vadbúvók. Ha 500–600 hektáros területre bemegy a szarvas, akkor már nem is kell neki kijönni. Mert az erdőben fölszedjük előle a makkot, kirándulók vannak, katonai gyakorlatok vannak, nincs nyugta. Bemegy ezekbe a hatalmas kukoricásokba, van dagonya, van ennivaló, van nyugalom, tehát ott van, amíg a kukoricatörések meg nem kezdődnek. Igen ám, de óriási kárt csinálnak ott. Addig nem is volt gond, amíg a mezőgazdaságnál a műtrágya ára meg nem emelkedett. Aztán amikor kisült, hogy itt nem 60 mázsa, hanem csak 40 mázsa az átlagtermés, hát hol van az a 20 mázsa, kórusban mondta a mezőgazdász, hogy kérem szépen, a vadkár. Aztán benyújtották a számlákat a vadásztársaságoknak meg az erdőgazdaságoknak. Vadkárként pár millió forintot kifizetnek, ami azért jó volna, ha megmaradna az erdőápolási munkálatokhoz, nem beszélve arról, hogy több kilométer hosszú vadkerítést kell létesíteni. Nemcsak azért, hogy az erdőt föl tudjuk hozni, hanem azért is, hogy a mezőgazdasági vadkárt el tudjuk kerülni. A vadásztársaságok aztán ravaszul csinálták ezt, mert azt mondták, hogy be kellene venni a vadásztársaság sorába az erdészet vezetőit, a vadászok felügyelőit, és akkor majd meg fog szűnni a vadkár, mert



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vagy nem engedik ki a szarvast, vagy pedig úgy döntenek, hogy ez a kár nem vadkár. Aztán bizony a vadkár azért csak marad, akármilyen jelzőt is teszünk melléje. És ez az örök egymásra mutogatás az erdész, a vadász meg a vadásztársaság között, ez egyre jobban elfajul.

*Most dolgoznak az új erdő- és vadászati törvényen a kollégák. Te hogy látod?*

Kérlek szépen, én csak arra tudok gondolni, hogy édesapámék vadászemberek voltak. Gyerekkoromban árveréseket, községi területeket vettek ki 5–10 éves bérbe vagy időszakra, 70–80 pengő holdankénti egységáron, mert régen holdban számoltak. Ezt a pénzt a községi elöljáróságnak befizették. Ez olykor 1000 holdas terület volt, amit mezőgazdasági területekbe nyúltak uradalmi területek közé, és ezeken vadásztak. Itt általában apróvad volt, mert nagyvad csak váltóvadként jelent meg. Mert ugye erdő nagyon kevés helyen volt. Szarvasbőgés idején Esterházy területéről a szarvasok kiváltottak, és ha kijöttek, az már apámék szarvasbikája volt. Ha alkalmuk volt, bizony oldalba törölték. Na de régen annyi szarvas volt, amennyit az erdő el tudott tartani. Erre kényes volt az uradalom. Ők vigyáztak a szarvasra, hogy ne jöjjön ki a mezőgazdasági területekre, mert tudták, hogy ha kijön a mezőgazdaságra, akkor az már nem az övék. A parasztember, aki nem volt közgazdász, csak józan magyar paraszt esze volt, tudta azt, hogy az uradalom által kifizetett vadkár pénzben nem egyenrangú a krumplival, répával, kukoricával, amit ő termelne meg a szarvasmarhájának meg a disznójának, és ő is vigyázott arra, hogy a termést megvédjék. A termésérés idején a fél falu lakossága éjszakánként kint volt a mezőben, tüzeltek, kongattak, durrogattak, hogy ne jöjjenek ki a szarvasok meg a disznók az uradalmi erdőből. Az uradalom ugyanezt csinálta. Főbőgetőknek hívták azokat az embereket, akiket óradíjban felfogadtak az erdészek. Ezek azért voltak főbőgetők, mert puskáik voltak, és a letört csövekkel trombitáltak, és ezzel csinálták a neszt. Az emberek pedig karikásokkal durrogtattak. Apámék szarvasbőgés idején bejárták ezeket a területeket, és megállapodtak, hogy ne menjenek ki éjszaka az emberek, majd ők megvigyázzák a területet. Aztán kiültek a lesekre. De akkor jött az Esterházy fullajtárja. Apám holdvilágos estén becserkészte az öreget, vállára tette a kezét, és azt mondta, öreg, itt van egy pengő, menjen haza, ma éjjel mi vagyunk. Az atya megnézte a hold-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

fénynél az egy pengőt, megemelte a kalapját, aztán elment haza. Édesapám még aznap éjjel meg is lőtte a 16-os bikát. A vadászháznál főzték ki az agancsot. Hazajött az uradalom főerdésze, aki akkor egyben a fővadász is volt, és meglátta, megismerte az uradalom kifigyelt bikáját, odajött apámhoz, gratulált, de olyan pofákat vágott, mint aki patkányfüleket olvasott. A bikát, amit ők akartak a grófnak prezentálni, azt előtte való éjjel az apám meglőtte. Csak visszakanyarítom a szót, hogy bizony ez pénzbe került, ezért fizetni kellett. Régen az vadászott, akinek pénze volt. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a szegényebb népréteget ki kell zárni. De a szegényebb népréteg soha nem akart például teniszezni meg vívni, mert abban az időben az is egy úri sport volt, meg a vadászat is. Ahogy manapság se akar az utcasöprő, meg az újságkihordó vadászni érdekes módon. Nem is eszi a fene, hogy ő mindenáron vadászni akar, még gondolatvilága sincs, hogy elmenjen vadászni, mert tudja, hogy egy puska 30 ezer forint, egy lőszer 20 Ft. Felszerelés kell, vadászterület kell, autó kell, személyzet kell, idő is kell, nem is mer arra gondolni, hogy vadásszon. Aki vadászik, annak bele kell nyúlni a zsebébe. Tudomásul kell venni, hogy ez egy hobbi, és a hobbit mindig meg kellett fizetni. Aki kártyázott, akár birtokokat tudott elkártyázni, vagy akár az egész családját el tudta kártyázni. A vadászat is inkább hobbi, mint sport. Mert az is benne van, hogy jó levegőn van, sétál meg céllövészet. Bár az, hogy oldalba lövök egy szarvasbikát, az nem céllövészet. Az az egy-két pillanat, amíg elhúzásra nem kerül a billentyű. Az izgalom, hogy a torkában ver az ember szíve. De nem tömegsport, és nem is lesz soha tömegsport a vadászat. Az a 30–35 ezer vadásztag, aki vadásztársasági tag, azok is, ne haragudjanak, ha olvassák ezt a beszélgetést, de én úgy mondom, hogy ez egy éhes vadásztársasági hobbi, mert hiszen úgy mennek el, hogy valamit lőnek a konyhára. Tisztelet a kivételnek. A nyulat hogy ki tudtuk irtani a mezőgazdaság kemizálásával, meg a fácánt is. Most vannak ezek a félhülye fácánok, amelyek nem tudnak röpülni, mert úgy tenyésztik. A nyugatnémetek már megkérdezik, ez vadfácán? Mondják, nem. Akkor inkább otthon a baromfiudvaron lövöldöznek, hát nem jönnek ide vadászni. A nyulat fölváltotta az őz. Az is egy hátizsákos vad lett, és már lassan akkora is lesz. Ha egyedül megy vadászni, akkor egyet lő, ha ketten mennek, akkor hármat kell lőni, mert egy kell nekem, egy a társamnak, egyet meg le kell adni a vadásztársaságnak. Egy-egy kimenetelnél három őz tűnik el a területről. Jönnek a vadásztársaságok, hogy



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

annyi volt az őz, hogy csak úgy fröcsögött, és egyik évről a másikra eltűntek. Eltűntek, mert ólommérgezést kaptak. Ahogy a rigmus szól: kettőt a MAVAD-nak, egyet magamnak.

*Hogy lehet akkor mégis, hogy ilyen iszonyú túltartottságról beszélünk?*

Ez is érdekessége a mostani kornak. Az egyik nyavalyája. Hogy kénytelenek vagyunk ekkora mennyiségű vadat fenntartani. Ahogy említettem már, ezeknek a főhajjakendeknek két-három óra ideje van arra, hogy lejöjjön vadászni két gyűlés közben, és ő öt percen belül akart látni, méghozzá olyan vadat, amit nem mindennap lehet látni. És ha a személyzet nem tudott neki produkálni egy órán belül egy szarvast vagy őzet vagy disznót, akkor vagy a személyzet volt a hülye, vagy megsértődve távozott. Ehhez a magatartáshoz óriási mennyiségű vadat kellett produkálni a területen. Akkor, amikor a személyzetnek is meg volt engedve, hogy az állományt csökkentse, akkor bizony ez nem ment, hogy fél nap alatt annyit lőtt, hogy egy teherautóval kellett a vadat leszállítani, hanem meg kellett érte szenvedni. Nagyon ledöbbentem akkor, amikor egy magas rangú atyafi, egy vadásztársasági tag kijött hozzám másodmagával. Én kísértem őket. Elmentünk az erdőbe, nagyon szép vidékeken, tájon keresztül. Mutogattam neki, hogy nézze ezt a csodálatos panorámát. Azt mondja nekem, Wentzely elvtárs, egyet tisztázzunk. Mi nem vadászni jöttünk, hanem lőni. Nem kaptam levegőt. Akkor jöttem rá, hogy ezek nem vadászemberek. Akkor elmentünk olyan helyre, ahol tudott lőni, volt egy csomó disznó, durr bele a kondába, malacba, kocába, mindenbe, ami csak mozgott. Végül azt mondta, hogy nagyon jól érezte magát. Hogy máskor is jön.

*Mi lett volna akkor, ha megsértődik, és nem jön legközelebb?*

Akinek hatalom van a kezében, annak lenyúl a keze az erdőtörvénybe is.

*Voltak visszanyúlások?*

Igen. Voltak olyanok, mikor megmondták, hogy ezt meg azt a kollégát ne engedjék a vadászathoz, ha ők jönnek. Hogy a szivart lehető-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

leg mellőzzék a vadásztatásnál, mert nem jó szemmel nézett rájuk az az atyafi. Előfordult.

*És nem védték meg a kollégát?*

Nem. Mert ők is örültek, ha meg tudták sütögetni a kis szalonnájukat. Jó volt az, ha volt az embernek protekciója. Az mindig jól sült el. Mindig hozott a konyhára valamit. Vagy a gyerekemet fölvették az egyetemre, vagy előrébb hozták a gépkocsiigénylésemnek a sorszámát, egy-egy külföldi út, szóval a szokásos urambátyám, ami manapság mindig jobban és jobban előtérbe kerül. Ezeket ki kell gyomlálni a magyar társadalomból. Mert ezek gusztustalanok, visszataszítók.

*Úgy gondolod, hogy az esetleges többpártrendszerrel ez a kérdés megoldódik?*

Én attól félek, hogy talán még jobban megnő az igény, mert majd ezek az urak is úgy érzik, hogy nekik is kell vadászni. Abban az esetben nem, ha meg kell fizetni, akkor meggondolják magukat. Én abban bízom, hogy ha engem megkérdezne valami főhajjakend a minisztériumból vagy a kormányból, hogy mi volna a teendő, azt mondanám, hogy a legelső, hogy legyen sajtószabadság. Az újságíró, aki olyan szemtelen, minden lében kanál, nemkívánatos elem, érthető módon, mert kényes dolgokra kérdezett rá, és nem összevissza írt, hanem megírta az igazságot. A valóság pedig mindenkinek fáj. Ha nekem megmondják a hibát, pillanatig fölkapom a vizet, aztán utána elgondolkozom, hogy ennek a komának igaza volt, mert tényleg én ilyen vagyok. Az ember nem bírja el az igazságot. A sajtószabadság visszatartó. Ahogy a falunak is megvolt a visszatartó ereje, hogy mit mondanak az emberek. Ez óriási előnye volt a régi magyar falunak. Nem pletyka volt az, de a gyereket nem engedte ki az utcára az anyja úgy, hogy lógott a taknya, vagy mezítláb volt, mert hogy fiam, hogy nézel ki, ha így elmégy a templomba, mit szólnak az emberek. Habár tudták, hogy szegények, de azért igyekeztek tartani magukat, ha a férfi részeges volt, az asszony rászólt, hogy apjuk, ne menj sehova, ne lássanak, mert mit szólnak az emberek. Ez a mit szólnak az emberek, jó volna, ha a városban, de jó volna, ha a fővárosban is újra visszatérne. Visszatartó valami ez, ha úgy kell viselkedni, hogy tényleg mit szólnak az emberek.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Ehhez viszont erkölcsi normákat kellene betartani.*

Érdekes volt, el kell mondanom. Nevet nem mondok. Egy vadászati főemberről a minisztériumban két vagy három évvel ezelőtt anekdota szólt, hogy nagy protokollvadászat volt a budai hegyekben, nagy vacsora, pezsgő, piros-fekete kaviárral, amit el tudsz képzelni, mindenféle finomsággal. Ez a szerencsétlen a vacsora után fölkelt, kiment a konyhába, és megkérdezte a szakácsot, hogy mivel tartozik. Aki ezt nekem mesélte, úgy mondta, hogy képzeld el, ilyen lehetetlen ökröt, megkérdezi, hogy mivel tartozik. Addig nem jött ki a konyhából, míg meg nem mondták neki, hogy 328 forintba kerül egy vacsora. És ő kifizette, kért számlát róla. A lélegzete is elállt az atyafinak, hogy hogy lehet valaki ekkora ökör, hogy kifizeti a vacsorát, pedig hát az magától értetődik. Még most is föláll a toll sok embernek a hátán, hogy ez előfordulhatott. Hogy ilyen magas beosztású ember megkérdezte, hogy mibe kerül a vacsora és kifizette.

*Én ennek az ellenkezőjét tudom. Somogyban szintén egy magas beosztású elvtárs kizavarta a kerületvezető erdészt, aki kötényben szolgált fel, mondván, hogy neki az erdészetvezető hozza a vacsorát.*

Biztos gyerekkorában az asztal körül kergették ezt az elvtársat, amikor az erdész szolgálta ki. Na látod, ezek azok a dolgok, amit mondtam. 60 éves vagyok, és az ember ahogy öregszik, kicsit kezd hülyülni. Esténként elgondolkozom rajta, hogy lényegében mit tett ez az ember az országnak, mi az, hogy ez évente meglőheti a 25–30 db bikát, amiért egyenként a külföldi vadászvendég fizetne 8–10 ezer márkát. Nem vagyunk olyan gazdag ország, hogy csak úgy ajándékba adogassuk az 5–6 millió forint értéket. Egy olyan embernek, aki csak azért, mert hatalmon van, azért, mert tízszer elmondta, hogy közgazdaság meg népgazdaság, meg elvtársak, meg a Szovjetunió, és ez a szivar végigvadászhatja egész Magyarországot és magától értetődik a teljes ellátás, gépkocsihasználat, amit el tudsz képzelni, a puskáját is az állam veszi, a lőszert az erdőgazdaság vagy a vadásztársaság állja, és így elvan. Eljön, megöli a mi vadunkat, és jó, ha nem sértődött meg. Mert ha valaki jól dolgozik, meg kell fizetni, viszont ha valaki vadászik, az fizesse meg. De ettől mindenki irtózik, mert odahaza ezeknek a nagy embereknek is van fölöttesük. Aki rákérdez, hogy hova-hova édes férjem,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vagy fiam, hova viszel ezer forintot, nem meri bevallani, hogy lőszert kellene venni, vagy a vadásztársasági tagdíjat kellene befizetni, hát inkább úgy csinálja ezeket a dolgokat, hogy szolgálati használatban ingyen jusson ezekhez.

*Volt az életed során olyan hölgy, aki vadászott?*

Igen, és nagyon igényes volt. Nevet hadd ne említsek, mert a közelmúltban volt. Ez a néni, látszott rajta, Mariska nénin, hogy ő se vadászott a Festetics herceg feleségével annak idején, de az nem is irányadó. Szegényebb néprétegből kerülhetett ki. Neki se volt mindenáron hobbija a vadászat. Ő is rendszeresen eljárt a férjével vadászni, és ha leadott egy lövést, feltétlen disznót kellett találnia, és mindig emlékezett rá, hogy tényleg az volt az a disznó, amelyik a nyiladékon átment. Ez a Mariska néni eléggé veszélyes fehérnép volt, mert igényes volt a vadásztatásnál. (A Kádár házaspárról van szó. A szerk.)

*A Nimródban megjelent egy írásod, amelynek címe: Az ősök emléke.*

Édesapám végtelenül jó kedélyű, jó hangulatú ember volt, aki a vadászatokon is vitte a prímet, úgy a lövészetben, mint a hangulatteremtésben. Hiszen a vadászat kikapcsolódás volt régen, és ott az volt az egyik cél, hogy jól érezzék magukat az emberek. A viccelődés, a tréfa volt a fő attrakció. Édesapámnak igen sok érdekes története volt, amit sokszor elmesélt és igen jó hangulatot tudott vele teremteni. Egy nagyon érdekes történetet elmondok, amivel hosszú éveken át a vadászház terített asztalánál, vacsoránál én is sikert arattam. Az erdészet mindig egy szalvétára nagy vonalakban fölírta, hogy miről tartsak előadást. Most történetesen a nagybátyám kutyáiról. Hát ez úgy történt, hogy apámnak volt egy agglegény nagybátyja, bizonyos Pali bácsi, igen nagy vadászember és agglegény volt az öregúr. Apám egyszer fiatal korában elment hozzá, mondja, Pali bátyám, eljöttem meglátogatni. Ó, édes öcsém, de jó, hogy eljöttél, foglalj helyet, mindjárt hozok egy kis bort. Apám egy kerevetre leült, tele volt agancsokkal meg régi bútorokkal a szoba, és az íróasztal előtt összekötve két kutya feküdt. Ablakban muskátlik. Apám nézeget, és ahogy nézeget, egyszer csak a gyomra elkezd korogni, és egyet durrantott. A két kutya fölpattant, összemartak, ki az ablakon. Két muskátli ki, kettő be. Atyaúristen. Jön



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vissza Pali bácsi, mondja neki apám: Pali bátyám, megvesztek a kutyái. Kérdi, hogyan? Hát itt ülök nyugodtan, egyszer csak fölpattant a két kutya, kiugrottak az ablakon, kiütötték a muskátlit. Pali bácsi letette a korsót: te öcsém, nem durrantottál te véletlenül? De igen és ne haragudj Pali bátyám, de nem volt itt benn senki se. Na látod öcsém, ez volt a baj. Mert ha valamelyik kutyám durrantott, én azt mindig meg szoktam verni, most nem tudták, hogy melyikőjük volt, és kimenekültek az ablakon mind a ketten.

*Nagyapád Hermann Ottóval is találkozott.*

Igen, Csákányban lakott nagyapám, és ebben a nyugati nagy bozótosban, ami most a nagybereki állami gazdaság területe. 40 ezer hold volt, ez csak víz volt és nádas. Valami csodálatos állatvilág volt, Csörlei Titusszal Hermann Ottó nagyon sokat tanyázott itt az első világháború előtti időszakban, nagyapám is hozzájuk szegődött, és járták ezeket a berki részeket. Hermann Ottó különleges ember volt. Varkocsban hordta a haját, és valószínűleg polipja lehetett, mert mindig szívta az orrát. A magyar nép és jelleme című munkája nagyapámtól rám maradt, de valaki kölcsön kérte és nem hozta vissza. Valami csodálatos rajzokkal meg fotográfiákkal volt illusztrálva. A nép elemzése volt, aminek most már nem nagy hasznát vehetné az ember. Azt mondja, hogy fajták szerint kétféle ember van, rendes ember meg hitvány ember. Meg a származás, meg ez meg az. Olyan magyar parasztokat láttam, ha nem lett volna aláírva, hogy ez mondjuk Taszajtó Pista bácsi, azt hittem volna, hogy Széchenyi István gróf. Az az intelligens, az a csodálatos, gyönyörű arcél, az a finom, nyílt tekintet, amit azért még most is a faluban egy-két parasztemberen meglátni. Nekem még a mai napig is a parasztember a mindenem, őbenne látom ma is a magyarságot meg a hazámat. Mert lényegében ők tartották a házat ezer éven keresztül. Az iparos, ha nem tetszett neki valamit, összeszedte a szerszámait, és elment világgá. A parasztembert akárhogy ütötte-verte a sors, az mindig itt maradt a földjén. Ez csodálatos valami volt. Lelkileg kapcsolódtam az öreg Hermann Ottó lelkivilágához. Meséli a nagyapám, hogy a madarakat figyelve látta, hogy a Hunyadi grófnak voltak számadó kondásai meg juhászai, meg pásztor emberei, ezek is csodálatos, értékes emberek voltak. Szintén varkocsba hordták a hajukat, hatalmas nagy bajusszal, figyelő, keskenyre nyitott szemekkel és a maga érde-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kességével. A pásztorember nemigen találkozott emberekkel, csak nagy vásárok idején, amikor fölhajtották a jószágot. Bementek Boglárra, Fonyódra vagy Lengyelkútiba vásárokra, akkor találkoztak emberekkel. Hermann Ottó meg a nagyapám lovas fogattal mennek egy ilyen területen. Odaérnek egy kanászhoz, és mondja a kocsisnak a Hermann Ottó, hogy álljon meg. Megállt, leszálltak. Odamentek a kanászhoz, az illő tisztelettel fogadta, elkérte az ostort, és mondja, hogy ez a baba, ez a kele, sorolta az ostor alkatrészeit. Aztán az öregúr talált bíbictojást, odament, nézegette, aztán fölült a kocsira. Odament nagyapámhoz ez a kanász, és azt kérdezte: ki volt ez az úriember? Azt mondta neki a nagyapám, ez a kanászok királya. Az öreg levette a kalapját, és maga elé dörmögött. Tudtam, hogy nagy ember, mert ismerte az ostort is. Aztán már vagy egy kilométert mentek, de az öreg kanász még mindig levetett kalappal nézett utánuk, akkora megtiszteltetésnek vette, hogy a kanászkirály fölkereste.

Édesanyámnak is volt egy érdekes története. Ivó bácsinak hívták az egyik öreg számadót, annak egy ezüst szeg volt a fülébe, azért, mondta, hogy jól lásson. Ez egy régi magyar hiedelem. Az is varkocsban hordta a haját. Édesanyám mondta, hogy mindig szokott szivart lopni az édesapjától, azt szokta elvinni Ivó bácsihoz, aki összemetélte, és pipába szívta el. Egyszer úgy volt, hogy kinn alusznak azon a tanyán, ahol a számadók is voltak, rengeteg szarvasmarha, édesanyám 8–10 éves kislány volt, és este azt mondja az öregnek: Ivó bácsi, aztán vigyázzon ám ránk az éjszaka! Nyugodtan aludjon a kisasszonyka, vigyáztam én már száz marhára is. Neki az volt az érték, a marha, úgyhogy nyugodtan aludhatott édesanyám.

*Említetted, hogy az ötvenes években különböző praktikákat kellett követni azért, hogy embereket ne hurcoljanak meg. Hogy volt ez?*

Akkor még maszek fogatosok meg magángazdaságok voltak, és akinek egy pár lova volt, annak hetente egy köbméter faanyagot kellett beszállítani Kanizsára, akinek egy lova volt, annak fél köbmétert.

*Ezt föl lehetett fogni úgy, mint valami robotfélét?*

Megfizettük, de ez egy kötelező szállítás volt. 1950-ben, 51-ben. Akkor a kanizsai MÁV-rakodón voltam, és a zsigárdi erdőkerületből szál-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lították ezek a kiskanizsai meg homokkomáromi parasztemberek a rönkanyagokat. El lehet képzelni, hogy aki özvegyasszony volt, és volt neki egy lova, fogadni kellett vagy a sógort, vagy a komát, hogy jöjjön ki vele az erdőre, hogy azt a heti adagot ne neki kelljen szállítani. Volt olyan nap, hogy 70–80 fogat volt a MÁV-rakodónál. Ennek a berakása mivel járt, mert hiszen nem fértek oda a máglyához, meg föl kellett óriási magasra rakni, ennek az elszámolása aztán az embernek lelkiismereti kérdés is volt, mert vissza kellett igazolni a tanácsnak, hogy nem tudom én, Benke József, Kiskanizsa, Rácz u. 16/a. sz. alatti lakos 1950. december 15-én 1 köbméter faanyagot a MÁV-rakodóra beszállított. Ezt el kellett küldenem, mert különben még talán el is hitték volna, hogy szegény szivar, nem teljesíti a rárótt feladatot. Nekünk aztán óriási munkát jelentett, mert amikor vége volt a szállításoknak, akkor körmölni kellett minden este, hogy naprakészen legyek, és tudjam jelenteni a tanácsnak. Ezekből érdekes dolgok is adódtak. Én olyan 20 év körüli fiatalember voltam, és már akkor is egy ilyen vén pofa voltam, olyannak látszottam, mint most. Vasárnaponként szoktak jönni ezek a kiskanizsai atyafiak, fuvarosok a pénzükért. Kaptak 15–20 forintot a beszállított fuvarért, 5–6 km távolságra, megvolt a normája, hát aztán a homokkomáromi hegyről hazafelé sorolva bejöttek oda a zsigárdi erdőtelepre, hogy megjöttünk a fizetésért. Mondom nekik, üljenek le, aztán mindjárt előkerítem a bérjegyzéket, a pénztárosnak is szólok, hogy jöjjön be az irodába, mert ott laktunk négyen vagy öten, és hát elszámolunk az öreggel. Hogy mégis valamit mondjak neki, amíg hozták a pénzt, megkérdeztem: Öreg, volt maga katona? Azt mondja az öreg, voltam ám! Meg is pödörte a bajuszát. Kérdem, hányasoknál szolgált? Azt mondja az öreg, a 44-eseknél. Az a somogyi rossebesek volt az az első világháborúban. Visszakérdez. Hát maga? Vettem a lapot, mondom, én is. Addig beszélgettünk, hogy a végén az öreg emlékezett rám. Hogy egy században, a 8. században szolgáltam az öreggel. Mondtam neki, az első sorban álltam. Mondja az öreg, ő is. Lapáttal vertük az oroszt Isonzónál. Ő is. Lembergnél a 8. század egy átszállítás során egy régi katonakórházba került, ahol lovakat istápoltak régen az oroszok, és egy vályúba keverték meg az abrakot, amibe az orvosságot is belekeverték, ez a társaság ezeket a vályúkat befogta fekhelynek. Pokrócot tettek bele – mert édesapám is 44-es baka volt, az ő elbeszéléséből tudtam egy csomó mindent –, aztán belefeküdtünk. Másnap reggel a 8. századot egy dombtetőre kellett felsorakoztatni, hogy a szél



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vigye ki belőlünk ezt a büdösséget. Meséltem az öregnek, mint saját élményt. Elképedt az öreg. Hogy az istenbe, hogy maga nem öregszik? Emlékezett rám az öreg, pedig az unokája lehettem volna. De legalábbis a fia. Aztán nem mertem neki bevallani, hogy ugrattam. Azzal a tudattal ment el az öreg, hogy ő egy katonatársával találkozott. Aztán amikor elment, az igazgató megkérdezte, na, hogy is volt az az Isonzó? El kellett neki is mesélnem.

Bizony az erdőn sok minden érdekes dolog megtörténik. Egyszer volt egy olyan esetem is, amikor agyon kellett volna lőnöm egy cigány embert. Orsós Jánost. Megírtam egy elbeszélésemben, meg is jelent a Nimródban. Ez az Orsós Jani nálam, Uzsán dolgozott az erdőn. Az erdei melléktermékek tavasszal meg nyáron volt a szezonja, amikor a gombaérések voltak. Meg somnyelet gyűjtött kalapácsnyélnek, egyszóval nálam dolgozott az erdőn. Olyan oláhcigány, jó munkáskölyök volt, olyan 45 év körüli. Egyszer kint vagyok a csemetekertben egy erdész kollégámmal, egy gyakornokkal. Esőre hajló idő volt, épp azon gondolkodtunk, hogy elmegyünk haza, amikor egyszer csak látom ám, hogy valaki jön a csemetekert alsó részén befelé. Nézem, mezítláb, egy csurgóra álló kalapban, meg egy rossz esőköpeny volt rajta. Odajön hozzám, mondom, Jani, mi baj van? Nagy baj van, mondta. Mi baj van? Elhagyott a Rozi. Az volt a felesége. Hogy hányadik, a rosseb se tudja, mert minden évben volt neki egy felesége. Nem megesküdve, hanem összeállva. Cigány volt, akkor ott úgy ment, hogy az egyik átköltözött a másiknak a putrijába, aztán kész volt. Úgy tűnik, ezt nagyon megszerethette, mert nagyon a lelkére ment, hogy otthagyta. Kérdem tőle, ettél már ma valamit? Mondja, hogy még nem. Ha gondolod, mondtam, van a tarisznyában egy kis szalonna, egyél. Nem kell nekem semmi se, mondta, elmegyek, aztán fölkötöm magam valamelyik bükkfára. Micsoda, az anyád istenit, az én erdőmben! Még csak az kéne, hogy felkösd magad. Ha mindenáron meg akarsz halni, szólj nekem, agyonlőlek én! Hát ez a hülye: Agyonlőne, erdész úr, az isten áldja meg, lőjön agyon! Néztünk erre a szerencsétlenre, meg van ez zavarodva? Mondom neki, öregem, most nincs nálam a golyós puska, de ha holnap ilyenkor eljössz, és akarod, hogy agyonlőjelek, agyonlőlek én. Akkor holnap ilyenkor. Jól van. Elment. Mondom az Incinek, ennek a kis kölyöknek, most mit szólsz ehhez? Nem tudok szóhoz jutni, ez egy ökör, hogy agyon akarja magát lövetni. De nem gondolta ő azt komolyan. Nem lesz ebből semmi.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Hát másnap is esett az eső, délután mondom a gyereknek, te koma, sétálunk egyet, eljössz velem? El, el. Levettem a távcsöves golyós puskát a falról, vállamra vettem és elindultunk. Önkéntelenül is, nem tudom miért, a csemetekert felé mentem. Alighogy az erdőből kiértünk, nagy cseppekben hullt ránk a falevélről az eső, beérünk a csemetekertbe, a putrinál ott üldögél az én komám, az Orsós Jani. Atyaúristen, hát ez eljött. Méregbe gurultam, az anyja istenit ennek a füstösnek, hát azt hiszi, belőlem bolondot csinál, odamentem hozzá, na Jani, most is állod a szavad? Igen, erdész úr. Nem akarok élni, lőjön agyon. Odamentünk egy bükkfához, olyan húsz lépésre megállt, átölelte a bükkfát. A segédem súgja, Dénes bácsi, csak nem lövi agyon? Megijesztem, hogy elmenjen a kedve. Mondom a Janinak, mehet? Levettem a vállamról a puskát, levette a kalapját, ledobta maga mellé a földre, úgy átkarolta a bükköt. Jó másfél méterre fölébe célozva beledurrantottam a bükkfába. Abban a pillanatban a Jani hanyatt esett. Úgy maradt. Atyaúristen! Eldobtam a puskát, nem tudom, hogy jutottam oda hozzá, rátérdeltem, ütögettem, Jani, Janikám, az anyád istenit, ne hülyéskedj, nézz föl. A Jani csak feküdt. Megijedtem. Azt hittem, szívbénulást kapott ijedtiben. Másfél méterrel fölébe céloztam, nem hiszem, hogy eltaláltam volna. Atyaúristen, se eleven, se holt nem voltam. Rázogattam. Jani, az anyád istenit, nézz fel. Hát egyszer csak kinyitja az egyik szemét, aztán a másikat, belenéz a szakállas pofámba, azt mondja: Dicsértessék! Ráborultam sírva a Jani mellére, aztán föltápászkodott, én meg majdnem megöregedtem. Az az egy perc, amit ott átéltem, egy évnek számított. Mondom, szedelőzködjünk, menjünk be az erdészházhoz, igyunk rá egy-két pohár bort, mert ezt nem lehet másképp kibírni. Hát bementünk, kérdezi a Vince gyerek: Jani bácsi, mondja meg őszintén, mit gondolt, amikor fölnézett fektéből, mit lát ott? Én azt hittem, már a Szent Péternél vagyok, mondta.

Nagyon megijesztett ez a gazember. Megfogadtuk, hogy ezt senkinek el nem mondjuk, mert nagyon rossz tréfa volt, végeredményben meghalhatott volna a szerencsétlen szivar. Aztán nem lett öngyilkos. Gombaérések idején minden reggel egy nagy halom vargányát találtam mindig, odatette az előszobába. Korán reggel mentem ki egyszer, épp akkor hozta egy kosárba, lapulevéllel letakarva. Azt mondja: azért jó, hogy nem lűtt agyon akkor.

Aztán elkerültem arról a vidékről, és évek múlva tudtam meg, hogy szerencsétlent Sümeg körzetében télen egy fenyőfán találták



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

meg, holtan. Beszorult a keze, és nem bírt lejönni, megfagyott. Úgy látszik, hogy az erdő, amit annyira szeretett, mégis csak magához ölelte örökre a Jancsit.

*Dénes bátyám! Manapság az erdő motorizálódott, de azért csak van szükség az erdészutánpótlásra. Mit szoktál mondani azoknak, akik ezt a pályát, hivatást választják?*

Érdekes ez. 15–20 évvel ezelőtt, amikor kint laktam az erdőben, minden esztendőben kaptam egy gyakorlatos erdésztechnikust, akinek a szüleje megjelent, és látta, hogy hogyan élünk, és látta, hogy a gyerek is kedvet kapott rá, hogy ő erdész szeretne lenni. Ebből a 8–10 gyerekből 4–5 erdész lett, a többi feltehetően, mivel városi lakosok voltak a szülők, meg hát hobbiból gondolta, mert szerette a zúzmarás erdőket nézni a moziban, meg a televízióban, aztán így akart erdész lenni, azok lemorzsolódtak. De az a 4–5 gyerek, akik ma már meglett kerületvezető erdészek, ha nem is az én szárnyaim alatt, de talán az én indíttatásomra lettek erdészek. Látták, hogy hogyan élek ott kint, és hogy így is lehet élni, villany nélkül, kultúra nélkül, mert hiszen a civilizációt meg a kultúrát föl lehet keresni. Sokszor az embernek már az agyára megy a civilizáció. Ami sok, már káros is. Mindig azt mondtam, amikor kérdezték, hogy hogy lehet itt kibírni, amikor se rádió, se színház nincs, se mozi meg ez meg az, mondtam, hogy amikor a hiányát érzem a civilizációnak vagy a kultúrának, akkor fölkeresem. És amikor már nagyon sok lett belőle, akkor eljövök vissza. Rengeteg könyvet olvastam, van kint vagy háromezer darab könyvem, tehát rengeteget olvastam, írogatok is. Föltaláltam magam. A szakmámban végigjártam, végigdolgoztam a használati utasításokat, amiket minden esztendőben kiadtak. Erdőművelési használati utasítást, csemetenevelési utasítást pontokba foglalva, nagyon ügyes valami volt, amit én, bár a többiek azt mondták, hogy marhaság, mind végigcsináltam. Csemetekerti törzskönyvet vezettem, amibe beírtam mindent, mert volt időm rá. Volt egy kis hivatalom. Én nem termeltem szőlőt, én nem gyümölcsösködtem, nem volt vágyam, hogy én most szőlőt vegyek vagy házat építsek. Én erdész voltam, és az erdőt akartam szolgálni teljes erőmből, szívvel és lélekkel, és csináltam is. Ahogy az utasítás előírta, én ezeket mind csináltam. Hogy hányszor ápoltuk, milyen vegyszereket használtunk, hány csemetét iskoláztunk. A kikapált fü-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vekből meg gyomokból komposzttelepet csináltam, annak is megvolt a maga előírása. A csemetekerti gyerekek már úgy tudták, már szóltak, hogy Dénes bácsi, holnap föl kell bontani és meg kell forgatni, mert ezt forgatni is kellett, ezeket a komposztdombokat. Aztán később, az erdőgazdaságtól hoztak a MÉM-ből valakit, odahozták ki hozzánk, mert látták, hogy be tudják mutatni azt, ami az előírás alapján megvalósul. A csemetekertben kérték a munkások, hogy egy részben, ami parlagon van, megengedném-e, hogy ott paradicsomot, paprikát termeljenek? Meg virágot, hogy széppé tegyék. Csodálatos szép volt. Föltaláltam magam ott is. Na, ezek a gyerekek, akik hozzám jöttek, ezek észrevették, és látták, hogy mennyi minden van, ami az embernek az egész életét le tudja kötni. Voltak olyanok is, akik pesti gyerekek voltak. Akikkel kimentem becsülni az erdőbe, az erdészháztól jó öt kilométer távolságra, két lánnyal meg egy emberrel, aki a mérőlécet hozta, mert mértük a famagasságot, meg a faátlag vastagságát. Egyszer csak mondja az egyik, hogy Dénes bácsi, lenne olyan szíves odaadni a kulcsot? Milyen kulcsot? Hát az erdészházét. Miért? Mert WC-re kell mennem. Mondanom sem kell, a lányok elfeküdtek a röhögéstől. Öt kilométerre fönn az erdőben ez a hülye be akart menni az erdészházba a WC-re. Megmutattam, hogy melyik fa mögött van egy nagyon szép angol WC. Na, ezekből nem is lettek erdész gyerekek.

Találkoztam erdésztechnikusokkal, akiken éreztem, hogy ezek a gyerekek föltalálták az erdőt, szeretnék, ha erdészházak volnának, csak sajnos az erdészházakat mi tönkretettük. Rávettük szakmán belül az erdészt, hogy nem jó neki kint az erdészházban, mert nincs villany, nem lesz iskola a gyerekének, inkább hagyja ott. Mert irigykedtünk, hogy van neki 4–5 disznója, számtalan baromfija, marhája. Előírták, hogy egy marhának csak egy szaporulata lehet, egy disznónak csak egy szaporulata lehet. Adtak neki 30 mázsa szénát, adtak legelőt is, de ezt mind megnyirbálták. Az illetményföldet is. Addig-addig nyirbálgatták, hogy végül az erdész oda jutott, hogy azt mondta, semmi értelme, hogy kint legyek. Pedig a felesége a tíz körmével többet keresett, mint a férje, mert megtermelte a gabonát, a kukoricát, disznót hizlalt, a gyerekeit iskolába járatta bent a városban, és egyikből se lett kanász. Érdekes, ismertem legalább 150–200 erdészt, akinek egyik gyerekéből se lett kanász, mind tanult ember volt, a saját erejéből. Az erdész megöregedett, épített magának egy házat a falu végén, amikor nyugdíjba ment, bement oda lakni, a következő erdész pedig ment ki az ő helyére. Ott az erdészházban



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

fölnőtt három-négy erdésznemzedék. És megbecsült, tiszteletreméltó emberek voltak a faluban. Az első emberek közt emlegették az erdészt, a jegyzőt, a tanítót, a papot meg a csendőrőrmestert. Mert ezek nem kocsmáztak, ezek amit mondtak, biztos, hogy az úgy volt. Apámnak volt egy nagyon jó mondása, amit sose felejtek el. Azt mondta, fiam, az egyszerű embert nagyon meg kell becsülnöd, mert az előtt ha eljátszod a becsületedet, az nem olyan, mint az úriember, aki bocsánatot kér és el van intézve. A falusi embernek, a parasztembernek csak egyszer kell a bizalmát, a becsületét elveszíteni. Ha becsaptad, azt soha nem felejti el. Na, ezek az erdészházak idővel kihaltak. Csodálatos szép házak, épületek ott maradtak bagolyfészeknek, amiben később mindenféle gazemberek tanyát vertek. Az erdőgazdaságok kénytelenek voltak ezeket lerombolni, mert bűntanyák lettek. Az erdészek bejöttek a tízemeletes házakba, innen 15–20 kilométerre járnak a kerületükbe. Ezeknek az embereknek ma már nincs hobbijuk. A munkásjárattal megy, a munkásjárattal jön haza. Én, mikor délután elmentek a fatermelők, fogtam a puskám meg a kutyát, és nem a nyiladékon, hanem keresztül az erdőn, végignéztem mindent, és láttam, hogy hopp, ezt télire be kell tervezni gyérítésre, ezt tisztítani kellene, itt meg megjelent az újulat, itt a bontóvágást a bükkösben meg kell csinálni, itt borzvár van, ott rókalyukra akadtam, itt egy csomó ürüléket láttam, bagolyfészek, hangyaboly – amit meg kellett jegyezni a szolgálati könyvben is annak idején. Hogy melyik erdőrészben van hangyaboly a fácánok miatt, mert hangyatojást kellett gyűjteni, azután a ragadozókat nyilván kellett tartani, a határoszlopokat, azok a szolgálati könyvben be voltak írva, hogy 1-től 48-ig az én kerületemnek a tartozéka, amit minden esztendőben tisztán kellett tartani. Mi nem permeteztünk vegyszerrel, hanem odamentünk szépen és lekapálták a lányok-asszonyok a gazt róla, lemeszeltük az oszlopot, és újra ráírtam szép fekete betűkkel hogy 27-es. Később voltak minták, sablonok és azon festettem fel szabályszerűen, iskolai számokkal. De ezeknek a szerencsétlen szivaroknak most nincs is idejük, mert 3 órakor megy értük az autóbusz, felül rá, jön haza. Aztán elmegy szörfözni, vagy a kertjében petrezselymet gyomlál, vagy fokhagymát nevel, vagy a gyerekre vigyáz, mert a felesége pénztáros az ABC-ben, és nincs otthon senki. Azelőtt az ember felesége gazdálkodott, ha hazament, tiszta lakás, meleg étel fogadta. Minden úgy várt, kipucolva a cipő, hogy ha bármelyik pillanatban valahova kellett menni, abban a pillanatban csak átöltöztem és már mehettem.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Érdekes dolog a fegyvertartás is. Régen a fegyverek a szoba díszei voltak. Nekem két fegyverállványom van, ezek tele voltak puskával. Senkit sem lőttem agyon, senki nem lőtte agyon magát.

Volt olyan puskám, ami ha nem is csőre, hanem cső alá volt töltve. Mert ha jött egy gazember, nem mondhattam, hogy várj, barátocskám, majd előszedem a puskám, meg a feleségemet megkérdezem, hogy a lőszert melyik fiókba dugta el. Mert most úgy szól az előírás, hogy széjjelszedve, lakat alatt, eldugva szekrénybe, ruhák közé, a lőszer meg elásva …, szóval így ne!

A puska a hátamhoz nőtt, állandóan fegyveresen jártam, nem mintha féltem volna, de röhej tárgya, hogy manapság – éppen mondtam is a munkavédelmi felügyelőnek –, hogy ti elnézitek azt, hogy a fatermelőhöz vagy az erdősítőhöz kinn az erdőben odamegy egy róka, egész közel … Feltételezhető, hogy veszett a róka. Az erdész meg nem cipeli a puskát, mert az otthon van szétszedett állapotban, és így kénytelenek a fatermelők vagy az asszonyok kapával agyonverni a veszett rókát. No meg nehéz a puska, nem is igen szívesen viszik. Amelyik területet meg kiadott az erdészet vadásztársaságoknak, ott meg maguk a vadászok kérték, hogy az erdész lehetőleg ne járjon fegyverrel, mert az ördög nem alszik. Szóval olyan határozat jött, hogy azokon a területeken, ahol vadásztársaságnak kiadta az erdőgazdaság a területet, ott lehetőleg az erdész ne hordjon magával puskát. Egy hatósági közeg, aki 5–600 hektárnak a korlátlan ura, azt mondja, hogy olykor igazságot kell szolgáltatni. Már nem úgy, hogy valakit lelő, hanem az említett róka, a tekintély meg minden frászkarika miatt jó, ha az a fegyver ott van nála. Mert ha a rendőr, ahol százezer ember van, géppisztollyal mászkálhat …, pedig azt a városban senki se bántja, akkor az, aki kint van az Isten háta mögött, az fegyver nélkül járkáljon, holott ő annak az erdőnek a gazdája, mert rá van bízva. Fura helyzet ez.

Az erdészházak oázisok voltak az erdőn. Az különleges valami volt, hangulata volt, mint ahogy az erdészeteknek is. Az ember bement egy erdészeti udvarba, ott volt a futó fogatos, aki, ha nem volt befogatva, akkor bőrkötényben egy kis kapával vagy gereblyével az udvart rendezgette. Egy-két őz vagy vaddisznó futkosott az udvarban. Bementél az erdészházba vagy az erdészeti épületbe, akkor agancsok voltak a falon, szóval hangulata volt. Már maga az tiszteletet parancsolt, hogy nem egy mindennapi házba lépett be az ember. Nekem is volt négy-öt kutyám, amelyek az udvaron futkostak, és



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tényleg, akik hozzánk jöttek, azok jóleső érzéssel jöttek. Még a petróleumnak is az a különleges szaga meg a sárga fénye sajátságos hangulatot adott annak a környezetnek.

*Említetted az erdészfeleségeket, erdészasszonyokat. Azoknak az erdészeknek, akik az Isten háta mögött laktak, nagyon meg kellett gondolni, hogy kivel kötik össze életük szekere rúdját.*

Igen. És látod, erre akartam a végén kilyukadni, hogy ezek az asszonyok hivatásszeretetből mentek az erdészhez. Akik szerették a természetet, szerették az egyedüllétet, akik nem azért bújtak el, mert bujdokoltak. Mert jó kedélyű emberek voltunk, nem azért lettem erdész, mert nem szerettem az embereket. Bár elmentem volna villamoskalauznak, ha annyira rajongtam volna a nagy tömegért. Hanem mint mondottam, szerettem ezt a csöndet és ha úgy éreztem, hogy most már az agyamra ment a nagy csönd, akkor elmentem társaságba, erre-arra, és ha már az is a vállamra nőtt, akkor visszamentem az én kis vityillómba. Ezek az asszonyok is lassan kihalnak. Mert az erdészfeleségeknek is, már büdös a moslékkeverés meg az állattartás. A soproni mamák azt mondták, hogy nem azért tanult az én lányom, hogy moslékot keverjen, hanem hogy városi asszony legyen, előkelősködjön. A legtöbb azt szerette volna, ha az erdész férje Sopronban marad, és mondjuk a várkerületben sétafikál. Az asszony pedig valamelyik üzletben kiszolgáló vagy a tanácsházán ezt vagy azt csinálja. Aki most a szakmában akar maradni, az bizony nem a popdalénekesek meg a manökenénekesektől keresi a párját, hanem a hozzá hasonló, kicsit groteszk gondolkodású valakit választ magának. Olyat, aki vállalta, hogy elmegy az erdőbe lakni, ahol aztán kialakított magának egy olyan miliőt, ami később már irigylésre méltó valami lett. Mert például az én feleségem falusi lány volt, és tanult lány. Érettségizett, bérelszámoló volt az erdészetnél, aki minden nap kis motorkerékpárral járt az erdészetre. Az öreg kastélyban, ahol laktunk, volt 15–20 szoba, amit már nem használtak. Nem volt romos állapotban, de már nem laktak benne. Ezek nekünk be voltak rendezve. Egyikbe kukoricát, a másikba búzát tároltunk, libákat tömött, disznókat tartottunk. Az öt vagy hat disznót reggel kiengedtük, este meg az erdőről mint a villám, pucoltak haza. A környék erdészeinek megmondtam, hogy ezek az én disznóim, nehogy agyonlőjék őket. Ezek észrevétlenül nőttek föl az erdőben. Mak-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kot, gyökereket szedegettek össze, este hazajöttek, megkapták a moslékot, bementek az ólba. Ha összeszámítom, a feleségem több jövedelmet hozott, mint az én fizetésem. A legtöbb erdésznél így volt ez. Volt, aki tehenet tartott. Két vagy három erdésznek volt tehene. Nekünk nem kellett sorba állni tejért, túróért, tejfölért, mert minden kéznél volt. 4–5 disznót vágtam, azt felfüstöltük, libát tartottunk. Baromfi az számolatlanul volt, mert hiszen az ember tartotta az erdei ragadozóknak is. Az óhatatlan volt, hogy néha beszállt oda a galambászölyv. Még az ablakon is bevágott egy-egy baromfi után. Úgyhogy élelem nem kellett semmi, nekünk minden megtermett.

Volt egy erdész barátom, aki nálunk szolgált. Egy soproni kislány volt a menyasszonya, és megkapta a vadászházat azzal, hogy ő lesz a vadászház kezelője. Megjöttek Sopronból a leendő anyóssal. Autóbusszal érkeztek, mert az autóbusz majdnem a vadászház előtt állt meg. A gyerek kiglancolva, a lakás szépen berendezve, az udvar föltakarítva, hogy majd most bemutatja a leendő anyósnak meg a menyasszonynak a helyüket. És akkor a mama – aki soproni asszony volt –, odavolt, hogy hogy képzeli, hogy az ő lánya ide, az Isten háta mögött fog élni, hát fiam, ezt meggondoljuk. A Sanyi gyerek olyan méregbe jött, hogy föltette őket a buszra, elküldte őket haza. Másnap kiment a csemetekertbe, és ott egy szerencsétlen csemetekerti lánynak azt mondta, hogy akarsz-e a feleségem lenni. Azt mondja, meg vagy te zavarodva? Nem érdekel, én ma meg akarok nősülni. Volt egy menyasszonyom, ide jöttek, nem akarnak az erdőn lakni, Mari, hozzám jössz? Hát, szegény Mari – copfos lány volt –, mit tehetett, biztos örült neki, úgyhogy mindjárt el is mentek a szülőkhöz, megbeszélték a dolgokat és egy hét múlva megvolt a lakodalom. Szegény együgyű, nívón aluli fehérnép volt, meggondolatlanul vette el szegény barátom, egy év múlva el is váltak. De jellemző, hogy ilyen melléfogások is előfordultak abból kifolyólag, hogy bizony nagyon meg kell válogatni ennek az erdésztársadalomnak az oldalpárját. Mint ahogy egy katonának is, vagy egy rendőrnek is; vállalni kell a családnak, hogy az apu vagy a férjem nem egy mindennapi ember. Olyan értelemben, hogy nem egy átlagember, aki reggel bemegy az irodába, délután négy órakor becsukja az irodát, és utána a vízözön. Az erdésznek 24 óra szolgálat van. Ott nem lehetett azt csinálni, hogy most nem érek rá. Mindig rá kellett érni, mert mindig valami ügye volt. Vagy viharkár, vagy jöttek a fogatosok, amikor az ember nem várta. Örültem, hogy minél hamarabb vit-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ték az anyagomat a területről, hogy le tudjak vele számolni. Ne menjen veszendőbe, vagy épp az aljnövényzet annyira felnő, hogy a végén meg se találjuk azt, amit egy hónappal előbb kitermeltünk.

Nekem szerencsém volt, hogy bükkerdőben szolgáltam – az erdészetnek ez az egyetlen bükkös területe volt – mert annak idején május elsejére az összes bükknek a fűrésztelepen kellett lenni. Ezt a tudomány most már megcáfolta, télen-nyáron, reggel, délben, este, forró nyárban is lehet mindent termelni, mert tudományos munkatársak kikísérletezték, hogy az a bükk, amit júliusban termelünk, az is ugyanolyan jó. Ők mondják, mit csináljak velük? Régen nem ez volt. Lombhullástól gyöngyvirágig szólt a fűrész az erdőben, utána csend lett. Nálam reggel megjelent 12 fogat, s ahogy termeltük, úgy hordták le Uzsára, a MÁV-rakodóra. Volt olyan rönk, hogy 1 köbméteres volt. Fölrakták, nem rakodógéppel, hanem istránggal fölhúzatták, kiszedték a két kereket, azon fölhajtották, egy lóval fölhúzták rá, visszatették a kerekeket és mehetett a MÁV-rakodóra. Amikor vége volt a termelésnek, mondom ennek a kis erdőgyakornok barátomnak, te koma, gyere, most végignézzük az erdőt, hol maradt el faanyag. Hát kisült, hogy sehol. Kivágásom sincs, mind lehordták a MÁV-rakodóra. Csak a tűzifa meg az ágfa maradt ott.

*Vadorzóval volt-e dolgod?*

Fegyveressel nem, inkább hurkolóval meg tőrvetővel, ilyennel volt találkozásom, amit a helyszínen elrendeztünk, nem jelentettem föl soha senkit. Érdekes volt, hogy az emberek nagy része mind a törvényes útra akarja terelni a dolgokat, pedig tudja azt, hogy úgysem lesz belőle semmi. Karácsonyfa-kitermelés idején – nagyon szép lucos erdőm volt a ruzsai területen – őrizni kellett, 10 forintért lehetett ugyan a városban is kapni, de azért jobban esett, ha kijött a szivar, és ott lopta meg a fenyőt. Bizony lesni kellett éjjel-nappal karácsony előtt való héten. Érdekessége volt a dolognak, hogy amikor karácsony előtt való héten bementem Tapolcára, akkor mindenki kinevezett, hol főmérnök úr voltam, hol főerdész úr, hol főigazgató úr. Karácsony után meg már csak, hogy itt van az erdész. Azért, mert amíg a fenyőfára fente mindenki a fogát, addig főmérnök voltam, amikor már nem volt fenyőfa-téma, akkor már csak bakter voltam. Tudomásul vette az ember.

Egyszer benne vagyok a fenyőtelepítésben, nagyon szép lucos volt, látom ám, hogy előttem egy fiú szemlélgeti a csemetéket. Be-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

cserkeltem. Odamentem jó közel hozzá. Volt nála egy kétélű fűrész meg egy fejsze. Amikor épp neki akart állni, hogy az egyik fát kivágja, akkor rászóltam, hogy nem kell segítség, barátom? Mielőtt el tudott volna suttyanni, mindjárt jól nyakon is töröltem. Szerencsétlenségére huzalkerítések voltak, abba kapaszkodott, mire odaértem, épp vissza is esett a karjaimba. Aztán a futószerkezetem kinövésével jól bele is rúgtam, és elpucolt az illető. Jól van, én ezt a lovagiasság szabályai szerint elintéztem. A fejsze meg a fűrész ottmaradt, azt bűnjelként bevittem az erdészethez másnap. Az érdekessége a dolognak az, hogy jócskán karácsony után bent vagyok Tapolcán. A cukrászdába szoktam olykor menni, mert igen szeretem az édességet. Éppen eszegetek, amikor bejön egy nagyon jólöltözött fiatalember egy csinos hölggyel, és odaköszön. Jó napot kívánok, erdész úr! Jó étvágyat. Köszönöm szépen, mondtam. Ez volt az a barátom, akivel annak idején találkoztam, úgy látszott, hogy nem haragudott rám. Ha én ezt akkor följelentem, hónapokon keresztül megyünk a járásbíróságra, végül fölmentik, mert 500 forint alatti a kár, és állítom, egy életen át haragudna rám.

Volt egy atyafia – jó tagbaszakadt atyafi volt –, az is megfogott egy fatolvajt az erdőn, aztán kérdezte tőle, na fiam, mit akarsz, följelentselek, vagy kapsz két pofont és elmehetsz. Azt mondja a koma, jelents föl. Erre az én barátom, hohó, nem koma, hogy heteken keresztül járjak a járásbíróságra, te meg majd röhögsz a markodba! Nem, öregem, kapsz két pofont. Aztán már kapott is két olyan csillagszórót, hogy csak úgy durrant, hogy „ezzel elmehetsz". A koma kozmikus, hetes erősséggel futni kezdett a nyiladékhoz, amikor látta, hogy az erdész nem megy utána, visszaszólt, megállj, gazember, elintézlek én, az apám benne van még a nőtanácsba is! Az erdész meg, fújhatod, a bélyegző már a pofádon van, elmehetsz!

*A mai városlakó embereknek mi a véleménye rólunk, erdészekről?*

Irigyelt emberek voltunk, amikor még kint laktunk az erdőn. Azt hiszik, hogy az erdésznek tejjel-mézzel folyó Kánaán, ha éhes, megeszi a szarvast, ha fázik, ott az erdő, behordja a füstöt meg a meleget a lakásába, amit szeme-szája kíván, nincs munkaideje, akkor dolgozik, amikor akar, puska a vállán, lovagol, meg ez, meg az. Szóval különleges embereknek néztek bennünket, sőt néznek a mai napig is.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Én mindig erdészruhában járok, mert nincs más göncöm. Rá is fizetek, mert úton-útfélen mellém ül egy atyafi, és látja azokat a hatalmas tarvágásokat, rám szól: Na, erdész úr, ehhez mit szól? Ehhez a nagy tarvágáshoz? Mit szóljak? Magyarázzam meg, hogy ez hogyan alakult így? Mert ugye elő tudnám venni azokat az utasításokat, amikor azt mondja, hogy hegyvidéken 5 hektárnál, síkvidéken 2 hektárnál nagyobb összefüggő területen tarvágást nem lehet végrehajtani. Csak felújító vágások bontását, ott is így meg úgy. Most meg 50–60 hektárokat vágunk le, abból a meggondolásból, hogy összevont vágásterület, a munkáscsapatok étkeztetése, szállítása, az ellenőrzés, a gépek... Érdekes, Magyarországon nem a gépeket alakítjuk a természethez meg a hegyvidékhez, hanem az egész környezetet alakítjuk a géphez. Röhej. Ha végignézed, a kukoricások fölmentek a hegyoldalba, a szőlők meg lejöttek a kukoricások meg a búzatáblák helyére. Ugyanezt csináltuk az erdővel is. Nem hiszem, hogy az ómagyartól tanultuk volna ezt, Badacsonynál meg Nemeshutánál. Régen a szőlő fönn volt a hegyen, mert hiszen általában a meleg miatt, meg az erózió miatt is a szőlőt oda telepítették. Igen ám, de a gépek nem tudnak ott fönn dolgozni, erre lehozták a szőlőt a völgyekbe, a búzát meg a kukoricát fölvitték a hegyoldalba. Hogy milyen meggondolásból, a rosseb tudja. Ugyanezt csináljuk mi is. És óriási nagy az ellenőrzés. Ki ellenőriz, kit ellenőriz, mit ellenőriz? Végeredményben van egy szakfelügyelő az erdőgazdaságnál, aki egy hónapban egyszer valamelyik erdészetnél megjelenik, az se megy ki a vágásterületre, hanem ott van az irodában, legfeljebb ha jön egy járat, kimegy, hogy megnézze, hogy hol termelnek az emberek. És hát nemcsak a saját erdőgazdaságomról beszélek, hanem általában az egész erdőgazdálkodásról. Te még emlékszel rá, mikor a Sellő Lipótnak volt az értékosztó lapja. Külön tanítottuk, hogy egy fát, ha kidöntöttünk, negyedóráig studíroztunk rajta, hogy most hol vágom el, mert ha itt vágom el, akkor egy 1400 forintos rönköt kapok, ha a csomót rajta hagyom, akkor már csak 1200 forint, mert másodosztályú lesz. Ott számolgattunk számítógéppel, a Lipót nagyon híres erdőmérnök volt, aki a hossztolásoknak volt az atyja, külön könyvet is írt. Kaszópusztára jártunk le, ott nagyon szép állomány volt, az erdőgazdaságok összes hossztolói meg kerületvezető erdészei ott voltak, és egyenként mindenkinek kellett vizsgázni, hogy na tessék, ezt a tölgyet, a kőrist hogyan akarja hossztolni. De akkor egyedenként ment a hossztolás.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Most kérdezem, behúz a gép öt vagy hat szálfát, és a hossztoló nekiáll vacakolni, elvágja a motorfűrész először a hossztoló részét, utána pedig a körmeit vagdalja le, mert idő nincs, teljesíteni kell, a gépek nem állhatnak, az embereknek dolgozni kell, mert ha nincs köbméter, akkor a gépnek sincs kihasználtsága, az emberek se keresnek, és ott a cirkusz. Akkor kérdezem, hogyan termelünk mi? Ahol épp esik, ott elvágja, és ami a fatermelőnek épp a legjobb, ez egy nagy darab, akkor kevesebbet kell vágnom.

Szóval addig, amíg volt erdő, hiszen húsz-harminc éve értékes faállomány volt, addig vacakoltunk, hogy most itt vágd el, ne ott vágd el, mert ott vágod el. Aztán most, hogy ilyen fene tudja milyen lábon futó erdeink maradtak, most pedig semmi sem számít, összevissza vagdalunk mindent. Megdöbbentő az, hogy amikor az osztrák meg az olasz papírfavásárló cégek itt vannak, mondják, hogy tíz év múlva majd találkozunk náluk, mert akkor majd ők fogják eladni nekünk a fát, mert ők nem bántják az állományukat. Voltam kint Ausztriában, csodálatos fenyőerdők vannak, de tőlünk veszi a papírfát az osztrák, az olasz meg a gyertyán meg a bükk papírfát. Viszi bagó pénzért. Ahelyett, hogy mi, hát ugye már régen fölvetették, hogy miért vasiparra álltunk mi rá, miért hutákat készítettünk, meg miért Dunaújvárosban meg erre-arra csináltuk ezeket a nagy öntőket, amikor mindent úgy kellett hozni. Mért nem csináltunk papírgyárat, és mért nem szállítjuk mi a kész papírt tonnaszám külföldre, mikor van fánk, van vizünk, van villanyunk, ami kell ehhez. Nem pedig bagóért a papírfát visszük ki, és drága pénzen hozzuk be a papírt. Nem jó közgazdasági elképzelések ezek.

Na most az erdőgazdaságunk annyira ment, hogy három nagy faüzeme, gyára van. Franciavágásnál egy óriási nagy gyárat létesített, Zalában pedig egy szalagparkettagyár van, félmillió négyzetméter panelparkettát szállítunk külföldre, ami igen jó bevételi forrás. Véleményem szerint rengeteg fát pazarlunk el, mert jó minőségű fa kell hozzá tölgyből is, bükkből is. A felső réteg 4,5 mm vastagságú, tehát 30%-os a kihasználás, tehát 1 köbméter anyagból 3 tized köbméter anyag kerül ki, ami véleményem szerint elég nagy pazarlás. Franciavágásnál viszont most egy lemezgyár indult, laprugógyár is készült, ami most teljes üzemmel beindul. A felső bakonyi részek összes anyagát fel tudja dolgozni, és késztermékként fog nyugaton megjelenni, valutáért. Ez óriási nagy lépés.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Mint a gazdaságban tevékenykedő szakember, aki a kerületben a területről kerültél le, hogy értékelted, hogy tavaly a világ legjobb erdőgazdasága lettetek?*

A vezérigazgatónk is el volt hűlve, hogy az újságírók ennyire szerencsétlenek, mert nem így volt ez, csak ezt kürtölték világgá. Egyfolytában igen jó eredményt értünk el, de nem voltunk a világ legjobb erdőgazdasága. Madridban volt az átadás, kaptunk is egy díszes emblémát, illetve trófeát, amit a vezérünk vett át. Az exportálásban igen jó minőséget meg mennyiséget teljesítettünk. Illetve a velünk üzleti kapcsolatban lévőknek nagyon jó volt a véleménye, kevés volt a reklamáció, az anyagok méretre vágva, ahogy a nagykönyvben elő van írva, úgy teljesítettünk.

*Hozott ez valamit a cég konyhájára?*

Igen, ebben az évben meg Párizsban kaptunk hasonlót, egy Kiváló exportőr erdőgazdaság címet. Ez az exportunk reklámját emelte olyan értelemben, hogy több külföldi cég is fölfigyelt rá, és mi, ha valamit akarunk reklámozni, vagy valamit el akarunk adni, akkor ezt a két emblémát rátesszük a fejlécünkre. Ez jogos is volt, mert ezt mi értük el, és nem véletlenül. Nem protekcióval vagy a nagypapa bedolgozásával történt ez, hanem megdolgoztunk érte.

*Ha az országban választhatnál egy erdőgazdaságot, annak is az igazgatója lehetnél, hogyan csinálnád?*

Ez egy merész kérdés. A gépesítésnek nem vagyok nagy barátja, mégis egész életemben végigkísért. A gép nem helyettesíti az embert, hanem az embert segíti. A gép hiába száz lóerős, ha nincs mellette ember, nincs benne egy liter benzin, meg se tud mozdulni. Az embernek, ha nincs egy darab kenyere, még mindig tud valamit csinálni, mert azt mondják, hogy este kapsz egy pohár bort vagy egy szelet zsíros kenyeret. De a gép meg se mozdul, ha annak nincsenek meg a feltételei. Meg ha nincs mellette megfelelő személyzet. Én minden körülmények között visszaállítanám a kis erdőgazdaságokat. Azokat a 8–10 kerülettel rendelkező erdőgazdaságokat, aminek az erdőgondnoknak megfelelően gazdálkodó, gondolkodó erdőmérnök volna az erdőigazgatója. Nem olyan ember, aki végigjárta már a megyének az összes



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mindenféle közigazgatási meg pártvonatkozású dolgait, hanem először szakember legyen. Szeresse a szakmáját, és az istene az erdő legyen. Az a személyzet, aki mellette dolgozik, az föltétlen elkötelezettje legyen a szakmájának. Az adminisztrációt a negyedére csökkenteném. Mert lényegében az adminisztráció azért növekedett meg ennyire, mert a végén rájöttek, hogy minden hájjal megkent emberek dolgoznak, akiket csak úgy lehet kordában tartani, ha legalább tízfajta ellenőrző okmányok keringenek, mire egy köbméter anyag lekerül a fűrésztelepre. Tehát azt kontrollálni lehessen, hogy most tényleg fölrakták, tényleg azzal a kocsival ment, tényleg lerakták, tényleg odakerült. Ez a tényleg végigkíséri az egész életet, ez a bizonytalanság, hogy nem bízom abban az emberben. De van is benne ráció, hogy nem bízik benne, mert hiszen mindenhonnan azok kerültek ide, akit már elüldöztek innen meg onnan. És nem mindig olyan emberek, akik az ember szemébe néznek.

Édesapámnak volt egy nagy mondása a XX. század második felére, amikor azt mondta: „Figyeld meg, manapság csak a vizsla meg a gyerek néz az ember szemébe. A többi az mind a földet vagy az eget nézi." Sajnos van benne valami. Figyeld meg, ha valaki nem igaz úton jár, és beszélgetsz vele, ha eljött az erdőre, a hátad mögé nézett, vagy a földet nézte. Tudtam, hogy ennek a komának nem fogok segíteni, a következő meg az lesz, hogy nagyon gyorsan menjen innen, mert agyonütöm. Mert nem volt egyenes ember, nem nézett a szemembe.

Tehát föltétlen a kis erdőgazdaságokat szeretném, és hogy az erdőszeretet mindenkit áthasson. De ehhez az kellene, hogy a falu újra falu maradhasson, mert az a fatermelő meg az a kocsis, aki végigjárta a téeszeket meg az összes építőipart, elkurvult, minden hájjal megkent gazember lett, visszajön az erdőbe, ahol azt nézi, hogy hogyan ne kelljen dolgozni, hogyan lehet legkönnyebben élni, lopni, csalni. Sajnos a falu megöregedett, a falu kihalt. Ma már emlegetjük, hogy visszza a faluba. De aki visszamegy a faluba, az már nem az az ember. Az már nem az a Magyaros András bácsi, aki valamikor volt, akinek nem kellett szerződést kötni, az azt mondta, ezt megcsinálom, kezet fogtunk vele és megcsinálta. Most már más világot élünk, szerződéseket kell kötni, de sokszor szégyelltem, amikor szerződést kötöttem ezekkel a fatermelőkkel, elmentem a lakására, és mondtam, hogy legyen szíves, írja alá. Az öreg rám nézett, hogy írjam alá? Nem hisz nekem?



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mondom, bátyám, én hiszek, de tudja... Na jól van, aláírta nagy, szálkás betűkkel, és éreztem, hogy már nem bízik bennem. Szégyelltem magamat, isten bizony. Érdekes emberek voltak. Én nagyon szerettem a parasztembert, nekem mindig is ezek voltak a barátaim, hiszen mindig magányos erdészházakban éltem, s ezek az emberek vettek körül, és ezek az emberek voltak a munkatársaim a fatermelésben, meg igen szorgalmas és lelkes hajtói a téli nagy vadászatoknak. Ezek az emberek nagyon szerették a földet, én meg a hazát szerettem, és ez a kettő ugyanaz volt.

Szóval az erdő meg a falu, ez a kettő most hogy úgy különvált, és a falusi emberek eltűntek, valahogy elvesztettem én is az erdőbe vetett hitemet, bizalmamat, nekem is ma már idegen az erdő. Főleg akkor, amikor ezeket a Balaton környéki erdőket járom a faátvevőkkel, külföldiekkel, és szanaszét dobált szemét, kosz, piszok, üvöltés, ordítás, összevissza termel, csatateret látok mindenfelé, azt mondom, ez nem az én világom. A nagyképűsködés, hogy bezzeg, az én időmben... valaki azt mondta, bezzeg amikor még bölények voltak. Na igen, szóval ezek olyan dolgok, ami az apám idejében másképp volt. Tíz-tizenöt év távlatában is óriási változott a környék, és most észrevettük, hogy valahogy nem egészséges, amit csinálunk, és visszafordíthatatlan. Én már több mint fél évszázada élek a Balaton bűvöletében, itt születtem a partján, tehát nekem szinte pátriám az édes anyaföld, ez a vidék. Én még ittam a vizéből, én még leláttam a fenekére tiszta időben, és most a szemem előtt majdnem hogy dagonya lett, fertőzött a Balaton. De nem is csodálkozom rajta. Keszthely is egy 10–12 ezer lakosú városka volt, most 25 ezer, és senkinek se jut eszébe, hogy a havat télen a járdáról elkotorja, ősszel a szemetet elsöpörje. Olyan gyorsan menekültek el ezek az emberek a faluból, hogy még a söprűt is otthagyták a tuskó háta mögött, még tán meg is tudnám mutatni, hogy hol. Ész nélkül jöttek be a városba, mert a faluból menekülés volt a téesz elől, meg minden elől. Mindenkinek a gyereke üzembe, erre-arra ment, és most ezt akarjuk visszafordítani, hogy ezek az emberek menjenek vissza. Kicsoda? A tízemeletes házból, akinek központi fűtése van, a hideg-meleg víz ömlik orrán-száján, és nem dolgozik nyolc órát, csak ötöt. Nyolc órát van a munkahelyén, de ott is fusizik, és akkor ez menjen vissza 16 órát dolgozni, trágyalevet meregetni, meg ott az istállóban a büdöset szagolni ... Pedig az istálló sose volt ám büdös! Én emlékszem még. Annak szaga volt. A tejjel, a tehéntrágyával, amíg nem ettek hallisztet, ad-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dig csodálatos volt. Emlékszem, gyerekkoromban a szamárköhögőset bevitték az istállóba, hogy ott lélegezzenek, mert az ammónia kitisztítja a légutakat. Ezt se valami egyetemi tanár találta ki, hanem valamelyik öreg paraszt, apáról fiúra szálltak ezek a tapasztalatok.

*Ez nagyon érdekes okfejtés volt, amit a faluról való menekülés kapcsán mondtál. A nagy hajtóvadászatokon, ahol ezek az egyszerű parasztemberek voltak a hajtók, és az említett gazemberek voltak a vadászok, akiket mondtál, mi volt a véleményük ezekről a portyázó emberekről?*

Ez egy érdekes kérdés, mert én soha nem mentem oda a vadász vendégeknek a terített asztalához, én általában a hajtókkal szoktam az elejtett vadat összeszedni. A vadászat egyik rendezője voltam, tehát nem a vadászvendégek feneke végét, meg azt lestem, hogy hol kapok egy pohár bort, vagy hol esik le valami jó szó vagy vállveregetés, hogy jól van, Dénes. A hajtók tüzénél szoktam megpihenni, megbeszélni a következő hajtásnál, hogy hol meddig, és ha vége volt egy vadászatnak, akkor is, ha a vadászvendégek már bementek a vadászházakba és elhelyezkedtek a terített asztalnál, akkor én akkor is ott éreztem jól magam ezek között az emberek között. Jó volt belehallgatni a beszélgetéseikbe, jó volt beleszagolni a tűz mellett piruló szalonna illatába, a krumpliéba, amit ott sütögettek. Elővettem a mózsimat és ott ettem. Jó volt ezeknek az embereknek a beszélgetéseibe hallgatni. Az egész vadászatot ott élveztem újra végig, mert elmondták, hogy mit láttak. Csodálatos elbeszélő emberek voltak ezek. Mondták, hogy az a nagykalapos az jól tud lőni, az a másik az inkább maradt volna Pesten. Aztán azért, Wentzely kartárs, azért tudja, én szolgáltam a herceg ideje alatt is, azért tudja, más emberek voltak azok. Odajöttek hozzám, és kezet fogtak. Na, ezzel nem gazdagodtam meg, azóta is ugyanaz vagyok, de jól esett, amikor a herceg a nevemen szólított, hogy András, mi újság a gyerekkel, hogy vannak. Emlékezett a fiamra. Ezek az urak… Na jó, ezek messziről jöttek le, az meg itt élt, ő a kastélyban, én meg kinn az erdőben, a falun. Akik jöttek vadászni, mindig volt egy-két jó szavuk hozzánk, odajöttek a tűzhöz, nem volt nekik külön tüzük, ha ettünk, mondták, hogy nem adna nekem is egy katonát. Sose volt potyaleső a magyar paraszt, neki is megvolt a kis mózsija, elhozott magával ennivalót, innivalót, sose azt leste, hogy mit kap, legfeljebb egy-egy töltényhüvelyt, hogy azt szaglássza, és aztán a gyereknek elvigye. Szóval ilyen emlékekkel mentek el.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ezek az emberek lelki finomsággal rendelkeztek. Nekem a szívemhez nőttek. Ezeknek az embereknek a leszármazottjai is, akikkel találkozom, gépkocsivezető, buszsofőr, kalauz, vagy az építőiparban dolgozik. Kérdezem, hogy hát édesapádék hogy vannak. Hát, megvannak, megöregedtek, tehetetlenek. Egyik részük azt mondja, nem tudjuk őket behozni a városba, mert nem akarják otthagyni a régi kis kertjüket. Hát most mit csináljunk, futkossunk, mondja. A feleségem kimegy, megfőz, mos, aztán hazajön. Nagyon nehéz dolgok ezek, de mit csináljunk, meghalnának, ha onnan kimozdítanánk őket. Kérdeztem, hogy azon nem gondolkoztatok, hogy visszamenjetek, hiszen olyan szép lakásotok van. Azt mondja, most már talán. Hogy járdát építettek, buszjárat van, villany van, víz van, meg van olyan falu, ahol már gáz is van. Onnan egyszerűbb megközelíteni a munkahelyet, mint innen kijárogatni. De ezek az emberek nem veszik vissza a földet. Ha visszaadnák az összes földet, állítom, tíz százaléka nem venné vissza. Voltak olyanok, akik azt mondták, kérem szépen, visszavenném a földet, ha azt a földet adnák vissza, amit elvettek tőlem, visszaadnák a mezőgazdasági fölszereléseket, azt a két pár lovamat, azt az 5–6 tehenemet. De azt a földet, amit minden évben megtrágyáztam. Nem ám azt, ami most össze van szántva, aztán negyven éve szerves trágyát nem látott, csak péti nitrogént. Ez a föld nem kell. És mondom, ezek az emberek jómódú parasztemberek voltak, de a telet nem tudták elképzelni erdei munka nélkül. Annak a nyolcvan százaléka nem azért jött el, hogy ott keresse meg a kenyerét. Elég volt neki, hogy a tűzifáját megkeresse. Reggel megetette a jószágot, mert az embereknek volt a feladata a jószág megetetése, utána anyjuk bepakolta nekik az ennivalót, bort is hoztak. Minden nap megitta a másfél liter borát, és sose volt részeg, mert nem műbort ivott. Dolgozott, zsíros ennivalókat evett, amit a bornak kellett feldolgozni, mert aki kint az erdőn dolgozott, annak ugyancsak erős pacaljának kellett lenni, hogy földolgozza ezeket a nehéz ételeket, mint a vöröshagyma, fokhagyma. Én olyan büdös voltam télvíz idején, mint az oláhcigány, mert vöröshagymát, fokhagymát, kolbászt, sült szalonnát ettem, meg a favágók tüzénél füstös lettem. Amikor bementem a szobába, megszólaltak, Jézus Mária, valami ég. Mondom, a rossebeket, én vagyok ilyen büdös, inkább kimegyek, átöltözök, mert a szag belement a ruhámba.

Ezek az emberek eljöttek, nekiálltak fát vágni. Megmondtam nekik, hogy ezt kell csinálni, azt kell csinálni, azok csinálták. Délben leültek ebédelni, egy órát. Az egy csodálatos élmény volt. A magyar paraszt



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nem volt trágár, az elitje soha nem káromkodott, volt egy-két nagypofájú, meg részeges, de az ki volt közösítve. Választékos, ízes beszédű, az embert meg tudta szólítani, nem vágott a szavába, és tisztelettel volt mindenki iránt. Szóval csodálatos társadalom volt a magyar paraszt. Vége volt a termeléseknek, elmentek szépen haza, odahaza gondolom megetették a marhát vagy a jószágot, megvolt a vacsora, elbeszélgettek, és mindig volt új és új, volt valami témájuk. Általában mindig a természetről vagy régmúlt időkről, az első háborúról, a nagyapáik elbeszéléséről, állatokkal, jószágokkal való gondokról, ezek voltak a témák. Vagy a háborús hírek. Érdekes, hogy úgy emlékeztek ezek a meglett emberek 30–40 év távlatából is. Én azt se tudom, hogy tegnap mit ebédeltem, ezek meg pontosan tudták még azt is, hogy hová valósi volt az a katona, akivel együtt szolgált 1939-ben meg nem tudom micsoda. Nem érdekelte őket, hogy Kubába zátonyra futott egy hajó, vagy a négerek megették a főnöküket. Ilyen hülyeségekkel nem tömték az agyukat, hanem csak azzal, ami az ő kis életük közvetlen környezetében zajlódott le.

Nem tudom, hogy a mostani új rendszerünknek mi az elképzelése, mit tud csinálni, de nagy fába vágta a fejszéjét, mert ez az ország ebben a negyven esztendőben mint nemzet, óriási nagyot szenvedett. Nem vesztettünk ekkorát az ezer év alatt, mert a török, a tatár, a német nem bántotta a nemzetet, magát a parasztságot nem törte meg, dolgozott, beszolgáltatott, adta a dézsmát, a robotot, de nem nyúltak hozzá. Emlékszem rá, háború alatt jöttek-mentek a repülőgépek, óriási kötelékek. Ezek az emberek, ha szóltak a légiriadók, mintha semmi se történt volna, mentek aratni, vetni, forgatni. Azt mondták, a háború az urak dolga, nekünk dolgozni kell. Megnézték a repülőt, de egyik se bújt el lyukba meg erre meg arra, hú, mondták, ezt eltalálták, ez leesett, na, akkor ezt még összegyűjtjük. Az a hatalmas nagy lelki nyugalom. Mert az hajtotta, hogy az életet, amit elvetett, azt össze kell szedni, be kell gyűjteni, hisz azért dolgozott. Ez egy olyan belerögződött valami volt, és ezt negyven év alatt megölni, kiölni, valami ördögi. És most rájöttek erre. Nem tudom, nem tudom…

*Vallásos ember vagy?*

Igen. Nem olyan Krisztus-csipkedő vagyok, de úgy érzem, hogy főleg ott kinn az erdőn… Apám nem járt templomba. Azt mondta, akkor volt, amikor keresztelték, meg amikor megesküdtek, meg amikor en-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gem kereszteltek. Édesapám mindig szombat-vasárnap szokott kimenni vadászni, és a plébános, akivel találkozott, azt mondja, főtanácsos úr, elnézést kérek, de ön nem jár templomba? Észrevettük, hogy vasárnaponként vadászik. Azt mondja erre édesapám, nézze tisztelendő úr, én az Istennel ott kinn az erdőben, a szabadban találkozom, és közvetlenebbül tudok vele beszélni, mint ott a kiöltözött, kikent-kifent emberek között, akik ott ülnek a maga padjában, és talán a gondolatuk egészen máshol van. Azt mondja a plébános: ebben valami van, az biztos.

Édesapám egy csodálatos, víg kedélyű, nagyon kedves ember volt, ott van eltemetve édesanyámmal az uzsai erdőben. Van egy kis régi temető, ami régen a cselédek temetője volt az uradalmi időben. Apámnak volt a kérése. Amikor szarvasbőgés idején megálltunk ott – csodálatos szép kilátás volt – azt mondta, gyerekem, az a kívánságom, ha meghalok, ide temessetek. Édesapámat, azok a fatermelők temették el, akik a munkatársaim voltak. Ők ásták meg a sírját, ők eresztették le a sírba, és 16 erdész barátom 32 lövéssel búcsúzott el tőle az erdőn. Aztán édesanyám 73 telén halt meg, őt is oda temettük. Nekem is az a kívánságom, hogy majd engem is oda temessenek el, abba a földbe, ami fölött éltem. Nőjön ott egy-két tölgyfa, a mi testünkből, legalább ennyivel jóvá teszem az erdővel szemben elkövetett bűnömet, hogy párszáz köbméterét kitermeltem.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Zólyomi Bálint
## (1908–1997)

Szerencsés ember vagyok, mert egészséges, boldog családi környezetben nőttem fel; szülők, nagyszülők, az otthon melege, pártfogása védelmében, és szerencsés, mert csodálatosan jó tanítómesterek neveltek. Pozsonyban születtem 1908-ban, most 1990-ben töltöttem be a 82. évemet. Hosszú életre tekinthetek vissza. Születésemkor Osztrák–Magyar Monarchia volt, boldog, békés idők, olyan izgalmak, amik később bekövetkeztek, akkor még elképzelhetetlenek voltak. Szépen indult az életem. Pozsony, a régi koronázóváros – hosszú ideig az volt a török megszállás alatt – akkor fele részben magyar volt, negyven százalékban német, és tíz százalék volt a szlovák. Pozsony pont a nemzetiségi határon volt. Szlovákok voltak északra és nyugatra, Bazin mellett németekkel és a csallóközi színmagyarsággal érintkezett. A családom is felvidéki. Apai oldalról a gömöri nagyapám Sajópüspökiben volt vízimolnár. A fia a rozsnyói piarista gimnáziumban tanult, folyammérnök lett. Mint értelmiségi került Pozsonyba, ahol a folyamszabályozó hivatalban, a Dunaszabályozáson dolgozott. Ott ismerte meg édesanyámat, aki viszont Losoncon született. Rokonsága a Frideckiek, ezek pedig lengyel származásúak voltak. Valahogy olyan idő volt, hogy ezeket a származásokat soha nem néztük. Édesanyám tanítóképzőt végzett, és nyaralni mi odamentünk Újfaluba, ami tiszta szlovák falu volt. Akkor valahogy nem volt úgy kiélezve és nem volt az a gyűlölködés, ami az új nemzeti érzelmek eltorzulásában van a mai életben. Nyugodt, harmonikus légkör volt. Ott nyílott az én szemem a Kárpátok nyúlványára, a Zerge-hegyen ott ródliztunk később, mikor kicsit felnőttünk. A bátyám másfél évvel volt idősebb, és rengeteget sétáltunk. Akkor a nyelvismeret döntő volt a gyerekek nevelésében, ezért egy Fruzsicska nevű nevelő volt



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mellettünk, aki németre tanított bennünket, és vele jártunk ki az ártéri ligetbe. Na, itt kerültem érintkezésbe a természettel, az erdővel, s a természetszeretettel. A folyton változó, mozgó, élő folyó mellett alakult ki bennem az a dinamikus szemlélet, ami szakmai működésemben aztán később megnyilvánult. E mögött ilyen indítás is volt. Apám jól rajzolt. Bátyám is, én is már gyerekkorunkban jól rajzoltunk, ami később igen jól jött. És akkor, egyszer csak kitört a háború. Első elemista voltam. Édesapámat azonnal bevonultatták, és mint mérnököt, rögtön tüzérséghez vonultatták be, és elvitték vártüzérnek Przemyslbe. Mi gyerekek mindjárt az elején nagyon csúnyán éreztük az első világháború súlyát. Mert Przemysl volt, ami először elesett az első világháborúban, s apámra hat év szibériai fogság várt. De csak azért ennyi, mert megszökött. A háborút mindenki érzi, teljesen mindegy, hogy mi a politikai nézete; undorító az emberek szembeállása, a hatalom, a törtetés, a világhatalom megszerzésére irányuló törekvés. És ez már bennünk gyerekekben is bennünk élt. Énekeltük, hogy „fel, fel vitézek a csatára", vagy „megállj, megállj te kutya Szerbia, nem lesz tied többé Bosznia". Mert ugye Boszniában a trónörököst egy pisztollyal lőtték le. Ma már repülőgéppel is lehet bombázni egy idegen államot, és abból még nem lesz háború. Más volt az az idő. Az a háború nekünk, gyerekeknek azért volt rettenetes, mert édesapánktól távol kellett a háború éveit eltölteni. Mi gyerekek akkor segítettünk is édesanyámnak, mert hát egy állami alkalmazott mérnök fizetése akkor se volt nagyon magas. És ráadásul még kezdő mérnök volt édesapám, úgyhogy mi a rajztudásunk révén besegítettünk. Én akkor szenvedélyesen festőművész akartam lenni. Édesapám könyvtárában megvolt egy Munkácsyról szóló monográfia. Munkácsy a vastag, sötét olajfestékeket használta, de én gyerekésszel és gyermeki naivitással akvarellel festettem. Például Krisztus születéséből a három zsidót, amikor veszekedik. Ezek a Munkácsy-utánzat akvarelles képek a Hatmurd papírkereskedésben ki voltak állítva, eladtuk, és ezzel segítettük édesanyánkat.

A pozsonyi első takarékpénztár épületében, a Lőrinckapu u. 1.-ben laktunk, a harmadik emeleten. Édesanyám kiadott egy szobát, hogy egy kis anyagi pótlást kapjon a háztartáshoz. Akkor volt az első szerelmem is, 11 éves koromban, Piroska volt, Eiser Piroska, egy ügyvédnek a lánykája, a tánciskolában ismerkedtünk meg. A művészet mellett ott volt ez a szerelem, és olyan szép volt az a romantika, és semmi undorítóan agresszív szex abban nem volt. Romantika. Sajnálom a mai fia-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

talságot, hogy ezt a romantikus korszakot, amit mi, akkori fiatalok átéltünk, hogy ezt elmulasztják, mert rögtön kezdődik a végső fázis.

Édesapám a fogságból hosszú kerülő úton jött haza. Lelkendezve vártuk a pozsonyi hajókikötőben édesapánkat, mert hiába, az ő szigorú, de igazságos keze és mint nagyon melegszívű apa rettenetesen hiányzott. Anyám nagyon engedékeny volt, talán el is kényeztetett volna túlságosan bennünket. Én ezt a kemény apai nevelést jónak tartom. Nagyon dühös vagyok ma is, mikor egy pszichológusnő nyilatkozik, hogy ha egy gyereknek – ha rosszalkodott – ad a szülő egy legyintést, akkor a pszichológusnő azt mondja, egész életében nyomot hagy ez a gyerekkori fenyítés. Bocsánat, apám bizony adott, de igazságosan adott, én abban a pillanatban meg voltam sértve, de ha utánagondoltam, igaza volt édesapámnak. Szóval a kemény nevelés, az kell. Az élet az nem tűzoltó majális. Mikor apám visszajött Szibériából, bizony keményen kézbe vett bennünket. Engem is kivett az evangélikus gimnáziumból – a líceum második osztályába kerültem volna – és áttett a reáliskolába. Közben lezajlott egy szörnyű valami. Ami nekünk, akik az Osztrák–Magyar Monarchiában, a történelmi Magyarországban éltünk, annak a mindennapjai, mióta kinyílt a kis szemünk és agyunk, és értelmessé váltunk, minden az egész régi történelmi Magyarország keretében zajlott, abban éltünk. És akkor az 1919-es Károlyi Mihály-beszédet hallgattam mint gyerek. A prímási palota erkélyén beszélt Károlyi Mihály. Ő bedobta a gyeplőt és a kommunisták hatalomra kerültek. Jöttek az antanthatalmak és jöttek az utódállamok seregei. Édesanyám akkor éppen beteg volt, spanyolnáthája volt. Mentem a patikába, a Mihálykapu utca sarkára, akkor jöttek be a csehek Pozsonyba. Cseh hegyi tüzérek, két szakasz, pónilovas. Ez volt Pozsonyba a bevonulás. A vörös hadsereg visszavonult és üresen hagyta a várost.

Mi gyerekek úgy kerültünk bele ebbe az új világba, hogy március 15-én Petőfi Sándor szobránál az volt az igazi gyerek, aki több puskatusütést kapott a cseh katonáktól. Mert azok zavartak bennünket szét, amikor Petőfinél nemzetiszín kokárdákkal március 15-ét ünnepeltük. Édesapám úgy akarta, hogy marad Pozsonyban, de tarthassa meg a magyar állampolgárságot is. Ez aztán végképp nem ment akkor sem, hogy kettős állampolgársága legyen. Nem volt hajlandó letenni csak az egyik esküt. Azt mondta, a másik esküt már letette, azt tartja, de ha most leteszi, az új államra esküszik. Nem lehetett. Kiutasítottak bennünket, télvíz idején vagonba berakták az egész családot, bútorokkal,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mindennel együtt. Bizony nehéz volt, mert a dolog nagyon elhúzódott. A magyar államnak nem volt érdeke, hogy a trianoni összeomlással most az elcsatolt területekről a magyarság átjöjjön erre a kis, csonka országra. Úgyhogy nem fogadott bennünket a magyar állam, és tologattak bennünket a megszállt területen, Csehszlovákia területén az egyik teherpályaudvarról a másikra. Így voltunk három hónapig. Az elszórt szemetet szedtük össze a pályaudvaron, abból fűtöttünk egy kis kályhában a vagonban, de reggelre befagyott a víz a lavórba. Így voltunk.

Ezeket azért mondom el, mert később ezeket a csúnya dolgokat én elfeledtem, és visszatértem ahhoz az eredeti, gyerekkori nézetemhez, hogy a nemzetiségeket kölcsönösen becsüljük meg. Ma a gyűlölet ebben a vonatkozásban is tobzódik. Lásd Erdélyt például. Említem ezeket az apró, de nagyon fájdalmas, sérelmeket, mert hiszen a csehek németté tették a reált, azért tették a csehek németté a reáliskolát, mert szlovák tanár nem volt. Szlovák értelmiség akkor nem volt.

*Az előbb nem egy Fruzsicska nevű német tanárt említettél, ez nem éppen német név…*

Fruzsicska meg a többiek Prágából jöttek, cseh németek voltak. Prágának még német egyeteme is volt, nemcsak cseh nyelvű egyeteme, hanem német egyeteme is, az Osztrák–Magyar Monarchia idejében. De mivel szlovák értelmiség nem volt, így a csehek jöttek, és németül tanítottak. Ez könnyen ment, mert Pozsonyban mindenki tudott magyarul és németül, és pár szlovák szót is megtanultunk a gyerekbeszédből. Nekem szlovák volt a szoptató dajkám. Szóval szlovák anyatejet szívtam, mert édesanyámnak elfogyott a teje.

Végre a vagonlakó nyomorúság közben megjött az értesítés, hogy Győrött a folyammérnöki hivatalban állást tudnak biztosítani apámnak, és a magyar állam fogadni tud bennünket. Vagonban érkeztünk Győrbe, ahol a volt ágyúgyár munkástelepén kaptunk lakást. Az ágyúgyár gyártotta a 30,5-es mozsarakat az első világháborúban, annak volt egy lőtere Likócson, és az én első botanikus kertem színhelye, azért említem. Az ágyúgyár megszűnt, Magyarországnak tilos volt fegyverkezni a trianoni szerződés értelmében, le kellett építeni a hadsereget, megszűnt az ágyúgyár is, kaphattunk ott lakást. Onnan jártunk be két kilométerről gyalog az iskolába, a győri reálba. Tehát a pozsonyi német nyelvű reálból egy felvételi különbözeti vizsga tételével elismerték az



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

előző félévet, a pozsonyit, és így a második félévet már Győrött, a győri reálban tölthettem. A győri reál légköre – Révai Miklós Állami Reáliskola volt a teljes neve – a tanári karának összetételével az akkor induló trianoni Magyarország jellemző példája volt. A tanárok több mint a fele az elcsatolt területekről származott, és ebben a szellemben neveltek minket. Nem revízióról beszéltek, hanem arról, hogy ha valami ezer évig így megy, egyik napról a másikra nem lehet áttérni, meg kell emészteni a dolgokat. És az idő az ilyesvalami. Nos, a tanári kar kiváló volt. Már jeleztem, hogy gyermekkoromban is természetszerető voltam, és a családommal nagy turisták voltunk, bakancsos turistaként mindig jártuk az erdőt, mezőt. A természetet is szerettem, de a nagy vágy még változatlanul a festőművészet volt. Nos, a botanika tanárral, Polgár Sándorral akkor kerültem először érintkezésbe, aki egy kiváló humanista volt. Mindjárt első óráján megkérdezte, hogy kinek van arcképes vasúti igazolványa. Jelentkeztünk vagy hárman, ő hirtelen engem választott, és akkor elmagyarázta, hogy arról van szó, hogy Jávorka Sándorral – aki a történelmi Magyarország flórájának az elkészítője, ami 1924-ben jelent meg, és aki a harmincas években Csapody Verával együtt a történelmi Magyarország képes flóráját írta meg – fogunk dolgozni. Jávorka Sándor a Nemzeti Múzeum növénytárának a munkatársa volt. Nos, Jávorka akkor a Fertő tó mellett botanizált, és egy tengerparti növényt talált. Nem volt már ideje a múzeum gyűjteménye számára begyűjteni, és régi botanikus szaktársát, Polgár Sándort kérte meg, hogy száz példányban a tengerparti szittyót gyűjtse be. Ahhoz kellett Polgár Sándornak segítség, egy fiatal gyerek. Felültünk a vonatra, a marhadik osztályra, így neveztük a harmadik osztályt, mert nem volt ugyan marhakocsi, hanem olyan fapados. Abban ültünk kofák között, és mesélt nekem sok mindent a Fertő tóról. Csillogott a szemem, és az egész történet nagyon izgalmas volt. Tengerparti növény nálunk, a szárazföld közepén… a Fertő tó mellett. Hát megérkeztünk oda, kimentünk Mexikópusztára, és ott a Fertő tó színes partján begyűjtöttük a növényt. Nos, ott az az élmény, az őszi színek, a szikes pusztán rőt őszi színe, a szikső, a villogó tó a háttérben, az a természeti környezet, az a csodálatos valami … Hát én bizony másodszor is jelentkeztem Polgár Sándornál, hogy szívesen kimegyek vele. Ennek az lett a vége, hogy a művészi álmok elrepültek, és én botanikus lettem Polgár Sándor hatására. Az ő nevelése nemcsak a botanikában, hanem életszemléletben is hatott rám, jó édesapámmal együtt, a szülői otthon-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nal együtt, meg a tanári kar többi tagjával együtt; a győri tanári kar indításával döntöttem el, hogy én bizony egyetemre megyek.

A művészi ambícióknak teljesen vége szakadt, és irtó lelkesedéssel nekiláttam már akkor botanizálni, de érdemlegesen botanizálni, és így hetedikes koromban önképzőköri pályázatot nyertem egy botanikai cikkel, amiért jutalomként az önképzőköri tanártól a Tuten-Kamon könyvet kaptam. Tudta, hogy történelmi érdeklődésem is van, és azért kaptam azt a könyvet.

*Emlékszel ennek a pályamunkának a címére vagy a tartalmára?*

A győri homokpuszták növényzete. Ez volt a címe. Ez az Ifjúság és Élet, egy három évvel előtte indított ifjúsági folyóiratban jelent meg, amelynek egyik fő alapítója a Polgár Sándor és a földrajzosok voltak. Ez egy nagyon jó, nívós ifjúsági folyóirat volt. Tanárok és diákok, de Polgár Sándor is írt benne. Ebben jelent meg ez a dolgozat. Nos, én akkor az önképzőkörnek elnöke is voltam, és csináltam egy másik pályázatot Zrínyiről. Az Új Zrínyiászt apám könyvtárában olvastuk, és nagyon sokat szórakoztunk rajta, gyerekek. Apámnak is ragyogó humorérzéke volt. Humorérzék meg kell, mert azt az embert elviselni, akiben nincs humorérzék, borzasztó nehéz. Ezt csak közbevetőleg mondtam el.

*Tuten-Kamon könyvnél tartottunk…*

Igen. Az ma is megvan, meg tudom mutatni a beírással.

Úgy kerültem fel egyetemre, hogy először nem vettek fel az Eötvös-kollégiumba, mert hetedikes koromban még elégségeseim is voltak, bár jeles érettségim volt. De csak jelessel lehetett bekerülni az Eötvös-kollégiumi tanárképző intézetbe. A félévi egyetemi eredményeim alapján aztán bekerültem. Ott folytatódott a szerencsém a tanítómesterekkel, mert a tengerparti szittyó gyűjtésével a múzeumba mindig bemehettem Jávorka Sándorhoz, aki atyai barátként fogadott. Ő is gondozásba vett. Az egyetemen kiváló tanárom volt, Maurich Béla csodálatos pedagógus, és a tudós tanárok. De ez is egy kicsit megoszlik, mert nem mindenki jó tanár, aki jó tudós, és nem minden tudós jó tanár. De a pesti egyetemen akkor már egy csomó kivénhedt professzor volt, akit még nyugdíjas kora után ott tartottak. Akkor alapították a szegedi egyetemet, és akkor volt alakulóban a debreceni egyetem is, ahova



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

az ifjú titánok és az új avantgarde gárda került, így többek között 25 éves korában Soó Rezső, az ifjú titán, akit Klebersberg Kunó kinevezett professzornak a debreceni egyetemre. Harmadéves koromban elmentem az új debreceni egyetemre, az új professzorhoz, a haladó irányhoz, a fejlődő irányhoz. A geológus professzor gróf Telegdi Róth Károly volt, aki az olajbányászatnak és a borsodi bányászatnak segített nagyon sokat. Később, ösztöndíjas koromban Berlinben is volt egy fél egyetemi évem. A szegedi egyetemen is előadtam. Jóval később a kertészeti egyetemen megfordultam, szóval szerencse az, ha valaki több helyről, több oldalról tanulhat, sokoldalúan bővülhet a látóköre. Így kerültem aztán Debrecenbe Keleti Soó Rezső mellé. Ez 1930-ban volt, és 1934-ig voltam ott tiszteletbeli tanársegédként. Ez egy mellékállás volt a tanárképző intézet mellett, és havi 70 forintot kaptam. Aztán Debrecenből elkerültem Budapestre a Természettudományi Múzeum növénytárába. Tudniillik soha életemben nem vágytam egyetemi tanszékre. Imádok oktatni, de csak szűk körben és az ún. továbbképzésben, olyanokat, akik már az alapképzésen átestek. De a tömegoktatás nem volt szívügyem, nekem mindenem a kutatás volt. Akinek szenvedélye a kutatás, azt nagyon nehéz elviselni, mert minden idejét az köti le. A tömegoktatásra mindig sajnáltam az időt, a továbbképzésre és a tehetségek nevelésére nem, azt élvezettel csináltam.

Az egyetemről a Nemzeti Múzeumba kerültem – akkor már az átalakult Természettudományi Múzeum Növénytárába – Budapestre, 1934-ben. Még mindig kinevezetlenül. Mint ÁDOBOS-nak – állástalan diplomásoknak – az országos bizottság adott havi 80 pengőt. Amit úgy fogalmaztunk meg akkor, fiatalok, humorérzékkel, hogy a 80 pengőből 70 pengő elment a mindennapi szükségletekre, menzára stb., mert menzára jártunk mint legolcsóbbra akkor is, mikor már végeztünk (1931-ben doktoráltam a debreceni egyetemen). Az 70 pengőből kitelt, és akkor volt még a bérlet, a villamosbérlet, azt is kifizettük, és ami maradt 4 pengő, azt főként borra, sörre költöttük. És elviseltük. És nem mondtuk azt, hogy nem vagyunk kinevezve, és ha ez nincs biztosítva, akkor nem dolgozunk. Keményen dolgoztunk. A rossz körülmény valahogy megedzi az embert.

A további, 1934-től 1936-ig tartó időből még egy évet nemzetközi ösztöndíjjal Berlinbe mentem, Jávorka Sándor szerezte ezt meg. Ő a növénytárban már nagyon a hónom alá nyúlt, és nagy nehezen ki tudta harcolni, hogy amikor 36-ban hazajöttem, akkor megkaptam a kine-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vezésemet. 31 éves koromban először. Múzeumi segédőrként a XI. fizetési osztályban kezdtem, és akkor a szamárlétrán elindulhattam.

*Mi volt a feladata egy ilyen múzeumi segédőrnek?*

A feladat nagyon izgalmas volt. Mert kutatni lehetett. Volt kis házipénztár, azt Jávorka kezelte, és abból fizette a busz- és villamosjegyeket, amivel mentünk ki terepre hátizsákkal gyűjteni. Hoztuk haza a talajmintákat. Akkor nem volt kiküldetési pénz, és mégis dolgoztunk. Nem lettünk forradalmárok, hanem keményen dolgoztunk és tanultunk. Mert mindenkitől lehet tanulni. Az én érdeklődésem nagyon sok területre terjedt ki. Az első munka, igazi tudományos munkám a Bükk hegységben kezdődött, mert a családi otthon, Putnok, ahol apám is született, közel volt a Bükkhöz. Így biztosítva volt a bázis, és megszületett első tudományos dolgozatom 1928-ban, második egyetemista koromban, a Bükk hegység flórájának tanulmányozása, amiért hálás segítséget mondok Polgár Sándor segítségéért és Jávorka Sándornak. Megtaláltam a Bükk hegységben a havasi ibolyát, a sárga virágú ibolyát, ami a Kárpátok magas pontjain van, egy repatriál növény. Ez nagy dolog volt. Át mert jönni egy növény a határokon Magyarországra. Volt egy kis nemzeti jellege is így a botanikának. Erről a témáról Jávorka írt egy cikket az Új Időben „A botanika és a sovinizmus" címen. A bükki kutatásom volt az első tudományos munkám. Soó Rezsőnél annyit tanultam, hogy aztán örömmel mentem el Budapestre, mert már a saját lábamon szerettem volna állni, és nem mint a tanársegédje gazsulálni. Soó Rezsőt én úgy jellemeztem egy életrajzban, hogy ő olyan, mint egy égő fáklya, mely világít, de időnként perzsel is. Jávorka – aki szelíd ember volt – pedig obeliszk határkő a flórakutatásnak, és utána már új korszak jött, Soó Rezsővel együtt az új korszak a szintetikus szemlélet, a növénytársulástan. Soó Rezsővel kezdtük a növénytársulástant, és az első dolgozatom igazán nívós, tudományos dolgozat, a Hanságról szól. Azt a győri bázis tette lehetővé, a Szigetközt meg apám tette lehetővé. Ladikkal a szigetek bejárásában, a folyammérnöki hivatal munkásai segítettek nekem, átmenni egyik szigetről a másikra, és így jártam be a Szigetközt 1937-ben. Akkor jött 1938. Az első bécsi döntés. Így Csehszlovákiában katonaszökevény lettem, mert úgy tartottak nyilván mint katonakötelest. Úgyhogy nem mehettem Pozsonyba, mert elfogtak volna. Idehaza besoroltak újoncnak, és eljutottam a tűzmesteri fokozatig. A Hungária



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

körúton az I-es tüzéreknél szolgáltam, és 38-ban bizony bevonultunk a Felvidékre, az akkor visszacsatolt részre, ami nemzetiségileg meghúzott határ volt. Erről a határról különben egy csodálatos könyvet Alföldi András írt, Térképezett történelem címen. Most jelent meg. Leírja, hogy Teleki Pál hogyan tárgyalt akkor a szlovákokkal és hogyan húzták meg a határt, hogy ez milyen tisztességes, becsületes munka volt. Egyáltalán nem úgy, hogy Magyarország eladta magát a németeknek, és szolgálta őket, hisz Teleki Pál az életét adta, hogy úgy mondjam, tragédiába torkollt az ő egyensúlyozó politikája. Nagyhatalmak között, kelet és nyugat, Róma és Bizánc között ment a harc. Ez döntött most is. Mert ezer évvel ezelőtt volt itt Cirill és Methód, de azután Róma lettünk. És ugye ilyen nagyhatalmi törekvések között bizony hiába…

Így kerülhettem ismét a Felvidékre. A tüzérosztályunkat Losoncra helyezték, édesanyám szülőhelyére, ott voltam. Hozzáteszem, hogy életemben éppen a polgári, szakmai beosztásom miatt nem kerültem abba a nehéz helyzetbe, hogy hadszíntéren emberre lőjek. Én élesen életemben egyszer hadgyakorlaton lőttem, Vajnán. És hogy úgy mondjam, botanikus és ember maradtam a legvadabb katonai időkben is. Aztán 1938 után, 40-ben, az erdélyi bevonuláskor a losonci tüzérosztály is bevonult, és Máramaroson keresztül lóháton egész Maroshévízig jutottunk. Nagy élmény volt ez nekem, aki már azt megelőzően jártam Erdélyben botanikai utakon, a románokkal együttműködve. 1931 óta Emile Pop, a kolozsvári egyetem román botanikus professzora, aki budapesti egyetemen végzett, de román nemzetiségű – mindig is annak vallotta magát –, ővele egész haláláig megvolt a kapcsolat. Az erdélyi bevonulásnál fölmentünk a Kelemen-havasokba. Vasárnap eltávozást kértem, a csicskással fölmentünk, medvebrummogás volt meg szarvasbőgés. Erdély akkor néhány évig ismét Magyarországhoz tartozott. Észak-Erdély. Erdély kettévágva. Egy nagyon szerencsétlen valami volt ez a kettévágás, nem egy jó megoldás, de ilyesmire nem akarok kitérni, csak maradjunk a szakmánál. Emile Popra gondoltam, és arra, hogy már akkor szemrevételeztem, hogy nekem itt botanikus feladatom lesz. Kiszúrtam a Kukojszást, és 1942-ben feltérképeztem 1:2000 méretarányban. Kicsinyítve ez megjelent a magyar Földtani Közlönyben 42-ben. Emile Pop 1960-ban, a könyvében hivatkozott a munkámra. Így is lehet magyarnak és románnak. Mindazon súlyos nehézségek ellenére, hogy volt Trianon, volt elcsatolás, visszacsatolás, mindent át lehet vészelni, ha emberileg közeledünk egymáshoz. Majd megmutatom egyik leg-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

újabb, 89-es dolgozatomat ezzel kapcsolatban. Ez egy olyan cikk, amiben benne van a mai Magyarország, a Felvidék, a Keleti-Alpok, németek, magyarok, osztrákok, szlovákok együtt dolgozása, irodalmi idézetekben. Sorra kapom ezzel kapcsolatban a lapokat Pozsonyból, Selmecbányáról, Prágából, Nyugat-Németországból. Lehet így is. Én úgy érzem, hogy a megoldás itt, a Kárpát-medencében csakis az összefogás, egymásnak nemcsak megtűrése, hanem megbecsülése. A megtűrés kevés. Becsüljük meg a másikat is mint embert. Más az anyanyelve, más a gondolkodásmódja, de becsüljük meg mint embert. Csak így lehet, mert egyébként örökké csak furkósbotot lehetne egymás ellen fogni, az nem vezet sehová. Én valamikor úgy képzeltem el az Erdély-kérdés megoldását, mint a keleti svájci részt. Három nemzetiség, Svájcban is három van, német, francia és olasz, sőt a régi őslakosságnak is vannak nyomai. És a három nemzetiség egymás mellett csak egyenjogúan, csak egymás megbecsülésére építve él, csak így lehetne Erdélyben is. Hogy ez egy önálló Erdély legyen vagy Romániának egy erdélyi része... Előre jósolni nem szabad, pláne olyan zavaros időkben, mint a mai.

De térjünk vissza a botanikára, ahol az együttműködés minden mai fölkavart indulatok ellenére megy tovább. A háborúban a múzsák hallgatnak, de még a háborúban is megvan a szakmai összefogás. A tudomány igyekszik, nem azt mondom, hogy meg is valósítja, de igyekszik objektív lenni. Tisztességes, emberséges és becsületes. A valóságot, az igazságot föltárni. Az az izgalmas, az igazság, az ismeretlen megismerése. Ez az egész kutatásnak a háttere. A kíváncsiság, ez viszi előre az embert. De a különbözőségnek kell az elismerés. A kutatásban sem szabad azt gondolni, hogy egyvalaki majd mindent megold. Falak ma is vannak. A főhatóságok között. A megyék között. Milyen őrültség volt, amikor a mentőautóban a haldoklót a határnál másik mentőautóban szállították tovább. És most is a vidék és Budapest között a választásoknál milyen szembeállások voltak, provinciális. Bocsánat, a sokszínűség, a különbözőség becsülendő. Aki a természetet kutatja, az hozzászokott ahhoz. A sokszínű lepke, a sokszínű bogár a pozsonyi óligetben, a sokszínűség hozzátartozik, az az életnek az igazi szépsége. És azt érdemes kihasználni, és nem elnyomni, hogy csak én, és minden más nem számít. És türelmetlenül fogadni a másikat. A tudomány nemzetközi.

A szakmák között is az összefogás a legfontosabb. És itt térek rá az életem fő vezérfonalára, az erdészeti tudománnyal való együttműködésre. Ami elkezdődött a Hanság, a Szigetköz erdein keresztül. Már az



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

akkori cikkemben benne van egy kitétel, hogy az erdészet egyes problémáira majd külön kívánok majd rátérni. Sose került rá sor, tudniillik a tarvágásról lett volna szó. Az elgyomosodásról az aljnövényzetben, a nitrifikációról. Szóval már kezdetben is volt egy ilyen kapcsolat az erdőgazdálkodással. Miért? Soó Rezső, az új, haladó, már új irányban dolgozó kutató professzor mellett nevelkedett, lehetett doktor Magyar Pál a soproni erdészeti főiskoláról. Akkor csak főiskola volt még Sopron, Selmecbányán is főiskola volt, úgy települt át Sopronba, és Fehér Dániel professzor mellett Magyar Pál ott működött, de nem doktorálhatott, és Magyar Pált elküldte Soó Rezsőhöz, aki ott doktorált. Én is Soó Rezsőnél doktoráltam egy évvel később, itt ismerkedtem meg Magyar Pállal, és Magyar Pálon keresztül a korszerű erdészeti kutatással. Magyar Pál abban az időben, a harmincas években a finnektől, a Kajandertől átvette az erdőtipológiai szemléletet, a háttérben ott volt az orosz Morzov erdész is, aki az erdő egységét filozófiai alapon szabta meg, de a Kajander az erdészeti gyakorlat számára kidolgozta az erdőtipológiát, ami később a Szovjetunióban nagyon fejlődött. Nyugaton, a németeknél inkább a standors typologi fejlődött ki, de az erdőtipológia is, ennek volt Magyar Pál Magyarországon az úttörője.

Nos, így kerültem kapcsolatba Magyar Pál személyén keresztül az erdészettel, az erdészeti tudománnyal és az erdőgazdálkodással is. Mert elmélet és gyakorlat egymás nélkül nem létezhet. A gyakorlat több irányba mehet; lehet józan ésszel, úgy, hogy a vak tyúk is talál szemet, vagy tisztán gyakorlati empíria alapján talál utat a helyes irányba. De muszáj a tudományos kutatásra támaszkodnia. De ugyanúgy a tudománynak is kell egy kontroll, hogy azt, amit elért, azt egyáltalán a való életben, a mindennapi életben, az ember szükségleteinek a kielégítésére mennyire használható föl. Van szükség elméletre is, teljesen elméleti tudományokra. Ki gondolta volna, hogy a gyakorlattól teljesen elszakadt matematika, az űrhajózás alapja, a kibernetika a matematikából származott. Ha nincs az elméleti matematika, akkor nem tudják megvalósítani az űrhajózást se. Tehát elmélet és gyakorlat egymás nélkül nem működik. Ezt vallottam én, és a cönológia pedig megadta azt a tág szemléletet, ami az ökológia felé megy. Nemcsak maga a növény, nem az az izgalmas, hogy a növény ott van, hanem hogy miért van itt, mi az, ami lehetővé teszi, hogy ott lehessen. Ez ugyanolyan fontos egy erdészeti gyakorlat számára is, hogy ha az uralkodó fafajokat nézzük, meg betelepített, elegyes állományokat és a versenyt a fajok között és a fajon



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

belül. Hogy a sok egyedből hány marad aztán fönn a vágásérett erdőben. Néhány példány, de hány pusztul el. Szóval a szakmában az erdészettel a kapcsolat folyamatosan kiépült, és az erdőtipológia is, amit a botanikusok ökológiai irányba is fejlesztettek, az erdészeti kutatással együtt. Mert akkor, abban az időben, az ötvenes években összefogott a soproni erdészeti egyetem és az akadémiai kutatás; Sopronban Tuskó Ferenc erdőmérnök és Majer Antal professzor, aki most ment nemrég nyugdíjba. És jöttek az újabbak, alaptudományi szinten is művelték az erdőtipológiát, és együtt dolgoztunk a Bükk hegységben. A Bükk hegységi brigád fogalom. A Bükk hegység az ország egyik legjobban erdősült hegyvidéke még ma is. És ez az együttműködés szépen ment, de akkor aztán jött egy megszakítás, ami egy teljesen egyoldalú szemléletet hozott. Hozzáteszem, hogy szerintünk, ökológus kutatók szerint a népgazdaság számára is káros szemlélet uralkodott el. Bár az erdőmérnök kutatógárda semmiképp sem egységes, de van egy ökológus oldal, Majer Antal oldalán álló gárda is. Én arról a másik irányról nem akarok külön beszélni, hanem azokról, akik az együttműködésre továbbra is készek. A soproni egyetemmel megvan az egész friss erdészi kapcsolatom is, mert felhívtak, hogy a környezetvédelmi tantervet nézzem át, és ha tanácsot tudok adni beosztásra, módosításra, tegyem meg. Amellett az országos kutatási alapban, az OTKA-ban is összefogott a soproni egyetem több tanszéke. A professzorok, többek között Mátyás Csaba – Mátyás Vilmos fia – Soó Rezsővel működött együtt a tölgyek szisztematikájával, rendszertanával kapcsolatban. Lásd együttműködés, ugye, az egyetem és az alapkutatás között. Az erdészeti alapkutatás és a botanikai alapkutatás között. De ugyanúgy kívánnánk a gyakorlat felé is a kapcsolatot, és az erdőgazdálkodás kérdéseiben. Rendeztünk ezzel kapcsolatban egy vitaülést az ökológiai szakosztállyal, ahol ott voltak a más véleményt formálók is, és egyszerűen nem voltak hajlandók nyilatkozni, hanem kivonultak. Az nem megoldás. Ez megjelent nyomtatásban is akkor. A tagoknak, akik hozzászóltak, tilos volt leadni a kéziratokat a mi számunkra, az erdészeti kutatók részéről csak Csapodi István merte beküldeni a Botanikai Közlemények számára.

*Melyik a másik vonal az erdészeknél?*

A másik vonal egy személy, a vezér, aki elfogult és szakmailag beszűkült. Téves utakon jár, és ferde irányba viszi az egész erdészeti



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kutatást és erdészeti gazdaságot. Nem mondom meg a nevét. Azokat említem, akik pozitívan viszik előre. Megvan ez a friss kapcsolat, és én ebben boldog vagyok, mert úgy érzem, hogy nem hiába végeztem a szakmai munkámat, hogy a gyakorlat felé ezen a területen tudom érvényesíteni, mert nem mindig könnyű az elméletet átvinni a gyakorlatba. Általában az elméleti kutatásoknak egy transzmisszióra van szüksége. Kell még az alapkutatás után egy alkalmazott kutatás, laboratóriumi kísérlet, kisüzemi, végül nagyüzemi kísérlet. És egy visszajelzés, visszakapcsolás. Ha ezek körré alakulnak, akkor van meg a tudománynak a gyakorlattal a kapcsolata és az értelme is. Mert a kutatás nem önmagáért van. Az azért van, hogy a valóság jobb megismerése révén az egész emberiség számára az előrehaladást segítsük. A tudomány az nemzetközi. Nemzetköziség nélkül nincs tudomány. Nemzetközi kapcsolatok nélkül nincs tudomány. Egy kicsit talán utalnék a nemzetközi kapcsolatokra. Most, hogy nyugalomba vonultam, és ismét elővehetem a szakmai tudományomat, sikerült mazsolázva, a régi anyagokból kihalászva, amikből úgy látom, hogy a jövő számára még hasznos lehet, olyan területeket és olyan dolgozatokat elkészíteni és publikálni, aminek nagy nemzetközi visszhangja van. A nemzetközi kapcsolatokat egész életemben tartottam. Kezdődött az egész még berlini ösztöndíjas koromban, ahol az ottani botanikus kert mellett az egyetemi botanikai kutató intézetben dolgoztam. Akkor nyílt ki a szemem, és attól kezdve állandóan nemzetközi kapcsolatokat kerestem, és hozzáteszem, elsősorban a szomszédos államokkal. Kérem, mi ne Amerika felé nézzünk, vagy a Szovjetunió felé nézzünk, elsősorban a szomszéd államok és szomszéd népek felé nézzünk, és próbáljuk megtalálni az egyensúlyt. Ennek van jövője. Nagyon szépen kiépítettem a kapcsolatokat. Itt van például egy másik munka, Csehszlovákia vegetációs, geobotanikai térképe. Mihalko a főszerkesztője. Olvasom az előszóban, ahol köszönetet mond a segítőknek, hármunkat említ. Szocsavát Leningrádból, aki a francia tudományos akadémiának külső tiszteletbeli tagja, Zólyomi Bálintot Budapestről, és Trautmannt, Bonnból. Hármunkat említ. Tehát látjuk, én nemcsak prédikálok az együttműködésről. Mi egyeztettük a térképeket. Itt van Magyarország vegetációs térképe, ami két évtizedes munka eredménye. Megjelent a Magyar Nemzeti Atlaszban 1967-ben, megjelent az egyetemi tankönyv mellékleteként, és most megjelent az új második kiadásban is. A határ mellett, a szlo-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vákiai határ mellett egyeztettünk velük, elfogadták, ugyanúgy elfogadták az osztrákok is, mert a bécsi medence is még a magyarországihoz hasonló növényzetű. A nemzetközi együttműködés, a kapcsolat tartása a tudománynak az éltetője.

*Professzor úr, említetted Fehér Dániellel kapcsolatos emlékeidet.*

Fehér Dániel, ő is vallotta ezeket az elveket, hogy a tudomány nemzetközi, és nemzetközi kapcsolat nélkül nem lehet továbblépni. Az Extra Hungariam non est vitam ... nem helyes szemlélet. El kell menni külföldre is, de mindig haza kell jönni. A hazát nem szabad elhagyni. De el kell menni. Kívülről tudjuk legjobban megítélni a hazát is. Belülről, odahaza nem. Nos, Fehér Dániel ezt vallotta, és elment a sivatagba, és egy finn kutatóval együtt talajbakteriológiában világviszonylatban is óriási új eredményeket produkált. Az Erdő egyik számában 1984-ben megjelent egy cikk Fehér Dánielről. Hogy mondjam, erre semmi szüksége Fehér Dánielnek nem volt. Úgy állítja be Fehér Dánielt, mint aki jó fiú, és majdnem azt, hogy kommunista volt. Hát Fehér Dániel sose volt kommunista. Nemzetközi szintű gondolkodású, baloldali haladó ember volt. Mindig kimondta az igazságot.

A kapcsolat Magyar Pálon keresztül kezdődött, Fehér Dánielt én azóta ismerem. Nos, amikor az ötvenes években megalakult az új Tudományos Akadémia, akkor én az Akadémián osztálytitkár voltam, a biológiai osztály titkára. Hogy úgy mondjam, volt módom információszerzésre. Szakmai barátaim a Földművelési Minisztériumból elárulták, hogy Fehér Dánielt – aki a hallgatóinak is mindig megmondta az igazságot, és ez a pártnak nem tetszett – el akarják távolítani az egyetemről, kényszernyugdíjazni akarják. Ez 1952-ben volt. Fölírtam: 1952. január 24. Földművelési Minisztériumban tárgyalás. Akkor tudtam meg, hogy nyugdíjazni akarják Fehér Dánielt. Erdei Ferenccel, aki szintén haladó baloldali volt, de nem elvakult, egyoldalú marxista-leninista, sztálinista, tehát nem az eltúlzó szélsőség, hanem haladó baloldali volt, ővele íratták alá a nyugdíjazását. Félrevezették, mert Erdei nem akarta aláírni. Ez Fehér Dániel és Sopron számára tragédia lett volna. Nekem megvolt az a lehetőségem az Akadémia akkori vezetőségének állásfoglalása révén, hogy Fehér Dánielt megmentsük. A magyar tudományos élet és a magyar közélet számára, és egyénileg is. Ne történjen vele igazságtalanság. Rusznyáktól, az akadémia akkori elnö-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kétől Erdei Gruz megszerezte a levelet, amelyben az én javaslatom alapján átveszi az akadémia botanikai kutatóintézetéhez Fehér Dánielt a laboratóriumával együtt, és hagyni Sopronba, mint a vácrátóti intézet egyik kihelyezett osztályát. Ez volt a papíron. Vonatra szálltam reggel, ugyanarra a vonatra szállt a Földművelési Minisztérium fő személyzetise is, a nyugdíjazó levéllel. Sopronba érve az egyetlen taxit elcsíptem, rohantam be a dékánhoz, Haracsihoz, aki azonnal hívatta a párttitkárt; mutattam Rusznyák levelét. Mire a földművelési minisztérium nyugdíjazó levelével az elvtársnő beérkezett, hármasban megegyeztünk. Ez történt. Hozzáteszem, utána Fehér Dánielhez mentem. Ő nem tudott semmit arról, nem is árultuk el neki, hogy ő nyugdíjazás előtt állt. Kegyetlen, kínos vita volt az áthelyezésről, mert ő minél többet akart, és semmit se akart a tanszéken hagyni. Nem tudom, hány éves lehetett, de mindenképpen igazságtalanság érte volna. Mindenesetre hozzánk került. Csak három évvel később tudta meg Fehér Dániel részleteiben, hogy akkor mi volt a helyzet. Aztán Tihanyhoz kapcsoltuk, nem pedig Vácrátóthoz a talajtani laboratóriumot. Így sikerült Fehér Dánielnek a tudományos munkásságát megőrizni, de ugyanúgy megosztva, hogy a tanszék is el lett látva, és a kapcsolat megvolt a tanszék és a kutatólabor között. Ez nagy eredmény volt. Hozzáteszem, hogy a fiatalok, akik nem ismerik, mert nem ismerhetik, még gondolatban sem voltak, nem tudhatják az esetet, úgy állítják be Fehér Dánielt meg az Akadémiát, mintha a sztálinizmust teljesen kiszolgáló valaki lett volna. Nagy tévedés. Igenis voltak ilyen elhajlások is, de a tendencia mi volt? Az akadémia igyekezett a tanszékről kiszórni az időseket, a párt elsősorban a tanszékekről menesztette őket, merthogy a fiatalságot mérgezik, a jobboldali reakciós professzorok, és azoktól igyekezett megszabadulni. Elsősorban nyugdíjaztatással, vagy esetleg még nyugdíjmegvonással is. Ilyenre is volt példa, például a Csapody Vera. De az akadémia a kutatóintézeteiben és a laboratóriumaiban igenis adott helyet ezeknek a kirúgott embereknek, professzoroknak. Például Vácrátótra a gödöllői agrártudományi egyetemről 1956 után három professzort szórtak ki. Maningert, Máté Imrét és nem jut eszembe, ki a harmadik. Őket sikerült nekem az akadémiai intézethez nem elsőre, de második lépcsőre behozni. Máté Imrét visszaminősítették beosztott kutatónak professzor létére, és ismét tudományos tanácsadó lett, most is dolgozik, mint nyugdíjas. Vigyázzunk arra, hogy ne ítélkezzünk túl hamar, előbb a körülményeket meg kell ismerni, és a Fe-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hér Dániel esete is ilyen eset volt. Nagyon nehéz volt. A biológia osztály azért szűnt meg, mert Soó Rezső és én – ő volt az osztályelnök, én az osztálytitkár – nem voltunk hajlandók a Liszenkóizmust kiszolgálni. És akkor megszüntették a biológiai osztályt. Én hiába mondtam a magamét, Rusznyák kénytelen volt megszüntetni, mert így kapta a legfelsőbb helyről az utasítást. Meg kell szüntetni, ezeket az embereket ki kell söpörni onnan, mert a Soó és a Zólyomi összefogtak. Azt akarták, hogy én nyírjam ki a Soó Rezsőt. A tanítómesteremet…

*Oszd meg és uralkodj…*

Igen.

*A soproni egyetemmel kapcsolatban tud valami érdekeset?*

A legfrissebb dolog. Mondtam, hogy nagyon szoros volt az együttműködés a soproni egyetemi tanszékkel. Tuskó – ő nálam is volt beosztva egy hónapig a múzeum növénytárába – Tuskóék akkor, 56-ban, egy csomó professzor és hallgató, kimentek nyugatra, elsősorban Kanadába. Így Orlóczy is. Nos, Orlóczyt most választotta az akadémia külső tagjává, aki Sopronból ment ki. Ez a legfrissebb, aktuális, és még a soproni egyetemen sem tudják. Ez az első hírközlés, mert Orlóczy most kapta meg az akadémia elnökétől a telexet a külső tagságra, és Orlóczy levele most érkezett meg Fekete Gáborhoz, mert Fekete Gábor és én javasoltuk a biológiai osztályon külső tagnak Orlóczyt. Ezt tudom még a soproni eseményekről, mint legfrissebb, aktuális dolgot. Az együttműködésben nekem a régi emlékek jutnak eszembe, én többször jártam akkor Sopronban, és tartottam órákat is, előadást, meg terepgyakorlatot is. Erdészhallgatóknak. Különben akkor mondta nekem Fehér Dániel, mikor egy ilyen előadásra meghívtak: édesapám, vigyázz, ez egy óriási dolog, hogy mi erdészek meghívtunk téged ide előadni, mert mi szögesdróttal vesszük körbe magunkat. Más szakmák felé többnyire elhatárolódunk. Ez talán még a régi királyi vadász és erdész időkhöz vezethető vissza.

*De ezek szerint Fehér Dániel ezt látta.*

Látta.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Az előbb említetted egy villanásra a tarvágást. Mi a véleményed arról, hogy különösen az utóbbi 10-20 évben eléggé nagy kiterjedésű ilyen fahasználatot folytattunk?*

A tarvágás egy véghasználati mód, egy szűk kérdés, de egy alapvető szemléleti kérdésről van szó. Élesen el kellene választani gyakorlatban is a természeteshez közel álló erdőknek a művelését és kitermelését, és a telepítettekét – szerintem nyugodt lelkiismerettel használhatjuk erre a plantázs, azaz ültetvény fogalmat. Az ültetvényekét. Ezt élesen el kéne különíteni a statisztikában is. Ma hangzott el a rádióban egy előadás, hogy az erdők szaporodtak, mennyi erdőtelepítés volt, és az erdősültség nőtt, még olyan kijelentés is elhangzott, még az akadémián is, hogy a II. József korabeli állapotot állítottuk vissza az erdőben. De a telepítések legnagyobb része plantázs. Nem erdő, hanem plantázs. Ott lehet tarvágás, ott lehet minden extenzív, nagyüzemi mód, de Közép-Európában a természeteshez közel álló erdőkre vonatkozóan az extenzív gazdálkodást erőltetik, ami ugyan jó Kanadában, a sarkkörhöz közel, vagy Szibériában a tajgán. De vigyázat, a tajgaerdő is megsínylette már ezt az extenzív üzemi módot, a rablógazdálkodást. Mert végeredményben az extenzív mód ezt takarja. Kanadában például nincs is erdőleírás, mint nálunk, ahol már az erdőtörvény óta van üzemterv és leírás. Kanadában a faállomány-összetételt a kitermelt fafaj összetétele alapján állítják össze. De nincs nyilvántartás, csak amikor letermelték. Tehát deduktív módszert alkalmaznak. Nem lehet ezeket az extenzív módszereket Közép-Európában alkalmazni, ahol minden erdő érték, minden a természeteshez közel álló erdő egy érték. A tarvágás menthetetlenül káros folyamat, ha úgy művelik, ahogy ma nagy területen, nagyon sokszor művelik. Mert ha kis terület az a tarvágás, szakaszos, akkor olyan, mint a szakaszos legeltetés a legelőgazdálkodásban. Egy kis területet érint, és a mag beszóródhat a szomszédos területekről, újulat kelhet. De ha nagy a terület, akkor rendkívül kártékony. A másik, a fokozatos felújító vágás, aminek Róth Gyula volt nagy képviselője, amit most a Szodfridt Pista akar folytatni. Szóval a természeteshez közeli erdők, különösen a tölgyesek vonatkozásában is új, ökológiai szemléletű eljárásokat kellene kidolgozni. Tehát kutatnivaló is van még.A gyakorlatnak még nem áll az a módszer rendelkezésére, ami a legjobb. Össze kell fogni a kutatással, hogy kezelni tudja tartós fönnmaradásra a természeteshez közel álló erdőket. Sajnos ez



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

még nincs teljesen kidolgozva. Svájcban az erdészek a jegenyefenyős bükkösökre dolgozták ki ezt az eljárást, a fokozatos felújító vágást és szálalást. Különben tagja vagyok a német erdészkutató társaságnak is.

*És a magyarokkal milyen a kapcsolat?*

Most indul újból. Én visszavonultam, mert értelmetlen, ha az „ellenfél" nem akar vitatkozni, akkor nincs értelme.

*Ha rajtad múlna, az erdész ügyekben mi az, ami talán nem úgy történt, vagy nem úgy műveltük, ahogy kellett volna?*

Az első lenne egy határozott, azonnali intézkedés: jövő év január 1-től kezdve megszüntetném az erdőgazdálkodásnál a naptári év pénzügyi elszámolói kötelezettségét. Térjenek át az eredeti üzemtervre, mert az az erdőgazdálkodás hosszú terve. Akkor, hogy egy gazdaság a tervezett fizetéseket tudja adni, ki kell termelni olykor olyan állományt is, ahol az újulat még nincs meg. Hogy fölvehesse a vezető a prémiumot. Ez lehetetlen, elfogadhatatlan. Nem mezőgazdaság az erdőgazdaság. Én külön, önálló erdészeti minisztériumot is elképzelnék. A mezőgazdaság zömmel egyéves növényekkel dolgozik, az évelők háttérbe szorulnak, mint lucerna vagy a gyümölcsfatermesztés. Most már gyümölcstermelésről beszélünk, nem termesztésről, nincs már állattenyésztés, hanem hústermelés van. Ez a mechanizációs szemlélet, de bocsánat, élőkkel dolgoznak. Ne fával dolgozzon az erdész, hanem élő fával, bár a németben van különbség. A magyarban nincs. És abból lesznek a fafejűek. A „fafejűség" Magyar Jánostól származik. Ebbe az irányba kellene határozott lépéssel tovább menni, és ebben az egyetemmel és a fiatalokkal összefogni. Mindig a fiatalokra építve. Büszke vagyok arra, hogy hat akadémikus volt a tanítványom. Hagytam a fiatalokat felnőni. A fiatal viszi előre az életet. Nem baj, ha más irányban esetleg megcáfolja az elődöket, sőt. Ha csak ugyanazt csinálja, akkor nem tesz semmit. A művészetben is így van. A nagy művész fia, ha az apjáét csinálja, akkor semmi. Ha újat produkál, akkor lesz önálló, egyéni. És ez viszi előre a gyakorlatot is.

Itt van a legnagyobb őrültség, a rádióban, tévében menő propaganda az akácfáról. Ez egy őrültség, mert az akác a talajt teljesen kizsákmányolja. Rövid vágásfordulóval levenni a hasznot. Hozzáteszem, hogy Ma-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyarország világelső ebben, mert sehol semelyik állam annyi akácost nem csinált, mi mi. Akácplantázst. Én régen tapintatból még akácerdőről mertem beszélni, ma már nem beszélek, mert az nem erdő. Az fagyár. Sehol a világon olyan arányban nincs akácosítva az eredeti ősi erdőtakaró, mint Magyarországon. Egyáltalán, egy egzotikum-imádat van ma Magyarországon. Senki se próféta ugyan a saját hazájában, de azért az idegenimádatnak, az idegen fafajok imádatának Keresztesi volt az elindítója.

*Ez majd szakmatörténet terén a helyére fog kerülni.*

Itt arról van szó, hogy az erdőtipológia teljes csődöt mondott. A Danszky-féle hétkötetes munka. Túl bürokratikus, túl részletekbe menő. De ez az állami bürokráciának a jellemzője. A kopárfásítással is foglalkoztam. Volt egy kopárfásítási újítási tervezet: Hegy- és dombvidéki kopár fásítása 1955. október 10. – tervezet. Hozzáteszem, hogy végül nem így fogadták el. Ebben benne van az én 1942-es és a kopárfásításról 1950-ben közölt tanulmányom a dolomit és mészkő közti különbségről is. Semmi nem ment át a gyakorlatba. Hiába volt az elmélet, hiába indult el, mert túl bürokratikusak. Aki a gyakorlatban dolgozik, táblázatot néz? Annak oda kell vágni, ahogy az erdőültető teszi. Bokor alá ültet? Ahogy a fenyőcsemetét bedugja, hogy a teljesítmény fokozódjon? A mennyiségi szemlélet uralkodott el, a mennyiségi a minőségivel szemben. Minőség kell, ész kell, józan ész, emberi magatartás, nem egyoldalúság. Mint a mohamedánok a mekkai úton az alagútba. Olyan a tudomány is, ha csak egyoldalú szemléletet vesz át. Nagyon helyes a telepített erdő, azokra a helyekre, ahol már kipusztult az erdő, és mondjuk szántóföldi művelés alatt van több száz év óta. De hogy tölgyest, bükköst, gyertyánost, zalai erdőket akácosítunk, az egy őrület. Vagy itt van a fenyő. Annak idején a nagy fenyvesítés. A szélsőségek és a szűk látókörök, mert semmit nem szabad elbürokratizálni. A lényeget kell látni. Engem erre tanítottak a tanítómestereim. A lényeglátásra. Ez óriási dolog, a lényeg. Nem azt, hogy mi van, hanem hogy miért van? Tehát az okok föltárása. Mert akkor tudunk beleavatkozni, ha az okokat is ismerjük pontosan, hogy mi miért van úgy, ahogy van. Gazdasági szempontból nem az az előnyös az erdészet számára is, hogy a természetet dolgoztatjuk? A természetes újulatban, dolgozzon a természet, és a fényigényes és árnyéktűrő fafaj versenyezzen, kihasználva a folyamatokat. Abba a menetbe kell beleavatkozni kevés ráfordítással. És a ter-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mészet hajtsa végre. Az az olcsóbb és a tartósabb is a jövő számára. A rombolás az erdőben az éves zárás miatt van. Mert egyszerűen gyári üzemmé tették az erdőgazdaságokat is. Nem lehet. Élővel dolgozik az élő ember, az erdész. Az nem faanyag. Nem fát termel. Hanem erdőt nevel. Jó nevelést ad neki, és az felnő magától gyönyörűen.

*Ha a talaj nem károsodik, akkor később visszaállítható a bükkös vagy tölgyes az adott, esetleg elfenyvesített területeken?*

Ha nincs túlságosan elrontva. Van egy toleranciaküszöb. Azon túl már nem fordítható vissza, irreverzibilis lesz a folyamat. Mi nem az őserdőt akarjuk visszaállítani. Őserdőszerű kis foltok vannak, azok régen véderdők voltak, amiket nem is termeltek ki, otthagytak. Ha a küszöbértéket nem érte el a károsítás, akkor fordítható vissza. De hogy az alföldi eredeti ősi tölgyest azért, mert nem újul föl a tölgy, tiszta akácossá teszem, és utána 40 éves vágásforgót használok, aztán kituskózom, a tuskókat odarakom a mezsgyére, mert már elszállítani nincs pénz, és ott marad a mezsgyén a tuskó, undorító látni; ott soha többé tölgyes nem lesz. Eredeti fafajokkal már nem tudsz egy rendes erdőt rehabilitálni.

*Egy geológus amikor kutat, nagyjából a felszíni alakzatokból, egyébből sejti, hogy hol lehet a mélyben ásványi kincs. A botanikusnál, aki fölfedez egy növényt, egy fajt, ez mennyire lehet tudatos, vagy mennyire véletlenszerű?*

A múltban inkább véletlenszerű. Tervszerűség volt például a kutatóutak megtervezésében, de hogy valamit megtaláljon, az többnyire véletlen volt. A szimat vezette, és nem a tudatosság. A szimat helyébe épp az ökológiai és a társulási szemlélettel jött az, ami felé vezettem a diákokat és a kollégákat. Hogy azt keressék, ami beletartozik abba a társulásba. Tehát a hiányzó fajnak itt kell lennie. Hogy mondjak egy példát a tudatos keresésre: van egy növény, egy csalánféle. Úgy hívják, hogy Urtica kijovienzis. A kijevi csalán. Ez egy lápi növény a síksági tőzeglápokon. A rétlápok nádasaiban él. A Hanságban állapítotam meg, hogy a nádasnak jellemző növénye. Amikor Bátorligeten kutattam Soó Rezsővel, akkor egyetemi tanársegéd voltam. A Fényi erdőben és a Hanságban a régi vízfolyások mellett voltak még nádasok, ahol lehetett kutatni. Ma már félig le van csapolva, ez a terület most már teljesen tönkretették.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Már töltik vissza, de az már más…*

Szörnyű. Most megint elkeserítettél. Szörnyű, ami történt a vizes élőhelyekkel. A hansági égererdő, látod, már nem állítható vissza. Ez egy konkrét példa. Annyira tönkretették a lecsapolással, hogy túljutottak az értékküszöbön. Bár a víziek mindig könnyebben jönnek helyre. Az alföldön tapasztaltam olyan holtágat a Tisza vonalán, ahol 32 mázsa búza termett. Aztán jöttek a nagy árvizek, és három év alatt egy nádas lett a helyén. De csak néhány növénnyel. Ez nem igazi nádas volt.

No, szóval mentünk a fényi erdőbe. Ugyanolyan volt, mint a régi vízfolyás a Hanságban. Mutatom Soó Rezsőnek, hogy ott kezdődik egy régi folyómeder, patakmeder, ott kell lenni az Urticának. Ugyan ne marháskodj, mondja Soó Rezső. Átsétáltunk a szántón, bementem a nádasba, megfogtam a növényt, és mutattam Rezsőnek, tessék, itt van. Mikor 1936-ban kijutottam Berlinbe, az egyik barátommal kimentünk Werderbe, és az ottani tavon, beeveztünk az első nádasba és mutattam a csalánt…, na ez a tudatos. Ahol kontinentális éghajlat van és nagy a vízszintingadozás, ahol a föld árja változik, lásd Duna–Tisza köze. Amíg a tölgycsemete karógyökere nem éri el a talajvízszintet, addig veszélyben van, de ha leér a vízig, abban a pillanatban megmarad. Magyar Palival sokat vitatkoztunk. Szerintem kellett volna egy kis mesterséges öntözés. Most, amikor már ennyire kevés az erdő. Mert amikor sok volt az erdő, párásabb volt a levegő, és nem voltak nagy lecsapolások, akkor elérte a tölgy a talajvizet.

Kérlek szépen, nekem lenne még egy kiegészítésem. Jeleztem, hogy én mióta nyugdíjban vagyok, tíz éve idehaza dolgozom, úgy régi módra, íróasztal nélkül, táblával az ölemben és fotelben ülve, akkor egy szót se lehet hozzám szólni, mert kiesem a gondolatból. Aki mindennel ellát, biztosítja nekem azt a nyugodt, háborítatlan környezetet, hogy nyugodtan tudjak alkotni, és jókedvűen alkotni, ehhez segít hozzá az én drága feleségem, Piroska.

*Mi a története ennek a rajztáblának?*

Ez egy középiskolai rajztábla, amin az ábrázoló geometria iskolai rajzokat rajzoltuk meg annak idején. Én sose szerettem az íróasztalt, sőt gyűlöltem az íróasztalt. Már a filmekben is utálom, mikor a háttérben nagy íróasztal, egy nagy karosszék, mögötte ül a főnök, és a kiszol-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gáltatott ott áll előtte. Ez volt a hatalomnak a jele az én gyerekkori szememmel is. Igaz, volt ennek alapja, mert édesapám íróasztala szentség volt, és mi gyerekek el voltunk tiltva, és a ceruzák szép mérnöki rendben ott sorakoztak egymás mellett. Én nem az íróasztalt, hanem a rajztáblát használtam föl írásra.

*Arra kérnélek még, hogy szíveskedj egy üzenetfélét küldeni a fiatalságnak, azoknak, akikre a legnagyobb teher hárul most a megújulásban.*

A fiatalságot nagyon nehéz körülmények között megélők egyik tagja vagyok, és éppen ezért a mai fiatalságot én végtelenül sajnálom, hogy ilyen üres tarisznyával kell indulnia, majdnem elölről kell kezdeni mindent. Ez borzasztó nehéz. És borzasztó fegyelmezettséget, lemondást kíván, de megéri, ha valaki azon a területen működik, ami szíve szerint nagyon kedves, amit hivatásának tud, és azonosulni tud azzal a szakkal. Saját hazámat, saját szakomat nem tudnám elhagyni. Ha az élethivatás a fő szempont, és ha azon a területen működnek, akkor a semmiből is lehet, nemcsak fellegvárakat, hanem szerény, de biztos eredményeket is elérni.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Herpay Imre
## (1924–)

1924-ben születtem. Falusi osztatlan elemi iskolába jártam, ahol összesen 32-en voltunk a hat osztályban. Onnan kerültem Pécsre a ciszterci Nagy Lajos gimnáziumba, amelynek a cserkészcsapatából hoztam az erős kötődést a természethez, ott szoktam meg a közösségbe való beilleszkedést és a másokról való gondoskodást is.

*Hogyan zajlott egy óra az osztatlan elemi iskolában, ahol az elsőtől a hatodikos tananyagig egyetlen tanítónak kellett tanítani?*

Az úgy volt, hogy reggel 8-kor – mert az időbeosztást aránylag pontosan tartotta –, reggel 8-kor bejött a tanító, leültetett minket, és sorba vette az osztályokat. Először foglalkozott, mondjuk, az első osztállyal, de mielőtt velük elkezdett volna foglalkozni, a többi osztálynak adott valami csendes foglalkozást. Valamit írni kellett, vagy rajzolni, valamit csináltunk. Mikor az első osztállyal végzett, akkor jött a második osztály, akkor azzal foglalkozott, és a többi folytatta a külön foglalkozását. Egy osztályban volt, hogy csak ketten voltak, volt, hogy hatan voltak. Hatnál több nem is volt, azt hiszem. Azt hiszem, hogy ez a módszer csak a régi nevelési módszerekkel volt hatásos. A nádpálcának rendkívül nagy szerepe volt. Azt kell mondanom, hogy azokat az elemi ismereteket jól belénk verték, a szó szoros értelmében. De meg kell hagyni, ez nem nevezhető ideális állapotnak.

*Később, a középiskolában éreztétek ennek a kényszerű tanítási rendszernek a hátrányát?*

Mit mondjak? Én bekerültem egy városi gimnáziumba, mégpedig egy színvonalát tekintve Pécsen is jobbnak számító gimnáziumba. Ott



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nem lettem egyszerre a legjobbak között, középről kellett fölzárkózni, de nem mondhatom, hogy borzalmas hátrányos helyzetben éreztem magam a városiak között. Sőt, voltak dolgok, amiket sokszor én tudtam jobban.

*Volt valami felvételi vizsga féle, vagy csak jelentkezni kellett?*

Nem, csak nagyfokú protekció volt. Már akkor is. Ez egy olyan gimnázium volt, ahova sokan törekedtek. Általában többen akartak odamenni, mint ahányat föl tudtak venni, így aztán volt válogatás. Abból a szempontból valamiféle előnyöm volt, hogy tiszta jeles bizonyítvánnyal mentem, de ez mégsem ugyanaz volt, mint egy városi osztott iskolában. Nyilvánvaló. Nem éreztem későbbiekben sem hátrányát érdekes módon. Kicsit föl kellett zárkózni, és ez a fölzárkózás nálam elég sokáig tartott. Amikor 13 éves voltam, kaptam egy mellhártyagyulladást, és utána egy ún. tüdőhylus folyamatot, ami ugyan nem TBC, de a határán van. Állandó hőemelkedéssel. Nem akartam elfogadni azt az állapotot. Nagyon jó kondícióban voltam, semmi panaszom nem volt, de folyamatos volt a hőemelkedés, és akkor egy évet – az akkori rendszer szerint a gimnázium negyedik osztályát – Szentgotthárdon, egy iskolaszanatóriumban végeztem el. Ez azóta ott megszűnt. Létezett akkor a középiskolás korú gyerekeknek egy ilyen, ún. iskolaszanatórium, ahol állandó orvosi megfigyelés mellett kímélő módszerekkel folyt az oktatás. Illetve nagyon intenzív módszerekkel, mert ott megint az volt a helyzet, hogy egy osztályban csak páran voltunk, mert a gimnázium nyolc osztálya között oszlott el a társaság, és ott szinte egyénileg foglalkoztak velünk a tanárok. Ez nem volt nekem rossz, sőt pl. matematikából egyenesen előnyös volt, mert akkor kezdtük az algebrát tanulni a régi gimnáziumi rendszerben. Kiváló matematika tanárom volt, aki jól megalapozta a későbbieket azzal, hogy egyénileg foglalkozhatott velünk.

*A cserkészmozgalommal kapcsolatos éveid a szentgotthárdi évek előtt kezdődtek. Mit adott neked ez a cserkészélet?*

Az egy év kihagyás előtt kezdtem a cserkészéletet, majd oda csatlakoztam vissza. A következőben lehet ezt röviden összefoglalni. Először is egy állandó közösséget adott. Ami azt jelentette, hogy minden



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

héten volt valamilyen foglalkozás a cserkészcsapatnál. Őrsi gyűlés, rajgyűlés, valami mindig volt. Egyrészt ez. Másrészt, ha olyan volt az időjárás, akkor majdnem minden hétvégén mentünk kirándulni a Mecsekbe. Az akkori idők szellemének megfelelően rengeteg volt az ilyen túrákon az ún. akadályverseny. Az idő múlásával az akadályok között egyre több lett a katonai jellegű akadály. Ez hozzátartozott az akkori időkhöz, de ott az ember egyrészt megtanulta azt, hogy a többiekkel összhangban, kellemesen töltse az időt. Mert játszottunk is sokat, szórakoztunk, ha kint voltunk a természetben. Emellett voltak a katonai dolgok is, de hát az nem volt olyan veszélyes, mint ahogy utólag gondolná az ember. A táborok is nagy élményt jelentettek, azt hiszem, nemcsak nekem, hanem mindenkinek. Így utólag visszagondolva rá, óriási nevelőereje volt például annak, ahogy mentünk a táborhelyre. Vasúttal mentünk egy darabig, és onnan egy lovas kocsi vitte tovább a felszerelést. Ha pedig teherautóval mentünk egész a célig, akkor minket otthagyott a szállítóeszköz. Ott álltunk valahol a sátrainkkal és a hátizsákjainkkal az ismeretlen, szűz terepen. Mindenki tudta, hogy rövid időn belül állnia kell a sátornak, mert ha jön egy eső, akkor bőrig ázunk. Senki nem véd meg minket. Év közben is a foglalkozások egy részén a csapat, illetve egység gyakorolta a táborverés szabályait, meg hát megismertük azokat a szabályokat, ami szerint ilyen helyen élni kell. Amit be kell tartani egy embernek, aki kint van a természetben, és minden védelmet nélkülöz, kivéve a sátrat. Úgyhogy én azt hiszem, a résztvevőknek nagy élmény volt, mikor estére úgy állt a tábor, hogy akármilyen felhőszakadás jöhetett, mi védve voltunk, állt a konyha, tehát el tudtuk látni magunkat élelemmel is. Ez a látványos munka olyan önbizalmat adott egy kamaszkorban lévő gyereknek, hogy azt hiszem, ezt kevés dologgal lehet pótolni.

*Segítettek a tanárok?*

Tanárok egyáltalán nem voltak. A csapatparancsnokunk egy hittanár volt. Hagyomány volt, hogy a hittanárnak kellett felügyelni. De sokszor kint se volt, vagy ha kint volt, akkor egy tábori széken ült és olvasott. Tulajdonképpen nem is törődött velünk. Hanem voltak tisztjeink, akik egyetemi hallgatók voltak Pécsen. Orvosok vagy jogászok, nálunk inkább jogászok voltak, akik a mi iskolánkban érettségiztek. Ők már végigmentek a cserkésznevelésen, kiskoruktól kezdve egész



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

az érettségiig, és utána mint hallgatók visszajártak a csapattal, akkor már mint tisztek. Részben az oktatást is tőlük kaptuk. Ők irányították a munkát, illetve vigyáztak arra, hogy a megfelelő tempóban végezzük, hogy estére minden rendben legyen. Előre ki volt osztva, hogy ki mit csinál. Mint amikor megnyomnak egy gombot, úgy ment az egész, mint egy gépezet. Vagy például életem utolsó táborában – akkor már én voltam az ún. szállításvezető, akinek nemcsak a szállítás volt a dolga, hanem a rakodás is –, nekem kellett például az élelmiszerellátásról gondoskodni. Kint voltunk a baranyai háromszögben, ami '41-ben került vissza Magyarországhoz. Az erdőben voltunk kint, egész messze mindentől. Volt egy keskeny sávú út a vasúthoz, de azt is csak egy elég hosszú gyaloglással lehetett megközelíteni. Víz volt, ami alapvető követelmény volt. Csak oda lehetett tábort csinálni, ahol volt víz. Onnan bejártunk Bélmonostorra. A nevéből is látszik, hogy ez egyébként egy nagyon régi település, mert már a középkorban is megvolt. Albrecht vagy a József főhercegé volt a nagybirtok, nem tudom melyiké, azoknak birtokaik, többek között nagy erdeik is voltak.

*Azt hiszem, József főhercegé.*

Óriási erdőkkel, meg lent nagy mezőkkel. A gazdaság központjában egy nagy tejüzem is volt, úgyhogy mi onnan kaptuk a tejet, túrót, tejfölt, meg a kenyeret, szóval az alapvető dolgokat. Egyébként húst is vittünk, mert azt is főztünk! A főzés az körbe ment. Nem volt egy szakács, aki erre volt kiképezve, hanem mindig volt egy szolgálatos, és az látta el aznap az egész konyhaszolgálatot, a reggelitől a vacsoráig mindent ő csinált. Balestek mindig történtek, hiszen gyakorlatlan társaság volt. De ez megint arra volt jó, hogy ha kaptunk egy feladatot, amit meg kellett csinálni, és ott nem volt se mama, se papa, aki segítsen, azt magunknak kellett megcsinálni.

*Hogy ment egy átlagos nap egy cserkésztáborban?*

Az ébresztő kürtszóra ment. Csuklógyakorlatok, mosakodás derékig, szigorúan ellenőrizve, felöltözés, utána fölsorakoztunk. Volt egy zászlófelvonás, volt egy napiparancs, de ez nem volt azért annyira katonás. Elmondták, hogy mit fogunk aznap csinálni, egyébként hetvenhétszer meg volt már előre tervezve minden. Olyan előfordult, hogy a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

terveket az időjárás miatt meg kellett változtatni. Aztán jöttek a napi programok. Ez azt jelentette, hogy az az őrs, aki a konyhaügyeletet ellátta, annak más dolga nem volt, mint reggeltől estig ellátni a konyhaszolgálatot. A többieknél meg, mit mondjak, a természettel való ismerkedéstől kezdve kisebb kirándulások, akadályverseny, volt ott napközben az égvilágon minden. Irodalmi műsor, éneklés, például a cserkészetről lévén szó, akkortájt jelentek meg azok a könyvek, hogy 101 magyar népdal, 102 magyar népdal, tán még 103 is volt. Ezek a Kodály-féle népdalgyűjteményeknek a kiadásai voltak, és mi állandóan azokat énekeltük. Ott az ifjúság ezekkel teljesen megismerkedett, annyira, hogy például a versenyeken ezekből voltak a kérdések. A legnagyobb attrakció este a tábortűz volt, ahol mindenféle műsor volt, a humortól kezdve minden az égvilágon. Nagyon hangulatos esték voltak ezek is, visszaemlékezem rá, hogy mindenki nagyon szerette. Amikor már kellőképpen fáradtak voltunk, utána egy jó alvás következett. Szép emlékek, hasznos emlékek ezek. Ahogy ültünk a nyári csillagos ég alatt a tűz körül és énekeltünk. A romantikára érzékeny kamaszok és ifjak átérezték a dal szavait: „Váll a vállhoz, kéz a kézben, ez a cserkész jóban, vészben." A közös énekléseknek nagy szuggesztív ereje van.

*Annak idején a cserkészmozgalomnak az egyik elvi alappillére a vallásosság volt. A mindennapi cserkészélet mennyire itatódott át ezzel?*

Előrebocsátom, hogy valamit kihagytam a sorrendből. Nevezetesen azt, hogy ez szerzetesi gimnázium volt. Ennek következtében minden reggel volt mise. Na de én, mint református, jóllehet, őrsvezető, később meg rajvezető voltam – ami a katonai életben a szakaszvezetőnek felel meg –, alsóbb parancsnoki beosztásaim voltak. Elég hamar és elég gyorsan, de ez senkit nem zavart. Én nem mentem el misére. Egy reformátusnak se jutott eszébe, hogy mert református, el kell menni a misére. A katolikusok mentek a misére, de voltak ott evangélikusok meg zsidók is, azoknak nem kellett menni. Mi olyankor a konyhában tartózkodtunk, és vigyáztunk, hogy a tej ki ne fusson. Forraltuk a tejet, amíg a többiek misén voltak. De még arra is gondoltak, hogy – bár nagyon nehezemre is esett, mert nem volt hozzá elég szellemi anyagom – hogy egyszer-egyszer vasárnap bibliaórát tartsak a protestánsoknak. Hogy azok ki ne maradjanak a vallásos életből. De ez nem volt rendszeres, és nem is vallásost, inkább valláserkölcsit



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mondanék. Olyan erkölcsi értékeket kaptunk, amelyek tulajdonképpen függetlenek a vallástól. Általános emberi, erkölcsi értékeken volt a hangsúly. Bigott vallásosság, meg égre függesztett szemek egyáltalán nem voltak. Legalábbis nálunk. Azon kívül, hogy reggel volt a mise, említés se történt napközben semmi ilyenről. Nem hiszem, hogy különbség lett volna a napközbeni foglalkozások terén miközöttünk, meg egy olyan csapat között, amelyek nem egy szerzetesi gimnáziumba valók voltak. A cserkészet annak idején nem a vallásos intézményekhez volt kapcsolva. Csak ott is volt, meg máshol is volt. Angyalföldön is voltak cserkészcsapatok.

*Gondolom, tisztességet, becsületet tanultatok.*

Azt. És hűséget, kitartást, becsületet, igazmondást, tartást. Tartozom a ciszterci rendnek annak elmondásával, hogy a mi tanáraink is emberek voltak, egy-kettő kivételével szerzetesek. Voltak nagyon kiválóak és kevésbé rátermettek, de a szellem nagyszerű volt. Ők már akkor is az ökumené szellemében dolgoztak, amikor ezt a fogalmat még fel sem találták.

Néhány éve egyik osztálytársunk elkészítette az osztály származás szerinti megoszlását. Kiderült, hogy ez az eloszlás jobban megfelelt a szocialista követelményeknek, habár akkor ilyesmiről nem esett szó. Az előbbiekben azt mondtam, hogy a gimnáziumi felvételnél a protekció sokat számított. Most helyesbítek, csak a felső társadalmi osztályoknál. Az alsóbb osztályokból a legjobbak előtt szabad volt az út.

Középiskolás évekből nem is kellene többet mondani. Csak annyit említek meg, hogy számosan jöttünk abból a gimnáziumból ide, Sopronba, úgyhogy több kolléga is onnan indult el.

*Említetted, hogy hatás is volt abban, hogy az erdészetnél kötöttél ki.*

Biztos, hogy volt. Anyámnak ebben nagy szerepe volt, az kétségtelen. Falun élünk, ami – különösen a régi falu –, azt jelentette, hogy a természetben élt az ember. Az állattartás meg az egész falusi háztartás rendkívül közel volt a természethez. Anyámtól is ilyen szellemű nevelést kaptam. A cserkészcsapatnál első helyen állt a természetszeretet és a természethez való szoros kapcsolat. Millió formája volt. Amikor az érettségi után felmerült, hogy hova menjek, akkor tulaj-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

donképpen nem okozott gondot, hogy Sopronba jöjjek. Nem én találtam ki, hanem anyám, de az egész addigi életem olyan volt, hogy természetes választás volt azok után, amit addig átéltem; azt kell mondanom, nem bántam meg.

Én úgy gondoltam, hogy valahol erdőgondnok leszek. Egy erdésznek az volt a csúcs. Valahol erdőgondnoknak lenni. Ez ugye megfelelt az erdészetvezetésnek. Az, hogy van följebb is valamiféle beosztás, az valahogy szóba se került. Az erdőgondnoki állás volt az idejövő fiatalság ideálja. Nálam ez még megtoldódott azzal, hogy amikor 1940 augusztusának a végén, ha jól emlékszem, Észak-Erdély is visszakerült Magyarországhoz, én a Keleti-Kárpátokba, a görgényi havasokra gondoltam. Egy évvel a mi beiratkozásunk után, 1944 tavaszán már májusban befejezték az egyetemen az összes előadást. Munkaszolgálatra kellett menni az egyetemi ifjúságnak, kivéve a Műegyetemet. A Műegyetemhez tartoztunk, így szakmai munkát kellett végezni. A kollégák egy listát kaptak, hogy hova lehet menni. Mire fölébredtem, hogy hol lehet jelentkezni, addigra a görgényi havasokban már minden hely el volt foglalva. Nyilván mások is akarták ezt a helyet. Én akkor voltam először Erdélyben. Néztem a térképen Székelyföldöt, és végül kikötöttem Székelyudvarhely erdőfelügyelőségén. 1944. június első napjaitól egészen augusztus végéig, majdnem három hónapot, a székelyudvarhelyi erdőfelügyelőségen teljesítettem nyári szolgálatot, másik két évfolyamtársammal együtt. Hát az egy csodálatos nyár volt, mit mondjak. Szakmai meg szociológiai ismereteket szereztünk, nemzetiségi ismereteket is – már negatív értelemben mondom –, mert ott három hónap alatt egyetlen románnal se találkoztunk. Akkor még nem volt ott egy darab se. Most már állítólag 15 százalék a román, de akkor még egyáltalán nem voltak ott. Elég az hozzá, hogy rettentő jól fizettek minket. Majdnem több fizetést kaptunk, mint az ott élő magyar királyi segéd-erdőmérnökök, akik több évet szolgáltak. Nem tudom ki találta ki ezt a magas fizetést. Nyilván az ifjúsággal jót akart tenni, hogy ilyen magas díjazást kaptunk.

*Mi volt a feladatotok?*

Amit az erdőfelügyelő kitalált éppen. Ebben volt olyan, hogy kimenni falvakba, magánerdő-területeket kiírni a telekkönyvből, ez adminisztratív dolog volt. Legfeljebb az volt az érdekesség, hogy különböző falvakba jártunk. Befejezve azután föl kellett menni a Hargitára és a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

közbirtokossági erdőkbe, a vágásterületet kitűzni; hogy ebben az évben ezt szabad kitermelni, és akkor a négy sarkán meg kellett jelölni a fákat, az erdőfelügyelőség monogramjával, jelével ellátott baltával rá kellett ütni. A kitermelés végén annak a négy fának állni kellett, hogy ellenőrizni lehessen, hogy nem vágtak ki többet, csak amennyit szabad. Többször is megfordultunk a Hargitánál ilyen hasonló ügyekben, térképekkel foglalatoskodtunk. A háború ellenére az üzemtervek szerint folyt az erdőgazdálkodás az erdőbirtokossági erdőkben.

*Milyen volt a székely ember?*

Csodálatos volt. Ezek annyira más emberek, hogy mind a hárman úgy éreztük, mintha egy mesevilág megelevenedett volna, vagy amit az ember olvasott a könyvekben, az mind igaz volt. A Nyírő- meg a Tamási-könyvek. Ahogy ezek beszéltek, azt külön élvezet volt hallgatni, a stílusukat, és a kiejtésüket. Nagyon kellemes emlékeink voltak.

*Fölmerült az ottani emberekben – ugye már 44-et írunk –, hogy ismét román világ jöhet?*

Se ott, se itthon. Valahogy ez az egész ország álomban élt, és bedugta a fejét a homokba, és mintha senki se akart volna arra gondolni, hogy de hát mi lesz két vagy három hónap múlva. Senki nem beszélt róla. Előfordult, de hogy az történjen, ami végül bekövetkezett, arra egyáltalán nem mert gondolni senki. Ott is minden reggel vonultak a kiképzésen lévő katonák, katonanótákat énekelve, akik a Kárpátok vonalát voltak hivatva megvédeni, az Árpád-vonalat. Az ott természetes volt, hogy ha el is jönnek odáig az oroszok, de ott nem fog senki keresztüljönni. Tévedtek. Nem gondoltak rá, hogy ez másképp is lehet. Nem is igen beszéltek róla. Néha ugyan az ember látott aggódó arcokat, akik összedugták a fejüket, és elhallgattak, ha jött valaki, de sok-sok embernél ez nem is németbarátság, nem is szélsőjobboldali beállítottság volt, hanem egy egészséges hazafias álom. A határvédő székelyek természetes viselkedése.

*Túl közel lehetett még a bécsi döntésnek a hangulata.*

Lehet, hogy ez volt benne. Én nem tudom. Mindenki úgy élt, az élelmiszer-ellátás lehetett néha látni, hogy nincs értelme takarékoskodni, úgyse



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lesz belőle semmi. Mi is megjártuk egyébként. Mert még visszatérve az ottani napokra, annyi pénzünk volt, hogy szinte nem is tudtuk elkölteni. Volt egy vendéglő a Fő téren. Minden este ott vacsoráztunk, és mivel fiatalok voltunk és jó étvágyunk volt, olykor kétszer is megvacsoráztunk. Egy nagyon jó cigányzenekar játszott. Ott talán érezték az emberek, hogy vége van. Érződött. Mi úgy gondoltuk, hogy mikor lejár a három hónapunk, csinálunk egy körutat Erdélyben, és megnézzük a turistalátványosságokat. Ennek véget vetett az, hogy a románok augusztus 3-án kiugrottak. Akkor elég hamar fölébredtünk, meg a főnökünk is mondta, hogy mars fiúk, gyorsan haza. Mert nekünk itt kell maradnunk, de nektek nem, ti csak menjetek. Az atyai tanácsra mi el is indultunk, és nagyon jól tettük, mert így viszonylag normálisan haza tudtunk jönni. Közvetlenül a mi vonatunk nem kapott támadást, de már olyan volt a helyzet, hogy előttünk bombázás, utánunk bombázás. Úgy értünk haza harci cselekmények közben, akik pedig később jöttek utánunk, azoknál már nagy nehézségek voltak. Így elmaradt az erdélyi körutazásunk, és azóta sem került sor rá sajnos, úgyhogy én csak itt jártam. Egyszer kirándultunk Szovátára, ez volt az összes. Meg amit a vonatból láttunk. Akkor visszajöttem Sopronba, itt aztán már egész háborús szellem volt, mert elrendelték, hogy az egész egyetemi ifjúság kapjon katonai alapképzést. Egyenruhánk nem volt, kaptunk egy katonasapkát, egy derékszíjat és egy karszalagot. Az egész egyetemi ifjúság egy zászlóaljat alkotott.

*Ez már a megszállás után volt?*

Igen, ez szeptemberben volt. Persze a német megszállás után. Az erdélyi út is ezután volt. A németek 1944. március 19-én jöttek be az egész országba. Júniusban azonban, amikor a szövetségesek Normandiában partra szálltak, kénytelenek voltak odavinni a minket megszálló csapatokat is. Ekkor Horthy leállította a zsidók deportálását, és új kormányt nevezett ki hozzá hű emberekből. Ilyen körülmények között rendelték el a szeptemberben visszaérkező hallgatók katonai kiképzését.

Ennek előzménye az volt, hogy amikor visszajöttünk Sopronba, akkor az Ifjúsági Körbe behívtak minket, és az akkori elnök egyesével, kettesével mindenkivel beszélt. Ha úgy alakulna a helyzet, hajlandók lennénk-e itt Sopronban a rend fenntartására, a nép, a lakosság megvédésére. Természetesen erre nem mondtunk nemet. Egyidejűleg egy tüzér őrnagy is



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

be volt avatva ezekbe a kiugrási előkészületekbe, és neki kellett volna bennünket nehézfegyverekkel, géppuskával, aknavetővel ellátni.

Amikor a Műegyetem fent említett soproni zászlóalja megalakult, csak a 2. század (ez volt a mi évfolyamunk) kapott fegyvert. Fel is eskettek bennünket, természetesen Horthy Miklósra. Október 15. után még egyszer esküdtünk Szálasira. Ő azonban jobbnak látta, ha október végén szélnek ereszti az egész zászlóaljat.

Amikor Horthynak a fegyverletételről szóló felhívása elhangzott, az a társunk, akinek ez volt a feladata motorkerékpáron berobogott a laktanyába. Megkereste az őrnagyot és kérte a fegyvereket. Kérésének azonban nem tettek eleget. Lehet, hogy mindannyiunknak jobb volt így, mert elég reménytelennek látszott a Német Birodalom határán fegyveres ellenállásba kezdeni. A magyar honvédség magatartása is bizonytalan volt. Nem történt ugyan semmi, de a Gestapo elkezdte keresni az Ifjúsági Kör elnökét és azokat, akik ezt a szervezkedést végezték. Letartóztatásra azonban nem került sor. Ugyanekkor a Műegyetem budapesti karainál azonos módon játszódott le az alapkiképzés, de ott időközben megérkeztek az oroszok, és csaknem az egész zászlóalj hősi halált halt Buda védelmében.

Ez idő alatt az oktatás szünetelt. Viszont október 15-én Szálasi elrendelte az összes felsőoktatási intézmény bezárását, kivéve megint a Műegyetem III. és IV. évfolyamát, amelyekben gyorsított tempóban kellett befejezniük tanulmányaikat, mert műszaki emberekre nagy szükség volt. Én akkor II. éves voltam, rám ez nem vonatkozott. Tehát gyakorlatilag minket szélnek eresztettek. Azután annyi időm volt, hogy még a szüleimet meg tudtam látogatni, azután visszajöttem Sopronba, mert bíztunk abban, hogy majd nekünk is folytatódnak az előadások. Visszaérkezésünk után a hazulról hozott pénz hamas elfogyott, a front már elválasztott a szülőktől, ezért alkalmi munkából éltünk. A németek munkaszervezete (TODT szervezet) november végén elkezdte a tüzérségi ütegállások és harckocsicsapdák építését. Erre falragaszokon mindenkit behívtak, aki nem volt katona és nem volt munkahelye. Akik visszajöttünk, mind ilyenek voltunk. Nem tudom megbecsülni, hogy az évfolyamnak hány százaléka volt itt, de az első két évfolyamról sokan itt voltunk, mert a harmadik-negyedik évfolyam rendesen hallgatott, sőt gyorsított ütemben hallgattak. Mi ástunk. Ez ment karácsonyig, sőt majdnem szilveszterig. Akkor beesett a kamaránkba az egyik évfolyamtársam, hogy most állítanak fel egy kisegítő karhatalmi századot,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nem kell semmit csinálni, csak a bombázásoknál a rablások megakadályozása, meg ilyen rendfenntartási feladatokat. Egy fűtött század kellett, és ez akkor nagy szó volt, mert már nagyon kezdtük unni a hidegben kinn a munkát. Jó, mondtuk, akkor válasszuk ezt, és átmentünk oda. A századnak olyan kétharmada egyetemista volt, egyharmada meg városi fiatal, de a parancsnokok nagyobb részt egyetemiek voltak. Csesznák Elemér volt az én szakaszparancsnokom. Az megint kabarés idő volt, eltelt két hónap, semmi nem történt. Egyszer volt egy bombázás és akkor kiállítottak minket föl nem robbant bombát őrizni. Én is ott álltam egész éjjel a fel nem robbant bomba mellett. Nem robbant föl. Ennek is vége lett, a századot föloszlatták. Akkor megint visszakerültünk az ásáshoz, és akkor április elsejére ideértek a szovjet csapatok. Megint egy nagyon nehéz időszak jött, mert akkor meg a létfenntartásunk volt a nehéz. Három hét múlva már összeszedtünk annyi bátorságot, hogy sokan elindultunk hazafelé. Ez nem volt egyszerű dolog annak idején, mert személyforgalom egyáltalán nem volt. Szeneskocsikkal meg egyebekkel mentünk. Szerencsésen hazaértem, s otthon voltam pár hétig. Egyszer csak az újságból azt olvassuk, hogy Sopronban a bánya-kohó-erdőmérnök karon a másodéves erdőmérnök hallgatóknak megindult az oktatás. Ez az én volt évfolyamomnak szólt, így gyorsan visszamentem. Olyan gyorsított képzést csináltak, hogy május-júniusban már befejeztük az őszi félévet. Aztán volt a vizsgaidőszak, és a nyár folyamán, október elejéig befejeztük, elvégeztük a következő tavaszi félévet, és így utolértük önmagunkat. Olyan szerencsés voltam, hogy nem veszítettem semmit a háborús eseményekkel. A főiskolai épület hadikórház volt. Egyetlenegy termet, a mostani termőhely tanszéket hagyták meg, és mindenki odajött előadni. Ez egy elég nehéz időszak volt, bár ettől eltekintve valamennyien nagyon vidámak voltunk, mert mindenki úgy érezte, hogy túléltük a háborút. De mindemellett olyan koplalás volt, hogy az félelmetes. Sokszor gondolok arra, hogy mi lenne, ha a mai ifjúságnak így kellene koplalni! No, de ezen is túlestünk, és lassanként visszaállt az élet a régi medrébe.

A következő télen szénszünet volt, amit úgy használtak ki, hogy meghirdették a téli gyakorlatot. Ami kizárólag azért volt, mert nem tudtak fűteni, a termek rendszerint hidegek voltak. Én ekkor kinn voltam egy Dráva-szigetnek a kitermelésén. Adtuk át a fát, pár ezer köbmétert, óriási mennyiséget, egy vállalkozónak. Akkor még léteztek a fakereskedők, akik vagy lábon vették meg az erdőt, vagy kitermelés



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

után. Ahol voltam, azt hiszem, azt a kereskedő termelte ki, de a kitermelés után az erdőgondnokság, az alapítványi erdőgondnokság mérte föl, hogy mennyi az, amit kitermelt. Akkor 15–20 fokos hidegek voltak, és abban a hidegben intéztük a felvételezést meg az egyéb dolgokat, úgyhogy ízelítőt kaptam az erdész szakmának a télen végzett munkáiból. A nagy hidegtől eltekintve élveztem az egészet, mert ilyet még soha életemben nem csináltam. A kellemetlen az volt, hogy egy olyan szobában aludtunk, ahol soha nem fűtöttek. Kinn 15 fok volt, és emlékszem, melegvizes palackokat kellett a lábunkhoz tenni éjjel. Kemény dolog volt.

*Említetted még, hogy a háború befejezésével kezdtetek hazaszállingózni. De ti, akik nem voltatok katonák, és semmiféle papírotok nem volt, a hadifogság Demoklész-kardja nem lebegett a fejetek fölött?*

De mennyire! De akkor nem éreztük a veszélyt, pedig számosan kerültek ilyen alkalommal hadifogságba, olyanok, akik soha katonák nem voltak. Egyszerűen ha hiányzott a hadifogolyoszlopból két ember, befogták a legközelebbit, akit láttak. Egyébként a Pagony Hubi így került három évig hadifogságba. Állt kint a falusi házuk kapujában, és nézte, hogy vonulnak a hadifoglyok, mikor odament a kísérő őr, megfogta és berántotta a többi közé. Kész, vége.

*Biztosan valaki helyett, aki meglépett.*

Pontosan. Tulajdonképpen nagyon veszélyes volt csak úgy kószálni, de mi valahogy akkor nem éreztük. Annyira nem éreztük, és ez is ehhez az időhöz tartozik, hogy 1946 tavaszán, amikor itt Ausztria felé még háborús állapotok uralkodtak, egy társammal kétszer is megtettem az utat Sopron és Bécs között. Utólag visszagondolva hallatlan könnyelműség volt, mert ott aztán tényleg millió alkalom lett volna, hogy elkapjanak.

*Mivel közlekedtetek?*

Vonattal. De állandóan figyelni kellett, hogy mikor jön az ellenőrzés. Leszállni az egyik oldalon, előre menni, aztán felszállni a másik oldalon. Ilyenek voltak. Hogy miért csináltuk? Az nem egyszerű ka-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

landvágy volt, hanem akkor már jöttek azok a tárgyak, amiben rajzolni kellett. Nem volt otthon jó minőségű rajzlap, nem volt jó minőségű tus. A radírról nem is beszélek, mert a borotvapenge pótolta a radírt, különösen tusnál, ha jó volt a papír. Jöttek a hírek, hogy Bécsben állítólag van minden. Meg aztán hoztak is, fekete áron néha lehetett kapni. De a jobb az volt, hogy mi átmentünk és vettünk. Fölvettük a rendelést az évfolyamtársaktól, Bécsben találtam egy olyan papírkereskedést, ahol a tulajdonos magyar volt. Akkor még nagyon keveset tudtam németül, hát rögtön lelepleződtem, mondtam, hogy honnan kerültünk ide, és minek kell a papír. Mondtam, hogy Sopronból jöttünk. Szörnyülködött. Utána meg is rótt minket. Azt mondta, én nem értem magukat, mindig a Pelikánt keresik, mikor ott van maguknak a Müller tus, ami legalább olyan jó, mint a Pelikán, hát mért kell maguknak Bécsbe jönni ezért? Mindenesetre kaptunk olyan minőségű rajzlapot, amivel életemben se azelőtt, se azóta nem találkoztam. Az olyan volt, hogy ha rádőlt a tus, akkor azt egy borotvapengével le lehetett kaparni, és a kaparás alatt olyan sima volt, mint a márvány, majd hajszálvonalat lehetett húzni a kaparás helyére. Egész tanulmányaim vannak ezen a papíron, mert abból elláttam magam. Hát ilyenek voltak akkor.

Egyébként azok az évek – nemcsak én mondom, hanem mindenki, aki végigélte – életem leghangulatosabb, legszebb évei közé tartoznak, habár a közvetlen nyomor elmúlása után se éltünk olyan nagyon gondtalanul. De akkor az ember nem érezte annyira a rosszat, mert nagyon jó légkörben éltünk együtt a diáktársaimmal.

*Milyen volt a diákkori élet a háborús években?*

Aki a háborús események alatt közvetlenül, tehát 1944 telén volt a kori elnök, és aki a Gestapo elől bujdosott, az hosszú ideig nem jött vissza. Közben meg már megindult az oktatás. Igaz, hogy csak mi voltunk jelen 1945 nyarán, de egyre-másra jöttek olyan események, amikor szükség lett volna valakire, aki az ifjúság nevében nyilatkozik. Akkor indultak meg az ún. koalíciós idők. Ezek között is különösen említésre méltó, hogy már akkor fölmerült, hogy mivel Miskolcon nehézipari egyetemet csinálnak, a bányászokat meg a kohászokat odaviszik, és csak mi erdészek maradunk itt. Ez óriási izgalmat váltott ki. Nemcsak a hallgatók, hanem az oktatók körében is, mert az igazsághoz hozzá-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tartozik, hogy se a bányászok, se a kohászok nem akartak innen elmenni. Na akkor azt gondolták, hogy fölkeresik a koalíciós pártok vezetőit, és igyekeznek őket meggyőzni, hogy mi itt nagyon jó helyen vagyunk, kár lenne innen bárkit elvinni.

*Ki kezdeményezte ezt a szétválasztást?*

A mi tudomásunk szerint Rákosi. Elment egy küldöttség, amiben benne volt a Tárczi Hornok Antal, aki egy óriási tekintélyű bányászprofesszor volt, mint később kiderült, nemcsak hazánkban, hanem nemzetközi viszonylatban is. Aztán ment Sébor János, aki akkor éppen az erdőmérnöki kar dékánja volt. Még valaki ment velük, az ifjúsági kör frissen megválasztott elnöke, a Mersics Endre, aki nekem évfolyamtársam volt. Mersics Bandi mesélte utána, hogy Rákosi nagyon hidegen fogadta a küldöttséget, és azt mondta, hogy ő tudja, hogy ez a soproni egyetem egy reakciós banda, akiket szét kell robbantani. Ezekkel a szavakkal. Ez aztán a későbbiekben meg is történt, nem hagytak bennünket együtt, mert ez volt akkor rólunk a vélemény. Hogy mire föl, az nem derült ki. Ők védekeztek, tiltakoztak, fölsorolták azt, hogy itt a háború alatt végeredményben mi történt, mi ellenálltunk a kitelepítésnek, semmi olyat nem csináltunk, ami miatt minket el lehetne ítélni, sőt éppen fordítva. Ez sem használt, de a költözésre nem rögtön került sor. A kohászok 1951-ben mentek el. Elég hosszú ideig húzódott, meg az építkezéssel is várni kellett. Ez volt az ifjúsági kör első szereplése. Utána jött az Igmándy Zoltán mint köri elnök, és azután jött a Ruhman Jenő. Ő volt tulajdonképpen az utolsó köri elnök, mert 1948-ban – azt hiszem tavasszal – volt egy rendkívüli közgyűlése az ifjúsági körnek, ahol kimondta a saját maga föloszlását, mert úgy látta, hogy nincsenek biztosítva a működéséhez szükséges körülmények. És rendelkeztek a köri kellékekről, mint az elnöki szalag, a balekcsősz farbőre, a zászló, bélyegző stb., és ezzel kimondta a feloszlását, és helyébe lépett a magyar egyetemi és főiskolai hallgatók egységes szervezete, a MTESZ. A későbbi diákelbocsájtások a hagyományápolások ürügyén mentek.

Tulajdonképpen abból már nem sokat láttam, mert akkor már kinn voltam gyakorlaton, ekkor történt az a sok kizárás. A kizárást az indokolta, hogy az illető túlságosan ápolja a selmeci hagyományokat. Ez volt a hivatalos állásfoglalás.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Ezt hogy élte át az akkori hallgatóság?*

A hallgatóság meg volt rendülve, de amikor megtörtént, belátta, hogy ellenállásnak nincs sok értelme, mert még rosszabb lenne. Vigasztaló a dologban az, hogy akiket akkor kizártak, azok szinte kivétel nélkül a következő tíz évben végeztek, valamilyen úton folytathatták, engedélyt kaptak, hogy folytassák tanulmányaikat. De ez nem teszi semmissé azt, hogy egy törés volt azoknak az életében, akik itt rendesen tanultak, semmi baj nem volt a tanulmányaikkal, s akkor egyszer csak kizárják őket a selmeci hagyományok miatt.

*És utólag nézve mi lehetett a valós ok?*

Én azt hiszem, csak a megfélemlítés. Mint ahogy a hasonló eljárásoknak abban az időben mindnek az volt a célja, hogy a nép meg legyen félemlítve, és ne nyissa ki a száját. Előre példát kellett statuálni. Nem szabad megvárni, amíg történik valami. Ez egy bevett módszer, egy nagyon szomorú dolog volt.

*Az oktatók sem tiltakoztak?*

Mint említettem, abban az időben én nem voltam ott. Amit tudok, az annyira bizonytalan. Talán egyet említenék meg, hogy állítólag az akkori dékán beadta a derekát. Mit tehetett mást. Akkor nem lehetett semmi mást csinálni. Majdnem azt lehet mondani, hogy még jól jártak, hogy csak kizárták őket, és nem vitték el sehova.

*Ez normális végzés volt?*

Nem. Én később végeztem, pedig időben jutottam el addig, ami a régi oktatási rendben úgy mondtunk, hogy lehallgatott. A kilenc félévre előírt tárgyakat mind végighallgattam, és az indexbe be volt írva az igazolás, hogy az előadásokat és a gyakorlatokat látogattam. Na most, mikor én eddig a pontig eljutottam, mondom, teljesen időben, és még a háború miatt se vesztettünk időt, mert mint említettem, behoztuk azt is, ami időveszteség volt. Nekem három tárgyam hiányzott. Mind a három az erdővédelmi tanszéken. Akkor ott Győrfy János volt a tanszékvezető egyetemi tanár. Az volt a helyzet, hogy amikor a Győrfy rám emelte bús



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tekintetét, úgy éreztem magam, mint amikor a kígyó megmerevíti a madarat, megállt az agyam, nem bírtam. Nem mintha nem szerettem volna az állattant. Olvasni igen, de vizsgázni nem szerettem belőle. Mondom, minden vizsgám megvolt, csak ez a három hiányzott, muszáj volt letenni. Hosszú-hosszú készüléssel tanultam az állattant. Tudni kell, hogy abban – egyes évfolyamtársaim becslése szerint – 3000 tudományos név volt. Lehet, hogy ez túlzás, de akkor legyen 2000. Hát ezzel egy nyelvet meg lehet tanulni. Nekünk olyan állattant kellett tudni, ami szerintem az Eötvös Tudományegyetemen egy szakos filolopternek is becsületére vált volna. Az egész állatrendszertan, mindenfajta tengeri herkentyűtől kezdve minden benne volt. Bennem volt egy averzió is, hogy miért kell ezt nekünk tanulni, mert hiszen ennek a lényegét, amit ő akart, azt sokkal ésszerűbben is elő lehetett volna adni. Elkezdtem tanulni. Akkor már jól éltem, mert apámtól kaptam minden hónapban szerény apanázst. Nem éheztem, fűteni ugyan szinte soha nem fűtöttünk, mert az luxus volt, de nem voltak különösebb gondjaim. Tehát megengedhettem magamnak, hogy olyan ütemben készüljek, ahogy a főúri ízlésemnek megfelelt. Eljött a nagy nap, hogy rászánjam magam a vizsgára. Különös, baljóslatú előjelek között mentem be vizsgázni, mert aki előttem kijött, a Faragó nevezetű évfolyamtársam, őt akkor rúgta ki nyolcadszor. Ezután menni vizsgázni, nem egy olyan jó előjel. Még azt közbevetőleg elmondom, hogy Győrfy professzor az egyik gyakorlati órán észrevette, hogy Faragó nem jegyzetel. Tudni kell azt, hogy a gyakorlati óra, amire a tanrend négy órát adott hetente, kettőtől hatig, az abból állt, hogy négy órán keresztül írta fel a táblára az állatrendszertant. Család, ez, az, nevek, ez, az. Borzasztó. Ezt egy fiatalembernek kibírni? Faragó se bírta, és valami mással foglalkozott. Észrevette. Mondta, hogy Faragó úr, nagy baj lesz ebből. Akkor buktatta ki nyolcadszor, és utána mentem én. Bemond nekem egy nevet, de csak egy szót mond, és hogy ebből találjam ki, miről van szó. Mondom, nem tudom, professzor úr. Kiderült, hogy ez egy olyan tetű, ami a Kaukázusban nem tudom milyen vörösfenyőn él. Ez volt az első kérdés. Hát ezt nem tudtam. Amikor látta, hogy nem tudom, akkor ugyanannak az anyagrésznek a környékéről kérdezett még egyet, azt se tudtam. Már be is fejeztük a vizsgát. Akkor nagyon megdühödtem, és befejeztem az állattant. Jól éltem egy darabig, majd újból rászántam magam a vizsgára. Látta, hogy mi van velem, és tudta, hogy nem volt rossz indexem, és nem értette, hogy mi van velem. Egyszer találkoztunk, és kérdezte, hogy miért nem



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

megyek vizsgázni. Közöltem, hogy rossz tapasztalatokat szereztem. Azt mondja, csak jöjjön el. No, szóval a lényeg az, hogy később végeztem, de nem sajnálom egy csöppet se, mert életemnek nagyon szép része volt az egyetemi időszak. Szontágh Pali és Igmándy Zoli végzett időben a mi évfolyamunkról, senki más. Ők mindig nagyon szorgalmasak voltak.

Visszatérve, most jön egy érdekes és nagyon figyelemreméltó dolog. Végeztem, és természetesen mint egy friss erdőmérnök, erdőgazdasághoz szerettem volna elmenni. A MÁLERD akkor friss üzem volt. Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek, egy új állami szervezet, ahol munkaügyben a személyzeti főnöknél kellett jelentkezni. Fölmegyek Budapestre, illően bekopogok, kicsiségem teljes tudatában, bemegyek, és mondom, hogy most végeztem, és szeretnék a Fertői Gazdaságnál állást kapni. A személyzeti főnök, aki viszonylag fiatalember volt, ült az asztalnál, föl se emelte a fejét, undorral végighallgatta, lebiggyesztette a száját, és azt mondta, nincs szükségünk erdőmérnökökre. Hát ez volt az első élményem a diploma megszerzése után, hogy nincs szükségünk erdőmérnökre. Akkor hol van szükség? Ez 1949 tavaszán volt. Akkor mondta, hogy nincs szükség erdőmérnökre. De azért egyké kérdést föltett még, aztán azt mondta, hogy majd értesítjük. Hazamentem, vártam, de semmiféle értesítés nem jött. Az én évfolyamomból, de az előttem végző évfolyamokból is – sőt ez a hagyomány tulajdonképpen már a háború előtti évekből származik – sokan mentek el műszaki pályára, az államvasutakhoz, az építésvezetőségekhez, mert óriási iramban indultak meg akkor mindenhol az építkezések, így rengeteg mérnökre volt szükség. Amit mi az egyetemen tanultunk, az egy jó képzés volt, mert akárhova el tudtunk helyezkedni.

*A személyzetis válasza összefüggött azzal, hogy Rákosi szét akarta robbantani az egyetemet?*

Nem biztos. Szerintem ez a viselkedés ugyanolyan volt, mint bárhol máshol. Ez meglepő volt, de nem hiszem, hogy összefüggésben van azzal, hogy rólunk ilyen rossz volt a vélemény. Az erdőgazdálkodás akkor átszervezés alatt volt, és lehet, hogy annyiban van összefüggés, hogy az erdőmérnököket és az agronómusoknak is egy jó részét úgy kezelték, mint a régi rendszert kiszolgáló reakciósokat. A csizma, zöld kalap fácántollal, ez volt a reakció jelképe, még a vicclapokban is. Az ispántól jön ez a dolog.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Na, egy darabig nem kaptam választ, viszont láttam, hogy az évfolyamtársaim egymás után helyezkednek el. Beszéltem is egyikkel-másikkal, végül fölmentem a Közlekedési Minisztériumba, ahol egészen más fogadtatásban volt részem. Nem voltam beprotezsálva, magamtól, teljesen ismeretlenül mentem. A portástól kérdeztem, hogy hol a személyzeti osztály. Bemutatkoztam, a fickó fölállt, kezet fogott velem, tessék helyet foglalni, kikérdezett, hogy mit végeztem, hol, merre akarok dolgozni, és hogy a vasútnál több lehetőség is van. A fiúktól kapott értesítés alapján azt mondtam, hogy pályafenntartásnál. Jó, de mégis, merrefelé. Mondom, hogy baranyai vagyok, talán Pécsen. Pécsen két osztálymérnökség van, melyiken dolgozna szívesebben? Mondtam, fogalmam sincs. Akkor elmondta, hogy melyik vonalhálózat az egyik, melyik a másik, ennek alapján kiválasztottam az egyiket. Egész más volt a hangnem. Akkor azt mondta, hogy gyorsan elintézzük a dolgot, most rögtön adok egy szabadjegyet, ezzel hazautazhat. Be fogjuk hívni egy orvosi pályaalkalmassági vizsgálatra. A vasútnál ez már akkor is kötelező volt ugye, színtévesztés meg egyebek miatt. A vizsgálat után szinte napokon belül megkaptam a kinevezésemet a pécsi mérnökségre. Egy hétig voltam ott, és mindjárt 45 kilométeres fővonalat kaptam. Nem voltak gátlásaik velem, hogy kezdő vagyok, hanem egyből bedobták az embert a mélyvízbe. Ez nagyon jó volt egyébként.

Ezalatt az egy hét alatt, mielőtt a vonalat megkaptam volna, volt egy vasbetonos közjáték. A főnököm általános mérnök volt, de ismert, mert a beszélgetésből kiderült, hogy több olyan vasúti mérnök kollégája is volt, aki erdőmérnök képzettségű, tehát tudta, hogy nem vagyunk analfabéták. De látszott a szeme sarkán, hogy kíváncsi, hogy én mit fogok csinálni. Tudta, hogy erős vasútépítést hallgattunk, és éppen ezért nem abban próbált ki, hanem a betonban. Átnyújtott nekem egy alaprajzot, és azt mondta, hogy erre ilyen meg ilyen mérlegházat tervezzek. Egy bagatell dolog egyébként, de azt le lehet szűrni, hogy ért-e valaki a vasbetonhoz vagy nem. Azt mondja, erre tervezzél egy vasbeton lemezfödémet, ami ennyire és ennyire lóg ki. Vasbeton, gondoltam magamban, hát régen volt, amikor tanultam, de szerencsére megvolt az 1943-as erdészeti zsebnaptáram. Ezt a zsebnaptárt elővettem, fölütöttem benne a vasbeton fejezetet, elolvastam, mindjárt eszembe jutott, amit tanultam, és annak alapján szépen megméreteztem. A főnököm ránézett, látta, hogy rendben van a dolog, meg volt elégedve. Kiküldött, hogy magyarázzam meg a kőműveseknek, hogy ezt hogy kell



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szerelni. Mert ugye a falusi kőművesek azt állították, hogy még soha vasbetont nem csináltak. Mutattam nekik, hogy mi van lenn, mi van fönn, nyíróvas meg ilyesmi. Ez volt az első tevékenységem. Utána egy gyerekuszodát terveztem a vasúti óvodában. Ez tartott egy hétig, utána kaptam a fővonalat. Úgyhogy végeredményben igazán nem panaszkodhattam, mert megbecsültek, jó dolgom volt. Amit a vasútüzem specialitásaiból nem tudhattam, vagy amit célszerű volt elsajátítani, azt a pályamesterektől tanultam meg, akik csodálatos képzettségű emberek voltak. Nem is művezetők tulajdonképpen, mert azok középiskolai végzettségűek. Önekik pályamesteri tanfolyamuk volt, de az olyan csodálatos volt, hogy csak a legnagyobb elragadtatással tudtam róla beszélni. Ahogy ezek dolgoztak, ahogy szervezték a munkát, úgy ment minden, mint egy olajozott gépezet. Az első perctől a szívükbe zártak, mindent elmondtak, amit nem tudhattam. Ugyanígy emlékszem az osztálymérnökség műszaki tisztjeire, akik a pécsi műszaki középiskolában tanultak, majd egy sajátos vasúti képzést kaptak.

*Mennyire volt a MÁV-nál katonás fegyelem?*

A vasút veszélyes üzem, tényleg katonás fegyelemre van szükség. Ebben a katonás fegyelemben van közös abban, amire az erdészetben is szükség van. Mert mind a két szakmára jellemző az, hogy a munkavégzés a központtól nagy távolságra, szétszórt munkahelyeken folyik, szó se lehet olyan ellenőrzésről vagy a munkának olyan folyamatos figyelemmel kíséréséről, amilyen például egy gyári csarnokban megvalósítható. Ez feltételezi, illetve megkívánja a katonás fegyelmet. Engem nem zavart, jónak éreztem, és biztonságérzetet alakított ki az emberben az a fegyelem, aminek sok megnyilvánulási formája volt. Például egyszer késő este jöttem hazafelé vágánygépkocsival egy olyan szakaszon, ami nagyon hosszú volt. Több jelzőt is végig lehetett látni. Láttam, hogy felgyullad egy zöld, mert odaértem, a másik még piros. Kijön a szolgálattevő, adja a továbbmenetet, kigyullad a következő. Az ember úgy érezte magát, mintha az egyik ember a másik kezébe adna engem tovább. Ez a fegyelmezett biztonság. Ugyanez volt végeredményben a pályafenntartási munkáknál is. Ez szerintem nélkülözhetetlen, ez engem egyáltalán nem zavart.

Na, a vasúti pályafutásomat viszonylag hamar befejeztem, mert mégiscsak az erdészethez szerettem volna visszajönni. Akkorra már



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kialakult egy olyan helyzet, hogy nem kérdezték azt, hogy miért akarok az erdészethez menni, nem mondták, hogy nincs rám szükség. Az ottani helyi viszonyok miatt, illetve ma már meg se tudom mondani, hogy miért, a pécsi erdőrendezőségre kerültem a MÁV-tól. Valószínűleg azért, mert bevezették a politikai tisztek intézményét és ez nagyon megrontotta a légkört. A pályaőröktől és az irodai dolgozók nagy részétől is olyan támogatást kaptam, hogy remélhettem az atrocitásoktól való megvédésemet. Egy olyan fontos szervezetnél azonban, mint a vasút, erre semmi garancia sem volt.

*Ezt kérted, vagy volt egy jó lehetőség? És mit szóltak ehhez a MÁV-nál?*

Barátokkal, beszélgetés közben vetődött fel. Én el akartam onnan jönni, érdeklődtem, hogy hol van hely, és valahogy olyanokkal akadtam össze, akik a rendezőséget ajánlották, illetve a kettő összehasonlításában akkor úgy éreztem, hogy szívesen megyek oda. Na most a MÁV-tól való eljövetel az tényleg nem volt egyszerű dolog. Akkor még inkább fokozták a MÁV-nak a kézben tartását. Nem sokkal azelőtt vezették be a politikai tisztek intézményét, ami még növelte az előbb említett fegyelmet, illetve ellenőrzést. Tulajdonképpen úgy tudtam elszabadulni, hogy annak az évnek az elején, aminek az őszén eljöttem, azon év februárjában skarlátom volt, vörheny. Pedig akkor már 27 éves voltam, így rendkívüli dolog volt, gyerekekkel feküdtem együtt, meg egy 45 éves férfival. Előfordul néha, hogy idősebbek is megkapják. Arra lehetett hivatkoznom, hogy ebből nekem visszamaradásom van, meg nem hallok olyan jól, mint korábban. Ebből valami igaz is volt egyébként, de fontos volt, hogy tudtam jelölni egy utódot. Egy másik erdőmérnököt, a Szentkuthy Ferencet, aki most az erdőrendezési tanszéken van. Az jött Pécsre a vasúthoz, és hivatkozhattam arra, hogy én hoztam ide. Egyébként mindig derültséget okoz annak a levélnek a fölolvasása baráti körben, amit akkor írtam neki, és csábítottam a vasúthoz mindenféle ötletekkel. A lényeg az, hogy végül elengedtek.

Akkor átkerültem az erdőrendezőségre, ahol a Jakab-hegy tetejétől az ártéri erdőkig mindenféle állományt végigjártam, és nagyon élveztem a dolgot. Eleinte főképpen állománybecslést csináltam, ami azt jelentette, hogy egyedül voltam két segédmunkással, és reggeltől estig azt csináltuk. Nagyon békés és nyugodt munkakör volt. Szép helyeken, jó társaságban. Naponta minimum 15 kilométert gyalogoltunk,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mert akkor még járművek meg motorkerékpár semmi nem volt, meg még bírta is az ember. Olyasmit is megcsináltam, hogy amikor olyan területén voltam a Jakab-hegynek, ahonnan még elég nagy távolság volt a csúcsig, de láttam, hogy milyen szép lehet a kilátás, hogy milyen messze lehet látni, akkor az egész napi munka után még fölgyalogoltam a csúcsra. Mert meg akartam nézni, hogy mennyire lehet ellátni, amikor tiszta a levegő. Vagy például amikor szarvasbőgés volt, akkor egy idősebb kollégával kimentünk szarvasbőgést hallgatni az egész napi 10–15 km után, és ez sem esett nehezünkre.

*És túl ezen még a terepet és az erdőt is jobban megismertétek.*

Az állomány ismerete valóban onnan származik, mert ott aztán mindenféle típusú erdőállományt nagyon részletesen bejártam, és az nagyon jó dolog volt. Úgyhogy meg lehet érteni azt, hogy volt egy olyan időszak – sőt több is volt –, mikor az állam vagy az egyes birtokosok megkívánták, hogy a fiatal erdőmérnökök az erdőrendezésen kezdjék a pályafutásukat, hogy a terepi áttekintést megszerezzék. Nagyon jól éreztem magam. Sajnos ez se tartott sokáig, mert a mezőgazdaságban erős megszorítások léptek életbe. Olyannyira kivonták az élelmiszereket a falukból, hogy még egy liter tejet vagy két tojást se voltunk képesek kapni, nemhogy ebédet vagy vacsorát. Úgy kellett kimennünk vidékre, hogy a hátizsákunkban vittünk az élelmet és azon kellett élni, mert ott kinn biztos nem kaptunk semmit. Ez fölébresztette bennem azokat a gondolatokat, amikkel már tulajdonképpen régen foglalkoztam, nevezetesen hogy visszajövök Sopronba, éspedig ugye a főiskolára. Még vasutas koromban egyszer azért utaztam föl, mert azt olvastam az Erdészeti Lapokban, hogy egy munkacsoportot hoznak létre a szálalás magyarországi bevezetésének a kikísérletezésére. Ez roppant izgatott engem, föl is jöttem, és a Róth professzorral sikerült beszélnem. De kiderült, hogy ez csak egy szándék volt, aminek pénzügyi alapja, ahogy az lenni szokott, nem volt, illetve egy vagy két embert tudtak csak fölvenni, azokat meg már fölvették, tehát nem volt rám szükség. De aztán megint feljöttem Sopronba, és találtam olyanokat, akik az én időmben is itt voltak a főiskolán, akik jobban elhúzták a tanulmányaikat. Kérdeztem, hogy mi a helyzet, és rögtön mondták, hogy az Adamovics László tanszéke munkatársakat keres. Ez az erdőfeltárási és gépesítési tanszék volt, az a tanszék, amelyik a vasútépítést



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

is oktatta. Na mondom, jelentkezhetek a vasúti gyakorlati ismereteimmel, és tényleg ez be is vált, mert Adamovics örömmel üdvözölt engem, és nagyon örült, hogy lesz egy olyan oktató, aki a vasútépítésben járatos, illetve gyakorlati tapasztalatai vannak. Azonnal megindította a felvételemet, ami viszonylag simán ment. Mivel erdészeti szervnél voltam, tehát áthelyezéssel kerültem ide, 1951. december 15-én.

Kezdetben teljesen csak a vasútépítéssel foglalkoztam, aztán később, amikor a Partos Antal, majd Bogár István kikerültek a tanszékről az üzemekbe, akkor rám maradt a talajmechanika témaköre. Talán annyit érdemes elmondani, hogy világviszonylatban maga a tudományág egészen fiatal volt, a harmincas években keletkezett. A műegyetemen az oktatását is csak 1935-ben kezdték el. Jellemző ez egyébként arra, hogy a tanáraink mennyire lépést tartottak a technikai fejlődéssel. A talajmechanikai laboratóriumi vizsgálatokhoz szükséges legalapvetőbb darabokat már az akkori tanszékvezető, a Modrovics Ferenc beszerezte, és ezt az akkori jegyzete is bizonyítja. Ez fölkeltette az érdeklődésemet, főleg, hogy nem vasút volt, úgy értem, hogy az erdőgazdász számára sokkal nagyobb jelentősége van, mint a vasútépítésnek. Elkezdtem magam a témába bedolgozni, és pár év után jelentkeztem aspirantúrára. Fölvettek levelező aspiránsnak, és végül is aztán kísérleti utakat csináltam. Az első kísérleti utat Visegrádon készítették; az ún. Nemzeti Bankos utat, a Salamon tornyától, egy rövid kis utat. Egy különlegesen jó vulkáni tufa törmeléket használtak föl, ideális körülmények között, Madas László tervezésével és irányításával. Éveken keresztül építettem, terveztem kísérleti utakat Zalában. Ott álltam mindegyiknek a kivitelezésénél, az embereket is én tanítottam – azt hiszem, ezt túlzás nélkül állíthatom. Ez tartott olyan négy-öt évig.

Az Erdőgazdasági Tervező Irodától minden évben feladatot kaptam a hagyományos anyagokból (zúzottkő, zúzalék), hagyományos technológiával (makadám) tervezett útpályaszerkezetek alaprétegének áttervezésére. Az iroda indokoltnak látta a feladatok mennyiségének növekedése miatt egy talajmechanikai labor felállítását, amelyre nemcsak az utak, hanem az épületalapok tervezésénél is szükség volt. A berendezés és a dolgozók betanítása az én szakértői közreműködésemmel történt.

Mivel sok időt töltöttem az erdei utakon a talajstabilizáció kivitelezésénél, a laborban a talajvizsgálatoknál, és a tanszékünkön végzett kísérleteknél, az a szerencsés helyzet állt elő, hogy egy emberben egyesülhettek a sokoldalú tapasztalatok. Ezeknek az eredményeknek a fel-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

használásával beadtam a kandidátusi disszertációmat, és 1960 decemberében védtem meg.

Közben átugortam egy történelmi eseményt, és ez volt 1956 októbere, ami egy jelentős megrázkódtatást jelentett intézményünk életében, mert végül is november 4-én nagy számokban azt lehetne mondani, hogy a hallgatóknak a kétharmada és az oktatóknak az egyharmada ment el.

*Az ötvenes években milyen szakmai-politikai hangulat volt az egyetemen, ami később aztán oda vezethetett, hogy az események úgy történtek, ahogy történtek?*

Azt kellene mondanom, hogy itt az egyetemen, eltekintve a hallgatók a kizárásáról, amiről már beszéltünk, tulajdonképpen olyan szélsőséges dolgok nem történtek, amik kiválthatták az ifjúság reakcióját. De az általános szóbeszéd tárgya volt az oktatók körében – főképp a marxista-leninista tárgyakat oktatók körében –, hogy miután fáradságos munkával az év folyamán meggyőztük a hallgatókat egy tananyagról, utána kimennek nyári gyakorlatra, és mire visszajönnek, semmi nem maradt belőle, hanem azt mondják, hogy kint nem azt láttuk, amit itt hallottunk. Röviden ezt lehet összefoglalni. Az – és most mindegy, hogyan fogalmazunk – tény, hogy mindig nyári szünet után voltak a zűrök, amikor visszajöttek a fiúk, és kezdték mondani, hogy de hát az ott így van meg úgy van. Más volt az elmélet, és más a tapasztalat. Egy fiatalembernek az érzékeny lelkivilágában ez mély nyomokat hagy.

*Azok a hallgatók, akik munkás-paraszt gyerekek voltak, és tapasztalták, hogy nem volt tojás, tej sem vidéken, nyilván ezt nem felejtették el.*

Így van. Nagyon rossz volt a hangulat, de nem annyira az egyetemi dolgok miatt, legalábbis én úgy láttam. Persze, itt is úgy mentek a dolgok, mint az országban mindenütt, de én most visszaemlékezve úgy érzem, hogy nem annyira az egyetemi okok váltották ki az ifjúságban az ellenérzést, inkább az országos helyzet. Sopronban teljes rend és fegyelem volt. Az erdészeknél szükséges fegyelem sugárzott ki és nagyon jól működött. Semmiféle kilengés nem volt, a városban és környéken a hatalom szinte érthetetlen módon, napok alatt az ifjúság kezébe került. Akik pedig ennek érdekében semmit nem tettek. Maguktól jöttek ide a tanácselnökök, még a katonaság parancsnoka is, hogy most akkor mit csináljunk? Ismétlem, a fiúk ezért nem tettek semmit.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egyetlenegy tüntetés volt. Teljesen egy időben az október 23-i pesti fölvonulással, mert ők aztán az utolsó napokban már érintkezésben voltak az egyetemekkel, a budapestiekkel, szegediekkel, pécsiekkel, tehát tudtak arról, hogy tervezik ezt a felvonulást. Volt egy nagygyűlés és egy felvonulás, minden kilengés nélkül. A felvonuláskor, teljesen fegyelmezetten, egy táblát vittek, hogy „Együtt a lengyelekkel!". Semmi egyebet. Utána éjjel-nappali ügyelettel, állandóan ment a tárgyalás, hogy mi lesz, hogy lesz stb. Kimentek az üzemekhez is, elmondani, hogy az ő ülésükön milyen határozatokat hoztak. Nyomást nem gyakoroltak, mivel gyakoroltak volna? Mégis felzárkóztak melléjük az üzemek. Azt el kell mondani – bár a budapesti dolgokhoz nem hasonlítható –, hogy a városban valahol fölismerték a városi KISZ-titkárt, akit valami miatt nagyon nem kedvelt az ifjúság. Körülzárták és fenyegetően léptek föl. Valaki, aki ezt látta az egyik üzletből, betelefonált az egyetemre, hogy meg akarják lincselni a KISZ-titkárt. Erre egy csoport kirohant, ez a mostani Lenin krt. körül volt valahol, szétzavarta a tömeget, elkísérte az illetőt a lakására. Mondták, hogy ők nem tudnak neki őrséget adni, de lehetőleg ne menjen ki az utcára, nehogy ilyen jeleneteket váltson ki. Szóval megmentették, kivették a lincselő tömeg kezéből. A másik negatív példa, az a vége felé volt, talán november első napjaiban lehetett. Az ifjúság figyelme akkor már teljesen szétzilálódott, és nem bírták fizikailag az éjjel-nappali föntlétet. Az égvilágon mindenért idejöttek, már azért is, hogy legyen kenyér. Nem tudom, ezt a városi tanács miért nem tudta elintézni, de lényeg az, hogy idejöttek. És akkor nekik kellett elintézni, hogy legyen búza, őröljön a malom meg minden. A végén már nemcsak Sopronból, hanem Sopron környékéről is jöttek. Szét volt forgácsolva a hallgatóság, teljesen ki volt merülve, és ebben a helyzetben szélsőséges elemek saját szakállukra megalakították a „D" osztályt. Ez a defenzív rövidítése volt, és ezek saját szakállukra begyűjtöttek prominens párttagokat, főként az egyetemről. A marxista tanszék egyes oktatóit, meg a személyzeti osztályvezetőt, meg ilyeneket. Ezeket beültették egy terembe, és ott őrizték őket. De legjobb tudomásom szerint ezen kívül, hogy behozták őket, nem történt semmi. Nyilván senkinek se kellemes, hogy behozzák egy ilyen rejtekbe, és nem tudja, hogy mi lesz vele, mert arra is gondolhattak, hogy falhoz fogják állítani őket. Amikor kiderült, hogy ezek mit művelnek, valaki szólt, hogy ez mégis abszurdum. Erre a Bujdosó, aki a vezére volt az ifjúságnak, hogy úgy mondjam, odarohant hozzájuk, és



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lekapta őket, hogy ez micsoda hülyeség. Személyesen bocsánatot kért tőlük, és elengedték őket. Ez volt a legnagyobb kilengés, mondhatni személyes atrocitás ezekben az időkben.

Amit még meg lehetne említeni, az az, hogy ideözönlött a segély nyugatról. Fantasztikus mennyiségű segély. A tornaterem – akkor még létezett, a régi tornaterem –, ami igen magas csarnok volt, abban három-négy méter magasan álltak a ládák konzervekkel, ilyesmikkel. Meg drágábbnál drágább gyógyszerek, töméntelen mennyiségben, élelmiszerek. Eleinte főképp gyógyszer jött, meg élelmiszer. Innen vitték föl önkéntes tehergépkocsi-vezetők Budapestre, amiből később majdnem baj lett, mert a gépkocsivezető ugyan önként ment, de azt mondta, azért valaki mégis igazolja, hogy ő nem saját fuvarjában bolyongott, hanem innen vitt föl valamit. Az egyetemi dolgozók aláírták a menetlevelet, mondták, hogy Sopron-Budapest, időráfordítás, indulás-érkezés, és ott volt az egyetem pecsétje. Később ezen az alapon akarták ezeket a fuvarokat megfizetni az egyetemmel. De aztán valahogy megoldódott ez a kérdés is. Hát ilyen is volt az egyetemen.

Azt is el kell mondani, mert ez tény, hogy valamennyi oktató be volt osztva valahova. Mindenki csinált valamit. Én a szállításnál voltam, ezeknek a gyógyszerszállítmányoknak a továbbküldésénél, másik két oktatótársammal együtt. Mindenkinek volt valami feladata. Olyanoknak is, akik akkor jöttek Budapestről a pártiskolából. Akkor nem volt különbség, senki se kezdte hánytorgatni, hogy te most jöttél a budapesti pártbizottságról, az is beállt a többi közé, csinálta, amit a többi. Sajnos aztán megindult a fegyverkezés. Azt jobb lett volna nem csinálni. Már hogy fegyver a kézben, meg minden. Eleinte nem volt fegyver. A laktanyák letagadták, hogy nincs, meg ez meg az. De kinyomozták valahogy, hogy hol vannak a mozgósítási raktárak a megyében, elmentek oda, és a mozgósítási raktárból hoztak géppisztolyokat. Süttőn volt egy tüzérezred. Elmondom, mert érdekes történelmi tény. Akkor ott volt egy magyar tüzérezred. Most ugyanabban a laktanyában szovjet csapatok vannak. Ennek a magyar tüzérezrednek parancsnoka olyan október vége felé, tehát amikor a szovjet csapatok kivonultak Budapestről, akkor indíttatva érezte magát, hogy bejöjjön Sopronba, tárgyaljon a fiúkkal. Egy ezredparancsnok, ezekkel a fegyvertelen legényekkel, a fiúkkal tárgyaljon, Utána a városi hangosbeszélőn bemondta, hogy teljesen együtt az ifjúsággal, és ha kell, együtt ontjuk a vérünket a magyar szabadságért stb. Eljött november 4-e, és akkor a fiúk ki-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szóltak neki, hogy itt az ideje, hogy beváltsa az ígéretét. Ez egy kölcsönös megállapodás volt. Hogy ő egyetért azzal, amit az ifjúság akar, és ha szükséges, akkor ezt fegyverrel is támogatja.

*A soproni hallgatóság, a városi ifjúság kereste a kapcsolatot velük?*

Nem tudom. De az ő hangosbeszélőn elmondott szövegét saját magam hallottam. Ahhoz semmi kétség nem fér. Ezek közben elkezdtek fölfegyverkezni, mozgósítani a határon. Amikor kiderült, hogy november 4-én a szovjet csapatok megindultak, az ifjúság úgy határozott, hogy ennek a soproni zsáknak a nyakánál egy frontot alakítanak, és megvédik Sopront.

Tudni kell azt, hogy abban az időben a rendes oktatásban is volt katonai képzés, órarend szerint. Volt egy tüzértanszék, amelyik ezt az oktatást bonyolította, és ezek minden nyáron nem tudom hány hetet táborban töltöttek, ahol a fegyverforgatás gyakorlatával is megismerkedhettek. Tehát ez olyan ifjúság volt, akit tényleg oda lehetett állítani. És mivel fölfegyverezték magukat, már fegyvereik is voltak. Akkor gyerünk. Föl is vonultak a tüzérek, kölcsönös megbeszélés alapján a tüzelőállásokba. Amit most mondok, azt olyan mondta el, aki ott volt ennél a jelenetnél, és ezt nem most mondta el nekem, hanem egy órával azután, hogy megtörtént. Az úton megjelentek szovjet harckocsik. Szép lassan jöttek előre, s erre a fiúk mondták a tüzéreknek, hogy mire vártok, most már nem szabad közelebb engedni őket, lőni kell. Erre a sorkatonaság, akik az ágyúkkal voltak, eltűntek. Egyszerűen elfutottak, otthagytak mindent. Mivel a fiúknak tüzérkiképzésük volt, ők léptek az ágyúkhoz. Beirányozták, elsütötték, de nem sült el. Még egyszer próbálták, de nem sült el. Ez egy olyan löveg volt, amit ismertek, leszedték, látták, hogy nincs benne ütőszeg. Elszaladtak a másikhoz, abban sincs ütőszeg. Közben a ruszkik jöttek előre. Az egyiket futárként elküldték a saját parancsnokságra, mert persze volt parancsnokság is, elküldtek valakit, hogy árulás történt, mert nincs az ágyúkban ütőszeg. Közben a harckocsik odaértek. Ezek nem lőttek. Gyalogsági fegyverekkel marhaság is lett volna. Kinézett a toronyból egy szovjet tiszt, mondta, hogy dobják el a fegyvereket, és tűnjenek el innen. Ők el is tűntek, örültek, hogy eltűnhettek. Na, aki onnan eltűnt, az amikor jött be a városba, olyan utcán jött be, ahol akkor laktam. Álltam az utcán, és vártam, hogy mi lesz.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Néma csönd volt az egész városban, ugye. Ahogy ilyenkor szokott lenni, mert 1944-ben vagy 45-ben is ugyanilyen volt a helyzet. Látom, hogy jön egy hallgató. Ismertem. Elmesélte, amit most elmondtam. Később a vizsgálati jegyzőkönyvben is igazolta. Igen ám, de amint elterjedt a hír, hogy nincs ütőszeg, nagy pánik tört ki, és mindenki megindult a határ felé. Az erdei utak, tehát minden olyan út, amelyik a határ irányába megy, az olyan volt, mint amit a filmeken lehet látni a visszavonuló csapatok után. Eldobált fegyverek, tehergépkocsik, minden volt ott, mindenki menekült kifelé. Meg kell említeni, hogy tulajdonképpen a városból a menekülés már délelőtt megkezdődött. Eszerint nem csak a lakosság, de még az oktatók se bíztak abban, hogy itt a nagycenki vonalnál megállítják a szovjet csapatokat, amiről persze még nem tudták, hogy mekkora lesz. Mert három harckocsit azért éppenséggel meg lehetett volna állítani. Megkezdődött a menekülés. Autóbuszokat indítottak. Jöttem be megnézni, hogy mi van, mert a rádióban hallottam a Nagy Imre-beszédet. Akkor találkoztam egy adjunktussal, aki akkor a pártszervezet szervezőtitkára volt, és ő mondta, hogy Imre, most indítjuk az autóbuszokat. Természetesen neked is biztosítunk helyet, hozd a feleségedet minél előbb, innen és innen fognak indulni a buszok, megyünk Ausztriába. Hazamentem, és elmondtam, hogy mi van. De akkor boldog-boldogtalan mindenféle járművel neki a határnak. Nem igaz, hogy mi volt. Volt olyan, hogy a család le akart ülni az ebédhez, ott állt a levesestál az asztalon, mikor rájuk jött, hogy menni kell, fölhúzták a kabátjukat, elmentek, a leves ottmaradt az asztalon. A szekrényben is minden. Pánik tört ki. Mi úgy határoztunk, hogy nem megyünk. Nálunk ez elvi kérdés volt, hogy nem megyünk el. Biztos gazdagabb lettem volna, de a feleségem is meg én is azt mondtuk, hogy nem megyünk el. Mi politikai rendszertől függetlenül ide tartozunk. Persze a kockázat nagy volt, hiszen ha belegondolunk, utána sok helyen véres megtorlás következett, amelynek során teljesen ártatlan embereket is kivégeztek. Abból is láthattuk, hogy sok jót nem várhatunk, mert az egyetem pártvezetősége az első titkár kivételével teljes létszámban elment. Ez volt nekem 1956.

*Mi történt azután?*

A következőt tudom mondani. Másnap, november 5-én, megkezdődött a rendcsinálás, a szó legszorosabb értelmében, mert iszonyú felfordulás volt mindenhol. Takarítottunk és rendet csináltunk. November 4-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

e vasárnap volt, akkor volt a Nagy Imre-beszéd hajnalban, és egy hétre rá, hétfőn mi elkezdtük az előadásokat azoknak a hallgatóknak, akik nem mentek el. Elkezdtük az előadásokat, mikor Pesten még teljes felfordulás volt. Az országban nem volt még egy ilyen felsőoktatási intézmény. Az előadások folyamatosan mentek november 11-től. Egyszer voltunk kénytelenek egyhetes szünetet tartani, de az se rajtunk múlt, hanem az azért volt, mert az üzemek, a soproni üzemek sztrájkba léptek. Valami követelésük volt a Kádár-kormánnyal szemben, már nem emlékszem rá pontosan, hogy mi volt, de sztrájkba léptek. Már új vezetőség volt, mert a régi maradéktalanul elment. Az új vezetők azt mondták, hogy az üzemek mellénk álltak 23-a után, nem tehetjük meg, hogy mi nem sztrájkolunk, amikor most ők sztrájkolnak. Ez szolidaritási sztrájk volt, egy hétig. Utána megint zavartalanul ment az oktatás, tehát az egész félévet zökkenőmentesen befejeztük, de ez nem volt egyszerű dolog. Mert például az a tanszék, amit említettem, hogy hova kerültem, ez az erdőfeltárási és gépesítési tanszék, ez a tanszék a régi erdészeti szállítóberendezések témakörén kívül erdészeti gépesítési ismereteket is oktatott. Ennek anyaga később önálló tanszéket is kapott. Létezett intézményünknél egy Mechanikai Tanszék is, amelyet azonban a bányászok Miskolcra telepítésük első lépcsőjeként átvittek magukkal. Azok a bányász évfolyamok azonban, akik a téma tárgyait hallgatták, még itt voltak. És itt voltak a geodéta évfolyamok is, valamennyi mechanikát hallgattak ők is. Tíz év múlva mindezt három tanszék végezte. Heten voltunk oktatók. Ebből a hétből hárman maradtunk ugyanarra az oktatási feladatra. Nem kell ehhez bővebb magyarázatot fűznöm. Igaz, hogy az volt a tanszéken a gyakorlat, hogy minden oktatónak legalább két tárgyban kellett járatosnak lenni, hogy akármi előfordul, tudjuk egymást helyettesíteni, mert nem is lehetett volna másképp megoldani. De ez még mindig kevés volt ahhoz, hogy mindent oktassunk, tehát én is kénytelen voltam olyanokat előadni meg olyanokból vizsgáztatni, amit előtte soha nem oktattam. Szerencsére a tanszéken a jegyzetírás mindig kötelező volt, és írtam olyanról is jegyzetet, amit egyszer se oktattam. Hogy a vizsgára meglegyen. Elővettem a jegyzetet, megnéztem, mi van, esetleg könyvtárban utánanéztem, és megtartottam az órát. Nem volt fennakadás az oktatásban. November 11-től kezdve. Aztán a hallgatóknak egy része visszajött Ausztriából. Az első nap voltunk a legkevesebben. Aztán a következő egy héten belül sokan visszajöttek. Mikor látták, hogy nincs semmi baj, – sokkal nagyobb retorzióra számítottak –, akkor visz-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szajöttek. De a nagy többség, ahogy köztudomású, elment Kanadába. Annak idején mi ezt nagyon rosszallottuk, mert azt mondtuk, hogy ha már egy zárt csoportban akarnak valahol letelepedni, és tanulmányokat folytatni, akkor ezt miért nem Európában teszik. Mert Európából csak könnyebb hazajönni akár végleg, akár látogatóba, mint Kanadának a nyugati széléről. Annál messzebb talán már csak Japán lett volna.

*Tanár úr, szerinted lett volna akkor másik olyan ország, amelyik egységesen befogadta volna ezt a társaságot?*

Erről nem tudok biztos információt, ezért nem mondhatok semmit. Állítólag lett volna más is, és azért választották Kanadát, mert ott előnyösebb ajánlatot kaptak. Erről nem tudok nyilatkozni. Ezt eléggé titokban is tartották. Nem tudom. Mindenesetre ott tényleg elég jó körülményeket biztosítottak nekik azokra az első évekre, amíg mindenki megtanult angolul. Sokan ezalatt végeztek. Most már nincs semmi probléma ugye, mint eleinte volt, az egykori főnököm is többször volt már itthon. Az első esetek között volt, amikor 1972-ben a FAO Erdőfeltárási Munkabizottsága egy tanulmányúton vett részt, és az ország egész területén bejárták az erdőfeltárási létesítményeket. Utána egyhetes szimpózium volt Sopronban, többen tartottak előadást és ajánlásokat fogalmaztak tapasztalataik nemzetközi hasznosítására. A kanadai küldöttségben ott ültek a magyarok, a svéd küldöttségben is volt egy magyar, és a franciában is volt. Kisebb magyar csoportosulás volt. Nagyon emlékezetes számomra, amikor ez a nemzetközi társaság kellemes baráti hangulatban beszélgetett a lakásomon. Tizenhat évvel ezelőtt kicsi volt ennek a valószínűsége. Azt hiszem, erről többet mondani nem szükséges. Hozzá kell tennem, hogy egy ilyen nagy oktatói létszámveszteség után jelentősen felfrissült az oktatói létszám, sokan jöttek ide kutatóintézetből, de főképp gyakorlati tapasztalatokkal üzemekből, azzal a feltétellel, hogy záros időn belül megszerzik a tudományos minősítést. Ez aztán meg is történt, és ez tulajdonképpen az oktatásban emiatt a sok új ember miatt, határkő volt. Nem mondanám, hogy fordulat, mert azért nálunk, lehet, hogy ez hagyomány, de a folyamatosság megvolt, nem volt teljes fölfordulás, teljes átalakulás az oktatásban. Erre nem is volt szükség, mert a mi tanszékünkön mindig is együtt haladtunk a tudomány és a gyakorlat fejlődésével. Az oktatási anyag természetesen sokat fejlődött utána. Ez még egészen napjainkig is tart.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*1956 után volt-e valamiféle retorzió?*

Én nem erre gondoltam, de ha retorzióról van szó, a következőket kell mondanom. Rengeteg kihallgatás volt. Senkit nem vittek el, senkit nem tartóztattak le. Ahogy hangsúlyoztam, Sopronban nem volt semmiféle kilengés. Mondjuk később, tehát nem közvetlenül 57-ben, 57 elején, amikor a számonkérés időszaka volt, de nem tudom hány évig divatban volt az, hogy nagyobb ünnepeken, vagy politikai jellegű ünnepeken – április 4., május 1. stb. – ilyen alkalmakkor egyes embereket begyűjtöttek. Ez úgy nézett ki, mintha túszt szednének, hogy ha lesz valami, akkor itt vannak a kezünk között. Ebben a begyűjtésben néhány oktató is benne volt az egyetemről, de ezeknek semmi baja nem esett, meg se verték őket, csak bevitték őket arra a 24 vagy 48 órára, amikor ezek az ünnepi alkalmak voltak. Lehetett tudni, hogy milyen alapon választották ki őket. Miközben számos nem egyetemi embert, aki semmit sem csinált, félholtra vertek.

Talán itt említek meg egy olyan változást, amely a retorzió ellentétje volt. 1950-ben még azért zártak ki számos hallgatót, mert ápolták a selmeci hagyományokat, és többek között szakestélyt tartottak. Most pedig a 60-as évek elejére teljesen szabaddá vált a szakestély. 1943 óta – amikor iratkoztam – talán nem is voltak olyan emlékezetes szakestélyek, ahol a felszabadult vidámság mellett olyan fegyelem volt. Ugyanúgy visszatért a szakestély a Miskolcra áthelyezett szakokon is, sőt az időközben alakult főiskolai karaikon is meghonosodott. Esetenként megjelentek képviselőik és együtt volt a selmeci gyökér minden hajtása. A hagyomány nem semmisült meg, ahogy ezt 1950-ben tervezték, hanem elterjedt. Arról is meg kell emlékeznem, hogy a Vadászati Világkiállítás alkalmából újból engedélyezték régi egyenruhánkat. Ezzel is úgy jártunk, mint a szakestéllyel.

*És az a pár ember, akit 56-ban az említett diákok gyűjtöttek be, és engedtek el később?*

Nem kívántak retorziót. Olyannyira nem kívántak retorziót – ezt talán érdemes elmondani –, hogy a személyzeti osztályvezetőnk, Bognár Dezsőné, a kari tanácsülésen köszönetet mondott az oktatóknak, hogy úgy bántak vele. Nem érezte szükségét annak, hogy itt bárkit számon kérjen. Én beszéltem vele fehér asztal mellett is ezekről a dolgokról. Persze,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hogy nagy stressz volt, amikor őt begyűjtötték, és keserű emlék, de ez csak az érem egyik oldala volt. A másik oldalon azonban érezte, hogy gondoskodtak róla. Kontaktusban volt az egyetem tanáraival, különösen az eset után, úgyhogy ő csak a legjobbakat tudta mondani az egyetem oktatóiról. Pedig ezt olyan időszakban mondta, amikor divat volt az ellenkezőjét mondani akkor is, amikor nem volt alapja. Akiknél esetleg lehetett volna, azok meg nem voltak itt. Azok elmentek. De azok is már régóta hazajárnak. Egy darabig figyeltem, hogy vajon ezt meg ezt az embert hazaengedik-e. Hazaengedték. Megkapta a vízumot, rendes útlevéllel jött.

*Tanár úr, az előbb közbevágtam, amikor egy-két gondolatot még akartál mondani.*

Ez már nincs kapcsolatban 56-tal, amit mondani szeretnék. Ez egy nagyobb korszakról jutott eszembe. Az egyik az, hogy az egyetemünkön is, mint általában az országban, viszonylag hamar megjelentek azok a jelenségek, amit általában a korrupció fogalma alá szoktak sorolni. S ennek millió megjelenési formája van, nemcsak a klasszikus értelemben vett korrupció, hanem minden egyéb. Sajnos ez megjelent nálunk is, és nagyon rossz hatással volt az egyes oktatók magatartására, illetve magára az oktatás színvonalára is. Ez végül is oda vezetett, hogy voltak dolgok, amiről egyszerűen nem illett beszélni, pedig nagyon rontották az oktatás színvonalát, és az ifjúság nevelését is. Azért nem illett róla beszélni, mert akik ezt megpróbálták, azok egymás után mind eltűntek az egyetemről. Nagyon gyorsan.

*Tudnál mondani ezekből egy-két példát?*

Volt egy eset, amikor a kritika taggyűlésen hangzott el. Magnóra volt felvéve, megyei pártbizottság is vizsgálta az esetet, és amikor a vizsgálatnál valakinek tanúsítani kellett volna, hogy igaz az, ami ott elhangzott, akkor senki nem vállalta. Vagyis aki a kritikát gyakorolta, az így, tanú nélkül rágalmazott. Ebből ez következett. És mivel „rágalmazott", nem maradhatott itt. Nagyon „egyszerűen" mentek a dolgok. Csak az más kérdés, hogy ez azon múlott, hogy nem merte senki tanúsítani, hogy a kritika igaz. Ez régen volt már. És most se merik még mondani. Ez már másfelé vezetne, de ha az oktatásról van szó, azt kell mondanom, hogy ilyen negatív hatásokkal szemben azért volt egy lelkes okta-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tói gárda, aki nagyon szerette a szakmát, nagyon szerette a hivatását. Egymás után szerezte meg a tudományos fokozatokat, kutatási munkákba kezdett. De ott lebegett a háttérben, megmérgezte a levegőt az ehhez hasonló morális jelenség. Azután következett az, hogy az embereknek teljesen jogosan olyan igényei támadtak, mint ahogy mondta valaki, hogy az én koromban mégis csak lehetne egy kocsim, vagy egy nyaralóm, vagy egy családi házam. Ugye az egyetemi dolgozók fizetése sose volt annyi, hogy ezekből ezt el lehetett volna érni. Tehát mindenki rá volt kényszerítve a mellékjövedelemre ezekért a többletekért. Na most nem mindenki volt abban a szerencsés helyzetben, hogy a saját témakörében vállaljon munkát, amelyekkel ezekhez a beruházásokhoz a plusz jövedelmet biztosítani tudja. Én sajnos – illetve hála Istennek – abban a hogy hosszú ideig szép mellékjövedelmet tudtam biztosítani magamnak. Úgy, hogy egyidejűleg szakmailag fejlődtem, új tudományos eredményeket tudtam produkálni, és ezért még pénzt is kaptam. Ez ritka szerencse. Tudom, hogy ezt sokan nem tudták megcsinálni. Ezek a kollégák csemetét meg díszfákat termeltek, meg kukoricát, ami éppen adódott. Ez nem volt egy egyetemi oktatónak jó dolog. Napjainkban már nem annyira a többletjövedelemről, hanem sok esetben a megélhetésről van szó. Habár tárgyilagosan el kell ismerni, hogy emelkedik az egyetemi oktatók fizetése, mint a más értelmiségieké, és kezdenek tűrhető fizetések lenni, de nagyobb beruházás még ezekből is nehezen megy. Változatlanul megvan a szorítása annak, hogy mellékmunkákat vállaljanak. Ez az oktatás körüli baj. A másik pedig az, hogy hosszú ideig elég nehéz volt külföldre menni. Az egyetemeknek mindig voltak lehetőségei arra, hogy az államközi szerződések keretében nyugatra is tehettünk tanulmányutakat. Elérkezett az a pillanat, amikor a minisztérium ezeket az utakat nyelvvizsgához kötötte. És ez azt jelentette, hogy volt egy kis csoport, amelyik mindig utazhatott, a többiek meg nem utazhattak. Itt megint a szerencsések közé tartoztam. Sokszor azért kaptam meg bizonyos utakat, mert senki nem tudott rá pályázni. Ez nagyon szomorú dolog, és így megint csak én mentem. Ez hosszú ideig tartott, úgyhogy én majdnem teljesíteni tudtam, ami a nemzetközi tapasztalatok gyűjtésében és a nemzetközi kapcsolatok kiépítésében, az oktatás fejlesztéséhez korunkban egy egyetemen elvárható. De én kivétel voltam. Láttam, hogy mit nyerek ezekkel az utakkal, ugyanakkor egyre jobban éreztem a hátrányos voltát, mert a többiek nem mehettek. Mert vagy nincs elég pénz, vagy nincs nyelvvizsga, vagy egyik sincs.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Nem törekedtek azok az oktatók, akiknek hiányoztak a feltételek, hogy a hátrány leküzdésére lépéseket tegyenek?*

Ez rejtélyes dolog, hogy mennyire törekedtek vagy mennyire nem. Létezett az oktatói nyelvvizsga, amit itt a rektorátuson kellett letenni. Itt a követelmények humánusabbak voltak, de a minisztérium is éber volt. És hogy a minisztérium se tudjon jogtalan kedvezményeket adni, ezért a külföldi utazások a nemzetközi kapcsolatok intézetének a kezében volt, azok pedig megkövetelték az állami nyelvvizsgát. Ott már magasabbak voltak a követelmények, de megelégedtek a középfokkal is. Nekem is középfokom van. De például amikor a nyelvvizsgám idősebb volt öt évnél, és megint szerettem volna menni, akkor behívtak, és ott ketten – nehogy csalás legyen –, két ember előtt németül kellett velük társalognom, hogy nem felejtettem el a nyelvvizsga óta a nyelvet, és amikor látták, hogy megy, akkor megnyugodtak, és mondták, hogy mehetek. Ott már nem volt olyan követelmény, mint az állami nyelvvizsgánál, hogy nyelvtanilag is helyes legyen a fogalmazás. Őket teljesen kielégítette az, hogy tudok velük folyékonyan beszélni arról, amit ők kívánnak. Folyamatosan kellett beszélgetni. Ha ezt csinálta az ember, akkor nem törődtek azzal, hogy közben a melléknévragozás nem mindig sikerül. Nekik ez elég volt. És nekem is elég volt a középfokú nyelvvizsga. A szakmai érintkezéshez ez teljesen elég. Megint más kérdés, hogy ha másvalamiről van szó, mint például egy államközi tárgyalás – bár én néha arra is rá voltam kényszerülve –, mert... majd erről később. Többször előfordult, hogy 5–6 tagú magyar delegációból egyedül én voltam, aki beszélte a nyelvet, de én voltam az is, akinek a szakmai kérdésekben dönteni kellett. Folyamatosan tolmácsoltam reggeltől estig oda és vissza, és közben még azt is meg kellett gondolnom, hogy szakmailag mit kell felelősséggel válaszolni. Ez nem jó dolog, de ehhez is elég volt a nyelvtudásom.

*Hogy alakult a pályád az egyetemen az ötvenes évek után?*

Itt rátérhetek arra, ami az előbb az eszembe jutott. Amikor kandidátus lettem, akkor a legközelebbi alkalommal kineveztek docensnek. 1963 óta docens voltam egészen 1977-ig. Tehát az 14 év. Talán a Tompa Karcsi, aki még hosszabb ideig volt docens, mint én. Ez megint azért volt, mert volt nekem egy egyetemi tanár főnököm. Ő javasolt engem



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

egyetemi tanárnak, hiszen nem ismeretlen Magyarországon, hogy egy tanszéken két egyetemi tanár van. A minisztérium úgy gondolta, hogy nem helyes dolog, ha egy tanszéken két egyetemi tanár van. Egyik tanszéken se volt ilyen. Egészen a hetvenes évek végéig, amikor engem már nem érintett. Ennyit az előlépésről. Ami a kutatási munkámat illeti, még a hatvanas évek végén kezdődött el egy „kirándulás" a mezőgazdasági utak területére. Ez véletlenül jött, inkább csak mellékkereset formájában. Akkor kiderült, hogy a mezőgazdaságban is nagy szükség lenne arra, hogy valaki foglalkozzon a gazdasági utakkal. Tehát ami nem közút, hanem gazdasági út. Ami egészen más igényeket támaszt, és egész más tényezők hatnak. Az volt a baj, hogy a tervezők és a kivitelezők általában általános mérnökök voltak, akiknek a közutak területéről volt gyakorlata. Nem érzékelik sokszor, hogy micsoda óriási különbség van egy erdészeti vagy mezőgazdasági és a közúti út között. Mert az üzem maga építi, nem az állami nagykalapból, tehát őnekik olyan út kell, amelyik jól használható. A lehető legegyszerűbb. Korábbi nemzetközi ismeretségem eredményeképpen az NDK kezdeményezésére a MÉM és az NDK mezőgazdasági minisztériuma között műszaki fejlesztési együttműködés keretében megindult egy közös koncentrált kutatómunka. Ez olyan volt, mint ahogy a nagykönyvben le van írva. Két ország anyagi lehetőségeinek és szellemi kapacitásának egyesítése. Szenzációs volt. Nekem nagyon tetszett ez az egész munka, és szerintem nagyon eredményes is volt, illetve lett volna, majd azért elmondom, hogy miért lett volna. Ez annyira fegyelmezetten ment, hogy azt jobban már nem is lehetett volna kívánni. A németek erről gondoskodtak. A szerződéses együttműködés éveiben évente legalább kétszer repültünk az NDK-ba oda és vissza. Minden alkalommal a legszebb porosz stílusban megírt jegyzőkönyvet alkottunk, amiben pontosan le volt írva, hogy a két fél mit csinált a legutóbbi tárgyalás óta, és mi a feladat a következő tárgyalásig. És azt mindenki végrehajtotta. Szóval ebből lehetett tanulni, hogy kell fegyelmezetten egy munkát végrehajtani. De ők nagy apparátussal dolgoztak, mi nem annyira. Mi nagyobb lelkesedéssel, mint amekkora apparátussal, de a végén azért elég sokat áldozott rá a MÉM. Mert volt egy olyan kísérleti utunk, amelyik 40 vagy 50 kísérleti szakaszból állt. Egymás után jöttek, különböző rétegeződésű szerkezetek és mindegyik rétegződésből háromféle vastagsági variáció. Különböző anyagok, különböző szerkezetek, különböző vastagságok, és ezen műforgalom ment. Egy megra-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kott tehergépkocsit alkalmaztunk, és akkor néztük, hogy hányszor megy oda-vissza. Egy bizonyos számú áthaladás után mértük az útnak a behajlását, ami ugye az út élettartamára jellemző. Ezt elvileg addig kellett volna folytatni, amíg tönkremegy az út. Ez meg is indult. Már volt olyan szakasz, ami már kezdett tönkremenni. Akkor a MÉM-nek eszébe jutott, hogy erre többet nem ad, mert ez olyan eredmény lesz, amit a KPM is használhat az ő kisforgalmú útjain. Tárgyaltam a KPM-ben, azok hajlandók lettek volna erre megfelelő milliókkal hozzájárulni, de a MÉM-ben nem akadt senki, aki fölemelte volna a telefont, vagy megírja a levelet a KPM-nek. Fantasztikus, de így volt. Nem akadt senki. A végén azt mondták, több pénzt nem adnak, a KPM-hez nem fordultak. Vége volt. Fölmondták a szerződést az NDK-val, annak ellenére, hogy három kísérleti út volt, kettő az NDK-ban, a harmadik Magyarországon. Mindegyik más altalajon, és a három együtt képezett egy egységet, teljesen azonos technológiával, azonos mérési móddal. A legtudományosabb szempontok szerint is ez tökéletesen összehasonlítható lett volna. Az volt az elképzelésünk, hogy a végén lesz egy közös kiértékelés, és készül egy méretezési táblázat, illetve technológiai utasítás, irányelv, vagy mindegy, hogy hívjuk, ugye, amelyik alapján a gazdasági utakat a leggazdaságosabban lehet tervezni. Tehát nincs semmi túltervezés, túlméretezés. Ennek vége lett. Ők a másik kettőt befejezték, a harmadik itt maradt. Én annyira el voltam keseredve, hogy azóta se néztem utána, hogy mi történt vele. Most a volt munkatársaim, akik ebben részt vettek, meghívásokat kapnak, hogy számoljanak be az itteni szakaszról, mert ez fontos nemzetközileg. Én is tudtam, de hiába.

A meghiúsulás oka igen egyszerű volt. Volt olyan személy, aki úgy érezte, hogy megérdemelne egy kis csúszópénzt, de ezt nem merte kezdeményezni. Ehelyett doktori cím elnyerésére adott be kérelmet. A szakvizsgán azonban teljes tudatlanságot mutatott és természetesen ismétlésre ítélték. Ő azonban lemondott doktorálási szándékáról. Kutatómunkánk támogatása viszont rövidesen megszűnt.

*Sok pénz veszett ezzel a döntéssel?*

Elég sok. Több millió maradt a levegőben. Néhányat be lehetett volna fejezni. Ez olyan fájdalmas, hogy az ember nem tudja ésszel felfogni. Ez volt a hetvenes évek elején. Ekkor még az NDK kooperáció meg-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kezdése előtt volt egy másik meghatározó eseménye a szakmai életemnek, amikor 1971-ben négy hónapot töltöttem Svédországban. Azt nem kell mondani, hogy egy szakembernek, aki az erdészeknek a műszaki oldalával foglalkozik, milyen élmény, nem beszélve arról, hogy én elfogult vagyok a svédekkel szemben. Olyan szempontból is, hogy emberileg is nagyon szerettem közöttük lenni, mert az egy ország, ahol az az alapelv, hogy ne csinálj semmi olyat, ami a másiknak rosszul esne vagy zavarná. Ahol ez az irányelv, ott kellemes lehet a tartózkodás. Én nem azt mondom, hogy mindenki ehhez tartja magát, de azért az emberek többsége igen. Lehet, hogy ebből következik, hogy olyan zárkózottak végül, de már eljutottam odáig, hogy ez a zárkózottságuk nem is volt terhes. Észrevettem, hogy a svédek is jól megvoltak velem, mert általában nem zavartam őket, és ezt rendkívüli módon értékelték. Úgy jöttem el, hogy sok-sok barátot hagytam magam mögött, ami főként abban látszott meg, hogy a IUFRO-nak egymást követő három kongresszusa megválasztott különböző tisztségekre. Nyilvánvalóan svéd barátaimnak a szavazatai alapján, mert nekem ezirányú törekvésem nem volt. Amikor onnan megjöttem, és előrevetette árnyékát, hogy a főnököm – aki mégiscsak tíz évvel öregebb volt, mint én – emberi számítás szerint előbb fog nyugdíjba menni, mint én, úgy gondoltam, hogy nem vagyok szerénytelen, ha arra számítok, hogy én leszek az utódja. No de a mi tanszékünket akkor úgy hívták, hogy erdészeti szállítástani tanszék, mert közben új nevet kapott. Úgy éreztem, hogy ha amit az erdészeti utakkal kapcsolatban is csináltam, nem lenne talán elegendő, produkáljak valamit a szállításban, anyagmozgatásban is. Hasznos volt, amit én kint tapasztaltam, meg hazahoztam mindenféle különlenyomatokban fél könyvtárra való anyagot. Az a módszer, ahogy kezelik a problémákat, nagyon tetszett nekem. Föllelkesített, és elkezdtem ebben a témában írni egy-két cikket. Ezzel aztán később rendkívüli módon visszaéltek, de ez már életemnek a következő fejezete. A 60-as és 70-es évek körülményeiben történteket csak akkor lehet megérteni, ha ismerjük ennek az időszaknak a körülményeit.

Amilyen mértékben haladt előre a konszolidáció, olyan mértékben terjedt a szolgalelkűség és a korrupció. Ez alól az egyetem sem volt kivétel. A forradalom után kinevezett új vezetőket a hízelkedők gyakran elrontották. A nagyon alacsony fizetések a nem megengedhető módon szerzett mellékjövedelmek keresésére ösztönöztek. Nem volt megfelelő módon szabályozva az se, hogy a főnökök milyen mértékben része-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

sednek a külső megbízások munkadíjából. Bizonyos esetekben és arányos mértékben ez indokolt lehetett, máskor „adóként" hatott. A túlzásokat nem mindenki viselte el.

Évekig tartó harc alakult ki a természetvédelem oktatása körül. Bár a természetvédelem alapjait az erdészek dolgozták ki hazánkban, és első szabályozását is az 1935. évi erdőtörvény tartalmazta, most szakmán kívül és belül sokan akarták kisajátítani. Az előbb említett „adózás" miatt szemben álló felek most saját és más minisztériumoknál, tudományos, gazdasági és nem utolsósorban politikai fórumoknál igyekeztek az ellenfél hitelét rontani, hogy megszerezzék a jogosítványokat. Ennek következménye azonban nem a győzelemhez segítette valamelyik felet, hanem az egyetem jó hírét rontotta.

Ennek a harcnak volt egy érdekes vetülete (látszata?): mikor az MSZMP- és a KGB-kapcsolatok feszültek volna egymásnak. Volt olyan, aki büntetlenül átnyúlhatott az MSZMP – Megyei VB – feje felett. Egy a miniszterünkkel folytatott beszélgetés után emlékeztetett a helyzetünk a következő képre: az egyik lábamon van egy elgennyesedett fekély, közepén egy tüskével. A látszat korbáccsal verik, hogy miért nem áll jobban ellen a gennyesedésnek. A tüskét azonban senki se húzza ki.

Később, amikor dékánként a szakma érdekében szerettem volna nyugvópontra hozni az ügyet, kitűnt, hogy a minisztériumban eltűntek a felterjesztéseim. Aki eltünteti a szakmai vélemények dokumentumait, az tudatosan a közjó ellen dolgozik, és az egyik félnek nyújt meg nem érdemelt előnyt.

Ebben a helyzetben a felső (állami és párt-) vezetés a soron lévő egyetemi vezetőváltásnál más intézménytől kívánt rektort kinevezni.

Jóllehet, már akkor itt házon belül teljesen kialakult a helyzet, nevezetesen, hogy Káldy József lesz a rektor. Az akkori párttitkár, Dobos Tibor ezzel egyetértett, és úgy nézett ki, hogy ha ez bekövetkezik, akkor tulajdonképpen be fog állni a nyugalom. Az utolsó pillanatban, derült égből jött a villámcsapás, mikor a rektori kinevezés intézését meg kell kezdeni. A minisztérium külső helyről akart rektort hozni, aki pechemre általános mérnök volt, és a műegyetem vasútépítési tanszékén dolgozott, és az MSZMP Központi Bizottságának volt a munkatársa. Ha Sopronban ő rektor akart lenni, akkor először Sopronban kellett egyetemi tanárnak lenni, mert a szabályzatok szerint a rektort az egyetem tanárai közül választják. Egy vasútépítő hova menjen



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

máshova, mint, hát persze, hogy a mi tanszékünkre. Ebből következik az, hogy meghirdették az én álláshelyemet, ennek az embernek, hogy ki tudják nevezni egyetemi tanárnak. Ki is nevezték úgy, hogy azon az álláshelyen ketten voltunk.

*Ki hirdette meg ezt?*

A minisztérium.

*És mit szólt ehhez az egyetemi tanács?*

Az egyetemi tanács, a kari tanács többször is leszavazta ezt. Akkor az egyszer olyan egység született, amit egész addigi pályafutásom alatt nem tapasztaltam. Többször is leszavazták, ami akkor egyedülálló és elképzelhetetlen volt, nyilván a politikai háttér miatt.

*Eredmény?*

Semmi. Rá se rántottak.

*A miniszter döntött.*

Persze. No de nem onnan indult ez ki, hanem hogy aki úgy gondolta, hogy minket büntetni kell, mert nem álltunk mögéje úgy, mint ahogy ő gondolta, és arra számított, hogy majd ez után az ember után sikítani fogunk egy házon belüli rektorért, az ügyet a pártközpontból indította. Kiválasztották és onnan ment a minisztériumba az ötlet. A minisztérium akkor ezt természetesen végrehajtotta és helyeselte. Ez különben nemcsak feltételezés részemről, hanem annak az alapján is mondom, hogy én be voltam egyszer idézve a MÉM-be, ahol az akkori államtitkár, akihez az erdészet és az egyetem is tartozott, hívott oda. Rajtam kívül jelen volt még a szakoktatási osztály vezetője, és a pártközpontból két elvtárs. És jó hosszú ideig, meg nem mondom mennyi volt, de egy óránál biztos több volt, vitatkoztunk. Ők arról akartak engem meggyőzni, hogy a soproni egyetem helyzetében nincs más megoldás, mint kívülről hozni embert, és ez egy nagyon jó megoldás, hogy az én helyemre jön, ugye. És így minden meg lesz oldva. Én életemben olyan kemény harcot nem vívtam talán, mint ővelük. Több-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ször megbotránkoztak, mert nem voltak ahhoz hozzászokva, hogy valaki szembeszáll velük, úgy, mint ahogy én szembeszálltam. És mikor felálltunk, nem úgy álltunk föl, mint akik elfogadták egymás érveit. Az államtitkár egész idő alatt egyetlen szót nem szólt, az elétett aktákat írta alá. De látszott, hogy fülel. Nem szólt bele semmibe, ami ilyenkor elég furcsa dolog. Amikor fölálltunk, azt mondta, hogy nézd, tudomásul kell venni, hogy van központi akarat is. Ezzel mindent megmondott. Aztán a szokásos szöveg, hogy ő velem ért egyet, de mivel a pártközpont ezt mondta, ő nem tehet mást. Ezek után megérkezett az új rektor, én pedig elvonultam a használattani tanszékre, ahol szerencsére éppen üresedés volt, mert Benedek Attila, a korábbi tanszékvezető már két éve nyugdíjba ment. Addig Káldy József volt a megbízott tanszékvezető, a géptan tanszék mellett ellátta a használattani tanszéket is, és szándékában volt a két tanszék egyesítése. Erről akkor kénytelen volt letenni, és átadni nekem a helyét, mint tanszékvezetőnek. Mikor ez a harc kitört, én már egyetemi tanár voltam, mert 76-ban megkaptam a tanszéket, és 77-ben kineveztek egyetemi tanárnak, ez pedig 78 tavaszán volt.

Életem további futásáról azt tudnám még elmondani, hogy amikor átmentem a fahasználati tanszékre, akkor, hogy miért, miért nem, nem tudom, csak találgatni tudom, mert nem mondtak nekem semmit és meg se kérdeztek nagyon, de amikor idejött az új rektor, az erdőmérnöki kar dékánja lettem. Hát most ez vigaszdíj volt-e, vagy pedig a megyei pártbizottság nyomása, akik hosszú ideig egyáltalán nem értettek egyet, és mégis megcsinálták. A megyei pártbizottság véleménye ellenére csinálták meg, és valószínű, hogy úgy gondolták, hogy én már ezen helyzetemből kifolyólag biztos, hogy kellő ellensúly leszek az új emberrel szemben. Nem tudom, mert az utolsó pillanatban közölték velem, hogy én leszek a dékán. Nekem eszem ágában sem volt dékánnak lenni, pláne egy ilyen hecc után. De meggyőző szavak is voltak, és akkor magamban azt mondtam, hogy az intézmény miatt muszáj elvállalni. Ennek az lett a következménye, hogy ha új rektorunk bármit előterjesztett, bármilyen ügyet, annak az első indokoló része, ami legalább fél oldal volt, az egyetem pocskondiázásával kezdődött. És folytatódott, hogy ezért szükséges a következőket csinálni. Hát én azt nem bírtam elviselni és vitáztam.

Ha a minisztérium hallja azokat a veszekedéseket, régen leállíthatta volna, ha hozzá mer nyúlni a személyekhez. De nem mert. Ezt kell



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mondanom. Én megvédtem a mundér becsületét. De nem is a mundérét, mert annak pejoratív értelme van. Azt akkor mondja az ember, hogy ha legjobb meggyőződésem ellenére védem, valami takargatnivalóm van. Én viszont szilárdan meg voltam győződve, hogy amit ő mond, az nem igaz. A legjellemzőbb a mi viszonyainkra az volt, hogy én a legelején már láttam, hogy mi megy, és késő délután, mert dolgozott reggeltől éjfélig, egyszer mentem arra, láttam, hogy világos van a rektoriban. Bementem hozzá, és mondtam neki, hogy rettenetes így dolgozni. Kérdeztem, hogy miért csinálod, hogy minden alkalommal először a fejünkre csinálsz, és ezek után akarsz elérni valamit. Nem gondolod, hogy először meg kellene nyerni az embereket, és akkor mennének utánad? Úgy nem fogod megnyerni az embereket, hogy állandóan pocskondiázod őket. Az arca olyan volt, mint a márvány. Nem mondott rá se igent, se nemet, se bűt, se bát, felálltam, és otthagytam. Ez jellemezte a mi viszonyunkat. Persze a végére már kezdett megtörni, mert ezt idegekkel se lehetett bírni, nem tudom meddig. Ennek ellenére a minisztérium a következő ciklusban is őt akarta a rektorsággal megbízni. De mikor látták az ellenállást minden vonalon, akkor a minisztérium azt csinálta, hogy egy fantasztikus méretű megkérdezést hajtott végre. Sok embert megkérdeztek, hogy alkalmas-e az illető rektornak. Nemcsak az egyetemen, hanem a megyénél, erdőgazdaságoknál, mindenfelé. Rengeteg embert megkérdeztek, aminek olyan negatív eredménye lett, hogy arra föl aztán nem lett a rektor. Visszakerült a rektori székbe Gál János. A két dékán pedig, Béldy Ferenc meg én, maradtunk. A nép nagy örömmel fogadta, rögtön eltörölte a régi rektornak azokat az intézkedéseit, ami nagyon kellemetlenül érintette a dolgozókat. Mindenki úgy érezte, hogy fölszabadult légkörben végre nyugodtan dolgozhatunk. Ezt mindenki így gondolta. Én magam is természetesen. Aztán az utolsó három évnek a vége felé – én legalább is úgy éreztem –, a negatív jelenségek megszaporodtak, amit írásos dokumentumokkal is tudnék igazolni. De most nem akarok a szakmai dolgokba annyira belemenni. Olyan intézkedések történtek, aminek csak egy eredménye lehetett, a színvonal, főképp az erkölcsi színvonal süllyedése. De az erkölcs színvonalának a süllyedését mindig követi az egyéb színvonal süllyedése is. Mert azt nem lehet mondani, hogy mi nagyszerű oktatók és kutatók vagyunk, csak az erkölcsi színvonal alacsony. Ilyen nincs. Én sokszor nem rejtettem véka alá a véleményemet. Értekezleteken is kirohan-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tam, ahol a minisztérium képviselője is jelen volt. Persona non gratává váltam, az kétségtelen. Akkor egy elég csúnya játékot űztek velem. Nevezetesen, hogy még decemberben megkérdezte tőlünk a rektorunk, hogy jelölhet-e a következő ciklusra. Én három nap gondolkodási idő után – akkor már az egyesület elnöke voltam –, három nap gondolkodás után azt mondtam, hogy muszáj még ezt a három évet betöltenem, mert úgy mint az Országos Erdészeti Egyesület elnökének is, szükséges, hogy valami hátterem legyen. Úgy éreztem, hogy védettebb helyzetben vagyok, mint dékán, mint ha nem vagyok az. Az egyetemi ügyintézés akkor ezzel egyetértett. Mondta, hogy jó. Ezek után került sor az új rektor kijelölésére. Tanácsülésen megszavaztuk az eljárást, és azután a kari tanácsokkal meg a dékánokkal kellett foglalkozni. Akkor megjelent a minisztériumból a főosztályvezető-helyettes, és közölte, hogy nem tudnak engem még egyszer jelölni. Mondom, jól van, de hát... és senki a munkatársaim közül se megy tovább. Azért csodálkoztam ezen, mert elég köztudomású volt az egyetemen, hogy az erdész dékáni hivatal messze jobb volt, mint a faipari dékáni hivatal vagy a rektori hivatal. Mondom azért ezekből valakit csak lehetett volna meghagyni, ha már engem nem lehet. Mondták, hogy ugye mégis így meg úgy, rád nagy feladatok várnak, ahogy ilyenkor mondani szokták. Hogy létre fogunk hozni az erdészeti géptanból meg az én tanszékemből, a használat és a feltárás már össze volt vonva egy tanszéket. Ebből a két tanszékből lesz a használat, szállítás, géptan együttes tulajdonképpen, és hogy az nekem egy szép feladat lesz. Én is úgy éreztem, hogy szép feladat lesz, és gondoltam magamban, lehet, még jobb is lesz nekem, mint az adminisztrációval küszködni. És amikor elérkezett az év utolsó tanácsülése, amelyiken elő kellett volna terjeszteni ezt az egyesítést, akkor 12 tanú előtt a rektorunk kinézett az ablakon, és úgy csinált, mintha nem hallotta volna, hogy én mit mondtam. S amikor a párttitkár közbeszólt, akkor meg a másik irányba nézett, és azt se hallotta meg. Akkor már tudtam, hogy énnekem nem szabad maradni, vártam a nyugdíjazásomat. Így fejeződött be az oktatási pályafutásom.

*Tanár úr! Hogy lehet az, hogy amikor sorra olyan kiadványok jelennek meg az erdészekről, hogy az erdész közösségi ember, aki – ahogy fogalmazunk az emlékkönyvben – az ún. Sopronból jött embertípus, akiben a legnagyobb a kollegialitás, legnagyobb a bajtársi, szakmai összefogás, a selmeci szellem..., pont*



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*abban az alma materben, ahol a hallgató minimum öt évet tölt el, az oktatók egy-két évtizedet, hogy alakulhatnak ki ilyen állapotok?*

Ezen én is sokat gondolkodtam. Nekem vannak gondolataim, de azokat nem mondom el, pláne azok után, amiket már elmondtam, mert úgy nézne ki, hogy nagyon önző vagyok. Ezért csak azt mondom el, ami a megértést szolgálhatja. Nevezetesen, ha végigtekintünk a magyar társadalmon, hogy az utolsó 20–30 évben hogy sokasodtak a negatív jelenségek, akkor azt kell mondanom, hogy ez a mi negatív jelenségünk. Az erdészeté. Csak ez azért fájdalmas, mert ezzel a mi jövőnket tesszük tönkre. Mert mindig azt hirdettem, nem csak most, mindig, mikor még nem voltam semmi, hogy itt készül az erdészet jövője. Ha ez az intézmény nincs olyan erkölcsi magaslaton, ahol lenni kell – és ez fontosabb, mint a tudományos magaslat –, akkor az erdészet jövője veszélyben forog. És hogy én nagyon aggódom emiatt a jövőnkért. De nagyon bízom is abban, hogy itt mindig kitermelődtek – ebben a harminc évben is – olyan emberek, akik képesek lesznek ezt az erkölcsi színvonalat megőrizni, fenntartani vagy visszaállítani. Nemcsak itt, hanem az egész szakmában. Ebben optimista vagyok, és talán helyes a szó, hogy ha azt mondom, hiszek, mert a hit azt jelenti, hogy nincs bizonyítva a dolog. A jelenségek esetleg nem adnak alapot erre a hitre, de én mégis hiszek benne. Mert számtalanszor volt olyan tapasztalatom az életem folyamán, amikor egy egészen reménytelen helyzetben valaki előlépett, akiben élt ez a szellem, és megmentette a helyzetet. Én csak ebben tudok bízni. Azt gondolom, hogy ez most is be fog következni.

*Az eddigi beszélgetések alapján kicsit szkeptikusabb vagyok. Ugyanis tudok olyan rektori tanácsülésről, ahol Kossuth-díjas erdőmérnök, egyetemi tanárnak a sorsa dőlt el, és ott egyedül Herpay Imre tette le a voksot az érintett mellett. Ennek alapján senki nem várhatja, hogy ez a megújulási folyamat elinduljon. Hogy volt ez?*

Kérem szépen, a következőt kell erre mondani. Bezzegh László Kossuth-díjasunk, látva azt a légkört, ami itt kialakult az idegenből jött rektorral, amiről az előbb beszéltem, nem akart tovább szolgálni. Az utolsó két évet ő velem együtt hallgatta le, úgyhogy mondhatom, hogy évfolyamtársam is volt, bár akkor nagy korkülönbség volt köztünk. Ő tanulmányait megszakítva hosszú ideig repülős volt, tehát vele igazán



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

közvetlen, baráti kapcsolatom van. Sokat vitatkoztam vele, kértem, könyörögtem, hogy maradjon. Azt mondta, nem fogja tönkretenni magát. Ezt a helyzetet egyszerűen nem bírja elviselni. Emberileg teljesen érthető volt, de hát akkor ki legyen az utód? Már a jelöltek kiválasztásánál is elég nagy harcokat kellett megvívni, még inkább nagyobb volt a harc a tanácsokban való szavazásnál, ahol jeleneteket kellett átélnem, amire nem szívesen gondolok vissza. Taktikázás ment a megfelelő szavazatok elérése érdekében. Tény az, hogy az erdőmérnöki kar nem szavazta meg azt, akit az egyetemi tanács. Egy vigasztaló volt nekem az egész dékánságom alatt, hogy amit szerettem volna, azt sokszor megszavazta. Ott sokan voltak olyanok, akik nem az erdőmérnöki karhoz tartoztak, aztán itt voltak még a székesfehérvári főiskolából jött tanácstagok. Az én erdész kollégáim azért tartották magukat ahhoz, amiben megegyeztünk. Na, ilyen alapon nagy harc és erőszak után nem az került a geodéziai tanszékre, akit mi eredetileg szerettünk volna, és akit Bezzegh professzor is javasolt. Hozzá kell tennem – mondjuk nem szeretném, ha a jelenlegi tanszékvezető meghallaná a nyilatkozatomat –, hozzá kell tennem, hogy ő mindent elkövetett azért, hogy beilleszkedjen. Jó mederben halad az oktatás, és kétségtelenül a munkatársaival is jól kijött. A hallgatókkal jól bánik, szóval sok jót tudok róla mondani. Egy azonban bizonyos, hogy ő egyetemi tanulmányai alatt, amit ő Moszkvában végzett, nem tanult fotogrametriát. Márpedig a mi fogalmaink szerint a fotogrametria az erdészeknél fontosabb, mint a geodézia. Igen súlypontos ismeretanyag. Én ezzel is harcoltam természetesen, ennek ellenére végül is ő lett megszavazva. De rektorunk allergiás volt a személyére, tudván azt a hosszú és kemény harcot, amit vívnia kellett velem és az erdőmérnöki karral azért, hogy az ő jelöltjét nevezzék ki. Első pillanattól fogva vigyáztam rá, hogy a legjobb viszonyom legyen vele, mert ha már egyszer kinevezték, az nem lett volna intézményi érdek, hogy most elkezdjünk vele kitolni és mindenféle gáncsot vetni. Akkor már el kellett fogadni és segíteni, hogy beilleszkedjen. Ő ezt megértette, és ez elismerésre méltó volt. Ez volt a helyzet és az előzmény.

Na most ők összeszólalkoztak valamilyen oktatási dolgon, amit az egyik máshogy képzelt mint a másik. Hozzá kell tennem, hogy az új tanszékvezető a geodéziai kutatóból jött, és egész magas színvonalú kutatásokat végzett ott. Abban nincs hiba, hogy ő magas színvonalon képzett ember. Nekünk az ő kutatásira nem volt szükségünk. Össze-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vesztek egymással. Sajnos egy olyan napon, mikor én nem voltam itthon. Mert akkor valószínű, hogy hozzám szalad át. Mint ahogy sokszor, amikor valami problémája volt, mint előtte is már. De nem voltam itthon. Erre elszaladt egy olyan oktatóhoz, aki olajat öntött a tűzre. Ebből az egyszerű összeveszésből másnap vihar keletkezett. Vihar után már itthon voltam, de akkor már késő volt. Mire én beavatkoztam, a rektor már tudomást szerzett róla, attól, aki az olajat öntötte a tűzre. Persze teljesen föl volt háborodva, és akkor jött az az ominózus ülés. Azt mondták, hogy veszélyezteti az oktatást, minden csúnyát elmondtak róla, és hogy meg kell mondani a Bezzeghnek, hogy hagyja ott a szobáját és ne tegye be ide többé a lábát. Hát ilyet mondani, mert azért erre nem nyújtott elegendő alapot, akármilyen szavakat használtak, akárhogy veszekedtek, azért ilyet nem lehet mondani, hogy ne tegye be többet a lábát. Mindenfélét próbáltam, de megmerevítette magát a rektor, és sajnos volt támogatója is. És akkor még azt is hozzátették, hogy ezt pedig a kar dékánjának kell megmondani. Akkor tajtékoztam és ordítoztam, mondom, ti hoztátok a döntést, miért nem ti mondjátok meg. Nem, mondta a rektor, tudod, hogy én nem nyúlok a te hatáskörödbe. Ilyenkor nem nyúl át. Így nekem kellett megmondanom, hogy menjen el innen. De a Bezzegh Laci tudta, hogy mi volt előtte, mert én magam számoltam be neki az egészről, de nyilván mástól is hallotta.

*Vajon mindebből a hallgatók mennyit érezhettek?*

Mindent. Mindent tudtak a hallgatók, mint ahogy általában mindent jobban tudtak, mint mi, oktatók. Olyan információs rendszerük van, hogy azt valahogy el kellene tanulni, mert sokkal jobban tudnak mindent, de nagy örömmel és megnyugvással kell hozzátennem, hogy nekem nem volt velük bajom. Ha ilyen kényes dologról volt szó, és volt időm, akkor meg tudtam nekik magyarázni. Volt olyan is, hogy szüret alatt sztrájkot csináltak. Politikailag is rosszul nézett ki a helyzet. Már másnap jelentkezik a párttitkár, hogy a távollétemben ez és ez történt, ő össze fogja hívni a KISZ-titkárokat, és legyek én is ott. Mondom, jó. Összehívta. Elmondta nekik, hogy mi minden történt, és mondják el a véleményüket stb. Én vártam, a fiúk egymás után elmondták a véleményüket, akkor már világosan állt előttem a helyzet. Elkezdtem beszélni, tíz perc múlva békével távoztak, és nem volt semmi. Mindig azt felejtik el, hogy az ifjúsággal csak nyíltan, egyenesen és őszintén szabad



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

beszélni. Ha az ember így beszél, akkor mindent megmondhat. Amikor elkezdik mismásolni a dolgokat, meg érzik azt, hogy most mellébeszélés folyik, akkor az csak ellenállást szül, az biztos. Meg talán azt is érezték, meg én is mondtam nekik, hogy én tulajdonképpen egyetértek velük, csak nem így kell reagálni rá.

*Ezekről a viharos vizekről, ha megengeded, evezzünk még viharosabb vizekre. Hogyan lesz a hetvenes-nyolcvanas években valakiből az Országos Erdészeti Egyesület elnöke?*

Úgy, mint dékán. Szóval ez egy megerőszakolása volt a jelölőbizottságnak. Már egy éve dékán voltam, amikor lejárt a mandátuma az akkori vezetőségnek, és szokás szerint ilyenkor alakult egy jelölőbizottság, aminek én is tagja voltam. A jelölőbizottság áttekintette a lehetséges jelölteket. Egy széles körű közvélemény-kutatás volt, minden helyi csoporthoz elmentek a bizottság különböző tagjai, meg a különböző hivatalokhoz, szervekhez, és egy hosszú listánk volt, hogy ezt ennyiszer említették, azt annyiszor említették, szóval nagyon alapos előkészület volt. Régi gyakorlat volt az is, hogy elmennek a fölénk rendelt állami vezetőket megkérdezni. A jelölőbizottság elnöke bement a minisztériumba, ugyanahhoz az államtitkárhoz, aki végighallgatta az én vitámat annak idején a két pártközponti elvtárssal. Hogy ott mi hangzott el, nem tudom, mert nem voltam ott, csak azt tudom, hogy másnap telefonon sürgősen keres engem a bizottság elnöke. Arra kért, hogy azonnal szerezzek egy autót és menjek el hozzá, mert ő jött volna el, de most valami miatt nem tud jönni, menjek el hozzá. Nem tudtam elképzelni, hogy nekem miért kell azonnal kocsiba ülni. Azt tudtam, hogy a jelölőbizottság elnöke, de nem mondta, hogy miért hív. Akkor elmentem és közölte, hogy a minisztérium úgy gondolja – és ez nem csak az államtitkárnak a véleménye, mert neki meg kellett várni, míg az ebédszünetben tud beszélni a miniszterrel, és a miniszter is megerősítette –, hogy nekem kell az elnöknek lenni. Mondom ne vicceljetek, én a jelölőbizottság tagja vagyok. Azt mondta, tudod Imre, hogy szokott ez lenni, te itt nem mondhatsz nemet, demokrácia van. Nekem az igazat megvallva csak azért volt jó az elnökség, mert nagy megerősítést jelentett a dékánságomban. Akkor én még javában víztam a harcot az idegen rektorral, és ez azt jelentette, hogy megerősítettek. Különösen, hogy én pártonkívüli voltam. Mindenképpen jól jött



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ez. Ahogy hazaértem, már lóhalálában kerestek a rektoriban, hogy az államtitkár keres. Na, akkor meg magához rendelt, hogy közölje, hogy hogyan határoztak. Tudod, a Soós Gábor nem egy magas ember. A végén azt mondtam neki, hogy én nem lehetek elnök ezzel a termettel, hogy képzelje el, ha én fölállok, és elnökölni akarok. Azt mondja, sose törődj vele, mikor te beszélni fogsz, akkor mindig szószéken fogsz állni. Ezzel ez a kérdés is el volt intézve, eldöntötték, hogy én leszek az elnök. Így lettem elnök. Amikor lejárt az első ciklus, akkor hosszabbítottam két évet, azért, mert a MTESZ áttért az ötéves periódusra, mi pedig négyévenként voltunk. Kérték, hogy mi is álljunk be az ötéves ciklusba. Egy időben ez volt. Jó, átálltunk. Ez azt jelentette, hogy az én mandátumomat két évvel meghosszabbították. Akkor következett az új választás. Az új választáskor én már nyugdíjas voltam. Akkor az lett volna a természetes, hogy más legyen az elnök. De egyesek úgy gondolták, hogy engem javasolnak elnöknek, és a szavazásnál meg is szavaztak. Voltak ellenszavazatok, nem sok, pár.

Én nem vagyok egy karizmatikus alkat, hatalmi mániám sincs. Soha nem gondoltam arra, hogy én valaha is az OEE elnöke lehetek. Vezetési gyakorlatom csak a cserkészetben volt, de a 8–10 vagy 20–25 rám bízott kamaszfiúval való foglalkozás azért más. Arra azonban jó volt, hogy Baden Powel nyomán megértsem az erkölcsi felelősséget, amely minden vezetőnél a legfontosabb. Itt is az volt az alapelvem, hogy nyíltan, egyenesen, őszintén. Egy egyesületi elnöknek nincs hatalmi eszköze a szakma szolgálatában, ezért más eszközökkel kell megnyerni azokat, akik céljaink elérésében segíthetnek.

Elnökségem első évei egybeestek az oktatási reform azon szakaszával, amikor a tantervet kellett felülvizsgálni.

Így lettem még egyszer elnök. Ami magát az elnökségen belüli dolgokat illeti, óriási segítséget jelentett nekem az elnökség még legelőször, mikor elnök lettem, mert az egybeesett az oktatási reformnak egy olyan szakaszával, amikor nekünk felül kellett vizsgálni a tananyagot. És akkor félő volt, illetve félreérthetetlen előjelei voltak, hogy az új rektor bele fog lépni, és fölforgatják a mi tantervünket, amit én a magam részéről nagyon jónak találtam. Pontosan tanulmányoztam a műegyetemi tantervtől kezdve napjainkig, hogy milyen változások voltak tantárgyban, és az hogy volt beosztva stb. Egy olyan tantervet csináltam, ami messzemenően tradicionális, de több órát ad az ökonómiának. Megrágtam, meggondoltam az egészet, és a végén csináltam egy javas-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

latot. Ebben csak két jól áttekinthető táblázat volt, és mielőtt az erdőmérnöki kar elé vittem, egy OEE-elnökségi ülés anyagát képezte, előre megkapták, én megmondtam a szóbeli elővezetésben, hogy miről van szó. Egy jó kis vita, igazi eszmecsere volt, és utána megszavazták a táblázatomat. Ezek után a legközelebbi kari tanácsülésen úgy terjesztettem elő, hogy a magyar szaktársadalom képviseletében az országos stb., tehát úgy mondhattam el, hogy a szakma mögöttem áll ebben a kérdésben. Nem tudtak semmit se csinálni. Egy bekiáltás volt, ma se tudom, hogy kitől. Azt mondta, hogy „de hiszen nem erről volt szó". Ez nem nekem szólt, hanem annak, aki mást gondolt. Néma csönd volt, egy-ketten hozzászóltak, és utána egyhangúan megszavazták. Az Országos Erdészeti Egyesületben háttért lehet csinálni a jó dolgoknak. Ez a demokrácia előnye.

Ez volt az egyik. A másik, hogy amikor elnök lettem, már akkor beszélgettem emberekkel, sokan jöttek hozzám, és mondták, hogy te most itt elnök vagy, hogy azt nem lehet tűrni, ami itt folyik, és elkezdték mondani az aggodalmaikat. Nem a saját fizetésükért beszéltek, hanem azért, hogy mi lesz a magyar erdőkkel. Akkor az egész úgy volt beállítva, mint a használat és a művelés ellentéte. Ez borzasztó volt. Néha azt hittem, hogy fölrobbanok. Mert előttem első perctől fogva világos volt, hogy itt nem a használat és a művelés ellentétéről van szó, hanem a gazdasági szabályozók hatásáról, ami a használatban jelentkezik. De hát nem ők tehetnek róla. Én akkor elmentem valakihez, nem mondom meg, kihez, és mondtam neki, hogy a szakmában ilyen aggodalmak élnek. Ha az egyesület igényt tart arra, hogy a szakmát képviseli, akkor ennek kénytelen hangot adni. Hát amit én kaptam utána! Hogy nem szabad megtenni. Eszedbe se jusson. Hogy ő is megpróbálta egyszer. Fogalmad sincs, mi lett az eredménye, mennyire megszorongattak, és teljesen reménytelen, mindent el kell fogadni, amit ezeken a határokon belül lehet. Én nem ezen a véleményen voltam, de mint friss elnöknek, elég bajom volt az egyetemen is, meg legyünk őszinték, hozzá voltunk a politikai döntésekhez szokva, hogy ha valamit eldöntenek, akkor az úgy van, és azzal nem lehet vitatkozni. De csak nyugtalanított a dolog. Ekkor volt, hogy Szilágyi László megírta a nevezetes cikkét. Ami engem nagyon bosszantott, mert abban a cikkben felerészben igazságok vannak, felerészben valótlanságok. És az egész egybevéve alkalmas a szakma lejáratására. Sokan gondolták így. Morfondíroztam, hogy mit kéne csinálni. Szólok a Solymos



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Rezsőnek, aki akkor Az Erdő szerkesztője volt, hogy a sajtóban valamit csináljunk. Közölte velem, hogy a Királyi Ernő elvtárs úgy rendelkezett, hogy nyugdíjasok, ki vannak jelölve, hogy kik, adjanak választ az újságban. Mi ne foglalkozzunk vele, ez a parancs. Ez engem megdöbbentett. Egy olyan cikkben, ami a minisztériumot is vastagon érintette, egy olyan cikkre nyugdíjasok adjanak választ? Hogy néz az ki? Válaszoljanak azok, akik a hibákat elkövették. Végül az lett belőle, hogy ezt mégsem lehet szó nélkül hagyni. Az egyesület összehívott egy vitát. Meghívtuk a Szilágyit is. Nem testületi ülés volt, hanem egy meghirdetett vitanap. Valami defekt miatt késtem tíz percet, és emiatt nélkülem kezdték el. Amikor bementem, már a Madas András beszélt, és jó kérdéseket tett fel a Szilágyinak. Pillanatok alatt sarokba szorította abban a témában, amiről beszélt. Jöttek a többiek, vita volt. Ennek a vitának a kivonatát, amiben azonban minden benne volt, megjelentettük Az Erdőben. A végső fogalmazását személy szerint én csináltam, mert tudtam, hogy itt egy fontos dologról van szó, ebben nem szabad se túl, se alullőni, hanem mindent meg kell írni. Semmit sem szabad kihagyni, de lehetőleg úgy éljük meg, hogy nagyobb botrány ne legyen belőle. Egyre inkább kezdett előttem megvilágosodni, hogy az egyesület nem maradhat tétlen ezekben az ügyekben, kezdtek a zöldek jelentkezni, egy csomó cikk jelent meg Szilágyi után a különböző lapokban, mondom ha más nem teszi, az egyesületnek lépni kell. Akkor hívtam össze az első vitanapot. Óriási volt az érdeklődés. Igen alaposan foglalkoztak a témakörrel a hozzászólók, kivéve az ökonómiai részeket. Ez egy visszatérő probléma az egyesületben a szakmai vitáknál, hogy a szakmai részletekről nagyon sokat, nagyon bőven, sokoldalúan beszélnek, de nem érzékelik a mögötte álló gazdasági kényszert, amely származhat alapvető ökonómiai törvényekből, de származhat kormányzati vagy minisztériumi erőszakból is. Ez nem jött ki ott se, csak a szakmai kérdések. Elhangzottak itt erős megállapítások, olyanoknak a szájából is, akik valamilyen vezető beosztásban voltak. Ezek ellen az Erdészeti és Faipari Hivatal vizsgálatot rendelt el, aminek később rendkívül rossz visszhangja volt, mert a társadalom úgy értékelte, hogy megfenyegetik azokat, akik elmondják a véleményüket. Több összejövetelünkön nyilvánosan kifogásolták, hogy az egyesületben elhangzott hozzászólások miatt vizsgálatot indítottak. Meg kell azonban állapítanom, hogy mind a három esetben, amiben a vizsgálatot indították, fölmentő volt a határozat, tudniillik bebizonyosodott, hogy mind



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a három ember igaz és valós adatokat mondott el. A vizsgálat pedig azért indult el, mert a minisztérium úgy gondolta, hogy ez nem felel meg a valóságnak. Ez volt 1986 tavaszán, ha jól emlékszem.

Most egy pillanatra megállok, és elmondom azt, amit tulajdonképpen sokkal később tudtam meg, de ideillik. Nevezetesen arról van szó, hogy a pártközpontba egyre több bejelentés érkezett, hogy problémák vannak az erdőgazdálkodásban. Erre föl a pártközpont – most nem tudom, lehet, hogy a politikai bizottság volt, végeredményben az ügy szempontjából közömbös – elrendelt egy központi népi ellenőrzési vizsgálatot az erdészetnél. Ez kezdődött júniusban. Ebben az egyesület képviseletében én is benn voltam, mert nem sokkal előbb kötött egy szerződést a MTESZ és a KNEB, hogy ha ilyen vizsgálatokra kerül sor, akkor az illetékes egyesületnek a képviselőjét is beveszik a vizsgálatot folytató bizottságba. Így kerültem én is bele. Ez rendkívül széles körű vizsgálat volt. Azon lehetne vitatkozni, hogy miért azokat a gazdaságokat választották ki, amelyeket kiválasztottak a vizsgálat céljára, de mindenesetre az tény, hogy voltak benne jobbak is, rosszabbak is, síkvidékiek és hegyvidékiek, szóval különbözőek, az ország egész területéről. Hatalmas anyaggyűjtés volt, igen sok erdőrészletet helyszínen fölkerestek, tehát nem csak jelentéseket vizsgáltak. Főképp, amikor meg kellett állapítani, hogy az erdőfelújítások milyen sikeresek. A helyszínen ellenőrizték, hogy a beírt adatok megfelelnek-e a valóságnak. Ebből nagyon értékes anyag gyűlt össze, aminek a megállapításait a KNEB-jelentés foglalta össze. Ebben voltak dicsérő megjegyzések is, és voltak kritikai megjegyzések is, és ezek a kritikai megjegyzések az én véleményem szerint igazolták azokat az aggodalmakat, amik a szakmában már hosszú évek óta beszédtémát képeztek. Itt lett volna az ideje annak, hogy valami történjen is ezen hibák kiküszöbölése érdekében. Az erdészeti és faipari hivatal reagálása az volt, hogy írt egy vitairatot, amelyben tulajdonképpen visszautasította a KNEB megállapításait, amin őszintén szólva csodálkozom, mert azt hittem, hogy a KNEB egy olyan szintű és olyan rangú vizsgáló szerv, hogy annak mégsem lehet azt mondani, hogy nem valós, amit ő állít. De mégis ez történt, és ez a miniszter aláírásával került a Tervbizottság elé. A Tervbizottság tárgyalta a 150 ezer hektáros erdősítési tervet. A propaganda úgy szólt a hivatal részéről, hogy az egész KNEB-vizsgálat tulajdonképpen csak az erdősítési tervnek a háttéranyaga volt. Ugyanakkor a Központi Bizottság embere meg azt mondta el, amit én az előbb el-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mondtam. Megint ellentmondás van a két információ között. Mindenesetre semmi intézkedés nem történt. Hozzá kell azonban tenni, hogy a KNEB-vizsgálatot megelőző decemberben jelent meg a 16/85-ös rendelet, amelyik az erdészeti termelési ciklus elejét teszi rendbe, tehát az erdőfelújításokat, erdőtelepítéseket és az erdőfenntartási alap felhasználásával kapcsolatos dolgokat. Megítélésem szerint különösen az után a kiegészítés után, amire azután sor került, tulajdonképpen ezzel a problémakörnek ez a része meg van oldva. Mert a felügyelőségek a helyzet magaslatán állnak, és azt teszik, ami a rendeletekben van, akkor ez meg fogja akadályozni azt, hogy megismétlődjenek azok az elmaradt felújítások és erdősítésben lévő hibák, amik miatt a szakma régóta aggódik, és állandóan fölhívja erre a figyelmet. Persze ennek a hatása csak évek múlva jelentkezik, mint ahogy az erdészetben mindennek a hatása csak évek múlva jelentkezik. Nem beszél azonban senki a termelési ciklus másik végéről, nevezetesen az üzemtervekről, hogy még pontosabb és érthetőbb legyek, a fakitermelésről. Hát a fakitermeléssel is tönkre lehet tenni az erdőgazdálkodás tartamosságát. Ott lenne szükség még valamilyen intézkedésekre, erre se került sor, mert a Hivatal teljesen szembehelyezkedett ezzel. Na most mi akkor vártunk. Hosszú ideig az egyesületben, a KNEB megjelenése után, arra gondoltunk, hogy majd végigmegy a hivatal lépcsőjén, és majd lesz valami intézkedés. Hát nem volt intézkedés. És miután nem volt, mi újból léptünk. Akkor jött a második vitanap, ez volt 1988 júliusában, tulajdonképpen ezen már megjelent a szabályozórendszer, de még mindig nem olyan súllyal, mint kellett volna. Közben felgyorsultak az események a kormányzatban is, tehát a reformfolyamat megindult. Attól féltünk, hogy a reformfolyamat hamarabb fog intézkedéseket kikényszeríteni a minisztériumból, mint ahogy mi bizonyos kérdésekről nyilatkozni tudunk, vagy egyáltalában hozzá tudunk szólni. És ezért ezeket így többszörösen végiggondoltuk, és láttuk azt, hogy a szakmának egyes vezetői milyen passzivitásba vonultak, mintegy kivonultak az egyesületből, hogy ezekről a kérdésekről ne is kelljen beszélni. A vándorgyűléseink történetében talán még példa se volt, hogy olyan kevés igazgató lett volna jelen, mint Debrecenben. Mondjuk ennek az elemzése talán nem ide tartozik, én emberileg megértem, hogy így viselkedtek, mert el akarták kerülni a konfrontációt, akár velünk, akár a minisztériummal. Ez a napnál világosabb. Ebben a helyzetben elmentem a miniszter elvtárshoz, és kértem annak a biztosítását, de nem ér-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

demes ezen végigmenni, egyszerűbb, ha azt mondom, hogy Az Erdő 1989 januári számában ezek a lépések részletesen le vannak írva. Közben írtam a Grósz Károly elvtársnak, írtam a Királyi Ernő elvtársnak. Óriási felzúdulás volt, olyan elnökségi ülés a terror teljes légkörében. Utána megjelent a Magyar Távirati Irodának a jelentése, ami valótlanságot is tartalmazott, úgy, mintha az egyesületi elnökségi ülésen történt volna. Rá két napra van egy minisztertanácsi határozat. Ha ez nem a kormányzat tudatos félrevezetése volt, akkor nem tudom, mi az. Ilyenek történtek.

A miniszter elvtársnál tett látogatásom eredményeképpen lehetőséget kaptunk arra, hogy a viták eddigi eredményeit erdészetpolitikai tervezetbe, illetve az erdészetpolitika alapelveinek a lefektetésével előterjesztjük. Lehet, hogy túlbecsülöm az egyesület hatását, de egyszerre két erdészetpolitikai mű is megjelent. Az egyiket az Erdészeti és Faipari Hivatal állította össze, de addig erről nem volt szó, nem hallottunk róla legalábbis. A másik pedig a Magyar Tudományos Akadémia elnökségének az állásfoglalása volt az erdőgazdálkodással kapcsolatban. Én arra az álláspontra helyezkedtem, hogy nem kell nekünk elsietni a dolgot, ha már eddig vártunk, és függetlenül ettől a másik két szervtől, nekünk azt kell összefoglalni, amit a mi tagjaink évek hosszú során az egyesületben elmondtak. Egy elvi kivonatnak, vagy elvi sűrítménynek kell lenni, amit elkészítünk. El is készült. Január 31-én került sor az elnökség ülésére, amelyik ezt jelentéktelen módosításokkal el is fogadta, és azt a határozatot hozta, hogy ebben a formában is alkalmas arra, hogy a választmány elé kerüljön. De addig se várjunk, hanem küldjem el a miniszter elvtársnak, és kérjem, hogy ha bármi intézkedés történik erdőtörvény vagy más erdészetet érintő ügyekben, akkor ezt szíveskedjen figyelembe venni. Most itt tartunk. Végeredményben eljutottunk odáig, hogy annyi év vitája után végül is letettük az asztalra az erdészetpolitika alapelveit, ami a hivatalnak az előbb említett hasonló című munkájától főképpen abban különbözik, hogy a hivatal munkája az fakitermelés-centrikus és fahasznosítás-centrikus, ezzel szemben mi megindokoltan a súlypontot a humánökológiára helyeztük és az erdőnek az egyéb hasznára, tehát nemcsak a nyersanyagtermelésre. Persze azt mondjuk, hogy az erdő emellett a humánökológiai feladatai mellett teljesítheti a nyersanyagtermelési feladatát is, úgy, hogy az előbbinek ebből ne legyen kára. Ez sok helyen lehetséges. Remélem, hogy meg fogják hallgatni a véleményünket, illetve nem kerül majd olyanra sor,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hogy az Erdészeti Egyesület meghallgatása nélkül hirtelen itt vagy ott hoznak egy rendeletet, vagy netán az Erdőtörvényt módosítják, például az elnöki tanácsnak egy ilyen puccsszerű rendeletével. De egyre jobban bízom abban, hogy talán ez nem fog bekövetkezni, mert látom, hogy a közvélemény egyre erőteljesebben az Egyesület által összefoglalt elvekhez tartja magát, illetve elfogadja ezeket az elveket. Azért gondolom, hogy most már nem vagyunk abban a helyzetben, hogy ezt teljesen figyelmen kívül lehessen hagyni. Remélem legalábbis.

*Tanár úr! Bízom abban, hogy 5–10 év múlva ezekről a témákról még egyszer szót ejthetünk. Milyen változásokat szeretnél te ezen a képzelt beszélgetésen szóba hozni?*

Hadd folytassam az előbbi témánál. Nagyon örülnék annak, ha az ún. hozadékszabályozás megnyugtatóan megoldódna. Úgy oldódna meg, hogy az erdőgazdálkodás tartamossága ne sérüljön. És természetesen a humánökológiai szempontok is érvényesülnének. Az én ismereteim szerint ennek az elméleti alapjai megvannak, sőt mi több, a számítási módszerek is. Tulajdonképpen csak elhatározás kérdése, hogy elrendeljék ennek a kipróbálását és alkalmazását. Sőt, a kipróbálására talán nincs is szükség, mert a Király László professzor Az Erdő-ben megjelent cikkében ugyanazt mondja, hogy különböző adathalmazokkal próbálta ki az ő módszerét, amivel az erdő jövőképét „látni" lehet. De állítólag ez a különböző adathalmazok közül az egyik, a jelenlegi állapot, csak ezt ott nem mondta, erről még tapintatosan hallgat, hogy nagyobb vihart ne kavarjon, de énszerintem ez lenne az egyik eljárás. A másik pedig ugyancsak az ő tanszékén a Szentkuthy Ferencé, amelyik viszont egy olyan 30 vagy 50 éves előretekintéssel tudja megállapítani a fahasznosítás maximumát, ami az előbbi eljárást remekül kiegészítené, és még a jövedelmeknek az állandóságára is tudna terveket csinálni. Tehát nemcsak arra, hogy a fát közel azonos mennyiségben tudom kitermelni, hanem közel azonos bevételt hogy tudok biztosítani. Ha ezt elértük, akkor azt hiszem, megoldottuk a mostani legnagyobb problémánkat. Egy hozadékszabályozás, az biztosítaná az erdőgazdálkodás jövőjét. A másik, amit szeretnék tudni vagy szeretnék látni, az nem függ össze az Egyesületnek ezekkel a vitáival, de az erdőgazdálkodás jövedelmezőségéhez természetesen hozzátartozik. Ez pedig az, hogy több kicsi cellulózgyár működik az országban, amelyik



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

azt a vékony faanyagot, amelyik sokszor elvész, vagy amelyet exportálunk, vagy rossz konstrukcióban exportálunk, ezt saját magunk tudnánk feldolgozni cellulózzá. Ezt persze magánerőből nem tudjuk megcsinálni, de mióta létezik ez az új társasági törvény, azóta egyre nagyobb a remény bennem, hogy egy olyan részvénytársaságot lehet összehozni vegyes tulajdonból, tehát részben külföldi tulajdonból, vagy nagyobb részben külföldi tulajdonból, amelyik ezt a kérdést szerintem megoldhatná. Ide tartozik még a faipar helyzete, de az nem az én asztalom. A másik, ami a szívemhez annyira közel áll – mert az életemet mégiscsak itt töltöttem el az egyetemen –, szeretném látni azt öt év múlva, hogy ebből a hullámvölgyből, amelyikben szerintem jelenleg van az egyetem, amelyikből már kifelé tart. Úgy gondolom, hogy van is erre esély, mert most számos tanszéken egy fiatalabb generáció lép előtérbe, vagy már ott van, és ha ezekbe lesz elég erő, hogy szakítsanak azzal a gyakorlattal, ami a hibákat eddig okozta, akkor igen gyorsan ki fognak lábalni ebből a hullámvölgyből, csak legyen hozzá erejük. Persze könnyebben lesz ehhez erejük, ha az egész politikai környezet és a magyar társadalomnak a helyzete ebben segít.

*Köszönöm a beszélgetést.*

Ami ezek után történt, arról már nincsenek hangfelvételek. A helyzet egyre zavarosabb lett. Az ún. spontán privatizáció – az új helyzetre készült erdőtörvény hiányában – nagy veszélyt jelentett a tartamos erdőgazdálkodásra. A helyi csoportok titkárainak szokásos éves értekezletén, ahol máskor csak prózai adminisztrációs ügyekről esett szó, az a javaslat hangzott el, hogy az Egyesület végre lépjen fel az ellen, ami az erdőgazdálkodásban folyik. Verték az asztalt és *mindenki* ordítva helyeselt. Némi gondolkodás után levelet írtam a miniszterelnöknek és kértem intézkedését a tartamos erdőgazdálkodás biztosítása érdekében. A választ a minisztérium erdőgazdálkodásért felelős főosztályvezetője írt alá.

Ebben sok mindenről volt szó, csak arról nem, amit én kértem. Természetesen azt sem írták, hogy nincs szükség olyan intézkedésekre, amilyeneket kértem, mert a gazdálkodás tartamossága biztosítva van.

Következménye azért lett a levélnek, mert az Erdészeti Hivatal elnöke összehívott egy megbeszélést, ahol az asztal egyik oldalán ültek a Hivatal vezetői és több vezérigazgató, a másik oldalon az Egyesület



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

képviselői. Amikor nem volt több felszólalás, akkor kezdett beszélni az a személy, akiről senki sem tudta, hogy kicsoda és honnan jött. Kiderült, hogy az MSZMP-KB-tól jött és nem talált kivetnivalót sem a miniszterelnökhöz írt levelemben, sem az itt előadottakban. Ma sem tudom, hogy kinek köszönhetem ezt a segítséget.

Az a hír terjedt el, hogy le akar váltani az elnökségről a Hivatal elnöke a következő elnökségi ülésen. Az Egyesület Seniorok Tanácsa az elnökségi ülés előtt levélben fordult az EH elnökéhez és tiltakozott az esetleges leváltásom ellen. Ezt a levelet mind aláírták, és a legidősebb tag az elnökségi ülés előtt 20 perccel adta át. Így maradtam elnök és nyilatkozhattam a tv-nek az erdők spontán privatizációba vitele ellen. Levelet is írtam az Országgyűlés elnökének – akkor Szűrös Mátyás volt –, és kértem támogatását az ez ügyben benyújtott törvényjavaslat elutasításához. Azonnal válaszolt, közölte, hogy egyetért velünk. Le is szavazták a javaslatot.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Szederjei Ákos
## (1911–1991)

1911-ban születtem Erdélyben, a szatmári bükkhegységben, Szelestyehután. Utána átköltöztünk Szin faluba. Akkor volt a románok betörése, és aki ott volt intelligencia, édesapám kivételével mindenkit agyonlőttek. A szomszédunk régi üveggyáros volt, azt agyonlőtték, a Mendelt, a főerdőőrt is, és így tovább. Édesapám szerencsésen szabadult. Volt nála készpénz, és azt annak a tisztnek adta oda, aki nálunk ebédelt. Jellemző volt az is, hogy miután a tiszt megette az ebédet, a házigazdát agyonlőtte. Amikor apámra került volna a sor, akkor már tudta, mert hírül hozták a szomszédok, hogy mi történik, kikészítette a pénzt, odaadta neki. Erre a tiszt a levegőbe lőtt, és mondta, hogy menjünk el. Menekülnünk kellett Szin faluba, utána pedig a Károlyi Endrődbe, ahol Petőfinek volt az esküvője annak idején. Most hallottam, hogy felrobbantották a románok az emlékművet. Ott végeztem az iskoláimat. Először még a szülők nélkül, a keresztapáméknál voltam. Ő volt a Magyar Párt ottani körzetének a vezetője, dr. Nagy Sándor ügyvéd, édesanyám testvére. Édesapám akkor internálva volt, a bátyám pedig katonaszökevény. Ő tíz évvel idősebb, mint én. Engem pedig átvittek a katolikus főgimnáziumból a román gimnáziumba, ahol francia és román tanárok voltak, az utóbbiak többnyire végzettség nélküliek. A franciák azok tűrhetően tanítottak, de csak egy-kettő volt belőlük. Tűrtek bennünket egészen 1924-ig, aztán átdobtak. Jellemző rájuk, hogy a négy gimnáziumról nem kaptam bizonyítványt, hanem a négy gimnáziumból Debrecenben a piaristáknál újra kellett vizsgáznom. Fél év alatt abszolváltam, és ötödikre már beiratkozhattam a debreceni piarista gimnáziumba. Édesapám, aki erdőmérnök volt, az ottani Károlyi uradalomnak először a helyettes vezetője, utána a vezetője volt. Az egész Szatmár me-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyében lévő Károlyi birtokokat igazgatta. Tőle örököltem a természet-, a vad- és az erdőszeretetet. Már kisgyerek koromban elköteleztem magam az erdő és a vad szeretete mellett. Így aztán természetes, hogy Sopronba mentem. A szüleim nem nagyon hajtottak Sopronba, mert állástalan idő volt, úgyhogy túl sokat tanulni nem tanultunk, legalábbis jó része a hallgatóknak. Akiknek otthonról nem tudták fizetni a tandíját, azoknak tanulniuk kellett, és kitűnően végeztek is. Mi pedig egy-két évet ráhúztunk, úgynevezett listázásokon. A listázás abból állt be, hogy egy bizonyos időre le kellett tenni, ha jól emlékszem az első szigorlatot, a második év végére. Harmadévre az iratkozhatott be, akinek megvolt az első szigorlata. Nem emlékszem biztosan. Akinek nem volt meg, annak egy évet ki kellett hagyni. Ez alatt az év alatt nagyszerűen éltünk, mert a szalonkákat megvártam a délvidéken, és végigkísértem őket egész Füzérradványig. Végigmentünk a szalonkákkal az egész országon, és közben csináltam a följegyzéseket. Azokból a följegyzésekből, amit gyerekkoromban csináltam, élek a mai napig. Mert amikor a Nyírségben laktunk – 14 éves voltam –, apám adott nekem kb. 1000 hektár nagyságú erdőrészt, ahol magam vadgazdálkodtam. Ott kitanultam a vadgazdálkodás csínját-bínját, a saját tapasztalataim alapján alakítottam ki az őzgazdálkodást és az apróvad-gazdálkodást. Nem mesterséges, hanem természetes úton szaporítottuk a fácánt, nyulat, és igen szép állomány lett, úgyhogy körvadászaton az átlagteríték 1000 nyúl volt. Ez tűrhető terítéknek számított abban az időben. Fácánból is volt kisebb teríték, kb. fele volt a fácán. Fogoly viszont nagyon szépen esett, de azt nem lőttük körvadászaton. Augusztus végén, szeptember elején, míg az iskolába be nem kellett menni, nagyon sokat lőttünk belőle.

*Említetted, hogy édesapád adott mintegy 1000 hektár erdőt. Ezt hogy kell érteni?*

Úgy kell érteni, hogy azt mondta, itt van fiam, ne mászkálj összevissza, ne gatyázz nekem az összes erdőben. Ezer hektárt kapsz, azon vadgazdálkodhatsz. Nem az erdőt adta nekem.

*Saját erdő volt?*

Nem. A Károlyi uradalomból való volt. A Károlyi Lajos elég ritkán jött megnézni, mert Csehszlovákiába került Trianon után. Ő Stolpfán



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

maradt. Hitbizományi erdők voltak ezek, és a magyar részeket kezelte édesapám. A megmaradt Károlyi birtokokon az erdőt kezelte, és akkor mondta, hogy ott azt csinálok, amit akarok. Így tudott megfékezni. Mert attól fogva csak egy vagy két jó bakot lőttem. A többit pedig, csak selejteztem. Próbálkoztam különböző selejtezési eljárásokkal.

Sopronban kitűnően éltünk, életem legszebb időszaka volt, és listázás után ismét nekifogtam tanulni. Mégpedig azért, mert a Szent Imre kollégiumnak volt ott egy kiváló igazgatója. Koszterszitz Józsefnek (Koszter atya) hívták, aki a cserkészmozgalomban a Regnum Marianumban elismert szakember volt. Kitűnő könyvei jelentek meg ifjúsági újságokban mint szerkesztő működött közre. Nagyszerűen megfogta az ifjúságot, mert az volt az elve, hogy a legélénkebbekkel, hogy finoman fejezzem ki magam, a legnagyobb gazemberekkel kell összefogni, és valóban így is tett. Mert az ivás sajnos nagyon elterjedt Sopronban, és sokan voltak, akik annyira belemerültek az ivásba, hogy az nemcsak a tanulás rovására ment, hanem a saját énjük rovására is. Attól fogva pedig, hogy megrökönyödésemre engem bízott meg– nem is akartam elvállalni –, hogy a Szent Imre kör elnökségét vegyem át, attól fogva én voltam az, aki visszatartottam a többieket. És mivel nagyszerű barátaim voltak az évfolyamtársaim között, hogy az arisztokratákkal kezdjem: Esterházy József, Kendefi Miklós gróf, és így tovább. Aztán a többiekkel, akik előttem végeztek egy esztendővel. Ezekkel megfogtuk a társaságot, és keményen elkezdtünk tanulni, úgyhogy az összes vizsgámat, ami hátravolt, szépen letettem, és elég gyorsan végeztem ezután Sopronnal. Akkor olyan ádobos világ volt, a németek kezdtek mozgolódni, Hitler erősen országolt már. Náluk Göring volt az, aki az erdészetet és a vadászatot kézbe vette. Neki nagy hobbija a vadászat volt, és a fejébe vette, hogy összeszedi a világ legjobb erőit a vadgazdálkodás terén, és tőlünk is kértek embereket. Sajnos itt elég magyar módra ment, mert a minisztériumot kérték fel, és azok mentek, akik jelentkeztek. Én ugyan németül nem tudtam, mert abban az időben az volt a divat, hogy a falusi kúriáknál német dadát tartottak a gyerekek mellett, vagy pedig egy német gyereket, aki valamivel idősebb volt, mint mi, de ezeket nagy ambícióval megtanítottuk magyarul, úgyhogy németül nem sokat tanultunk. Amikor kimentem Németországba, jóformán semmit se tudtam németül. Berlinbe kerültem, mert ott osztották szét a csoportot. Hatan mentünk ki, és Róth Busával kerültem össze, ami nagyszerű volt, mert Róth professzornak a soproni származású fia tulajdonképpen német anya-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nyelvű volt, és kitűnően tolmácsolta az én dolgaimat. De mielőtt még a Róth Busa odaért, engem elküldtek Frankfurt am Oderbe. Ott a főnököm egy porosz erdőmester lett, aki tipikus régi porosz erdőmérnök volt. Sokkal jobban szeretett vadászni, mint az erdészettel foglalkozni. Mondták, hogy rettentő pontosnak kell lenni, mert ez egy katonás ember. A titkárnővel összebarátkoztam, a markába nyomtam egy szótárt, és szótározva kezdtünk el beszélgetni. Kioktatott, hogy mindig azt kell mondani neki, hogy javohl herr Landforstmeister, és akkor minden rendben lesz. No, el is kezdtem neki javohlozni. Egyszer olyat kérdezhetett – mert fogalmam se volt, hogy mit –, amire nem stimmelt a javohlozás, behívott valakit, és csendben, sustorogva kezdtek beszélgetni. Gondoltam, tőlem beszélhetnének hangosan is, úgysem értem. Behoztak egy nagy könyvet, amiben német gót betűkkel, megzöldült tintával régi erdőrendezési utasítás volt, és kért, hogy olvassak abból. Bizony ez a dolog nagyon szomorúan sikerült, mert a nehezebb szavakat csak három-négy nekifutásra tudtam ebből a megzöldült írásból kibetűzni, silabizálni, miközben ők is mind jobban csóválták a fejüket. Láttam, hogy ebből baj lesz, előbb-utóbb hazazavarnak, és akkor meglesz a nagy szégyen, hogy nem váltam be rögtön az elején. Elővettem egy csomó őzbak-fényképet, amit hazulról hoztam. Azoktól sose váltam meg, és mutattam az öregnek. Hát attól kezdve leültünk, elfelejtődött a zöld könyv, elfelejtődött minden, és nagyon nagy barátságba keveredtünk. Persze nem tudtak velem mit csinálni, mert nem tudtam németül. Valakinek az az ötlete támadt, hogy ne a vadászathoz osszanak be először, hanem a légi térképészethez. Szerencse, hogy Sopronban ezt tanultuk. Én eléggé megtanultam, mert hatszor vágott el a Sébor, ami nem csoda, mert nem jártam az órára. Akivel egyébként nagyon jóba voltam, olyannyira, hogy őt kértem fel a Szent Imre kör világi elnökének, mert mindig kellett egy tanár. Az egyházi elnök volt a Koszterszitz, a világi meg a Sébor. Nagyon jó viszonyban voltam vele, együtt dolgoztunk, de ez nem zavarta őt abban, hogy el ne vagdosson. Úgyhogy a fotogrammetriát elég jól megtaníttatta velem, és így volt fogalmam hozzá. Kitűnő barátra tettem szert, Landforstmeister Larkban, aki gyűlölte a Hitleréket, és olyan szerencséje volt, hogy dadogós lévén nem kellett katonának. Ő szervezte meg a német erdőrendezésnél a fotografikus feldolgozást. Akkor ez világviszonylatban az első ilyen jellegű munka volt. Ő írta ezeket a köbözési táblákat. Még most is nagyon jó viszonyban vagyunk, mert még él. Nagyon jó barátom lett. Össze is tegeződtünk, ami a németek-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nél nem szokás. Egy hollanddal tett össze, mert mint említettem, több országból voltak ott emberek. Ez a holland szintén utálta a németeket, különösen a szülei utálták, mikor lerohanták Hollandiát. Összeverődtünk egy kis csapattá, akik nagyon jó viszonyban voltunk ott együtt. Egy német, egy holland és én. Amikor látták, hogy a vadászatot menynyire kedvelem, akkor átkerültem Rohnmintenbe, ahol a világ legjobb vadgazdasága volt. Ott is olyan szerencsém volt, hogy egy von Barkhausen nevű erdőgondnokhoz kerültem, akinek a legrangosabb revirjét vezette. Revi-forstmeister volt, és akivel összebarátkoztunk. Érdekes véletlene a sorsnak, hogy ő volt német részről a második világháború első hősi halottja a tisztek közül. Páncél-tartalékos volt, és amikor páncéléket vezetett a lengyelek ellen, kilőtték a lengyelek. Így mint a legjobb barát, Göring maga adta ki a gyászjelentést. Ottmaradtam ebben a gondnokságban, ebben a kitűnő iskolában, ahol jól éreztem magam. Ezektől a nagyszakállú, pipás öreg erdőmesterektől rengeteget tanultam, nyomkeresést, nyomolvasást, szarvassal való gazdálkodást. A hiúzt még jobban megismertem, mert ezt a vadat már Erdélyből ismertem, úgyhogy nagyon jól éreztem ott magam. Akkor azonban a bécsi döntés nyomán visszakaptuk Kárpátalját, Máramarost. Kaptam egy levelet, hogy hagyjak ott csapot-papot, ha tudok. Mert szerződésem volt a németekkel. Mindig egy évvel tovább hosszabbítottam meg a németekkel a szerződést. Először egy évre, utána két évre, majd hosszabb időre kötöttük a szerződést. Hívtak, hogy menjek haza, mert a kormányzó területét kell berendezni. Két terület van, lehet menni Görgénybe vagy pedig Szinevérre. Mivel Erdélyt már valamennyire ismertem, inkább Szinevért választottam, ez a Talabor forrásvidéke, Máramarosnak egyik legszebb helye 1600 méteres hegyekkel, ahol aztán utódom lett Madas András. Egy kicsit csapongok, mert visszajövetelem után voltam még pár hónapot Miskolcon, míg Szinevéren annyira konszolidálódott a helyzet, hogy már nem lövöldöztek egymásra az emberek. Mert eleinte még elég nehéz volt, a sok partizán miatt.

*Már a bevonulásnál?*

Nem. Mikor a csehek kivonultak, akkor az oroszok beeresztették oda a partizánjaikat. És ezek a partizánok fel akarták robbantani a gátakat, az egyéb műtárgyakat, az erdőgondnokságokat stb. Ezt kellett nekünk úgy ahogy megvédeni, mert csendőrség csak Alsó-Szinevéren



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

volt. Az alsó- és felső-szinevéri gondnokság össze volt csapva. Ezt kellett védeni, amennyire mi tudtuk. Kicseréltem az egész társaságot, hazulról hozott és válogatott egészen kiváló erdészekkel. A feleségem tanította őket, és így elvégezték a középiskolát. Ők voltak az első ún. segédtisztek az országban, és kitűnően dolgoztak, nagyszerű vadász volt valamennyi, 36 ezer holdon gazdálkodtunk. A vadgazdálkodás volt elsőrendű, de az erdőművelés se volt utolsó, mert több mint egy millió csemetét ültettünk el évente. Elgondolható, hogy mennyit kellett nekünk ott termelni. Elég nehéz volt a sor, mert a régi kincstári szemlélet szerint Blickhardt volt az erdőigazgató, mellette volt Partos Gyula, a helyettese, akik mindent rettentő precízen végeztek.

Semmi lendület nem volt akkoriban, nyugodtan és higgadtan ment minden, mint ahogy békében dolgozni szokás. Ővelük elég sok komplikáció volt; csak egy példát mondok a sokból. A minisztériumban volt Pásztori Ödön, az egyik főosztályvezető, akinek nagyon jó barátja volt Jerôme René apósa, Keiner Rudolf, magkereskedő, aki nem korrumpálásként, de ajándékba ezzel-azzal ellátta a minisztériumban az urakat, és nagyon bevágódott ember volt. Viszont ő látta el az egész erdészetet maggal. Tehát a tobozt ő termelte. Szombathely mellett Csákánydoroszlán volt a magpergetője. Az ő emberei eljöttek Ökörmezőre, Szinevérre, Kalocsára… ez mind ott van a vízválasztón, a lengyel és a magyar határ között. A ruszin lakosságtól megvették a tobozokat, elcipelték kipergetni a Dunántúlra, aztán jött megint visszsza, és megvettük a saját magunkat. Ez nem lett volna baj, de mind a nyomorult fákról, amit lerágtak a kecskék, azokról szedték le. Azokon elérték, mert alacsonyan voltak, nem kellett fölmászni. Erre föl kértem engedélyt, hogy egy magpergetőt csináljak, de Partos nem engedélyezte. A magpergetőt megépítettem Bartha Lajos segítségével, aki az építésvezetőnk volt, és minden hónapban egy halom bérjegyzéket küldtem, amit odabenn csak aláírtak. Nem lehetett elolvasni, az volt a szokás, hogy a felügyeleti tisztnek tudomásul kellett venni a bérjegyzéket és alá kellett írni. És ebbe az erdőművelési bérjegyzékbe csempésztem be a magpergető kifizetéseit, és így legalizálva lett az építése. De erről nem tudott senki. Egyszer vesztemre a Partos észrevette, és kérdi, mit csinálok? Mondtam neki, magpergetőt. Miből? Mondtam erdőművelési pénzből. Kifakadt, hogy tudod jól, az más rovaton van, az nem építés, fegyelmit kapsz. Mondom, jó, akkor kapok fegyelmit. Dolgoztam tovább. Tudtam, hogy nem mer fegyelmit indítani, mert a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Molcsányi Gábor volt az erdészet vezetője a minisztériumban, az ő édesapja pedig édesapámnak volt osztálytársa. A Molcsányival pedig közvetlen kapcsolatunk volt, mert, ha hivatalos úton kívül akart egy igaz jelentést kapni, akkor ilyen fiataloktól mint én, kapott amit kért. Hogy mennyit fogtok az idén tutajozni, meg hogy gondolod, mik a terveitek. Erre írtam neki levelet maszek úton, azt elküldtem az édesapámnak, mert közvetlenül nem lehetett, mert az abban az időben is szabálysértés lett volna. Megvolt az etika, a szolgálati utat nem lehetett megkerülni. Apám meg bevitte, így Molcsányi mindent tudott. A magpergető ügy is meg volt piszkálva, tehát nem tudták leállítani, úgyhogy szegény Keiner Rudi nemcsak hogy a mi üzletünktől esett, de az összes gondnokságot, amelyek ott voltak a Máramarosban, Szinevérről láttuk el. Óriási kiesés volt neki.

*De indokolt volt, mert a szállítási költség…*

Természetes dolog. Nekem fillérekbe került, mert az én ruszinjaim akkor gyérítettek, bár ez nem volt szokás a lucfenyvesben, de amikor beérett a mag, gyérítés közben szedtem le a legszebb fákról a tobozt, és kitűnő anyagom volt. Mellette saját zsebből építettem egy növényszárítót. Kiderült, hogy gyógynövényből majdnem több pénzt lehet begyűjteni, mint amit a fák eladásából. 30 ezer köbméter fánál többet nem vágtak, mert az volt a letutajozható mennyiség. Onnan csak tutajjal lehetett szállítani a fát, mert nem volt akkor még akkora teherautópark, meg feltáróút, hogy azzal szállítottunk volna. A túlméretezett fák ott maradtak benn, mert olyan vastagok voltak, hogy tutajozni nem lehetett. A víz nem bírta el, a tutajvíz nem volt olyan magas. 1 méter, 1,20, attól függően, ahogy a gátból kiengedtük, és a tutaj azon libegett. Kétharmada volt a vízben, a többi pedig kiállt. Ha nagyon megterheltük, akkor beakadt a kövekbe. Persze voltak sikertelen és sikeres próbálkozások. Sikertelen próbálkozás volt az, amikor alsó Kalocsán a kollégám, Bortnyák Pista megpróbálta úsztatni a fát. Bedobált bükköt, mert neki lombfája is volt, nekem csak fenyőfám volt, bedobálta a vízbe, hát a Talabor rögtön kivágta, mert nem volt szabályozva. 80 km hosszan az összes fa a ruszinoké lett, mert az a töménten fa ott volt a kertjükben. Természetesen kifogták és vitték a szomszéd községbe eladni. Megfogni nem lehetett. Viszont a tutajozásnál csináltam próbákat, hogy mennyi felterhet tudunk a tutajokra rakni. Mert a tutajoknak



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

volt egy hátsó része. Az elsőn felszálltak a tutajosok. Hátul hozzá volt kapcsolva egy második tutajtábla, és arra is tettünk rönköket. Nem mertem kincstári fával kísérletezni, hanem mivel akkor már az oroszok elmentek, így a másik oldalról terheltük. Az senki földje volt, mert a németek azt nem szállták meg. Az orosz katonák, akik ott maradtak, átöltöztek civilbe. Ki partizán lett, ki pedig egyszerű favágóként dolgozott. Nálam is dolgozott egy orosz őrnagy, egész idő alatt, amíg ott voltam. Fogalmam se volt róla, csak a háború után derült ki. Még a nevére is emlékszem, Ruszilovnak hívták. Óriásiak voltak az oroszok. Az egy pillanatig sem vitás, hogy kitűnően tudták az embereket fogni. Én viszont a ruszinokkal jó viszonyban voltam, és láttam azt, hogy kihasználják őket. Volt egy Sáfár nevű kereskedő Szinevéren, mikor bérfizetés volt minden hónapban, akkor odaállt a pénztárablakhoz, és ő vette fel az ezer munkás bérét Alsó-Szinevéren, Felső-Szinevéren pedig egy másik kereskedő, azt hiszem Konnak hívták. Kérdem tőle, maga kicsoda? Tűnjön el gyorsan. Az első fizetésnél rögtön összecsaptam ezzel a Sáfár úrral, szegényt aztán elvitték. Alapjában nem volt rossz ember, csak kihasználta az egyszerű embereket. Tartott egy listát, amin ott volt minden ház, ami fából épült, mert ott minden ház fából épült, és ott föl volt írva krétával az adósság. A Sáfár azt írt erre, amit akart, és a ruszinok pedig egy életen át neki dolgoztak. Főképp itatta a ruszinokat, mert az nagyszerű jövedelem volt, és rettenetes nagy haszna volt az italból is. A tutajozás nagyon kemény munka, ahol sokat ittak, mert szenvedtek a hidegtől. A pópával összebeszéltem, mert volt kis templomuk Szinevéren, görög keleti templom volt, mert görög keletiek voltak a ruszinok, hogy tavasszal az első tutajjal mi ketten a pópával megyünk le. Egyházi dalokat énekelünk, a kántor meg a többiek az utánunk jövő tutajon lesznek, ők felelgetnek, ahogy két szólamban szokás énekelni, és füstölővel és különböző szertartásokkal megáldjuk a vizet, és attól kezdve nem lesz szerencsétlenség. Mert elfelejtettem mondani, hogy a berúgott ruszinok közül minden esztendőben egy-ketten a vízbe fulladtak. Az nagyon kellemetlen volt az embernek, hogy a munkásai ott halnak meg. Tudtam, hogy az ital miatt fulladnak meg, és akármit csináltam, nem tudtam leállítani őket. Azt mondták, hogy nem bírják ki a hideg, jeges vizet, és muszáj nekik inni. Eldugdosták az italokat a tutajba, ha el is koboztuk, utána aztán megitták. Mikor odaértek a veszélyesebb helyekre, akkor eleresztették a kormányt, egyik kezükkel fogták a kalapjukat, a másikkal meg ke-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

resztet vetettek. Mikor a pópával megáldottuk azon a szakaszon a folyót, a pópa kihirdette nekik, hogy most már meg van áldva a víz, nem kell keresztet vetni, két kézzel lehet fogni a kormányt, s attól fogva nagyon ritka volt a halálos baleset. Amikor láttam, hogy ezeket a szerencsétleneket ennyire kihasználják a kereskedők, akkor vágattam a Lengyelországhoz tartozó, de senki földjén, habos juhart, és ezeket a juharfákat tettem a tutajra. Ezt a habos juhart levitettem a fűrésztelepre, ott fölvágattam bútorfának, és Bustyaházán mindenki kapott bútordeszkát, aki csak kért. Sajnos azután az oroszok bejöttek, úgyhogy juharfába temetkeztek, mert már nem volt idő feldolgozni, és akkor koporsónak használták fel a bútordeszkát. Visszatérve Szinevérre. Szinevér egy eldorádó volt. Vadászati szempontból ennél szebbet kívánni nem lehet. Bocsánat, elcsapongtam. Elfelejtettem mondani, hogy amikor már vérszemet kaptam, és láttam, hogy le lehet vinni, azokat a juharfákat, akkor a túlméreteseket is a tutajon próbáltam levinni. Ez azonban nem sikerült, megakadtak a vastag fák. Viszont sajnáltam otthagyni, azt lecipeltettem, és egy turbinás fűrésztelepet csináltunk a Talabor mellékfolyóján, az Ozerán, és ott feldolgoztattam. Így lett töménytelen sok deszkám. Ez a deszka azonban nem volt benn az anyagszámadásban, azon egyszerű oknál fogva, mert a kincstári szemlélet miatt nem lehetett betenni. A deszkára csak kiutalással lehetett szert tenni. Pesten ismerősöm volt a Hangya vezérigazgatója. Megbeszéltük vele, hogy a Hangya kap tőlem deszkát kiutalás nélkül. Ugyanakkor a Hangya fölpakol nekem is nagybani áron élelmiszert a ruszinjaimnak. Tehát nálam olcsóbb volt, mint Budapesten akár a szalámi, akár bármi, mert csak kiskereskedői ár volt rajta, olcsón tudtam adni. Úgyhogy hozzám jöttek föl vásárolni 200 km-es körzetből az emberek. A Hangyának nagyszerűen ment az egész üzlet, de nem mondtam, hogy Hangya, hanem erdei ellátónak neveztük el. Ez szabálytalan volt, a Partos okvetetlenkedett, de akkor már írtam Molcsányi Gábornak, és szankcionálták. Lejött Pestről egy úr, főosztályvezető volt, és megmondta, hogy szabálytalan ugyan, csóválta a fejét, de ő nem látott semmit, csináljam tovább. Ez volt a régi kincstári szemlélet, hogy nem merték ők sem meggátolni azt, hogy ha az ember ésszerű dolgot csinált, még ha törvényellenes is volt. Például két hektár volt az erdőőrök földilletménye, de húsz meg harminc hektárt kaptak, mert a Bácskában meg lehetett 2 hektárból finoman élni, de ott Szinevéren, a kősziklák között két hektáron nőtt csak fű. Úgyhogy az erdőőreim nagyon



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyarapodtak, mert húsz-harminc hektárt adtam. De ebből se lett semmi baj, mert amikor a Hangyát vizsgálták, ezt is látták, megmutattam nekik, hogy pontosan annyit keresnek ők is, mint a bácskai erdőőrök. Aki mostohább körülmények között dolgozik, mért ne kapna kompenzálást? Ezeket aztán nem nagyon szerették a minisztériumban az öregurak, de beletörődtek, hogy ezzel a Szederjeivel nem nagyon érdemes veszekedni. Ezért szerettek engem a ruszinok, bármikor először odaérkeztem a kocsival, bementem az irodába. Mire visszamentem a csomagomat megnézni, akkor már ellopta az ott álló három vagy négy ún. kíró, akik munkafelügyelők voltak. Művészien tudtak lopni. Mikor már megismertek, attól kezdve nekem tárva volt mindenem, soha senki semmit el nem lopott. Mert olyan jó viszonyba voltam velük. Népünnepélyeket csináltam, mindenfélét összevettünk, bugylibicskától kezdve, volt zsákbafutás, lepényevés, ezek gyerekes emberek voltak, berúgattam őket amikor szabad volt inni. A munkahelyen nem nagyon volt szabad inni, viszont megtanultak olyanokat enni, amit még sose ettek. Mert olyan ételeket hoztak a Hangyából, amit még nem ismertek. Ott nem termett, csak a káposzta meg a zab. Szerencsétlenek nem ismerték a főzelékeket. Krumpli még termett, de más főzeléknövény nem. A ruszinok nem akarták megenni azt, amit én főzettem nekik, ízlett nekik, de nemették, rosszul lettek. Borsót hozattam. Mivel ott minden vizes volt, mindent le kellett ereszteni csöveken, a házam alatt is meg az irodám alatt is, mert nagy volt a talajvíz. Egyszer látom, hogy a mély árkokból valami zöld jött ki tavasszal. Gondoltam megnézem, mi a fene az, mondom a gyakornoknak, ugorjon el, hozzon belőle. A gyakornok később párttitkár lett, Puskásnak hívták a MÁLLERD-ben. Nagyon rendes fiú volt. Mondom ugorj le, Feri. Leugrott, és ott minden, paszuly és borsó volt, amit a ruszinoknak muszáj volt megvenni, mert azt mondtam, hogy ha vesz egy liter pálinkát, akkor vesz hozzá egy kiló borsót. És mivel a borsót nem akarták enni, csak amit ott náluk főztek, kilyukasztották a zacskót, és mikor átmentek az úton, leeresztették az árokba. Nagyon tetszett nekik, ahogy az csörögve leesett. A ruszin játékos nép. Vagy egy mázsa borsó ott volt az árkokban. Attól fogva aztán a szemem előtt kellett nekik megenni, míg végül meg nem szerették, és normális ételeket nem kezdtek el enni. Attól fogva aztán jóban voltam velük. Azonkívül építettem nekik olyan házakat, amelyikben már emberi módon lehetett lakni. Nem együtt a jószágokkal, hanem külön volt nekik istálló, Az istállókban hidasokat



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

csináltunk, a trágyát összeszedtük, és így nagyszerű füves rétjeink voltak. Egyszerűen a ruszinokat kezdtük kulturálni. Aztán tánccsoportokat szerveztünk, ami most már természetesnek tűnik, de akkor ez szokatlan dolog volt. Nagyszerűen segítettek ebben az úgynevezett határvadászok. Szerencsére mindig olyan tiszteket kaptam, olyan parancsnokokat, akik unalmukban ebben a munkában nemcsak hogy részt vettek, hanem sokszor ők találták ki a dolgokat, és csinálták. És nagyon jól csinálták. Attól fogva a ruszinok nem disszidáltak tömegesen Oroszországba, mint régen, mikor katonának hívták őket. Bementek katonának, szó nélkül. Nem tudtam őket mindig fölmentetni, habár többnyire sikerült. Mert volt az ún. múvez. Ez műszaki alakulat volt, akik nem szolgáltak mint katonák, de katonai ellenőrzés alatt végezték a munkájukat. És ezek a múvezek... bizony, valljuk be, a tisztek között volt egy pár olyan, aki nem állt a hivatása magaslatán. Sokat ittak, és elég szélsőséges esetek fordultak elő, kikötötték meg nem tudom miket csináltak a legénységgel. A kormányzónak volt ott egy kastélya. Mikor jöttek a múvezek ellenőrizni, minden évben kétszer leitattam őket. Mindig több vendéget számoltunk el, mint amennyi volt, és így rettenetesen sok ital megmaradt. Illetve nem kellett többet elszámolni, csak ki kellett nyitni az üveget, és abban a pillanatban az már átalakult fogyóeszközzé, úgyhogy nem is itták meg. Így töménytelen ital volt mindig a vadászházakban. Ezek a tisztek beültek oda, ittak ott három napig, utána alig tudták aláírni a nevüket a jegyzőkönyvekben, de soha egyetlen ruszint tőlem el nem vittek. Visszatérve Szinevérre. Szinevérben is igyekeztem bevezetni mindazt, amit láttam kint a németeknél, amikor a világ legjobban kezelt területén voltam. Csak átalakítva a havasi miliőnek megfelelően. A környezeti tényezőknek. Olyan cserkészutakat csináltattam, lovas cserkészutakat, hogy mikor a Papen jött oda, mint a kormányzó vendége, akkor csak dicsérte. Ő nagy katona – kancellár volt Hitler előtt –, élelmes ember volt, próbálta Hitler túlkapásait kicsit visszafogni, de nem nagyon sikerült neki. A legkellemetlenebb helyeken volt. Az oroszok mindenáron el akarták pusztítani, például Konstantinápolyban egy bombát dobtak rá, de szerencséje volt, mert megsüketült, de csak az egyik fülére. Oda jött hozzám kipihenni magát, úgyhogy aztán vele is összeköttetésbe kerültem. Ő előre megmondta, hogy Hitlerék hol fogják Sztálingrádnál végül elveszteni a csatát. Mert az utánpótlást nem tudják fönntartani a partizánok miatt. A fia is ott ragadt Sztálingrádnál, mert nem tudta onnan kimente-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ni. Elég ép ésszel látta – mint nagyon sok német tábornok –, hogy itt a vesztükbe rohannak. De Hitlerrel meg az embereivel nem lehetett bírni. 1944-ben lejött oda vadászni az akkori miniszterelnök, Kállay. Kállayt ismertük, mert mint említettem az elején, hogy mikor a románok kidobtak bennünket, akkor a Nyírségbe kerültünk, ott van most is a Kállayak nagykállói birtoka, az ősi fészek. Apámmal jó viszonyban volt Kállay, tehát nem mint miniszterelnök jött hozzám, hanem mint a barátja fiához, és azt mondta nekem, hogy fiam, te innen eljössz, mert előbb-utóbb jönnek az oroszok. Ő ezt megmondta, jóval Sztálingrád előtt. Próbált az angolokkal is szót érteni, de tudjuk, ezek a fúzionálások egyáltalán nem sikerültek. De Kállay elérte, hogy mielőtt az oroszok bejöttek, azelőtt már engem elhelyeztek Szinbe. Mégpedig úgy helyeztek oda, hogy Szinbe nem sikerült Nemeskérynek a medve-betelepítés. Kiváló vadász volt, aki rengeteg telepítést végzett Magyarországon. Muflont telepített, bölényt telepített. De nem sikerült a medvetelepítés, ugyanis olyan medvéket hoztak oda, amelyek már voltak állatkertben vagy cirkuszban, és az embertől nem féltek. Ezeket a medvéket nem lehetett kiereszteni, mert nekimentek az ottani lakosságnak, és sokszor kitörtek a bekerített területről, és nagyon sok kárt csináltak Szin környékén. Betörtek a falvakba, bementek a méhesbe, vagy pedig a disznóólban megölték a disznót. Úgyhogy odahelyeztek, hogy csináljak valamit a medvékkel, hogy rendszabályozzuk meg. Megbeszéltük a Nemeskéryvel, hogy a szaporulatot fogjuk kiengedni, őket már nem ketrecben neveljük, hanem kint az erdőn, és amikor már önállósítani tudják magukat, akkor a mezőségre telepítjük ki őket. Gyümölcstől kezdve makkot, mindent fogunk nekik adni, és rászoktatjuk a természetes életre, és így nagyszerűen sikerült a medvetelepítés. Ha a háború nem jön közbe, Szinben gyönyörű, nagy állomány lett volna. Akkor ugyanis a Felvidék visszacsatolódott Magyarországhoz, és akkor az egész vadászterület ide került.

Elérkeztünk kb. 1945-ig. Mikor aztán jött az összeomlás. A nyilasok elől nekem menekülni kellett, mert nem tettem nekik esküt, és az a humoros helyzet állt fönn, hogy míg engem a minisztériumban kineveztek a vadászat vezetőjének, mint szakembert – én erről mit sem tudtam, mert Miskolc felé akkoriban már nem járt posta –, ugyanakkor köröztek, mint akit föl kellett koncolni, mert nem tettem esküt a nyilasoknak. Az egész eskü-dolog elmondom, hogy volt. Egy délután az irodába voltam, mert beszaladtam aláírni a sürgős dolgokat, amikor bejön



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

két nagyon furcsa kinézetű pasas, sapkával a fejükön, nyakukba két ilyen „davajgitár", géppisztoly, és azt mondták, hogy jöttek, és esküdjek fel nekik. Mondom, én maguknak? Rossz álom volt ez a két strici, aki engem akar esketni. Kihúztam a fiókomat, volt benne egy kis revolver, azt elővettem, rájuk fogtam és kizavartam őket. Elszaladtak a csendőrségre, és azok telefonáltak, hogy főnök, tessék vigyázni, mert ezek Miskolcra telefonáltak erősítésért. Mert nemcsak a főerdész úr dobta ki őket, hanem a főorvos úr is meg a főjegyző úr is. Tehát nekik föl kellett volna bennünket esketni, és utána nekünk meg a személyzetet kellett volna fölesketni. Az esküszegés akkor fölkoncolással járt, ami minden plakáton rajta volt. Úgyhogy nekem nem lehetett mit csinálni, mint a pár hete született kislányomat és a feleségemet fölpakoltam egy kocsira, odatettem egy gyereket, akinek az apja erdőőr volt, Morvainak hívták, akit meg besoroztak az elhárító ütegbe, Hunyadi páncélosnak, és a frontra akarták vinni. Soha életébe nem volt katona persze, s az apja kérte, hogy vigyem el. Csináltattam neki gyorsan hamis papírokat, és kocsival elindultam, elkocsikáztunk egészen Győrig. Persze rettentő kalandos és hosszadalmas út volt, mert útközben robbanások voltak, de azt mondhatom, hogy közben, a németek is viszszavonulóban voltak, mindenütt maximálisan segítettek a kisgyerek miatt. A feleségemet sajnálták, meg a gyereket. A feleségemék mindig előre mentek, mi meg utána, mert még egy kocsit hoztunk, amiben zabot szállítottunk. Zabteát csináltunk a gyereknek, tej mellé azt adtunk neki, meg a lovaknak a zabot. És akkor eljöttünk egészen Győrig, ott hajóra szálltunk, és ki akartunk menni az erdélyi meg a máramarosi menekültekkel, ahol most csinálják a gátat, Győr fölött, Magyaróvár környékére akartunk menni, és ott akartuk megúszni az egész háborút. A terv nagyon szép volt, csak a németek egy éjszaka, amikor már nagyon szorult a kapca, az összes hajót, így a mi uszályainkat is elvontatták, és arra ébredtünk fel egy reggel, hogy Bécs elővárosában vagyunk. Szerencsére Bécsben volt az egyik unokatestvérem, és így beadhattuk a gyereket egy kórházba, mi pedig rögtön munkát vállaltunk. Tirolban kaptam munkát, Munden mellett. Volt ott egy kolléga, Máy Ottó, aki már előre ment, ő fűrésztelepes ember volt, de nem értett a fatermeléshez. És azért hívott le engem, hogy vigyem le ezt a társaságot a hajóról, csináljuk a termelést, mert a német erdészeti személyzetet behívták katonának, és így meg tudjuk úszni a katonaságot. Nagyon szép volt a terv, de a történelem ezt meggátolta. Azért, mert gondolkodtam, hogy



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

levigyem-e oda a családokat, merjem-e levinni, tudniillik a hegyben volt egy német hadianyaggyár, amiben hadifoglyok voltak. Gondoltam, ha ez a töméntelen hadifogoly, nem tudom hány ezer, kiözönlik onnan, mint ahogy később kiözönlött, azok mindenkit agyonvernek. És úgy is történt, a környéken rettentő vérengzést csináltak. Így aztán addig meditáltunk, míg közben elfoglalták az oroszok azt a részt, mi pedig amerikai megszállás alá kerültünk. Aztán hírt kaptam, hogy jöjjek gyorsan haza, mert itt szükség van mindenkire, így hazajöttünk a többiekkel együtt. Itt akkor volt a választás. Fölényes győzelemmel nyertünk, a kommunistákat leszavaztuk a sárga földig.

*Tekintettel arra, hogy olyan időszakhoz érkeztünk, ami már teljesen más világ lesz, mint az eddigi életed, mielőtt ebbe az időszakba belefognánk, két dolgot szeretnék megkérdezni, amivel eléggé visszább kanyarodok. Említetted annak idején azt az úgynevezett listázást, amire rövidesen azt hiszem majd egy másik aspektusból újra kitérünk. Hogy volt ez a listázás, mi volt ennek a lényege?*

Ennek az volt a lényege, hogy bizonyos mennyiségű vizsgát le kellett tenni, mert ha nem tetted le a vizsgákat, ha két év után nem volt meg az első szigorlatod, akkor harmadik évben nem tudtál beiratkozni csak feltételesen, és ha az első félévben nem lett meg a szigorlat, akkor elveszett az az éved, és újra kellett vizsgáznod, a szigorlatot letenni, és így egy év kiesett a tanulmányaidból. Tehát nem mentél második után a harmadikba, hanem egy évig csak vizsgáztál. Ez volt a listázás.

*Említetted, hogy édesapád is erdőmérnök volt. Feltételezhetően Selmecbányán.*

Selmecbányán. Molcsányi Gábor apjával, és Krippel Móriccal.

*Emlékszel-e az ő elbeszéléséből a selmeci dolgokra?*

Mesélni mesélt, de ezekről nem tudok túl sokat. Sokkal jobbak vannak talán az öregek között, akik vissza tudnak emlékezni. Selmecről túl sokat nem tudok mondani. Kedélyesen éltek és nagyszerű tanáraik voltak, azt tudom, mert még én is élveztem azokat, Róthot, Sébor Jánost, Vági Istvánt, ezek kitűnő emberek voltak, még akkor is, ha nehezen értette őket az ember. Nehéz volt megérteni például, hogy matek-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ból elvágott hatszor a Valek, mert nem tudom, valamit csináltam, puskát adtam valakinek, vagy más ilyesmi etikai hibát. 10 pengő volt egy vizsga, nem volt olyan nagy dolog, lehetett harmincszor is vizsgázni, csak a 10 pengőt le kellett tenni. Megmondta a Valek, hogy fog maga hozzám járni egy darabig. Mentem is. De azért nagyon jóban voltam velük. A Séborral is baráti viszonyban voltam, de azért elvágott vidáman. Mert olyat csináltam, ami az ő etikai felfogása szerint büntetést érdemelt. Nem jártam órára például. A régi tanárokkal nagyon jó kontaktusunk volt. A Fehér Danival, akivel nagyon sokat, hogy úgy mondjam „kitoltunk", nagyon sok viccet megeresztettünk. Verset is írtam, mert szerkesztője voltam a Ruzsinszky mellett a Genternek, az iskolai vicclapnak, és ott Bányász névvel írtuk alá, amikor az erdész professzort csúfoltuk, és Erdész néven írtuk alá, mikor a bányász professzorokat csúfoltuk. A Daniról írtam, megtudta, az is elvágott. 60 pengőbe került, mert ott is hatszor kellett vizsgáznom. No, a Daninál emlékszem, hogy egy hallgató, akit elbuktatott hétszer, nyolcszor, dühében agyonlőtte a Dani egyik tekenősét, aki nagyon szerette a tóban ezt az állatot. Akkor írtam neki a radványi sötét erdő mintájára, „a botanikus kerti tónak a partján halva találtak egy tekenőst. Íme bizonyság Isten előtt, gyilkos hallgató ölte meg őt" stb. Dani ezt megtudta, elintézett engem elég alaposan. De ezek kedélyes dolgok voltak, és nagyon nagy szeretettel emlékszem ma is rájuk. Az öreg Róth-tal, akivel atyai barátságban voltunk, a háború után is járt nálunk sokszor, együtt jártunk ki hajnalban szalonkázni a Muckra. Természetes, hogy olyan kapcsolat alakult ki a hallgató és a tanár között, ami mondhatom, baráti kapcsolat volt. De ismétlem, nem zavarta meg, hogy el ne buktasson. Az teljesen más volt. Az etika, az akkori gondolkodásmód egész más volt. Emlékszem, egy kollégám valami szabálytalanságot csinált, és ezért nem fogtunk vele kezet. Egészen addig, míg nem volt meg a fegyelmije, és az el nem döntötte a dolgot. A mostani erkölcsök egész mások, mint az akkoriak.

*Elérkeztünk 1945-höz, a nagy világégésnek vége. Innen hogy történt?*

Innen úgy történt, hogy mikor még Ausztriában voltam, mert a gyerek beteg lett, üzenetet kaptam hazulról, hogy jöjjek haza, mert rendbe kell tenni, meg kell szervezni sok mindent, és ész nélkül, az első lehetőséggel hazajöttünk. Itthon rögtön kineveztek a minisztériumba az-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zal, hogy szervezzem meg a vadgazdálkodást, akkor még az erdészet kebelén belül. Ugyanakkor a fővárosa vezetője volt Vas Zoltán, ő pedig, Budapest húsellátásával küszködött. Megpróbálta azt, hogy a vadhúsellátással javítsunk a helyzeten. Kérdezte, mennyi húst tudok én garantálni neki. Megbeszéltük azt, hogy bizonyos föltételekkel, mert én sehogyse akartam elvállalni ezt a hús részét a dolognak, hogy bizonyos föltételekkel elvállalom. Mert láttam, hogy ezt valakinek meg kell csinálnia. És ha szakember csinálja, az sose csinálhat olyan kárt, nem lesz belőle akkora baj, mint ha egy pártembert tesznek majd oda Vas Zoltánék. Mert ez volt a veszedelem akkor. Ugyanakkor az erdészet vonalán a Barlai kezdett mozogni a kincstári szemléletével, ami békeidőben kitűnő szemlélet volt, de nem volt gyakorlatias. Eléggé eltávolodtak a gyakorlattól ezek az urak, akik fenn voltak a minisztériumban, és túl kényelmesen csinálták a dolgokat, Barlai pedig egy kitűnő gazdasági szakember volt. A Felvidéken Latoricának volt a vezére, és ő megtanulta erdőmérnök létére a közgazdasági szemléletet. A régi Erdészeti Lapokból ahogy nézegette, visszaemlékezett arra, hogy írtam egy szinevéri négyéves tervet az erdőgondnokságnak akkor, mikor a tervgazdálkodás abszolút furcsa dolog volt. De egészen labilis, primitív módon, minden szakkönyv nélkül. Tehát nem úgy, hogy nekem előképzettségem lett volna, csak ahogy paraszti ésszel elképzeltem, hogy lehet csinálni. Barlai szólt, hogy nem volna-e kedvem vele dolgozni olyan formában, hogy először próbáljuk az erdőt menteni, utána pedig a vadgazdálkodást csinálnám én egyedül. Addig az erdő ügyeiben is részt vennék. Így kerültem én négyféle úton Pestre. A politikai út volt a húsbiztosítás. Itt rögtön a Kisgazda Párt – amely akkoriban a legerősebb volt – részt vett ebben a húsellátásban, és a kisgazdák közül villámgyorsan, a vadászatok révén, megismertem Nagy Ferencet, Tildit és így tovább. A parasztok közül Farkas Ferencet stb. A kommunisták közül pedig még nem ismertem senkit. De nem is volt lényeges, mert a kommunista akkor még nagyon gyenge volt ahhoz, hogy bele tudjon szólni erdészeti vagy húsellátási dolgokba, igyekeztek bár, de nem volt még elég erejük. Nagy Ferencék ugyanakkor nemcsak ezt akarták velem csináltatni, hanem megkérdezte Nagy Ferenc, hogy hogy lehetne megcsinálni, hogy ők Titóval kapcsolatba jöjjenek, hogy erről ne tudjon senki. Hogy megtudnám-e én ezt megszervezni nekik, mivel én ismerem az erdőket és a vadgazdálkodást a jugó határon is. Kijelöltem nekik Tompa-Kelebiát, ami Szegedtől nem messze



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

volt, onnan van átkelőhely most is Jugoszlávia felé. Átjöhetnének Titóék úgy, hogy nem nagyon vennék észre, és itt megbeszélhetnék. Nemzeti dolgot próbálnának csinálni Magyarországon, tehát nem kommunizmus volna, hanem Titóval együttműködve próbálnának az oroszoktól lazulni. Le is mentünk. Először lejött Nagy Ferenc, aki tudott szlovén, horvát vagy szerb nyelven, mindenesetre ezeket értette. Ott volt Bárányos, a földművelésügyi miniszter, akit ismertem még a háború összeomlása előtti időkből, akkor volt államtitkár és később miniszter lett a kisgazdák részéről. Azt hiszem a Parasztpárt részéről Farkas Feri volt lenn. Ő egy erdélyi ember, bankigazgató volt akkor. Pénzelte a Parasztpártot, mert úgy képzelte megváltja a világot a Parasztpárt segítségével. Lementünk, és tárgyaltunk a jugókkal. Én nem tárgyaltam politikai dolgokat, csak előkészítettem, de akarva, nem akarva, részt vettem benne. Addig mentek a tárgyalások, hogy Tito maga akart közvetlenül Nagy Ferenccel tárgyalni. A hiba ott történt, hogy valamelyik jóindulatú ember, nem tudom ki volt már, de a kommunistákat is be akarta vonni a dologba, akiket ő jó kommunistának gondolt, aki a magyar érdekeket előbbre helyezi az akkori internacionalista szemlélettel szemben. Valakit értesítettek, és leküldték a kommunisták részéről Farkas Mihályt. Hát Farkas Mihály minden volt, csak nem magyar ember, későbbi vitézkedéséből aztán ki is tűnt, mert rengeteg embert tüntetett el, és rögtön látszott, hogy ezeknek nem fog tetszeni, hogy Titóval tárgyalnak. Úgy is volt, Nagy Ferencnek disszidálni kellett, mert elfogatás előtt volt, később a Tildyt kapták el. A szocdemes Bánnak menekülni kellett, aztán Kéthly Annának is, és így tovább. Úgyhogy az egyik Tito-féle terv felbomlott, és akkor az az időszak következett, hogy Titóból láncos kutya lett. Szerencsére elég kis hal voltam ahhoz, hogy velem foglalkozzanak a Farkasék meg a többiek. Azonkívül rájöttek, hogy a vadászat az egy nagyszerű dolog, és kiókumlálták valahonnan, hogy annak idején Lenin is vadászott, Rákosi is, meg az egész kommunista párt. Mivel vadászni kezdtek, akarva nem akarva a vadászatot én csináltam, tehát hozzám jöttek, én bíráltam az agancsaikat, tanítgattam őket a megfelelő vadászerkölcsre, nem sok sikerrel, de valamennyire. Például Rákosi sohase csinált szabálytalanságot. Jellemző a következő történet. Berecz Péter barátom – aki ornitológus volt, később egyetemi tanár Szegeden – javaslatára a Fehértónál rezervátumot jelöltem ki. Ugyanakkor lent volt Rákosi Mátyás is, persze tudtomon kívül. Az ottani vezetőség akart neki kedvezni, és ki-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hozták a Fehér-tóhoz, hogy kacsázzon. Rákosi akkor oda is jött, őt már ismertem a tárgyalásokról, a húsellátással kapcsolatban, oda is jött, és kérdezte, hogy mit szabad itt lőni? Mondom most még szabad, de egy hét múlva már nem, mert rezervátum lesz, megmutattam neki, hogy milyen a tőkés kacsa gácsérja, azt megismeri, azt lőheti. Tízezer számra volt ott kacsa, mert a telelőtavakra a kacsák bejöttek, miután más vizek már be voltak fagyva. Rákosit beültették az elvtársai a tóba egy kútgyűrűbe, el volt kasírozva náddal, a megfigyeléseket mi onnan végeztük, ott ül Rákosi. Egy óra, két óra, három óra, lövés nem történt. A Hangya volt igazgatója, Mérai volt az ottani vadászfelügyelőm. Mondom Mukulunak, mert nagyon kövér ember volt, és a Kittenberger Kálmán nevezte őt Mukulunak, eridj és nézd meg Rákosi bátyádat, mi a fenét csinál? Láttuk, hogy él, mert a feje kint volt a kútgyűrűből. Becsónakozik hozzá, és kérdi, hogy miért nem lő? Hát azért, mert elfelejtette, hogy néz ki a tőkés kacsa gácsérja, nem mert lőni, mert majd én szemrehányást teszek neki. Ha ez lett volna végig, és nem olyan simulékony, bár durvább kifejezést kellene használni, mert az elvtársaknak mindent megadtak és engedtek. Rákosi szabálytalanságot nem csinált vadászati téren. Azt, hogy mást mit csinált, az más lapra tartozik.

*Rákosi pajtással kapcsolatban, úgy tudom, hogy volt nektek vagy kedves feleségednek Gödöllőn egy afférja Rákosival.*

Gödöllőn Daniss János volt az erdőgondnok. Építeni akartak a parkba egy gyárat. Telefonált nekem, Ákos, ma kilőjük a nyulakat a parkból, nincs kedved kijönni? Mondom, dehogynem. Gyönyörű idő van, mondom a feleségemnek, menjünk ki. Ki is mentünk Gödöllőre. János pár cigánygyereket szerzett hajtónak. Ott üldögélünk az erdőgazdaság előtt egy kis padon, napsütésben, egyszer csak autók kanyarodnak oda, hatalmas, elfüggönyözött orosz, kocsik, és kiugrik az egyikből Donát, aki ügyvéd volt. A Nyírségről jól ismertem, mert államtitkár volt a földművelési minisztériumban, ő is ismert engem. Azt mondja, itt van az „öreg". Meglátott benneteket az autóból, és mondta, hogy olyan szép idő van, inkább nem menne haza, hanem sétálna az erdőben. Mit volt mit tennem, a feleségemmel fanyalogtam egy kicsit, nem Rákosival akartam én vadászni, hanem Daniss Jánossal, de hát nem volt mit csinálni. Az affér ott kezdődött, amikor azt mondta Rákosi, hogy ő majd viszi az autóján a feleségemet. Mondom,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ha Magdi végig autózik Rákosival Gödöllőn, engem le fognak köpni, mert tudják a hitvallásomat, és tudják az én érzéseimet. Azt fogják mondani, hogy ez egy kétszínű pasas, hiszen Rákosival autóztatja a feleségét. Megfogtam a feleségem karját, és húztam vissza, mikor Rákosi húzta befele. Huzakodtunk a feleséggel sokáig, mert Rákosi nagyon szívós volt, végül sikerült megmenteni, és mi Daniss János autóján mentünk ki, és meglőttük azt a pár nyulat, Rákosi is lőtt. Ott is volt egy affér megint, mert az egyik cigánygyerek a Rákosi által lelőtt fácánt egy villámgyors mozdulattal eltüntette az avarban. Én is láttam, hogy leesett. Mondja Rákosi, hogy ő meglőtte. Mondom, persze, hogy meglőtte. Odamegyünk, fácán nincs. Előveszem a gyereket, te jöttél itt, hol van a fácán? Mondja, nem tudja. Elfogyott a türelmem, mondom kapsz egy akkora taslit, hogy arról koldulsz. Erre a Rákosi azt mondja: Kérem, hogy tetszik így beszélni. Mondom így beszélek vele, másképp nem tudok, mert másképp nem tudom megijeszteni, kérni már kértem eleget. A gyerek erre aztán meg is mutatta, elő is hozta a fácánt, amit bedugott a bokorba. Rákosi kicsit hümmögött, hogy a néppel kicsit szigorúak vagyunk, de nem lett belőle komolyabb dolog. Még azon is „összevesztünk", hogy sok a gróf nálam. Tudniillik a helyzet az volt, hogy mikor elvállaltam ezt a pozíciót, és a húsellátásba való besegítést, akkor kikötöttem a következőket: az úgynevezett káderpolitikába nem szólnak bele, tehát azokat az embereket alkalmazom, akiket szakmailag kiválogatok. Egy millió akkori új forintértékű húst adok nekik, de a többi pénzt azt magam használhatom fel, és növelhetem a vadgazdasági személyzetet, a vadgazdálkodási felügyeleti kart stb., és ilyen kikötések voltak, de ezek belementek szó nélkül. Később ugyan azt mondta Vas Zoltán, hogy ha nem megy a húsellátás, én magát felakasztatom. De odáig szerencsére nem jutottunk el. Így aztán sikerült sok embernek helyet csinálni., Most eljutottam az embermentéshez és a politikához. Az volt a célunk, hogy minél több helyünk legyen, mert rengeteg ember volt állástalan. Az összes jószágigazgató, akik között nagyon sok rendes ember volt, az intézők közül nagyon sokan, az erdőmérnökök közül is. Elég sokat becsuktak, mint például Tóth Bódogot, aki a Mátrából jött oda, és így tovább. Ezeket az embereket el kellett helyezni. A következő módon csináltunk nekik helyeket. Kutatóállomást csináltunk – amiről természetesen be fogok majd számolni –, ahova ember kellett. Csináltunk később egy trófeabíráló bizottságot, ahol volt szintén egy pár hely. Tehát azo-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kat az embereket, akik ún. rossz káderek voltak, be tudtuk ide gyűjteni. Nem tudtak hozzányúlni, mert Vas Zoltán nem engedte a bántódásukat, mert azt mondtam, hogy csak ezekkel vállalom a feladatot, és viszem tovább a munkát. Úgyhogy pl. a központban hat arisztokrata volt, Széchenyi Zsigmond, Esterházy László, aki a magyar Védegylet elnöke volt, Teleki József, aki erdőmérnök diplomával is rendelkezett, Forgách Balázs, akinek az ükapja a muflont Magyarországra behozta, báró Turánszky, aki a halgazdasági részlegen volt elbújtatva. Bedolgozott ott még gróf Esterházy Jóska, aki iskolatársam volt Sopronban. Ő is erdőmérnök volt. Akkor aztán megjelent egy cikk. Fölolvasom. Ez 1947. november 20-án a Szabad Földben jelent meg „Ahol még most is nyüzsögnek a grófok – kíméletlen tisztogatás az erdőközpontban". – Így, ezzel a címmel. „Ha valamelyik állami erdőkerülő az erdőközpontban jár, feltétlenül dolga akad a vadászat főosztályvezetőjével, ő dönt az erdőőrök kinevezéséről, fegyverkezési engedélyekről...". Mondanom sem kell, ebből egy szó se igaz, ezt a rendőrség vagy a belügy csinálta. Nekem se volt fegyvertartási engedélyem. 1966-ban lett saját puskám, addig mindig kartonos puskával jártam, ami annak a hivatalnak a nevén volt, ahol vadásztunk, de saját puskám nem volt. Nemhogy döntöttünk volna, nekünk se adtak.

„Szobájában szarvasagancsok, kitömött rókák fogadják a látogatót. Az osztályvezető simulékony, mint kedvenc állata. Ha feláll, kabátja széjjelnyílik. Selyemingén hétágú koronát, grófi monogramot pillantunk meg, Semmi kétség, Széchenyi osztályvezető úr azonos gróf Széchenyi Zsigmonddal, a letűnt idők ünnepelt afrikai vadászával, Horthy-Gömbös kebelbarátjával. Uradalmainak, cselédjeinek számát nem ismerte. Életének felét afrikai vadászatokon töltötte, francia fürdőhelyeken szórta a cselédjeiből kipréselt pénzt."

Hát ő francia fürdőhelyeken sose volt, de Afrikában valóban sokszor volt, és kitűnő könyveket is írt, és mint állástalant és földönfutót, természetes, hogy fölvettem őt is, és nem is kellett neki mást csinálni, csak könyveket írni, amik később meg is jelentek. De írt ragyogó könyvet még hat ember, Fekete István, Csathó Kálmán, Zsindely Ferenc, Zsindely Endre, akkor Kittenberger Kálmán és így tovább. Ezek is mind ott el voltak bújtatva. Ezeknek mást nem kellett csinálni, csak könyvet írni. Nem voltak beosztva, a munkát végeztük mi, többiek, de ők ott el voltak szépen dugdosva, és tudtuk őket fizetni abból a pénzből, ami a húsellátás révén nekünk jutott. Folytatom tovább a cikket.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

„Nem káprázik a látogató szeme, ez az ember '49-ben is sétál az irodában, majd a telefonhoz lép, autót rendel, vadászatot rendez Miskolc közelében. Ha nincs autó, repülőgép is jó lesz, nincs hely, taxit kérek." Egy szó se igaz az egészből. Nem akarom az egészet folytatni, de még egy fejezetet felolvasok.

„Úgy áll ott a vadászati másik kerületben gróf Teleki Pál, Horthy egykori hűséges miniszterelnökének a fia..." – hát ebből sem volt igaz egy szó se, mert az unokaöccse volt Telekinek, az öngyilkossá lett miniszterelnöknek, a Teleki Jóska, aki szintén kollégánk volt, mert erdőmérnökit végzett Sopronban. A Széchenyi Zsiga francia fürdőbe sose járt, de vadászni igen, az kétségtelen.

*És kinek a szignója van a cikk alatt?*

A cikk alatt Bánk Tibor neve olvasható. De az egész Szabad Földnek a vezetője és főszerkesztője Fehér Lajos, aki szintén nagyon nagy vadászember. Amikor ez megjelent, ő vidéken volt. Mikor hazajött, első útja hozzánk vezetett, mert félt, hogy nem tud többet vadászni, mert nem engedélyezik neki, ha ilyen cikk jelent meg ellenünk. Odajött, és csapkodta a kucsmát – mert kucsmában volt –, csapkodta a földhöz és megtiporta az íróasztalom előtt, mondtam neki, hiába tiprod a kucsmát, ez megjelent. Erre ő kirúgta az újságírót. Úgyhogy hamarabb repült ez a Bánk Tibor, aki megjelentette ezt a cikket, mint ahogy minket kirúgtak. Mert minket is kirúgtak utána, az egész transzportot. De a kirúgás nem volt fájdalmas, mert akkor átmentünk más égisz alá. Az egyik kutatónak, a másik természetvédőnek, meg mindenfélének. A cégtáblát folyton cserélgettük, úgyhogy tulajdonképpen a „B"-listázást kevesen érezték meg, kivéve a kitelepítetteket. Azokon nem tudtunk segíteni. Például Széchenyit is kitelepítették. Azt nem tudtuk megakadályozni. Zsindelyt kitelepítették. És így tovább. A kitelepítés olyan gyorsan jött, hogy nem tudtunk preventív védekezni. Mert lehetett volna, ha ezeket a listákat odaadtuk volna Vas Zoltánnak, ő volt olyan nagy ember, hogy meg tudta volna csinálni, de visszahozni őket, arra már nem volt hajlandó. És utána már mi magunk is gyenge lábakon álltunk. Tehát ez volt az a bizonyos embermentési akció.

Utána jött az erdőmentés. Miért kellett menteni az erdőt? Azon egyszerű oknál fogva, mert nagyon sok kárvallott ember volt, akit meghurcoltak, elvittek Auschwitzba, és ezeket az állam pénzzel nem tudta kár-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

talanítani, kifizetni. Úgynevezett vágásokat adtak nekik. Azt jelentette, hogy aki soha életében az erdőhöz nem konyított, nem is foglalkozott vele, kapott egy területrészt, mondjuk teszem azt Visegrádon. Odament és kivágta a fát, eladta, úgyhogy ebből lett kártalanítva. A fakereskedők dollárért adták 45-ben a fát annak, akinek dollárja volt, mert rettenetes faszükséglet, fahiány volt Budapesten. Úgy nézett ki, hogy az erdőket le fogják tarolni ezek az emberek. Ezt kellett megakadályozni. Az erdőt kellett megmenteni. Barlainak az volt az ötlete, hogy csinál egy állami erdőgazdasági üzemet. Összeszedte azokat az embereket, többek között engem is, akikre ő számított, akikről gondolta, hogy nem kincstári gondolkozásúak. Mert a kincstári emberek, például Fejes József, aki kitűnő szakember volt, nagy tudású, de a kincstári szemlélettől nem tudott szabadulni. Tehát nem tudtak egy fakereskedővel úgy tárgyalni, mint a Barlai. Nagy Zoltán, Pásztori Ödön például kitűnő ember volt, Hajdú János, Fehérdi Lajos, Tordai Ervin stb. Ezek nagyon jó emberek voltak, de egész más szemléletük volt, mint a Barlainak. Ő gazdaságilag is alátámasztotta, hogy az erdészet megmentése az ország érdeke. Ez sikerült is neki Nagy Ferenccel és a többi kisgazdával, akik kezdetben hatékonyan tudtak ellenállni a kommunizmusnak és a nagy erdőosztásnak. Sikerült megegyezni Donát Ferenc államtitkárral, aki a földművelésügyi minisztérium államtitkára volt, megértette, mert végeredményben ő is magyar gondolkodású volt, és amiben tudott, ő is segített nekünk az erdőmentésben. Így alakult meg a MÁLLERD.

A MÁLLERD-től eljöttem, illetve ottmaradtam, csak a vadgazdálkodással foglalkoztam. De mielőtt még erről beszélnék, egy-két epizódot mondok, hogy milyen nehéz volt ez az erdőmentés. Mert megtörtént, hogy bejött a fakereskedő, hozta a kiutalást az ő „jussához". Aki nem adta ki, ráfizetett, mert az hozott magával egy rendőrt, egy komáját, aki rögtön bilincsbe verte és el is vitte az ügyintézőt. Aztán vagy előjött, vagy nem, vagy egy nap összeverve vagy egy hét múlva, vagy soha nem került elő. Így vittek el sok embert. Akit elvittek, nagyon nehéz volt visszahozni. Engem is bevittek, de nem volt probléma, mert az osztályomat úgy állítottam össze, hogy nemcsak grófok voltak ott, mint a cikk írja, hanem minden párt főkolomposának a fiai is ott voltak. Ott volt például a kis Tildy. Ő volt a MÁLLERD elnöke. Azt is elmondom, hogy hogy került oda.

Barlai azt mondta, hogy a MÁLLERD elnökének egy olyan politikusnak kell lenni, akit az egész országban tisztelnek és elismernek a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kommunisták is. Így került sor a kis Tildyre. Az apja sehogy se akart belemenni. Egy foglyászáson itt Visegrád mellett, már jó hangulat volt, mondtam Vas Zoltánnak, hogy nagyszerű gondolatom van. Kellene nekünk egy ember, aki összefogná az erdőket, és az erdő fosztását meg tudná akadályozni. Mi maximálisan segítenénk neki mint szakemberek. Így lett a kis Tildyből a MÁLLERD elnöke. Így a kommunisták nem tudták az ő emberüket odatenni. Mert akkor az lett volna a tragédia, ha felosztják és levágják az erdőt, nemcsak a vágáskorút, hanem a fiatal erdőt is. Ez nem ment azért egészen simán.

A MÁLLERD megalapításáról tudni kell a következőket. Barlai vezetésével megcsináltuk a tervet. Beledolgozott nagyon sokat Magyar János Sopronból, akit javasoltam Barlainak, hogy hozza magához, mert értelmes ember. Meg is fogadta, föl is hozta, és neki dolgozott ő is. Átadtam a tervet Szily Márton és Bidermann képviselőnek, akik a kisgazdákat képviselték, és az országházban el tudták fogadtatni ezt. A miniszter titkára Szörffy György, aki szintén vadászember volt, ő is támogatta. Ez a terv mindenkinek tetszett, el is fogadták, így aztán kialakult a MÁLLERD, meg lehetett szervezni. A MÁLLERD már mentes volt a kincstári szemlélettől, illetve a minisztériumi, akkori régi szemlélettől, habár volt egy csomó ember, akit onnan át kellett venni, ez természetes dolog volt. Így például az erdőművelési felügyeletet csinálta Nagy Zoltán, régi miniszteri tanácsos. Aztán a birtokpolitikai részt, az erdőrendezési részt csinálta Fejes József, aki régi ember volt. A személyzeti részt csinálta Torday Ervin, a műszaki részt Bartha Lajos, a kereskedelmi részt Barlai egyik embere, a Rochlitz. Tehát keverve voltak a dolgok, és a Barlai stáb zöme már Barlai szemléletével csinálta az egészet. Az volt még az érdekes, hogy annak idején, mivel négy fő párt volt, a kisgazda párt, a kommunista párt, a szocdem párt, a Barankovits párt meg mit tudom én micsoda. Ha egyvalakit fölvett az ember a párt emberei közül, akkor rögtön jelentkezett a többi párt is. Képtelenség volt egy ilyen hatalmas tömeg ember elhelyezni. Barlai találta ki, hogy mivel muszáj ezeket az embereket fölvenni, azt fogjuk csinálni, hogy ne állítsák le az üzem gépezetét azzal, hogy túl sokan vannak, csinálunk egy ún. „B", azaz „blőd" részt, azaz egy buta részt. Nekik azt mondtuk, hogy az „A" az üzem, a „B" vagytok ti, ahol a főosztályoknak adtunk nagyon szép neveket, és ebbe helyeztük el az olyan szocdemek meg a többiek által küldött embereket, akiket nem tudtunk használni. Ezek egy-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

más közt levelezték, az osztály-főosztály, de a leveleik közül egy sem ment ki, mert Barlai titkárság leállította. Ez nagyon jól ment, úgyannyira, hogy mikor ez kiderült, Rákosi Mátyás azt mondta, Barlainak, hogy ennél jobbat ő el sem tudott volna képzelni, adjuk át az ötletet és megcsinálja, mert neki is van egy csomó hülyéje, akiket valahova el kell tenni. Tehát még ők is belátták azt, hogy sok emberrel nem lehet dolgozni, csak egy mozgékony társasággal. Na most a MÁLLERD úgy ahogy ment, mivel a kis Tildy Zoltán, aki a vezetője, elnöke volt, sikeresen védte velünk együtt az erdőt. De nem tudtuk megakadályozni, hogy többeket ne vigyenek el börtönbe. Például Mestyanek István, Kovács József, Huszár Károly, Blickhardt József, Tóth Bódog stb. Ezeket a kollégákat kivitték tőlünk. Na most az előbb belekezdtem abba, hogy én nemcsak grófokat alkalmaztam, hanem a pártok főembereit is. Így például Dobinak, aki köztársasági elnök volt, a fia, nálam volt vadászati felügyelő. Takácsnak, aki a második ember volt a szocdemeknél, ott volt nálunk a fia. Nem akarom mindegyiket sorolni. Amikor valami probléma volt, akkor ezek a gyerekek azonnal telefonáltak a papának, hogy viszik az Ákos bácsit, az voltam én, és mire az ÁVH-ra értem, többnyire már ott is volt a telefon, hogy nem szabad ütni, és kihallgatást is csak röviden. A kihallgatás közben odaértek a telefonok. Bevittek többször az ávóra, különböző okok miatt, többnyire azért, hogy miért alkalmaztam ezeket az embereket, akik ún. deklasszált elemek voltak, és ez volt az egyik legnagyobb bűnöm. Fekete Istvánért ott csücsültem egy egész délelőtt, de akkor is velem volt a kis Dobi, aki beverekedte magát velem együtt az ávóra, ez 48-ban volt, ő jött velem. Az ávós nem akarta beereszteni, de addig veszekedett, míg igazolta magát, hogy ő az elnök fia. Olyan cirkuszt rendezett az ávón, hogy az ávósok udvariasak lettek, hogy székre ültettek, pedig ott püfölték a sok szerencsétlent a szemünk láttára, akik ott voltak kihallgatáson, de hozzám nem nyúltak. A kihallgatás igazán olyan körülmények között folyt le, hogy nem panaszkodhattam, mert sose ütöttek. Többször vittek, és ki is eresztettek, mert a Dobival együtt kijöttünk. A köztársasági elnök exponálta magát. Ha kellett, exponálta magát az államtitkár, Donát Ferenc is. Ezek az emberek mindig kihúztak. A legtöbbet csinált Horváth Márton, az volt azt hiszem a pártban a harmadik legnagyobb ember, nagy vadász volt ő is. Ő akasztófa alól mentette meg Nagy Endrét a vadászati felügyelőt. Úgy volt, hogy akasztják, mert statárium volt. És az



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

akasztófa alól egy telefonnal kihozta. Nagyon nagy erőt képviseltünk, a főemberek fiai révén. Tehát a MÁLLERD-nek is tudtunk segíteni, és a vadgazdálkodásnak is tudtunk segíteni.

*Az igazi oldalad a vadgazdálkodás volt.*

A vadgazdálkodásról szeretnék részletesebb képet adni. Azért érdekes ez, mert világviszonylatban először csináltak ilyen nagy vadgazdaságokat, mint amilyeneket mi csináltunk, és ezt átvették a szomszédos államok is. Mert régebben egész kis vadászterületek voltak. Ha jól emlékszem, 200 holdas vagy 600 holdas területek, az ún. községi, közbirtokosi területek, és ezeket nem tudta az állam ellenőrizni. Mert a csendőrség, a jegyző képtelen volt ellenőrizni, mert többnyire ő is benne volt a vadgazdaságban, így aztán kilőtték a vadat. Úgyhogy Magyarországon a vadgazdálkodás az összeomlásig egyes helyeken, a nagy uradalmakban kitűnően ment, más helyeken pedig siralmas volt az állomány. Például Pusztateren, Nagyecsed, Vállaj, Mérk községek határánál a községhatártól a községi terület felé teljesen üres volt. Nem volt egy darab őz sem, azon egyszerű oknál fogva, mert a gazdálkodók amikor kijöttek szántani vagy boronálni, vagy más mezőgazdasági munkát végezni, hozták eldugva a puskát is, és ha arra jött egy nyúl, tilalmi idő ide vagy oda, lelőtték, beletették a kocsiba, hazavitték, szépen megették. A másik oldalon meg nyüzsgött a vadtól a Károlyi birtok, ahol szegény édesapám dirigált. Ott rendszeres vadgazdálkodás folyt. Na most ezért volt az, hogy régen Magyarországon 60 ezer őz volt, később lehetett tartani 300 ezret, mert nem voltak a területek kihasználva. Az Alföldön például Szolnok meg Szeged környékén, akármilyen furcsán hangzik, nem ismerték az őzet. Úgy ki volt irtva. A tanyavilágban nehéz is volt megtartani, mert minden tanyán volt 3–4 kutya, amelyek házőrző kutya címen, el-elkóborolgattak, és ott a vadorzás is ment. Ezért annak idején, mikor megtanultam Németországban az egyes vadfajok mozgási igényét, ezt tekintetbe véve csináltunk vadgazdaságokat. Minél nagyobb volt a vad testileg, annak nagyobb területeket csináltunk. Így 10 ezer hektárnál kisebb terület nem volt szarvasos. Ekkora területen már kitűnően lehetett gazdálkodni. Ezért volt az, hogy míg régen Magyarországon 30–40 érmes őzbak volt, a mi időnkben már 1400 volt évente. Ebből nagyon sok pénz jött, mert a külföldiek, akik ma is itt vadásznak, hihetetlen árat fizetnek egy-egy jó őz-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

bakért vagy bikáért. Ezzel a módszerrel lehetett elérni, hogy nagy vadgazdaságok voltak és jó szakemberek. Ezek a jó szakemberek aztán kiöregedtek, jöttek az újak, akik már kevésbé jók, de azért a szemlélet mégsem annyira rossz, mintha ezek magukra lettek volna hagyva. Nem tudom milyen lesz a földtörvény, ha megint kis területeket csinálnak vadgazdaságoknak, akkor a vadállomány megint tönkre fog menni. A hajdan csodálatos vadállományunk, aminek a romjai még mindig megvannak, bár mindent megtettek, hogy tönkretegyék. De nem sikerült tönkretenni, mert olyan kiváló emberek vezették, mint Fogl Henrik, Rácz Sándor, Lázár Sándor, Fux Antal stb. ezek a kitűnő emberek sokszor az életük kockáztatásával is védték a vadat. Például Mátyás Vilmos fegyvertelenül ment neki a vadorzónak. Én is fogtam egy vadorzót. Mátyás Vilmos esete úgy volt, hogy találkozott a vadorzóval, aki rátartotta a puskát. Mátyás Vilmos nem állt meg. Addig a vadorzó nem mert lőni, de mikor közvetlen közelébe került, akkor lőtt söréttel. Mátyás nem halt meg, egy patron sörétet kapott a vállába, több hónapig feküdt a kórházban.

Én Egerben voltam területet ellenőrizni. Egy szem puska volt akkor a központban, ezzel lementem, és az ottani vadászati előadóval, Szadlis Sándorral, meg az ottani erdészetvezetővel, aki a területen illetékes volt, kimentünk a területre. De puskánk csak egy volt. Kimentünk és láttunk három vadorzót. Tudtuk, hogy nekik három puskájuk van. Megbeszéltük, hogy megvárjuk, míg lőnek valamit. Amikor az autójukhoz – amit megtaláltunk – visszamennek, egy völgytorkolaton kellett keresztülmenni, én odaállok a puskával, ők pedig a másik oldalról, jobbról-balról kiabálnak, és azt hiszik ezek, hogy körül vannak zárva és ott le fogom őket fegyverezni. Úgy is történt, a baj csak az volt, hogy a Szadlis Sándor hamarabb találkozott a vadorzókkal, mint kellett volna, és fegyvertelenül nekirohant az elsőnek. Az, mint kiderült katonatiszt volt, aki nekiment a Szadlisnak, de akkor már én kiáltottam, hogy le a fegyverrel, mert lövök. Elengedte a fegyvert, szépen lefegyvereztük a vadorzókat, bevittük a katonai parancsnokságra. Ott nem valami lelkesen fogadtak bennünket, mert mint kiderült pont a parancsnok volt az egyik vadorzó. Mellette Tóth Simon, egy Bükkszerte ismert vadorzó volt, aki egy erdőőrt már agyon is lőtt. Autóval gyorsan hazajöttem Pestre. Itt a Balassa Gyula volt a rendőrfőkapitány. Mondtam neki, mi történt. Nagyon húzogatta a száját, hogy a katonától nem lett volna szabad. Mondtam neki, hogy öregem, én sose vol-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tam katona, békeharcos vagyok, és különben sem tudtam, hogy katona. Nem volt ráírva. Még a ruhája se árulta el, mert csak köpeny volt rajta, és akkor a fél ország olyanban szaladgált. Baj is lett belőle, hadbírósági tárgyalás, minden, de szerencsére még régi hadbírók voltak, és fölmentettek.

*És a parancsnoknak lett valami baja?*

Azt lefokozták, és mint közlegény kellett neki tovább szolgálni. Nem volt nehéz a lefokozás, mert nullából egyszerre ezredes lett, és akkor így az ezredesből megint nulla lett. Nem volt olyan rettenetes nagy dolog, de volt foganatja.

Vagy mondok másikat. Szeretett kollégánk, Keresztesi Béla nem tudom mitől indíttatva följelentett engem, hogy a szovjet határ mentén tankkal járható utakat térképezek föl. A Keresztesi Béla akkor még a Földművelésügyi Minisztériumban volt, mint a Balassa helyettese, főigazgatóhelyettes. Ennek elmondom az előzményét. 1956 előtt Nagy Imre elhatározta, hogy megmenti a hazát, és az egyik hazamentési akciója úgy volt, mint földművelésügyi miniszter összehívta a legjobb szakembereket a Földművelésügyi Minisztérium égisze alatt, volt akit a börtönből szedtek ki, volt akit a kitelepítettek közül, bár akkor már nem volt sok kitelepített, volt akit a minisztériumból vittek el, mint engem is. Kivittek bennünket ide a Vörös Csillagnak nevezik most, régen Gróf Szállónak hívták a fogaskerekű végállomásánál azt a szállodát. Azt mondták, hogy addig innen el nem megyünk, amíg mindenki az ő szakmájának megfelelően nem csinál egy tervezetet, hogy lehet megmenteni a hazát. Nekem jutott a vadgazdálkodás. Nem volt nagy öröm ezt csinálni, mert egy Magyari nevű államtitkár fogott bennünket össze, az pedig közismerten véreskezű kommunista volt, és meg is mondta, hogy addig innen haza nem mentek, amíg ezt meg nem csináljátok. Nekem az anyagom elég szépen megvolt, ebben éltem gyerekkoromtól. Meg is csináltam a tervet, és akartam hazajönni. Igen ám, de mikor kifelé megyek, az ajtóban ott álltak a Magyari pribékjei, az ávósok, azt kérdezték, hogy kérem, beadta? Beadtam. És akkor Magyari kisütötte, hogy a méhészetre elfelejtették beírni a szakértőket. Erre valami szamár, az egyik barátom bemondta, Ákos, hát ha a vadat ő csinálja… rám sózták a méhészetet, mert Magyari azt mondta, hogy akkor csináld te a méhészetet. Mondom én a mézet szeretem, de a vadászatnak semmi köze a méhé-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szethez. Szegény apám mindig tartott méheket, de az én méhészeti tudományom nagyon kevés volt. Mindegy. Bezártak egy szobába, hogy addig el nem megyek, enni-inni nem kapok, míg én a méhészetet föl nem lendítem. Az ember ilyenkor kínjában igyekszik írni, én is elképzeltem, hogy kellene ezt csinálni. Először is a méhlegelőket föltérképezni, hol vannak akácosok, amelyek már virágzás korúak, üzemtervileg összeszedni, akkor a hársfák, és így tovább, utána pedig a méhészeket fölosztani, hogy mindenkinek jusson méhlegelő. Annak egy térképet csinálni a lakásától egészen a méhlegelőig, a markába nyomni, hol kell neki az erdészetnél jelentkezni, vagy a gazdaságnál, ott beteszik, és akkor az egész országba föl lesz osztva a méhlegelő, és annak megfelelően, ami a virágzás méhészeti eltartó képessége, nagyszerűen fog menni. Kínomban találtam ki ezt az ügyet letettem, látták, jó vastag, mert csak azt nézte Magyari, hogy sok van-e írva, hát elég sok volt. Mert nem tudtam röviden megírni, és az ember kínjában írt. Otthagytam a dolgot, és elmentem a fenébe. Körülbelül 3–4 év múlva telefonálnak a minisztériumból, hogy a méhészek egyesülete fölkér engem, hogy van egy elaborátumom a méhészetről, hogy azt a gyakorlatban kivitelezzem. Mondtam nekik, hogy ez hülyeség, én életemben nem foglalkoztam ezzel. Elfeledkeztem erről az egészről, úgy meg voltam ijedve, mikor az ávósok ott körbefogtak, hogy elfeledkeztem róla. Azt mondják, itt van az aláírásom, ismerik az anyagot. Berohantam oda, mikor megláttam, akkor jutott eszembe, hogy Nagy Imrének csináltam ezt az elképzelés-tervezetet. Mondtam nekik, hogy ez nagyon szép dolog, de ehhez kell 50–60 ember, én nem tudom magam megcsinálni. Azt mondták, vállaljam el, mert ők, mint gyakorlati méhészek, ezt jónak találják. Hogy vállaljam el? Mondtam nekik, hogy 24 óra gondolkodási időt kérek, és akkor megkérdeztem az akkor „B" listázott miniszteri tanácsosokat, Fejes Józsefet, Héder Pistát és így tovább, nem akarom őket sorolni, hogy hajlandók-e dolgozni velem. Mert ezeknek az embereknek nem volt szabad még fizikai munkát se végezni, úgy B-listázták őket. Az én nevem alatt kellett csináljuk a dolgot. Ők csinálják, és minden évben beadjuk azt a részt, ami megvan. Nem volt könnyű rábeszélni őket, mert nagyon féltek. Minisztériumi gondolkodással ilyen gyakorlati munkába nagyon nehezen mentek bele, de azért belementek, mert beosztottam közéjük egy pár gyakorlati embert is. Így aztán az egész országnak csinálták ezek hivatalosan, mert a Földművelésügyi Minisztérium rendelte meg, és ő ellenőrizte, az ő szakemberei nézték meg, és adták oda a méhésze-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ti egyesületnek. Csinálták ezt a munkát, és ekkor Keresztesinek egy ilyen méhészeti térkép került a kezébe. Ami szabad kézzel volt rajzolva, hogy hogyan kerül a méhész a lakóhelyéről az erdőgondnokságra. Ez pont Szatmár megyében volt, azt hiszem, és ott valóban szovjet határ volt. Jé, Szederjei térképeket csinál. Rögtön feladott engem – anélkül, hogy én tudtam volna róla –, a honvédelmi miniszternél, és kaptam egy idézést, hogy menjek be. Bementem, és az ajtóban két szuronyos pasas fogadott, a hátam mögé álltak, bevittek egy hadbíróhoz. Olyan szerencsém volt, hogy ott is a régi időből volt ott bíró. Amikor elkezdtem nevetni az egész dolgon, mondta, kérem, ne tessék nevetni, mert itt vagy akasztás lesz, vagy szabadon engedjük. Mondom miért akasztanának? Nézze meg ezt a térképet. Kérem, azt majd ki fogjuk vizsgálni, meg a szakértő... nagyon megijedtem. Keresztesi jóságosan rögtön letiltotta a fizetésemet. Hatan voltunk akkor a családban, és valami egész nyomorúságos összeget kaptam. A honvédelminél szerencsésen fölmentettek, mert mutattam az engedélyeket, amiket maga Keresztesi írt alá, amiben engedélyezi ezeknek a vázlatoknak – nem térképeknek – az elkészítését. Most szerencsére a dokumentum megvolt, és a nagyszerű Sali Emil segített. Az összes kihallgatáson jelen volt Sali Emil és gyorsírással titokban mindent lejegyzett, és utána megbeszéltük Salival, hogy másnap mit vallok. Úgyhogy nagyszerűen mentek a dolgok, a kihallgatások, mert Sali volt a kihallgató, és egyben a tanácsadóm is sutyiban, úgyhogy nem tudott Keresztesi velem mit csinálni. Még egy fegyelmit se tudott adni, a honvédelmi minisztérium meg fölmentett. Úgyhogy erre föl egy unokatestvérem ügyvéd barátja által bepereltem magánjogilag a Keresztesit az elmaradt fizetésért és azért, ami kárt okozott nekem ezzel. Meg is nyertem a pert, Keresztesi Bélának fizetnie kellett.

*Volt neked Keresztesi Bélával valami személyes konfliktusod?*

Nekem a világon semmi. Ezt csak azért hoztam föl, mert általában nem volt könnyű tisztességesen élni, az erdőt menteni, az embert menteni, politizálni, nagyon nehéz dolgok voltak ezek a múltban.

*A vadgazdálkodásról akartál még beszélni.*

Részletesen elmondanám a vadgazdálkodást, mert én azt olyan érdekesnek és értékesnek tartom, hogy nem szeretném, ha ez elmúlna,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

elfelejtődne, hogy ennek ne volna nyoma. Hogy hogyan alakítottuk a kutatóállomást, a trófeabíráló bizottságot és így tovább. Ezek mind kortörténeti dolgok, amik nagyon érdekesek.

*Annál is inkább, mert munkásságod java részét képezi.*

Összeírtam annak idején, mert ha jól emlékszem, valahonnan már volt itt valaki nálam és kérdezősködött dolgokról, úgyhogy ezt én felolvasnám.

A második világháborúban egyes helyeken teljesen kipusztult, vagy csak szigetszerűen, kis egyedszámban maradt meg a nagyvadállományunk. Szarvasból országos viszonylatban alig mintegy 4600, őzből pedig az egész országban csak kb. 9000 darab vészelte át a világháború zivatarát. Honnan tudok én ilyen pontos számokat? Egész egyszerűen azért, mert – ezt ma mindenki ellenőrizheti – a kutatási eredményekről külön levonatom van az Erdészeti Kutatások c. lapból, itt le van írva, 5000 ember dolgozott nekem ebben az állománybecslésben. A szarvas – mondtam – 4600 volt, kevesebb volt a szarvas, mint a megfigyelők. Ezek a következőképpen oszlottak meg: ebből gondnokságonként 10 db, a 135 gondnokságnál 1485 fő. Önkéntes és aktív nyugdíjas, tapasztalt vadász 1300 fő. Hivatásos vadász, vadászati előadó 323. Vadászati társaságból, vadászati felügyelőből stb. 1842, ez 5000 fő. Tehát jóformán minden szarvast figyelt egy ember, így könnyű volt nekem gazdálkodni akkor, amikor így ismertem az állományt. Jó, ha a tized részét ismernék úgy ma, mint annak idején ismertük mi.

*Most fordítva, minden szarvas figyel egy embert…*

Hát igen. Sajnos. És ezt én le is írtam az Erdészeti Kutatásokban. Továbbmegyek. A világhírű gyulai dámvadállományt alig 100 db-ra becsültük. Egyes vadfajok teljesen kipusztultak. A vadpulyka kipusztult pl. Tibószállás környékén a Nyírségben. Más vadfajok erősen megfogytak, úgyhogy alig maradt hírmondó belőlük. Például a dunántúli túzokok, vagy a Hatvan környéki túzokállomány teljesen tönkrement. Ezzel szemben igen jól átvészelte a nehéz időket a fogoly, és valamivel kevésbé jól a mezei nyúl és sok helyen a fácán. Az utóbbit viszont egyes nagyhírű fácánosokban kipusztították, a megmaradtak szétszéledtek. A vadállománnyal gazdálkodó egykori vadászati és erdészeti személy-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zet nagyvadas területeken – egyes őzek élőhelyét kivéve – jórészt megmaradt. Azonkívül sok állástalan, kiválóan képzett vadgazdánk is maradt, például a világhírű tótmegyeri Csallóközből az apróvadat megteremtő Kelecsényi fővadász, vagy az ugyancsak szinevéri szarvasos területen dolgozó Lázár Sándor fővadász stb., állás nélkül voltak, ezeket munkába tudtam fogni. Lehetőség volt tehát a legjobb szakemberek kiválogatására. Az apróvadas területek egy része viszont, ahol vadásztársaságok voltak régebben, őrizet nélkül maradtak. Első feladatunk volt tehát a megmaradt vad megmentése, ami sikerült az ún. alföldfásító erdészeti szervezet segítségével. A vadászati jogot az állam vette át, és a vad már nem volt res nullius, hanem állami tulajdon, nemzeti kincs. Ennek megfelelően a Földművelési Minisztérium illetékesei a vadászterületek egy részén maguk gazdálkodtak, más részén pedig gazdálkodtattak az újonnan megalakult vadgazdaságokkal. Ehhez a munkához nagy segítséget nyújtott az újonnan megalakult vadászfelügyelői kar, melynek egy része a járási vadászati felügyelő, így minden járásbn volt vadászati felügyelő. Tehát egész kis területeken. Közvetlenül irányították a vadgazdaságok hivatásos vadászait, akiket akkor vadőröknek neveztek. Ez óriási dolog volt annak idején. A Földművelési Minisztériumban újjáalakult vadászati osztály végezte 1945-ben a vadászattal kapcsolatos közigazgatási feladatokat, míg a gazdálkodás jó részét az államerdészet keretében működő vadgazdálkodó részleg – ezt vezettem én. A két osztály, illetve részleg nem sokkal megalakulása után egyesült, és később az államerdészet keretében működő magyar állami erdőgazdasági üzemek vezetésemmel egységes irányítása alá kerültek. Ide tartoztak a megyei vadászati felügyelők, a járási felügyelők, az államerdészet vadászati előadói, a vadgazdasági személyzet, a vadgazdálkodással foglalkozó erdészetek, a vadgazdasági tudományos intézetek. Amit akkor alapítottunk, arról majd később beszélek. Sürgős tennivalónk volt a korszerű vadgazdálkodás bevezetéséhez értő szakemberek képzése. Ezért az első továbbképző tanfolyam a vadászati felügyelőké volt, végül vizsgabizottság előtt tettek tanúságot szakértelmükről. Gyors egymásutánban szerveztük a vadgazdálkodással megbízott szakemberek továbbképzését, majd a sportvadászokét is, mely utóbbi tananyagból készült a később bevezetett vadászvizsga anyaga is. Ami első volt Magyarországon. A felsoroltak mellett különleges továbbképző tanfolyamokat rendeztünk, úgymint fácántenyésztési tanfolyam, vérebvezetői tanfolyam stb. Egyidejűleg megalakult a magyar vadá-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szok országos szövetsége, a mostani MAVOSZ, majd később a már régebben is működő vadkereskedelmi szervezet, a MAVAD. A MAVOSZ igen tevékenyen vett részt akkoriban a vadászok oktatásában, tanfolyamok, kiállítások rendezésében, vadászvizsgák lebonyolításában, az elején szaklapok kiadásában stb. Később sajnos ez elromlott. A tanfolyamok anyagát, mikor már erre lehetőség volt, a nyomdák vállalták, könyv alakban adtuk ki. Így jelent meg többek között a Nimród kiskönyvtár (dr. Pátkai Imre), Ragadozómadár (Láng Rudolf, Sólyom írói álnéven), A vadászati etika (Széchenyi Zsigmond), Szarvas-selejtezés (Nikoldi András), Vadászkutya stb. Ugyanakkor általános alapismereteket tartalmazó művek is kiadásra kerültek az Országos Erdészeti Főigazgatóság kiadásában, így például A vadászati alapismeretek (Szederjei) a Mezőgazdasági Kiadónál, később Bertóti: Vadgazdálkodási és vadászati …, ugyancsak a Mezőgazdasági Kiadónál. Szederjei: Vadászok iskolája a Sportkiadónál, Szederjei – Róna: Mit kell tudni a vadászsportról? Tehát a vadászok kitűnő anyaggal, de az akkori kornak megfelelően kitűnő irodalommal rendelkeztek, amelynek nagy részét lefordították és elismerésben volt részünk. Több nyelven is megjelentek: a csehek, jugoszlávok, bulgárok, lengyelek, németek (NDK-ban, NSZK-ban) és így tovább, olvashatták, tehát mégis volt valami spiritusz benne, úgyhogy ezekből tanultak az akkori vadgazdák. Természetesen nagyon sok olyan vadász volt, aki nem érdemelte meg a vadász nevet, de hát ezek a nagy tömegben mindenütt előfordulnak.

Visszatérve a vadgazdálkodásra. Az első tervek közé tartozott új vadgazdaságok kialakítása. A régebbi kutatási eredményeink alapján általában 10 ezer hektáros, tehát önálló vadgazdálkodási határokat jelöltünk ki, ami első lépés volt a táji vadgazdálkodás felé. Ez utóbbi módszer az egyes vadfajok tulajdonságainak megfelelően, a nekik alkalmas földrajzi tájon való tenyésztésüket biztosította. Így külön jelöltük ki a fogolytenyésztési tájat, más helyeken a fácán adottságainak legjobb környezetet biztosító fácántenyésztési tájakat. Ugyanakkor, pl. szarvas esetében, elvégeztük az állomány mennyiségi és minőségi felvételét. Már elmondtam, hogy 5000 megfigyelés alatt csináltuk ezt meg, mégpedig hármas tagozódásban. Tehát három szervezet egymástól függetlenül ugyanazon a helyen vette föl az állományt, majd összehasonlítottuk a három szerv jelentését, és ahol nem stimmelt, lement valaki a központból, és ellenőrizte, hogy kinek a jelentése jó. Az első szervezet volt a vadásztársaságok járási felügyelőinek irányításával a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vadgazdasági hivatásos vadőrök. A második az állami vadászati szervezet, állami fővadászok, vadőrök, vadászati szervek, megyei vadászati felügyelő, egyes erdőgazdaságok vadászati szervei stb., végül az államerdészet szervezete dolgozott, tehát az erdészek is be voltak vonva egyidejűleg ebbe a munkába. Akkor még az erdészek csinálták a vadgazdaságot is. Minden erdésznek volt lehetősége ingyen és bérmentve vadászni is, minden erdészetnél volt ún. személyzeti vadászterület, amire még rá fogok térni. Tehát az erdészek nem szakadtak el a vadászattól, mint most, és nem voltak se ellenségei a vadnak, se konkurenciát nem láttak abban, hogy megeszi a csemetét, hanem jól egyensúlyban tartották. Minimális volt a vadkár. Igaz, az állomány is kicsi volt. Ez most is jó volna. Az eredményeket ellenőriztük, összesítettük, s jó becslési adatokat kaptunk. Azért tudtuk a szarvasok, őzek számát meghatározni, mert ez a három szerv egymástól függetlenül csinálta a munkáját, és így ellenőrizve volt. 1946-ban, az országban először megalakítottuk a vadgazdálkodásban nélkülözhetetlen kutatást, azaz a vadbiológiai állomást, amelyhez a következő külső kutatóhelyek tartoztak: Nagyvadkutató állomás Gödöllő mellett, vezette dr. Hományai Nándor egyetemi tanár és Szigeti Kálmán. Apróvadkutató telep Harasztin, vezette dr. Szabados Antal állatorvos és Kecskeméti András. Vadbetegség-kutatás Monoron, vezette dr. Homoki-Nagy László. Ragadozó kísérleti telep, először Fegyverneken, majd Gödöllőn, vezette Lolovits György és Bástyai Lóránd. Szörmésvad-kutató állomás Nagymaroson, vezette Kittenberger Kálmán. Vadászkutya kísérleti telep rövidszőrű vizslákkal Gödöllőn, vezette Ili Bertalan mérnök, drótszőrű és hosszú szőrű vizslákkal Hejőcsabán vezette Vasas József, vérebtelep Ugodon, vezette Fux Antal, kotorékkutyák telepe Karapancsán, vezette Radó Gábor. A kutatás központja, a MÁLLERD központban volt. Itt is nagyon alkalmas volt a kutatóállomás arra, hogy embereket tudjunk menteni. Megemlítem, hogy csak olyan kutatók dolgoztak nálam, akiknek nagy gyakorlata volt. Tehát nem úgy volt, mint most, hogy olyan kutatóink vannak, akik az életben nem voltak kint az erdőben, hanem rögtön az íróasztalnál kezdik a kutatást.

*Először kikutatja, hogy mit kutasson.*

Pontosan. Kidolgoztuk az őznél és szarvasnál az említett táji vadtenyésztés alapján az állományjavítási módszert, ami világviszonylat-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ban a mai napig is a legkorszerűbb eljárás. Megállapítottuk a megjelölt egyedekkel a szarvasok és őzek mozgási körét, kóborlásának, vándorlásának időszakát, útvonalát, ütemét, egyes populációk tenyészértékét. Különösen nagy eltérés mutatkozott minőségben pl. az egykori, a nyugatról a Mátrába betelepítettek és az őshonos, pl. Zalában lévő populáció tenyészértéke között. Ugyanaz a különbség ma is mutatkozik, mert sajnos később ezt a mi tudományos gondossággal kidolgozott eljárásunkat nem tartották be a vadásztársaságok, hanem lövik, ami a kezük ügyébe kerül, és sajnos nagyon sok helyen tönkretették a vadállományt. Nagyvadra először általános tilalmat rendeltünk el, majd hét évig kizárólag a továbbtenyésztésre alkalmatlan egyedek kilövését engedélyeztük. Kiváló szakértők irányították, végezték a gyakorlati munkát, mint Vogl Henrik, Magyar István, Rácz Sándor, Fux Antal, Parti István, Apt Ödön, hogy csak párat említsek. Az ország délnyugati részén kezdtük el a válogatást, Vas megye déli részén, majd haladtunk tovább, Zala, Somogy, Baranya, Tolna megye, keleti irányba. Jóval kevesebb idő jutott, minősítésre Veszprém, Fejér, Komárom, Pest megyében és Heves megyében, még kevesebb Borsod-Abaúj-Zemplénre. Úgy csináltuk ezt a válogatást, hogy a legjobb gyakorlati emberünk, a Vogl Henrik ment az ország nyugati részéből keletre, tehát neki folyamatosan költözni kellett, kísérve az állományt. Teljes szabad keze volt. Tilalmi időtől függetlenül ott lőtte ki a selejt egyedeket, és a selejt populációkat, ahol jólesett neki. Ez a lehetősége azóta se volt meg a szakembereknek, mint akkor megvolt. És Vogl maga mellé vette azokat az erdészeket, akik értettek hozzá, akik az ő felügyelete alatt végezték ezt a populációselejtezést, amit annak idején mozaik-selejtezésnek neveztem el. Le is írtam németül, itt vannak a könyvek. Sajnos nem maradt meg ez a szakmai csapat, mert sorban kidobáltak bennünket a különböző helyekről, és nem tudtuk befejezni, tehát a Mátra, Bükk, Füzér..., ezek kimaradtak. Az állományok is rosszak. Sajnos teljesen kimaradt Nógrád, és Pest megyének az északi harmada. Ennek megfelelően az egyes populációk tenyészértékei is mutatják ennek a kimaradásnak a következményét. Békésből nagy sikerrel telepítettünk őzet a Tisza mentére. Mondtam már, hogy az összeomlás előtt Magyarországon voltak egész nagy területek, ahol nem volt őz. Ott egyáltalán nem ismerték. Tehát Békésben fogtuk az őzeket, élve, az élő befogást először egyedenként csináltuk. Ez nem vezetett eredményre. Egyedi befogással semmit se értünk el, de mikor kis



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

családokat fogtunk be hálóval, bent a suta, ünő, gidáival, akkor ezt telepítettük át, és ezzel óriási sikereket értünk el, Szolnokon villámgyorsan kiváló állományok lettek. Így volt az, hogy ugyanazon a területen 30-ról fölemeltük az érmesek számát 1400-ra. De hát kitűnően lehetne vadgazdálkodni ebben az országban most is, mondhatni egész Európát el tudnánk látni kilövéssel, és nagy pénzeket tudnánk belőle kiszedni, ha ezt jól csinálnák, és az állami erdészet kezében hagynák. A mostani földtörvénnyel kapcsolatban mondom ezt. Egyébként ezt részletesen leírtam, el is küldtem Barátossy Gábornak. Na most, a kutatási eredmények gyors bevezetésére jellemző, hogy 1926 és '45 között a magánúton végzett kísérleteket ellenőrizve azt tapasztaltuk, hogy az őzek átlagosan a 9. évben, a szarvasok pedig a 12. életévükben fejlesztik a legjobb agancsukat, azonnal rendeletet adtunk ki, és azóta ez a rendelet érvényben is van, hogy tilos reményteljes bikát és bakot lőni, tehát 12 éven aluli bikát és 9 éven belüli bakot. Sajnos ezt már nem nagyon tartják be. Évről évre fiatalodik az állomány, és romlik. Azonkívül pedig a rossz gazdálkodás eredményeképpen az őzek gyorsabban érnek be, és most újra meg kellene jelölni az őzek fülét, és megint várni 8–10 évig, hogy mikor van a fejlődési csúcs. De persze nem egy-két őz, hanem pár száznak a jelölése szükséges ehhez, nemkülönben a szarvasnak is. Apróvaddal kapcsolatos kutatások során kidolgoztuk a fogoly mesterséges tenyésztésének, elszaporításának módját, a fácán szelektív tenyésztését, a nyúl zárttéri tartását. 1821 megjelölt nyúl segítségével megállapítottuk a nyúl mozgási körét, hasonlóképpen a fogolyét és a fácánét is. 1947-ben, hogy jelezzem, milyen nagy tömeg embert mozgattunk meg, le van írva, a Madártani Intézet lapjában; az akkori igazgató, Vertse Albert meg a Pátkai Imre, megírták, hogy 1947-ben és '48-ban 169 megfigyelőhelyen dolgoztak, 18 777 megfigyelést végeztek, és 77 810 szalonkát észleltek a megfigyelőink. Tehát a szalonkával, ami részletkérdés, is tudtunk foglalkozni. Nem volt a hús szempontjából jelentős vadfaj, de még ezekre is figyelmet fordítottunk. Tehát még a vonuló vadfajokat is tudtuk ellenőrizni. Például föltérképeztük a ragadozó madarak fészkelését. A héjafészkeket, hatalmas, több ezres megfigyelő segítségével. Tudtuk, hol vannak a sasfészkek, mennyi sólymunk van stb. Kutatási eredményeinket nemzetközileg publikáltuk: Ausztriában, Csehszlovákiában, NDK-ban, NSZK-ban, Jugoszláviában, Lengyelországban. Külföldi útjaink során előadásokat tartottunk a berlini akadémián, Prágában,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Kölnben, Párizsban, Pozsonyban stb. Ezek elismeréseképpen aztán külföldön elég jó híre lett a magyar gazdaságnak, és dőlt ide a sok vadász is. Külföldi, nemzetközi irodalomban is részt vettünk, így vadászati kutatók publikációi jelentek meg németül, angolul, franciául. Ugyanakkor kutatásainkról jelentek meg könyveink Jugoszláviában, Csehszlovákiában, Szovjetunióban, Olaszországban, NDK-ban és hét könyv az NSZK-ban.

A magyar könyvek közül megemlítem még 1957-ben a Nyúl, fogoly, fácán, '60-ban A szarvas, '61-ben Az őz, '61-ben Vadcsapáson, '63-ban Vadetetés, óvás, befogás, '65-ben A szarvastenyésztés a különböző populációk értékelésével, '66-ban Vaddisznó és vadászata címűeket. Ezt Pál Imre írta. Az előzőeket a feleségemmel ketten írtuk, a Dámvadat írta Szabolcs József, a Muflont pedig Mátrai Gábor, a „Vadgazdálkodásunk környezeti adottságai"-t pedig Bencze Lajos. A fácántenyésztésről Nagy Emil, a nyúlról Kovács Ödön és Heltai István írt. Ezek a könyvek olyanok, hogy nemzetközi viszonylatban is megállják a helyüket. Azonkívül kisebb könyvek is megjelentek, '72-ben a Madárvédelem, az Erdőn, mezőn, vadvizeken – ugyancsak a feleségemmel írtuk –, aztán a Mezőgazdasági Kiadónál a trófeák kikészítéséről a Szidnai Laci írt, és így tovább. Tehát ezek a könyvek mind a kutatási eredményeink, alapján készültek, és nemzetközi viszonylatban is sikert arattak. A kisgyerekektől kezdve a felnőttekig mindenkinek írtunk könyvet. A feleségemmel egy pályázatot nyertünk a Corvina Kiadónál. Amint már említettem, hogy hat országban jelent meg a Vadcsapás. Megkaptuk a három legmagasabb nemzetközi CIC-díjat. Huszonöt könyvünk jelent meg eddig, az utolsó tavalyelőtt. Ennek a legnagyobb része külföldön, és nem itthon. '71 óta Magyarországon könyvemet nem adtak ki, mert reakciósnak tartottak. Remélem, ez a tilalom föl fog oldódni, és várom a kiadók jelentkezését, mert a szekrény tele van még legalább másik 25 kötet kéziratával, amit majd tudok prezentálni.

*Még az ötvenes években tartottunk...*

Igen. Az ötvenes évek után rosszabbodott a helyzet, mint köztudott. Akkor sorra jöttek már a mind szigorúbb rendeletek, és folyton menekülni kellett, állandóan cserélgettük a táblát. Addig-addig csereberéltük, míg a végén már nem tudtam megmaradni a vadgazdálko-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dásnál. Az állatkertnél nagyon nagy bajok voltak, amikor jött egy ajánlat, hogy menjek a fővároshoz, az állatkerthez. Átmentem oda, de továbbra is megtartottam a vadászatot, bedolgoztam, a nemzetközi történeti bizottság elnöke maradtam a CIC révén, és a vadgazdálkodásnál megvolt a kapcsolatom, csak nem a hivatalos úton. Tehát nem a minisztériumon, a hatóságon keresztül, hanem közvetlenül a külső kollégákkal, és nemzetközi szinten pedig a CIC-en keresztül. A CIC a vadászok világszövetsége és a vadállomány megmentésének, megtartásának a világszövetsége. Nem tűrtek már meg a vadászatnál, át kellett mennem a fővároshoz. Nagyon jó időben mentem oda, mert éppen volt ott egy kis pénz, azonkívül pedig a földművelésügyi miniszterrel, Dimény Imrével jó viszonyban voltam. A Pénzügyminisztériumban is volt egy jó barátom, Kopátsy Sándor, aki szintén tudott nekem pénzeket adni, amik év végére egyéb helyről összegyűltek, és megengedték, hogy ezekből építkezhessek az állatkertben. Építettem két házat az állatkert területén, a Földművelési Minisztérium pénzén, abszolút szabálytalanul, de ezeket aztán legalizálták, amikor év végén a megmaradt pénzeket ideadták nekem. Tehát nem vitték át a következő esztendőre. Úgyhogy ma is állnak ezek a házak az állatkertben, ahol összesen hat házat építettem, míg ott voltam. Azonkívül pedig bejártuk Afrikát, Ázsiának egy részét, Indiát teljesen, és egész Európát, mégpedig úgy, hogy az ottani szakvéleményekért nem pénzt kértem, hanem állatokat. És hoztam a legdrágább állatokat, amiket mi soha az életben nem tudtunk volna megfizetni, mint a papucscsőrű gólya, és a núbiai ibex. A világ állatkertjeiben kettő vagy három van összesen. Ezeket az állatokat szaporítottuk. Az volt az elgondolás, hogy kivisszük az állatkertet Budakeszire, ahol most is van a Budakeszi Vadaspark, meg is csinálták már a kerítését. De szerencsétlenségünkre Aczél György közbelépett, és megfúrta az egész dolgot, mert ő három cserkészeten 27 nagyvadat lőtt, és azért, mert szóvá mertem tenni, ami mint a Földművelési Minisztériumban dolgozónak kötelességem volt megtennem, ezért aztán megfúrta olyan formában, hogy egyszer egyik napról a másikra nem volt lehetőségem oda bejárni, az építőanyag nem jött, amikor megrendeltük. Nem tudtuk megépíteni a közönségtől elválasztó árokrendszert, és így tovább, úgyhogy ez kútba esett. Maradt egy paródiája a vadaskertnek. A kihelyezett drága fajokat, mint az indiai antilop, és a többit lelőtték. Nagyon nagy érték, sok millió forint érték volt ez. A legjobbakat kértük



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

fel szakvéleményadásra. Volt úgy, hogy egyszerre 15–20 állatkerti igazgató volt itt nálam Budapesten, megnézték a területet, és megbeszéltük, hogy csináljuk meg, és az elképzeléseiket, ötleteiket hasznosítottuk volna. De így nem lehetett dolgozni.

*Ma is megvannak a tervek?*

Remélem, igen. Aztán eljöttem, mikor ezt az egészet megfúrta Aczél, akkor én bejelentettem, hogy otthagyom a fővárost. Akkor már 67 éves voltam, tehát nyugdíjkoron túl, és azt mondták, hogy ha nem tudok Aczéllal megférni, akkor menjek a fenébe.

*Ennek idestova húsz éve. Gondolom, ismereteid alapján véleményt tudsz arról mondani, hogy a Budapesti Állatkert általában Európa vagy a világ állatkertjeihez viszonyítva milyen színvonalú?*

Sajnos aki utánam jött, annak semmi köze nem volt az állatokhoz, pártember volt, de a mostani igazgatója vadászember, mezőgazdász. Csináltak egypár jó épületet is, kb. egyharmad a szintje a többihez viszonyítva. Mert először is kicsi a hely, elavultak az épületek, egy része műemlék, tehát a javításban túl sok lehetőség nincs, nem is szabad azokat megbontani, egyetlen lehetőség van, kivinni az állatkertet, mint mondtam, aminek a tervei megvannak, és ha ezek túlzottan nem is lehetnek elavultak, még most is jó volna az, mert a növények, amiket ott felmértünk, és a hegy, amit mi kineveztünk Kilimandzsárónak, vagy elneveztünk nagy szakadéknak, most is ugyanúgy megvannak, nem mozdult meg, tehát azt ugyanúgy meg lehetne csinálni, és azokat az egzotikus növényeket, amiket mi be akartunk oda telepíteni, az most is megoldható lenne, de ehhez sok pénz kell, és megint az kellene, hogy pénz nélkül töltsék föl. Mert megint ki kellene menni Afrikába, Indiába, elefántot hozni, meg mindenféle állatot, amiket akklimatizálni lehetne.

*Nem emlékszel, kb. mennyibe került volna annak idején?*

Nem tudom neked megmondani, talán három millió lett volna a kert kerítése. Aztán ugyanannyiba kerültek volna a műtárgyai. Ezeket a pénzeket én összeszedtem a különböző minisztériumokból. Részben



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a Kultuszminisztériumból, részben a fővárostól, részben pedig, egy államtitkár révén, aki szerencsétlenül járt autóval, nem jut eszembe a neve, nagyon rendes államtitkár volt, aki odament a Vizig vezetőjének, és ezek támogatták ezt a tervet.

*Mondhatjuk, hogy mondjuk pár milliárd vagy milliárdhoz közeli összegből ma ki lehetne hozni?*

Igen. Mostani pénzzel igen. Csak az állat nincs benne. Ahhoz ki kell menni, mégpedig úgy, ahogy mi is csináltuk. Kimenni az illetőnek a tetthelyre, és ott pl. Szudánban összebarátkozni az illetékessel. Én egy hónapig vendégül láttam, etettem-itattam, főként itattam őket, mert erre az időre felfüggesztették a szesztilalmukat a derék mohamedánok, és úgy ittak, hogy öröm volt nézni. Drága mulatság is volt, de megérte, mert kaptuk az állatokat tőle, és kimehettünk a helyszínre, megfoghattuk az állatokat, ők pedig hazai szarvasokat, őzeket, vaddisznókat, foglyokat, fácánokat, vadmacskát meg ilyesmiket kaptak. Pénz nélkül. Akkor sok ember ment ki. A lehetőség most is megvan, erre a módszerre, csak kellene egy olyan szakember, akit külföldön elismernek, és az ő szakismeretéért adnak állatot. És lehetőséget nyújtanak neki, hogy ingyen befogja. Nem tudom, mikor lehet kimenni megint Afrikába, körülnézni. Ez azóta megszűnt. A csehek a mai napig csinálják.

A végén akkorra készül el ez a külső állatkert, amikor már elefántot se lehet fogni. Körülbelül. Sajnos, ezek ilyen dolgok. Befejezésül még elmondom, hogy a természetvédelmet is elkezdtük szervezni még 1945–46-ban. A természetvédelem is a MÁLLERD-en belül a vadgazdálkodási csoporthoz tartozott, ott kineveztem Molcsányi Gábor vezetésével egy társságot, aki Kaán Károlynak, a világhírű természetvédőnek volt a titkára, tehát ő magábaszívta a természet szeretetét. Azonkívül az erdészet vezetőjeként ismerte az egész erdészetet, tehát ő feldolgozta, hol lehet természetvédelmi területeket csinálni. Volt segítője, Borsai Ferenc, Benkovics Károly, Héder István stb., ezek feldolgozták, és később megcsináltuk a Természetvédelmi Hivatalt, aminek elnöke lett Tildy Zoltán. Ott megint lett egy csomó hely elbújtatott embereknek. Ez rettentő szűkre szabva a természetvédelem története. De akkor a Fehér-tó már természetvédelmi terület volt, ott már nem lehetett vadászni. Később lett a Hortobágy.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Hát azért ennyivel még nem zárjuk le a beszélgetést, mert furcsa lenne, ha úgy fejeznénk be, hogy te, mint nagy vadász vagy vadászattal foglalkozó szakember egy jó, izgalmas, számodra mai napig kedves vadászkalandot nem mesélnél el.*

A világrekord medve történetét mondom. Máramarosban voltam akkor, mint az elején már említettem. Kormányzói terület volt, és a kormányzó vendégei jártak oda. Azt találta ki valamelyik talpnyaló, hogy az első medvét a kormányfőnek, mármint Horthy Miklósnak kell meglőni. Akkoriban Horthy Miklósnak más dolga volt, mint a medvét meglőni, mert akkor már nagyon nagy bajok voltak. Ez a '40-es évek elején volt. A medvék, mivel nem lőtték őket, elkezdtek garázdálkodni, elkezdtek szemtelenkedni. Például ez a világrekord medve a havasról már lezavarta a pásztorokat, ami azt jelenti, hogy annak a 25 falu gazdáinak a megélhetését bizonytalanná tette. Azt mondták, hogy ez szellem. Lövöldöztünk rá, de nem félt, ijesztgették, nem félt, és nem lőtték le, mert Horthy Miklós nem tudott lejönni. Mikor táviratoztam, hogy jöjjön már és lője le, addigra megint levert egy csomó tehenet, amit mindig kifizettünk, de a gazdának sovány vigasz volt, hogy a jó kis tehenéért vehetett egy másikat. Mindenki hozzám jött a kis tehenéért, és nem örültek sehogy se ennek a medvedolognak. Akkor én mindenáron azt akartam, hogy ezt a medvét lőjük le, mivel az orvvadászatot nagyon kemény kézzel fogtam, nem engedtem, nem tudtam összeegyeztetni azt sem, hogy én lőjem le a medvét. Bár mindenki elnézte volna. Bánffy volt a földművelésügyi miniszter, behunyta volna mind a két szemét, csak lőjem. Nem tudom a mai erkölcsökkel megmagyarázni, hogy van az embernek ilyen gátlása, ma már én is lelőném minden lelkifurdalás nélkül, vagy valamelyik emberemmel lelövetném, de akkor ez nem ment. Végre lejött az egyik területre Zsindely Ferenc, akinek kitűnő vadászati könyvei vannak, „Dunáról fúj a szél" és így tovább. Nagyon szerette a magyar népet, a magyar embereket, könnybe lábadt a szeme, mikor a székelyekről beszélt, nagyon jó viszonyban voltunk. Úgyannyira, hogy mikor a Zsindely ott volt, megmondta reggel, hogy milyen versformában beszéljünk, és versben beszéltem én, a kis segéderdőmérnök, a miniszterrel. Képzeljétek el, milyen volt ez a viszony köztünk, diákos cinkosság, vagy nem tudom minek nevezzem. Azt írta az emlékkönyvbe, hogy „úgy érzem magam, mint egy szabadságos diák, aki vakációra jön haza, mikor Ákos lejött vadászni".



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mondom Zsindelynek, hogy lője meg. Erre azt mondta, nézd, én úgy vagyok, mint te. Én miniszter vagyok, nem tehetek ilyet, tudom, hogy a Bánffy Dániel nem bánná, de én ezt nem lövöm le. Mit ad Isten, Zsindely szarvasra volt lenn. Azt mondja előtte este, mikor megérkezett, te annyi levelet írsz nekem – mert írtam, hogy mi történik itt. Mikor a németek elmentek a lengyel részről, birtokba vettem az ottani erdőből 2–300 km-es körzetet, és mentettem mindent. Nem tudtam, hogy ott is kommunizmus lesz, de mentettem, amit lehet, hogy a parasztok ki ne vágják az erdőket, le ne legeltessék a fiatalosokat, tönkre ne tegyék, föl ne gyújtsák az erdőt és így tovább, mert erre nagy hajlandóságot mutattak. Erre őrségeket csináltam. Részben az én embereimből, részben az említett határvédő katonaság segítségével, akinek a parancsnokával jó viszonyban voltam, és ezekkel tartottuk ezt a területet. Nagyon jó bőgés volt, gondoltam egyet, több minisztert meghívtam vadászni. El is jött Bartha, Teleki, Zsindely, és vadásztunk. A kutya se vadászott, csak mi. Jó öreg bikákat kinéztünk nekik. Zsindely is lőtte a bikát, rettentően örült. De nem sokáig örültünk a bikának, mert azért vadorzó is akadt, közben géppuskáztak ott, úgyhogy nekünk vissza kellett vonulnunk, mert azok többen voltak. De a szarvas fejét elhoztuk. Másnap aztán Zsindely azt mondja, mikor ünnepeltük a szarvast, hogy olyanok vagytok, mint a sziú indiánok, nem hagyjátok, hogy az ember a gyönyörű bika felett örüljön. A Horthy a múltkor panaszkodott, hogy őt is elrángatod a világrekorder bikától, és nem engedted meglőni, mert azt hitted, hogy egy év múlva még meglesz. Illetve Horthy hitte azt, de mindegy, ő mesélte el, már mondták neki itthon, hogy nagy szamár volt, hogy nem lőtte le. Valóban világrekord bika volt. Zsindely örült neki, gondoltam most a jó örömben elővesszük a medvét. Megkomorodott. Este, mikor lefeküdtünk az áldomás után, amibe bele volt vonva a legkisebb lovászgyerek is. Mindenki pezsgőzött, mert örültünk a nagy bikának. Este mikor mindenki lecsendesedett, fölmentem a vadászkastély tetejére, és egy ablakon néztem ki. Farkasüvöltést hallottam az egyik területrészről, bejöttek a lengyel hegyekből a farkasok. Elég gyakran jöttek be, és ilyenkor aztán farkasra vadásztunk. Mondom a Zsindelynek, lemegyek, holnap farkast tetszik lőni. Teleki gróf úr – mondom neki – a Mihály bátyám itt volt a múlt héten, és ő három farkast hibázott el, most megint visszajöttek, úgy látszik elfelejtették, hát lőjünk farkast. Rettentően örült neki, azt mondja, még egy napig itt marad. Már lejárt a szabadsága. Telefonált Pestre, és egy napig még



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

maradt. Kimentünk a területre. Lázár Sándor fővadász jött velem, és a három ruszin vadőr, akik kitűnően tudtak bőgni, meg farkast utánozni. Az egyikük süket volt, de hangot tudott kiadni, csak mutatni kellett neki, hogy hangosabban vagy halkabban, és kitűnően utánozta. A süldő farkasokat az anyja hívásával innen távolabbra a szülőhelyétől elhívja, és lassanként így vezetik be a vadászatokba, s így ezeket a süldő farkasokat aránylag könnyű meglőni, ha valaki tud jól farkast hívni. Úgy gondoltuk, hogy a minisztert a farkashívó embert mögé állítjuk, hívja a farkast, meglövi és kész. Ezt szépen elgondoltuk, úgy volt, hogy a három ember elmegy terelni a farkasokat, a miniszter mögé kerül az üvöltő ember, a másik ember pedig a farkasok mögé kerül, és a fiatal farkasokat oda tudjuk esetleg nyomni. A terv szép volt, és Zsindellyel nézegettük a területet, hogy honnan jöhetnek a farkasok, honnan hallottam este. Akkor a Zsindely rosszul lépett, és kibicsaklott a lába. Nagy baj, a fő vadász nem tud lépni. Tanakodtunk, addig nézegettük a területet. Egyszer csak a Lázár azt mondja, ott van egy óriási kan, ilyen nagy kant még ő nem látott. Nézek oda, megmozdult. Akkor már Lázár is észrevette, hogy nem kan, hanem medve. Hát ez a világrekord medve ott volt, ez az a bizonyos medve, aki a havasokról lekergette a pásztorokat. Gondoltam, itt az alkalom meglövetni a Zsindellyel. Mégpedig úgy, hogy megsuttogtuk, míg a Zsindely pihentette a lábát, hogy odaviszem közvetlen közelibe, s akkor a nagy ijedtségében, mikor meglátja a medvét magától 10–15 lépésre, akkor bele fog lőni, mert megijed a medvétől ő is. Ez volt a tervünk. El is indultunk. Az volt az elképzelés, hogy megyek a Zsindellyel, ketten előre, és megnézzük azt a bizonyos nagy kant, akkor még Zsindelynek azt mondtuk, hogy ez kan, ő nem ismerte föl távcsővel messziről, meg köd is volt. Megyünk a nagy „kanhoz", Lázár pedig integetett, hogy jobbra-balra, nehogy eltévesszük. Egyszer csak a Lázár egész megőrülve, láttam az arcán, hogy önkívületben integet, hogy ott vagyunk. Én néztem előre. Nem egy ilyen nagy állatot, de egy egeret is megláttam volna közelről. Egy világrekord medve, nagyobb mint az oroszlán bőre, meg amik itt vannak a másik szobában, a tigrisbőröm, vagy pedig az ott levő többi bőröm, olyan nagy ez a medve azokhoz képest, hogy mindegyiket lepipálja. Így nem törődve Lázár integetésével, hogy ne menjünk tovább, továbbléptem, lenézek, hát egy szikla volt ott, és alatta egy szarvast, amit leütött ez a medve, és azt temette be magának. Már evett belőle egy csomót, a többit pedig eltemeti magának a medve, és azon lihegett.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ott volt alattam, olyan 15 lépésre tőlem a medve. Gondoltam, kijön a Zsindely, ezt meglátja, a medvének csettintek, az nekünk akar jönni, muszáj lesz lelőni. Úgy is volt. Meglátja a Zsindely a medvét, a medve minket, rögtön nekiindult volna, de neki föl kellett állni két lábra, mert meredek volt a szikla. Nem két lábon támad a medve, hanem négy lábon támad mindig, mert bizonytalan két lábon, de neki muszáj volt fölállni, hogy bennünket lásson, és ezért állt két lábra. A Zsindely izgalmában odalőtt neki, de nem a fejét találta el, hanem a nyakát, és az ütőerét lőtte át, és jött a vér belőle, mintha egy csapot megnyitottuk volna. Egyszer csak hanyatt esett. S elkezdett agonizálni mint egy ember. Remegett a lába. A hátsó lába volt felénk, ahogy lecsúszott, a feje beakadt egy tuskóba, és ott remegett, és egyszer csak nem remegett. Mondom Zsindelynek, most gyorsan nyúzzuk meg ezt a medvét. Azt mondja, dehogy nyúzzuk. Ez a legszebb pillanata életemnek. Itt vagyunk a Kárpátokban, ez gyönyörű hely. Vízválasztón voltunk, balra Lengyelország, jobbra Magyarország. Akkor jött föl a nap. Mondja, csak nem gondolod… ez az élmény nekem többet ér. Ott üldögélünk és nézegetjük. Nézegettük vagy jó félóráig, Lázár integetett kézzel-lábbal, hogy most már csináljunk valamit, induljunk el, de nem indultunk, mert Zsindely gyönyörködött, meg is szövegezett magában, mint később kiderült, egy nagyszerű sztorit, hogy lőtte meg ezt a medvét. Megbeszéltük azt is, hogy Bánffy miniszternek hogyan fogjuk elmondani, hogy megtámadott bennünket a medve, muszáj volt lelőni. Persze Bánffy is, meg mindenki tudja, hogy nem igaz, de ez lesz a hivatalos szöveg vagy valami hasonló, ha másképp nem lehet. Mondom én most lemegyek, a lábad legalább addig rendbe jön, és le fogom galylyakkal takarni, amíg jönnek Lázárék meg a nyúzó emberek. El is indulok, fele úton, úgy nyolc lépésre vagyok a döglött medvétől, egyszer csak a medve föláll. Én ott vagyok puska, minden nélkül, mert csak egy késsel mentem oda. Igyekeztem visszafelé, de szerencsére a medve nem tért azonnal magához, úgyhogy engem még Zsindely föl tudott a sziklára húzni, mielőtt a medve magához tért, és akkor a Zsindely odalőtt neki megint. A medve lesiklott, akkor már nem akadt meg a feje, hanem lement a völgybe. Egy darabig siklott, utána összegömbölyödött mint egy sündisznó, és így gurult le a völgybe. Hát én rögtön utána indultam a puskámmal, addig nem akartam lőni, mert nem szívesen lövök bele a másik medvéjébe. Lőni kellett pedig, hogy helyben marasztaljam, mert féltem, hogy átmegy Lengyelországba, s ott ha



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

partizánok vagy vadorzók vannak, elviszik a medvénket. Megyek lefelé, megcsúszok, és én is lezuhanok a völgybe. Lejött rólam az ing, a nadrág letépődött, alig maradt valami ruhadarab rajtam. A bőröm is lejött persze, mikor leérek, volt egy nagy gallycsomó. Már a cseheknél mondtam, ott hagyták a túlméretezett nagy tönköket, és rádobálták a gallyakat, a másik oldalon hallom, hogy töri a gallyakat a medve. Épp számolgattam, hogy ha fölmászok, akkor mind a két kezemmel kapaszkodnom kell, ha megjön a medve, meg fog engem pofozni, ez nem lesz jó …, hogy a fenébe kellene csinálni. Javában tanácskozom önmagammal, lezuhant mellém a miniszter, a Zsindely is. Mondom neki, akkor tessék itt maradni Feri bácsi, álljon itt a puskával, én meg föl fogok mászni, és ha nekem jön – ez naiv elképzelés volt –, akkor még az elején nem volt gyakorlatom, és akkor majd rá tetszik lőni, fölmászok, utánanézek, hát a medvének hűlt helye. Erős vérnyom. Mentünk utána. Ez hajnali négy órakor volt. Délután háromkor még mindig mentünk, de akkor már megszaporodva, mert odajött a fővadász, és közben találkoztunk a három terelővel is, akik kitűnő nyomolvasók voltak, azok el akartak szökni, tudták, hogy nekik nem szabad ott csámborogni, mi pedig azt hazudtuk, hogy egy disznót lőttünk, de rögtön rájöttek, mutatták a medve lépteit, azt mondja Zsindely, te ezeket akarod becsapni? Hamarabb tudták, mint te, hogy medvét lövünk. Gyorsan kijavítottam magam, hogy kanmedve, nem kandisznó. Bement a medve egy gyors folyású hegyi folyamba, és ott elvesztettük a nyomát. Zsindelynek azt mondtam, tessék hazamenni, mi kint maradunk, és hajnalban utána megyünk a medvének, és agyon fogjuk lőni. Közben elmentek medvefogó kopóért. Hozták is a kopót, másnap reggel aztán meglőttem a medvét. Láttuk, hogy Zsindelynek a lövése keresztülment a nyakán, a másik pedig holtlövés volt, tulajdonképpen azzal el is ment volna világgá. Rengeteg vért vesztett. Örültünk a medvének. Megnyúztuk. És most jön a baj, elküldtem a preparátornak, és a preparátor elköltözött.

A medvebőrt fals néven adtuk föl, mert nem írhattam oda, hogy én egy medvebőrt küldök Kohl Antalnak, mert Fuxon rengeteg Kohl volt, és jött volna vissza a medvebőr, de szerencsére Tüdős Klára, Zsindely felesége nagyon kiváló személyiség volt, népies ruhákat készített, volt egy boltja. Elment, és kikotorta a postai csomagok közül a medvebőrt, és az általam megadott címre elvitte, kikutatta, hova költözött a preparátor, így megmentették a medvét, Zsindely pedig mint igaz vadász –



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

most tessék jól figyelni –, nem fogadta el, mert látta az ő lövését, hogy az nyakon keresztül van lőve, és az nem volt halálos, és így nekem adta a bőrt. Így jutottam a világrekord bőrhöz. Most már nem világrekord, mert Ceausescunak nyújtottak ki medvebőröket úgy, hogy az nagyobb lett mint az én medvebőröm, de valamikor ez volt a világrekord. Hát ez a története ennek a bőrnek, ami ismétlem, nagyobb mint az oroszlán vagy a tigris vagy más nagyméretű állat bőre.

*Említetted ezt a csalás színezetű dolgot, megnyújtották frissiben a bőröket. Van több ilyen stikli is a vadászatban?*

Se szeri, se száma. Még egy rövid történetet elmondok. Mikor medvetelepítés volt, előzőleg mondtam, hogy öreg medvékkel nem lehet medvét telepíteni, mert ezek az emberhez hozzászoktak. A legkomiszabb az öreg medvék közül egy Kázmér nevű medve volt, amelyik állatkertből jött ide, és nem félt az embertől. De nem félt a fajtársaitól sem, és agyonverdeste az öreg medvéket. Erre mondtam Nemeskérynek, hogy tessék valamit csinálni vele. Azt mondta, kérem a két utolsó kanmedvét meglőni, az egyiket eladjuk pénzért, a másikat meglövi a kormányzó. Mondom, akkor ketrecben lője meg a kormányzó, ha annyi nincs benne, hogy szabadon lője meg? Mondja, értem, tudom, mit kell csinálni. Előkészítettük úgy a medvét, hogy előtte egy bécsi gyáros – nem jut eszembe, mit gyártott már – csak ketrecbe volt hajlandó lelőni, mert félt a medvétől. A kifutóban lőtte agyon úgy, hogy a kifutó kerítésébe sem ment be. Ő azt elvitte, hozott magával preparátort, mindent lefilmeztek, úgy vitték el, mint a hősök. A kormányzó medvéjével pedig az történt, hogy beetettem a kormányzó lőállása mellé a medvét, hogy naponta a ketrecből kiment, ott kapott enni, és utána visszament. Nem is ketrec, hanem kifutó volt. Elég nagy kifutóban tartózkodtak ezek a medvék, s a Kázmér oda járt ki. Mit ad Isten, mikor megjöttek a kormányzóék, a medve nem ment ki. Most mit csinálsz a medvével? Agyonlőni nem lehet, hajtani nem hajthattuk csak egy darabig, tereltük vagy 200 métert, megunta és visszafordult. Mikor jött a medve, mi mentünk hátra. Nem támadott meg bennünket, de aztán Markó fővadásznak az a kitűnő ötlete támadt, hogy vágjunk ki háromméteres husángokat, és ütögessük a földet, és akkor a medve előre jön. Úgy is volt. Tíz legény levágott tíz husángot, odaálltunk Markóval puskával, hogy ha meg akarja őket támadni, lelőjük, és ütö-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gettük a medvét, toltuk előre. A medve egyszer csak jött és elindult a kormányzó felé. De akkor már eltelt egy óra, ezek már meguntak ott állni, ott voltak ugyan a helyükön, mert a vadász az ott marad, de már nem nagyon figyeltek. Horthy se nagyon vette észre, csak hallotta ezt a dübörgést. Nem tudta mire vélni, mi az. Vele szemben állt a menye, Károlyi Paulin, ő észrevette a kormányzó válla fölött, és szólt neki, hogy jön a medve, Horthy kitűnő vadász volt, odalőtt és megvolt a medve. Utána elővettek, hogy mi volt a dübörgés. Mondtam, kérem szépen, új medvehajtást találtunk ki, dübörgünk, és akkor jön előre. Láttam rajtuk, hogy hiszik is, nem is, de ott volt a medve. Ilyen csalafintaság sajnos vadászatnál megtörténik.

*Valami ízletes, számodra kedves vadászreceptet ha elmondanál.*

Nem tudok, mert nagyon szeretem az őzgerincet, de hogy hogyan csinálják, azt nem tudom.

*Akkor maradjunk még egy receptnél, amit a fiataloknak adnál, hogy az elkövetkezendőkben milyen irányban tényked jenek, hogy a magyar erdő- és vadgazdálkodás ismét méltó helyére kerüljön.*

Elsősorban menjenek ki a gyakorlatba, ott kezdjék. S mikor a gyakorlati tapasztalatokat megszerezték, akkor szerezzék meg az elméletit is, utána pedig ne csak az erdészetet tanulják, hanem a szervezést is, ami rettenetesen fontos. Én is abból éltem amikor a MÁLLERD-nél megszerveztük a vadászatot. Azonkívül mindazt, amit a mai modern erdőgazdálkodás megkíván. Ma már annyi nagyszerű könyv van erre vonatkozóan. Ezt mindenkinek meg kell tanulni, és amikor már gyakorlatilag is föl vannak készülve, akkor menjenek, s ne pártvonalon vagy két kézzel tülekedve jussanak előre, hanem szaktudással. Meg lehet azt csinálni, nem nagy mesterség, csak egy kis erdőszeretet kell hozzá. És ne szégyelljenek kint lakni az erdőben, mert csak úgy lehet vadgazdálkodni. Nemeskéry-Kiss Géza kegyelmes úr volt, kijött hozzám Máramarosba és elmentünk vele, de nem ült föl a lóra, hanem gyalog jött velem, fiatal voltam, én bírtam, ő meg idős ember, de gyalogolt. Kijött Visegrádra, kint aludtunk az erdőben, egy fa tövében. Ezekkel az emberekkel passzió együtt dolgozni, és ha ilyen fiatalokat nevelünk, hogy öregkorukra, nyugdíjas korukra, ilyen teljesítménye-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ket csinálnak, akkor ezek a fiatalok szerethetik az erdőt meg a vadat, és jó vadgazdálkodást fognak csinálni. És csak nagy területeket. Fácánt meg nyulat tenyészteni nem probléma. Kitűnő nyúlkerteket csináltunk annak idején. Rontott erdőket, rontott gyümölcsösöket bekerítettünk, ott nyulat tenyésztettünk, és élő nyulat adtunk el. Abszolút egészségesek voltak, állatorvosi felügyelet mellett lehetett tenyészteni, nagyon sok pénzt hoznak ezek a nyúlkertek. Ma már sajnos a vadászat nem az, ami régen volt, az ökológiai viszonyok megváltoztak, tehát most már nekünk is úgy kell gazdálkodni, ahogy lehet. Ennyit tudok a fiataloknak mondani. Harcos emberekre van szükség. Életemben végig verekedtem, de sohasem tapostam senkit. Most is megyek őzre, ha nem is lövöm meg, de megnézem legalább. Ezt ajánlom mindenkinek, és egészségben is tartsa meg magát az ember.

*Én se tudok mást kívánni, mint további jó egészséget. Köszönöm a beszélgetést.*

Én is köszönöm, hogy eljöttetek. Ha nagyon röviden is, mert sokkal többre készültem, de azt hiszem, ennyi is elég a múltból.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Pankotai Gábor
## (1914–1997)

*Elsőként azt szeretném megtudni Gábor bácsitól, vajon mi befolyásolhatta egy fiatalember döntését, hogy az erdész szakmát válassza?*

A természet, az állatvilág szeretete családi vonás volt nálunk. Apám 1902-ben szerezte a diplomáját Magyaróváron. Nagyanyám nővére volt Barna György erdőmesternek, aki Festetics, keszthelyi főúr erdőbirtokait kezelte, és a Róth Gyula által említett ültetési metódust a Barna tata dolgozta ki. No meg a példák is megmozdították bennem azt a gondolatot, hogy megkíséreljem az erdészeti főiskola elvégzését. 1934-ben beiratkoztam az akkori erdőmérnöki főiskolára, és nem minden anyagi nehézség nélkül megkezdtem a tanulmányaimat. A matematika és a természettudományok aránylag erős oldalamat képezték. Igen jó gimnáziumba jártam. A budai ciszterekéknél szereztem igen alapos tudást, bár nem ott végeztem, hanem a fehérvári ciszterekéknél érettségiztem, elég jó eredménnyel.

A ciszterekéé általában humán gimnázium volt, mind a négy. Igen kitűnő oktatás volt és magas szintű követelmény. Sokat köszönhetek ennek. Mondhatni, jól megéltem a főiskolán abból, amit a gimnáziumi tanulmányaimmal szereztem. Két év elvesztése után kerültem a főiskolára, ezt is meg kell mondanom, tehát az évfolyamon az idősebbek közé tartoztam.

*És mi volt az évvesztés oka?*

Anyagi természetű, mert hatan voltunk testvérek, és abban az időben egy hatgyerekes szülő, aki fizetésből él, nehezen taníttatta a gyerekeit. Úgyhogy a saját erőmből kellett előteremteni azt, ami a tanulmá-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nyokhoz kellett. Belekerültem a bányamérnöki és erdőmérnöki főiskola társadalmába, az ifjúság társadalmába. Ami valahogy egészen más volt, mint a mostani ifjúság. A társadalmi körülmények tették ezt, és részben a világtörténelem is. Nem szabad elfelejteni, hogy még 1934-ben, amikor beiratkoztunk, nem egy hallgató társam, ha nem is egy évfolyamon voltunk, világháborút járt tartalékos tiszt, hadnagy vagy főhadnagy volt. A koreloszlás igen széles skálán mozgott, tehát voltak idősek és olyanok, akik rendes időben iratkoztak be.

*Hányan voltatok akkor egy évfolyamban?*

A mi évfolyamunk 30 főből állt, amiből úgy emlékszem, nem egész pontosan, 14 szerezte meg az oklevelet. Elég sokan elestek a háborúban. Az egész főiskola, tehát a bányászok, kohászok, erdészek beiratkozott létszáma 180 fő körül mozgott. Az egész főiskolai rendszer más volt. Mód volt arra, hogy tovább is a főiskolán maradjanak azok a hallgatók, akik nem tették le az éves vizsgáikat. Időközben elmentek dolgozni, és amikor a vizsgák eredményesen megvoltak, akkor beiratkoztak a következő évfolyamra és tovább tanultak. Az ifjúságot összefogta a bányamérnöki és erdőmérnöki főiskola ifjúsági köre, amely egy rendkívül demokratikus szervezet volt. Mély hatást gyakorolt a hallgatókra és a kikerülő mérnökök további életére.

Külön kell az ifjúsággal és a tanári karral foglalkozni. A professzorok nagy része hosszú gyakorlati idő után került a főiskolára. Legtöbbjük európai tekintélyű, sokan közülük világháborút járt tisztek, az államerdészetnél hosszabb szolgálatot eltöltött szakemberek voltak, akik mélyen együtt éreztek az ifjúsággal, az ifjúság életével. Csak akkor avatkoztak be, ha az föltétlen szükséges volt. De nem emlékszem olyan esetre, hogy beavatkozás történt volna. Volt egy tanár-elnöke az ifjúsági körnek, akivel néha az ifjúsági kör elnöke leült beszélgetni, esetleg tanácsot kért vagy információt adott. A tanár-elnök segítségével osztották el azt a segélyt, amit a különböző vállalatok, intézmények a rászorulók részére évente az ifjúsági kör részére juttattak.

*Jelentős volt ez a segély?*

A pénznek nagy értéke volt, hogy úgy mondjam, komoly támogatást adott a rászoruló hallgatóknak. Havonta, esetenként lett elosztva.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Meg kellett pályázni, vagy…*

Nem. Az ifjúsági kör tájékozott volt arról, hogy ki szorul rá. És ha az ember az ifjúsági kör vezetésével tárgyalt és segítséget kért, és a rászorultságát anyagi helyzetével, körülményeivel bizonyítani tudta, akkor az ifjúsági kör azt mindenféle bürokratikus eljárás nélkül képviselte. A segély elosztása a hirdetőtáblán mindig megjelent, úgyhogy az ifjúság állandóan figyelemmel kísérhette, és adott esetben kritizálhatta. Tehát a döntések nem titokban történtek, hanem mindenki tudott arról, hogy valaki mondjuk pótvizsgajegyekre 30 vagy 50 pengőt kapott. Vagy élelmezésre. Ilyen nagyságrendekben osztották el. Esetleg 80 pengőt beiratkozásra. Úgyhogy az ifjúság kritikájának volt kitéve a döntés, tehát az elosztásnál nem tévedhettek. Az ifjúság széles rétegeinek módjában volt ezt kontrollálni.

*És ezt a pénzt az ifjúsági kör kezelte?*

A pénzt a gesztor, a gazdasági hivatal kezelte, és azt az ifjúsági kör elnökének és a tanár-elnöknek az ellenjegyzésére, a hirdetőtáblán megjelent közhírré tétel után az ember azonnal felvehette, minden különös, bürokratikus formula nélkül. Mondhatom, hogy a főiskolán eltöltött öt évem alatt semmiféle észrevétel ennek az elosztásnak az igazságosságát illetően, soha nem merült fel. A köri elnököt demokratikus úton mi választottuk egy évre, és szavazattöbbséggel került az elnöki székbe. Bárki, aki az ifjúsági kör tagja volt, lehetett jelölt, lehetett elnök. A jelölés igen széles előkészítő munkát és korteskedést igényelt a különböző jelöltek személyét illetően. Az elnök tekintélye megrendíthetetlen és megtámadhatatlan volt. Mint mondtam, egy évre választották, és ez meghatározta a tényked̄ését is. Ő képviselte az ifjúságot különböző fórumokon, a kari tanácsnál, a város vezetésénél, különböző intézményeknél, ahol az ifjúságot képviselni kellett. Ilyenkor a képviselet ünnepélyességéhez méltón, az ifjúság egyenruhájában, atillában, karddal jelent meg az elnök, mondjuk a polgármesternél, és előadta kérését, meghívta az illető tisztviselőt, és így tovább. Az ifjúság fegyelmi élete rendkívül szigorú normákhoz igazodott. Volt egy fegyelmi bizottság, melynek legszigorúbb döntése az ún. kizárás a körből. Ha valakit a körből kizártak, akkor azzal nem volt szabad szóba állni.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Ehhez súlyos vétséget kellett elkövetnie?*

Például bajtársi lopás, vagy bármilyen anyagi természetű visszaélés, becsületbeli mulasztás, amit súlyosan kellett megtorolni. Általában az ifjúsági életben előforduló szórakozások alkalmával, mulatozáskor, bárhol valami kárt tett, azt a saját pénzéből fedezte. Ez nem számított súlyos vétségnek. Összetörhettek valahol egy berendezést, másnap megjelent az illető lokáltulajdonosnál a résztvevők közül valaki, és közölte, hogy a számlát szeretné kifizetni. Hogy a pénzt honnan szerezték, az más kérdés, de a károsult kártalanítva lett.

*Volt erre példa?*

Volt egy látványos példa, ami nagyobb összegű volt. Amikor a Róth Gyula fia, Busa barátom, már eltemettük, bevágta egy pezsgős üveggel a nagy tükröt a Royalban. Úgyhogy 3500 pengőt fizetett a Gyula bácsi ezért. Mikor másnap mesélték neki, hogy milyen mulatás volt, valaki betörte a nagy tükröt a Royalban, és nagyon jópofa volt a gyerek, mert mindjárt adott is egy írást, hogy ki fogja fizetni. Kérdi, ki volt az? Hát a te fiad.

*Mennyi volt akkor egy havi vagy egy évi fizetés?*

Egy magyar királyi őrnagynak a fizetése, aki a jól fizetettek közé tartozott, 800 pengő volt havonta.

*Az egyetemi tanulmány mennyibe került egy hónap vagy egy év alatt?*

Az nagyon különböző volt, mert voltak nyomoroncok, nagyon széles volt a skála, erre még rá akarok térni. Volt, akinél a pénz kevesebbet jelentett, voltak mágnások, arisztokraták és voltak proletárok. A proletárok közül sokan a huszárlaktanyába jártak. Egy évig én is oda jártam kosztolni, mert ott ingyen kaptak kosztot a szegény sorsúak. Vasvári Lacival, aki Pécsen van, és más bányászokkal jártunk az ingyenkonyhára. Meg volt a Szent Imre kollégium, ahol egy havi ellátás, ha jól emlékszem, 140 pengőbe került, ami nagyon szép pénz volt, de azért teljes ellátást és egy külön szobát, vagy pedig bizonyos költségkülönbözettel kettes szobát kaptak. Igen szép szállodai szintű ellá-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tás volt itt, és a vasárnapi misén kívül semmilyen különös szabályozás nem volt, nem szólt bele a kollégium vezetése. A vasárnapi misére el kellett menni, de egyébként semmi zavaró megkötés nem volt. Nagy tisztaság, nagy rend és fegyelem volt ott. Azután volt egy kollégium-szerű szállás az egyetem mostani B épületének a felső emeletén, ahol rendes, tiszta ágyak voltak, amit minden héten tisztába húztak. Itt semmiféle korlátozás vagy fegyelmezés nem volt, mindenkinek megvolt az ágya, és az ifjúság maga tartott rendet. Ez, úgy emlékszem, havonta belekerült 10 vagy 15 pengőbe. Nem volt drága, sokan laktak itt. A többség albérletben, aminek a színvonala igen különböző volt. Azt ki kell emelnem, hogy az ifjúság élete rendkívül demokratikus volt. Aki egyszer az egyetem beiratkozott hallgatója volt, az az egyetem társadalmában, születési rangja, pénze, egyéb hovatartozása miatt nem volt megkülönböztetve. Tehát egyenlő volt az Esterházy gróf, a Bánffy báró vagy a Kendefy, vagy a Lajos herceg, a szászvári bányász-gyerek, mind tegező, bajtársi viszonyban együtt éreztek. Az elhelyezkedés körülményei mások voltak mindegyiknek, de szórakozásban, társadalmi érintkezésekben teljesen egyenlők voltak, egymás közt semmiféle különbséget nem tettek.

*Ezek a főúri csemeték tudomásul vették ezt minden zokszó nélkül?*

Minden zokszó nélkül? Én két évvel ezelőtt találkoztam Ausztriában Lajos herceggel egy erdészeti rendezvényen, és éppen úgy letegeztük egymást, mint akkor. Különösen kedves fiú volt az Esterházy Jóska gróf. Az egy annyira derék, közénk való ember volt, hogy arról senki nem érezte, hogy ő az Esterházy Jóska. A háború alatt is többször találkoztam vele. A Rákosi időben nem kapott állást, nem ment ki, hegesztő volt a kelenföldi MÁV-állomáson. Többször találkoztam vele az utcán, amikor munkába ment, és többször beszélgettünk. 1956-ban azután kiment.

*Térjünk vissza a soproni ifjúsági köri elnökválasztásra. Említetted, hogy bizonyos korteskedés volt a választás előtt. Milyen tulajdonságokkal kellett rendelkeznie egy ifjúsági köri elnökjelöltnek? Ki volt a jó elnök?*

Alapfeltétel volt, hogy minden tekintetben kifogástalan életmódot folytasson. Tehát kétség ne férhessen erkölcsi magatartásához. A másik az, hogy megjelenésében, szókészségében, ítélőképességében



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

arra hivatott legyen. A nemzeti érzés, a demokratikus felfogás alapvető követelmény volt. Fennhéjázásról szó se lehetett, se olyanról, hogy elnöki hatalmával ő visszaéljen. Ilyet nem tudok. A felfogás tekintetben lehettek ellentétek. Például az egyik jelölt a konzervatív vonalat, tradíciókat jobban képviselte. A másik a haladást, a korszerűsítését szorgalmazta. Ilyen nézetkülönbségek voltak. Az egyik baráti köre a bányászok közül tevődött ki, a másiknak inkább az erdészek közül. Az én időmben olyan emberek voltak az elnökök, mint Sopp László, aki hosszú ideig kutatója volt az ERTI-nek, Wágner Lajos, aki igazgató volt, a fia most igazgatóhelyettes, igen komoly ember, jó barátom volt. Madas András két esetben volt elnök, Juhász László bányász, világháborút viselt tartalékos főhadnagy, ő 1938-ban volt elnök, ő képviselte akkor a konzervatív oldalt, hogy párat megemlítsek közülük.

Az ifjúsági kör nem tett különbséget bányász, erdész vagy kohász között emberi szempontból. Teljesen egyenrangú volt mindegyik. Nagy volt az összetartozás érzése. Senkit kívülálló nem bántalmazhatott anélkül, hogy az ifjúság közös, egyöntetű föllépésével ne számolt volna. Az ifjúság testületileg lépett föl minden tagjának a védelmére, aki a védelemre rászolgált. Vagyis betartotta az ifjúsági kör szabályait, korrektül élt, és nem provokálta azt a sérelmet, ami őt érte. Tehát jogtalan volt. Volt erre példa. Pár külföldi hallgatónk volt, egy török is köztük, akit megtámadtak a suhancok. Ő lőfegyvert használt és az egyik suhancot megsebesítette. A rendőrség vád alá helyezte, de azután meg is szüntette. A köri elnök és a köri ifjúság akkor határozottan föllépett, és garantálta, hogy nem fogja elhagyni Sopront, amíg az ügy be nem fejeződik. Végül az ügy az ő teljes felmentésével ért véget. Azért nem volt hibás, mert testi támadás érte, tehát jogos önvédelem volt. Az ifjúság kiállt érte. Az ifjúság kimondottan németellenes volt. Az én időmben mindenki elítélte Hitlert, szakestélyeken kifigurázta. Szegény Bálint Dezső barátom, aki elesett aztán, nagyszerűen utánozta és figurázta ki a führert. Az egész szakestély nagyokat nevetett rajta. Volt egy alkalom, azt hiszem 1938-ban, amikor arról volt szó, hogy a soproni poncihterek esetleg az anschluss mellett fognak tüntetni, vagy valami rendzavarás következik be, és akkor a főiskolai ifjúsági kör számos tagja, köztük én is, beosztást kapott a különböző utcákba, ahol fegyveresen őrködtünk az esetleges provokáció megakadályozására.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*És hogy juthattatok hivatalosan fegyverhez?*

Hát nekem is volt fegyvertartási engedélyem. Egyes erdészeknek szolgálati fegyvere. Az erdészet fegyveres testület volt akkoriban. Sokan kint laktak a Lőverekben, olyan nagy problémát nem jelentett egy kézifegyver beszerzése. Aki büntetlen előéletű volt és társadalmi hovatartozását igazolni tudta, vagy munkahelye volt, vagy egyetemi hallgató, az fegyvert vehetett. Rendes tanulmányi vadászataink voltak, a hallgatók nagy része saját fegyverével vett részt. Igen kellemes vadászatok voltak ezek, amelyek aztán rendesen baráti összejövetelekben végződtek. Nemcsak vadászatok, hanem a baráti kapcsolatok ápolása is volt ez. Nagyon jól szervezett tanulmányutakra vittek minket a tanáraink, természetesen a tanulmányutak társadalmi része is igen jól szervezett volt, ahol a vendéglátó gazdaság minden esetben megvendégelte a hallgatókat. Ezt az akkori létszám is lehetővé tette, mert egy 20–25 fős évfolyamot meg lehetett vendégelni, egy 40 főst már nehezebben. Az élelmezés és ellátás költségei nem is voltak nagyok. Persze a szállásolást már a lehetőségekhez kellett igazítani. Volt eset, amikor egy száraz, tiszta magtárépületben, felterített tiszta szalmán aludtunk. Senkit nem botránkoztatott meg, ez természetes volt. Nem szállodában történő elszállásolásra gondolok én, egy természetben élő erdésznek, aki a nomád körülményeket meg kell, hogy szokja, aludnia kellett, a derékalj puha volt, tiszta volt, reggel ott volt a kút, a vályú, lehetett mosakodni, szappan, törölköző volt az embernél a tisztálkodás megvolt. Aztán volt, ahol ez jobb körülmények között zajlott le. A növénytani tanulmányút Ausztriába vezetett, Fehér Dániel vitt minket. Nagyon érdekes volt, és mély nyomot hagyott bennünk a kulturális része. Megmutatta Ferenc József nyaralóját, meg Schönbrunnba is elvitt. Ezekről Fehér Dániel a következőt mondta: „Mindenki megvádol, hogy a szakmai tanulmányút egy részét kulturális célokra fordítom. Vegyék tudomásul az urak, hogy ha elkerülnek alföldfásítónak, vagy bárhova az országba, többet ezeket nem látják. Így legalább ezekről egy komoly, maradandó képet tudnak maguknak alkotni." Igaza volt. Igen nagy műveltségű, színvonalas embernek tartottam Fehér Dánielt, bár sokan nem szerették.

*Miért vajon?*

Szeszélyes ember volt. De jó ember. Amikor a harminc fős évfolyam vizsgázott növénytanból, a harmincból, legjobb emlékezetem szerint,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kettőnek volt meg rendes időben. A többi mind elbukott. Emlékszem, én föl se álltam a padban, már elbuktam. Mert nem mondtam azonnal, amit kellett volna. Lehet, hogy rosszat mondtam volna, nem tudom. Érdekes, később nagyon jó kapcsolatba kerültem, van is egy dedikált könyvem tőle. Európai színvonalú ember volt, annyit meg kell mondanom. A dolgait gyakran idézik. Még valamit meg kell említenem ezekről a tanárokról. Mindegyikük beszélt valamilyen nyelvet. Legtöbbjük németül, sokan kifogástalanul, anyanyelvi szinten. Olyan kis szakma, mint a mienk, nem találhat ki mindent saját maga. A magyar erdészeti kultúra németorientáltságú, hiszen a termőhelyek minősége, a termékeink értékesítési iránya, akár tetszik, akár nem, erre mutat. Tehát a legtöbb olyan dolgot, amit fel tudunk használni a magunk céljaira, a német irodalomból tudjuk átvenni. Különösen jó volt az osztrák kapcsolat, hiszen Ausztriával hosszú évszázadokon át együtt éltünk, és 1867-ig a magyar erdészet, az állami erdészet bécsi irányítás alatt állt, hivatalos nyelve a német volt, a szakirodalom német volt, az oktatási nyelv Selmecbányán német volt. Az erdőtörvények pedig majdnem kivétel nélkül, bizonyos átalakításokkal vagy szó szerint, az osztrák erdőtörvények voltak. Igen érdekes, hogy a Pesti Napló egy alkalommal egyik cikkében – amikor Bedőék 1867 után megalkották a magyar erdészetet – kiemelte Bedőék óriási érdemét, a magyar erdészeti nyelv, a magyar erdészeti igazgatás és a magyar erdészeti szakirodalom létrehozását. Annál kiemelkedőbb ez a teljesítmény, mivel ezt néhány évtized alatt elvégezte a magyar erdészet, és egy olyan erdészetből, ami teljes egészében német nyelven folyt, az oktatás nyelvét is beleértem, egy velejéig magyar, hazaszeretetében elöljáró, szaktudásában pedig kiváló erdészetet alkottak. Ezeknek az irodalmi nyomai is megvannak. Ami a selmecbányai főiskolát illeti, meg kell azt jegyeznem, hogy annak idején nem sok magyar hallgatója volt. Ez érthető, hiszen ha valaki Selmecbányán végezni akart, a német nyelvet tökéletesen kellett bírnia. A magyar korona országainak területéről, főleg a nemzetiségi vidékekről, német anyanyelvűek mentek oda, másrészről pedig olyanok, akik valamilyen úton-módon otthon a német nyelvet elsajátították. A selmeci főiskolán az utolsó évtizedekben növekedett a magyar hallgatók száma. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy az akkori egyetemi élet, tanári kar, ifjúsági közösség egyéniségeket nevelt. A kikerülő erdőmérnökök mindegyike nemcsak egyén, hanem egyéniség volt. Önállóan tudott cselekedni. És ezt a cselekedetét felelősségtudat kísérte. Az egye-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tem nevelése, de magának az ifjúsági körnek is a nevelése volt. Semmiféle olyan jelenséggel nem lehetett találkozni, ami az egyéniség kibontakozását csökkentette vagy elítélte volna. Mai szemmel nézve még egy dolgot jónak tartottam akkor. Az előadások szeptember végén, október elején kezdődtek. Majd február elején kezdődtek és tartottak május utolsó hetéig, június első hetéig. Tudok olyan időszakot, amikor a heti óraszám az ötvenet meghaladta. Vagyis a hallgató rá volt kényszerítve a folyamatos munkára. Viszont hosszú idő állt rendelkezésre a vizsgák letételére. Manapság, amikor szabad szombat van, meg 36 óra hetente, az ifjúság nem tudja, hogy a szabad idejével mit csináljon. Egy fiatalember általában, kivételek persze vannak, nem törekszik elmélyült, önálló kutatásokra. Most azt csinálja, amit a tanrend rákényszerít. Folyamatosan el kell látni feladatokkal, és ezeket a feladatokat neki kell megoldani, az ehhez kapcsolódó előadásokon meg kell jelenni, ami a kötelességteljesítésre, a munkahelyen való pontos megjelenésre és a precíz munkára kényszerít. Ezért utólagosan áttekintve nagyon jónak tartottam, és jónak tartottam azt is, hogy nem föltétlenül szükséges, hogy valaki 5 vagy 4 év alatt elvégezze az egyetemet.

*A katalógus mennyire volt szigorú?*

Általában nem volt szigorú. Szigorú volt a gyakorlatokon való részvétel. A rajzokat meg kellett csinálni, mindig beszedték és lepecsételték a rajzlapokat, amin dolgoztunk. Nem lehetett hazavinni. Aki nem vett részt a földmérési gyakorlatokon, annak nem igazolták a földmérést. Az előadásokat meg lehetett úszni, de a gyakorlatokat nem. És ez is jó volt, mert nagy súlyt helyeztek a gyakorlati készségre. Hogy azt, amit tanulnak, a gyakorlatban is meg tudják valósítani.

*Szó volt arról, hogy nem volt feltétlenül fontos öt év alatt végezni.*

Igen. Például voltak olyanok – később egyetemi tanárok lettek –, akik hosszabb ideig itt voltak, de minden vizsgájukat jelesen tették le. Az volt a céljuk, hogy elmélyednek a geológiában vagy a bányaműveléstanban, vagy akár a geodéziában vagy a növénytanban, vagy az erdőműveléstanban, és azt majdnem professzori szinten megtanulták. De ha nem volt elég idő rá, vagy ha anyagilag nem bírták, akkor időközben elmentek dolgozni valahova mérnöki munkakörbe.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Az egyik vagy másik évfolyamtárs nem tette szóvá, hogy jé, te még csak balek vagy, vagy ez teljesen természetes volt?*

A lehető legtermészetesebb volt, hogy ha valaki hosszú ideig ott volt, akkor hosszú ideig ott volt.

*Mennyi idő volt a leghosszabb, amiről tudsz?*

Többen voltak ilyenek, talán ami a legközismertebb, Hladonki Pista. Meg volt egy barátom, ezt érdekességként elmondom, bányász volt, mi csak Nácinak hívtuk, mert Darányi Jóska volt a rendes neve. De mivel volt egy miniszter is, akit úgy hívtak, mi csak Nácinak neveztük. Sokat kártyáztunk együtt, aztán ő Szegeden beiratkozott a jogra, amit mint mezei jogász, levelező módon lehetett elvégezni. Ő első világháborús tartalékos tiszt volt, akit mint hadnagy szereltek le a világháborúból. Utána Sopronban a megalakult egyetemi zászlóaljnál is szolgált, ami ilyen karhatalmi egység volt. Nem csináltak ezek semmit, csak a laktanyában lakhattak, ott kosztot kaptak, és néha gyakorlatokon, katonai gyakorlatokon vettek részt. Emellett ők látogathatták az egyetemet ingyen, bérmentve. A lakásuk, mindenük megvolt. Ők voltak az egyetemi század. Ez a Náci is szolgált az egyetemi században. Ezeket azután feloszlatták, mert ezek olyan rejtett alakulatok voltak. Ugyanis a trianoni szerződés meghatározta a tartható katonai létszámot. Ők mind egytől egyig tisztek voltak. Tartalékos tisztek vagy hadapród őrmesterek. Neki megvolt a tíz év szolgálata és elmehetett nyugdíjba. Igen ám, de hadnagyi nyugdíj nem volt nyilvántartásban, és akkor felszólították, hogy köszönjön le a rangjáról, kinevezik háromcsillagos tiszthelyettesnek, és akkor kb. a hadnagyi rangnak megfelelő nyugdíjat fog kapni. Így is tett és mint tiszthelyettes ment nyugdíjba, és így járt aztán a főiskolára. Közben Szegedre is lement vizsgázni. Amikor végzett és doktor lett Szegeden is, itt meg okleveles bányamérnök, akkor csináltatott egy névjegyet. Nekem is adott egyet, csak valahol elveszett. A következő volt rajta: „dr. juris Darányi József, okleveles bányamérnök, nyugalmazott magyar királyi tiszthelyettes".

*Hány éves lehetett ő akkor?*

Olyan 32–33 körül. Neki mindig jött pontosan a nyugdíj, úgyhogy ha az ember rászorult valami kölcsönre, kérdezte, Náci, megjött-e a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nyugdíjad? Akkor adj kölcsön tíz pengőt. Nem volt sok az a nyugdíj, de stabil 120 pengő, az valamit jelentett.

*Bocsáss meg, hogy közbevágok. Az előbb említetted a kártyát. Mennyire volt meghatározó a kártya, és ha igen, van-e valami jópofa kis történet az akkori nagy kártyacsatákról, ha volt ilyen?*

Nemcsak tarokk volt, de meg kell mondanom, ment a szerencsejáték is. Ez ugyan tiltva volt, de ugye az ifjúsági kör ajtaját éjfélkor bezártuk, és akkor ott egy társaság hazárdjátékot játszott. Különösen ment a smen, a ferbli és a huszonegy. Itt sokan elvesztették a pénzüket. Tudok olyan esetről, mikor az elsőéves hallgató megjelent itt beiratkozás előtt, mondjuk szeptember 25-én, zsebében a beiratkozási díjjal meg az első havi pénzzel. Akkor a firmák elvitték valami körbe, ott leült egy társasággal, és elvesztette a tandíját meg az elsőéves pénzét, úgyhogy úgy kért kölcsönt, fölült a vonatra és hazament, és többet nem látta senki.

*Nem volt a firmáknak lelkiismeret-furdalásuk?*

Azt mondták, egy fiatalember, aki érettségizett és beiratkozik az egyetemre, az önálló ember, annak tudnia kell, hogy mit csinál. Hamisan nem kártyáztak. Az akkori erkölcsöknek ez teljes egészében megfelelt, persze volt, aki ezt megszegte, de azzal nem ültek le kártyázni. Sok meg is sértődött, akit nem vettek be. Ezt kicsit feketén űzte a nép, és hát nem is volt mindennapos. De azért kártyáztak.

*Mondanál az egyetem autonómiájáról pár szót.*

Az egyetem belső igazgatásába nem szólhatott bele senki, mert autonóm terület volt. Előfordult, hogy szakestély után randalírozás, éneklés, kiabálás volt, és a rendőrség bele akart avatkozni, de a társaság bement az egyetem területére, és a rendőrség nem jött utána. A rendőrség csak az egyetem vezetésének az engedélyével léphetett az egyetem területére, úgyhogy rendőrt én az egyetem területén nem láttam. Persze hogyha a hallgatók valamit összetörtek mulatás közben, vagy kárt tettek jogtalanul valamiben, viselték annak a következményeit, ez közismert volt. Ez a hallgatóság általános erkölcséhez hozzá tartozott.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Te személy szerint hányban vetted át a diplomát?*

1940. július 28-án vettem át a diplomát, és záradékoltam annak az évnek a februárjában. Csak mivel annak idején négyen jelentkeztünk, illetve nem jelentkeztünk elegendően a mérnöki szigorlatra, nem tartották meg csak júliusban meg, mert akkorra jöttünk össze négyen, és négynél kevesebbnek nem tartottak szigorlatot.

*A többiek már otthon voltak?*

Nem. De ennyien voltunk. Januárban volt egy szigorlat, februárban abszolváltam, azután volt egy szigorlat decemberben, akkor is végeztek vagy négyen-öten, úgyhogy tíz-tizenketten végeztünk akkor. És ezek az emberek friss diplomával önálló erdőmérnöki feladatot láttak el, ugyanis az országhoz visszacsatolt területekre osztották be őket. Itt igen nagy feladatok vártak rájuk, amit kitűnően elláttak.

*A te utad is arra vitt.*

Én először 1939-ben záradékoltam, mert nem volt meg az oklevelem, így Fekete Zoltánnál voltam tanársegéd az erdőrendezési tanszéken. Valahol dolgoznom kellett, ezt választottam. Sokat tanultam az öregtől, nagyon korrekt, rendes főnököt ismertem meg benne, és ott lettem először gyakornok, majd az oklevél megszerzése után tanársegéd. Azután beadtam a kérvényt az államerdészethez, ahová 1940 késő őszén kerültem. Beosztást kaptam a bustyaházai magyar királyi erdőigazgatósághoz, ahol azután személyesen jelentkeztem. Aki fogadott, az Riedl Gyula barátom volt. Ő volt az igazgató titkára, ő jelentett be az igazgatónak, Blickhardt Józsefnek. Kiváló vezető, nagyon határozott ember, aki azt mondta, fiam, beosztunk a taracvölgyi erdei vasúti üzemhez Királymezőre, ott nem mennek jól a dolgok, rólad jókat hallottam, hogy te műszakilag elég jól fel vagy készülve. Csináljatok ott rendet, mert egyébként nem tudok mást tenni, mint átadni az egész vasutat a MÁV-nak, ami miatt rossz híre lenne az erdészetnek, mert nem tudná a vasút teljesíteni a feladatainkat. Így kerültem Királymezőre mint beosztott, és működtem 1943-ig, amikor kineveztek üzemvezetőnek.

Itt idéznék néhány gondolatot készülő könyvemből:



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

„Máramaros vármegye területének nagysága szerint erdőterületét illetőleg első, erdősültségére nézve pedig Csík vármegyével együtt szintén első helyet foglalt el az 1867-es Magyar Királyságban.

Az egész megye – az Aranyos Beszterce völgyének kivételével – a Tisza vízgyűjtője. A legcsapadékosabb megyék közé tartozott, mely azután döntő befolyást gyakorolt az erdőtenyészetre. A megye területe, a völgyek alját kivéve, magashegységi jellegű. Az erdőterület nagysága, a pompás erdőtenyészet és a fejlett erdőkultúra a Máramarosi havasokkal együtt lenyűgöző hatást gyakorolt minden igazi erdészre.

A legrégibb írott emlék a vármegyéről 1199. évből származik és állítólag Sopron levéltára őrzi.

Az öt koronaváros közül Hosszúmező, Técső, Visk és Huszt kiváltságait az akkor már jelentős sótermelés miatt a Királytól nyeri 1322-ben, ezt követően 1352-ben Máramaros-Sziget is koronaváros lesz. A megye 1556-tól Erdélyhez tartozik, de 1570-ben a Partiumhoz kerül. Véglegesen 1703-ban csatolják a Magyar Királysághoz és 1734-től önálló vármegye. A Rákóczi-felkelés idején a terület fontos szerepet tölt be. A felkelés első – nem éppen szerencsés kimenetelű – csatája Bolhánál zajlik le, majd Huszt vára több ízben szerepel, utoljára 1711-ben. A Rákóczi-hadsereg maradványaiból sokan menekültek Máramarosba, és elvegyültek az orosz nyelvű lakosság között!

Az orosz cári birodalom a területre – a jelentős kárpát-ukrán lakosság miatt – igényt tart, és a cári hadsereg 1914-ben behatol a megye területére. A monarchia csapatainak sikerült kiszorítani a cári hadsereget. A súlyos harcok emlékeit a katonatemetők őrizték meg, és még a 40-es évek elején számos tábori erődítésre, lövészárokra és dorongútra találtam.

A trianoni béke a megye területét ketté osztotta, kb. az etnográfiai határ szerint, így a déli rész a Tisza határvonalát követve Romániához került, az északit pedig az újonnan alakult Csehszlovák köztársaság örökölte, bár jelentős számban sem cseh, sem szlovák lakosa nem volt!

Ezzel a döntéssel a nagyhatalmak a kisantant gyűrűjét zárták le Magyarország körül, mely döntés mögött a közben megszületett Szovjetuniótól való elszigetelés szándéka fontos szerepet játszott."

Nos, ide kerültem 1940 őszén.

Meg kell jegyeznem, hogy szinte az első naptól kezdve én voltam az üzemvezető, mert a főnököm tartalékos repülő főhadnagy volt. Több időt töltött katonai szolgálatban, mint otthon, úgyhogy amikor hazajött, kipihente a katonaidőket, és mondta, hogy csak csináld tovább.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Legfeljebb a vasút kereskedelmi ügyeivel foglalkozott, de minden műszaki feladatot én végeztem. Érdekes esemény vezetett azután, akarva – nem akarva, a kárpátaljai karrieremhez. Nagy árvizet kaptunk 1941 áprilisában.

*Mit jelentett egy viszonylag magas hegységen az árvíz?*

Azt itt nem tudja senki elképzelni. Egy éjszaka leesett 120 mm meleg csapadék a hóra. Ez olyan vízáradatot okozott, hogy például Zádnyából Németmakra fölött elvitt egy teljes rakodóra való tutaj fát, az fönnakadt egy erdei vasúti hídon, és feltorlódott több, mint tíz méter magasan, és mindez tele lett hordalékkal, úgyhogy úgy kellett a fát később kibányászni. Ez volt a nagy árvizünk. Ez fogadott engem áprilisban. Elvitte a vasúti töltést Dombó és Terese között, olyan 800 méter hosszan. Meg tudom a fényképeket is mutatni. Úgyhogy ott a vasúti töltés miatt folyt a harc. Óriási ár volt, és igen sokba került. Rengeteg szállítási probléma volt. Az igazgatóság kiküldött egy bizottságot, az igazgató maga vezette. Volt ott egy csomó központi kolléga, köztük az én felügyeleti tisztem, Partos Gyula, aki annak idején a vasút építésében is részt vett. Még vissza fogok a személyére térni. Ez a bizottság ott szemlélte ezt az óriási kárt. Az igazgató pedig megkérdezte az építésvezetőt, hogy ugyan Lajos, mikorra tudjátok ezt helyreállítani. Bartha Lajos volt az építésvezető, gondolkodott, mondta, idehozatok 500 abádszalóki kubikost, akkor egy hónapon belül helyreállítjuk. Én meg hátul ballagtam mint fiatal erdőmérnök, és mondom a mellettem lévő felügyeleti tisztemnek, hogy ha rajtam múlna, három nap alatt megindítom a forgalmat. Rám nézett és kérdezte, mit akarsz csinálni? Mondom, az egészet megkerülöm, és akkor ráérünk építkezni. Ide teszem az összes pályafenntartási munkásomat, van itt egy utászszázad, annak ismerem a parancsnokát, kérek húsz utászt, kifizetem nekik a bért, csinálunk… kérdi, mit csinálsz, hogy hidalod át? … mert ott folyt egy patak. Mondom, van nekem jó pár ezer darab friss talpfám talpfacseréhez, abból csinálok egy hídlást, keresztbe rakom kalodába, és 5 kilométer sebességgel át fog menni a vonat. Nem szólt egy szót se rá. Másnap reggel csöng a telefon, engem keresnek, mondja, Blickhardt József igazgató. Jaj, tegnap mondtál valamit Partos főtanácsosnak, meghatalmazlak, hogy csináld! Semmi papír, ennyi volt az egész. Három nap múlva fölhívtam az igazgatót, hogy tisztelettel jelentem, az első vona-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tom átment. Köszönöm fiam. Ezzel én bevágódtam az igazgatóságon. Blickhardtot még abban az évben, 1941-ben Budapestre helyezték, pedig nagyon jó igazgató volt. Helyére Partos Gyulát nevezték ki. Nagyon szeretett engem Partos Gyula, én mondtam a gyászbeszédet, amikor meghalt, meg a nekrológját is én írtam. Kiváló erdész volt. Úgyhogy Bartha nem is maradt ott soká, nem miattam, mert ő a Partossal nem tudott kijönni, és 1942-ben elment. De azért kicsit az is hozzájárult, hogy akkor nem ő találta ki azt a megoldást.

*Említetted, hogy Abádszalókról vittek volna kubikosokat. Annyira híresek voltak ezek a kubikosok?*

Igen. Ezek voltak az országban a legjobb kubikosok, és a Bartha sokat dolgozott velük, még az 1938 előtti időben Visegrádon, amikor Bartha ott dolgozott és lakott. A két lánya közül az egyiket egy erdőszámvevő, a másikat meg Reiter Kamilló kolléga vette el. Aztán a Bartha lekerült Marosvásárhelyre, és ott lett beosztottja Káldy József. Úgyhogy egy évig a Káldy Marosvásárhelyen volt.

*Ő is mint kezdő?*

Ő mint kezdő, igen. Én a Taracvölgyi Erdei Vasutaknál, először mint névleges üzemvezető, aztán 1943-tól mint kinevezett üzemvezető dolgoztam egészen 1944. október 21-ig. Huszadikáig vezettem az üzemet, huszonegyedikén elesett Taracvölgy. Az én személyemnek jutott az a keserves feladat, hogy számtalan kollégát, erdészt, erdőmérnököt vagonokba rakjak, és adjam fel Magyarországra mint menekülőket, sőt az utolsó sóvonatot is én hozattam le Szlatináról. Egy 324-es mozdonnyal.

*Az ottani kollégák ki tudták az ingóságaikat menteni?*

Minden ott maradt. Csak nagyon keveset tudtak elhozni. A magam részéről, ha az akkori kormányzatról véleményt alkotok, akkor ezt keserűen meg kell jegyeznem, hogy prédának dobták az egész jól képzett, fiatal magyar mérnöki kart, de nemcsak erdőmérnököket, hanem más szakembereket is, mert értesítés híján otthagyták az egész vagyonukat, mindent.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Meg lehetett volna előzni?*

Meg lehetett volna, mint sokan, akiknek jó összeköttetésük volt, már 1943-ban elszeleltek Kárpátaljáról, mert megsúgták nekik, hogy jobb lesz innen elmenni. De hát mi, fiatalemberek, mi annyira lelkes erdészek voltunk, és olyan nagyszerűek voltak a szolgálati körülmények, hogy eszünkbe se jutott menekülni. Mi nem törődtünk a politikával, dolgoztunk. Jól dolgoztunk. Nekem szerencsés helyzetem volt, mert az embereim nálam mint hadiüzemben dolgoztak, mert nagyon fontos volt. Volt, hogy száz vagon tűzifát beraktunk Taracköznél, rengeteg tutajfát szállítottunk, vasutat építettünk, szárnyvonalakat, tereseli szárnyvonalat, ahol Szörényi Béla volt az építésvezető, jablonicai szárnyvonalat, ahol Jablonicai Radó Gábor volt az építésvezető. Hat gondnokságot szolgáltam ki.

*Nehezítette a dolgodat az a körülmény, hogy mint említetted, a szolgálati helyed hadiüzem volt?*

Annyira, hogy az erdőgazdaság terméke jórészt fenyő szerfa volt. És ennek nagy része különböző olyan célokra ment, ami az ország gazdasági életében, a hadigazdálkodás szempontjából fontos volt. Ebből következőleg én felmenthettem az embereimet, és fel is mentettem. Az elején még nem ismertem a gyakorlatát, hogy mit lehet csinálni. Egy-két emberemet sajnos elvitték, és volt, aki nem jött vissza. De aztán a második évben már kézbe tudtam venni a dolgokat, mert megtanultam ennek az adminisztrációját, és gyakorlatilag mindenkit fel tudtam menteni.

*Ez azt jelenti, hogy a behívót vissza lehetett küldeni?*

Lajstromot kellett beküldeni minden évben, hogy kiket javaslok fölmenteni. Ehhez adtak egy kontingenst. És én mindig beküldtem ezt a javaslatot, de mindig úgy küldtem be, hogy azokat válogattam ki, akik esedékesek lettek volna behívásra, mert nem minden korosztályt és nem minden alakulatot hívtak be egy időben. Elég nagy volt a kontingensem is, úgyhogy nagyon sokat vissza tudtam tartani. Mondhatom, tőlem senki nem vonult be. Aki bevonult, mert voltak németajkúak, azok az SS-be jelentkeztek önkéntesen. Az az ő dolguk volt. Sajnos sok, egyébként derék embert elbolondítottak a németek. Jártak oda fel a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

községekbe – két német községem volt –, és akkor valahogy olyan volt az az egész hangulat, hogy szégyen volt a fiatalok körében, ha valaki nem ment el katonának. Bár volt, aki nem ment el, és magyar katona maradt ennek ellenére. Olyan is volt, sok. Aztán a sorsukat saját maguknak köszönhetik. Ez megint egy másik fejezete ennek az egész, végzetes háborúvesztésnek, meg az akkori körülményeknek, és amiről hosszasan lehetne beszélni.

*Mit jelentett egy erdőmérnöknek az, hogy szinte egyik napról a másikra mélyvízbe került, és egy olyan jelentős vasútvonalnak a műszaki, egyéb teendőit kellett ellátnia teljes felelősséggel, mint amit te kaptál?*

Ez a feladat teljes embert követelt. Itt nem volt se jobbra, se balra nézés. Itt, ha az ember helyt akart állni, akkor sokat kellett tanulni és sokat kellett dolgozni. Nem nyolc óra volt a munkaidő. 150 km vasút volt, ahol 16 db mozdonnyal, 300 kocsival dolgoztam, és volt, hogy ezer munkásom volt. Itt töprengésre nem volt idő. Fel kellett mindenre készülni műszakilag és szervezés tekintetében egyaránt. És azt kell mondanom, hogy a tanulmányaim jól idomultak ehhez. A másik pedig, hogy ambicionáltan törekedtem arra, hogy megálljam a helyemet ezek közt a nehéz viszonyok között és ebben a pozícióban. Sokat köszönhetek a beosztottaimnak. Nagyon sokat tanultam tőlük, sok ügyes fogást, sok gyakorlati megoldást. Volt egy kitűnő pályamesterem, Popper Antal, volt egy famesterem, magyar királyi famester, a Takár. Kiváló műszaki emberek voltak mind a ketten. Az üzem vezetésénél Szálka László és Grenisberger, meg még sokan. Velenka is, aki a művezetőm volt.

*Mit kellett csinálnia egy famesternek?*

Az ő feladata volt a vasútüzemmel kapcsolatos magasépítés, lakások karbantartása, útépítés, új házak építése. Fából építkeztünk, kiváló fából, nagyszerű finn modell szerint épített faházakat. Magam is igen szép faházban laktam, soha nem volt olyan jó lakásom, mint az a faház.

*Hogy épült egy ilyen faház? Mi volt a lényege?*

Ennek a lényege egy keretszerkezet volt, 15-ös fűrészelt fából. A keretszerkezetbe 45 fokban illesztették az ugyancsak 15-ös gerendákat,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

így azok kitöltötték azt a tégla alapú keretet. A tűzhelyek környékén pedig téglafal volt a kémény előtt. A tűzveszély így ki volt küszöbölve. Gyönyörű szépen dolgoztak az ácsaink, kitűnő hidakat építettünk, örömmel terveztem ott sok fahidat, amit át kellett alakítani, mert kaptunk két nehezebb mozdonyt, 24 tonnás mozdonyokat, és ezek a fahidak csak 20 tonnára voltak méretezve, meg amúgyis elöregedtek. A felső folyásoknál az összes fahidat kicseréltem. Építettem a 24 tonnás mozdonyok alá 20–25 méteres fahidakat. Igen szépen kivitelezték a rajzaim alapján az ácsaim, akik kiválogatták azokat a törzseket, amiket meg kellett faragni, „megkóstolták", hogy megfelelő-e a szövetek futása. Nagyon szép fahidakat csináltunk; azután a terhelési próbát nemhogy kiállták, de a terhelési próbánál a behajlásmérések mind alatta voltak a megengedettnek. Nagyon nagy örömet szerzett nekem ez a szép munka.

*Gábor bácsi! A maiak tanulságára, hogy ment ez? Volt rajzasztal, megvoltak a paraméterek, hogy milyen hosszú és milyen teherbírású hidat kell a rajzasztalon megrajzolni, volt olyan, hogy kiviteli engedély, statikai számítás ellenőrzése … meg egyebek?*

Egyetlen engedélyezési eljárás volt csak, a tervet be kellett küldeni a kereskedelmi és közlekedési minisztérium vasút osztályára, és onnan a hídász (aki területileg ezekben a megyékben meg volt bízva, nemcsak nálam, hanem más megyékben is. Több megye jutott egy hídásznak, az kijött, és megcsinálta a nyomáspróbát), átnézte a terveket, megcsinálta a nyomáspróbát és kiadta az engedélyt. Ennyi volt az egész. Egy Felkai nevű, igen kitűnő mérnök jött ki. Ez időben három hetet jelentett, de ezalatt is forgalmaztunk, mert én magam is megcsináltam a behajlásmérést. Egy személy fölállt a szintezővel, rátettem a lécet az előírás szerinti terheléssel. A hídra rámentek két egymással szembefordított mozdony, valamint talpfákkal, megfelelő terheléssel megrakott kocsik, és az emberem nézte, hogy mit mutat a szintező, hogy mennyire süllyedt be a szerkezet. Ezek a behajlások távolságtól függően 1,5–1,8 cm lehetett. De ezeknek mindig alatta maradt. Megnézte, megadta az engedélyt, kész, rendben van. Ugyanilyen volt a bejárás a felújított és az új pályák esetében is. Kijött a biztos, végigment rajta, megnézte, üzemi próbát csinált és kész. Így fölrangosítottam az alsó 50 kilométeremet huszonhárom kilogrammos síntípusra, úgyhogy megkaptam a 40 km/óra enge-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

délyezett sebességet. A személyforgalmat a gőzösön kívül még két motoros vonattal is bonyolítottam, de ezekre megkaptam a 60 km/óra sebességet. Így elértem, hogy Taracköz és Királymező közötti távolságot, ami 50,3 km volt, 100 perc alatt meg lehetett tenni megállásokkal együtt.

*Említetted, hogy gőzmozdony volt. Lehet, hogy naiv kérdés, ezeket általában szénnel tüzelték…*

Mi fával tüzeltünk. 25 ezer köbméter fát tüzeltem el a taracközi vasutaknál évente. Kiszámítottam, nem volt érdemes szénre áttérni. Egyrészt azért, mert az összes mozdonyom fára készült, a tűzszekrényük olyan volt, másrészt a háború alatt szénmizéria volt. Szenet bajos lett volna felhozni oda valahonnan. Ott helyben megvolt a fa, megkaptam a 25 ezer űrmétert. Nagyon jó cseh mozdonyaink voltak, de magyar mozdonyok is. Az erdei vasút főbb alapvonalai 1928 és 30 között épültek meg. Egy részét Partos Gyula tervezte. Meg akarok emlékezni valamiről. 1938 előtt, 1919 után sokan mondták, hogy a csehek így meg úgy gazdálkodnak, rablógazdálkodást folytatnak. De állíthatom, hogy a csehek jól gazdálkodtak. A vasútépítést magyarok kezdték. 1917-ben már megjelent a tervezési kiírás. Aztán még valamiért nem gazdálkodtak a csehek rosszul, emberileg se. A magyar személyzetet, aki fölesküdött a csehekre, azokat átvették. Ezeket a munkákat ezek az emberek végezték. A legjobb emberek ott maradtak, mint Partos Gyula, aki folytatta a szolgálatát 1919-ben. Partos Gyula, Blickhardt, és még sokan maradtak. A cseh adminisztráció nagyon lojális és nagyon szakszerű volt. Jó erdészek voltak a csehek. Nem igaz, hogy itt szakmai mulasztás történt.

Kárpátalja erdőgazdálkodása kiemelkedő helyet foglal el a magyar erdőgazdálkodás történetében, és múlt század második felében már az európai erdőgazdálkodás élvonalába tartozott, noha ez nemzetközileg egyáltalán nem volt ismert. Egy cseh egyetemi tanár, Karel Mátyás hívta fel a figyelmet erre a magyar szaksajtó hasábjain a hatvanas években, mert erkölcsi kötelességének érezte, hogy erről beszámoljon. Ő 1920-ban került Kárpátaljára, amikor Kárpátalját Csehszlovákiához csatolták, és ahol meglepve látta, hogy a kezdetleges erdőgazdálkodás helyett, amire számított, egy rendkívül fejlett erdőgazdálkodást talált a volt kincstári magyar birtokokon, ahol az erdők korszerűen fel voltak tárva, és a faanyagot részben tutajozással, részben keskeny nyom-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

távú vasutakon szállították le a hegyekből. Hosszúfában való közelítést alkalmaztak már akkor, az erdők fel voltak tárva cserkészutakkal, mindenütt korszerű erdészlakásokat talált, tehát az erdészeti kultúra olyan színvonalát, melyre Csehországban is alig találni példát.

*Gondolom, nemzetiségi atrocitások se lehettek...?*

Ugyan, kérem! Nem volt semmi. Egyet meg kell jegyezni az igazság kedvéért, hogy a kárpátaljai részt Csehszlovákiához csatolták, bár ott se cseh, se szlovák nem volt. Ezt csak úgy grátisz kapták, mert azt akarták, hogy Magyarország a Szovjetuniótól el legyen szigetelve, mivel a megye alsó harmadán románok voltak, azt Romániának ítélték, de zömmel szláv volt a lakosság, és magyarok. A német nyelvűek, ahova beleszámítanak a zsidók is, mert nagyon sok zsidó volt, gyakorlatilag a zsidók és a németek majdnem annyit tettek ki, mint a magyarok. A magyar volt tizenhárom százalék, a zsidó meg a német húsz százalék. Megyei viszonylatban.

*És a többi?*

A többi kárpát-ukrán és román. A magyar lakosság főleg a városokban, az öt koronavárosban, Huszton, Técsőn, Visken, Hosszúmezőn és Máramarosszigeten laktak. A németek két településen, Németmokta és Királymező községben és elszórtan. Mert ugye mint kincstári munkások kerültek ide, nem képeztek nagyobb települést.

*Nem akarom élezni a kérdést, de megteszem, tekintettel arra, hogy soknemzetiségű helyen voltál, nyilván a munkásaid, ez az ezer ember is több nemzetiségből tevődött össze. Kikkel szerettél a legjobban dolgozni? Akik a megbízhatóbbak vagy lelkiismeretesebbek voltak?*

Általában megbízható volt az összes munkás. Szakértelemben és szaktudásban a német munkások voltak a legjobbak. És ezek nem is németek voltak, hanem osztrákok, akiket Mária Terézia telepített oda. Ezek született erdei munkások voltak. Azért telepítették őket, vízi szállításba jártas embereket oda, hogy bevezessék a gátak építését, mert a vízi szállítás a máramarosi sószállítás az uralkodó ház szempontjából életfontosságú volt. Ugyanis voltak időszakok, mikor az uralkodó ház



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

bevételének többségét a só adta. A só volt az egyetlen konzerváló eszköz, ezért voltak a sóhivatalok annak idején. Mondták is, hogy mehetsz a sóhivatalba. Mert a só forgalmazása királyi monopólium volt.

*Ma a sóhivatal kifejezést olyan értelemben használják, ahol semmit nem intéznek.*

Nem tudom mért mondják, rendkívül fontos volt a só és a harmincad hivatalok, ezek adóhivatalok voltak, az uralkodó ház a bevételi forrásai. Máramarosban volt az egyetlen hely Magyarországon, ahol sóbánya-erdőhivatalok voltak.

Itt ismét idéznék az előbb említett, készülő munkámból.

„Az idők folyamán a vízi szállítás, a szükséges berendezések építése, valamint a vízfolyások szabályozása Máramarosban jelentős, nemzetközileg is elismert színvonalat ért el, nem kevésbé az, hogy a XIX. század végén a vízfogók tárolási képessége elérte a hárommillió köbmétert.

A vízi szállítást Selmecbányán végzett erdészek tervezték és irányították. (A szükséges részletek Kellnor Valér, Szécsy Zsigmond, Jankó Sándor, Kippel Móric és Modrovich Ferenc munkáiban megtalálhatók.)

A tömbökből nyert kősót 75–90 és 50–75 fontos tömbökben bányászták ki. A törmeléket 5 mázsát befogadó hordókban szállították tovább. A termelés a XVIII. század közepén már elérte a 600 000 mázsát.

Mivel a XVII–XVIII. században az uralkodók legfőbb jövedelmi forrása a sómonopólium volt, a sóbányászatra igen nagy gondot fordítottak. Ez a tény megvilágítja Máramaros vármegye fontosságát és ez meghatározta az erdészet fejlődését.

A rendszeres sóbányászat kezdetét a XVIII. század közepére tehetjük.

A sóbányászat központja volt Rónaszék. Itt létesült az első K. K. Sóhivatal, itt alakult a bányaigaigatóság is, mely 1749-ben Máramarosszigetre tétetett át.

A 14 felhagyott bánya után 1763 és 1778 között négy bányát nyitnak itt, majd az utolsó időkig működő Ferencz bányát 1795-ben, majd a Ferdinánd bányát 1828-ban.

A sónak az ország belsejébe, a fogyasztóhoz való tömeges szállítására egyetlen lehetőség adódott: a tiszai vízi szállítás. Ennek leggazdaságosabb módja a tutaj volt, melynek összeállítása aránylag csekély munkaráfordítással volt lehetséges, és a leadóhelyeken a belőle kikerülő faanyag értékesíthető volt.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A sóbányászatnak az erdészetre, a vasút kiépüléséig, azaz 1872-ig meghatározó szerep jutott. Az erdészet sorsa eddig a sóbányászattól elválaszthatatlan volt, annak volt alárendelve. A sónak ugyanis az ország belsejébe való tömeges szállítására, mint már mondtuk, egyetlen lehetőség adódott, úgymint a Tisza vize és a tutaj. És az erdészet állította elő a tutajokat. Annyi sót termelhettél csak, amennyit el tudtál szállítani, leszállítani pedig annyit tudtál, amennyi tutajod volt. Tehát a tutaj száma megszabta a sótermést. 1870-ben megszűnt a tutajjal való sószállítás, áthelyeződött a vasútra."

*Köztudott, hogy tutajozni nem volt egy életbiztosítás. A sóból milyen terhelést tudtak rárakni?*

Egy köbméter fa három mázsa sót bírt el. Fenyőszálfából készült tutajon.

*Az durván a fele, mert egy köbméter fenyő kb. 6 mázsa.*

Ha elég száraz volt a fenyő, tehát egy évig hagyták száradni, akkor 4 mázsát is elbírt. Jobb tutajosok elérték a négy mázsát is. Egy tutajban 30 köbméter fa volt. Egy tutajt mindig a vízfolyás sajátosságához kell alkalmazni. Kevesen tudják, hogy kétféle tutajozás van. Az egyik a magashegységi, az erdei tutajozás, a másik a mellékági tutajozás. A kettő között az a különbség, hogy az utóbbinál a folyam, például a Tisza esése enyhe, a hegyvidéken a folyam esése elég nagy, a folyásuk szabálytalan, sziklás, zátonyok vannak. Ide olyan hárító falak kellenek, amitől a tutaj is gyorsabban megy, és ezek a felső folyások veszélyesek. A mellékágakban is kétféle tutajozás van. A legfölső részek voltak a legmeredekebbek. Azt megszakította egy duzzasztógát, ahol tutajost váltottak, és az ment tovább. Tehát a felső ágak tutajait a legjobb tutajosok hozták le a duzzasztóig, utána váltottak és mások vitték tovább. A Tiszán aztán több tutajt egymáshoz kapcsoltak, mert ugye embereket kellett megtakarítani, a termelékenységet növelni. Probléma volt, hogy hogyan jöttek vissza a tutajosok. Mikor a vasutak megépültek, akkor már nem volt gond. De nem épültek meg a felső folyásnál, mert Máramarosszigeten már 1872-ben volt kész vasút. Előtte meg Szatmárig. A tutajosok Szatmárig eljöttek vonattal, utána gyalog, meg lovas kocsival. Ez hozzávetőleg 100 km volt. A tutajozás erősen munkaigényes művelet, nemcsak a tutajosok miatt, hanem a gátak karban-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tartása, a vízemelés és a vízfolyások szabályozása miatt is. Voltak helyek, ahol a tutaj nem mehetett volna keresztül, ha nem lettek volna kiépítve surrantók, mert szétzúzódott volna a sziklán.

*A hárító falat úgy képzeljük el, hogy betonból készült?*

Nem. Minden fából készült. Fa a fával ütközött. Gerendákból csináltak falat. Én is csináltattam több ilyen gerendafalat, mert ha nem lehetett bevágni a hegybe a vasúti töltést, akkor beletettük a vasúti töltést a patakba. De ahhoz csinálni kellett egy gerendafalat méterszer méteres faácsolatokból, faszekrékenyből. Vagy kasicákat és annak a faoldalát rendszerint bükkfával kideszkázták, mert az jobban csúszott, mint a fenyő, s ez vezette a tutajt. A surrantóknál, ahol hirtelen nagy az esés ott pedig az alapot is kideszkázták, hogy azon csússzon a tutaj. A fenekéhez hozzákötöttek egy tutajszerű valamit, ami a vízen nyugodott, úgyhogy amikor a tutaj erre rácsúszott, akkor a vízre lenyomódva fokozatosan engedte neki, fékezte.

Hogy miért kellett az elővíz? Sokan azt hiszik, hogy az elővíz csak azért volt, mert a tutaj gyorsabban haladt, mint a víz. A tutaj tényleg gyorsabban halad, mint a víz, úgyhogy ha nem adok elővizet, akkor a tutaj kifut. De másért is kellett. Tudniillik, ha a gátakat megnyitom, annak a medert föl kellett tölteni.

*Ez fantasztikusan izgalmas munka lehetett.*

Ennek a munkának hatalmas technikai előfeltételei voltak. Többször említettem, hogy nekifogtam egy hosszabb munkának (idéztem is belőle), ahol részben az egész máramarosi tutajozás történetét, részben ennek a technikai felszerelését, meg az erdei vasutak kialakulását dolgozom fel. Már többszáz oldal kész van, de sose érek a végére.

*Azért remélem, csak-csak napvilágot lát. Magáról az erdészeti munkáról köztudott, hogy minden szabályzat szerint ment, minden fegyelmezetten, precízen. Milyen érzés volt ezt a viszonylagos katonás fegyelmet még megfejelni, gondolom, egy vasúti üzemhez tartozó többletszabályzattal?*

Rendkívül nagy fegyelmet követelt. Ezt azért is kellett tartani, mert életveszélyes volt az üzem. Mutathatok fényképeket balesetekről, amikor a mozdony mindenestől, cakli-pakli, belerohant a vízbe. Vagy



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

amikor a lavina levitte az egész vasutat. Tarackközig vasúton szállítottunk, ott a tutajfát tutajokra tettük. Az apró választék vagonba ment, a fűrészanyag a fűrésztelepre. A tutajfa lement Szolnokra meg Szegedre. S részben Tokajba. Még 1944-ben is ment tutaj. Még közvetlenül a háború után is. De nem volt könnyű játék ez az egész tutajozás.

„Mivel a tutajok – kevés feltehertől eltekintve – szálfákból állottak, így nem vagy alig kerülehetett sor az áterdőlések anyagának leszállítására, sőt egyértelműen megállapítható, hogy a vízi szállítás teljesítőképessége Máramarosban – rendszeres erdőgazdálkodást feltételezve – az összes erdők növedékének leszállítására nem lett volna elegendő. Mindezt tetőzte a szállítási apadék, mely a hevederek ráerősítése okozta rongálódás mellett a szálfákon keletkezett.

A bükk ipari felhasználásának fejlődésével a vízi szállítás iránti kétségek szaporodtak. Az erdei munkabérek és a faárak emelkedése a vízi szállítást egyre költségesebbé tette. Miután a fővasút kiépítése következtében a sószállítás a tutajozás részére elveszett, többé nem fűződött különös érdek a tiszai tutajozás fenntartásához. Ezt már a magyar erdészeti vezetés is felismerte és nagyszabású erdeivasút-építési programot készített elő. Ennek valóra váltását az I. világháború megakadályozta. A háborús események miatt a máramarosi tutajozás több éven át szünetelt, és a vízgyűjtők, valamint egyéb berendezések karbantartása is elakadt a hadi események miatt.

Az első erdeivasút-építések ott indultak meg, ahol a fenyő mellett jelentős mennyiségű bükk kitermelése és forgalomba hozatala vált szükségessé. Az erdei vasutak tervezésére és kivitelezésére a kiírások már a háború vége előtt megjelentek az Erdészeti Lapokban. E vasúttervezések és építések jelentős részét a cseh igazgatás alatt is magyar erdészek végezték.

A tutajozás anyaga a fenyő szálfa volt. A bükk csupán felteherként – esetleg egyes törzsek a fenyő közé kötve – volt tutajozható.

A máramarosi tutajok hossza 8 és 30 m között változott. A tutajozáshoz, úsztatáshoz szükséges vizet a természetes vízfolyás többnyire nem biztosította. Ezt azután az ún. vízfogókkal összegyűjtött vízzel egészítették ki. A vízfogók nyitásának összjátékán múlott a tutajozás teljesítménye. Még néhány szó a tutaj szerkezetéről. A tutajba kötött fa vékonyabb vége előre került. A Tiszán és a Visón elöl 2–3 hevederrel volt összefogva a tutaj, vastagabb szálfáknál esetleg 4–5 hevederrel. A Taracon és a Talaboron egy erősebb 26–36 cm vastag heveder és mögötte gúzslánc szolgáltatta a kötést. 46 cm-nél vastagabb fánál



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

(20–30 m hosszú) 7–9 db, 20–24 m-esnél 18–24 db fogatott össze. A tutajok szélessége vastagabb fánál: 3,0–3,2 m, vékonyabbnál 3,5–4,0 m volt. Két tábla esetén a vastagabb anyag a hátulsó táblába került, sokszor felteherrel. Ez aztán gyakran surlódott a mederfenékkel és egy bizonyos fékhatás keletkezett. Kettős táblába 120–160 db vékonyabb vagy 40–60 db vastagabb törzs lett bekötve. Egy tutaj átlagos köbtartalma mintegy 30 $m^3$ volt. A tutajok 90–115 km utat 8–12 óra alatt tettek meg.

»A tutajt 6,0–6,5 m hosszú nyélen lévő, 1,90 m-es lapátokkal irányították. A lapátok a tutaj elején, az ún. kormányszéken helyezkedtek el. A Tiszán két evező a tutaj elején, egy a hátulján volt alkalmazva.

Az evezőknek pontosan egyszerre kellet a vízbe csapniuk, mert itt nem lehetett a rossz evezőcsapást korrigálni, mint a csónakon. Persze a folyó alsóbb folyásán már nyugodtabb volt a tutaj menete, de korrigálni itt sem lehetett. A tutajok egyik nagy akadálya a többször előforduló torlódás volt. Ha az első tutajok egyike akadt el, akkor valamennyi utána következő reászaladt, és a tutajok hegyben torlódtak össze, mert a tutajokat nem lehetett megállítani. Ezeknek a torlaszoknak a szétszedése néha hetekig eltartott. Ezután következett a tutajozásra még felhasználható anyag különválasztása, az összetörtek más célú felhasználása.« – írja Madas András a Szinevéri Erdőhivatal akkori vezetője. Ő megemlékezik feljegyzéseiben egy torlódásról, mely a Szinevér alatti S kanyarban történt. »E kanyarnak kiegyenlítését megtakarították, de sokkal többe került a gyakori torlódás okozta költség. Ilyenkor lovakra is szükség volt a máglyák széthuzatásánál.«

A vízi szállítás megítéléséhez a következők figyelembevétele szükséges.

A fának vízen való, nagyobb távú szállítására – tutajozás vagy úsztatás formájában – csak a fenyőfa jöhet szóba. A szikkadt fenyőfa 530 kg/$m^3$, a szikkadt bükk pedig 800 kg/$m^3$ súlyú. E súlyok vízbe dobás előtt érvényesek, és a szállítás során a vízfelvétel következtében 6–10%-kal növekedhetnek. Ebből következik, hogy az úsztatott bükk tűzifa 3–15%-a az úsztatás során lesüllyed. Nem beszélve arról, hogy az őszi termelésű rönknek – hogy a fülledést elkerüljük – május-júniusban a fűrésztelepen kell lennie."

*Folytathatnánk életed következő nagyobb fejezetével.*

A teljesség kedvéért még el kell mondanom azokról a kollégákról, akikkel együtt szolgáltam odafönt, hogy egyik kiválóbb ember volt,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mint a másik. Egyéniségek voltak, erdészek voltak, nem szerették, hanem imádták a hivatásukat, ezért áldozatot is hoztak, és mondhatni, nemcsak a magyarságot, a magyar erdészt és a magyar demokratát képviselte mindegyikük. Talán nem árt, ha sorra veszem a nevüket. A németmoklai erdészetvezető, Petri János német származású volt, de lányt magyart keresett. Ő mesélte el, hogy amikor az igazoló bizottság a káderezéskor a szemére vetette, hogy német érzelmű volt, ő azt felelte, kérem, én nem voltam német érzelmű, én német vagyok. De a magyar hazához való hűsége vitathatatlan volt. Petri János most halt meg tavaly mint diplomás erdőmérnök. Itt volt, meglátogatott. Az oroszmoklai erdészet vezetője Kolláth Gyula, aki 1945 után hosszabb időt töltött Vietnamban magyar szakértőként. Kiváló erdész és kiváló, nagy tudású ember volt. A bruszturai erdőhivatal vezetője Tuskó Ferenc. Kár, hogy kiment Vancouverbe, hosszabb ideig professzor volt a növénytani tanszéken, kimondott tudós típus. Tuskó Lászlónak unokatestvére volt. Meghalt. A Királymező felső erdőhivatal vezetője volt Riedl Gyula. Nem kell bemutatnom. Az alsó erdőhivatal vezetője volt Jablánczy Sándor, Vancouverben van. Egyiknek se kellett volna kimenni, nem is tudom, mért mentek ki. Jablánczyról meg kell jegyeznem, hogy amikor egyszer a 82 éves Róth Gyulával, közismert professzorunkkal, akit jól ismertem, sétáltunk, a következőt mondta nekem: „Tudod, kár ezért a Jablánczyért." Abban az emberben sok érték volt. Ezt le kell rögzítenem, mert ezt nem kisebb ember, mint Róth Gyula mondta, akinek utódja volt a Jablánczy. Egyetértek a Gyulával. A szállítási üzem, vasúti üzem vezetője én voltam, a dombói erdészet vezetője Hibbey Albert. Előtte több néhány erdészetvezető ott kidőlt, már úgy, hogy elhelyezték. Ő, ha jól emlékszem, 1942 őszén vette át az erdészet vezetését. Bükkös volt az egész. Nagy lelkesedéssel és hozzáértéssel vezette az erdészetet. Nekem jutott az a keserű szerep abban a nehéz időben, hogy személyzetével együtt Tarackközön én raktam őket vagonba, biztosítottam egy vagont számukra, ami akkor nem volt könnyű dolog.

*Annál is inkább, mert úgy tudom, már akkor pici gyereke volt…*

Egy csomó emberével. Nem hagyta ott az embereit, az összes emberével együtt ment. A fűrészüzem vezetője volt Maróthy Laci, akinek az apja erdőigazgató is volt hosszabb ideig, ő jó magyar érzésű ember volt, és nagy lelkesedéssel vezette, ragaszkodott ahhoz az üzemhez.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Bakay Laci is szolgált ott rövidebb ideig. Mindegyik kiváló ember volt. Egészen kiváló ember. Ezek közül ott már csak Bakay él. Már Maróthy Laci is meghalt. Az igazgatóság központjában dolgozók közül egy sem él már. Ennyit talán a személyzetről. Az erdészekről, erdésztechnikusokról és egyéb technikusokról is csak jót tudok mondani. Nagyon sok értelmes, okos dolgot tanultam tőlük, nagy tapasztalattal, helyi ismerettel rendelkező emberek voltak. Ma többek közt azt is erősen hibáztatom, hogy az erdészeket, erdőmérnököket nem hagyják hosszú ideig ugyanabban a beosztásban. Egy erdőmérnöknek vagy akár egy kerületvezető erdésznek legalább 3 év szükséges ahhoz, hogy elképzelést alakítson ki magának a munka fejlesztését illetően, és az elképzelés megvalósításához több tíz év szükséges. Ezeknek az átszervezéseknek a legnagyobb baja, hogy az embereket ide-oda dobálják, és az erdészkedéshez szükséges hatalmas környezet-, hely- és termőhelyismeret veszendőbe megy, vagy egyáltalán meg se szerzik. Úgyhogy van olyan erdészetvezető, aki az erdejét nem is ismeri. Persze az erdészethez hozzátartozik az a munkásgárda is, akivel dolgozik, mert az is szerves, élő része az erdészetnek. A munkásgárdával kialakult kapcsolat nemcsak erdészetvezetői szinten, hanem erdőigazgatói szinten is fontos. Az én erdőigazgatóm Kárpátalján személyesen ismerte a jobb munkásokat. Ha az erdőigazgató valamilyen munkahelyet meglátogatott, amit gyakran tett, akkor ott személy szerint, név szerint beszélgetett egyes munkásokkal, és érdeklődött a dolguk iránt, és mindenki nagy tisztelettel volt, mert tudták a szakszerűségét, igazságosságát, becsületességét és szerénységét. Minél magasabb beosztásba volt valaki, annál fontosabb a szerénység, a pontosság és a hazugságtól, képmutatástól mentes megnyilatkozás. Ezt az emberek, és különösen az egyszerű emberek nagyon megbecsülik, nagyon értékelik és érzékelik. E nélkül erdészeti kultúrát kialakítani, mondhatom, nem is lehet. Ez alapvető. Sokkal fontosabb a szaktudásnál is, mert azt lehet pótolni, de ezeket az erkölcsi értékeket csak kis kortól kezdve, neveléssel lehet fokozatosan elérni. Ezért számítanak ezek a különös értékek közé. Talán ezzel a gondolattal le is zárhatnám a máramarosi szolgálatomat. A környezet az elbűvölő volt. Azért szeretek Ausztriába járni, minden évben egyszer kimegyek, nem Bécsbe, meg nem a Mária strasszéra, hanem kimegyek Kalwangba, ahol fenyveseket látok, szűk völgyeket, hegyi patakokat, folyókat, és egy kis magashegységi erdőgazdálkodást. Ez egy évre mindig kielégít engem.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Okfejtésed alapján kérdezem, hogy mennyire volt ott egy vezető vagy egy beosztott erdész önálló?*

Magas szintű önállóságot követelt az ottani munka. Először is a távolságok nagyok voltak. Másodszor az egész, ún. kincstári adminisztráció az alapvető kérdésekben annyira szabályozott volt, hogy azok korlátai között azt csinálhattál, amit akartál, azonban felsőbb beavatkozás nélkül nem tudtad átlépni azokat, nem is lehetett, de nem is akartad. Voltak íratlan szabályok, amit a neveltetés megkövetelt, és voltak természetesen pénzügyi szabályok és korlátok. Azt meg kell jegyezni, hogy ezek a pénzügyi korlátok egyszerűek voltak, nem voltak bürokratikusak. Ezeken a szabályokon belül szabadon gazdálkodhattál. Az igazgató vagy a felügyeleti tiszt két-három hónaponként egyszer meglátogatott. Persze ezek a látogatások nem számítottak tehernek, és nem vették el az időmet. Ezek nem villámlátogatások voltak, hanem az erdőigazgató veled foglalkozott. És az az erdőigazgató nemcsak az erdőigazgatói teendőkhöz értett, hanem ahhoz is, amit neked csinálnod kell, és ahhoz szakértelemmel, hozzáértéssel és tájékozottsággal volt. Észrevételeit nyugodtan elfogadhattad. Partos Gyula erdőigazgatónak volt egy könyve, amiből minden második lap kitéphető, perforált volt, és volt benne egy indigó. Mikor velem foglalkozott, rendszerint fél 8-ra jött, úgyhogy mire bementem az irodába, már ott ült. Akkor közölte, hogy ezt akarom megnézni, azt akarom megnézni, azután együtt kimentünk, és aszerint csináltuk a programot. Nem én mondtam, ő mondta, hogy mit akart megnézni. Kérdéseket tett föl, én a kérdésekre válaszoltam, de ezek a kérdések mind szakszerűek voltak. Este, mielőtt eltávozott, leültünk újra az íróasztalhoz, elővette ezt a könyvet és ráírta: Feljegyzés, kelt ekkor és ekkor, erről a látogatásról. Ezt elrendelem, hogy így csinálja, azt elrendelem, hogy úgy, ezt elrendelem, hogy amúgy. Ezt kifogásolom, azt helyesnek tartom, erre a pénzt biztosítani fogom stb., az összes észrevétellel. Akkor azt mondta, ezt írd alá, ha észrevételed van, mond meg, azt ide beírom. Ő is aláírta, az egyik példányt odaadta nekem, a másikat elvitte. Ezzel el volt intézve a dolog. Én nyugodtan belekezdhettem abba az építkezésbe vagy munkába, nem kellett megvárni, hogy a pénz ott van vagy nincs ott, belekezdtem és akkor jött a pénz. Amit ő megígért, azt sohase vonta vissza. Olyan nem volt, hogy valakitől, mondjuk a kinevezést visszakérik, mint néhányszor tapasztaltam az utolsó szolgálati helyemen.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Olyan ott nem létezett. Abban a régi rendszerben minden vezető megfontolta, amit mondott, de amit aztán megfontolt és kimondott, az jobb volt, mint manapság sokszor az írás. Mosolyogva említik, szinte anekdotaként, hogy amikor a magyar király, aki egyidejűleg császár volt, a katonai szemlén egy főhadnagyot megszólított, hogy százados úr, akkor az adjutáns már jegyezte, hogy százados. Ez annyit jelentett, hogy az már százados volt attól a pillanattól kezdve. Az uralkodó nem vonta vissza a szavát, az erdőigazgató se vonta vissza, tudta, hogy mit mond, és az a szó több volt, mint az írás. Életemnek a legnagyobb kitüntetései közé tartozik az, amikor nyugdíjba mentem és bementem a minisztériumba, Szűcs Kálmán szakoktatási főigazgatóhoz – én derék magyar embernek tartom, bár sokan nem szerették – aki a következőt mondta nekem: Tudod, Gábor, rólad azt mondják, hogy amit te mondasz, az jobb, mint amit sokan leírnak. Azt mondtam, köszönöm Kálmán, ennél dicsérőbbet nekem nem mondhattál. Erre neveltek minket, ez volt a kincstárnak a szelleme. Kárpátalján is, ha egy vezetőnek gondoskodni kellett arról, hogy mindenki tudja a beosztottai közül is, hogy mit csinál. A szolgálati eskünkbe benne volt, hogy a beosztottjainkról a legjobb tudásunk szerint gondoskodjunk. Én minden évben egyszer körbejártam a szolgálati lakásokat, megnéztem, hogy azokat rendeltetésszerűen használják-e, megkérdeztem a lakóitól, az asszonytól főleg, hogy milyen hiányosságok vannak, mert az tudja, hogy a tűzhely rossz, mert kiégett, ezzel ez van meg az van. Felírtam és kiadtam az intézkedést ezeknek a pótlására. Ez kötelessége volt a vezetőnek. Sok szolgálati lakás tartozott hozzám, nem is szólva a szolgálati helyiségekről, amelyek irodahelyiségek, egyebek. Feladatom volt az is, hogy olyan állapotban legyenek, ami a kincstár tekintélyét nem rontja. Elképzelhetetlen volt a falra kapoccsal szegezni valamit vagy a padlóra köpni. Ha a falra akartak valamit akasztani, azt berámázták, és csak a fontos dolgok kerültek oda.

*Említetted, hogy a kimondott szónak milyen fantasztikus jelentősége volt. Megkérnélek, hogy a cipészműhelyes példát mondd el a kedves olvasóknak.*

Egyszer az igazgatómnak panaszkodtam, hogy sok a munkám és kellene egy beosztott. Azt mondta, kaptam egy fiatal erdőmérnököt, odaküldöm. Pár nap múlva meg is érkezett a fiatal erdőmérnök, nem nevezem meg, mert még él. Derék emberré vált egyébként. A háború



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

második vagy harmadik évét éltük, és az embereimnek a lábbeliellátása nem volt megfelelő. Elhatároztam, hogy egy cipészműhelyt csinálok, megszerzem az anyagot, és a bakancsok javítását, felújítását elvégeztetem. Hosszú szárú bakancsok voltak. A kollégával, amikor megérkezett, közöltem, hogy az első feladata ennek a cipészműhelynek az összeállítása. Ha valami problémád van, szólj, és egy hét múlva működjön a műhely, mert nincs időnk. Tíz nap múlva kérdeztem rá, mondta, hogy még ez nincs, az nincs. Kérdezem, mi van? Azt mondja, gyakorlatilag még semmi nincs. Fölvettem a telefont, fölhívtam az igazgató titkárságát és kértem a titkárnőt, jelentsen be az igazgató úrnak, valamit meg szeretnék vele beszélni. Fölvette az igazgató a telefont és megmondtam, hogy sajnos ezt a kollégát, akit kaptam, nem tudom használni, kérem, hogy szíveskedjen innen elhelyezni, majd valahogy megoldom a problémákat. Jó, mondta, mást nem tudok adni, magadnak kell megoldani. Letette a kagylót. Két napon belül a fiatalember nem volt ott. Nem tudom hova helyezték, mert nem követtem a pályáját. Egyszerűen abban a munkatempóban nem volt idő, hogy ilyen gyakorlatilag egyszerű dolgot ne csináljon meg. És ha valaki ilyen egyszerű dolognál megakad, akkor mért nem jött másnap, hogy neki ezek meg ezek a problémái. Hogy ezeket az ő hatáskörében nem tudja megoldani. Nem lett volna szabad neki tíz napot várni, hogy semmi sem történik. Majd valaki megoldja helyettem. Ilyen nincs. Az embernek magának kell megoldania úgy, hogy jó legyen. És ehhez megvolt neki is a hatásköre, bevásárolhatott, embereket beállíthatott, beszerezhetett anyagokat, biztosíthatott helyiséget. Ugyanezt a feladatot rábíztam utána egy technikusra, aki három nap alatt megoldotta.

*Gábor bácsi! Közben a világégés szele, majd maguk a lángok is elérték Kárpátalját. Hogy búcsúztál, hogy váltál el szeretett munkahelytől?*

Ez életemnek az első nagy-nagy-nagy törése volt. A közelmúltban egyik jó barátomnak – aki a mezőháti erdőhivatal vezetője volt, meghalt már –, a lányával beszélgettem. Mondta, ahogy beszélgettünk az édesapjáról, tudod Gábor bácsi, apa se tudta kiheverni, hogy onnan eljött. Meg kell mondanom, hogy én is nehezen hevertem ki. Ezt különösen ma érzem. Engem behívtak a munkácsi 21. gyalogezredhez, mint póttartalékost, és ott a behívóm odaadtam annak a katonai parancsnoknak, akihez tartozott az üzemem. Azt mondta, erről szó se lehet,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hogy oda bevonulj, majd ide fogsz bevonulni. Föladott egy géptáviratot és kikért Munkácsról. Így kerültem Kárpátalján a 24. gyaloghadosztályhoz, és mint ennek a katonája, 1944. október elsejétől október 20-ig üzemvezető voltam. Ugyanazt csináltam, mint addig, mert igen sok katonai szállításunk volt. Talán az utolsó ténykedésem volt – amit egy volt beosztottam levelével is meg tudok erősíteni, talán tíz éve írta Kárpátaljáról –, hogy megtagadtam az utasítást, nem volt szívem a mozdonyokat, amiket úgy szerettem, fölrobbantani.

*Ukáz volt, hogy föl kellett volna robbantani?*

Igen. Fölküldtem őket Tereselbe, az erdészetbe egy mellékvonalra, amiről tudtam, hogy ott legfeljebb egy járőr fog átmenni. Egy mozdony kivételével az egészet fölküldtem Tereselbe. Meg tudom mutatni a Kárpátaljáról érkező, kicsit hibás magyarsággal írt levelet, hogy nem felejtettük el, hogy a mozdonyokat fölküldte Tereselbe, és nem engedte fölrobbantani, pedig azt is tudjuk, hogy parancsa volt, hogy robbantson. Amit leromboltak, azt utólag és hatáskörömön kívül robbantotta fel valaki. Nem volt valami különös, hazudnék, ha azt mondanám, hogy ez valami különös politikai állásfoglalás vagy akármi. 30 éves fiatalember voltam, aki szerette a beosztását, szerette azokat az eszközöket. Olyan lett volna, mintha ezt a házat, amit magam építettem, terveztem, összehoztam, azt felgyújtanám. Ezt egyszerűen nem tudnám felgyújtani. Egy konstruktív embernek ezt meg kell érteni. Hülyeség volna hősködni vagy politikai állásfoglalásként értékelni, nem politizáltunk ott Kárpátalján, dolgoztunk. Nem volt semmiféle párt vagy ez meg az, dolgoztunk. Erdészeknek képeztek ki, erdészek voltunk. Senki nem bántott minket. Életveszélybe azután kerültem, az már a háborús témához tartozott. De addig, október elsejéig minden működött, a postától kezdve minden. Nem tudtam elképzelni, ma sem tudom elképzelni, hogy valaki képes arra, hogy hidat vagy akármit felrobbantson.

*Értelmetlen pusztítás.*

Én mérnök vagyok. Nem tudom megérteni. Ugyanez vonatkozik az erkölcsi értékekre is. Mert ha megtörténik az, hogy én azért nem csinálok valamit, mert azt a másik csinálta, mégha a halálos ellenségem is, de jó, amit csinál, akkor bennem van a hiba. A konstruktív mérnöki



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gondolkodásnak ez kell, hogy az alapja legyen, hogy amit elhagyok, azt jobb állapotba hagyjam el, mint ahogy átvettem. Itt nem csak a mennyiségen, állítom a minőségen is hangsúly van. Az emberek lelkébe beoltsam a jövő építésének, konstruktív gondolkodásnak a szeretetét, a magját, és az erre való törekvést. Egy mérnöknek kell, hogy vallása legyen, és ez álljon az erkölcsi erő mögött, amit egy mérnöknek képviselnie kell. Azt hiszem, Pattantyús Ábrahám könyvének előszavában olvastam, amit többször említettem a hallgatóimnak is. Egy francia akadémikus mondta, mikor megkérdezték, hogy mi a mérnök. A mérnök az 25% általános műveltség, 25% szaktudás és 50% erkölcsi erő. Ez kb. így is van. Ezzel ezt az egész kárpátaljai témát, amiről sokat lehetne beszélni, zárjuk le.

*A második nagy világégés után hogy kezdődött egy fiatal erdőmérnök újabb pályafutása, hogy tudtad a helyed megtalálni ebben a merőben más közegben, ami 1945 után kialakult az országban?*

Nagyon érdekes volt az átmenet. Először talán arról emlékezem meg, hogy az új levegő nem ért teljesen felkészületlenül minket. Lesenyi Ferenc professzor a nemzetgazdaság c. tárgy előadásain beszélt nekünk Marxról és a Szovjetunióról, és erről a nagy kísérletről, ami a szocializmus irányába a világon történik. Ezek az ismeretek legalább annyit értek, mint egy akkori friss szeminárium. Nem léptünk ki ismeretek nélkül. A másik hatás az erdőkincstárnál kialakult demokratikus szellem, a munkásokkal való bánásmód, azoknak a megbecsülése, hiszen sajátunk lett minden és ez hozzásegített ahhoz, hogy soha semmilyen munkással problémám nem volt. Ami adódott, az intellektuális huncutságokból adódott, amikor följelentettek valakit. Egy kétkezi munkás soha nem ír névtelen leveleket, nem jelentgetett alattomos dolgokat. Ez unintelligens tulajdonság. A kialakult néphadsereg egyik hadosztályába azonnal igazoltak, mert én abba is voltam, a néphadseregbe. Probléma nem volt, és Partos Gyula bácsi, aki akkoriban volt erdőigazgatóm – s aki fontos szerepet töltött be a Barlai-féle munkacsoportban –, írt egy levelet, hogy jelentkezzek a győri erdőigazgatóságnál. Jelentkeztem és kaptam egy beosztást, hogy Pusztamaróton, ami jelenleg üres, van egy erdészet, amit meg kell alakítani. Menjek, nézzem meg, és ha vállalom, akkor oda kineveznek. Ez 1945 júliusában volt. Hát körülményes utakon eljutottam Marótra megnézni. Nyerges-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

újfalun feldobtam a hátizsákot, 14 km-t gyalogoltam. Megnéztem. Ezelőtt ez harctér volt. Az ide vonatkozó dolgokat „Az Erdő"-ben leírtam, talán egyet nem, hogy volt fönn a Gerecsénél egy erdész, Ficza Ferinek hívták. Nála aludtam, mert az ő erdészlakása valahogy megmaradt. Fedél volt a fejem fölött. Azt mondja nekem este a Ficza Feri bácsi, hogy mérnök úr, van nekem eltéve a padláson egy német mauserem. Ki kéne menni vadászni, olyan rég ettünk jó húst. Mondom Feri bácsi, megnézzük. Lehozta. Vadonatúj mauser volt. Mondom, mikor kelünk? Reggel háromkor. Kimentünk a Gerecse-tetőre, és a bükkösnél megálltunk. Egyszer csak jött egy kisebb szarvascsapat. Tehenek, meg kisebb bikák voltak. Emlékszem, az egyik borjú fölnyúlt egy ághoz, amikor azt mondta Feri bácsi, hogy azt tessék meglőni. Megcéloztam, helyből összerogyott, behúztuk, megnyúztuk, vadast csináltunk. Aztán jó túróslepényt, ami abban az időben, nagy dolog volt. A tehene megmaradt fönn, annyira nem volt frekventált helyen, és így sok mindene megmaradt. Ezeknek a benyomásoknak a hatására visszamentem Győrbe és azt mondtam Istvánffynak, hogy erdőigazgató úr, vállalom. Akkor még nem tudtam, hogy mit vállaltam. Aztán leírtam „Az Erdő"-ben, az Erdészeti Lapokban, nem kívánom ismételni, csak annyit, hogy abból a dolgozatomból a szerkesztőség kihagyott egy pár oldalt, amit a vadászatról mondtam. Mi teremtettük meg annak a lehetőségét, hogy ott a vadállomány magja megmaradjon, és én abban a cikkben erről részletesen be is számoltam, de sajnos kihúzták. Ez nem válik dicsőségére „Az Erdő" szerkesztőbizottságának. Nem tudni, milyen szempontok vezérelték a kezét annak, aki a vastag ceruzát vezette. Elvállaltam ezt az erdészetet, ahol jól éreztem magam. Először minden ment úgy, ahogy abbamaradt 1944-ben, amikor megszűnt a világ. Mindenki maradt a helyén, és még a régi tulajdonosnak, a hercegprímásnak is ki kellett szolgáltatni azt a fát, amit az ő pénzén 1944-ben kitermeltünk. Leszámoltunk rendesen. Egy ilyen alkalommal egy autó gördült be az erdészet udvarára, és kiszállt belőle nem kisebb ember, mint Mindszenthy hercegprímás. Én mint a volt tulajdonost, a hercegprímást üdvözöltem, katolikus szellemben nevelkedett ember voltam, bár sose voltam templombújó. Köszöntöttem, és érdeklődött ezekről a dolgokról. Én röviden megemlítettem, hogy ennyi meg ennyi tűzifát meg rönkfát átadtunk, ami a rendelet szerint a volt tulajdonost illeti meg. Mondom, nem érdemes fölmenni a Gerecsére, mert az romokban van, de ha akar, menjen föl. Elbeszélgettünk vagy 8 percig, beült az



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

utóba, fölment a Gerecsére. Nemsokára jött vissza, láttam az autót elmenni. Nem sok öröme lehetett, mert az ki volt fosztva.

Nehéz körülmények között dolgoztunk. Megalakult 1946. január elsejével a MÁLLERD, megalakultak az új erdőigazgatóságok. A régiek megmaradtak, de sok erdőt vett át az állam, ezekhez új erdőigazgatóságot kellett létesíteni. Ilyen lett az egri, a balassagyarmati, pécsi és a zalaegerszegi igazgatóság, ezek újak voltak. Azt hiszem, még a veszprémi. Barlaiék nagyon jól megszervezték ezt, rövid idő alatt. Igaz, hogy egy nagyszerű tisztikar állt a rendelkezésére, mert a Kárpátaljáról, Erdélyből visszajött kollégák mind fegyelmezett és gazdálkodni tudó, rendszeretető, felkészült erdőmérnökök voltak, és gyakorlatilag minden gondnokság élén ezek álltak, úgyhogy gyorsan talpra állt az erdészet is. Nagy mennyiségű fát termelt az újjáépítés céljaira. Részben Barlaiék, részben a népgazdaság vezetése a tőkés fatermelő cégeket az elején megtartotta. Ezt helyesen is tette, mert azt a nagy mennyiségű kitermelést az erdészet első felkészülésében nem tudta volna teljesíteni. Aztán 1948-ban jött a fordulat éve, ezek a cégek megszűntek, és szóba került, hogy az erdészet házilagos kezelésbe vegye a termelést. 1948 nyarán látogatóba kijött Madas András és Jablánczy Sándor, mondták, hogy szükségük volna értelmes emberekre, és hogy engem ismernek, nem vállalnám-e el a Tervhivatalban az erdészeti előadói tisztet? Mondom, ha megfelelő lakást biztosítanak, akkor szó lehet róla. Ezt azért is mondtam, mert a feleségem ekkor már kezdett betegeskedni, vagy kétszer operálták, engem is operáltak, és azért 14 km-re a vasútállomástól, autó nélkül nehéz. Mert akkor nem volt se autó, se motorkerékpár. Így kerültem aztán Budakeszire erdészetvezetőnek, megkaptam az erdészetvezetői lakást. Sajnos itt szereztem egy ellenséget magamnak, a volt elődömet, akit én nem akartam kitúrni, engem oda helyeztek. Nem tették őt az utcára, csak Bajnára kinevezték egy másik erdészethez. Nem tudtam neki segíteni, legfeljebb ha előre tudom, azt mondom, hogy ilyen körülmények között nem vállalom, de előre nem tudtam. Kaptam az ukázt és mentem. Így kerültem a Tervhivatalba. Akkor kellett megindítani az ötéves tervet. Le is írtam az egyik ERFÁ-ba, hogy behívatott engem a Tervhivatal elnöke, Berei Andor. És azt mondta, tudja az az érzésem, hogy itt egy nagy erdőpusztítás folyik, ami felesleges. Nézzen ennek utána, és mérsékeljék a fakitermelést. Jó, hát erdőpusztítás... Az újjáépítés részére fa kellett. Erre még vissza fogok térni. Mindent ott vágtak le,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ahol le tudták szállítani, ahol utak voltak. Tehát aki az utakon autóval ment, az látta, hogy tarvágások vannak. Elővettem a könyveket, a régi Bedőt, meg elmentem a MÁLLERD-be, és ott sokakat megkérdeztem az erdőrendezési főosztályon. Senki nem adott választ, hogy mennyit lehet kitermelni. A legjobb tudásom szerint beállítottam, ha jól emlékszem, 1900 ezer köbmétert, ami az egész magyar fakitermelésnek a mostani magyarországi határainkon belül a legkisebb érték. Meg voltam győződve, hogy jót teszek. Jót is tettem, mert egyrészt az előtte lévő többszörös, nagyarányú kitermeléseket ezzel megfékeztem. Ebből aztán lehetett fölfelé menni. Még egy súlyos ok volt. Akkor tértünk át a házilagos állami termelésre. Ha mi a régi kontingensnek akár a kétharmadát tartjuk, azt az állami apparátussal megoldani nem lehetett volna, és az bizonyosodott volna be, hogy az állami apparátus nem alkalmas. Az állami apparátusnak idő kellett erre a fölfejlődésre. S ezt az időt ezzel a kisebb termeléssel megnyerte. Aztán jött a személyi kultusz ideje, Rákosi személyesen döntötte el, hogy mennyit kell kitermelni, mintha ő jobban tudná. Erről Madas András tud a legjobban beszámolni, mert ezeknek a kontingenseknek a megállapítása, meg a bruttó fatömeg, meg egyebek az ő fennhatósága alatt történt. Ebbe én illetéktelen vagyok. Aztán bekerültem az újonnan alakult erdőközpontba, mert a MÁLLERD-et fölosztották. Menekülni akartam a Tervhivatalból, mert ott is átszervezések voltak, és nem éreztem jól magam, olyan volt a környezet és a hangnem, amibe én nem tudtam beleilleszkedni.

*Gábor bácsi! Ne felejtsd szavad, de hogy időrendi sorrendbe haladjunk, utána néztem az Erdészeti Lapokban, 1948-ban jelent meg újra az Erdészeti Lapok összevont november-decemberi száma. Ebbe volt Iby Gábor aláírással egy felhívás, ami az esztergomi szakiskolának a könyvtárát feltöltendő, bizonyos könyv- és pénzadományokra hívta fel a kollégák, illetve a támogatók figyelmét. Lett ebből valami?*

Az én erdészeti egyesületi működésem 1948-tól kezdődött, aktívan részt vettem az egyesület talpra állításában, vezetőségi tag voltam, sajtófelelős voltam, szerkesztőbizottsági tag voltam stb. Akkor állítottuk talpra az erdészeti középiskolát Esztergomban, és szükség volt az akkori anyagi helyzetben, hogy annak a felszerelését, könyvállományát kiegészítsük. Ez meg is történt. Erre a felhívásra többen odahoz-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tak könyvet. Más irányból is támogatást kapott a szakiskola vagy középiskola. Az Erdészeti Lapokat talpra állította Mihályi Zoltán. Nagy érdeme volt benne. Majd amikor Mihályi ebből kivált, akkor Párizs János, Madas András és szerény személyem vette kézbe. Akkor alakult a METESZ, és az Erdészeti Egyesület akkor már integrálódott a METESZ szervezetébe. És a METESZ intencióihoz próbáltuk az Erdészeti Lapokat is igazítani, és lett az a nagy formátumú, amiből gyakorlatilag nem egészen két évfolyam jelent meg. Mint sajtófelelős, az irányításommal működött, és írtunk is cikkeket Madas Andrással. Ezzel meg is indítottuk a szellemi életet, ami oda vezetett, hogy szegény Farkas Vilmos cikke miatt – aki egyébként kiváló ember volt – beszüntették az Erdészeti Lapokat. Ma sem lehet kinyomozni, hogy ki szüntette be. Egyéves szünet után Tömpe István támogatásával indult újra Az Erdő. Farkas Vilmosról meg kell jegyezni, tényleg tudós volt, kitűnő ember, őrá még Fekete Zoltán is azt mondta, aki nagyon alapos ember volt, hogy kérem szépen, ez a Farkas Vilmos kétségbeejtően aprólékos. Ezt maga Fekete Zoltán mondta. Amit ő megcsinált, az meg volt csinálva.

*Még egy dologra hadd kérdezzek rá. 1949-et írunk, újabb cikk a szaksajtóban a neveddel. „Tervgazdálkodásunk alapvető fogalmai"-ról van szó ebben a cikkben, és ebben példát említesz a Szovjetunió erdősítési tervére hivatkozva. Akkor már a fordulat bekövetkezett. Mennyire befolyásolták ezek a körülmények a lapnak a megjelenését, volt-e külső nyomás, hogy milyen hangvételű, milyen jellegű cikkek jelenhetnek meg?*

Természetes, hogy volt. Egy adminisztráció az akaratát és a politikai koncepcióját a médiumokon keresztül érvényesíti, bármilyen kicsi és jelentéktelen egy erdészeti szaksajtó, azon keresztül is kapott intenciókat a szerkesztőség. E nélkül a hangnem nélkül nem is lehetett volna publikálni. Ez olyan dolog, mint ahogy mutattam ezt a vadászati kézikönyvet, ha Horthy Miklós nem jelent volna meg benne, akkor nem lehetett volna publikálni. Nagyon jól tudod, milyen volt a személyi kultusz. A személyi kultusz nemcsak az volt, hogy Rákosi képe jelenjen meg valahol, hanem bizonyos hangnem tartozott a személyi kultuszhoz. Az egy légkör volt. Ha te dolgozni akartál, márpedig mi dolgozni akartunk, akkor ebbe a légkörbe bele kellett illeszkedni. Mint a közmondás mondja: Ha Rómába jössz, élj rómaiul.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Mennyit kellett leadni a saját lelkiismereted vagy a szakma érdekében? Sokat? Mármint abból, hogy így írnám, de így kell írni.*

A szakszerűség szempontjából nem sokat. Talán az volt az intenció, hogy minden, ami jó, az a Szovjetunióból jön. Ez egy alapvető hozzáállás volt. És mivel én nem tudtam, hogy a Szovjetunió hogy gazdálkodik, mert én sohasem jártam ott, még a háborúban is csak a régi lengyel területek legszélső részeibe, kiszedtem a többi újságból, amit kellett. Ezt én nem tartom sem erénynek, se bűnnek. Mindenkinek, aki ebben a rendszerben dolgozott, szükséges volt. A mai sajtóban olvasom, hogy Gorbacsov elvtárs mit jelentett ki, és igazodunk hozzá, és elfogadjuk. Én sohasem voltam olyan ember, aki egy politikát meg akar lovagolni, én dolgozni akartam, és mindenkor megtettem azt, ami a lelkiismeretemmel összeegyeztethető és a politikai rendszernek is megfelel. Soha senkit nem bántottam, soha névtelen levelet nem írtam, soha senkire olyat, ami egzisztenciájában veszélyezteti, nem mondtam és nem tettem, mert ezt én ma is elvetendőnek tartom, bár sokan voltak, akik engem egzisztenciámban megtámadtak, mert mindenféle rossz voltam, nyilas voltam, ez voltam, az voltam, repülőtiszt voltam. Már a feljelentésekben. Egyszer behívatott engem egy nagyon kedves, jó személyzeti osztályvezető, Mosonyi Jenő, és azt mondja, te Pankotai elvtárs, te engem becsaptál. Mondom, én se téged, se mást nem csaptam be. Azt mondja, nem írtad be az életrajzodba, hogy te repülő főhadnagy voltál. Jenő, én bevallom neked, nagyon szerettem volna lenni, de nem voltam. És ezt tudod-e bizonyítani valamivel? Mondom, régi katonai papírjaim a háborúból megvannak, meg tudom mutatni. Hozd be, mondta. Bevittem hozzá és nézte. Aztán lehívta azt a gentlement, aki följelentett engem, én ott ültem, ő is ült, azt az embert állva hagyta, és amit neki mondott, nem szeretném magnószalagra mondani, mert triviális kifejezéseket soha hivatalos helyen nem mondtam, és itt se szeretném. Az olyan vörös lett, mint a posztó, amit a bikák előtt lengetnek, és háttal, hajlongva eltűnt onnan. Azóta se láttam. Ilyen dolgok voltak. Azt lehet mondani – ez már 1956 után volt – hogy rendkívül lojális, igazságos és alapos személyzeti politika körülményei között az ember meg tudta magát védeni. A baj az volt, amikor nem tudtad magad megvédeni. Amikor okmányod volt az ellenkező bebizonyítására, de a bemondás került papírra és nem az okmány, akkor már az lett az okmány.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*A Tervhivatalból hová kerültél?*

Onnan az Erdőközpontba kerültem, azzal, hogy a tervgazdálkodást tervezzem meg. A tervgazdálkodásról senkinek semmi fogalma nem volt. Én is csak azt tudtam, amit a Tervhivatalban meg kellett tanulni az alatt a háromnegyed év alatt, amíg ott voltam. De az is több volt, mint aki nem tanulta meg. S ezért a tervfőosztály vezetőjének neveztek ki, és ott bevezettük az első népgazdasági tervet meg az ötéves tervet. Ez persze nem olyan volt mint ma, de valami volt. Ki tudta Magyarországon, hogy mi az a tervgazdálkodás? Olyan, mint a mostani adó. Ma se tudja senki a mostani adórendszert. Aki ezt csinálta, az a legokosabb ember volt. Vak emberek között a félszemű lát a legjobban. Hát én voltam ott a félszemű.

*Gondolom az erdészetnek bizonyos fokig kedvező volt egy tervgazdálkodás.*

Nem mondhatnám, hogy ez valamivel jobb volt, mint más üzemekben. Az erdészetnél azért volt jobb, mert az akkori erdészek rendkívül fegyelmezettek voltak, és hamar be lehetett állítani őket a sorba. Talán más vállalatnál ez nem volt így. De sajnos ez a fegyelmezettség később lekopott az erdészekről. Úgyhogy emlékszem, kellett egy üzemi részlettervet csinálni: munkások, létszám, munkaóra, kitermelés, termelési érték, minden volt ezeken a nagy táblákon. Valamit kellett tennem. Babos Imre barátom volt az erdőművelési főosztály vagy osztály vezetője. Elmentem hozzá, mondom Imre, ez az adat kellene, az üzemi részlettervbe bele kellene építeni. Mondja, ide figyelj, én erre nem érek rá, holmi üzemi részlettervek nem érdekelnek, én most építem a magpergetőt Csákánydoroszlón, engem az érdekel. Csinálj, amit akarsz. Babos Imre jó barátom volt és mégis így vélekedett. Ez volt a hangulat akkoriban. 1950-ben felrobbantották az erdőközpontot, átszervezték megint. Ez volt az erdészetnek a második nagy átszervezése. Millió üzemegységeket csináltak, mindenkit szétszórtak. Akik ezt csinálták, azoknak fogalmuk se volt arról, hogy mi az erdészet. Ez sehogy se működött, itt minden baj volt. Hol többet termeltek, hol kevesebbet, vagy rosszat termeltek. Szakképesítés nélküli emberek kerültek vezetői beosztásba. Nem az igazi munkásokkal volt a baj, hanem ilyen pszeudo-munkások voltak akik meglovagolták a helyzetet, régi fatermelő cégeknek a megbízottai. Nem akarok senkit megsérteni, de különböző jöttment emberek, pejora-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tív értelemben, mindenhonnan összejött emberek. Azt hitték, az erdészet csak annyiból áll, hogy kivágok egy fát, meg elteszek egy makkot a földbe, aztán elmegyek egy disznóölésre, és jókat eszünk-iszunk. Hát az erdészet azért ennél valamivel több. Az erdészet nem olyan nagy tudomány, hogy azt egy jobb képesítésű, képességű ember az egyetem elvégzése után nem tudja elsajátítani. Ez egy szakma, amit jó képességű ember el tud sajátítani. Azonban nem annyira kis tudomány, hogy ne lenne szükség speciális emberekre, akik ennek a tudományos részével foglalkoznak. Ne nagyítsuk, de ne is kicsinyítsük, tegyük a helyére. Ha már a felsőoktatásunkra kitérek, arra kellene ügyelni, hogy minél konkrétabb, használhatóbb dolgokat oktasson, és adjon lehetőséget arra, hogy valaki tudományos kérdésekkel is foglalkozzon. De nem tudósokat kell kiképezni, hanem olyanokat, akik használhatók. Ehhez az kell, hogy a szaktárgyakat olyanok oktassák, akik azt valamikor csinálták. Mert az anyaggal való kontaktust – a mi anyagunk az erdő, az erdészetben dolgozó emberek – ezt a kontaktust nem lehet irodában megtanulni. Azt át kell élni, hogy ott milyen viszonyok vannak, és mit lehet ott megvalósítani. Ami jó, vagy ami ennél jobb, az nem biztos, hogy még kivitelezhető. És bolond ember az, aki a jót meg a legjobbat akarja megcsinálni, ami kivitelezhetetlen, és elfeledkezik arról, ami nem olyan jó, de megvalósítható. Ez a reálpolitika. A reálpolitika kell a gazdasági életben, és a megvalósítható feladat. Persze ez nem jelenti azt, hogy ne törekedjünk és ne teremtsük meg a lehetőségét egy még jobbnak, meg egy annál jobbnak a véghezviteléhez. Ez egy hosszabb út. Az egyetemen nem tudósokat képezünk ki, az egyetemen magas szintű egyetemi képzettségű szakembereket képzünk. A tudósok amúgy is születnek, azt nem lehet kiképezni. Ha valaki tudósnak születik, abból úgyis tudós lesz. Aki meg nem annak születik, azt hiába nevezik ki tudósnak. Én sohasem voltam tudós, én szakember voltam. Mindig arra törekedtem, hogy valamit megvalósítsak, nemcsak arra, hogy valamit elképzeljek, hanem valamit meg is valósítsak, és olyat képzeljek el, ami megvalósítható, olyat ne, ami az adott körülmények között nem valósítható meg.

*Emberi léptékkel gondolkozol. Milyen feladatokat kaptál te ebben a bizonyos nagy átszervezésben…*

Engem kidobtak a MÁLLERD-ből. Felmondtam, hogy elmegyek. Mert a MÁV-hoz akartam menni. A miniszter személyesen foglalko-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zott az ügyemmel. Megvan még a papír, hogy tovább is alkalmazni kíván, csak ekkor kinevezett a Sali Emil vezette erdőrendezési főosztályhoz, aminek a keretében dolgozott az úttervező csoport. Ügyes emberek voltak ott, de meg kellett egy kicsit szervezni. Sali Emil lett a főnök, aki nekem személyes barátom is volt haláláig. Igen jó főnök volt, igen meg voltam elégedve, és elkezdtük az úttervet. Akkor ez egy csoport volt. Ezt sikerre is vittük, modernizáltuk az egész tervezési metodikát, sok utat terveztünk. Akkor jött 1951 vagy 1952, amikor Káldy József megszervezte az erdőgazdálkodási tervező irodát. A tervező iroda voltaképpen a mi úttervező csoportunkból alakult, ez volt a zöme, aztán volt egy-két magasépítő és egy-két fűrésztelep-tervező ember. Reméltem – lehet, hogy ez helytelen túlértékelés volt –, hogy én leszek ennek a csoportnak a vezetője. Nem én lettem, hanem Veress Péternek volt akkor egy titkára, a Kutasi Viktor, azt nevezték ki oda igazgatónak.

*Akkor Veress Péter földművelésügyi miniszter volt?*

Alföldfásítási felügyelő. Neki volt a titkára Keresztesi Béla, és innen került ki ez a Kutasi Viktor nevű, aki később öngyilkos lett. Úgy hallottam, hogy saját magát szíven szúrta. Nem volt egészen megalapozott idegrendszerű ember, ismertem őt, nehéz volt vele dolgozni. Megcsináltam az első úttervezési utasítást, modern elvek alapján, amit ugyan nem hagyott jóvá senki – ez volt a bűnöm – mert egy kolléga írta egy cikkében, hogy ugyan megszületett ez az utasítás, de senki sem hagyta jóvá. Fontos dolog, hogy valaki jóváhagyja, de senki se volt olyan, aki hivatott lett volna erre. Az illető bírálta volna, mert maga a jóváhagyás, az csak akkor jóváhagyás, ha valaki azt képes elbírálni. Azt, hogy ráírom, hogy jóváhagyok valamit, és azt sem tudom, mi van benne, szerintem nem jóváhagyás.

*Szakmailag kellett volna jóváhagyni?*

Kellett volna. És mégis aszerint megy ma is minden. Ma se csináltak jobbat. Na, aztán 1956-ban már kezdett kifele is mozogni a mi gazdaságpolitikai expanziónk. A fa olyan dolog volt, amiben mi szegények voltunk, ma is szegények vagyunk, s Albániával akartunk egy kitermelési szerződést kötni, és ennek előkészítésére szakértői bizottság alakult Sali Emil vezetésével, ahol szakértőként engem is jelöltek és ki-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vittek. Sali volt a vezető, Bogár István, Szabó Károly, aztán mint erdőrendező Lengyel Andor, Riffer Zoltán, és jelentéktelen személyem, ebből állt a csoport. A csoport kiment Tiranába, és hónapokig voltunk ott. Felmértük, és egy koncepciót dolgoztunk ki, amiből nem lett semmi, mert amikor hazajöttünk, akkor itt megkezdődtek az 56-os események. Körülnéztem, de én sehova se tartoztam, mert Albániában voltam, csak néztük, hogy itt mi van. Az akkori események összeomlása után azonnal jelentkeztünk Sali Emillel együtt, akivel szomszédságban laktunk, és akkor Fila József behívott – Tömpe István volt az igazgató –, és azt mondta, hogy szüksége volna rám, nem akarnék-e a minisztériumban szolgálni, az ő főosztályán. Mondtam neki, hogy Jóska, nagyon szívesen, megtiszteltetésnek veszem. Őhozzá tartozott akkor a műszaki osztály, amelynek Palócz József volt a vezetője, és én voltam a helyettese. Palócz nagyon derék ember volt, régóta ismertem. Munkáskáder volt, de egyike volt azoknak, aki magát képezve természetes intelligenciája folytán megfelelő képesítést szerzett. Segítségemmel megalakította a műszaki osztályt, és ekkor kezdtem az új erdészeti útépítést, aminek a kezdetét az Erdészeti Lapokban többször leírtam, nem akarok erre kitérni. Balassa Gyulának voltam a munkatársa, és Balassa Gyula akkor kezdte a vadászat felfejlesztését, vadászházakat épített, akart építeni. Az első vadászházak építésével és a hozzá tartozó utak tervezésével, építésével engem bízott meg. Úgyhogy ennek a keretében én adtam ki a tervezést, én adtam meg Balassa elképzeléseit, én biztosítottam a minisztérium, az OEF részéről az anyagi dolgokat, szerszámokat, gépeket. A helyszínen többször megjelentem, és az ottani kollégákkal, akik ma is élnek, Berényi István, Horváth Sándor, Madas László, Végvári Jenő, velük építettünk. Az első vadászházat Királykúton újítottuk fel, a másodikat Hamvaskőn, aztán amiben még én részt vettem, a Party Istvánnak a gemenci vadászháza, az a kacsalábon forgó épület az ártéren belül. Erre kitérek, mert ez kicsit humoros.

Anyagi lehetőségeink bizonyos számú erdészlakást engedélyeztek, mondjuk tizenkettőt. Ebből a Balassa intencióira kettőre Tamásiba adtunk pénzt, ők kivitelezték. Típus erdészlak, típuspénzzel, ez még a tervben volt. Egyszer csak bejön Balassa Gyula: Te kisöreg, most voltam lent Gemencen, és Partyval beszéltem, ő valahonnan messziről jár be, Szekszárdról vagy honnan, kellene ott neki egy hajlékot építeni Gemencen. Menj le, és csináld meg. Lementem Gemencre, odahívattam Party Pistát Keselyűsre. Keselyűsön várt a Pista, egy nagy üstben főz-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

te a halászlevet. Tudta, hogy én jövök, ott volt az igazgató, meg többen. Megettük a halászlevet, megittuk a bort, és kérdeztem, na most mit akarsz, Pista? Azt mondja, egy lakást, amiben vendégszobák is vannak a vadászok részére. Szétnézek ott Keselyűsön, kérdem, és hol akarod? Azt mondja, nem itt akarom. Bent. Te Pista, mondom neki, hát az ott ártér! Ott elönti a víz. Azt mondja, olyat akarok, amit nem önt el a víz. Ne hülyéskedj, erre nincs pénz, hát ott szó szerint kacsalábon kell állnia. Hát, mondja, neki a Balassa ezt pedig megígérte. Megint fölmentem, ide-oda jártam, végül elvettem egy erdészlakot a szekszárdiaktól, illetve tamásiaktól, egy erdészlakot máshonnan, és ebből előteremtettem a pénzt, ami persze a végén nem volt elég, rengeteg pénz ment a keselyűsi, illetve a gemenci házra, ma is létezik az. De ezzel nincs befejezve az egész. Berkinek hívták a másik igazgatót. Furfangos, nem egészen tiszta kezű ember. Nem mondom, hogy tolvaj volt, de voltak problémák, azért is tették oda félre. Nyugodtan mondom, mert félre lett téve, nem mondok olyat, amit nem tudok bizonyítani. De akkor még hatalma volt. Elvettük az erdészlakot, amiről azért őt előtte értesítettem. Egyszer hívat a Balassa Gyula, ott ül a Berkivel. Én meg ott állok. Azt mondja, kisöreg, ki hatalmazott föl, hogy a Berki elvtárstól elvedd az erdészlakot, micsoda dolog ez? Mondom, Balassa elvtárs, tudod… Nem érdekel engem, nem tűrök ilyet, jövőre majd tervezd be neki, add vissza, micsoda disznóság ez! Bementem a 480-as szobába, megittam egy konyakot, mondom, véged van. Elmúlik két nap, egyszer csak szólnak a pénztárból, a Vass Tilda, hogy Gábor jöjjön már, valami kis pénze van itt. Mondom, biztos az útiszámlám. Kérdem tőle, Tilda, útiszámla? Nem, mondja, valami más. Aláírom, jó munkájáért 3000 forint jutalom. Ez 1958-ban nagyon nagy pénz volt. A fizetésem nem volt annyi, ez közel kéthavi fizetés volt. Zsebre tettem. Bementem a szobába. Nem vagyok italos, de megint megittam egy konyakot.

*Szóval műfelháborodás volt!*

Megyek le a lépcsőn, jön mögöttem a Balassa Gyula rugalmas léptekkel, átölel, na kisöreg, haragszol még? Mondom Balassa elvtárs, rád haragudni!? Ezzel le volt zárva. Tudta, hogy mit csinál. Berki felé tett egy gesztust, hogy most az én beosztottamat leszúrom, és felém tett egy gesztust, hogy jól csináltuk. Igen kellemes, jó főnök volt, jól lehetett vele dolgozni. Aztán felszólítottak, hogy jöjjek Sopronba. Feljött a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

személyzeti osztályról valaki, hogy nem akarok-e Sopronba jönni, mert akkor itt üres volt minden, és ha úgy akarom, kineveznének. Mondom, én a kérvényem már régebben beadtam, keressék elő, még 1952-ben. Valahol az irattárból előkeresték. Balassához került a dolog, ő behívott, és mondja: te kisöreg, hát elmégy te ezekhez? Nem vagy olyan öregember, hogy professzornak elmenj. Maradj te itt! Mi bajod van velem? Jól voltunk mi itt. Mondom, nézd Balassa elvtárs, ez egy alkalom. A feleségem is erre a vidékre való, én is, most hazamehetünk. Még egy ilyen alkalom nem adódik, hogy engem kérnek. Akkor kell menni, amikor kérnek. Azt mondja, igazad van, menj haza. Kaptam tőle egy dicséretet meg pénzt, és eljöttem. Legelőször a Gál János került ide, Magyar János volt a vezető, Gál Jánost kinevezték ide, utána rögtön kinevezték a Szabó Dénest és engem. Tehát én 1958. szeptember 15-én lettem ide az egyetemre kinevezve. Az itteni pályafutásom közismert. Nehéz életet éltem itt. Belső problémák voltak. Az az egyetem, ahol én tanársegéd voltam, az más volt, mint ahova jöttem. Erről viszont nem kívánok beszélni.

*Mit mond neked ez a név, hogy Kunsági Máté?*

Kunsági szerencsétlen ember volt. Amikor a tervfőosztályon voltam, ahhoz tartozott az ellenőrzés is. Az igazgatóságokat ellenőriztük, és egyik emberem jelenti, hogy ott szabálytalanságok vannak. Mondom, most nincs időnk azzal foglalkozni, majd ha lesz időnk, kivizsgáljuk. Elmúlik egy kis idő, egyszer csak bejön hozzám a Heidecker Tóni, aki atyafim volt, idősebb kolléga, jópofa ember. Feldúlva jött hozzám, leültettem, és mondja, te Gábor, hogy borzasztó dolog történt. Ment be az erdőigazgatóságra, ahol gondnok volt. Találkozott a személyzeti osztály vezetőjével, aki nekiesett, hogy maga rohadt, maga még itt van, piszok fasiszta, menjen innen, tűnjön el, ki van rúgva. Kérdem, ki a személyzeti osztály vezetője? Azt mondja, valami Kunsági Máté Sándor nevű ember. Jó, menj haza, ne menj be, majd csinálok valamit. Hazament. Bekértem azt az előadót, aki Kaposvárról jelentette, hogy mi van ott. Hogy ez a Kunsági egy kiskirály. Mondom, ide figyelj, Jáki, lemégy oda, úgy, hogy senki ne tudjon róla, és mindent pontosan kinyomozol. Nekem adataim legyenek. Jáki, aki nagyon ügyes, rámenős ember volt, lement, két hét múlva visszajött, hogy na ezek az adatok. Dehát ezt mind bizonyítani kell. Lementem oda, gépírónőt is vittem



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

magammal, és kezdtem behívni a delikvenseket. Először is felfüggesztettem az igazgatót, Haracsi Lajost, felfüggesztettem a helyettesét, az volt a Szabó Pista bácsi, becsületes munkáskáder, és felfüggesztettem a Kunságit. Hogy mért függesztettem föl ezt a kettőt? Azért, hogy ne mondhassa a pártbizottság, hogy csak őt függesztettem föl. Voltaképpen ezt a kettőt azért függesztettem fel, mert Kunságit is felfüggesztettem. És akkor egymás után hívtam be az embereket, akik ebben a feljegyzésben szerepeltek, és közöltem velük, hogy itt jegyzőkönyvbe mondanak mindent, aláírják, ezt senki nem fogja megtudni, hogy maguk ezt vallották, én ezt garantálom. Ha azonban nem vallanak, akkor maguk ellen is eljárást indítok. Egyik a másik után gyönyörűen vallott. Volt ott minden, anyagi visszaélés, hivatali hatalommal való visszaélés, erőszakos nemi közösülés, lopás. Mikor minden összejött, akkor kihallgattam Haracsit, Szabó Pista bácsit, és utoljára jött a Kunsági. Fel volt fegyverkezve, mert látta, hogy kik jönnek be hozzám, ezt kémei jelentették. De – hogy ezt a kifejezést használjam –, akkor esett pofára, mikor azzal kezdtem, hogy mit tudsz Kunsági elvtárs az erdőgazdaságnak az ötéves tervéről? Semmit se tudott. No, akkor diktálom a jegyzőkönyvet. A személyzeti osztályvezető kijelenti, hogy az ötéves tervről nem tud semmit. Mégis a személyzeti munkában hogy támasztottad alá ezt az ötéves tervet? És jöttek az egyre melegebb kérdések, egyik a másik után. A végére már eléggé ki volt akadva. Estére elérkeztünk az erőszakos nemi közösüléshez. Egy erdészének a lányára vetett szemet, elment az erdészt meglátogatni, és mondta, hogy a lánya kísérje el őt, kicsit kirándulnak kocsival. Mit csináljon szerencsétlen erdész, elment a lánya, és akkor egy ismerős kocsmárosnak az asztalán megerőszakolta. A sofőrtől kezdve mindenkit kihallgattam, ez biztos volt. Mondom, nézd, ezek a vallomások arról szólnak, hogy te ezt csináltad. Azt állította, hogy ez nem igaz. Mondom, ide figyelj, választhatsz. Vagy aláírod ezt a jegyzőkönyvet, hogy te ezt csináltad, vagy elküldöm a kocsit, behozatom a lánynak az apját, közlöm vele, hogy a vadászfegyverét is söréttel megtöltve hozza be, és ezt a jegyzőkönyvet előtte fölolvasom, utána itt hagylak vele. Aláírta. Ezt összegyűjtöttem, beköttettem három példányban, az egyiket elküldtem az állami ellenőrzési központnak, az egyiket a kaposvári ügyészségnek, a másikat meg a miniszternek. Én tovább nem foglalkoztam az üggyel.

No, és az anyagi dolgok. Bemegyek a pénztárba, hogy szeretném a készletet megvizsgálni. Megnéztem mindent, azután kértem, hogy



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nyissák ki a kasszát. Kinyitották, számolunk mindent, hát látom, hogy hátul van a kasszában egy papírcsomag. No, nézzük csak azt a csomagot. Ideadják, kinyitjuk, hát rengeteg pénz van benne. Tudniillik az az egy hiányzott még, hogy rábizonyítsam az anyagi visszaélést, hogy ő sikkasztott. Hát ez volt a Kunsági Máté Sándor ügye. Akkor ő megyei pártbizottsági tag volt, politikailag a gazdaság személyzeti vezetője.

*Egy kérdés erejéig kicsit elkalandozom. Megjelent a tolladból az Erdőfeltárásunk tíz éve című tanulmány, és talán először Pankotai Gábor néven az aláírás. Ez a névváltoztatás Iby Gáborról Pankotai Gáborra valami…*

Nem, ebben semmi különös cél nem volt. Ne felejtsd el, hogy mint főosztályvezető, felelős beosztásban voltam. Itt a szomszédban ez nem különleges név, mert az egész községben minden második ember Iby, Ibo, Ibolya, az emberek részéről sok félreértés származott belőle. Valaki kérdezte, hogy mért nem változtatod meg, mert akkor is volt valami kellemetlenségem, hogy az Ibikét keresem. No megváltoztattam. Apám Pankotán, én meg Pankota mellett születtem, hát mit válasszak? Válasszam azt, hogy Széchenyi vagy Nádasdy? Maradtam a Pankotai név mellett.

*1955-ben az Erdőfeltárásunk tíz éve című munkádban jelent meg, hogy nyolc év alatt 218 km utat építettek az erdészek. A következő jutott erről eszembe. Köztudott, hogy Magyarország viszonylag sík vidéki területeken erdészkedik, csak középmagas hegyeink vannak, ez nem jelent-e valamiféle előnyt azokkal az országokkal szemben – gondolok itt akár Jugoszláviára, Ausztriára –, akik a magas hegységeken hatalmas költségekkel tudnak csak feltáró utakat létesíteni?*

Ez csak látszólagos. Zala, Somogy, Baranya egy részén az útépítési anyagokat olyan rettenetesen messziről kell hozni, hogy nem a földmunka kerül sok pénzbe, hanem a pályaszerkezet. Ugyanis a mi időjárási viszonyaink között ezek az utak ritkán fagynak le, tehát mindig mély, sáros utak, amelyek nehezen járhatók. Tehát feltétlenül pályaszerkezetet kell tenni, ami sokkal többe kerül, mint a mai technikai szinten gépesített földmunka. Az alépítmény költségei aránylag a kisebb költséget jelentik, a nagyobb költséget a pályaszerkezet. Jugoszláv példát hoztál föl, ezeknél meg kell jegyezni, hogy a hegyi utak nagy előnye, hogy a helyszínen van a kő, és ebből rendszerint lehet olyan pályaszerkezetet kialakítani, ami a mindenkori forgalmat elbírja.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Tallózva a megjelent cikkeid között, még egy érdekes dolog talán aktuális. 1961-ben A fogatos faanyagmozgatás fejlesztésének szempontjai címmel jelent meg egy munkád. Mai értelemben hogy látod, van jövője a fogatos közelítésnek?*

Engedd meg, hogy ezt a kérdést egy kicsit részletesebben vitassam meg. Az erdőgazdálkodásnak három pillére van, az egyik az ökonómia, a második az ökológia, a harmadik a technika. A technika hivatott feloldani az ellentmondást az ökonómia és az ökológia között. A környezetromlások következtében mindig erőteljesebben jelentkeznek az ökológiával szemben támasztott követelmények, és ha az ökonómiát nem akarjuk csökkenteni, tehát ha gazdaságosak akarunk maradni, akkor a technika segítségét kell kérni, legalábbis olyan technikát, olyan módszereket kell alkalmazni, ami a gazdaságosság határain belül az ökológiai követelményeket messzemenőleg kielégíti. Ennek a magyar erdőgazdálkodásban két útja van, helyesebben egy útja van, de két módszere. Az egyik, hogy legalább olyan úthálózatot kell kialakítanunk, hogy a legmesszebb lévő fa is legfeljebb 500–600 méterre legyen az úttól, a másik pedig, olyan közelítő technikát kell alkalmaznunk, amely a legkevésbé károsítja a talajt és a lábon maradt állományt, a fiatalost. Tehát a természetes úton való felújulásnak, magról való felújításnak, mert természetes újulat a sarj is, de magról való újulat alapkövetelménye ez, ami egybeesik az ökológiai kérdések megoldásával. Ennek pedig egy útja van, hogy ezt a sűrű úthálózatot, amit előbb említettem, a területet kímélő közelítő technikával kapcsoljuk össze. Olyan közelítő technikával, ami olcsó, vagy legalábbis nem drágább, mint a mai közelítési technika. A nagygépes közelítési technika tönkreteszi az erdőtalajt, elképzelhetetlen, hogy ilyen alvázkormányzású, nagy vontatókkal végzett közelítésnél a természetes felújítást művelhetjük, mert ezek egyszerűen kiradírozzák és tönkreteszik az erdőtalajt. Az amerikaiak kísérlete szerint talán egy termőhelyi osztályt csökken az erdőtalaj termőképessége, ha ezt a közelítési technikát alkalmazzuk. Magyarországon az egyetlen közelítési technika, de a környező államok, Ausztria is ezt mutatja, és részben Nyugat-Németország meg a finnek is, hogy a kíméletes közelítési technikát egyedül a fogatos közelítési technika oldja meg. Vagy ahol lehetséges, a kötélpályás mozgatások, ahol lebegve vagy féllebegve való közelítést, tehát a talaj megóvását lehet biztosítani. Magyar viszonylatban a lovak igen hasz-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nosan volnának alkalmazhatók, csak ehhez kettő kell. Megfelelő lófajta, középnehéz sodrott lovak, megfelelően kiképzett személyzet, és olyan lótartás, ami gazdaságosan működtethető. Magyarországon a takarmányt meg tudod termelni. A fogatoknál arra kell ügyelni, hogy megfelelő fajtájú, megfelelő tenyészértékű lovak legyenek, és nem alárendelt helyeken, cigányoktól vegyük a kiselejtezett lovakat, amelyeknek az élettartama rövid, tehát a gazdasági értéke csekély. Ma megtörténik az, hogy az egyik erdészet eladja a kiselejtezett lovait a cigánynak, a cigány a másik erdészetnek fele áron eladja. Ökológiailag nem lehet a lovakat versenybe állítani mással, de ha ezt komolyan vesszük, és az erdészet saját kezébe veszi a lovai kezelését, azokat begyakoroltatja. A ló okos állat, azt be lehet úgy tanítani, hogy ha ráakasztja valaki a terhet, az kiviszi az útig, ott valaki leakasztja és a lovat visszaküldi. A Kárpátokban sok helyen ment így a közelítés. Két ember 4-5 lóval hatalmas teljesítményt ért el. Ausztriában erre nézve sok eredményes kísérlet van, és számos helyen tanfolyamokat is indítanak. Televízióban láttam egy ilyen tanfolyamot, amit Felső-Ausztriában szerveztek a dolgozók részére, és bemutatták, hogy a különböző lovakat hogy lehet gazdaságosan használni. Ausztriában elég éles állásfoglalás jelentkezik az ún. zöldek részéről, hogy a nagy gépeket az erdőkből tiltsák ki. Erre pedig egyetlen megoldás kínálkozik, a lovas közelítés. A jó lovas közelítés, nem az, ami nálunk van. Mert ez semmi.

*De várható lesz esetleg…*

Várható lesz.

*1970-ben egy tudományos ülésszakon a következőket mondtad: Megítélésem szerint nem vagyunk szellemileg felkészültek egy olyan átfogó ipartelepítési terv elkészítésére, melynek keretében az építészeti elv szerint fokozatosan kifejleszthető a kitermelt fa optimális hasznosítását lehetővé tevő, a folyamatos és magas értékű exportot biztosító, korszerű fafeldolgozás. Azóta eltelt közel húsz év. Tartod ezt a véleményedet.*

Tartom. Tudok bizonyítékokat felhozni arra, hogy ez így van. Ebben az irányban nem történt semmi. Merem azt állítani, hogy a kitermelt faanyagból nem hoztuk mindazt ki, mint amit ki lehetne hozni. Azt hozzuk csak ki, amit kényelmesen meg lehet csinálni, aránylag kis beruhá-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zással. Ha az elsődleges faértékesítő – főleg a fűrésziparra gondolok – korszerűsítéséhez megfelelő beruházási szintet, és nem pedig vasbeton kolosszusokat építünk, mint például a tanulmányi gazdaság fűrészüzeme, ahol hatalmas csarnokokban bonyolult gépek dolgoznak, 17 éves, meg ócska rönkszalagfűrészek és egypár ember lézeng, és más beton alkotásokat pedig ócska gépek tárolására pajtának használnak. Ha valaki megnézi a finn ipart, ott szerény csarnokokban kitűnő gépek dolgoznak. Nálunk kitűnő csarnokokban szerény gépek dolgoznak. Hogy csak egyet mondjak, a fűrészporból, ebből a nemes értékű anyagból mennyi távozik nálunk a semmibe, ez sajnos szomorú. Én nem mondom, hogy rablógazdálkodunk, de nem gazdálkodunk jól, nem hozunk mindent ki abból, amink van. Egy példa: a nemes tölgynek, a keményfa árunak európai piaca van. Az olyan tölgynek, ahol egy göcsöt nem találni, annak magas ára van Skandináviában vagy bárhol másutt. Ha egy öklömnyi vagy gyűszűnyi uránnal fél hegyet le lehet bontani, itt is, ha értéket termelünk, akkor ki kell keresnünk azt a fadarabot, persze, ha a többi nem megy szemétbe, hanem részben energiafára, részben meg alárendeltebb termékekre. De ha a jelenlegi fűrésztechnikával nekimegyünk a rönköknek, akkor abból nem tudjuk kimazsolázni azt a jelentős értéket, ami végeredményben a tényleges pénzügyi eredményeket hozza. Ezt egyedül akkor lehet megoldani, ha szalagfűrészes technikát alkalmaznak megfelelő gépekkel. Részben. Persze, ahol olyan faanyag van, ott lehet keretfűrész-technikát alkalmazni, de ez nem általános. A másik érdekes dolog, amit történelmi perspektívából nézve lenéztünk, azok az ún. fagyártmány-üzemek. Én ugyan nem, de sokan lenézték és megszüntették, hogy jaj, nagyüzemet csinálok. A nagyüzemek koncentrálják a hibákat, a nagyüzemek tömeggyártást csinálnak és nem minőségi kihozatalt. Mert nem az a fontos, hogy egy köbméter rönkből mennyi köbméter haszonfát hozunk ki, hanem milyen értékű haszonfát hozunk ki. Ezek az igen munkaintenzív fűrészgépek, a helyi munkásokkal – akiket azóta elvesztettünk, vagy a téesz a nagyüzem helyett kis fűrészüzemeket csinált –, ezekkel a munkásokkal, alárendelt anyagból elég magas választékokat kihoztunk. Ezt mi megszüntettük.

*Az is volt a nevük, hogy fagyártmányüzemek.*

Parkettát például, sok mindent kihoztunk olyan anyagból, amit ma tűzifának értékesítünk stb. Ez ugyanolyan dolog, mint az, hogy a há-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ború után, a felszabadulás után azt a sok kis uradalmi szeszgyárat összetörtük, lebontottuk, majd egy központi nagy szeszgyár lett, és ezeknek a milliárdos értékű felszerelése ott pusztult el. Ez olyan volt, mint a fűrésztelep. 34 fűrésztelepünk volt 1945-ben. Ezek mind a hulladékfával, gőzgépekkel dolgoztak. Valaki kitalálta, hogy a villamosítás, az a szocializmus. Erre összetörtük az összes gőzgépet. S nem tudjuk, hogy mit csináljunk a hulladékkal, vagy ha tudjuk, alárendelten hasznosítjuk, és a villamosenergiáért meg nagy pénzt fizetünk ki. Nem szabad lebecsülni a kis értékeket. A kis értékek fölépítéséből származnak majd a nagyok. Egy országban, ahol az erdők fele sarjerdő, girbegurba anyag, vagy nagy méretű rönk, ott nem lehet azt az automatizálást megcsinálni, mint Skandináviában. Még azt se, amit Ausztriában. Mert az osztrákok messze állnak a skandinávoktól. De nézzük meg a sarjerdőket, mit lehet ezzel csinálni? Ezek csak egyedi, igen munkaigényes feldolgozásra alkalmasak. Senki se várja, hogy a mi erdőink feldolgozásánál azt a termelékenységet elérjük, mint akár egy osztrák fűrészipar elér. Ezt itt nem fogjuk elérni. Ha elérjük, akkor olyan óriási anyagveszteséggel érjük el, hogy amit a vámon megnyerünk, azt elvesztjük a réven. A faanyagból nem hozzuk ki azt az értéket, amit egyébként egy gondos, mondjuk munkaintenzív technikával ki lehetne hozni. Nekem ez a véleményem, lehet, hogy nincs igazam, de én kimondottan koncentrációellenes vagyok. Nem is szólva arról, hogy a koncentrációval a szállítási távolságok megnövekednek. A koncentrációval koncentráljuk a hibákat. Ez ugyanaz a kis tréfás gondolat, mint amit a házasságról szoktam mondani. Utána ezt lehet mondani a dolgok összekapcsolására, üzemek összeolvasztására stb., a házasság két üzem társulása, olyan bajok leküzdésére, amelyek egyébként nem volnának. Ez a koncentráció. Koncentrációval le akarjuk a bajokat küzdeni, amelyek egyébként nem volnának. Szóval nem a termelékenység növelését kell erőszakolni, hanem az értékkihozatalt kell növelni. Az értékkihozatalt pedig hozzáértő szakemberekkel lehet növelni, akiknek megfelelő áruismerete van, nemcsak hazai, hanem exportorientált áruismerete van, lelkiismeretesen tudnak dolgozni, és már az erdőn, a kitermelés vagy előhasználatok során folytatják azt a munkát, ami szükséges ahhoz, hogy magas értékű áru kerüljön ki.

*Ez persze sok mindennel összefügg, a szakirodalom minőségével, oktatási kérdésekkel, egyebekkel... 1983-ig ugrottam előre a cikkeid sorrendiségében.*



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Akkor megjelent egy Rendhagyó könyvismertetés című munkád, amely az erdei vasút emlékét ápoló tanulmány volt. Úgy tudom, ez nem nálunk jelent meg, hanem Ausztriában. Egy mondatot hadd olvassak fel ebből, azt írod, hogy köszönöd azoknak, akik a pályád során kritizáltak, mert rákényszerítettek az alaposabb felkészülésre. Ezt én úgy fogtam fel, hogy az az ember, legyen az pedagógus vagy szakember, vagy egyszerű családapa, aki arra a megállapításra jut, hogy igenis kritizáljanak, és ezt úgy dolgozza fel magában, hogy saját maga jobbítása érdekében tesz lépéseket, az mindenképpen példamutató, és követendő. Tovább ugrok 1985-re, 1986-ra, egyre sokasodnak, gyarapodnak azok a cikkek, amelyek tulajdonképpen visszaemlékezések, visegrádi emlékek, az említett pusztamaróti erdőgazdaság krónikája. Legutóbb az erdészegyenruha múltjáról, történetéről. Miről foglalkozol most nyugdíjas idődben?*

Egyedül élek, végzem a háztartásom, kis kertem, kis arborétumom, kis házam összes munkáit, kezdve a mosogatástól a főzésig. Emellett sokat olvasok, elég kiterjedt levelezésem van, elég sok külföldi szaklap is jár. Említettem, hogy egy kiterjedt munkán dolgozom, amiben szeretném a régi magyar erdőkincstár, mondjuk második legnagyobb erdőigazgatóságának a történetét hozzáférhetővé tenni az utókor számára. Ez pedig a máramarosi volt magyar királyi erdőigazgatóság és az ehhez tartozó bustyaházi magyar királyi erdőhivatal. Mert a régi erdőkincstárnál két nagy egység, hogy így mondjam, volt az élen, ahol közös nagyjaink megfordultak mint dolgozók. Kaán Károly, Wágner, Vadas Jenő meg számos más. Ez a Máramaros és Besztercebánya. Besztercehéza – Zsarnóca, Máramaros – Bustyaháza. Az emlékek – amelyek érdekesek és értékesek – az 1700-as évek közepéig nyúlnak vissza, amikor a máramarosi erdőknek megkezdődött a rendszeres használata. Nyilván azelőtt is kidöntöttek fákat, de az még nem erdőgazdálkodás. Az erdőgazdálkodás kezdete az 1700-as évek közepéig tevődik vissza. Ennek az egész témakörnek, a múltnak és az ezzel kapcsolatos szakirodalomnak és emlékeknek a feldolgozásával és a saját tapasztalataim hozzáfűzésével foglalkozom. Dolgoztam Máramarosban, és sok olyan emberrel voltam közvetlen kapcsolatban, akik előtte is ott dolgoztak. Sok ismeretanyagra tettem szert és ismerem a területet, tehát ha valaki valamit leír, azt kapcsolni tudom a valósághoz. Ezzel foglalkozom. 200 oldal már le is van első olvasásban gépelve, de olyan 500–600 oldalas lesz, amit, ha valaha kinyomtatnak vagy sokszorosítanak, hát jó, ha nem, akkor az utókor tűzre dobja. Számomra ez



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szórakozás. A nyugdíjamból szerényen megélek, ha az árak emelkednek, akkor vannak még lyukak, a nadrágszíjon, bár nem került még sor rá, de ha kell, majd akkor behúzom. Nem panaszkodom, megfelelően élek, mondjam azt, nem élek rosszul. Én elégedett ember vagyok. Többet a sorstól az a korosztály, amihez én tartozom, nem kívánhat.

*Köszönöm a beszélgetést, és engedd meg, hogy éljek az alkalommal, és átadjam a pilisi csoport jókívánságait, további jó időtöltést a múlt kutatásában, és jó egészséget kívánok.*

Köszönöm. Megtisztelő volt, hogy eljöttetek. Ez az első alkalom, hogy megkérdezik, hogy csináltál-e valamit öreg az életedben, vagy csak úgy fölveszed azt a „magas" nyugdíjat. Nem úgy jártam, mint szegény Huff Jóska bácsi Kaposváron, akit meglátogattam egyszer, és kérdeztem, Jóska, mikor látogattak meg utoljára? Egy régi lakás kis, ún. cselédszobájában lakott, ahol egy vaságy volt, meg egy szerkény. Még könyvek se voltak. Amikor meglátott, legördültek a könnyei erre a kérdésemre, és azt a választ adta, hogy 15 éve mentem nyugdíjba, azóta csak a Karj Géza látogatott meg, és te. Nem az az elintézés, hogy a szakszervezeti virslivel meg egy korsó sörrel a nyugdíjast meghívják.

Azért néha megnézhetnék azokat az öregeket, akik a területen laknak. Mert az más, hogy engem meghívnak és nekem be kell menni valahova, vagy talán nagy néha az igazgató is megtiszteli azt az illetőt, hogy Jóska, Péter, Gábor vagy milyen barátom, hogy vagy. Olvastam a Népszabadságban, hogy az öregek tanácsára nincs szükség, mert olyan rohanó a technika, hogy azt ők úgyse tudják követni. Az erdészetben semmiképpen sem olyan rohanó a technika. Nyilvánvaló, hogy a mikroelektronikában, a chipek és egyebek országában már mi nem tudunk se segítséget, se tanácsot adni, se a biokémiában, se a géntechnikában. Azért vannak olyan területek, s ezek között a területek között talán első helyen kell említenem az emberséget, a munkásokkal, munkatársakkal való kapcsolatnak a kiépítését és tartását, és azután azokat a komputerrel nem számba vehető jelenségeket, amelyekhez 70–80 év tapasztalata sem elegendő. Ezekbe talán az az egyszerű esztergályos is tud tanácsot adni. Én azért fiatal barátaimnak egy tanácsot tudok adni, hogy az egyszerű emberekkel több kapcsolatot építsenek ki még akkor is, ha láthatólag azoknak a szavaknak, amiket tőlük hallanak, a 90%-át nem lehet használni. De abban a tíz százalékban van



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

valami. Legalábbis olyan valami, ami gondolkodásra késztet. És nem baj, ha az ember olyan dologgal találkozik, ami nem igaz, de gondolkodásra késztet. Nemcsak a lábát kell nyújtania a fiatalságnak, hanem a gondolkodását is. Erről nem a fiatalság tehet. Erről az tehet, aki erre nem hívja fel a figyelmet. Mi még gyalog jártunk ki gyakorlatra a Hidegségre, ami elég messze van Soprontól, ma autóbusszal mennek ki. Ez a különbség. Az erdőt csak bakancsban lehet megismerni. Azt ne mondja senki, hogy autóból meg lehet ismerni az erdőt. Nem lehet. Senki se tudja, hogy hova igyekszik, de oda gyorsan. Nem lehet gyorsan. Mindenkinek meg kell fizetni a becsületes verejtéket az élet terén. Előbb vagy utóbb. Aki ezt nem fizeti meg, az nem is ért el semmit, csak legfeljebb azt hiszi, hogy elért valamit. Én bizonyára elértem valamit, mert megtiszteltetek azzal, hogy eljöttetek, és ez már valami. Ez valami. Köszönöm, hogy eljöttetek.

*A beszélgetés itt véget ért. De Pankotai Gábor évtizedeket töltött az Egyetemen. Ezekről az időkről nem akart nyilatkozni. Helyette emlékezzenek tanítványai, akikből mérnök, munkatárs lett!*

* * *

**Viharos Zsolt**

Mivel Eszter lánya velünk járt, az előadásokat Ő tartotta, de minket nem vizsgáztatott.

Az első jelentősebb emlék balekkoromból származik, a V. évesek vidám elbúcsúzása kezdődött. A portánál kettő szamár„meghajtású" kocsi álldogált söröshordóval, a rendszáma: UV 99–99.

A szamarakon atlétatrikó és csíkos pizsamanadrág volt (normális, hiszen mi lehetett volna még...).

Fejes Dénesék kapacitálták Gábor Bátyánkat, hogy asszisztáljon az indulásnál. Kellő arisztokratikus ábrázattal, de hamiskás mosollyal „leereszkedett" a hallgatósághoz és felszólította Fesztóri Tamást: „kérem, vizsgálja meg a jármű porlasztóját..."!

A szállítási feladat beadása mindig komplikált ügy volt. Megtörtént, hogy a tanszéki kiírás pl. május 12-ében állapította meg a beadási határidőt (minő slendriánság...!). A leleményes hallgatók 12-én 23 óra 45 perc körül vitték be csoportosan a feladatot. A Tanszék teljes személyzete normálisnak tartotta a hallgatói reagálást.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Gábor Bátyánk kezdetben vala tanszékvezető, majd feltört párttitkárnak, végül Rektor lett. Talán még dékán is volt közben… Az egyes fokozatok közti különbség nagyon is érzékelhető volt viselkedésében, de még hanglejtésében és fejtartásában is. Amikor Gábor Bátyánkat megválasztották párttitkárnak, és e változás nagyon is lerítt Róla, Sörnyei Sándor évfolyamtársam (ma erdőfelügyelő Kaposvárott) imígyen sóhajtott fel: „fegyvert adtak az Agresszor kezébe!" Míg hallgatók voltunk, csak „Agresszor"-nak hívtuk. A hetvenes években nagy Erdőfeltárási Szakosztály-ülés volt a Pilisben. A tanszék kivonult, így Gábor Bátyó is. A kellően emelkedett hangulatú fázisban szót kértem és elmeséltem az elnevezés történetét. Akkorát kacagott rajta, hogy talán még a könnye is kicsordult.

A dörömbölés ártatlan kollégiumi megmozdulásnak indult, csak az akkori kollégium igazgató, a „Malacka" csinált belőle politikai színezetű ügyet. Másnap, vasárnap délelőtt kosármeccs volt és a mérkőzés után, az ebéd előtt a hallgatóságot összetrombitálták a földszinti nagy tanulóba. Gábor Bátyánk kellően „agresszív" igyekezett lenni és – a hallgatók számára nehezen érthetően – valami miatt statáriumot hirdetett. A végén azt mondta, hogy aki nem érti a helyzetet, vagy nem ért egyet az előadottakkal, az álljon fel. Mivel együtt ültünk, együtt álltunk fel Nyúl Bercivel és Possgay Attilával hármasban. (Elnézést, de nem emlékezem, hogy más is felállt-e.) Gábor Bátyánk elég durván leültetet bennünket. Igazából mi nem kötözködni akartunk, csak azt a számunkra ordító félreértést szerettük volna elmondani, hogy a helyzet egészen más, mint amit ő előadott, mi nem értjük az ő statáriális stílusát, az egész egy felfújt ügy. Ha jól emlékezem, senki sem szólhatott, az egész kínos és puskaporos hangulatban ért véget. Hétfőn a geodézia teremben üzemtan előadás volt, aminek a szünetében valaki durván megragadja hátulról a kezem és lökdösni kezdett. Már el akartam, küldeni valahová az erőszakoskodót, amikor Gábor Bátyánk hangja szólalt meg mögöttem: „arra mész!" és a Tanszék felé mutatott. Bekísért a szobájába, mint egy letartóztatottat szokás, és talán egy perc alatt emelt hangon elmondta: mondd meg mindenkinek, fogják be a pofájukat, meg te is, és meg se pisszenjetek, mert aki valamit talál csinálni azt felkoncoljuk. „Na lódulj" …és kilökött a szobából. Még utánam szólt: legyen eszetek! Gábor Bátyánktól előtte mindenki félt vagy tartott. Ekkor kezdtük el tisztelni!

A diplomatervünket Szegszárdy Lászlóval közösen, úttervezésből csináltuk az Uzsai Erdészet területén. Mivel társadalmi ösztöndíjasok voltunk, Gábor Bá pedig a Keszthelyi Állami Erdőgazdaságnál (is, meg



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

még sok helyen) műszaki tanácsadó volt, ennek fejében elvállalta, hogy ő lesz a tanszéki konzulens. Az erdőgazdasági konzulens pedig (mert ez így illik) Csepregi János akkori főmérnök lett. A tisztesség óriási volt, a konzultációs lehetőség meg sehány. Egy alkalommal erőt vettünk magunkon és a hossz-szelvénnyel bementünk konzultációra. A Tanszék éppen nagy élvezettel szőlőt eszegetett. Mikor előadtuk fontos küldetésünk okát, Gábor Bá ránézett a rajzra, kiszúrt egy felírási hiányosságot és úgy elhajtott bennünket, mint azt a bizonyos macskát... Ugyanakkor bejött a diplomatervi védésre, és aki valamit fel akart hozni hiányként, azt letorkolta. A védés így „egyhangú" volt, mert csak ő beszélhetett...

Firmám, Fejes Dénes szerint: Pankotay Gábor állandóan álarcot hordott és több típusú álarca volt. Az volt a baj, hogy nem lehet tudni róla, mikor melyik álarca volt rajta!

Nagyon sokan voltunk a matekteremben a „Viselkedés az erdészeti szolgálatban" című előadásán. Állítólag Bánó Laci, aliász „Fatökű" szóról szóra el tudja mondani, mi hangzott ott el. Őt kell kérdezni.

1968-ban útépítési továbbképző tanfolyamot rendezett a Tanszék. Történt, hogy dr. Ecsedy Sándor és Vető Endre illusztris szakemberek – Gábor Bátyánk kebelbarátai – a könyvtár helyiségében 8 órára meghirdetett előadásra nagy pimaszul 8 óra 01 után érkeztek. Olyan patália következett, amelyet a nappali hallgatók is megirigyelhettek volna. Dr. Ecsedy Sándor megsértődött kebelbarátja ilyetén viselkedésén és hazamenetellel „fenyegetőzött". Végül valahogyan megbékéltek. Néhányan szintén elkéstünk, de már rutinosan be sem mentünk, csak az első szünetben, addig kint kuncogtunk a hallottakon, mert természetesen a vita emelt hangon zajlott.

Szomorú élmény volt részt venni temetésén. Keszthelyről korán indultunk, de ahogy lenni szokott, a nagyon ráérős ember elkésik. Mi is elkéstünk, már tartott a szertartás, amikor odaértünk. Olyan érzésem támadt, hogy bármely pillanatban felnyílhat a koporsó fedele és Gábor Bácsi hazazavar bennünket, mert a temetés délután kettőre volt meghirdetve és nem kettő óra 10 percre. Azóta is lelkiismeret-furdalásom van, szégyellem magam, de sajnos már késő! ...

**Schmotzer András**

1960. szeptemberében kezdtem meg tanulmányaimat a Soproni Erdészeti Főiskolán. Különös tradíciók, különleges és egyedi törvények motiválták a balek éveinket.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ezt ki-ki különböző módon élte át. Külön dicséri az akkori Főiskola vezetését, hogy már a felvételi során mind műszaki, mind biológiai ismereteket követelményként szabta meg a leendő hallgatók számára. Nevezetesen matematikából írásbeli és szóbeli, fizikából írásbeli, biológiából szóbeli felvételi vizsga volt. A 18 éves, érettségivel rendelkező jelölt ebből felismerhette, hogy Sopronban erdőmérnök képzésre (szövetkezett) a tanári kar. Igazuk volt.

Dr. Pankotai Gábor professzorral az első élményünk az volt, hogy egy csepergő esős, ködös, borongós délutánon a Főiskola utcájában szembe találkoztunk. Egy szálfa termetű, bár kissé hajlott testtartású dús ősz hajú ember azt kérdezte tőlünk, hogy tudjuk-e „ki Ő"? Természetesen fogalmunk sem volt róla. Kínos másodpercek múlva ez az „embertársunk" kissé rekedtes hangon tudatta velünk, hogy Ő a Főiskola egy meghatározó Professzora és figyelmeztetett arra, hogy majd a negyedik évfolyamon fogunk találkozni.

Elérkezett az idő, hogy az évfolyam maradék csapata megkezdhette az erdészeti szállítás tantárgy előadásainak hallgatását, abban a reményben, hogy abszolváljuk itt is a sikeres vizsgát. Ez azonban nem tűnt ilyen egyszerű feladatnak.

A Professzor, nem tudjuk, szándékkal, kényelemből, vagy céltudatossággal szombaton „hajnali" 8 és 10 óra között tartotta meg előadásait. Az előző évfolyamok intelmei szerint már 7.55 perckor az előadóban voltunk.A Professzor megérkezése után, felállva hallgattuk az alábbi intenciókat.

*„Tudják ki vagyok én? Dr. Pankotai Gábor tanszékvezető egyetemi tanár, Én képviselem itt a Magyar Népköztársaságot. Van egy kiváló adjunktusom, egy kiváló tanársegédem és több száz kötetes műszaki könyvtáram, ha problémáikra nem találnak megoldást, akkor ott vagyok Én."*

Az ismerkedés a következőkre késztetett bennünket: a pontosság, az idővel való gazdálkodás, a mérnök ember legfőbb jellemzője kell legyen.

Nagy izgalommal vártuk az első félévi beszámoltatást. A Professzorra jellemző volt, hogy tételsor nem készített, de az alapvető matematikai ismeretek hiányát elégtelen érdemjeggyel „honorálta". Rendkívüli képessége volt arra, hogy beleérezzen a hallgató „inpasszába".

Néhány előadás eltelte után nevünkön szólított bennünket. Még azt is megjegyezte, ki hol ül az előadóban, s ha valaki a nem megszokott helyen ült azt szóvá is tette.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ebben az időben nem lehetett szakállt növeszteni, a bajusz viselését „tűrte" a Főiskola. Nem lehetett – szombat lévén sem – az előadáson borostásan megjelenni. Ezt is szóvá tette, sőt a „kedvenceknek" Wilkinson zsilettpengét adott.

A gyakorlati feladatok kiadásánál - amely több hónappal megelőzte a beadás időpontját-, nem csak a beadás napját, de az óráját is meghatározta. Ez kőkemény szabály volt a tanszéken.

A kötélpálya tervezés feladata esetén egy ifjú kolléga került a tanszékre, aki csak a beadás napját jelöltette meg. A magunk fajta „kutyaütők" élve a tanszék „mulasztásával" éjfél előtt 5 perccel adtuk le a feladatot. Ezt a cselekedetünket Pankotai Professzor nem vette zokon.

Ahhoz a generációhoz tartozott, akik szolgálhattak Kárpátalján, átélték a második világháborút és az új oktatási rend kialakítását meghatározták. Számunkra a négy szemeszter alatt Pankotai Professzor bevehetetlen bástyának bizonyult. Személy szerint boldog lehetek, hogy felém emberileg is megnyílt. Remélem, nem kegyeletsértés, de tudtuk, hogy magánélete nem volt zökkenőmentes. Számtalan esetben volt Elnök szakestélyeinken. Jómagam a Cantus Presens tisztét töltöttem be. Egyszer előfordult, hogy az „árpalé" hatására – akaratlanul – le tanársegédeztem. Az esetnek nem lett következménye.

1962-ben a Főiskola Egyetemmé „nőtte" ki magát. Évfolyamunk volt az első államvizsgás csapat (1965). Elődeink diplomájukat védték bizottság előtt. Mi az illetékes tanszéken tettük ugyanezt majd ezt követve 4 szakmai bizottság előtt vizsgáztunk. Következetességére és szigorára jellemző volt, hogy egyik idősebb évfolyamtársunk három bizottság előtti jeles vizsga után a Pankotai-bizottság előtt elvérzett.

Évfolyamunk abban a szerencsés helyzetben volt, hogy Mi már feleleveníthettük a selmeci hagyományokat.

A valétálás során szalamanderes menettel búcsúzhattunk el Sopron városától.

Ő nem biztatott minket erre, de tudta mire készülünk. Végig követte a menetet, integetett,. a Városháza előtt odajött hozzánk s a következőket mondta: „Örülök, hogy méltón és szépen megcsináltátok és így kicsit visszahoztátok ifjúságomat." Hiszem, hogy diák a Professzorától ennél nagyobb elismerést nem kaphat.

Mit kaptunk Dr. Pankotai Gábor tanszékvezető egyetemi tanártól, Professzorunktól, Gábor Bátyánktól? Szakma iránti tisztességet, a mérnöki tudást, pontosságot, következetességet, emberséget.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A gyakorlati életben is sokszor találkoztunk. Rohanó világunkban is, a sok kötelezettségem közepette is mindig szakítottam időt a „hegykői remete" meglátogatására. Ő mindig szeretettel és őszinte szívvel fogadott. Minden alkalommal volt számomra „útravalója". Ember, Professzor, és jó Kolléga volt Köszönet Neki mindenért!

**Kosztka Miklós**

Pankotai Gábor professzort egyénisége, fellépése, szaktudása miatt mindig nagyra becsültem, mert követelményrendszere illett abba a rendszerbe, amelyben magam is nevelkedtem. Esetenként nem túl kellemes stílusa – ami másokat sértett – engem nem zavart sem hallgató, sem munkatársi viszonyunkban. Úgy éreztem, hogy a sokszor sértőnek ható megnyilvánulás csak egy célt, a rend megteremtésének célját szolgálta egy sajátosan hatékony módszerrel. Megnyilvánulásai miért súrolták a sértés határát? Mert ezzel rövidre zárhatta a dolgokat, különösebb lelkizés nélkül. („Borotválkozzon meg és holnap reggel fél nyolckor teljes díszben jelenjen meg a rektoriban." Lehet, hogy nem volt kellemes szöveg és a másnap reggel sem, de a borotválkozás ezután rendszeressé vált.)

Amikor tanszéki mérnökből tanársegéd lettem, azt tanácsolta: „Légy szigorú és következetes. Azonban arra mindig nagyon vigyázz, hogy a hallgatót emberi méltóságában ne sértsd meg." Megkövetelte, hogy a tanszéken a rendet és a fegyelmet betartsuk. Az ebből származó vitákban kiállt az oktatók mellet, de az ügyeket kivizsgálta és ha hibáztunk volna, mi is megkaptuk volna az elmarasztaló értékelést. Segítőkész ember volt. Az előre bejelentett problémákat segített megoldani, de nem tűrhette, ha kész tények elé állították. Úgy érzem, hogy mély kollegiális, talán baráti kapcsolat is alakulhatott ki közöttünk.

Az alábbi történeteket laza együttlétek alakalmával, esetenként nagyobb társaság előtt is elmondtam neki. Mindig nagyon élvezte ezeket.

*Bemutatkozás*

A IV. év őszi félévének nagy eseménye volt az erdészeti útépítési tanulmányok megkezdése, és találkozás a Szállítástani Tanszékkel, különösen annak nagyhírű és félelmetes professzorával, Pankotai Gáborral.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Hírét már ismertük és élénken élt bennünk a tanévnyitón elmondott beszédének egy mondata, amelytől az elsőévesek egy része már az ünnepséget majdnem otthagyta:

„Most az elsőéves hallgatókhoz szólok. Akik azt gondolják, hogy az erdőmérnöki pálya zöld ruha, sétálgatás az erdőben puskával a vállon, azok takarodjanak. Mert jegyezzék meg az erdőmérnöki pálya izzadság és hagymaszag."

Ilyen tanévnyitói bevezetés után elérkezett az első útépítés előadás ideje. Tudtuk, hogy az előadásról késni nem lehet, amikor belép az ajtón mindenkinek feszesen kell állni, a soroknak egyenesnek kell lenni, megborotválkozva, rövid hajjal kell megjelenni. Az évfolyam ezek ismeretében fokozott érdeklődéssel várta Pankotai érkezését. Kitárult az ajtó és a Professzor Úr belépett az 5. számú tanterembe a „sleppel", vagyis a tanszék dolgozóival. Hang fennakadt, lehelet megszakadt és mindenki feszes vigyázzba vágta magát. A Professzor méltóságteljesen haladt előre. Benézett minden padsorba. A pocakosok behúzták hasukat. A Professzor felért a katedra közepére.

Meghajolt.

A hallgatóságból megkönnyebbült halk sóhaj fakadt és elkezdtünk leülni. De csak a roggyantásig értünk, a megkezdett mozdulat megakadt, mert az égi hang megszólalt: „Ki mondta, hogy leülhetnek?" Bokák és térdek verődtek össze és az évfolyam ismét vigyázzba merevedett.

Ekkor kezdődött a hegyi beszéd, amelyben a fegyelemről, a tanszéki berendezések óvásáról és egyéb hasznos ismeretekről kaptunk tájékoztatást abból a célból, hogy a tanszékkel a konfliktusokat elkerüljük, vagy legalább minimálisra csökkentsük. Külön hangsúlyt kapott a teremben való viselkedés: „ ha az almacsutkákkal dobálóznak és az a falon landolva bepiszkítja a falat, a költségükre kifestetem a termet. Ha unalmukban a padra firkálnak, akkor azokat rendbe rakatom és maguk kifizetik. Mert jól jegyezzék meg, ez nem istálló. Vegyék tudomásul, maguk nem disznócsorda, hanem egyetemi hallgatók, én nem kanász vagyok, hanem egyetemi tanár!" Azonnal nyilvánvalóvá vált, hogy hol a helyünk a társadalmi ranglétrán.

*Csikkszedés*

Múlt a félév, az óraközi szünetek unalmasan teltek, a hallgatóság ki-bejárt az 5-ös terembe, amelynek ajtaja és a Pankotai ajtaja (amelyen csak



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ennyi volt: Pankotai) egymás mellé esett. Magam is kiballagtam a folyosóra. Kovács Laci barátom a radiátoron ülve (főbenjáró bűn, mert „nem szamárhúsra méretezték a tartóját") szólt rám:

– Misa, szedd össze azt a három csikket a Pankotai ajtaja előtt, mert jön és összeszedeti veled.

– Ugyan Laci bácsi, már vissza is mentem a terembe, itt sem vagyok, külföldön vagyok eltemetve – szóltam és visszavonultam.

Telt-múlt az idő és egyre unalmasabbá vált a tanteremben tartózkodni, ezért elindultam ismét kifelé. Elöl ment Herman Éva, mögötte Herczeg Miklós (a szőke), végül takarásban én. Egyszer csak hallom:

– Szedje össze azt a csikket!

Látom, Herman Éva kezd hajolni, Herczeg, hogy ne legyen udvariatlan, igyekszik Évát megelőzni. Mire a hang:

– A hölgy is meghajthatja a derekát!

A csikkek egy részét így összekapkodták, de tudtam, hogy egy csikk még valahol a hátam mögött van. Elkezdtem hátrálni, hogy ráálljak és ezzel megússzam a csikkszedést. Pankotai felfigyel, mereven néz és jön felém. Én hátrálok. A jelenet kezd kínossá válni! Megállok. Reménykedem, hogy célt értem! De nem! A csikk a sarkamtól egy arasszal kijjebb fekszik.

– Maga meg szedje össze azt!

Lebukom, ösztönösen lecsapok a csikkre, miközben hallom:

– Hogy hívják? Hányad éves?

Tagoltan mondom, hogy a Professzor úrnak ne kelljen rákérdezni (bár tudom hogy meg fogja tenni):

– Kosztka Miklós, negyedéves erdőmérnökhallgató.

– Mondja értelmesen! – hangzik.

– Kosztka Miklós, negyedéves erdőmérnökhallgató – ismétlem meg a bemutatkozást.

Első felvonás zárul. A csikket bedobom a hamutartóba, majd eloldalgok a környékről. Kovács Laci még odaveti: „Megmondtam, hogy szedd össze a csikket!" – borzasztó okos.

Pankotai a kárörvendő hallgatóság körében a szocialista szakember erkölcseiről tart elmélkedést:

A szocialista mérnök rendezett környezetben él, örül, hogy az állam ilyen szép iskolát tart fenn, igényes magára és a környezetére, naponta borotválkozik, nem a folyosón rohanó torzonborz vadállat, mint más egyetemeken, nem szemeteli tele a környezetét stb.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A szünet múlik, lassan be kellene menni a terembe. Visszasompolygok a külső kör legkülső szélére és hallgatom az intelmeket. Pankotai észrevesz:

– Igazam van Kosztka elvtárs?
– Igen, a Professzor úrnak igaza van, de én nem cigarettázom.
– Nem maga az, aki szétszórja a tízórais papírt a botanikus kertben!
– Professzor úr, én az egyetemen eltöltött évek alatt még nem tízóraiztam.
– Maga ne mondja nekem, hogy még nem szemetelt!
– Professzor úr kérem, ez igaz, de ezt kevesen mondhatják el önmagukról.

Pankotai sarkon fordul és bedörrenti az ajtaját.

Herczeg Imre (a fekete) megkérdezi:

– Misa, mióta vagy te ilyen jóba' a Pankotaival, hogy a nevedről ismer?
– Imrém azóta, amióta csikkszedés ürügyén bemutatkoztam neki.

Utóélet szállítástanvizsgán, ahol a táblánál kapásból írtam fel a szállítási egyenleteket és differenciáltam, valamint integráltam:

– Kosztka elvtárs! Ha így tudja a vízgazdálkodást is, úgy kirúgom, hogy a lába sem éri a földet!

Vízgazdálkodás-vizsgán:

– Látja, Kosztka elvtárs, ha így tudta volna a szállítástant is, akkor nem kettest kapott volna.

(Bár szerintem a szállítást jobban tudtam. Tanulság: nem biztos, hogy az utolsó szó azé, aki egy adott pillanatban többet beszélt.)

*Munkába lépés*

Erdőmérnöki pályámat az 5. számú Kaposvári Erdőrendezőségen kezdtem. Mindig kellemesen gondolok az ott eltöltött időre, ahol megtanultam az önálló, felelősségteljes munkát. Szemoperációm miatt azonban az erdőrendezői munkát abba kellett hagynom és más állást kellett keresnem. Eszembe jutott, hogy dr. Herpay Imre docens úr korábban beajánlott egy útépítő céghez, de az állást nem tudtam elfoglalni. Hallgató korom óta érdekelt az erdészeti útépítés témája, ezért érdeklődtem, hogy nincs e a tanszéken valamilyen lehetőség. Szerencsém volt, éppen akkor üresedett meg egy tanszéki mérnöki álláshely. A feladat is izgalmas volt, mert egy kísérleti úton folyó kutatást kellet előkészíteni, majd lebonyolítani. Megragadtam az alkalmat, a tanszék meg engem.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az első munkanap már reggel fél nyolckor megjelentem a tanszéken a szemoperáció alatt megnövesztett szakállammal együtt. A tanszéket festették, mázolták, ezért a tanszék teljes személyzete a talajmechanikai laborban zsúfolódott össze. Sorra érkeztek a kollégák, akiknek egyenként bemutatkoztam. Fél kilenc körül megérkezett a professzor úr is. Szalay Pálné, Kati néni adminisztrátorunk rögtön a bemutatással kezdte:

– Professzor úr, hadd mutassam be az új munkaerőnket.

A professzor úr:

– Már éppen kérdezni akartam ki ez a torzonborz, szakállas ember itt? És mi szél hozott ide? Tönkre akarod tenni a tanszéket?

Kissé hebegtem:

– Nem professzor úr, ilyen szándékaim nincsenek, de hosszú távon esetleg professzor szeretnék lenni.

– Igeeeeen? –válaszolta.

*Barkastörés*

Wéber László, éppen évet halasztó egyetemi hallgatóval pápai kiküldetésből tértünk haza egy hosszú, száraz periódus utáni első esős napon a nem túl jó műszaki állapotban lévő Barkas márkájú tanszéki mikrobusszal. Az ablaktörlő nem töröl, a fékek kissé félrehúztak. Mersevát után egy kellemetlen bal kanyarból kifelé húzva éreztem, hogy a kocsi fara előzésbe kezd, majd az árokba érkezünk fejtetőn. A kocsi összetörve, mindketten élünk. Megpróbáljuk a kocsit felállítani, a segítség nem hiszi, hogy halottak nincsenek. Újabb kísérlet, a motor megindul. Még egy kísérlet, a kerekek forognak. Végső kísérlet, megindulunk Sopron felé, ahova este érkezünk és a kocsit azonnal a szervizben hagyjuk.

Másnap reggel jelentem Herpay Imrének a történteket. Reakciója:

– Hogy adjuk ezt be a Gábornak?

– Szerintem, amikor bejön, megmondom.

Azt nem lehet! Majd szólok, ha alkalmas az időpont.

Telik múlik az idő, egyre idegesebb leszek, jó lenne túl lenni az egészen.

Fél tízkor leülünk a rituális kávézáshoz. Mindenki feszült, csak a főnök nem. Csönget a telefon. Kati néni átmegy a másik szobába, felveszi a kagylót, majd visszajön:

– Professzor úrral Láng Miklós (az időben KISZ titkár) szeretne beszélni. Mikor tudja fogadni?



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

– Jöjjön most. – feláll és indul ki a szobából. Kopogás, megérkezik Láng Miklós.

Herpay az ajtóban álló Pankotaihoz:

– Gábor majd elfelejtettem mondani, hogy a Misa összetörte a Barkaszt.

Pankotai megfordul:

– Mindjárt jövök.

Szegény Láng Miklós pillanatok alatt kivégeztetett, Pankotai a dermedt társaságoz visszatér:

– Hogy csináltad?

Itt egy beszámolót adtam elő, azzal végezve, hogy a kocsi nagyon összetört, de szerencsére haza tudtunk jönni.

– Nem törhetett az annyira össze. Írj egy igazoló jelentést a történtekről.

– Professzor úr, tényleg nagyon összetört – próbálom a kocsi állapotát ecsetelni.

Ezt tudomásul vette.

Másnapra megírtam az igazoló jelentést és átadtam a professzor úrnak. Átvette. Délelőtt 11 óra felé főnökünk bejelenti, hogy elmegy és már aznap nem jön vissza.

Ebéd után Sándor Erzsébet tanársegéd szobájába beszélgetünk. Lizi az íróasztalánál ül, magam egy rajzasztal tetején gubbasztok, mögöttem szól a rádió. Mindkettő főbenjáró bűn!

Egyszer csak jellegzetes ajtónyitás. Kapcsolok. A főnök jön. Rádiót kikapcsolni. Hátranyúlok, de ellenkező irányba csavarom a gombot. A rádió bömböl, én az asztalon ülök, a főnök belép.

– Te szarrá törted azt a kocsit.

Meg volt mentve a haza. Az erősebb inger elnyomta a gyengébbet. Közben leugrottam az asztalról, a rádiót kikapcsoltam, hogy válaszolhassak.

– Professzor úr, eddig is ezt mondtam.

Jellegzetes mozdulataival kettőt lóbált aktatáskáján, sarkon fordult és elment.

**Bolla Sándor**

Két ízben lebegett a fejem fölött a főiskolánkról/egyetemünkről történő kirúgatásom Damoklész-kardja, mindkettő rendkívüli direktori/rektori tanácsülés napirendi pontjaként, mindkettőben kulcsszerepe volt dr.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Pankotai Gábornak: az elsőnél fő-fő szószólója volt az eltávolításomnak, a másodiknál kollegiális „betyárbecsület" keretében megakadályozta azt.

1960/61-es tanév „közepe": az akkor még tiltott diákhagyományokat ápoló vidám és fiatal balekévfolyam- sőt csoporttársaimat is, hasonlóan viselkedő felsősöket is a városi rendőrség kifejezett utasítására az egyetemnek ki kellett volna rúgnia megfélemlítésül. A XVI-os terembe kötelező részvételi jelleggel összeparancsolták az intézmény (akkor még főiskola) minden oktatóját, hallgatóját, meghívták az ország túlsó végéből is az érintettek szüleit, hozzátartozóit. A „tribünön"az egyetem vezetése (akkor még persze a párt-és KISZ-titkár is) mellett ott parádézott a rendőrkapitány is. Ott derült ki, hogy a megszégyenítést, megalázást még azzal is tetézni kívánják, hogy – a nagy és végleges elítélő határozat előtt - mindenegyes érintettet nyilvánosan el kellett, hogy ítéljen a csoporttitkára is; a balekokkal kezdték és ábcben: azaz elsőként kellett volna gyaláznom pl. csoport-és szobatársamat. Rögtönöztem: lám a selmeci hagyományokat még ott, Selmecen megélő őseink a határmegvonás után milyen fegyelmezetten mentették át a főiskolából ide mindazt, ami szekerekre rakható volt, s hogy részben ma is azokkal az eszközökkel, bemutató anyagokkal, gyűjteményekkel dolgozunk; vagy hogy a két háború közti „vidám fiúk" milyen hősiesen viselkedtek vészhelyzetben: Brennbergben a föld alá rejtették az egyetem értékeinek egy részét az azokat nyugatra kihurcolni akaró megszállók elől. Aztán meg: más vidám vagy éppen viharos ifjúságú fiatalokból is nagyszerű alkotók lettek, mint pl. Csokonai, Petőfi, Ady; s ezek után (utólag belátom: már-már teátrálisan) rámutattam előbb a „bűnösökre" majd a „tribünre": „ Lehet, hogy most is a József Attilák ülnek a vádlottak padján, a tribünön pedig a horgerantalok ?!". Óriási botrány tört ki; a hallgatói hozzászólásokat azonnal be is rekesztették, kivéve egy már akkor párttag felsős kollégánkét, aki viszont adott politikai érában perdöntően okosan fogta meg a dolgokat: „a szocialista embert az jellemzi, hogy nem távolítja el máshová a problémákat, hanem saját körében igyekszik javítani azokon", vagyis: fegyelmit kapjanak a fiúk,de „majd mi itt átneveljük őket". A „tribün" még tombolt kicsit, a szülők egy része zokogott, majd a rendőrkapitány susmusára a direktor berekesztette a „tárgyalást" és elvonultak „értékelni". Utóbb két, ma már nem élő, áldott emlékű professzoromtól tudom, hogy a rendőrkapitány szerint – tudomásul véve, hogy a „bűnösöket" (példás bűntetés mellett) helyben kell átnevelni – „'56 óta ilyen



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ellenforradalmi lázító szöveg nem hangzott el Sopronban", mint amit én mondtam, és a legszigorúbb megtorlást javasolta, és ezt képviselte Pankotai is. A titkos szavazáson - egyetlen „mégis maradjon" többséggel - maradhattam, sőt „jó magaviselet esetén 4 félév után elévülő" fegyelmit kaptam. Pankotai tajtékozott; majd 1961 szeptemberében is, 1962 szeptemberében is azzal egészítette ki az alább majd citált bemutatkozását a hozzá (tanszékére) első ízben kerülő évfolyamoknál, hogy megkérdezte: „maguk között van a Bolla?! Mert nekem elintézetlen ügyem van vele: én majd megtanítom kesztyűbe dudálni!" (Mindkétszer már aznap délután elmondták a felsősök.) Mi 1963-ban kerültünk hozzá, tudta a névsorból, hogy már nem kell felőlem érdeklődnie.

Egy magas, szikár, ősz hajú férfi jellegzetesen rekedtes de parancsnokian markáns hangú legelső mondatai: „Dr. Pankotai Gábor vagyok, erdőmérnök, tanszékvezető. Ha valamit nem értenek az itt megtanulandó mérnöki tudományból, akkor itt van a gyakornokom (és bemutatta); ha ez nem elég, akkor itt van a tanársegédem (és bemutatta), ha ez sem elég, akkor itt van az adjunktusom (és bemutatta), ha ez még mindig nem elég, itt van a tanszék több száz kötetes szakkönyvtára, és ha ezek után sem értik, akkor tetejében itt vagyok én." Mózes sem érezhette törpébbnek magát az égő csipkebokorból szóló Úr előtt, mint akkor mi, főleg én. Az első vizsgára egyedi terminust jelölt ki: egy januári szombati napot, 8 órára. Jéghideg folyosó, egy lélek sehol. 10 óra körül bejött egy tanszéki hölgy, majd távozott. 11 körül jött egy másik hallgató, akit akkorra rendelt be; a prof sehol. Háromnegyed 12 körül jött, visszaköszönés, a tanterem kulcsának átadása után: „Bolla! Döntse el, hogy a terem hőmérséklete alkalmas-e a vizsgáztatásra. Maga csak akkor vizsgázhat, ha értékítéletével egyetértek". Jelentettem, hogy alkalmas; jött, egyetértett, tételt húztunk, hamarabb lettem kész a vázlattal, mint a másik fiú, „maga másodikként felelhet", mondta. (De a másik fiúval is megváratta, amíg én feleltem). Fogalmam nincs ma sem, hogy hogyan mondtam el a tételt, illetve miket válaszoltam az egyéb tantárgyi kérdéseire vagy miket írtam a táblára. Egyetlen szóval vagy metakommunikatíve sem jelezte, hogy elfogadja-e a teljesítményemet. Az indexbe valamit beírt, átadta, elköszönt. Kinyitottam: „jeles". (Közel egy napnyit aludtam a megelőző rettegések kimerültsége miatt.) Sem a vizsgán, sem soha nem hozta szóba az eseményeket, igaz, én sem.

1965 késő tavaszán hívatott: „maga alkalmas arra, amit kiterveltem a tanügyi reformhoz; írja meg teljes őszinteséggel és tantárgyanként meg



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

oktatónként, ami az elmúlt 5 évben nem tetszett, és tegyen javaslatokat a változtatásokra is; nem kell aláírnia, hiszen nyilván lesznek ebből érzékenykedések, és magának a diplomavédés előtt ez nem jönne jól; közreműködőket is bevonhat, mondja meg nekik, hogy én kértem". Hámori G. évfolyamtársammal megírtuk a „Mi búcsúzunk és elmegyünk" című 15-20 gépelt oldalas kritikát és javaslatot. Pankotai a fénymásolatait minden tanszéknek elküldte. Óriási botrány kerekedett: több prof akaratára rendkívüli rektori tanácsülés egyetlen napirendje lett belőle, ahol a „sértettek" követelték a szerzők megnevezését és ellenük a legsúlyosabb fegyelmit. Pankotai azt mondta nekik, hogy nem tudja az anyag eredetét, a postájában találta. A saját tanszékén – amelyet szintén „nem kíméltünk" – 2 félév alatt kivétel nélkül minden javaslatunkat „átvitte", az utódévfolyamok nem kis örömére. Kb. 5 év múlva találkoztunk, nem tudta, hogy fölmegyek hozzá, a fiókjából nevetve húzta elő dolgozatunkat: „még mindig használom, ha más tanszékről valami változtatási javaslattal állnak elő, meg jókat derülök a többieken, hogy akkor mennyire föl voltak háborodva". Ekkorra már fölajánlotta a pertu-t.

1981-től rendszeresen látogattam. Két ízben együtt vettünk részt a Várvidéki Erdészeti Egyesület 1-1 napos rendes évi közgyűlésén: láthatóan ismerték, tisztelték és szerették az ottani erdőgazdák, birtokuk nagyságától függetlenül; az ottani főtitkárral pedig barátinak mondható viszonyban volt. Otthonában, Hegykőn maga hasogatta a téli tüzelőjét, az egész falu (még a tsz-vezérkar is) „Gábor bácsinak" vagy legfeljebb „mérnök úrnak" szólította, és szakmai pályaívéről (beleértve az egyetemi évtizedeit is) gyakorlatilag senki nem tudott. Rendszeresen támogatta a hegykői római katolikus gyülekezetet, nagyobb ünnepeken a szentmisén is részt vett. Ágya fölött szerény, szép feszület függött; a lakás egy bensőséges helyén pedig a 16 évesen tragikusan elhunyt egyetlen fia fényképe.

1956-ban együtt kezdtünk a Soproni Erdészeti Technikumban Pankotai J.-val, aki a Pestre utazásait olyan átszállással szervezte, hogy közben Győrben áldott emlékű néhai nagyanyám és édesanyám által készített finomságokat is elfogyaszthassuk. A kollégiumban egy szobában laktunk, egymás melletti volt az ágyunk, szekrényünk. Esténként fölváltva meséltünk takarodó után a szobatársaknak indián-regényeket, hogy attól végre elálmosodjanak. '56 novembere elején J.-t haza menekítették . '57 elején azt írta, hogy apja nem engedi vissza, mert úgyis kitörnek újra a harcok és meglehet, hogy a család nyugatra távo-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zik. Könyveket cserélgettünk postai úton, és bíztunk a viszontlátásban. Aztán jött a tragédia híre. 1965-ben a nálam lévő sok közös fotót a diplomavédés után át akartam adni a profnak, aki a fentiekről mit sem tudott. Keresztlánya erről a leghatározottabban lebeszélt: Gábor soha nem dolgozta fel fia tragédiáját, egy ilyen emléksor annyira felkavarná, hogy kiszámíthatatlan reagálás-sorozat lenne a következmény. (Így a fényképeket J. unokatestvérének, E.-nek adtam át. És ezért nem mentem el J. exhumálás utáni, hegykői újratemetésére sem: hiszen akkor mindezeket el kellett volna mondanom a profnak.)

Dr. Pankotai Gábor egyetemi keresztelési („alias"-)neve „Lator" volt. Soha nem kérdeztem meg, hogy anno miért ezt kapta. Imádott fia hamvai mellé történt temetésén azt gondoltam, hogy amiként az Úr a keresztén a hitét a végső pillanatokban megvallott jobbfelőli latornak, – s amiképpen reményeink szerint egyszer majd mindannyiunknak –, dr. Pankotai Gábornak is megadta az örök életet. A mi tisztünk pedig, amíg Isten engedi és élünk: a könnyes-mosolygós emlékezés egy hihetetlenül nagy formátumú kollégáról, egy igazi mérnökről, aki tette, amit a számára rendelt időben és a rendkívül sokrétű és nagyon nehéz történelmi viszonyok közepette tehetett; tette sikerekkel és kudarcokkal, tette példamutatóan és gyarlóságokkal terhelten, de tette markánsan, eréllyel, és az önmagában fölállított erkölcsi etalonjához mindenkor hűségesen.

**Bánó László**

Dr. Pankotai Gáborra emlékezem. Pankotai Gáborra, Pankotaira, Gáborra, Gábor bácsira – ki hogyan szólította.

Híre már balekkorunkban elért bennünket. Az Erdészeti Szállítástani Tanszék – élén Pankotai Gáborral – az alsóbb évesek gondolatában olymposzi ködben, sejtelemben létezett. Három évig kellett várni a professzor úrral kapcsolatos személyes élményekre.

Én hamarabb találkoztam vele. Egy alkalommal ugyanis előadást tartott „Viselkedés az erdészeti szolgálatban" címmel. Előadására sokan elmentünk valamennyi évfolyamból. Megérte. Hogyan tudnám a kétórás előadás valamennyi gondolatát most leírni? Egy részére már nem is emlékszem, csupán alkalmazom. Minden gondolata kincset ért annak, akinek volt füle meghallani a mondatokat a rendről, a fegyelemről, az illő viselkedésről. A negatív példák szereplőjeként mindig magát nevezte meg. Csak egyetlen példa:



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ha Önök más helyiségben tartózkodnak, sohasem gyújthatnak rá a házigazdától kért és kapott engedély nélkül. Amikor Kárpátalján a Bustyaházai Erdőigazgatóságnál szolgáltam – elismert üzemegységvezető, 1800 ember elöljárója voltam – igazgatóm, Partos Gyula hivatott. Miután hellyel kínált és leültem, elővettem a cigarettatárcámat és rágyújtottam. Partos Gyula emelt és kimért hangon szól rám: Megtiltom neked, hogy a szobámban az engedélyem nélkül rágyújts! Azonnal bocsánatot kértem, eloltottam a cigarettát, de még le sem tettem a hamutartóba, már előttem állt. Kezében a hatalmas íróasztaláról levett dohánytartó fadoboz nyitva. Tele volt jobbnál jobb szivarokkal és cigarettákkal. Kérlek gyújts rá – mondotta előzékenyen. Kiválasztottam egy szál cigarettát. A tüzet természetesen ő adta.

Vajon a mai generációknak ki fog ilyeneket elmondani?

Ragaszkodott hozzá, hogy előadása mindig az első két óra legyen. Az első szállításelőadáson közölte: Ahhoz, hogy a mérnöki munkát nyolc órakor megkezdjük, a hallgatóságnak nyolc előtt két és fél perccel a helyén kell ülnie! Mindig pontosan nyolc előtt két és fél perccel be is jött. Azt a hallgatót, aki ezután nyitott be, egyszerűen kihajította. Ugyanígy jártak azok is, akiknek borostás volt az arcuk.

Nem kell szégyellnünk, az átlagerdész romantikusabb lelkialkatú, mint például az átlagmészáros. Noha ő is romantikus alkat volt, a szolgálatot mégsem keverte össze a romantikával: Ha valaki azt hiszi, hogy az erdészeti szolgálat árnyas erdőt, őzikét és hűsen csörgedező patakot jelent, akkor közlöm, hogy a szolgálat munka és veríték! – mondta.

Máskor ezt hallhattuk tőle: Az élet alkalmaira, lehetőségeire előre és megfontoltan kell készülni. Amikor megjelenik az alkalom, a lehetőség, akkor készen érjen bennünket, egyébként késő! Egyik legjobb példa erre a nyelv tudása. Aki akkor akar egy nyelvet megtanulni, amikor olyan feladatot, állás lehetőséget kap, amikor nyelv kell, már késő! Akkor már tudni kell, nem tanulni. Önök most az életük azon szakaszában vannak, amikor a legkevesebb a gondjuk, és legtöbb a szabadidejük. Most tanuljanak nyelvet!

Akkor azt hittük, hogy nem ismeri gondjainkat, nincs tisztában szabadidőnk mértékével. Az évtizedek távlatából látom, hogy teljes mértékben igaza volt. Sajnálom, hogy nem hallgattam rá. Mit nem adnék ma egy nyelv középszintű birtoklásáért.

Ötödévesek voltunk, amikor E. Gyula évfolyamtársunk révén sikerült egy jól fizető munkát vállalni. A munka elvégzéséhez azonban



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nem volt megfelelő eszközünk. E. Gyula ekkor felkereste őt, és mint az egyetem rektorától, segítséget kért és kapott. Az illetékes tanszéknek engedélyezze az eszközök kölcsönadását. Az illetékes tanszékvezető azonban úgy gondolta, hogy ez kockázatos akció, és lebeszélte E. Gyulát az eszközök kölcsönvételéről.

A történtek után több hétre egy kötélpálya-előadás után kimenet odaintette magához E. Gyulát, és megkérdezte, hogy áll a vállalkozásával.

Végül is nem kaptuk meg az eszközöket professzor úr – válaszolta E. Délután üzenet érkezett az illetékes tanszékről E. Gyulához. Azonnal menjen a tanszékre. Ott még olyan eszközöket is megkapott, amelyet nem is mert elkérni.

Kerülő úton tudtuk meg, hogy Pankotai professzor a délelőtt folyamán bement a rektorátusra. Rektori minőségben hivatta magához az illetékes tanszék vezetőjét, és a következőket mondta neki: Kérlek, ha ma Magyarországon ötödéves hallgatók kemény fizikai munkával kívánják megkeresni a tanulmányaikhoz szükséges pénzt, akkor nekünk támogatnunk kell őket! Légy szíves haladéktalanul rendelkezésükre állni!

Amikor kötélpályából vizsgáztam, nagyon felkészültem. Éreztem, hogy nehezen fognának meg. Hatalmasat tévedtem. A kihúzott tételről ugyanis fogalmam sem volt. (Utólag állapítottuk meg, hogy Gábor bátyánk nem adta le a tétel tartalmát.) Halál-nyugodtan ültem a helyemen. Lejátszott meccsnek tűnt minden. Figyeltem H. Gyula vizsgáját, aki előttem mérkőzött a Tanszékkel.

Gábor bányánk a katedra szélén ült. H. Gyula méterekkel távolabb állt a túlfélen.

Jót adok magának, közölte a boldog hallgatóval, majd ahogy beírta a jegyet az indexbe és összecsukta, unottan kérdezte, mennyi a logaritmus naturalis alapja.

Mindenki tudta, hogy ez Pankotai force-kérdései közé tartozik. Aki nem mondta biztonsággal és 6 tizedes pontossággal, hogy 2,718281, annak vége volt. H Gyula 2–3 másodpercig nem válaszolt. Tudtam, hogy a beírt jegye már fabatkát sem ér. Végül megtörte a jeges csendet, és alig hallható hangon azt válaszolta, hogy 1,4.

Gábor bátyánk megfogta az indexét és egy hatalmas lendülettel H.-hoz vágta, és a szó szoros értelmében felüvöltött: Takarodjóóón!

H. bravúrosan a levegőben elkapta a lebegő lapú indexet. „Jó szerencsét professzor úr!"-at kiáltott, majd kincset érő zsákmányával kirontott a teremből.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ekkor következtem én: Professzor úr! Nem tudom a tételt.

Felháborító disznóság, hogy impasszt hagy a tárgyamból! Sorolja fel a fafajokat fülledékenységi sorrendben! – kiáltott rám.

Én bizony a cosinus hyperbolicus tudományát elsajátítva nem nagyon törődtem azzal, hogy e sorrendet jól betéve tudjam. Valamit mondtam.

Tekintettel vagyok az indexére! Elégséges!

Abban a félévben e jegy kivételével valamennyi vizsga és gyakorlati jegyem jeles volt, de mégis ezt az egyet becsültem a legjobban. Nem fájt, nem volt bennem más érzés, mint a túlélés megbecsülésének boldogító érzése.

E. Gyula a Lővérekben lakott. Háziasszonya – R. Mimi – Pankotai Gáborné legjobb barátnője volt. Ötödévben, Gábor-nap előtt kéréssel is fordult R. Mimihez: Úgy tudom, lakik nálad egy erdőmérnök hallgató. A férjemnek névnapi ajándékként többek között azt szánnám, hogy szerenádot kapna a hallgatóitól. Megkérnéd erre ezt a fiút, hogy segítsen? Selmeci diáknótákat énekelnének.

E. Gyula azonnal hozzálátott a szervezéshez. Minden összeállt. A forgatókönyv a következőképpen alakult: Sötét este kb. 8 fő odamegy a professzor lakása elé (Erdész u. 10.). Először elénekeljük a Gaudeamus igitur-t. Erre ő felfigyel, hallgatja. Ezután énekeljük el kedvenc diáknótáját, az Ímhol a föld alá megyünk című bányászdalt, majd a Mindnyájan voltunk az Akadémián nótájára lassan elmegyünk. Cantus praesesünk J. Zoli volt, a tudós Fallala-kórusbéli énekes hallgató. Még hangvillája is volt!

Gábor nap előestéjén, úgy 9 óra után megindult az akció. Természetesen minden felborult. Nem tudtunk a ház nappalijának ablaka elé állni, mert az fényárban úszott, ezért arrébb álltunk. Elkezdtük énekelni a Gaudeamust, de még az első versszakot sem énekeltük végig, Gábor bátyánk már kijött, és szótlanul állt velünk szemben.

Az ének végén félreérthetetlen felindultsággal, néha elcsukló hangon közölte: Mit hülyéskednek egy vénemberrel. Fáradjanak be a lakásomba.

J. Zoli valószínűleg kétségbeesett, hogy az általa irányított énekprogram kettétört, de ezt nem hagyta! Ahogyan vonultunk be a Rector Magnificus lakásába, rázendített: Ímhol a föld alá megyünk…

Mint házigazda, éppúgy kezelt bennünket, mint a többi vendégét. Tacskó kutyája általában az ölében ült. Egyszer megjegyezte: Ennek a kutyának több esze van, mint egynémely egyetemi adjunktusnak. Nekünk nagyon jól esett, hogy nem hallgatót mondott.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Sok év telt el. Szelídült az ország politikai légköre. Mint az OEE Pilisi csoportjának titkára, arra gondoltam, milyen jó lenne egy osztrák egyesületi tanulmányutat szervezni.

Fordulj Pankotaihoz – tanácsolták. Jó erdészkapcsolatai vannak Ausztriában. Segíteni fog.

Ezt tette. Meglátogattuk hegykői remeteségében. Kikérdezett, majd levelét megírta. Néhány héten belül négy neves osztrák erdészeti centrumból kaptunk meghívó- és fogadólevelet.

A kirándulás kitűnően sikerült. Egyik neves osztrák házigazdánk, dr. Fritz Prandl is ott tisztelgett a hegykői urna előtt.

Amikor erdészeti kitüntetést kaptam és ezt a Lapokban olvasta, azonnal megírta köszöntő levelét, melyet a mai napig is őrzök.

75 éves születésnapja alkalmából azt a vágyat fogalmazta meg, hogy a Pilisben köszöntsék meg. Így is történt. Szakértő szemekkel, meghatva mustrálta születésnapi tortáját, melyet id. Előry Gyuláné, Erzsike néni és három erdőmérnök tervezett, illetve kivitelezett. A tálca egy nagy műszaki rajztábla, a tortapapír műszaki rajzlap és pauszpapír volt. E pauszon egy klotoid átmeneti íves útszakaszt terveztünk teljes töltéssel. Minden előírás szerinti adat ott szerepelt a rajzon, tussal kihúzva. Az útszakasz töltésének részét makettként is megalkottuk. Ez volt a torta. A rézsű zöld, reszelt marcipán, a pályaszerkezet csokoládédara volt. A padkát kókuszreszelékkel burkoltuk. A marcipán kilométerkő szelvényszáma történetesen éppen 75 volt.

Sok éven keresztül, évente egyszer elmentünk néhányan Hegykőre látogatóba. A program mindig ugyanaz volt. Örömteli üdvözlés, melyet borozgatás és beszélgetés követett. Délben kocsiba ültünk és elutaztunk a környék egyik vendéglőjébe. Ebédeltünk és beszélgettünk. Ebéd után visszautaztunk Hegykőre. A kávét mindig ő főzte. Kávézgattunk és beszélgettünk. Majd elbúcsúztunk. Sohasem titkolta, menynyire örül és mennyire büszke arra, hogy meglátogatjuk. Beszélgetésünknek mindig ugyanaz volt a témája: az ország és a szakma féltése. Mind gyakrabban fel-felvetődött az elmúlás kérdése is. Ekkor már évek óta feszület volt kiakasztva hálószobája falán.

Hálószobájában az egyik szekrényt egyszer kinyitotta és betessékelt. Kiderült, hogy a szekrényen keresztül egy kis szobába lehetett bejutni. Ott tartotta erdész- és katonai ereklyéit. Akit ide bevezetek, az teljes barátságom és bizalmam birtokolja – jegyezte meg.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Élete vége felé feleségem – a kérésemre – Karácsony előtt több éven keresztül sütött neki mákos és diós patkót, amelyet csomagban küldtünk el. Mindig megható levelekben mondott köszönetet. Amikor ettem, éreztem, hogy belesütöttétek a szeretetteteket is…

Az utolsó előtti látogatás már nem a szokványos volt. M. László, H. Sándor és jómagam voltunk a látogatók. Nem mentünk ebédelni, csak beszélgettünk. Mi hárman, a vendégek. Ő, aki a sok órás beszélgetéseknek mindig kiváló résztvevője volt, csak ült csendben, mosolygott, néha egy könnycseppet morzsolt el a szemén, és időnként – a néhány óra alatt tizen-alkalommal – mindig ugyanazt mondta: De örülök, hogy eljöttetek, de örülök, hogy itt vagytok.

Az utolsó látogatás – máshogy sikerült. M. András és M. László nevében is én jelentkeztem be hozzá szerdán: Gábor bácsit szeretnénk meglátogatni pénteken – mondtam a közvetítő Herpay Imrének a telefonba.

Ne jöjjetek – válaszolt Imre bátyám színtelen hangon – Gábor hétfőn meghalt.

Az utolsó látogatás így a temetés lett.

A temetés után a kocsihoz közeledve véletlenül beszédbe elegyedtem egy idős hegykői parasztnénivel. Azt mondták, hogy a professzor urat semmi sem kötötte Hegykőhöz, de ez nem igaz – mondta. Fiatal mérnök korában épült a faluban egy magtár, amelyet ő tervezett. Ezt mindig szívesen emlegette. Nagyon rendes ember volt a professzor úr. Templomba is járt.

Hazafelé megálltunk Fertőszentmiklóson ebédelni. Tulajdonképpen halotti tort ültünk. Sok gondolat fordult meg bennem. Vajon ki, hogyan tartja meg emlékezetében Gábor bácsit, akinek az életében jó mulatság kevés volt, férfimunka meg sok. Vajon manapság, a reppelő, rágógumis, őrületes és fergeteges korunkban a fiatal korosztályokkal ki és hogyan szeretteti meg a rendet, a fegyelmet? Ki fogja kialakítani bennük a kötelességtudatot, a helytállást? Ki fogja hitelesen elmondani nekik és megértetni velük, hogy az élet egy könyörtelen nagy forgás, ahol állandóan újra kell termelni az értékeket. Az előző generációk felhalmozott erkölcsi és anyagi javai múlandó kategóriákká válnak, ha az utódok felélik és nem növelik.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Hibbey Albert
## (1917–)

*Kedves Berci bácsi! Fényes Elek Magyarország geográfiai szótárában Hibbéről azt írja, hogy „Liptó vármegyében, a Szepesi országútban közel, a Kriván hegycsúcsban. Számlál 229 katolikust, 1789 evangélikus, 12 zsidó házat. Erdeje szép és nagy, földje sovány, köves. Lakosai bányászságból, faeszközök készítéséből, mesterségekből és vászoncsinálásból élősködnek. Utolsó posta Vichodna". Fényes Elek ezt 1851-ben megjelent könyvében írta, már idestova évszázada. Laktatok Hibbén?*

Hogyne, az édesapám családja onnét származik, azt hiszem, máshol nem is laktak. Középbirtokos volt a nagyapám, akit én már nem ismertem. Kilenc gyermeke volt, édesapám a legfiatalabb. 8000 kh közbirtokossági erdő volt a község lakosságának tulajdonában; ők voltak az elsők Magyarországon, akik erdőmérnököt tartottak az erdő kezelésére. Saját erdőmérnökük volt. Korábbról is tudok a községről magáról, mert 1270-ben V. István, IV. Bélának a fia egyik adománylevelében megengedte, hogy a Hibbeyek pisztrángozhassanak a Magas-Tátráig.

*Arra emlékszel, vagy van valami dokumentum, hogy a családotok mikor vette föl a Hibbey nevet?*

Tulajdonképpen előneve volt ez apáméknak, majd 1935-ben, amikor én érettségiztem, az apám kettős névvé változtatta, mi pedig, az öt gyermek, csak a Hibbey nevet használtuk.

Borsodban születtem, mint ahogy minden testvérem, és csak ellátogattunk a Felvidékre, de nem túl sokszor, mert akkor az átmenet meg



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

az oda való utazás eléggé nehézkes volt a csehek és a magyarok közti viszony miatt.

Ormospusztán születtünk mindnyájan, mind az öt Hibbey gyermek. Én voltam a negyedik, három testvérnéném van. Ott jártam elemi iskolába, nagyon kellemes kis bányatelep, most is szívesen emlékezem rá, vissza is járogatok, sok barátom, ismerősöm van, de főleg azért, mert édesapámat nagy szeretettel emlegetik még manapság is.

*Édesapád bányász volt?*

Igen, ő bányamérnök volt, talán az egyetlen, vagy az elsők között Hibbe községből, aki diplomát szerzett és egyetemre ment. Lőcsén tanult, ott járt gimnáziumba, és onnan ment Selmecre. 1900-ban iratkozott, végzés után pedig az állami vasgyárhoz került Diósgyőrbe, onnan bízták meg az ormospusztai bányák létesítésével. A telepet is ő létesítette, a mellette lévő Ucsony bányateleppel együtt, amelyet később róla Alberttelepnek neveztek el. Még a Rákosi-időben, amikor megvonták a nyugdíját, a bányászok kérésére vagy határozott ellenállására sem változtatták meg ezt a nevet.

Az első útra, amikor felvitt (és amire emlékszem), 6 éves koromban került sor. Korábban voltam az anyai nagyapámnál Körmöcbányán, Novák Bélának hívták, a pénzverdének volt a főmérnöke, őt látogattuk meg. Ott voltam nála mint 2–3 éves gyermek. Amikor meghalt a nagyapám, az anyai nagyanyám hozzánk költözött Ormospusztára, és együtt éltünk nyolcan. Az első utunk 1923. szeptember elején volt, az első napokat az iskolából emiatt el is lógtam, mert édesapám ekkor kapott szabadságot. Elutaztunk Selmecbányára, és megmutatta a kamarát, amiben lakott, az ún. híres Smidt kamarát.

*És ez mitől volt híres?*

Nem is tudom pontosan megmondani.

*De nem hírhedt?*

Nem! Nagyon jó társaság volt, többen összejöttek ott, vendégül látták a többi kamarát is.

Apám már negyedikes gimnazista korától szinte önmaga tartotta el magát. Tanítványai voltak, azonkívül nagyon szépen énekelt, jó hang-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ja volt, az evangélikus egyház támogatta, így ő főleg csak a tanulással foglalkozott, és megmondom őszintén, nem nagyon mesélt. Annál inkább az édesanyámnak az öccse, Novák Béla, aki víg kedélyű ember volt. Bányamérnöknek iratkozott szintén, sajnos később, másodév után meghalt. Nagyon jó atléta volt, és többszöri 100, 200 és 400 méter lefutása után a barátai, a firmái, örvendve nagyon a győzelmének, sört diktáltak bele, és agyhártyagyulladásban meghalt. A sírja még most is megvan, amennyire tudjuk, fenntartjuk. Így aztán apámtól nemigen maradt olyan emlékem Selmecről, amit érdemes lenne elmesélni.

*A bányász miliőben miért döntöttél mégis úgy, hogy az erdész pályát választod?*

Ez úgy alakult, hogy eredetileg a gyermekkori olvasmányaim, az akkori politikai beállítottság és a neveltetés hatására (ami természetszerűen mindenkit Trianon ellen lovalt) katona akartam lenni. Felállítottam magamnak egy sorrendet: katona–gazdász–erdész–bányász. Katona a béna karom miatt, ami 6 éves korom óta kísér engem, nem lehettem. A gazdászkodásra pedig azért gondoltam, mert a nagyapám Hibbén gazdálkodott. Édesapám mesélte, hogy amikor a gimnáziumból hazajött, kaszálnia kellett. Ott az aratás a szénagyűjtés volt. És az erdőben is dolgozni kellett, mert télen, mikor hazament, éppen fatermelés zajlott. Ugyanis a közbirtokossági erdőn mindenki saját maga termelte ki a saját részét. Így aztán édesapám is nagyon jó érzékkel gazdálkodott; földet bérelt, hogy minket el tudjon tartani, mert hiszen az állami fizetés akkoriban elég kevés volt. Öt gyermeket nem könnyű iskoláztatni! Az illetménykertünket saját magunk műveltük, mindenünk megtermett, sőt még el is tudtunk adni belőle. Apám melegházat létesített, karácsonyra már uborkánk termett. Amellett maga a bányászat, a bányatelep is gazdálkodott. Húsz pár lova volt, részben a bányában, részben kint, amikkel a telep gondját látták el. Én szinte ott nevelkedtem, hiszen közvetlen mellettünk volt. Így alakult ki bennem a gazdaság és a gazdászat iránti vonzalom. Azonkívül a három leánytestvérem fiús baráti köre legnagyobbrészt gazdász volt, úgyhogy ebbe nevelődtem. Akkortájt gazdász akartam lenni. Apám, amikor végleges választásra került a sor, a nyolcadik gimnázium elvégzése és az érettségi megszerzése után azt mondotta, hogy nagyon szeretné, ha bányász lennék. Mondtam, hogy nem merek vállalkozni erre a foglal-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kozásra. Akkor meg, hogy legyek kohász. Mert időközben Ormospusztáról a Diósgyőri Vasgyárba helyezték át apámat, ő lett az állami vasgyár bányászati részlegének a vezetője. Azt mondtam, azt se, mert én szabadabb pályát szeretnék választani. Mondta, gazdász ne legyek, az evangélikus egyháznak nincsenek birtokai. Az állami birtok olyan, hogy szinte már előre tudják, ki kinek lesz az utódja. Lehetőségként ott van Bábolna meg Mezőhegyes, de hát oda bejutni nagyon nehéz lenne. A katolikus egyház birtokaira szintén nem vesznek fel, hisz ismeri a természetemet, tudja, hogy én nem leszek cseléd egy magánuradalomban, mert akárhogy is van, egy gazdatiszt vagy jószágkormányzó bizonyos mértékig nem a saját ura, hanem mindenképpen szolgája a tulajdonosnak, a birtokosnak. Akkor hozzájárul ahhoz, hogy legyek erdész. Lebeszélt a gazdászatról. Hát így lettem erdész.

*Gondolom, inkább a selmecbányai közös alma mater képe az, ami miatt téged olyan szakmába pofozgatott, hogy Selmecbányával legyen kapcsolatos. Vagy ennek nincs semmi köze ehhez a döntéshez?*

Úgy gondolom, hogy minden szülő, akármilyen foglalkozású is, szeretné, ha a gyermekei közül legalább egyvalaki vinné ugyanazt a szakmát tovább. Azért akarta a bányászatot, a kohászatot, s amikor én ezt nem vállaltam, örömmel beleegyezett abba, hogy erdész legyek. Úgy éreztem, hogy ő nem akarja megszabni, mi legyek, nem kényszerít, mint például egy pékmester vagy egy kereskedő. Tudom, voltak híres családok, akik kényszerítették a gyereiket, hogy a folytatólagosság meglegyen. Egyébként hadd mondjam el, hogy Diósgyőr és Ormospuszta is olyan völgyben volt, melynek egyik oldalán a vasút járt, másik oldalán mindenütt erdő. A kertünk végén pedig a patak. A Sajó és Boldva közötti rész az úgynevezett Galyaság. Az az érzésem és megállapításom, hogy az iparos emberekben nagy az erdő, a természet iránti vágy. Akik ott dolgoztak a hengerdében, az olvasztók mellett, a munkásoktól kezdve végig mindenki, például a bányászok is, miután befejezték a munkát, rendbe szedték magukat, kimentek a kis akácosba kártyázni. Mindenféle ünnepségüket, majálisukat a Ládi erdőben rendezték. Nagyon komoly turistaélet folyt, családi turistakirándulások voltak. A vasgyári vezetőség hozzájárult ehhez, teherautókat bocsátott rendelkezésre. Úgyhogy nemcsak a Bükkbe mentünk ki. Minden vasárnapra volt tervezve kirándulás. Egy Erdei Gyula nevű, na-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyon agilis, lelkes ember vezette ezt, ő volt a Magyar Turista Egylet diósgyőri szakosztályának a vezetője, illetve főtitkára. Negyvenen–ötvenen, néha többen is mentünk együtt Bánkútra, Jávorkútra. Az egész Bükk a „miénk" volt. Gyalogtúrán sétáltunk Sátoraljaújhelytől egészen Salgótarjáig. Ezzel a turista szakosztállyal végigjártuk az egész Mátrát és a kirándulóhelyeket. Én akkor 11–12 esztendős voltam. Tizenegy éves koromban kerültem át Ormospusztáról Diósgyőrbe, és rögtön bekapcsolódtunk, tekintettel arra, hogy édesapám alelnöke volt ennek a turista egyesületnek. Kötelezőnek érezte, ha az elnök vagy a másik alelnök nem tudott elmenni. Egyébként is örömmel tartott a többiekkel, hiszen ez volt a tenisz és korcsolyázás mellett a legkedveltebb sportja. Vadászathoz viszont elég ritkán jutott, nagy elfoglaltsága miatt. Ugyanis 8–10 bánya volt a keze, a felügyelete alatt. 1938 után még a Rozsnyó melletti bányákat is ellenőrizte, irányította.

*Említetted, hogy a kezeddel valami probléma történt gyerekkorodban. Mi történt?*

Ormospusztán, mint afféle gyerekek, kerítést ugráltunk át, a teniszpálya kerítését. Az akkor használatos szandálom széles talpa megakadt a két léc között. Az utánam következő futó, Kuszkó Béla barátom türelmetlen volt. Meglökött. A cipőm meg nem akadt ki. Előrevágódtam, és gondolom ösztönösen, hogy a fejemet szét ne verjem, elétettem a bal kezemet. Eltört. Egyszerű törés volt, azonban az akkori, ottani bányaorvos eltévesztette, és nem jól helyezte vissza. Ennek következtében ulnáris bénulás lépett föl, amin később már nem lehetett segíteni. Ugyanis elfordította, és úgy tette be a gipszbe a kezemet. Ennek következtében a csont a fő ideget elzárta, a két és fél, három hét alatt pedig ez azt eredményezte, hogy az az ideg elhalt. Azonkívül nem bütüvel volt összeillesztve a csont, hanem csaposan, és ennek következtében rövidebb is lett. Ekkor hatéves voltam. Biztos, hogy nem lehetett rajta segíteni, mert Bókay János, az akkori Stefánia gyermekkórház igazgatója vizsgált, és ő is ezt mondotta. Mint említettem, katona akartam lenni, de feltételeztük, hogy ezzel nem mehetek katonai középiskolába Sopronba vagy Kőszegre.

Apámmal úgy határoztunk, hogy humanisztikus gimnáziumba megyek, nem pedig reálgimnáziumba, így aztán a fasori gimnáziumban jártam az első évet. Utána, hogy édesapám Diósgyőrbe került, váltot-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tam, és a miskolci királyi katolikus Fráter György Gimnáziumban folytattam. Latint tanultam és németet, majd később a görög helyett franciát. Ez ment 1935-ig. Utána kerültem Sopronba.

*A soproni egyetem akkor még a műszaki egyetemhez tartozott, indokoltabb lett volna talán egy reál alapképzés.*

Ezen akkor nem gondolkodtunk. Itt arról volt szó, hogy Miskolcra nem tudtam bejárni, Pesten pedig az evangélikus fasori humán iskola volt, keresztapám révén, aki evangélikus lelkész volt Sajókazán, sikerült oda bejutni, így ezt választottuk.

*Azt mondod, sikerült bejutni. Már akkor is összeköttetés és protekció kellett?*

Nem a gimnáziumba volt nehéz bejutni, hanem a kollégiumba. Akkor indult meg a fasori gimnázium mellett, a Damjanich utcában egy nagyon kis létszámú kollégium, oda volt nehéz bekerülni. Nekem meg okvetlenül fontos volt, hogy bentlakásosba kerüljek.

*Hogy teltek a soproni évek?*

Kellemesen. Változatosan. Úgy, ahogy annak idején ott Sopronban kialakult Selmec után. Már az első pillanatok, az első napok nagyon kellemesen teltek, az idősebb kollégák a kisebb mókázások, próbatételek mellett kimutatták jó szívüket is, elsőként a beiratkozáskor, ami főleg ilyen vidékieknek volt nehéz.

*Édesapád felhívta-e a figyelmedet a balekugratásokra, egyebekre?*

Édesapáméknak – főleg bányászok meg egy-két kohómérnök volt benne ebben a társaságban – állandó kártyapartijuk volt, amit hetente máshol tartottak. Vasárnaponként otthon, a lakáson, kedden és csütörtökön pedig a vasgyári vendéglőben. Azért voltak többen, mert említettem, hogy édesapámnak nyolc bányát vagy még többet kellett ellenőriznie. Így nem volt biztos, hogy a keddet vagy a csütörtököt otthon tudta tölteni, de a váltással nem volt gond. Nahát, itt aztán állandóan Selmecről folyt a szó, Török Laci bácsi, Gólián Pali bácsi – az egyik bányamérnök, a másik kohómérnök volt – mind mesélték a dolgokat, ter-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mészetesen én ott füleltem. Töltögettem az italokat, édesanyámnak segítettem, tésztát vagy kávét hordtam be, amire szükség volt. Mellettük nevelkedtem, ebben a szellemben. Édesanyám is nagyon sokat mesélt, ő Körmöcbányán lakott, a testvére révén járt oda a bálokba. Mert elengedhetetlen volt, hogy valaki elmenjen Selmecre, ha a közelben jár! El is tette azokat a szép kis báli táncrendeket. Az anyai nagyapám is bányász volt, de aztán a pénzverdébe ment át.

*A soproni diákkörben, az akadémiai diákkörben…*

Hadd javítsalak ki, a Bánya-, Kohó-, Erdőmérnök Hallgatók Ifjúsági Körében.

*Így van. Ebben az ifjúsági körben rövidesen rangos helyet vívtál ki magadnak. Hogy választottak meg az ifjúsági kör elnökévé?*

Először megijedtem, ahogyan azt mondtad, „rövidesen", gondoltam, hogy akkor nem is volt az olyan nagy kitüntetés, mert először háznagy voltam. Nem adok most rögtön választ erre. Talán ha van egy kis idő, elmondom, hogy 1935-ben, 36-ban iratkozhattak be azok a hallgatók, akik még a Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Főiskolának voltak a hallgatói. Mert 35-ben kapcsolták a főiskolát – amit ott csak úgy hívtunk, hogy faiskola – a műegyetemhez. Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya-, Kohó-, Erdőmérnöki Kara. Van egy fényképem, illetve egy lapom, nyilván egy pesti fényképész csinálta, és azt írta a hátuljára: Erdőbányászati Mérnöki Műegyetem. Ez volt ráírva. Mi voltunk a Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Osztály. Az idősebbek, főleg akik elmaradtak, nem tették le idejében a szigorlatot. A szigorlatot az első két év után le kellett tenni. Nagyon sokan voltak elmaradásban. Részben katonai szolgálatosok, felvidéki, erdélyi hallgatók, akik nehezen tudtak átjönni, elvitték őket katonának. Amikor visszajöttek, azt tapasztaltuk, hogy nem nagyon igyekeznek végezni. Eltengődtek, és bizony csak az iparkodott, akinek nagyon kellett. Mi egészen más beállítottsággal kerültünk már oda. Nemcsak azért, mert egyetem lett, hanem mert 28-ban, 30-ban, 32-ben a nehezebb idők már ráneveltek bennünket arra, hogy igenis minél hamarabb ki kell kerülni, hogy álláshoz jussunk, hogy a családon segíthessünk. A 35-ös évfolyam, nem azért mondom, mert belekerültem, na-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyon kiváló évfolyam volt. Mutatják a kiváló eredmények. Azoknak, akik akkor végeztek, mind a bányászatnál, a kohászatnál és az erdészetnél is, nagy része vezető szerepet játszott később.

*Mondj egy-két nevet légy szíves…*

Dr. Alikvander, Hansági, Szeifridt, a kohászoknál Törzsök Pál, Éles László, Szűcs Endre, Szovják Hugó, az erdészeknél Madas András, Birck Oszkár, Virág Béla…

*Virág Béla tervezte az úttörővasutat…*

Igen, ő rögtön a vasúthoz ment, és ott a vasút tervező intézetnek lett a vezetője.

*Szóval ilyen hallgatók voltak az évfolyamon.*

Igen, ezen nagyok árnyékában sütkéreztem. Nagyon jól összekovácsolódtunk. Azt is jelentette ez bizonyos mértékig, hogy nagy része ennek a szaknak elzárkózott, elkülönült egy kicsit az idősektől. Én szerencsés voltam, mert a Szent Imre kollégiumba kerültem, ahol olyan egyének voltak, akik ezt nem engedték meg. Parti István, Sopp László, Szederjei Ákos, Riedl Gyula, Árkossy Gyula, Batta Bertalana, sorolhatnék szinte mindenkit. Ott volt akkor Véssey Öcsi. Az ő édesapja volt a vezetője a Magyar Erdőbirtokosok Faértékesítő Rt.-nek. De ott lakott például Lajos bajor királyi herceg is, már talán az egyetlen, aki még Árpád-házi vérből származik.

*És kiválóan beszél most is magyarul, minden magyar erdészcimboráját megsegítette, aki hozzá fordult a későbbiekben.*

Meghívtuk, de eddig még nem jött el a nyugdíjasok baráti találkozójára. Nem tudom miért, talán nem jutott el hozzá pontosan a meghívás, bár ezt nem hiszem. Annál is inkább furcsálltuk ezt, mert többször járt Budapesten hivatalos úton. Ugyanis söröző t nyitott a Zrínyi utcában, ez a bajor söröző. De azt is hallhattátok, hogy mintegy 56 vagy 58 darabból álló ménest, amit annak idején a sárvári birtokáról elvittek, nagyrészt furiozo fajta, a magyar államnak ajándékozott.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Írni kell neki egy újabb levelet…*

Na, a lényeg az, hogy én az idősekkel belekerültem abba az életbe, ami még Selmecről indult, és Sopronban a végső virágzását élte. A Szent Imre kollégium nagyon jó szellemű volt, rengeteg diákcsíny fűződik az ottani élethez. Amellett teniszpályája is volt, tehát sportolhattunk, tornaterme, ahol minden reggel tornáztunk Lánczki Dodó hallgatóval, az én kamarásommal. A kollégiumnak volt kis énekkara, zenekara. Így mindenki megtalálhatta azt, amit akart. A társalgójában tarokk-csaták, kártyacsaták és egyéb játékok folytak, melyek mellől bizony nehéz volt átülni a könyvhöz. Mindenesetre ennek következtében én úgy éreztem, hogy kapcsolat, híd vagyok – ez most divatos kifejezés – a fiatalok és az idősek között. Elhatároztuk, hogy ifjúsági köri elnöknek nem idős embert, idős kollégát fogunk megválasztani elnöknek, hanem magunk, a fiatalabbak közül jelölünk ki valakit. Elképesztő és szinte hihetetlen dolog volt ez, de másodévben mindent erre tettünk föl, és Madas András sikerült is megválasztatni. Elősegítette ezt a választást az, hogy ő nyerte meg a kiírást, a pályázatot a március 15-i ünnepi beszédre, amit legtöbbször a színház erkélyén tartottak A diákság egy része ezután már úgy érezte, hogy megfelelő vezére lesz ő az ifjúsági körnek. Így aztán megkezdtük a hadjáratot. Kis csapatot létesítettünk, és a választás előtt egy-két éjszakán keresztül az egész várost bejártuk, s felfestegettünk irdatlan nagy betűkkel, nem is métereseket, annál nagyobbakkal. Nem mondom, hogy teljesen fair módon, de bizony eléggé támadólag kezeltük az ellenfelünket.

*Mondj egy ilyen felfestést.*

Például azt, hogy a smen és makaó jó elnökhöz nem való.

*Ezt kire írtátok?*

Az ellenfélre. „Kopasz fejű ifjú vezér, híg dumája nem sokat ér." A másik oldalról: „Egy, kettő, három, ukk-mukk-fukk, az elnökünk legyen Muck". (Ugyanis akkor még Madas András Muck volt, később változtatta meg a nevét.) Vagy pedig a Hunyadi utcában, ahol laktak, az ablakukkal szemben lévő járdára nagy betűkkel: „Édesanyám, odaéghet a rántás, elnök lett a fiad, András."



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ezeknek a verseknek a nagy része, illetve mondhatom, hogy mind, tőlem származik. Komoly munkát végeztem a festésben, az irányításban, a csapatok kialakításában, és a festékkel való ellátásban. Az ellenőrzésben is, hogy mindenki ott van-e, az őrzés vagy őrködés megszervezésében, nehogy a rendőrök megzavarjanak minket – elterelő műveleteket kellett kitalálni. A kocsmából úgy jöttünk ki, hogy a rendőröket elvezessük, mert tudtuk azt, hogy hol festenek az embereink. A Széchenyi tér, a Deák tér, meg a főiskola előtti tér bizony eléggé kultivált terület volt, igyekeztünk szabad munkát biztosítani az embereinknek.

*Miért nem voltatok megelégedve az idősebb korú vezetéssel? Mi volt az, ami akkor a fiatalokat irritálta, vagy nem tetszett, hogy ilyen nagy korteshadjáratot indítottatok, és mindenáron győzni akartatok?*

Nem értettünk egyet a német nótákkal. Akkor már Hitler hatalmának és mozgolódásának az előszele elérte Ausztriát, s mi úgy éreztük, hogy amikor Sopron a népszavazással magyarrá vált, és a főiskola nagy része is magyar volt, kötelez minket, de nem volt reményünk arra, hogy az idősebb kollégák, akik csak németül énekelték a diákdalokat, a változásra hajlandók lesznek. Példát is tudnék említeni. Itt van a nótáskönyvem. Amikor egy szakestélyről jöttünk haza, odaadtam valakinek, akit tiszteltem, hogy írjon bele. Rám nézett, és azt írta, hogy Vivat, crescat, floreat Akadémia. Ezzel azt akarta kifejezni, hogy nem lesz itt német dal.

Tevékenységem elismeréseképpen – ami azt jelentette, hogy kivonulásokkor, fáklyakiosztáskor, ilyen altiszti munkákat végeztem – később a diákjóléti bizottságnak lettem a vezetője, az elnöke. Így azután Solt professzor úrral együtt intéztük a diákok által beadott kérelmek elbírálását.

*Hogyan lettél elnök, és jó lenne, ha néhány szóval elmondanád az Ifjúsági Kör szervezetét, működését. Hiszen a mai ember, legyen akár soproni hallgató, talán nem is tudja, hogy nemcsak arról volt szó, hogy igazságok voltak abban az ifjúsági körben, hanem egyéb fontos teendői is voltak.*

1940 májusban–júniusában, amikor az elnökválasztás zajlott, én már lehallgattam, és ún. szigorló voltam, akkor készítettem a szigorlati munkámat. Eleinte szóba se kerültem. Vitéz Gyetvai Gyurka soproni származású fiú és még valaki a bányászok vagy kohászok közül, talán Pasztuha



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Miklós volt jelölt. Otthon ültem a szobámban, amit annak idején „döglöttszamár-hágónak" hívtunk, a 24 filléres regények alapján. Egyszer csak ketten vagy hárman, Kassai Lászlóval fölkerestek. Kassai László is jelölt volt, én őt szerettem volna elnöknek megválasztatni, az ő érdekében fejtettem ki az ifjúságnál korteshadjáratot. Úgy látszik, nem volt eredményes, mert ők azzal jöttek hozzám, hogy vállaljam el az elnökséget. Mondom, ne viccelj, én neked korteskedem, és akkor te azt mondod, vállaljam el... Különben sem lehet, mert ismerem az alapszabályt. 24 órával a választás megkezdése előtt 50 aláírással egy ajánlóívet kell beadni az ifjúsági kör titkárságára, az elnökségnek. Azt mondja, ezzel ne legyen gondod, mert ez ma délelőtt ekkor meg ekkor meg is történt. Mondtam, hogy nem tudom vállalni, mert azt sem tudom még biztosan, mikor megyek el, szeretnék korábban szigorlatozni. Egyébként is szándékomban áll minél hamarabb állásba kerülni, részben a szüleim mentesítése, részben meg a jövőm megalapozása érdekében, mert szeretnék megnősülni. De nem tudtam ellenállni, mert nem is volt más megoldás. Azt mondták, ha nem Kassai lesz, akkor olyan valaki lesz, akit ők nem szeretnének. Hát elvállaltam. Másnap – ez pénteki nap volt – elmentem, és közel egyhangúan megválasztottak. Ez volt a története ennek.

*Mesélj légy szíves az Ifjúsági Körről.*

Az Ifjúsági Kör, véleményem szerint, rendkívül fontos kiegészítő szerve volt az egyetemnek. A vasúti pályaőr fiától kezdve – mint ahogy említettem – a királyi hercegig benne volt mindenki. A nagy bányaigazgatók, az erdészek gyermekein keresztül végig mindenki, a legszélesebb társadalmi rétegből. És hogy mégis összekovácsolódhattak, annak az a szellem volt az elősegítője, ami tulajdonképpen Selmecről került át Sopronba, és ott pedig, megítélésem szerint, meg is erősödött. Mindenesetre olyan erőt adott, amelyhez hasonló ifjúsági egyesület az országban, ahogy én tudtam, nem volt. Ez kezdődött a balekoktatásokon, ahol igazi atyai szeretettel foglalkozott velünk a balekcsősz. Feltárta Selmec múltját, az Ifjúsági Kör múltját és a soproni történeteket, a népszavazást, a nyugat-magyarországi harcokat, a különböző sztrájkokat – mert ilyenek is voltak a főiskolán 1923–24-ben, ahogyan én emlékszem az előadottak alapján. Azonfelül még a tanári karnak volt rendkívül nagy szerepe abban, hogy összekovácsolódjon ez a különböző helyekről származó ifjúság, mert ők is velünk együtt



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ünnepeltek, részt vettek az összejöveteleinken, ugyanolyan mókás szeretettel, mint ahogyan az idősebb firmák. Nem sértődtek meg, ha egyké két vicces előadást tartottunk róluk vagy velük kapcsolatosan, és ez volt az, ami a jó légkört kialakította. Az Ifjúsági Kör, mint ahogy említetted, valóban nemcsak a nótázásoknak, a szakestélyeknek adott helyet, volt könyvtára, külön olvasóterme, biliárdszobája, kártyaszobája, azonkívül még diákjóléti szakosztálya is.

*Mi volt ez tulajdonképpen?*

A diákjóléti szakosztály alapját bizonyos pénzadományok jelentették. Volt benne állami pénz, de magánbirtokosok, például Esterházy herceg, továbbá nagyobb birtokok tulajdonosai, bányatársulatok és bányaigazgatók is személyesen járultak hozzá ajándékokkal, pénzadománnyal. Voltak nagyobb alapítványok is. Ezeket a pénzeket összegyűjtöttük, és felosztottuk úgy, hogy minden hónapban az arra rászorultakat valamennyire segíteni tudjuk. Természetesen nem lehetett mindenkit teljes egészében kielégíteni. Amikor ezt a munkakört megkaptam, azt vettem észre az ívekből, hogy szinte bérelt helyek vannak. Minden hónapban ugyanaz kapja meg a pénzt. Minden hónapban meghatározott időben be kellett adni egy kérelmet az Ifjúsági Körhöz kérelmezőnek, amiben az összes adatát fel kellett sorolnia. Neve, születési éve, apja-anyja neve, édesapja keresete, ilyesmit. Azt vettem észre, hogy mindig a legkevesebbet keresők kaptak. Akinek 90 pengő volt beírva, kapott, akinek 110 volt, ami nem volt nagy különbség, már egyszer se kapott. Ezen én úgy változtattam, hogy egy nagy ívet fektettem föl, és minden kérelmezőnek rávezettem a kérelmét. Minden kiosztásnál minden hónapban ezt előkészítettem, úgy változtatva, hogy kiegyenlítsem az esetleges hibákat. Ezt elvittem Solt professzorhoz, a diákjóléti bizottság tanár-elnökéhez. Vele tárgyaltam meg. Először nem akart ebbe belemenni, de aztán látta, hogy ez jó és igazságos módszer. Mert összegeztem a szülők bevételét és a segélypénzt, és ezzel tudtam bizonyítani, hogy akinek mondjuk egy éves keresete 1000 pengő, kapott 300 pengőt. Akinek a pénze 1200 pengő vagy 1300 pengő, nem kapott semmit. Tehát így kiegyenlítődött és bebizonyosodott, hogy ez a rendszer, ez a megoldás jobb, és ezután így osztottuk ki a segélyeket. Ez volt a pénzsegély. Ettől függetlenül és emellett igyekeztünk még a különböző városi testületeknél is természetbeni juttatást, például az étkeztetést megoldani. Ilyen volt a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

városi népkonyha, ahol meghatározott számú helyet biztosítottak nekünk. Ezt is az Ifjúsági Kör szerezte meg. Intézményesen, nem lehetett bejutnia oda olyasvalakinek, akinek nem volt rá létjogosultsága. Mert olyanok is voltak, akik összeköttetés alapján kerültek oda, jóllehet nem szorultak rá. Ugyanezt tettük a honvédségnél is, oda is személyesen mentünk el. Az Ifjúsági Kör vezetősége meglátogatta ezeket a hivatalokat, és ott megkérdeztük a vezetőket, hogy hány helyet tudnak adni, kértük, engedjék meg, hogy a beutalást – egy-két eset kivételével, amihez ők ragaszkodtak – mi osszuk be. Természetszerűleg ezeken a helyeken főként a városi alkalmazottak gyermekeit részesítettük előnyben, persze olyan mértékig, hogy az ne jelentsen hátrányt a többieknek. A katonaszármazásúakat szintén segítettük. Ez volt az egyik legnagyobb tevékenység, ami az ún. diákjóléti szakosztályon keresztül történt. Nem tetszett nekem, megmondom őszintén. Bizonyos fokig szolgai és sértő volt egy egyetemistának bemennie a laktanyába, odaállnia a csajkával. Ha késett, mert az előadásról nem mehetett el, akkor nem volt már ebédosztás. Szóval én így éreztem, mert egy-kétszer bementem, nem mint étkező, csak hogy lássam a dolgokat. És akkor elhatároztam, hogy egy menzát kell létesíteni. A tanárelnökünk – nem győzöm dicsérni és áldani a szerencsét, hogy akkor kerültem ide – Modrovics Ferenc professzor úr volt. Mint diákjólétis, felkerestem, felvázoltam neki az elképzelésemet, messzemenőleg támogatott. Sajnos csak azután sikerült eredményt elérni, és véglegesen nyélbe ütni ezt, amikor elnök lettem. Úgy emlékszem, akkor a kultuszminiszterhez tartoztunk, és hozzá adtam be a kérvényt. Megvolt még a második világháború után is ez a papír, most nem találom. A nevemre címezték, de nem is a név volt a fontos, hanem az, hogy az Ifjúsági Kör elnökének. Nem az egyetemnek, nem a tanárelnöknek, hanem az Ifjúsági Kör elnökének címezte a kultuszminiszter. 5000 pengő költségvetési keretet biztosított a menza létesítésére.

*Ki volt akkor a kultuszminiszter?*

Hóman Bálint.

*Jó ember volt.*

Mikor ezt a kérvényt beadtuk, költségvetést és tervet is kellett csinálni. A Rákóczi utcai Ifjúsági Kör helyisége magas pincével rendelkezett,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ebben igyekeztünk egészséges körülmények között kialakítani az étkezőt, a konyhát és a megfelelő helyiségeket. Megindult a munka, amit azonban már nem tudtam folytatni, átadtam az utánam következő elnökségnek. Tudomásom szerint nekik sikerült befejezniük. Amikor egyszer Sopronba utaztam, valamikor az ötvenes években, találkoztam Kiss úrral, aki az egyetemen a büfé vezetője volt, vállalkozói megbízás alapján vállalta el, és a konyhát is ő csinálta meg. Főpincér volt korábban valamelyik ottani vendéglőben. Úgy hallottam, hogy eredményesen és jól végezte a dolgát, az ifjúság ellátását. Nekem pedig ott hálálkodott, amiért ilyen remek jó állásban volt annak idején, és hallotta, hogy ezt az egészet én indítottam el.

*Berci bácsi! Manapság divat büszkélkedni különböző nagy tettekkel. Nektek is volt valami ilyesmi?*

Például minden március 15-én, minden október 6-án, minden december 14-én felvonulást, ünnepélyt tartottunk. December 14. a népszavazás emlékünnepe volt. Sőt, nem ilyen mértékben, de az ágfalvi csata emlékét is megünnepeltük, ez szeptember 7-én vagy 10-én volt, korábban, mint ahogy az egyetemi tanítás megindult. Ezt mindig bent, a botanikus kertben lévő emlékműnél tartottuk.

*Mesélj a vitrinről.*

Az előzményét kell hogy elmondjam. 1937-ben volt Ausztria kényszerű csatlakozása, és mi már akkor is mozgolódtunk. Hogy miért mozgolódtunk? Főleg azért, mert Sopron kisebb számú német érzelmű lakossága szintén mozgolódni kezdett, igen erőszakosan. Tulajdonképpen a mi részünkről ez egyfajta ellennyomás akart lenni. Az ő megmozdulásuk helye Istenszéke volt, május elsején. Más alkalmakkor is tartottak ott összejövetelt, mégpedig az osztrákokkal, illetve nem is annyira az osztrákokkal, mint az akkor már odakerült hitleristákkal, tőlük kapták a röpirataikat. Igyekeztünk odamenni. Még azt is megkockáztattuk, hogy lánytársasággal mentünk, belekapcsolódtunk a mulatásba, táncba, hogy jobban tudjuk figyelni az eseményeket, illetőleg amikor szükséges, akcióba tudjunk lépni. Hetvenen–nyolcvanan, néha többen is voltunk ezeken a helyeken. Ez tette szükségessé, hogy az ünnepélyeinket előkészítsük. Az újságokban felkértük Sopron város lakosságát, hogy az adandó



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nemzeti ünnepen érezzen együtt velünk, és ünnepeljen méltóképpen. Annak pedig első jele, hogy lakásaikat lobogózzák fel, és részt vegyenek az ünnepélyen. Megadtuk a pontos helyet, időt, és elvártuk őket. Természetesen voltak olyan német ajkú egyesületek, zenekarok, akiket felkértünk a szereplésre. Ilyen volt például a bánfalvi fúvószenekar.

*És ők ezt szívesen vállalták?*

Igen. Én azt hiszem, még át is érezték, mert az idősebbektől távol állott akkor a nagy német gondolat. Ez inkább csak az ifjúság keretén belül dívott. Na most, hogy ez a fellobogózás megtörtént-e, és hogy valóban úgy ment-e minden, mint ahogyan azt mi kértük, ellenőrzéseket tartottunk. Mert azt tapasztaltuk, hogy egyszerűen letépték a hirdetéseinket, a zászlókat pedig elvitték. Ezért az utolsó héten szolgálatot tartottunk. Én ilyen szolgálat-összeállító és ellenőrző voltam. Hárman vagy négyen voltunk a városra, megkaptuk a részünket. Az enyém az egyik legnehezebb rész volt, a Bánfalvi, a Balfi út és az ún. Kurucdomb. Utcánként, meghatározott körzetenként, hogy ne legyen túl sok. 2-4 emberrel a főiskolai Ifjúsági Körből, aztán jelentkeztek segítségül cserkészek, az evangélikus teológia tagjai is. Úgyhogy ezeket beosztottuk, pontos nyilvántartást vezettünk róluk, mikor kezdődik a szolgálat, meddig tart, ki kit vált. A főhadiszállás az Ifjúsági Körben volt. Oda jöttek be az illetők a szolgálat után, jelentették, ha volt valami, vagy onnan kérhettek telefonon segítséget. 1939. március 15-én az ifjúság a felvidéki bevonulás után még jobban összekovácsolódott. Ugyanis 1938 szeptemberében mintegy 300 főiskolai hallgató a 6. lövész zászlóalj tagja lett, vitéz Dávidházi István – akkor őrnagy, később alezredes – vezetésével. A kiképzőtisztek nagyrészt katonaviselt és tartalékos főiskolai hallgatók voltak. Sorsukról mástól valószínűleg bővebben hallottatok, de azért megemlítem, hogy itt a fiatalabbak és az idősebbek nagyon jól összekovácsolódtak. A Felvidékről jöttek haza decemberben, a zászlóaljban voltak Sopronból diákok, teológusok és egy kisebb részleg a magyaróvári mezőgazdasági akadémiáról.

*Tehát jött a március 15.*

Még előtte, december 14-én ugyanúgy megcsináltuk ezt az ellenőrzést a népszavazás emlékünnepén. Arra kért a főispán, vitéz Hőgyészi



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Pál, hogy ne tartsuk meg a december 14-i ünnepélyt, mert a külügyminisztérium úgy értékeli, hogy ez most Németország közelségében nem volna jó.

*Tehát téged személyesen felkeresett a főispán?*

Nem engem. Akkor Juhász László volt az ifjúsági köri elnök, az elnökséget kereste fel hivatalosan. Bejelentés után látogatást tett nála, és kérte, hogy ne tartsuk meg az ünnepélyt. Az elnökünk természetesen azt válaszolta, hogy neki személyesen nem ez a véleménye. Ő maga nem dönthet ebben az ügyben, az ún. tisztikar, az elnökség sem dönthet, ifjúsági köri gyűlést kell ebben az ügyben tartani. Emlékszem, a matézis teremben volt délután az ifjúsági köri gyűlés, 10–12 nappal december 14-e előtt. Már az elnök előadását is lehurrogtuk, mondtuk, hogy ne is szavazzunk, mert egyhangúlag nem fogadjuk el, és felhatalmazzuk őt, hogy akaratunkat és elhatározásunkat tolmácsolja a főispán úrnak. A főispán még néhányszor eljött, egy szűkebb körben elmondta, hogy neki az állása függ ettől. Azt feleltük erre, hogy ha úgy gondolja, kérje a nyugdíjaztatását, de mi nem állunk el ettől. Ő ezt tudomásul vette, fölment a minisztériumba, majd visszatérte után közölte, hogy hozzájárultak ilyen és ilyen körülmények között, igyekezzünk mindenféle összetűzést elkerülni. Az ünnepély szépen lebonyolódott, végigvonultunk a városon a szokásos menetben, elöl ment a szalamander, a bányászok lámpával, mögötte zászlóval az Ifjúsági Kör elnöksége és a díszőrség, utána az ifjúság nyolcas sorban. Az erdészek pedig a csapat szélén égő fáklyákkal. Este vonultunk ki, az aulában történt ünnep után, és minden számottevő utcán végigvonultunk, azért, hogy mindenkit részeltessünk ebben az ünnepben. Ezután következett ugyanezzel az összeszokott társasággal március 15-e. Hasonlóképpen felkértük Sopron város közönségét a közös ünneplésre és a lakások fellobogózására is. A Szent Imre kollégiumból meg a Lőverekből mentünk be az ünnepélyre – ami akkor a Színház téren volt –, és meglepetéssel tapasztaltuk, hogy az alpolgármester háza nincsen fellobogózva. Hiányzik róla a piros-fehér-zöld nemzeti színű zászló. Mindjárt megjegyeztük, az ünnepélyen is sustorogtunk erről egymás között. Miután az ünnepélynek vége lett, kisebb társaság verődött össze: Zakariás András erdőmérnök-hallgató, Sopron város rendőrkapitányának a fia, Tasnádi Maróti Major Gábor bányamérnök-hallgató, Zilahy Aladár er-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dőmérnök-hallgató, Hansági Imre, Fejti Gyula és jómagam. Arról tanácskoztunk, hogy valamiféle módon meg kell tudnunk, miért történt ez. Közülünk négyen oda is mentek, szóvá is tették. Az alpolgármester eléggé keményen, ridegen válaszolta, hogy ez az ő magánügye. Különben sem az ő tulajdona ez a ház, hanem ezé meg azé. Tudomása szerint a háztulajdonosnak kell intézkednie. Maróti Major Gábor erre kioktatta, hogy neki ennyi meg ennyi az ösztöndíja, és ő olyan lakásban lakik, amelyik egy németajkú családé, mégis saját maga vette meg a zászlót. Feltételezi, hogy az alpolgármesternek ennél háromszor, négyszer vagy ötször nagyobb a fizetése, s úgy gondolja, nem jelentett volna nehézséget neki is megvennie a zászlót, nem döntötte volna anyagi romlásba. Az alpolgármester igen kurtán válaszolt, és akkor elhatároztuk, hogy megtoroljuk, mégpedig azzal, hogy betörjük az ablakait. A balekság kapta a megbízást, önként vállalkoztak, összegyűjtötték a követ, zsebekben, kis táskákban. Előre meghatározott hadrend szerint az Alsó-Lőver utcánál jöttünk felfele, fél 8 előtt, hogy a Szent Imre kollégiumba még visszaérjünk, mert ugye kollégisták voltunk. Fél 8-kor csöngettek, és akkorra vissza kellett érnünk, hogy alibink legyen. Teljes igazolásunk. Elsétálva az ablak mellett, hirtelen kitértünk az útra, átmentünk a járdáról az úttestre, és heves kőbombázással bevertük az ablakot, olyannyira, hogy mint utóbb kisült, a vitrinben, a pohárszékben, amely a fal másik oldalán volt, is kár esett. A szemben lévő házban Szalai Kati, korunkbéli leány lakott özvegy édesanyjával, és az ő kisegítőjük, valamilyen falusi lányka a tüzér szeretőjével beszélgetett. Ekkorra már sötétedett. Mi nem is figyeltünk rájuk. Egyszer csak egy éles sikolyt hallottunk, és akkor vettük észre, hogy megzavartuk őket a búcsúzkodásban.

Na, ettől függetlenül megérkeztünk, és még a prefektus – aki a vacsoránál mindig pontosan jelen volt, hiszen ő csengettetett –, azt mondta: mi az, fiaim, ez a társaság most ilyen pontos? Ja, mondtuk, változik a világ, mindig van valami, ami kiváltja ezeket a dolgokat. Vacsorázni jöttünk, éhesek vagyunk. Mint kiderült, a család rögtön telefonált a Sopron város kaszinójában kártyázó lakástulajdonosnak, az alpolgármesternek. Ő egyenest felhívta Zakariás rendőrkapitányt, és mondta, hogy kérlek szépen, botrány, fel vagyok háborodva, a fiad és társai betörték az ablakomat. Mikor? Most. Kérlek szépen, az lehetetlen, mert a fiam itt tanul, vizsgára készül... Nem, mert ő délelőtt ebben a küldöttségben részt vett, úgyhogy feltételezem, hogy tud róla, kér-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lek, légy szíves, intézkedj. Mi elmentünk utána moziba, mozi után pedig a Jäger tanszékre, ami egy nagyon szépen berendezett kis borozó volt. Ott voltunk, majd onnan hazamentünk. Reggel egy Szabó János nevű magyar ember mondta, hogy keresték a mérnök urat. Kérdem, kik? Úgy láttam, detektívek. Kérdezték, hogy ki mikor jött be meg hogyan. Bementem az Ifjúsági Körbe, mert ott volt dolgom a diákjóléti ügyekkel kapcsolatban. Senkinek nem szóltunk, erről nem beszéltünk. Egy olyan öreg firmával találkoztunk, akit Magánzónak hívtak. Évente egy-két vizsgát tett le, valahol máshol lakott, ifjúsági megmozduláson ritkán vett részt. A Deák téren, a Meteorológiai Állomás körül találkoztunk, ő az egyik oldalon, én a másikon. Tisztelettel köszöntöttem: Jó szerencsét! Azt mondja, Heil Sindler! Mondom, miről van szó? Azt mondja, ugyan ne beszélj, ne mondd, hogy ebben te nem vettél részt. Tudniillik Sindler András volt az alpolgármester, és nem Heil Hitlerrel, hanem Heil Sindlerrel köszönt. A rendőrség, gondolom, Molnár János bácsival az élén úgy folytatta le a nyomozást, hogy nem tudódott ki, kik vettek ebben részt, az Ifjúsági Kör pedig nem kért elnézést a tagjainak ezért a cselekedetéért.

*Önkéntelenül adódik a kérdés, éreztétek azt, hogy amennyiben 1939-ben újra szavaztak volna, Sopron nagy többsége akkor is a Magyarországhoz való tartozást választotta volna?*

Egész biztos, hogy igen, már csak azért is, mert Sopronban igencsak megnövekedett a lakosság létszáma. Köztudomású, hogy a soproni diákok legalább 50 százaléka onnan nősült. Azt tudom mondani, hogy még ha akaratlanul is, de az udvarlások olyan helyen, olyan családoknál történtek, ahol magyar érzelműek voltak. Ott kötődött sok házasság vagy kapcsolat. És ez egyre csak terjedt. Elsöprő mértékben.

Színdarabokat is előadtunk az egyes ünnepélyeken. A próbákat a Körben tartották. Mint köri elnök, benéztem abba a szobába, ahol az „Amerikai mennyasszony" című egyfelvonásos vígjátékot próbálták. Illetőleg csak próbálták volna, mert mint az önként vállalkozó rendező – Oravecz Lajos lic. tanár úr, mint azt évente többször kedvtelésből tette – tájékoztatott, hogy nincs mennyasszony, mert a lányt édesanyja az első próbák után letiltotta, mondván, hogy a szöveg kétértelmű. A testvér – kohómérnök-hallgató – tehetetlen, a két férfi szereplő – erdőmérnök hallgatók – szomorúan vélik, hogy úgy nem tudnak próbálni, ha



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nincs mennyasszony. Nem tudom, honnan jött az ötletem, hogy elolvassam a mennyasszony szövegét. Búcsúzkodtam, és bíztattam a két fiút, hogy keressenek egy hűségesebb mennyasszonynak valót.

Oravecz felém fordulva azt mondta: „Elnök úr! Van egy tippem. Játssza Ön az amerikai mennyasszonyt!" Kifejtettem neki, hogy milyen sok érv szól ez ellen, és amúgy is, ha egy-két napon belül sikerül valódi mennyasszonyt keríteni, megtaníthatja azt a pár mondatot. A tanár úr keresett, de a keresés nem járt eredménnyel, és kért, hogy délután menjek próbára. Nem szívesen, de reá való tekintettel elmentem. A kétnapi, szombat-vasárnapi telt ház azt igazolta, hogy sikeres, jó műsor volt. Ez az előadás a beugró köri elnököt dicséri, mondta Oravecz tanár úr, aki a végén így fejezte ki megelégedését: „Hallod-e Berci, te helyenként szép is vagy." El kellett hinnem, mert nem volt tükör a szobában.

A darabunk egy teljesen üres kávézóban játszódott, ahova én léptem be elsőnek. Soha még nem szerepeltem, és nem álltam dugig telt nézőtérrel szemben. A szerep szerint meg kellett szólalnom. A nézők a puszta megjelenésemre is hangos nevetésben törtek ki. Ez megzavart, és odaadó mosolyomat természetes hangom követte. A nézők csak most jöttek rá, hogy a műsorban az amerikai mennyasszony amerikai férfi. Még erősebb lett a taps. Közben befutott a két férfi szereplő és egy asztal mellé ült. Én pedig egy másik asztal mellé, és a pincértől rántottát rendeltem, majd rövidesen távoztam. A darab szerint néhány órás városnézés után a színpadi cukrászdába léptem be, ahol a két férfi már asztalnál ült. Amint észrevettek egyszerre tört ki belőlük a fölkiáltás: Jé, a tojásos nő!

Erre elszabadultak az indulatok, bezsongott az egész nézőtér, annyira, hogy egy professzorunk a páholyból, átbillenve az alacsony támfalon, a szomszéd páholyban nevette ki magát.

*Hogy volt a híres-nevezetes Csáky-féle szakestély?*

Rég nem meséltem már el, igyekszem valahogy „visszaemlékezni". 1939 tavaszán, május elején írták ki az országos képviselőválasztást, és Sopron város, gondolom éppen azért, mert a politikai helyzet olyan volt a németekkel, Csáky külügyminisztert kapta meg egyik képviselőjének. A képviselőválasztás előtt megtörtént a szokásos toborzás, eljött hozzánk a főispán, a polgármester, hogy az ifjúság vegyen részt a választáson, és támogassa azt. Nem értettük teljesen a dolgot, mert egyrészt az



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ifjúsági Kör tagjai, az egyetem hallgatói nagy részben nem soproni lakosok voltak, másrészt a választási jog akkor 24 éves kortól kezdődött, így tehát nem sokan akadtak, akik valóban választópolgároknak számítottak. Azt mondtuk a közgyűlésen – mert oda került a dolog –, hogy nem megyünk el, mi nem vagyunk sem kormányellenesek, sem kormánypártiak, mi az ifjúságot képviseljük függetlenül mindentől. Nem akarunk senki mellett voksot tenni. Végeredményben aztán azt a határozatot hozta a közgyűlés, hogy ez nem történhet így, nem kell ilyen mereven elzárkóznunk. Elmegyünk, meghallgatjuk, részt veszünk teljes létszámmal, azzal a feltétellel, ha a meghívásunkat Csáky külügyminiszter mint képviselőjelölt elfogadja. Ugyanis ő a választás előtt meghirdetett egy ifjúsági gyűlést, ahová meghívta az ifjúság megbízottjait, arányos létszámmal a teológusokat, minket, az Ifjúsági Kör tagjait, a cserkészeket, az iparos tanulókat, a középiskolások felsőbb osztályainak képviselőit is. Mondtuk, mi elmegyünk, de megköveteljük, hogy ő pedig vegyen részt a tiszteletére megrendezett szakestélyen.

*Tehát visszahívjátok.*

Elfogadta a meghívást. A kortesbeszédet a Pannónia étteremben tartotta. Nagyon értelmesen kifejtette az álláspontját, kérdezési lehetőség ugyan nem volt, de kitért minden olyan dologra, részletre, ami minket érdekelt. Előadása alatt mellettem ült Bándi Dezső, rendkívül jó humorú barátom. Egy faluból származtunk, a diósgyőri vasgyárból, együtt éltünk, ismertük egymás gondolatait, s mondtuk, suttogtuk, hogy a szakestélyen kellene valamit csinálni, hogy ne legyen olyan lapos, akármi mókát ki kéne találni. Egyik mondatot szőttük a másik után, egymást kiegészítve, és lassan kialakult, hogy mit fogunk majd a szakestélyen előadni. Ennek a Csáky-féle beszédnek vége lett, kinyílt az ún. Fehér terem ajtaja, átmentünk oda, ahol már az Ifjúsági Kör tagjai, bánya-, kohó-, erdőmérnök hallgatók szép számmal jelen voltak.

*Meg tudomásom szerint notabilitások is.*

Igen a főispán, a polgármester, Zalai altábornagy városparancsnok, a rendőrkapitány és még akiket meghívtunk. Természetesen a tanári kar nagy része is. Emlékezetem szerint Vendl Aladár dr. volt akkor a dékán. Mert rektor akkor csak Budapesten volt, nálunk csak dékán.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Csáky fáradtnak látszott, és úgy nézett ki, mint aki nem szívesen jön, olyan unottan tekintgetett körbe. Dühített is bennünket, mondtuk, hogy még egy kanál erős paprikát rá kellene tenni arra a szövegre, amit kitaláltunk.

Megkezdődött a szakestély, a szokásos Nincsen nékünk elnökünk, elnökünk nótával. Juhász László, 35–40 közötti bányamérnök-hallgató, akinek csak jeles jegyei voltak, de nem volt túl a harmadéven, lett a szakestély elnöke. Rendkívüli tehetségű szónok, kiváló orgánumú, nagyon művelt ember volt. A szakestély elnökségét nagy tisztelettel elfogadta, megnyitotta a szakestélyt. Elintézte a szokásos dolgokat, kijelölte a tisztségviselőket, a visszhangot, a nótabírót, a balekcsőszt. Ehhez ragaszkodtunk, mert ezt már mi megmagyarosítottuk, és ennek következtében csak ezt használtuk. Különben, hogy ezt mindenki ismerje, egy lapon ki is nyomtattattuk nyomdában. A bevezetőjében üdvözölt mindenkit, természetesen elsősorban a szakestélyt, ami meglepte Csákyt, főleg, hogy nem ő van az első helyen, és nem őt üdvözli. Felhívta az ifjúság figyelmét, hogy egy olyan szakestélyen veszünk most részt, ahol vendégként az ország külügyminisztere is jelen van, de ez ne zavarjon minket, mert nem jelentős a dolog, és nincs is megkeresztelve, tehát érezzük úgy magunkat, mintha itt sem volna. De azért azt megemlítette, hogy lehetőség szerint, tekintettel arra, hogy túlterhelt, beszédet beszéd után tart, a szakmájába vágó kérdést ne tegyünk föl neki, és a diplomáciai meg politikai kérdéseket mellőzzük. A szakestély rendes menete ezután megindult a himnuszokkal, majd utána a nótabíró énekkel.

A barátom, Bándi Dezső feltette a kezét és szót kért. Megkapta. S akkor elkezdte a szövegét, nagyjából, amit megbeszéltünk. Mondta, hogy ebben a környezetben akaratlanul is azok a reminiszcenciái ébrednek lelkében, amelyekre még onnan emlékezik, amikor Magyarország képviselője volt, a genfi ún. halandzsa társaság ülésein, ahol elsőnek Hitler szólalt fel, aki a tőle megszokott nyugodtsággal fölugrott, mint az őrült, ki letépte szomszédja óraláncát, és azt mondta: Ein Volk, ein Führer, ein Reich unser Führer sieg immer!

Nem hagyhatta ezt szó nélkül Eden lord pecsétőr, és hozzászólva a kérdéshez, folytatta a vitatkozást. Hauduju du bjutiful bébi, máj golden bébi, légy te velem juu. Természetszerűleg a kisantantnak is hozzá kellett szólni a kérdéshez és a vitához, Benes Csehszlovákia képviselője a következőket mondotta: Csehszloszlovenszke rádio a banszka bisztrica á vicsilányi koncertu a gramafonovi koncertu avalcsi, a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

budapestenske rádió az euharasztika kongreszka, a pacseliho, a serédiho. Itt Mussolini következett szólásra. E vivá Mussolini, e vivá Italia, naplemente palacsinta. Majd feltette a nagy szónoki kérdést: Vaski de gama? Már akkor is Titulescu zárta le a vitát: domnule valtó űr naj grízsla kanyar gargalizaviz. Ekkor én közbeszóltam: Hát ugyan, voltál te Genfben, hát hogy lettél volna, te dögevő?! Azt mondja: Én, dögevő? Hát hogy lennék én dögevő? Eriggy már, hát az apád döglött macskát evett! Döglött macskát, igen ám, de az angóra macska volt! Hogy a kánya vájja ki a szemed! Kánya, ugyan már kánya, mért pont kánya, hát ő már nem is külügyminiszter! Azért kellett ezt mondanom, mert Csáky Istvánnak Kánya Kálmán volt az elődje a külügyminiszteri tisztségben. A szakestély tovább folyt.

*Bocsáss meg, mit szólt ehhez az egész epizódhoz Csáky?*

Természetesen nagyon nagy nevetés tört ki, és Csáky teljesen feloldódott. Hátradűlt a székben, mosolygott, nevetett. A szakestély ezután, mint említettem, rendes medrében folyt, ének, hozzászólások, a balekság hozta a söröket, és egyszer csak a megfelelő ének közben Bándi Dezső barátommal felálltunk, szintén előre megfontolt szándékkal. Tekintettel arra, hogy az elnöki asztal, a balekság asztala kivételével, terített volt, a szakestélyen kereszteletlen egyén nem ülhetett a terített asztal mellé. Az elnöki asztalnál az elnök mellett ült Csáky, mellette a dékán. Ének közben fölálltunk, engedély nélkül odamentünk, elővettük az éles késünket, az egyik lefogta az abroszt, a másik végigvágta, kinyestünk egy négyszögletű kis darabot Csáky előtt az abroszból, és leültünk. Ő volt ugyanis az egyetlen kereszteletlen, mert a főispán, a polgármester, és a városparancsnok már mind keresztelt egyének voltak, mind hozzánk tartoztak.

*Kiszedtétek az abroszt Csáky elől?*

Igen. Kivágtuk az abroszt előle, és a helyünkre mentünk. Az elnök csendet kért, rettentően leszidott, mondta, hogy ilyen fegyelmezetlenség a szakestélyen nem fordulhat elő, hogy valaki szó nélkül föláll, és ilyet tesz, de a cselekedetünknek a jogossága, törvényessége miatt felment a büntetés alól, és a korábbi szövegelésünkért meg ezért a cselekedetünkért büntet: Feláll! Korsót ragadj! Ajakhoz garat-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ra egs! Örültünk a kitüntetésnek. Nemsokára valaki felvetette azt a gondolatot, hogy ha már így alakult a helyzet, Csáky külügyminisztert meg kellene keresztelni. Előadták a keresztelési szertartás menetét, elmondták neki, hogy keresztszülőket kell választania. Először minket választott, azt mondta, az a két mókás legény, az legyen. Mi felálltunk, és megkértük, tekintettel arra, hogy ilyen nagy személyiségről van szó, válaszszon az elnökségből, illetve a városi előkelőségből. Valóban úgy is történt. Mint ahogy ilyenkor lenni szokott, leoltottuk a lámpákat, és kimentünk, hogy megtegyük a keresztelőhöz szükséges lépéseket. Előkészítettük természetesen a szükséges vizet, a söröket és a farbőrt. Úgy gondoltuk, nem lehet itt most rendes keresztelést tartani, tehát nem lesz nyakonöntés, csak névleges, és a farbőrnek a befeketítése, a bokszolás helyett is csak egy egyszerű keresztet teszünk a homlokára. Leoltottuk a lámpákat, álltunk az ajtó mellett. Egyszer csak az oldalunknál, legalábbis én valami hideg dolgot éreztem, azt mondja valaki: Mit csinálnak maguk itt? Felgyújtani a lámpát, mert nem fognak itt veszélyes helyzetet előidézn!. Mondtuk neki, hogy itt ennek a 300–400 főiskolai, egyetemi hallgatónak a körében sokkal nagyobb biztonságban van a külügyminiszter úr, mint maguknak, detektíveknek a kezében.

*Egy gorilla akadékoskodott?*

Igen.

*Ez már azért is érdekes, mert úgy tudom, hogy később megmérgezték ezt a külügyminisztert.*

Igen. A keresztelő rendesen, szépen lefolyt…

*…bocsáss meg, fülön fogva hoztátok be?*

Fülönfogva hozták be a balekcsőszök. Ja, még a behozatal előtt vitatkoztunk azon, hogy mi legyen a neve, minek kereszteljük. Mi már előre gondoltunk erre, és elsőként jelentkeztünk Bándi barátommal, hogy a Ludolf-féle szám, Csák+picsáki, alias mokány. Ezt nem fogadta el a szakestély, módosítottuk, így lett kiskánya, alias mokány. A keresztelő rendes menetben lezajlott, és akkor kénytelen volt az elnök



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

felszólítására kiskánya előadni a szűzbeszédét. Még előtte az elnök megbüntette, mert a bányász-, kohász- és erdészhimnuszok eléneklése alkalmával az utasítására, hogy korsót ragadj! – nem ivott. Később engedélyt kért és fölmentést az ivás alól, hivatkozva vesebántalmaira. A szűzbeszédét azért elmondta, hazafias beszéd volt, előremutató. A szakestély azt kérdezte tőle, lesz-e folytatása a Felvidék visszatéréséhez hasonlóan? Gondolkodott, majd áthívatta az étteremből a cigányprímást, és valamit a fülébe súgott, mire Horváth Jancsi prímás a hegedűjén elkezdte játszani: Lesz még kikelet Kolozsvár felett... Az egész szakestély nagy örömrivalgásban tört ki, és éltettük a külügyminisztert.

*Ragyogó, tartalmas, emlékekben gazdag hat évet hagytál magad mögött Sopronban...*

1935-ben iratkoztam, és 1941 végén jöttem el.

*Nősülés előtt álltál.*

Nem, még csak elhatározásom volt, hogy családot alapítok.

*De még nem tudtad, kivel.*

De igen.

*Hogyan indult az erdészéleted? A gyakorlati életed?*

A szigorlattól kell kezdenem ezt a dolgot. Az utolsó, harmadik szigorlattól, ahol Molcsány Gábor volt a miniszteri biztos. Amikor közölték velünk, hogy átmentünk, az utolsó üdvözlés és búcsúztatás során felhívta a figyelmünket, hogy aki tud, tekintettel ezekre a területbővítésekre, a területek visszatérésére, menjen a Felvidékre vagy Kárpátaljára. És azt is közölte velünk, hogy Fekete Zoltán professzor úr fogja össze mindazokat, akik oda akarnak menni. Meg is kérdezte, tudja-e már valaki határozottan, hová akar menni. Én feltartottam a kezemet, jeleztem, hogy igen. Akkor Fekete professzor mondta, hogy menjek el hozzá, és majd megbeszéljük a részleteket. Szerdán fel is kerestem, és mondtam, hogy az elhatározásom változatlan, az államerdészethez



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

akarok menni. Azt felelte, hát akkor, kérlek szépen, meg kell írni először is a kérvényt ilyenképpen:

Mélyen tisztelt nagyméltóságú miniszter úr, kegyelmes uram! Alulírott Hibbey Albert ad 1, ad 2, ad 3, ad 4 – fel kell sorolni a különböző szempontokat, érveléseidet, és akkor aláírod, hogy Hibbey Albert, Diósgyőr Vasgyár, Baross G. u. 18. Megírtam rögtön a kérvényt, és feladtam. Közben még a három hónapos katonai szolgálatomból maradt egy hónap hátra, mert július 1-jén vagy 2-án kellett bevonulnom. Visszatérve Sopronba még mindig nem kaptam értesítést. Hazafelé tartva, november 20-a körül volt, gondoltam, bemegyek a minisztériumba, és megkérdezem, hogy mi a helyzet, mert én minél hamarabb szeretnék elhelyezkedni, munkába állni. Bementem a Földművelésügyi Minisztérium erdészeti főosztályára, ahol Molcsány Gábor miniszteri tanácsos úrnak a titkára fogadott. Jó napot kívántam, és előadtam neki, miről is van szó, és hogy nem kaptam értesítést. Nem csodálom, mondta, mert milyen elképzelés ez, hogy egy erdőmérnök, aki most végez, meghatározza a miniszternek, hová nevezze ki! Mert azt írtam a kérvényembe, hogy lehetőség szerint Kárpátaljára szeretnék menni. Nem indokoltam meg, miért, mert amit elmondott Molcsány miniszteri tanácsos úr, meg hát a barátaim, még nemcsak Kárpátalját neveztem meg, hanem a Bustyaházi Erdőigazgatóságot. Amint ezen így osztozkodunk, ahogy ez lenni szokott, nyílik az ajtó, és jön Molcsány Gábor miniszteri tanácsos úr. Hogy vagy? Mi újság? Megismert, mert mint az Ifjúsági Kör elnöke találkoztam vele többször. Mondom, kis baj van, mert ekkor meg ekkor beadtam a kérvényemet, semmi választ nem kaptam, és szeretnék biztosat tudni, mert én mindenképp az államhoz szeretnék menni, de valamit tennem kell, hogy minél hamarabb álláshoz jussak. Kérdi, mi van a kérvénnyel? Behívott a szobába, ott részletesen megbeszéltünk mindent. Elmondtam, hogy mit kértem, hova szeretnék menni, ő helyeselte, és amikor bejött a titkára, kérdi tőle: hát ez miért nincs előterjesztve? Akkor mondtam, az volt a titkár úr kifogása, hogy meghatároztam a miniszternek, hova szeretnék menni, sőt nemcsak Kárpátalját, hanem egyenesen Bustyaházát. Add ide, aláírom az előterjesztést. Hazamentem Diósgyőrbe és a szüleimmel még eltöltöttem egypár napot. Megérkezett a kinevezésem azzal, hogy sürgősen jelentkezzek a bustyaházi m. kir. Erdőigazgatóság vezetőjénél szolgálattételre mint m. kir. erdőmérnök-gyakornok.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Berci bácsi, ez annyit jelentett, hogy aki állami alkalmazásba akart elhelyezkedni, azt a miniszter helyezte ide meg oda?*

Igen. Az erdőtiszteket és az erdőőröket, altiszteket a földművelésügyi miniszter nevezte ki.

*Mai szemmel nézve…*

A szövegben úgy kellett fogalmazni, hogy kérem a magyar királyi erdőtisztek létszámába való felvételemet, lehetőleg Kárpátaljára, Máramarosba, a bustyaházai magyar királyi erdőigazgatósághoz.

*Ez szerencsésen lezárult.*

December 4-én utaztam el oda. Este érkeztem. Az állomáson az erdőigazgatóág fogata várt, és vitt az ún. Handal Bustyaházára, ahol az erdőigazgatóság van, mintegy három kilométerre volt az állomástól. Egyébként ugyanaz az Orosz bácsi volt a kocsis, akinek a gyermekeivel későbbi kárpátaljai utunk alkalmából 1986-ban találkoztunk.

*Mindenesetre szívet melengető dolog, hogy először is egy erdőmérnök állami alkalmazását, mint erdőtiszti állományba vételét a miniszter döntötte el, és amint megérkeztél az állomáshelyedre, az erdőigazgatóság kiküldött járműve várt.*

Hat óra után érkeztem, már nem volt bent senki az irodában. Partos Gyula erdőigazgató fogadott, aki Trianon óta ott teljesített szolgálatot, tehát ott maradt a cseh megszállás alatt. Először tudomásom szerint felügyeleti tiszt volt, utána pedig, mikor Blickhardt erdőigazgató elkerült onnan, ő lett az igazgató. Fogadott, kikérdezett mindenről, mi az elképzelésem, mi a szándékom. Előadtam, hogy szeretnék megismerkedni az állami erdőgazdálkodás szervezetével. Azért úgy gondoltam, hogy lehetőség szerint talán először a központban kaphatnék beosztást, ahol ismerkednék a különböző osztályokkal. Mert akkor például az erdőrendezésnek is ott volt egy részlege az erdőigazgatóságon. Az erdőfelügyelőség szintén ott volt, függetlenül természetesen, tehát nem befolyásolva. Szőke Győző főerdőtanácsos volt az erdőfelügyelőség vezetője. Mindenhez értett, a legutolsó erdőrészlet is az ujjában volt. Hihetetlen hatással volt rám az a biztonság, amivel az ott dolgo-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zó szakemberek akkor rendelkeztek. Kértem az erdőigazgatótól, hogy lehetőség szerint a központba osszon be. De azt mondta, nagy területek állnak kevésbé gyakorlott erdészemberek kezében, hogy okvetlenül ki kell menni. Mondom, én ennek nagyon örülök, mert végeredményben erdőgondnok akarok lenni mindenféleképpen. Bár szerettem volna végigmenni előbb az összes osztályon.

*Berci bácsi, a mai fülnek szokatlan egy kicsit, hogy erdőgazda, erdőgondnok.*

Erdőhivatal volt akkor. Az erdőgondnok a mostani erdészetvezetőnek felel meg. De ott egyetlen erdőmérnök volt, és mellette egy irodai ember, azonkívül egy kerületvezető. Az irodai ember csinálta az adminisztrációt, kezelte a pénzügyeket, felülbírálta a bérjegyzékeket. Még egy nagy gazdaságnál is. Például ahová kerültem, a bruszturai Erdőhivatal vezetője Tuskó Ferenc volt, aki 1933-ban iratkozott, és végig nagyon jó bizonyítvánnyal, vizsgákkal szerezte meg az oklevelét. Ezt azért említem meg, mert azon a területen tőle tanultam meg igazán komolyan síelni. Megtanította az Alföldről odakerült kerületvezető erdészeket is, különben nem lehetett volna az októbertől május végéig hóborította területen ellátni a szolgálatot. A 60–80 cm-es latyakban képtelen volt az ember menni. Az igazgató rögtön felhívta Tuskó Ferencet az üzemi telefonon, mondta, hogy ez és ez van itt, ismered? Igen. Beosztottam hozzád, holnap este érkezik, az esti vonathoz, Királymezőre küldd el érte a szánodat. Másnap letettem az esküt az erdőigazgató kezébe, megfelelő tanúk előtt, és felültem a vonatra. Tarackközig mentem MÁV-on, onnan pedig a Tarackközi Erdei Vasúton az 50 km-re lévő Királymezőig. Ugyanis személyvonat addig közlekedett. Az erdei vasút még kb. 25–30 km vonalhosszban vezetett a különböző ágakban. Turbácilba, Turbátor torkolatba, Pleiszkába, Bertyánkába, Hátsóturbátba, ahonnan a szállítást végeztük.

Tuskó Ferenc nagy szeretettel fogadott, és a lakásában szállásolt el, mivel akkor még ő is legényember volt. Bevezetett a feladatkörökbe. Akkor nagy dolog, sőt nagy gond volt az élelmiszer-ellátás, mert a szalonnától kezdve a lisztig, a marmaládéig, a bakancsig mindent készletben kellett tartani. Volt, hogy a ruszin nem volt hajlandó bakancsban dolgozni, hanem bocskort kellett keríteni. Ezeknek a dolgoknak az intézése, a kiosztása, az időben való megrendelése volt a feladatom. Megengedte azt, hogy ezek mellett látogassam a termelési területeket, hogy megismerkedjek az ottani komoly szakmai munkákkal.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*A bruszturai hivatal hány hektáron gazdálkodott?*

32 ezer kataszteri holdon. Egy erdőmérnöke volt, két adminisztrátora bent az irodában, egy kocsisa – és senki más a központban. A területben volt 11–12 munkás, kb. fele odavaló német és ruszin, másik fele pedig innen kikerült magyar ember. A fatermelők száma 600 és 800 között mozgott, de a nyári időben ugyanennyi csemeteültető és ápoló is volt. Lányok, fiatal gyerekek és idősebb asszonyok, akik ezt a munkát végezhették. A szállítás a vágásterületekről 9 km-es közelítő, általában 2-3 százalékos lejtésű úton történt. Szánerővel vagy csak magán az úton vontatással, amikor a rönk orra egy védősapkát kapott, ezzel vontatták ki. Nyáron pedig első kerékre, félkerékre tették, így történt a vontatás. A környező falvakból, de még a Bustyaháza mellőli Viskről is jöttek fogatok szállításra. Az is volt vagy két- háromszáz ember. Azok ugyanúgy részesültek ellátmányban, sőt még nekik takarmány- vagy zabellátás is jutott. Vállaltuk, hogy beszerezzük nekik, de ez akkor, a háborús időkben nagyon nehéz feladat volt. A cukorjegyet is mi váltottuk be. Valóságos kis erdei konzum volt ez, ahol a csokoládétól kezdve mindent árusítottak. De főképp azokat a dolgokat, amik okvetlenül kiutalásra mentek.

*Egyszer nekem elmesélted a bruszturai facsúsztatást. El tudod újra mondani? Különösen az éjszakait.*

Hát az valami gyönyörűséges volt! Ahol nem lehetett a közelítő utakkal, fogattal megoldani a közelítést, a fának a lehozatalát, ott csúsztatóval dolgoztunk. A csúsztatót fenyőfarönkből és rúdfából építették. A kerületvezető erdészek nagyon értettek a kijelöléshez, de az előmunkások is. A munkásokat ugyanis egy előmunkás toborozta, aki köbméterenként, az általa toborzott munkáscsapat által kitermelt fa köbmétere után 3-4 fillért kapott. És ő is dolgozott.

*Brigádvezető volt.*

Nem szeretem ezeket az idegen kifejezéseket akkor, amikor erre nagyon jó magyar szó van. Munkacsapat vezető volt, ruszinul kelovnyiknak hívták, ő intézte a kisebb dolgokat. Úgyhogy, ha valakinek valami baja volt, nem utazott el a fél csapat, nem hagyta abba a munkát 3–4–20



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ember. Ő felírta, bejött a hivatalba és azt mondta, ennek szabadság kell, ennek ide kell mennie, ennek cipő kellene, úgyhogy így könnyítettük meg, rövidítettük le a dolgokat.

A munkásoknak és a fuvarosoknak nagyon jól megépített, fenyőrönkből készített lakásaik, úgynevezett kalibáik voltak. Középen égett a tűz, a tető nyitott volt, hogy a füst megfelelőképpen kiáramolhasson, azonkívül még a kaliba oldalában is voltak nyílások, ezzel is elősegítve a megfelelő légáramlást. Bizony ebben az ott gyakran előforduló 20–30 fokos hidegben nagyon kellett tüzelni, de még így is előfordult, hogy az emberek éjszaka felültek, mert csak a tűz körül volt meleg, s akik a tűztől távolabb feküdtek, azoknak a lábuk megsült, a fejük pedig fázott. Reggel megreggeliztek, mindenki a saját maga ételét, amit otthonról hozott, általában hideget, szalonnát, kenyeret, túrót ettek reggelire, és valamilyen könnyű meleg levest készítettek maguknak. Kimentek a munkahelyre, és délig dolgoztak. A kalibák úgy voltak telepítve, hogy fél órán belül be lehessen jönni, és elfogyasztva az ebédjüket, még le is pihenhessenek. Az ebéd elkészítése nem a munkások feladata volt. Minden kalibában általában egy munkáscsapat lakott, a bandagazda felügyelete alatt. Minden ilyen munkacsapatnak volt egy kisegítő emberkéje, egy keljmár, ami a német elnevezésből, a keinmannból származik. Ez a 14–15 éves fiú készítette el az egész bandának az ételét úgy, hogy mindenki a saját maga fazekát, lábasát kapta, benne azt, amit aznap enni akart. A fekhelyével szemben, a tűzhelyre tette az ételt, illetve melegítette meg akkorra, mikor előre bejelentve a munkások hazaérkeztek. Addigra minden ételnek melegnek kellett lennie.

*A facsúsztatást említetted, hogy az előmunkás is építette, tudta a csúszda nyomvonalát csinálni. Ez számomra legalábbis meglepő, mert ott nagyon pontosan kellett lejtéseket, egyebeket tudni. Nyilván a gyakorlat tette azt, hogy ezek az előmunkások értettek hozzá.*

Úgy kell mondjam talán, azzal a kifejezéssel, amit Modrovics professzor mondott, hogy egy jó mérnöknek a lábában van a promil. Amikor kitűzött egy utat vagy vasutat – ő így jellemezte –, egy jó, gyakorlott mérnöknek a lábában volt a promil, tehát nem nézte, mérte, hanem csinálta. Mint fiatalember, duzzadt bennem a tennivágyás, az egyik területen, mondom, most én ezt kitűzöm. Berdár Iván volt az előmun-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kás. Mentem vele a műszerrel, és mondtam, hogy így megyünk, úgy megyünk. Ez nem lesz jó, mondta. Nem, mert itt meg kell szakítani, itt még egy vetetet kell csinálni, ezt nem lehet áthidalni. Megcsináltuk, ahogy én mondtam, és javítanom kellett. Meg kellett törni a csúsztatót, vetetet kellett csinálni. A vetet az, ahova kivetette a csúsztató a fát, a rönköt – mert most rönkcsúsztatóról beszélek. Tűzifa csúsztatót is csináltunk, az természetesen a mérete miatt más volt.

*A rönkvetetek többnyire tavak voltak, vagy ez nem volt kritérium?*

Nem. Ott nem volt víz. Csak kis hegyi patakok voltak. Rétekre vetettünk, lehetőleg vasút mellé, ha tudtuk. Ha nem, akkor olyan közbenső rakodóra, ahonnan azután az ökrös, de főleg lovas fogatok vitték le az anyagot.

*Egy rönkcsúsztató, hogy a mérete mindenki előtt tiszta legyen, egy hatalmas létesítmény kellett hogy legyen. Milyen átmérőjű, milyen hosszú rönkök száguldottak le ezen a csúsztatón?*

Ott az állományt 120 éves korban termeltük ki. De voltak idősebb fenyőállományok is. Az 40 méter volt legalább. Abból vágtunk le valamit rúdanyagként, mert ebből is épült a csúsztató. A törzs 20-tól 30 méteren felüli volt, az átmérő ezekben az állományokban 40–80 cm-t is kitett.

*Olyan átmérőjű csúsztató kellett ehhez, hogy ez a hatalmas rönk elférjen?*

Általában földre épített műtárgy volt, amelynek az oldala rönkökből készült, amit végül fölülről „visszaszereztünk", vagyis a legutolsó anyagot betették, az lecsúszott, akkor mentek tovább, és így csúsztatták le végig. Ott, ahol nem volt megfelelő a lejtés, a csúsztató alja rönkből kellett hogy legyen. Ahol pedig sok volt a lejtés, ott a földön volt, ezt úgynevezett medvének mondták ők, ami lefogta, lefékezte a fát. De ennek sem volt szabad túlzottnak lennie, ki kellett pontosan számítani, hogy átmenjen rajta, ismét lendületet kapjon a fa a továbbcsúszáshoz, és hogy utána lemenjen oda, ahova mennie kellett. Félelmetes volt, ahogyan ez a fa ment, el nem képzelte volna az ember. Egy rövid epizódot elmesélek.

Egy nagyon képzett kohómérnök, életem második legjobb barátja, Kovács Béla, aki később a fiamnak is a keresztapja lett, meglátogatott.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ő akkor még hallgató volt, bár korábban kezdett. Különben Sopron örökös gerelyvető bajnoka volt. Akkor 60–65 métert dobott, korábban tartotta az országos rekordot. Szóval meglátogatott, meséltem neki a csúsztatóról. Mondtam neki, menjünk ki. Ugyan, csak beszélsz, ti erdészek! Nem komoly szakma ez... Volt bennünk vagy két kupica, és hát mentünk fölfele. Én mentem hátul, előre engedtem. Mert hallottam a jelzéseket. Ugyanis a csúsztatónak a különböző belátóhelyein – olyanok, mint annak idején a rómaiaknak a límeszén – voltak helyi irányító emberek, őrök, akik átlátták a dolgokat, átláttak nagyobb területet. Különböző vezényszavaikból tudtam következtetni, hogy hol hogyan áll a helyzet. Mentünk fölfele, és hallottam, hogy nem messze van tőlünk a fa. Úgy, mint egy autópályának vagy bobpályának a túlemelése, kanyarban, úgy süvöltött el mellettünk 120 km-es sebességgel egy hatalmas rönk. Utána jött a másik, mert az eregetés folyamatos volt. Mikor megindult, az volt a fontos, hogy egymás után jöjjön. Béla sápadt volt, mint a kétszer viszontlátott almakuglóf – ez volt annak idején Sopronban egy mondás –, és azt mondta, ilyen nincs. Onnan láttuk aztán, mikor a vetetbe kiment a fa. Ez a hatalmas fa mint egy hosszabb gyufaszál, zizegve ment, kivágódott, és a vége, mint egy mogyoróvessző, amit suhogtatsz, csúszott és ment rá a másik fára. Van ilyen felvételem is. Azt mondta, Berci, ezt nem hittem volna, hogy ez ilyen. Természetszerűleg télen, amikor fagy volt, egész nap lehetett csúsztatni, később pedig, amikor megkezdődött az olvadás, ki kellett használni a reggeli meg a délutáni időt. Reggel 8-ig, 10-ig lehetett dolgozni, mert még nem olvadt. A kitettségtől függően, délután 3-kor meg már biztosan fagyott, mert én például május 8-án Zsindely Ferenccel, aki nagy vadászember volt meg vadászíró, hóban lőttük a szalonkát.

*Amikor kicsúsztatok a szállítási határidőből, mert nappal meleg volt és csak éjszaka fagyott, és akkor csúsztattatok...*

Holdvilágos éjszaka a csúsztatásokhoz kellett faggyú, kellett olaj, kellett fáklya. Ellenőriztem, hogy ezt a készletet miként használják fel, és hogy az emberek betartják-e azokat az előírásokat, amiket erre vonatkozóan az erdőigazgatóság, illetőleg mi felülvizsgálva, kiegészítve kiadtunk.

Teljes csend az erdőben, és egyszer csak megindul a fa. És a kiabálás, az irányítás, a vezényszavak, ugyanakkor, amikor beáll a sötétség,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a kijelölt helyeken a fáklyák meggyulladnak – és ez egy magaslatról, a völgynek egy másik oldaláról nézve olyan, mint a várban a kivilágított utca. Mondhatom, felejthetetlen hatással volt ez rám, de mindenkire, aki látta. Sokan nem is tudták, hogy éjszaka is munkálkodunk csak azért, hogy idejében megtörténjen a leszállítás. Elsősorban, mert határidőre le kellett vinni a fát. Főleg a bükköt, a bükk-tűzifát, a bükkrönköt, azonkívül, hogy olcsó legyen a szállítás, és ne maradjunk el vele. Hogy utána az alacsonyabb részeken a bükkösökbe fenyőtelepítést, elegyítést is csináltunk – ezt a munkát rögtön el lehessen végezni. Nem várhattunk egy évet. 1942 tavaszán meg kellett kezdeni az erdősítési munkákat, amit megelőzött természetesen az erdőterület takarítása. A fenyőállományban, de a bükkben is rendkívül sok ág és gally maradt kint, amit nem lehetett elszállítani, fölösleges volt. Azt vágástakarítás címen számoltuk el, összerakattuk úgy, hogy az erdősítést ezzel ne zavarjuk, és ne nagyon foglaljuk el a területet. Aztán az ott elkorhadt.

*A bükk annak idején nem volt olyan nemes, értékes fafaj – felhasználását tekintve –, mint most, és inkább fenyőre lett cserélve a termőhelyén.*

Nem mondhatom ezt így, legalábbis már az én időmben nem, mert például mint dombói erdőhivatal vezető 10 ezer köbméter rönköt vittem, szállíttattam le a paszicsnai fűrészüzemhez.

*Az erdőgazdaság nem volt háborús kiemelt övezet?*

Nem. A minisztériumban előírták, hogy milyen anyagot hova kell szállítani. A tűzifánál volt kormánybiztos. Mert ha ott zavar vagy fennakadás keletkezett, kormánybiztost küldtek ki, aki például hozzánk is eljött, és kérdezte, mik a nehézségek, miben lehet segíteni? Ha munkásra, munkaerőre volt szükség, akkor munkaszolgálatosokat hoztak. Olyanokat, akik fatermelők voltak. Koruk miatt nem vitték ki őket a frontra, hanem odahozták. Őket is mi láttuk el élelemmel, katonai felügyelet is volt.

*Láttál-e medvét, farkast, volt-e találkozásod ilyen nagyvadakkal?*

Medvével többször találkoztam, a bocsával együtt, az egyéves, kétéves bocsát ajnározta, vezetgette.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*De nem köszöntetek egymásnak?*

Megnézegettük egymást. Nem túl közelről. Tavasszal is láttam, amikor azt mondják, hogy elhagyja a vackát vagy a téli alvóhelyét, olyankor is láttam. Volt úgy, hogy télen, februárban a turbáci havason láttam nyomát. Megrettentem tőle, hogy ki lehet az a nagy ember, aki mezítláb megy ilyenkor, ugyanis a medve nyoma olyan, mint egy mezítlábas embernyom. Természetesen hatalmasabb, és a nap olvasztó hatására még jobban megnő a nyoma. Nem mondtam el szerencsére senkinek, hogy embernyomot láttam, mezítlábas ember lába nyomát. Ami a legnagyobb élvezetem volt, és amit különösképpen igyekeztem elsajátítani, a siketfajd-vadászat. A bruszturai területen egy-két nyírfajd is akadt, az Ungurjánszka havason. Az Máramarosnak arra a részére esett, arrafelé hajlott, ahol főleg románok laktak – ezért az Ungur név. Tuskó Feri magyarázata alapján ezt úgy hívták, hogy magyar havas.

A fatermelés, a közelítés, csúsztatás, szállítás dandárja volt. Heti két-három napot változatlanul a munkahelyeken töltöttem. Csattogtak a fejszék, ütemesen szóltak a fűrészek, és recsegve-ropogva, hatalmas hófelhőt kavarva dőltek a 4–6 köbméteres fák, zizegve-döngve csúsztak a rönkök, és sűrűn koppant a csúsztatóból kirepült tűzifa a veteten. E vidék benszülöttei, magyarok, németek, ruszinok nemzetiségre való tekintet nélkül beleszülettek az erdei munkába, és mesterien, művészien kezelték a szerszámokat. Nehéz, több kilós döntő fejszével milliméter pontossággal készítették a kettős ferdehajkot, 1,6–2 méteres, két fogantyús gyalufogassal, úgynevezett keresztvágó fűrésszel, két térdre ereszkedve, a hajknak háttal vágták a vízszintes vágáslapot, szinte vízmértékkel se lehetett volna pontosabban. A dőlést, annak irányítását szükség esetén vasékkel vagy fafejű vasékkel irányították. Döntés előtt a havat a fa körül falapáttal hányták el, hogy a gyökfőn a lehető legmélyebben készíthessék a hajkot, fűrészelhessék be a vágáslapot. A vágáslap fűrészelést úgy kellett végezni, hogy a fa dőlés közben ne repedjen be, ne szakadjon föl. A döntést pedig úgy irányították, hogy föl ne akadjon. A berepedt, felszakadt fa sokat veszített értékéből. A munkások ezért büntetést fizettek. A ledőlt fát könnyű gallyazófejszével, a vastagabb ágakat kávás gyalufogas fűrésszel gallyazták le. Nagy hó esetén a ledőlt fa egész 25–40 méteres hosszában kellett hólapáttal eltakarítani a havat, hogy dolgozni tudjanak, hozzáférhessenek a fához. A gallyazást a hossztolás, a ledőlt törzs értékelése követte. Ezt a mun-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kát a kerületvezető erdész saját kezűleg végezte, ha több munkahelye volt, egy-egy megbízható és hozzáértő kisegítő erdész, gyakornok vagy előmunkás csinálta helyette. A jelölőkéssel a fa kérgének a felhántolásával. A hossztolás két cél szerint történhetett. Az egyik szerint a ledöntött szálfából a legmagasabb pénzértékű választékot kellett hámozási, késelési, fűrész-, talpfarönk, bányafakivágás, tűzifa sorrendben kihossztolni. A másik esetben olyan választékot kellett kijelölni, amire szállítási rendelés volt. Ez a megoldás volt a gazdaságtalanabb, mert értékesebb, több jövedelmet biztosító anyagból alacsonyabb értékűt kellett kihozni. Ilyen hossztolásra az erdőigazgatóság kereskedelmi igazgatósága adott írásbeli rendelkezést, mérlegelve a keresletet, a pillanatnyilag el nem adható választék károsodását, az esetleges kötbért és a piac elvesztését is. A fatermelők 4–6-os csapatokban dolgoztak, ledöntöttek, fölváltva 8–15 fát, majd gallyaztak, és a hossztoló jelölése szerint daraboltak. A tűzifának kijelölt faanyagot vállon görgetve vagy dobálva a terepviszonyok figyelembevételével a legrövidebb közelítési távolságra úgy gyűjtötték össze, hogy ott teljes, két, három, tíz stb. méteres sarangot rakhassanak össze. Az 5–7 cm-es hasítatlan ág volt a vékony dorong, a 8–12 cm-es a vastag dorong, a 13 cm-nél vastagabb tűzifát két, három, négy stb. darabra kellett hasogatni úgy, hogy a húr mérete 15 cm-nél hosszabb nem lehetett.

Így keletkezett a hasáb tűzifa. A hasogatást vagy bunkóval ütött fejszével, vagy vasékkel végezték. Az előleg fizetése minden hónap 20-án volt esedékes. Egy-egy munkacsapat teljesítményét a kerületvezető erdész a vágásterületen látottak alapján becsülte meg, és ennek alapján állította be a kifizetendő összeget. A fuvarosok, felterhelők esetében az előleget pontosan lehetett fizetni, hiszen minden kivontatott, illetve vasúti kocsira felterhelt anyagról fuvarosonként, illetve felterhelő csapatonként pontos választékonkénti rönk, bányafa, rúdfa, tűzifa stb. méretjegyzék készült. A hónap végi fizetést, mely a következő hét 10-e körül volt, részletes, pontos felvételezés előzte meg. Ezt a kerületvezető erdésznek kellett saját kezűleg elvégeznie, mert a kerületében lévő anyagért anyagilag és erkölcsileg is felelt. Két segítőtársa volt, és a bandagazda vagy munkacsapat vezető mint átadó a fatermelő képviseletében. Az egyik segítője egy kétméter hosszú, 5 cm-es beosztású, könnyű fűrészelt bütüjű és élű mérőléccel 0,5 cm-es beosztású favastagság mérővel, az átlalóval segített. Az iparifa hosszát és középen az átmérő két irányban mért átlagát mondta be. Ezt a kerületvezető a méretjegyzék-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

be választékonként elkülönítve feljegyezte, és bemondta a választék sorszámát. A másik segítő, a pecsételő a számozókoronggal, ami egy 0-tól 9-ig számmal ellátott rövidnyelű kalapács, beütötte a sorszámot, a hosszat, az átmérőt, az erdőigazgatóság, az erdőhivatal jelét és a védkerületek számát. Mindez pillanatok alatt történt, hihetetlen gyorsasággal pörgették a szükséges helyre a korongot, és verték be hibátlanul a számokat. Ugyanakkor olajfestékkel ráírták a minősítését is. Hámozási H, késelési K, I. osztályú I., másodosztályú II., harmadosztályú III. Vagyis ellentétben az emberrel, aki a születésekor, a fa a halálakor kapta meg a teljes anyakönyvét. A vékonyabb bütüjén, a vastagabb bütüje ugyanis közelítésnél, csúsztatásnál, fuvarozásnál, tutajozásnál sérülést szenvedhet, és láthatatlanná válnak a pontos följegyzések. A kerületvezető erdész a méretjegyzéket otthon kiköbözte és beszorozta a választék egységárával, ez adta a termelőnek, a munkacsapatnak a szerfatermelésért járó bérét. A tűzifa felvételezésekor sarangjegyzékbe került a sarang sorszáma és a hossza. Például 165. számú 15 m hosszú. A sarangmagasságnak a vágásban 1,35 cm-esnek és tömören berakottnak kellett lennie. A sarangok jegyzékösszege beszorozva a tűzifa termelési egységbérével adta a tűzifa-keresetet. Egy fatermelő naponta átlagosan 5 köbmétert termelt. 50–50 százalékban rönköt és tűzifát számolva, a havi keresete akkor 300–350 pengő volt. A kerületvezető erdész havi bére 180–240 pengő, illetve a természetbeni juttatás, lakás, tűzifa, illetménykert és 6 kh illetményföld volt. A felvételezés, az elszámolás megkönnyítése érdekében megállapodtunk a munkásokkal, hogy az anyagot közbenső rakodón kiközelítve és máglyába rakva, sarangolva vesszük át. Ekkor a termelési bér természetesen a közelítés, a csúsztatás bérével megnövelve járt. A közelítés a hóban, jeges földön, eregetéssel, capinnal történt. A terepen a mellékvölgybe terelték, csúsztatták össze az anyagot, és onnan lapos terep esetén lóvontatással, ideiglenes csúsztatóval, a főcsúsztató vontatóútig, esetleg a vasúti rakodóra. A capin 1, 1,5–1,8 hosszú, tőben 10 cm, a végén 6 cm átmérőjű kemény fa, kőris, gyertyán nyélre, fejsze módján, függőlegesen csatlakozó, 1,5 cm vastag, 30 cm hosszú, a keskenyedő végén 6–7 cm-es éles tüskében felhajló, kovácsoltvas emelőszerszám volt. Mesterien bántak vele, a vízszintes rakodón a 40 m-es, 4–5 köbméteres fenyőszálfát percek alatt megfordította három fő capinos felterhelő. A tűzifát vállon, dobálással, lankásabb területen 3 db 25 cm széles, 26 mm vastag, bárdolt vagy fűrészelt deszkából készített, trapéz keresztmetszetű, két-három méter hosszú vályú-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ban közelítették a fővölgyi csúsztatótorokig vagy vontatóútig, esetleg a vasúti rakodóba. A közelítő vályúban és a csúsztatóban a dorongot, hasábot 1 méter hosszú, 5–6 cm vastag, keményfa nyélre kapa módján csatlakozó 12–14 cm hosszú tőben 4×4 cm-es, a végén tűhegyesre keskenyedő egyenes, kovácsoltvas tüskével terelték és továbbították, belebeleszúrva abba. A vonszolással közelített szálfát, rönköt – amikor nem rakták szekér vagy szán elejére – a fára erősített rúd végén lévő vas kek, csaflinkok segítségével teljes hosszban a terepre vontatóútra fektetve vonszolták. A csúsztatott rönköt a vastagabb bütüjén kúpozni, vagyis a szögletes éleket vastagságtól függően 10–16 cm hosszon és 5–10 cm mélységig a teljes felületen körben tompítani kellett. A fuvarosok is vittek magukkal capint, hogy menet közben az esetlegesen leszakadt, elakadt vagy a kanyarba beszorult rönköket azzal újra a szállítmányukhoz közelíthessék, megemelhessék.

*Említetted a telet, meg szó volt a síelésről…*

Édesapámnak nem tudom elfelejteni és eléggé meghálálni, hogy 11 éves koromban, illetőleg mikor a diósgyőri vasgyárba kerültünk, sílécet kötött a lábamra, és síeltünk. Mentünk szombat délután Bánkútra vagy Lillafüredre az ottani síugró sáncokhoz. Akkor még szombaton iskolába jártunk, de ha lehetett, akkor délután már elmentünk, este, sötétben fel a bánkúti menedékházhoz. Amit mi építettünk, a Diósgyőrvasgyári turistaegyesület. Ott meghaltunk, és másnap a Nagymezőn meg különböző helyeken végig síelve mentünk, és síelve ereszkedtünk le, ameddig tudtunk.

*Időközben megnősültél. Néhány szóval emlékezzél az ottani családi gazdálkodásról.*

A ház körül több lett a munka, mert bővült a gazdaság. Az édesapámtól kapott esküvői útravalóból, 1500 pengőből megvettük Fánit, a négyéves, törzskönyvezett, deres, tájfajta tehenet. Mezei Cili fejte, a borjú leválasztása után 24 liter tejet adott. A szükségletünkön felül eladott tej ára, a havi 130-160 pengő sóra, borsra, paprikára, cukorra, néhány kiló húsra és a lány fizetésére futotta. Jól egészítette ki a havi, 1944. január 1-jétől esedékes magyar királyi erdőmérnökké történt kinevezésemmel a IX. fizetési osztály 33. fokozata szerint megillető 360



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

pengős illetményemet. Ezen felül járt még illetménylakás a hozzá tartozó kerttel, 40 űrméter hasábtűzifa, 8 kh bácskai minőségűnek megfelelő illetményszántó. A tűzifát értékesíteni, még a saját szükségleten felülit is tiltott volt. Rokonoknak ajándékozni, háziorvosnak szolgálatáért odaajándékozni, azt lehetett. Az illetményföld mindenkinek a bácskai és a helyi földek közti, minőségi két–háromszoros szorzószámmal megnövelve járt. Ezt a Földművelésügyi Minisztérium által készített táblázat szabályozta országosan a földek aranykorona értéke alapján. Amennyiben az erdőigazgatóság ennyi szántóval nem rendelkezett, a különbözetet kaszálóban, legelőben, megfelelő szorzószámmal növelve adta ki, vagy végső esetben a szintén országosan megállapított értékkel, pénzben kártalanította. A tűzifa és a föld csak egy bizonyos fizetési osztályig és fokozatig emelkedett, azon túl egyenlő volt. A tűzifa mértékét az illetménylakás nagysága szabta meg. A kerületvezető erdész, erdőhivatal vezető, felügyeleti tiszt, erdőigazgató, mind azonos kiterjedésű, két-, három-, négy-, ötszobás lakásban lakott, és mindig a beosztásuknak megfelelő lakásba költöztek. Az illetményföld területe is csak egy meghatározott igény kielégítéséig növekedett. A központi városlakó alkalmazottak, akik nem gazdálkodhattak, valamelyik erdőhivatalnál kiutalt földjüket pénzért vagy részesben műveltették. A magam részéről igyekeztem mintaszerű gazdálkodást folytatni, és a beosztott munkatársaimat is arra szorítottam. Elsősorban azért, hogy a föld a legnagyobb hasznot hozza, a család megélhetését, életszínvonalát emelje. Másodsorban, hogy a községbelieknek, a fizikai dolgozóinknak jó példát mutassunk. Minden kerületvezető lakáshoz kihasítottam mellette vagy lehetőség szerint közvetlen közelében kertet. Azt bekeríttettem, a tenyésző gyümölcsfafajok csemetéjét állami pénzen megvásároltam, és köteleztem a használóját szakszerű, gondos kezelésére, tápanyag-pótlására. Így lehetett csak elérni, hogy az áthelyezés esetén mindenki közel azonos helyzetbe kerüljön, és ne károsodjék. A készpénzfizetés főleg a két-három legalacsonyabb, a 11., a 10. és a 9. fizetési osztályokban nagycsaládos, vidékről iskoláztatók esetében szűkös volt, de ahol a férj és a feleség a törvényadta lehetőség mellett szorgalmasan és ésszerűen gazdálkodott, és a pénzét, terményeit jól beosztotta, nem szenvedett hiányt; öregségére rendes családi házat építhetett vagy vásárolhatott. Nekem is a kamrában, pincében volt az egész évi kenyér-, étkezési liszt, burgonya, zöldség, téli-nyári fogyasztásra gyümölcs. Az eladott 30–40 mázsán felül még pálinkafőzésre is futot-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ta. Tehén szénája, két sertés, 30–40 aprólék csirke, kacsa, liba, pulyka abraktakarmánya, korpa, árpa, zab, tengeri. Ezen felül volt még húsz birkám részesben idegen gazdánál. Ez is adott 35–40 kg gyapjút és 30 kg gomolyát, amit túrónak gyúrtam le ügyes fenyőfa kannákba. Tehéntej, túró, vaj, tejföl, tejszín bőven volt, mint mondtam, csak a feleslegeket adtuk el. Ezenfelül erdei málnát, fekete-, vörösáfonyát, csipkét, somot, szedret szedtünk magunknak, vagy napszámba, pénzért szedettünk, amit egész télre befőztük. Gombát hasonlóképpen, és a fogyasztáson felül szárítottunk is. Őszi-téli időszakban havonta 2–3 kiló vadhúshoz jutottunk, és a tilalmi idő kivételével sebespisztrángot, pénzespért, domolykót, galócát, a legfinomabb halakat horgászhattuk. Helyes gazdálkodás mellett megvolt a bőséges és változatos élelmezésünk. A fizetés csak ruházatra, lábbelire kellett. Mert bizony itt nem lehetett lenge magyarban és saruban még létezni sem, nemhogy a nehéz, hideg télben szolgálatot ellátni. Lakásunk csinosítására, képek, esetleges útiköltségek, könyvek vásárlására is futotta, szerényen.

Február végén édesanyám 62 évesen vállalkozott messzi, sok átszállásos útra, hogy lássa otthonunkat, és hogy ő irányítsa szepességi módra az első disznóölésünket. Minden jól sikerült, és két hét után a látottak alapján megnyugodva utazott haza. Édesapámnak az ölésből, befőttekből küldött kóstolót vitt, amit ő határtalan örömmel nyugtázott az azonnal feladott levelében. A nagy lekötöttség mellett is szakítottunk időt újabb síkirándulásra, persze csak vasárnap és most már az erdőhivatalunk területén. Papp Mihály üzemi segédtiszt legényember volt, mégis velünk tartott a Csikós havasra, a Kobilára mentünk. Nagyon szép, változatos terepen, kellemes kirándulás volt.

A társadalmi kötelezettségeknek is eleget kellett tenni. Szívesen is tettük, mert a szomszéd erdőhivatali vezetők feleségei zömmel szintén soproniak voltak, kisebb-nagyobb korkülönbséggel, így aztán hamar ment a barátkozás Taracközön, Királymezőn. Úgy március közepén ezek a felső szomszédaink mint erdőhivatal vezetőt meghívtak, mert a területük egy része bérbe adott vadászterület volt – vaddisznóhajtásra. Utána közös családi vacsorára. Természetesen a feleségem is jött. Ez volt az újévi, a már említett után az első és szabályos, törvényes vadászatunk. Lent már csak nyomokban fehérlett a hó, és nem hittem, hogy a véderdők alatt még térdig gázolunk majd a kásás jégkérges, szironyos hóban. A feleségem selyemharisnyát, valamilyen városi hócsizmát húzott, és szoknyát vett a báránybunda alá, gondol-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

va az esti vacsorára is. Síelve könnyebb lett volna, de mivel a többiek, Tuskó Ferenc kivételével, nem űzték ezt a sportot, gyalog vágtunk neki az irdatlan meredeknek. Mire másfél óra után felértünk kimelegedve, átizzadva a kijelölt leshelyre, bizony az én feleségem csizmája megtelt hóval, a harisnya féltenyérnyi lyukakkal, pókhálósan lifegett, a lába kék volt, és a kérges hó itt-ott véresre karcolta. Becsületére váljék, egyetlen szót sem szólt, nem nyafogott. A leshelyünk a fennsíki katlan aljában volt. Egy többszáz éves böhönc bükkfa vastag törzsének védelmébe húzódtunk, a szembevágó szél, az arcunkat mardosó hókristályok elől. A felénk lejtő sűrű, vegyes, széles nyiladékkal éppen szemben kettétagolt kétméteres fiatalos volt, mögöttünk a szemben lévő nyiladékra merőleges nyiladék után öreg bükk szálerdő. Tőlünk jobbra, a szálerdő szélén, a katlan peremén Tuskó Ferenc volt a szomszédom, jó betekintéssel a fiatalossal borított katlan lejtőjére. Szerencsére nem kellett sokat várni a hajtás indulását jelző lövésre, és a hajtók kopogására megindultak a disznók, és megjelentek úgy 200 méterre, velünk szemben, a két fiatalos közti nyiladékon. Csak a fa mögül lestük őket. Egyenest a leshelyünknek tartva ereszkedtek le hasig szántva, dagasztva a havat, nekünk jó széllel. Heten voltak egymás nyomában. Elöl egy nagy koca, utána két kétéves és négy egyéves süldő. Bevártam nyolcvan méterre, és az öreg bükk mögül csak a fegyverem csövét kidugva kilőttem a kocát. A dörrenés betöltötte az egész katlant, a koca kidőlt, a süldők tanácstalanul álltak. Nem tudták, mi történt, nem tudták, honnan jött a hang. Gyors négy ismétlés után esett el a két idősebb és a két egyéves süldő is, ürült a tár. A két elárvult, egyéves süldő 20 méterre volt már csak előttünk. Gondoltam, gyors újratöltés után a hátam mögötti lábas erdőben még meglövöm őket. Ekkor ért el hozzánk jobbról Tuskó Feri szinte rimánkodó hangja. Berci, hagyjál nekem is! Mellettem megszólalt egyidejűleg a feleségem, súgta, ne lődd már, nem sajnálod szegényeket?! Bevallom, kiérdemelték a sajnálatot, mert minden erejüket latba vetve is csak kocogva haladtak el mellettünk úgy 10–15 lépésre. Csak néztem hát utánuk, rövidesen eldördült Tuskó Feri fegyvere is, és a hátsó süldő elfeküdt. Meg akartam a magánytól menteni, valószínű pusztulástól az egyetlen élőt is, de közben elhaladt és elhibáztam. Március közepe volt már, megélte a tavaszt. Különben az én öt disznóm és Tuskó Feri egy disznója esett a délelőtt folyamán az összes hajtásban. Feleségemnek könnyíteni, rövidíteni kellett a kirándulásokat, és csökkenteni a há-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zimunkát. Kímélnie kellett magát, mert a tavasz a családunkban is új élet fakadását jelezte. A meginduló kerti vetést, ültetést, gyümölcsfák kezelését, virágoskert létesítését, lévén többet otthon, mint én, ő irányította, tervezte. Népesebb lett a gazdasági udvar is, mert az erdőgazdaság kiutalt egy lovat, amit én vásárolhattam meg. Técsői magyartól vettem, egy magyar félvér almásderes jó lovat. Hámban, nyereg alatt egyaránt használtuk, felváltva Papp Mihállyal közösen. Kezes, erős, rámás, szép ló volt. Közelebb hozta a munkahelyeket, megkönnyítette, gazdagította erdészéletünket.

*Emlékezetes Bartha Lajos búcsúztatása is.*

Kérlek szépen, ez úgy volt, hogy már dombói erdőgondnok, erdőhivatal vezető voltam. 1943. február végén, március elején, egy szerdai napon mentem ki a kerületembe úgy, hogy pénteken este vagy szombaton délben megyek haza. Tudniillik Dombón laktam és a kerületem 25 km-re kezdődött Dombótól, a hivatalháztól, ahova erdei vasút vezetett ki. Nem különkocsi, nem sínautó, hanem a fékállásra egy fékező mellé állva, végigmentem a 25 kilométert, akár tél volt, akár nyár. Volt bundám, meleg csizmám, végigjártam a kerületeket. Akkor nagyon kellett már nyomni, tudnom kellett azt, hogy hol áll jól a fatermelés, a szállítás, mert a termelés már nagyrészt befejeződött, legalábbis a bükké; hol kell segíteni, mit kell csinálni, mert fejvesztés volt, ha április elején a bükk nem volt legalább vasúti rakodón.

*A fülledés miatt kellett…*

Igen, a befülledés miatt, főleg a bükkrönköt okvetlenül le kellett szállítani. Ennek egy ellenőrző útján voltam, Póhán, Dragusinec, Minya kerületvezetőkkel, mert ez a három kerület volt ott, a Teresel völgyében. Jártuk az erdőt, latyakos, kásás hóban alig tudtunk menni, és pénteken nem utazhattam haza. Papp Mihály leadta a hivatali idő alatt az erdészeti telefonon, hogy értesítést kaptam Madas Andrástól, szombaton okvetlenül legyek bent. Visszahívtam Papp Mihályt, hogy tudomásul vettem, elmegyek, legyen szíves, ezt meg ezt a ruhámat, cipőmet tegye be egy bőröndbe, és erdei vasúton valakivel, mondjuk a vonatvezetővel küldje le Tarackközre, hogy amikor én egyenest odamegyek – mert most már nem tudok mást csinálni, nem megyek haza –,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

fölveszem és bemegyek. Még azt is megüzente, mivel kérdeztem, hogy miért kéretnek, hogy Bartha Lajos bácsinak lesz a búcsúztatója. Aki az ő főnöke volt, a műszaki osztály vezetője, vagyis az építésvezetőségé, úgy hívták akkor. Egy hihetetlen agilis, mindenhez értő székely ember volt Bartha Lajos, aki különben Visegrádon több utat tűzött ki és épített. Még az öreg Bergmann János, a mostani Bergmann Karcsi nagybátyja volt az ő előmunkása, robbantómestere. Ilyen szempontból visegrádi érdekeltsége is volt. Rendkívül nagyvonalú ember volt, mindenki szerette, éjjel-nappal dolgozott, ő tervezte az ottani vasutakat, az utakat, szinte egyedül. Az emberei kint dolgoztak, de ő mindent felülvizsgált, mindig jelen volt. Madas András, Szörényi Béla egy-két évvel hamarabb kerültek ki, mint én. Ők csinálták a terveket, építettek, de minden építést, magasépítést Bartha irányított.

*A csomag lejutott?*

Le, természetesen. Bartha Lajos mint ember és szakember, kiváló volt, példamutató. Gyönyörű szép lakásokat tervezett, és csak Szinevéren, ahová 1942. április 28-án mentem ki, hét erdészházat építettünk egy évben. Ehhez természetesen kellett Szederjei Ákos hihetetlen munkaereje és munkakészsége is. Gondoljátok el, hogy vakoláshoz, habarcshoz nem lehetett a hegyi patakok homokját használni, hanem tiszai homokot kellett felhozni. Hogy mibe került az! Mindet elszámoltuk, az építést teljesítettük csak azért, hogy a kerületvezető erdészeknek a csehek által kissé elhanyagolt Kárpátalján emberi, jobb minőségű lakása lehessen.

Kerületvezető erdészeknek építettek lakásokat. Mérnököknek nem építettek, legalábbis itt, az erdőhivatalokban nem, mert százéves, gyönyörű szép, egészséges, jó lakások álltak rendelkezésre. Melléképülettel, istállóval és a hozzá tartozó, mindenütt legalább egy hold illetménykerttel. Az összes kerületvezető erdész kertjébe, ahol nem volt, előírás szerint az odavaló, az ott legjobban termő gyümölcsfákat telepítettem, hivatali pénzen szereztem be, elültettettem, és gondoskodtam arról, hogy megfelelő kezelést kapjon. Mert ha a kerületvezető erdész, akár saját kérésére, akár hivatalból, esetleg fegyelmi úton el kellett menjen, az utána jövő nem mehetett puszta helyre. Mert sem a mérnököknek, sem az erdészeknek nem volt túl nagy fizetésük. Az illetményfa, az illetménylakás és az illetményföld volt az, ami kiegészí-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tette a fizetést olyanra, hogy meg lehetett élni belőle, hogy a gyerekeket iskoláztatni lehetett, ha másképp nem, a nagyszülőknél, esetleg jobb körülmények között diákotthonban.

*Tehát a bőrönd utazik Dombóról Bustyaházára.*

Még előbb Bartha Lajosról kell egy kicsit beszéljek, mert olyan ízléses, olyan jól megszerkesztett és megtervezett lakásokat épített, amelyek még gyönyörűek is voltak. Éppen az én kerületemben, Telesalján, Putlesának hívták a csehek, volt egy nagyon szép kékes színű andezittufás bánya. Abban csillámok. Ez volt az alap, egy méter, egy méter tíz. A lábazatra épült maga az épület, fából. A 10×12-es alapra és erre a lábazatra aztán négy oldalúra fűrészelt fenyőgerendából épült fel a fal. A fenyőfa-fal aztán úgynevezett pikkelyzsindellyel volt befedve, hogy védjen az eső, a nap, a szél károsító hatása ellen. A pikkelyzsindely kb. 4 cm széles, nem több mint 20 cm hosszú vékony fenyőből készült zsindely volt egymásra rakva. Nem volt szabad sem kékre, sem zöldre, sem sárgára befesteni, hanem kopárlakkal kezelték. Gyönyörű, kicsit megérett borszíne lett. Igazi szép borszíne. Az épületben magában volt egy üvegezett veranda, a belépő, onnan nyílt balra a konyha, a fürdőszoba, előre pedig egy nappali szoba, onnan balra, a konyhának átellenben a hálószoba. A szobák ennek megfelelően 5×5 méteresek voltak, tehát nem lyukak, hanem tágas, szép szobák, megfelelő magassággal. Még innen, ebből az üvegezett verandából, előtérből, amelyik szintén 5×5 méteres volt, indult föl az emeletre, a padlásra egy lépcső. Minden padláson – magasított padlás volt – ilyen falusi barokkszerű, eléggé tágas, két-három ágyas vendégszobák helyezkedtek el, ahol a fizetések, ellenőrzések alkalmával lehetett pihenni, mint ahogyan pihentem például én is, a háromnapos kiszállásom alatt. Ott a kerületvezető felesége meghatározott bérért, amit nem lehetett elcsaklizni, reggelit, ebédet vagy vacsorát, amit az ember kért, azt szolgáltatott. A szállást el kellett számolni, ezt mind a napidíjból le kellett vonni. Megemlítem azt is, hogy a kinti bejárások alkalmával az ember kilométerpénzt számolhatott el, különböző megállapított fillérek voltak, és a megtett utat az igazgatóság által kiállított és megszervezett, ún. kilométer-kimutatás alapján lehetett elszámolni. Nem lehetett csalni, hogy itt voltam, ott voltam, amott voltam. Borkútról elindultam, ide mentem, milyen útvonalon, a legpontosabban levezetve. Ez az egész országban így volt, Er-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

délyben, Bácskában, Horvátországban ugyanúgy, mint a Felvidéken. Az állami erdészetnél ez egy rendszeresített hivatali okmány volt.

Bartha Lajosnak lesz tehát a búcsúztatója. Még annyit utasítást kaptam – mert nem tudtam Madas Andrással beszélni –, hogy kellene valamit szervezni. Mi nagyon szerettük őt. Nem úgy ment el, ahogy szokás volt, nem kellemes módon történt, nem tisztességes módon, hogy így fejezzem ki magam. És nekünk, akik szerettük őt, hitet kellett tennünk mellette. Már aznap este elkezdtem gondolkodni, és mondtam magamba, mert írni nem tudtam, mondtam magamba a dolgokat... Mondtam egymás után a versszakokat, visszaismételtem, hogy el ne felejtsem. Egész éjszaka mondogattam a rímeket. Másnap, mikor az erdőbe mentem, én elöl, a kerületvezető mögöttem, nem értettem, hogy mit beszélt, nem tudtam figyelni rá, csak mondtam, hogy igen vagy nem, meg mondtam, hogy jól van, meg hogy a vágáson majd mindent megbeszélünk, ha odaérünk. Mert közben mondtam a versemet, amit a fejemben költöttem. Nyolcsoros versszakok voltak, és csak így tudtam csinálni, mert menet közben nem írhattam. Megszerkesztettem egy részt, elmondtam, majd hozzá tettem megint egyet, akkor előről elmondtam, így növeltem.

Másnap, szombaton természetesen elutaztam. Tarackközről idejében beértem a délutáni vonattal, Madas András várt az állomáson az erdőigazgatóság fogatával, és akkor tömte belém, mint libába a szöveget, hogy miről van szó, mi kellene, miért van ez az egész. Akkor értettem meg, hogy nekünk, fiataloknak mindenképpen szerepelnünk kell, mellé kell állnunk. Ha nem is lehet végképpen kellemessé, de elfogadhatóvá kell tenni Lajos bácsi távozását. Mivel négynapos erdőjárás után nem akartam a családnál, a kerületvezetőnél fürdeni, az erdőigazgatósági vendégszállóban beültem a kádba. Fürödtem, mosakodtam, Madas András pedig a kazán szélén írta, az enyémhez hasonlóan hihetetlen olvashatatlan írással, a verset. Így született meg a vers, mégpedig az én elgondolásom szerint, bekapcsolva olyanokat, akikről tudtam, hogy egyformán éreznek velünk Bartha Lajos bácsi iránt.

*Mi volt tulajdonképpen Bartha Lajossal?*

Bartha Lajost azzal vádolta a vezetőség, az igazgató, hogy meggondolatlanul költekezik, semmi fegyelmije vagy ilyesmije nem volt. A meggondolatlan költekezés az volt, hogy három évre való üzemanyag volt



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tárolva a föld alatt, annak ellenére, hogy akkor kiutalásra történt minden. Abroncsvas, patkóvas, szög, csavar, sínszeg, amit el tudsz képzelni. Az autók, mint ahogy benne lesz a versben is, jártak Budapest és Bustyaháza között, és szállították az anyagot. Hogy ez drága, hogy ez fölösleges. Mindenesetre egy gyönyörű, központi raktárt létesített. Csodálatos emberei voltak, ki tudták mutatni a legpontosabb ügykezeléssel, hogy mennyi szög, mennyi csavar hova ment, kinek ment stb. Ott tévedés nem lehetett. Mint ahogy elmeséltem nektek, hogy egy szállításnál …

*Arról ne most…*

Csak érzékeltetni akartam, hogy amikor a fával ilyen komoly nyilvántartást vezettünk, akkor elképzelhetitek, hogy a rézcsavarral meg mással miként volt az felvezetve, ellenőrizve és kiadva.

*Még mindig nem tudjuk, hogy a Lajos bácsinak azért kellett mennie, mert bespájzolt, vagy valamiféle egyéb elmarasztaló döntést is hoztak?*

Azt nyugodtan állíthatom, hogy Partos Gyula nagyon képzett erdész volt, műszakilag és mindenféle szempontból. Az erdőgazdaság minden ágában jártas volt, de sajnos gyomorbajjal küszködött. A gyomorbaja miatti kiszámíthatatlanságát és kisebbségi érzését mindnyájan megállapíthattuk, akik együtt voltunk: Szederjei Ákos, Danics János, Riedl Gyula és a többiek. Kisebbségi érzése volt azért is, mert ő a cseheknél szolgált. Azt hitte, hogy nem egyenértékű azokkal, akik odajönnek. Pedig senki nem éreztette ezt vele. Előttünk olyan dicsfényben tündökölt, hogy azt el sem tudom neked mondani, mert mindennel tisztában volt. Mint igazgató, ezt rendkívül jól tudta hasznosítani.

Szóval kikeltem a fürdőkádból, megborotválkoztam, leültünk, és mindenki írta a magáét. Megcsináltuk a forgatókönyvet.

*Szóval Lajos bácsit elküldték, de ti ezzel nem értettetek egyet.*

Nem mondhattuk, hogy majd mi visszacsináljuk, mert talán akkor már Lajos bácsi is azt mondta, hogy jól van – mert hirtelen ember volt –, ha ez a véleményetek, én ezt tovább nem csinálom, ha nem tetszik, elmegyek. És nem mondták, hogy Lajos, ne menj el. Valahogy így. Nagyon fájlaltuk. Vacsora volt, ott volt az egész erdőgazdaság, az er-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dőigazgatóság családostól, az erdőtisztek, és minden erdőgondnokság vezetője. Mindenki bent volt, és akkor az igazgató, szerintünk a felfogásával ellentétes szöveggel (mint ahogy minden embert, mikor eltemetnek) csak jót mondott róla. Akkor mi kiálltunk, elővettük a papírunkat, és felolvastuk a verset.

Rímes búcsúztató Bartha Lajos bácsi Bustyaházáról való áthelyezésekor 1943 márciusában megtartott baráti összejövetelen.

Rímbe szedte Hibbey Albert, elmondták Danis János, Hibbey Albert, Madas András, Maróthy László, Szederjei Ákos, Tuskó Ferenc, tisztelői, ifjú legény barátai. (Mert ezek akkor Maróthy László kivételével legényemberek voltak.)

Harminckilenc márciusán
Hosszú, álnok rabság után
Felszabadult Kárpátalja.
Csatakürtök megharsantak,
Gépfegyverek, ágyúk zúgtak,
A kelő nap szép sugarát
Honvéd szurony verte vissza!

Jött ide sok jó honszerző:
Honvéd, postás és a jegyző.
Kárpátoknak rengetege,
Fája, vadja, zeg-zug völgye,
Nem maradt ám az se árva:
Elsők közt jött meg gazdája.
Alig eszmélsz jobbra-balra,
Itt a magyar erdőgazda.
Visszavettek minden tanyát,
Óvárt, Radót, Bustyaházát.

Bustyaháza, Bustyaháza
Hányszor voltál álmunk vágya!
Talabor és Tisza-parton
Holdsugár ömlik el a tájon.
Kezet fog a sok jó erdész,
Mindegyikük munkára kész.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Jött fűrészes, jött a gondnok,
Küldte őket: Eger, Szolnok.
Rendező és építész,
Privátus vagy államerdész.
Jöttek innen, jöttek onnan,
Egymást soha nem ismerték
Mégis nagyon megbecsülték,
S munkájuknak nyomába,
Fellendült Bustyaháza.

De az ősi magyar átok
Bajt és veszélyt hozott rátok,
Színe-javát el-elmarta,
Többi után most megy Bartha
Elmegy, most megy a jó Bartha.

Lajos bácsi emlékezzél,
Egy szép reggel hogy kimentél
S feltűrt gallérral mogorván
Járkáltál a Tisza partján,
Csobogott a Tisza habja
Nézelődtél jobbra-balra,
Öreg rozzant gyárépület
Szemed előtt kastéllyá lett.
Lakja azt majd sok kolléga,
Kinek eddig nem volt háza.
Garázs, benne a sok autó,
Tiszti szálló és kaszinó.
Ott egy raktár, itt egy utca,
„No, lesz itt sok herce-hurca!"
Így lesz újjá Bustyaháza!

Mindez neked nem volt elég
Hajtott a vágy, a székely vér.
Kimentél a rengetegbe
Itt a sok fa, de hogy jön le?
Jó erdésze még csak akad,
De ha megindul az ég árja



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Hová bújjék szegény pára?
Mi hiányzott, mind megláttad,
Gondolatban kiformáltad:
„Ide ház kell, oda vasút,
Híd emide, oda meg út."
Átmentél a másik völgybe,
Kalocsára, Szinevérre.
Ökörmező se maradt el,
Dolha, vasút oda is kell.
A terv már kész, jön a munka,
Beültél az irodádba,
Millió rajz, ezer akta
S éjjel-nappal köztünk Bartha!

Pénz is volna, de nincs anyag,
Munkások is hiányoznak.
Tégla, cement, olaj, patkó,
Zárolt anyag, nem kapható!
Sok kétkedő búsan inti:
„Nem lesz abból most már semmi."
Csak Bartha Lajos nem ijedt meg,
Budapestre váltott jegyet.
Zárolt anyag, nem kapható?
S mégis meghozta az autó.

Anyag megvan, ember kéne,
Az is meglesz, egye fene!
Bár nem értett a nyelvükön,
Jött az ember, mint az özön!
Szupp és Tancer, Leitner az ács,
Kismarjai, ki kell még más?

Csúszik a föld Tereselbe,
Nem jó hozzá ruszin keze,
Nem értenek földmunkához,
Jöjjenek hát kubikusok!



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

De mindez még nem volt elég,
Egyre jő a sok nehézség.
A sok baj, gond ellenére,
Egyre épül Bartha terve.

Mikor minden legyőzve már,
Áll a sok ház és a raktár,
Most jön, mire nem gondoltál,
Számításból mit kihagytál:

Megindul a lassú menet,
Minden tagja csak kesereg.
Nem mond senki köszönetet,
Panaszt aztán annál többet!

„Lakásom az jó, azt nem mondom,
De nincsen készen az istállóm!"

„Istálló van, nincs benn kályha,
Kárát jó tehenem vallja!"

„Lakásom van, semmi hiba,
Csak nem jó a villanymotorja,
Két lányt tartok télbe-nyárba,
Egyik fúrt a vizet hordja!"

S ha még csak a férfi népség,
Most jön az igazi nehézség:

Csendes, munkás magányodba,
Reggel, délben, túlórába,
Kikelt arccal és harsogva,
Asszony-had tör irodádba.

Az okosa mosolyogva,
Belibben és kérdi szépen:
„Lajos édes, ugye meglesz?"
Ő meg csak int: „természetes".



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Másik beront: „Hallja Bartha!
Megyek a minisztériumba!
Ez már mégiscsak hallatlan:
Kacsám ólja lakhatatlan!"
Lajos mondja: „Menjen, menjen"…
Ez sem lesz meg, no sohasem.

Keserűség jön még sorba,
A sok közül ím egy példa:
Három éve fekvő akta
És ráírja: „Sürgős, még ma!"
Ez is mégcsak mind elmenne,
Mulasztását így fedezte.

Sok nehézség ellenére
Épült sok ház, épült egyre.
Kúszott a sín a völgyekbe,
Kifogás itt mi lehetne?

Hopp, már megvan, itt egy sínszeg.
„Sínszeg, sárba elherdálva?
Taracvölgyből tűnjön Bartha!"
Bár bundája bokáig ér,
Jön majd még a kutyára dér!

Vádolhattak, gáncsolhattak.
Fűt, fát fejedre szórhattak.
Amit egykor megálmodtál,
Valóság már, készen ott áll!

Újjáépült Bustyaháza,
Taracköznek irodája,
Vasút megy be Tereselbe,
Új ház van a Porkulecbe,
Kobilec és a Borkút,
Kész a sok feltáróút.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Munkás kezed siklott tova,
Kész már Kraszna és Bobruka.
Királymező kis főváros,
Erdészháza mind lakályos.
Vasút tör a Tancsinecbe,
Bertyánkába és Plájszkába.

Bárhová mégy, csupa csoda,
Németmokrán új iroda,
Átmehetsz a másik völgybe:
Kalocsára, Szinevérre.
Könnyű itt sem volt a dolog,
Hetven pengő a jó homok.
Sok laikus fejét rázza:
„Lajos, hát ez rémes drága!"
De aki a házat lakja,
Áldva áldja, ki alkotta.

Sors könyvébe az van írva:
Sajnos itt hagysz minket Bartha…
De nem, de nem, hallga, hallga,
Lomb suttogja, fenyves zúgja,
Folyó habja mind azt mondja,
Hegy és a völgy visszhangozza:
Itt van Bartha, éljen Bartha!

Lajos bácsi könnyezett, felállt, odajött, és mindnyájunkat megölelt, megcsókolt. Akkor azt mondta, hogy még szeretne velünk beszélgetni. Voltak többen, akik felszólaltak, talán a barátai vagy közvetlenebb munkatársai közül, utána beszélgetés, tánc, nóta. Az igazgató úr odahívott engem, azt mondta, látom, te vagy ennek a társaságnak a vezetője. Mondtam nem, én csak egy szerény tagja vagyok. Azt mondta, nagyon örülök, hogy ezt a szép verset elmondtátok, a feleségem holnap délután meghív benneteket ebédre. Mondtam, nagyon szépen köszönjük ezt a meghívást, de az előbb Lajos bácsi is meghívott, és nem mondhatjuk neki, ilyen állapotban, amikor búcsúzik, hogy most mi… szinte úgy nézne ki, hogy azért, mert az igazgató hívott meg, egy magasabb személy meghívása miatt háttérbe helyezzük az ő meghívását.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ez persze nem volt igaz, én találtam ki, mert úgy éreztem, hogy ez is kell ehhez a ragaszkodáshoz és annak kifejezéséhez. Kellemetlen helyzetbe kerültünk, mert úgy éreztük, hogy Lajos bácsinak nem mondhatjuk meg, hogy ezzel védekeztünk, azért nem megyünk az igazgatóhoz, mert náluk vagyunk. Így az ebédidőt elbujkáltuk, hogy se az egyik, se a másik ne tudjon rólunk.

*Berci bácsi! Tudjuk, hogy szolgáltál Felső-Szinevéren is, amely terület a kárpátaljai tutajozás egyik fellegvára volt. Beszélj erről a tutajozásról néhány mondatot.*

Felső-Szinevér Bustyaházától és a vasúttól is 70 km távolságra feküdt, a Talabor partján, illetve a Talabor mellett. 70 ezer köbméter faanyagot termeltek ki. A területe 36 ezer kh volt, nagyon jó állomány, éppen a feltáratlansága miatt a csehek sem termelték, és mint ilyen megtakarított erdővagyon, most erőteljesebb kitermelés alá került. Annál is inkább meg lehetett ezt tenni, mert 70%-a fenyő volt, nagyon kevés tölgy, a többi pedig bükk. Meg hát az ott lévő mellékfajok, kőris, berkenyék és még néhány kemény fafaj. Azért említem, hogy jobban bele lehetett nyúlni, mert nagy része fenyő volt, a fenyőt pedig könnyű természetes úton felújítani, bár a mesterséges telepítésnek sem volt akadálya. Munkaerő volt bőven, 800–1000 ember dolgozott nyáron a tisztításokban, ahova már fiatalabb fatermelő munkások is bekapcsolódtak. A tutajozás, amikor én ott jártam, május végén, júniusban kezdődött. 1942. április 28-án, egy hétfői napon kerültem oda, az igazgató rendelkezése alapján, mert a főnököm, Szederjei Ákos, aki az erdőhivatal vezetője volt, megbetegedett. A közelgő fajdkakas vadászatokra a minisztériumból küldtek ki vadászokat, így kénytelen voltam átvenni ezt a feladatot.

A tutajozást megelőzte már ősszel, de inkább tavasszal a hóolvadás, a jég levonulása után egy nagyon komoly meder- és partrendezés, szabályozás. Ezt általában a korábbi tapasztalatok alapján az én időmben, és később is, a tutajozó munkásokkal végeztettük el, mert ha ez nem így történt, nem tutajoztak, csak nagyobb költségért. Azt mondtuk, ennyi a tutajozási bér, maguk arra fordítják, amire akarják. De akkor kifogás nincs, hogy nem jók a partok, nem jó a meder, nincsenek benne azok a műszaki berendezések, amelyek kellenek, például a nagy vízesésnél áthidaló. Havoanka, a ruszinok így hívták, egy libegő híd



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

volt tulajdonképpen, ami a nagy esésnél a tutajt átcsúsztatta, és ennek következtében nem állhatott be orral az alsó mederbe. A gátudvarba átvették az anyagot, előkészítették, majd pedig bekötötték. A tutajba bekötött fák hossza általában a 20 és a 30 méter között volt. Gúzzsal erősítették össze, elöl egy fenyőfából készült kormányállással az ún. eplénnyel. Az egyes tutajok köbmétertartalma 100–150 volt, általában két tutajt kötöttek össze, vagyis a bokor két tagból állt, úgyhogy 300 köbméterig lehetett számítani egy jó tutajra. Nagyon értették a munkájukat, különleges emberek voltak. Az idős tapasztaltak mellé mindenütt vitték az erős embereket, az erős fiatalokat, mert a tutaj vezetése, kormányzása rendkívüli erőkifejtést kívánt.

*Meséltél ott egy pópáról.*

A felsőszinevéri pópa görögkeleti lelkész, Horváth Mihálynak hívták. Magyarul jobban beszélt, mint mi, nyakában nagy arany kereszttel vezette a tutajt. Bizonyos mértékig felbujtója is volt a munkásságnak, hogy mennyi bért kérjenek. Szederjei Ákos hihetetlen diplomáciai érzékkel tárgyalásba kezdett vele, és beszervezte tutajos gazdának. Ő kapta meg a munkástoborzásért járó pénzt a köbméterek után. Többet nem volt gondunk, és a munka mindig folyamatosan ment.

*Egyszer te is részt vettél egy tutajozáson.*

Igen, az elsőn, mégpedig a Csornarika völgyéből, az ún. Ozerai gáttól induló a tutajozáson. A tutajozás rendkívül jól megszervezett munkafeladatot kívánt, mert amennyiben nem tudott összehangolódni két vagy három egymás alatt lévő gát – főleg akkor, ha az különböző erdőgondnokság, erdőhivatal területén volt –, akkor menthetetlen volt a torlódás, a torlasz. Teljes összhangban kellett a munkát végezni, meghatározni a napot, az indítás pontos percét, arról telefonon vagy futárral, lovas futárral is, ha másképp nem lehetett, értesíteni kellett az alsó embereket.

Nagyon fontos volt, hogy a nyitás mikor menjen, mikor kezdődjön az elővíz, mert ha nem adtak elővizet a folyónak, akkor – tekintettel arra, hogy súlyánál, illetve tömegénél fogva a fa gyorsabban megy, mint a víz – a csupasz mederre, az alacsony mederre futott volna, amelyik nem tudta továbbvinni a tutajt. Nagyon ritkán fordult elő, hogy az utó-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vízzel még meg lehetett esetleg emelni. Mert akkor már partra jött, megakadt, zátonyra futott, úgyhogy az rendkívüli kiadást, kárt jelentett az erdőgazdaságnak is, a munkásoknak is.

Tehát volt az elővíz. Ennek indítását jelentette az a gát vagy az a szakasz, ahonnan az elővíznek meg kellett érkeznie, hogy a tutajokat el lehessen indítani. Más elővizet kellett adni az Ozerának, és más elővizet a krasznai gátudvarból indulónak vagy a studenainak, vagy az osztrikainak. A különböző gátindító helyeknek különböző elővizet kellett adniuk, és különböző távolságra kellett eljutnia annak a víznek is. Általában egyetlen gátudvarból indítottunk egyszerre, illetve azokat egymás után, tehát oldalágból nemigen indítottunk, mert az összehangolás egyébként nehézséget okozott, és nem mindig sikerült volna baj nélkül megoldani. Abban az esztendőben, amikor én odakerültem, 1942 tavaszán, elhúzódott az olvadás, és rendkívüli hóviszonyok alakultak. A meder nagyon tele volt, ennek következtében a rongálódása is megnőtt. Az emberek nem tudtak úgy foglalkozni a folyószabályozással, mint ahogyan kellett volna. A tutajozást meg kellett indítani, mert nem lehetett előre tudni, hogy mennyi víz, mennyi csapadék lesz, a faanyagnak meg le kellett mennie. Akkor határozta el Szederjei Ákos, hogy elindulnak, a tutajt megkötötték, elkészítették. Általában három ember evezett. Elöl volt a kormányállás, bekapcsolva a három lapát, kormánylapát, amelyik a tutaj előtt volt, tehát az első tábla előtt. Egyszerre kellett kormányozni, főleg a veszélyes helyeken, nehogy a falnak ütközzenek. Mert voltak sziklafalak, Alsó-Szinevéren például egy teljes derékszögű kanyar volt a mederben. Ott általában ütközés történt, akkor is nekimentünk, és kormánylapáttörést szenvedtünk. Egy Horváth József nevű, nagyon értelmes, Kecskemét környéki kerületvezető erdész csak két éve lehetett ott, de mestere lett az ottani munkának. Annyira begyakorolták magukat, pedig nem akartam elhinni, hogy ezt meg lehet tenni. Egy Lázár Sándor nevű, Hévíz környékéről származó erdész úgy ismerte a medvék járását, szokását, a pisztrángtenyésztést, a fajdkakas-vadászatot, hogy hihetetlen... Rendkívül jó gárdát szedett össze Szederjei Ákos. Voltak odavaló, egyszerű tutajosból kinőtt emberek is, akik gyakorlati tapasztalatuk alapján mindent tudtak. Legfeljebb a bérjegyzék elkészítésében kellett nekik segíteni, ami sokkal nehezebb és összetettebb volt, mint most. Most se könnyű, de képzeld el, hogy 600 embernek – külön a fatermelőét, a tutajosét, a fuvarosét – kellett elszámolni a teljesítményét.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Térjünk vissza a tutajhoz.*

Szederjei Ákos mondta, az emberek itt vannak, kész a tutaj, indulunk. A víz már szinte indul, mert az elővizet meg kellett engedni a legfelső tutajgátnál, indulni kellett. Az emberek azt mondták, nem indulnak. Nem jó a folyam, nincs szabályozva, vitatkozás tört ki. Szederjei még beteg is volt, ideges is lett. Igyekezett erőszakosan rávenni őket arra, hogy menjenek. De azt mondták, hogy csak akkor mennek, ha ő is feláll a tutajra, és utazik velük. Nagyon komoly mandulagyulladása volt, operálásról, műtétről szó sem lehetett. Alig beszélt, de majdnem ráállt. Mondtam az embereknek, hogy nézzék, a főnök beteg, elmegyek én magukkal, ha gondolják. Nem volt rajtam csak egy egyszerű magas cipő, lengyel nadrág, meg egy rövid esőköpeny, és vele a napi ebédem. Ráálltam a tutajra, és kimentünk. Itt vannak a fényképek, érdemes megnézni. A nyitást, a zubogó vizet, a zsilipkapun, illetve a surrantón való átutazást. Sose álltam még tutajon, libegett alattam. Felcsapódott a víz, de álltam. Alig lehetett látni, párás, ködös volt még az idő a hegyek között. Amikor Felső-Szinevér után kikerültünk kicsit a szélesebb részre, egyszer csak kisütött a nap. Mondtam, így el lehet viselni a tutajozást, és elkezdtem fütyürészni. Az emberek, mikor meghallották, nem tudtam, hogy miért, hirtelen hátbaböktek, és azt mondták nagyon mérgesen: nye puszkajtye, nye puszkajtye! Én nem piszkálok senkit! Nem hallottam jól, zubogott a víz, ők meg dolgoznak. Kérdeztem, hogy mi bajuk van, mit akarnak, akkor mutatták, hogy itt nem szabad fütyülni. Eléggé babonás nép volt, mindenféle jelet komolyan vettek. Abbahagytam a fütyülést. Beértünk Kajlikovára, ahol egy pilisi kerületvezető erdész már előre integetett nekünk, és kiabált, hogy lassíts, lassíts! De az emberek, amikor odaértünk ahelyett, hogy a kormányt fogták volna, keresztet vetettek. Úgyhogy az egyik melléfogott a kormánylapátnyélnek, a másik nem tudom, hogy mit csinált, de egyenest nekimentünk a falnak, még mielőtt be tudtunk volna kanyarodni. Azt mondták nekem, na látja, ez azért van, mert maga fütyült. Mit csináljunk? Lapátot cseréltünk, ott volt a fogat, visszahúzattak, beirányítottak. Beálltunk az irányba, és mentünk az alacsonyabb szakaszon. Ami lassúbb is volt bizonyos mértékig, szélesebb volt a vízfolyás, a meder, mert a mellékpatakok növelték a vizet. Először egy köves szakasz volt, majd egy átrakó, és más tutajosok is kerültek rá, akik jobban ismerték a következő szakaszt. Hogy vették át? Papíron pontosan, mert az elin-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dulásnál a bekötés előtt a kerületvezető erdész minden egyes, a tutajban kötött fát ún. jelzőkalapáccsal megjelölt. Megjelölte rajta az erdőhivatal számát, azon belül a kerület számát, például IV/3, majd a rönk számát, a méretét, a hosszát és a köbmétert. Erről egy méretjegyzéket állított ki, ahol 1-től 20-ig vagy 50-ig, amennyi rönk volt a tutajban, fölsorolva sorszám szerint a fát, hossz, anyag és méret szerint. Ezt a tutajt vezető kormányos aláírással átvette. Több példányt kapott belőle, hogy az őt váltó tutajosnak odaadhassa az állomáson, ahová megérkezett. Ott átvizsgálták, és amennyiben hiány volt, azt a rönköt vagy azokat a rönköket törölték, és mindjárt visszaszóltak telefonon, hogy gondoskodjon az erdőhivatal ennek a visszaszerzéséről. Akkor a patakmeder mellett végigmentek az emberek, kikötötték, kihúzták a rönköt, szálfát. Összeszedték, és olyan helyre irányították, ahol össze lehetett kötni, legalább olyan tutajba, hogy a következő tutajállomásig el lehessen jutni vele, és ott ismét tutajba lehessen építeni. Ennyire pontos volt a papírmunka. No, szóval falnak ütköztünk. Az emberek engem szidtak, hogy mindez azért volt, mert fütyültem, de azért egy liter pálinkával el tudtam intézni az ügyet. Emlékszem, 7 pengő volt a pálinka, ez kevesebb volt, mint a napidíjam, úgyhogy még „kerestem" is rajta. Azért később jó viszonyba kerültem ezekkel a tutajosokkal. Ez volt az első tutajozási élményem. Bustyaházán volt még egy tutaj kikötőállomás, mert a Talaborból ott lehetett átmenni a Tiszába. A Tiszánál elmentek egészen Váriig, és ott kötöttek át nagy tutajokba.

*Berci bácsi, úgy hallottam, hogy Felső-Szinevéren magas rangú vadászvendéget kísértél a háborús időkben, hiszen 1942-t írunk. Mintha miniszter vendéged is lett volna.*

Én csak a kísérője voltam. A vendég az erdőigazgatóságé volt, miniszteri engedéllyel. Az egyik Zsindely Ferenc volt, az akkori iparügyi és kereskedelmi miniszter; báró Bánffi Dániel, a földművelésügyi miniszter adta az engedélyt. A másik vendég Bartha Károly volt, a honvédelmi miniszter.

*Őket vitted vadászni.*

Őket kísértem az alatt az idő alatt, amíg ott voltak, Csornarikán. A kormányzói vadászház, nem mondhatnám éppen kastélynak, egy há-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

romszobás, fürdőszobás épület volt, az emeleti részén voltak vendégszobák, volt fürdőszoba meg konyha is. Ugyanis ott nem lehetett vendéglőbe menni vagy valahonnan ebédet hozatni. Ezt kellett megszervezni. Bejelentették, hogy három vagy négy napra jönnek. Szerencsére nem egyszerre jöttek.

*Milyen vadászemberek voltak ezek a miniszterek?*

Zsindely Ferenc rendkívül élvezetes vadászember volt, mert ő szívvel-lélekkel, gyerekkora óta vadászott. De lusta volt. Nem ment gyalog egy lépést se, úgyhogy neki hátaslovat kerítettünk, felültettük rá. Persze fanyereggel. Gondoltuk, ha már nem akar menni, akkor ne legyen teljes a kényelme. Adtunk neki egy pokrócot, ráült a fanyeregre a fegyverével meg a hátizsákjával, mi pedig ballagtunk mellette a vadásszal. Kis vadászházak voltak fenn a havason, azon a környéken, ahol a dürgőhelyek voltak. De olykor 7 kilométerre is voltak dürgőhelytől. Az ébresztő hajnali egy, fél kettőkor volt, hogy három órára, negyed négyre oda lehessen érni a dürgésre. Mert először szólt a szalonka, ha már ott volt, majd a rigó és utána jött a fajdkakas, a síketfajd. Önellátóak voltunk, a reggelit, az ebédet, a vacsorát én vállaltam el, én készítettem el, főztem mindenfélét, hogy változatos legyen, mert nem lehetett csak gulyást adni. Bécsi szelet, meg ilyesmi is volt az étrenden.

*Biztonsági emberek?*

Nem volt senki.

*Tehát ti hárman voltatok a havason.*

A Hoverla alatt voltunk, ahol a lengyel, magyar és a román határ volt a közelünkben.

*Fajdkakast lőttél-e?*

Kaptam rá engedélyt, de mivel ott volt egy határvadász hadnagy Sopronból, és ő nagyon szeretett volna lőni egyet, addig könyörgött, míg az engedélyt egy hozzájárulással átruháztam neki, mondván, hogy én úgyis ott leszek, majd annyit lövök, amennyit akarok…



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Úgy hallottam, egyszer meg is kísértett egy hajnalban…*

Nem a fajdkakas kísértett meg, hanem a feleségem.

*Még izgalmasabb, gondolom.*

Akkor már Dombón voltam erdőhivatal vezető. December 18-án volt a Diósgyőri Vasgyárban az esküvőnk. Karácsonyra megérkeztünk Dombóra, akkor az első főnököm, Tuskó Feri meghívása várt, hogy menjünk Bruszturára Szilveszterre, föl a havasra. Fölmentünk. Este érkeztünk a vadászházba. Az egyszerűbb és távoli vadászházak kulcsa a megbeszélt rejtekhelyen volt. Az erős, ún. külső köpenyajtót több külső-belső titkos zár nyitotta, sarokvasai úgy készültek, hogy ne lehessen az ajtót kiemelni. Az ablakok zsalutábláját csak belülről lehetett kinyitni. Egy vas- és egy téglából rakott tűzhely szolgáltatta a meleget. A felkészített fa a tetőeresz alatti kamrában volt, hogy száraz legyen mindenkor. A főzéshez szükséges burgonya, hagyma, zsír, paprika, só, cukor a zárt előtérben, esetleg a konyhában és annak padlója alatt készített veremben volt elhelyezve, megfelelően tárolva. Néhány edény a főzéshez, mosdótál, szappan mindig volt a vadászházban. A deszkaágyon illatos havasi széna szolgált kellemes nyugvóhelyül. Favágáshoz fejsze, a kamrában petróleum és tartalék lámpa. Az asztal fölötti szekrénykében lévő könyvbe mindenki köteles volt beírni érkezésének, távozásának az idejét, az elfogyasztott élelmiszert. Íratlan törvény volt, hogy az ajtó és ablak köpenytábláját a vadászházban, ha égett a lámpa, levenni nem lehetett, nehogy a lámpafény váratlan látogatót, vagy ami még veszélyesebb, fegyvergolyót csalogasson oda. Mint ahogy az néhányszor meg is történt.

Reggel a feleségemmel kimentünk síelni. Köd volt, tejfehér köd, hullámzó, egyszer láttuk a terepet, másszor nem. Nagyon szép, többszáz hektáros katlan volt, csodálatos síterep, őserdővel, fenyvessel, ún. véderdővel körülvéve, rengeteg aszott, nagy értékű fával. Lábon száradtak, ún. hangszerfának vették meg külön, egyenként. Ez volt a lábon száradt vagy aszott fa. Ilyenek meredeztek ott. A fákon 40–50 cm-es hó. Úgy nézett ki egy-egy fenyőág, mint amikor a pék dagaszt, és a kezén rajta van a négy-, öt-, hatcentis tészta. Ezeket a hó lenyomta, valóságos kis sátort képzett, oda lehetett bújni. Egyszer csak egy világosabb területre értünk, ahol nem volt annyi köd és pára. Valami szürke



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

jön ki ebből a kis sátorból. Hát egy farkas! Ekkor láttam farkast életemben először. De rögtön el is húzott. A feleségem szintén látta, egyértelmű volt, hogy nem lehet kutya, messze minden lakóhelytől. Akkor kérdi, hogy mi lett volna, ha támad? Mondom, itt a fegyver, meglőttem volna. Megyünk tovább, gyönyörű szép a táj, én úgy hívtam, havasi oltár. Egymás mellett csillogtak-villogtak a fák, ha rájuk sütött a nap. Éppen szürkék voltak, a szél is fújt. Örültünk a szélnek, hogy majd elviszi a ködöt. Az egyik fa tetején, szinte alig lehetett látni, ült egy fajdkakas. Mi az? Fajdkakas. Lődd meg! Mondom, nem lehet meglőni. Kaptam volna egy fegyelmit. Három napot vagy négyet laktunk a lakásban, és már költözhetnénk is el. Lődd meg, nem tudja meg senki! Nem lehet, nem tehetem, a magam területén talán megcsinálnám, de itt vendég vagyok. A vendégbarátságot nem gyalázhatom meg így, nem teszem! Ugyan, gyáva vagy! – mondta a feleségem.

*Volt már ilyen a történelemben, csak ott almával történt a dolog…*

Felkaptam a fegyvert, mondom istenem, és rásütöttem… pakk. Forgótáras fegyverem volt, rásütöm – nem, megint csütörtök. Akkor már az embert elkapja a hév. Mondom, nem lehet, hogy mindez lőszerhiba legyen, mert katonai lőszer volt. Azt mondja a feleségem, mi lett volna, ha a farkas támad? Szerencsére nem támadt.

Nem telik bele tíz perc, nagyjából eloszlik a köd, és a szembelévő oldalról siklik le valaki. Tuskó Ferenc mégis rövidítette az elfoglaltságát, és megjelent. El sem tudtam volna dugni a kakast. Meg kellett volna mondanom, hogy orvvadásztam. Ő pedig, nem kegyetlenségből, de természetesnek vette volna, hogy bejelenti. Mondtam – azt nem, hogy fajdkakasra fogtam –, hogy el akartam sütni a fegyveremet, de nem sült el. Lőjjünk célba vagy csináljunk valamit, mert nem tudom, mi van vele. Bementünk a vadászházba, kinyitottuk az ablakot. Piff-paff, húztam a ravaszt egymás után. És akkor rájöttem, mi volt a baj. Ugyanis előtte való este előreszaladtam, hogy a vadászházban a fűtést beindítsam, mert vad hideg volt. 30 fokos hidegek voltak abban az időben. Kinyitottam a vadászház ajtaját, és rögtön begyújtottam a dobkályhába, mert abban pillanatok alatt lehetett meleget varázsolni, és ugyanazzal a tűzzel máris begyújtottam a cserépkályhába, amit ott lengyel kályhának hívtak. Téglából volt ugyan rakva, samott tégla volt a bélése, hogy tartsa reggelig a meleget. A ház nagyon jól mohával bélelt, és kívül-be-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lül grálicával, ami olyan zsindelyféle volt – hasított zsindely, amelyik nem hornyolt, tehát csak egymás mellé takarva lapogatják, úgy teszik föl, nagyon jól tartotta a meleget, jól szigetelt. A 30 fokos hidegről bejőve a puska megereszkedett, majd amikor kimentem vele a hidegbe, ismét megfagyott rajta a lecsurgó víz, és szerencsére az ütőszeg nem működött. Mikor bementünk, a melegen kiolvadt, és nyugodtan lehetett vele lőni. Ez mentett meg engem.

*Volt ott háborús esemény?*

1944 szeptemberében egy tüzéralakulat jött Dombóra. A tüzérüteg parancsnoka Lomniczi Vilmos volt, a soproni evangélikus lelkész fia, akinek az öccse kohómérnök lett. Ő és egy Auer Juszuf nevű jöttek a faluba. Ismertem őket, mondom, gyertek, lakjatok nálunk, barátság, mifene, menjünk el valahova kirándulni. A feleségem akkor már a hatodik hónapban volt a lányunkkal. Mondtuk neki, hogy ne jöjjön, mert fel akartunk menni az Apeckára. Elindultunk hárman, férfiak, a két katona meg én, aztán a feleségem meg egy tanítónővel, akinek az urát elvitték a szicsek. Ki is végezték valószínűleg, mert nem jött haza. Ők azok az ukránok voltak, akik meg akarták akadályozni a magyar visszacsatolást. Kijev és környékéről, tehát a határ másik oldaláról jöttek. Mint ahogy a németeknek a volksbundisták segítettek. Ez egy félkatonai társaság volt. A Dumenre vitték őket, az egy havas volt, és állítólag ott lőtték le őket.

Elmentünk így öten kirándulni. Fent érdekes mozgolódást láttam, mintha megvillant volna valami. Nagyon sűrű kökénybokrok voltak ott. Mielőtt az Apecka havasra értünk, Apsa község határán mentünk. Az már nem hozzánk, hanem a rahói erdőigazgatósághoz tartozott. De a havas északi részét én kezeltem és ott apsaiak legeltettek. Vagy 12 izmos, jóképű ruszin legény, természetesen ruszin ruhában, csermában, posztóban jöttek. Kalapjuk leszíjazva. Minden héten vasárnap mentek föl, sót vittek az állatoknak. Nálam szolgálati fegyver volt, a mauzerom, a két katonánál pedig pisztoly. Jöttek ránk egyenest. Fenn voltunk a havason, azon a kis úton, ki se térhettünk előlük. Mintha le akartak volna sodorni – aztán tüzet kértek. Én valamit gyanítottam, félreléptem az útból és töltöttem. Hirtelen arra gondoltam, mert mesélték, hogy vannak partizánok. Mondom, náluk biztos van fegyver, úgyhogy valamit csak kell csinálni! De csak tüzet kértek, jól megnéztek és elmentek. Kiértünk



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a havasra, gyönyörű idő volt. Megpihentünk, aztán lementünk a dombói völgybe, a másik, északi oldalra. Ott a közbirtokossági erdőben legalább 100 vagy 150 ember dolgozott. Nem tudtam róla. Odamentem, látom, hogy nagyon figyelgetnek engem. Meg tudták mutatni az erdőfelügyelőség papírját, engedélyét. Azon csodálkoztam, hogy nem ismerem a munkásokat, nem dombóiak voltak, holott a közbirtokosságiak lehetőség szerint maguk csinálták a munkát, hogy ne kelljen érte bért fizetni. Lementem, utánaérdeklődtem az erdőfelügyelőségnél, Masztics Miklós igazolta, hogy igen, minden rendben van. Akkor nemigen törődhettem vele, mert jöttek a különböző katonai alakulatok, hogy kitelepítés lesz, ezekkel a dolgokkal kellett foglalkozni.

Mit ad Isten, 1945-ben Sopronba mentem, ott kaptam az erdőfelügyelőségen beosztást. Egyszer csak találkozom ezzel a Lomnici főhadnaggyal. Azt mondja, te, tudod milyen érdekes utam volt? Mentem Győrbe, mert ott kellett jelentkezni a katonaságnál, és ahogy ott állok a folyosón, mellettem egy ruszin ül egy zsákon. Azt mondja, főhadnagy, maga nem volt itt meg itt? Mondom, igen. Ekkor meg ekkor. Kirándultak az ottani mérnökkel. Mondja, mi láttuk magukat, nem vettek észre, de ott voltunk az előhavasnál a kökényesben. Engem ismertek, és kérdezték, hogy lőjenek vagy ne? Kiderült, hogy ott hasaltak a kökényesben, és ezek szerint az mentett meg, hogy ez a ruszin ismert engem. Az ő szava döntött. Ahogy visszagondolok, legalább ötvenszer meghalhattam volna, ez is olyan volt, amikor azt se tudták volna, ki miért lőtt le.

*Hogyan menekültetek haza?*

Egymás után jöttek az erdei vasúton a katonai szerelvények. Az ezeréves határra épült, különböző elnevezésű, Árpád stb. erődvonalakon át a Taracvölgyön is lefelé. Az egyes alakulatok hosszabb-rövidebb időre a környező falvakba szállásoltak be. Augusztus 2-án Fedorkó Endre, Felvidékről származó, a csehek alatt itt szolgálatot teljesítő tót nemzetiségű községi főjegyző egy zászlóalj sorozatvető alakulatot, három üteget, egy főhadnagyot, kilenc zászlós tiszti és száz legénységi főt, kilenc sorozatvetőt, 12 málhás állatot és 5 teherautót hozzánk az illetménylakásba, a kertünkbe szállásolt be. Ezzel viszonozta, hogy rendbeszedtük az erdészetet, nem engedtük az állami vagyont egyéni érdekből bitorolni. Megnyertük a ruszin munkások bizalmát, és



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

összefogtuk a magyarokat. Ünnepélyeket, előadásokat tartottunk az Észak-magyarországi Kultúregyesület keretében. A tisztek a lakásomból két szobát foglaltak le, a legénység a vetemény között és gyümölcsfák alatt sátorban, a lövegek, gépkocsik álcázva az udvaron. A községben több alakulat nem volt. A feleségem aggódva járta naponta többször is a kertet. Napról napra nőtt a kár a tisztek figyelmeztetése és a katonák többségének jó szándéka ellenére. Féltett szegénykém mindent, és csak a várva várt kisgyermekünkre gondolt, mi lesz vele, miből tartjuk el, ha mindenünk tönkremegy, akkor, amikor már szinte semmit sem lehetett kapni. Szidott engem a könnyelműségemért, és már a zászlóalj parancsnokhoz készült, amikor a harctéren lévő testvéröccsét említettem. Kérdeztem, mit csinálnál azzal, aki tőle, a katonától sajnálja a napi egy-két almát, zsenge cső kukoricát, egy-két fészek újburgonyát. Végül is ez hatott.

Szép nyár volt, amikor csak tehettük, fürödtünk a Taracban. Nem volt mély, azért úszni mégis lehetett benne. Sebes folyású vize alig melegedett húsz fok fölé, de én még szeptemberben, szép napsütéskor is úsztam benne 50–100 métert. Szeptember elején, jó egy hónap után elmentek tőlünk a katonák. Jöttek a faluba mások, ismerősök, erdészek is. A front mind jobban közeledett, és egyre többen helyeztették magukat beljebb. A feleségem állapota már nagyon előrehaladt. Gyermekünket az édesanyja közelében szerette volna megszülni. Bustyaházáról egy teherautó ment szeptember vége felé asszonyokkal, gyerekekkel, idősökkel Miskolc–Gödöllő–Budapest útvonalon. Aggódva engedtem kis bőröndjével útnak, de mivel jobb megoldást nem tudtam, el kellett fogadnom az övét. A posta is lassabban közlekedett már, de csak hírül hozta szerencsés hazaérkezését. Rohamosan peregtek az események, de a termelést, a hivatali munkát becsülettel teljesíteni kellett. Eljött az aratás után az őszi betakarítás ideje is. A katonaság beszállásolása előtt 80–90 mázsára becsült alma-körte termésből 30 mázsa került be a pincébe. Minden jóval kevesebb lett, mint egy évvel ezelőtt, de ez lett volna a legkisebb baj! Újabb beszállásolás, a 4. hadosztály irodája rádióval, telefonnal az egész lakásomat, a hálószobámon kívül, igénybe vette. A katonák között több soproni is volt. Október 10-én, vasárnap délelőtt a ház körül tevékenykedtem, amikor sürgősen behívnak az irodájukba, még hallottam a kormányzói nyilatkozat végét.

Dombótól csak lefelé közlekedett katonavonat. Ezért üzemi telefonon megkértem Papp Mihály nőtlen irodavezetőmet, csináltasson öt-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hat 1 m×070×050 méretű ládát, és csomagoljon be a feleségemnek 2-3 ágyneműt, télikabátot, ruhát, áfonya-, málnabefőttett, levet, almát. Nekem téli ruházatot és a festményeket, keret nélkül feltekerve. Mondtam neki, hogy megvárom Taracközön. Csak egy nappal később érkezett le, de akkor már behívóval a zsebében. Én addig Taracközön lődörögtem, kaptam szállást. Ide futott be hétfőn este kísérőjével Vörös János Moszkvába menet, ők is itt szálltak meg. Én elaludtam, és arra ébredtem, hogy járkálnak a szobámban és eltűnt a szolgálati golyós fegyverem. A háziak közbejöttére visszakerült hozzám. Papp Mihály behívójának az az előnye megvolt, hogy zárt tehervagonban – ahol még hely maradt – elvitt minket. Én Miskolcon leszálltam mind az öt ládámmal, és a szüleimhez mentem. Sajnos betegen, vakbélfájdalommal érkeztem. Édesapám rögtön Földes József sebészhez, vasgyári kórházi főorvoshoz küldött. Ő rögtön befektetett volna, de én Sopronba akartam menni, így a jegelést választottam. Ládáimat feladtam, én pedig utánuk utaztam. November 10-e körül hivatalos értesítés érkezett, hogy az arany vitézségi érmet kiérdemelt ifj. vitéz Karsai Ottó Hevesvezekény határában hősi halált halt. Alakulata Sopronba szállítja, három nap múlva a Szentlélek templomban ravatalozza fel, és katonai díszpompával búcsúztatják, majd a Szent Mihály temetőben helyezik örök nyugalomba. Mérhetetlen szomorúság, kegyetlen karácsony, de a Mindenható az egyik kezével elvesz, a másikkal ajándékoz… November 28-án megszületett a sok veszélynek kitett Lelle, aki később szintén gyászba borít majd egy karácsonyt…

A német városparancsnokság több korosztály jelentkezését írta elő, én is beleestem. A mi csoportunk egy szögletes fejű, nagy tahó, fegyveres, munkaszolgálatos felügyelete alá került Kőhidán, a börtönön túli állás kialakítására ástuk a rengeteg földet. Ebbe a csoportba került Horváth Jancsi prímás, aki állandóan mellettem kullogva az ujjai eldurvulását panaszolta. Közben a Fertő fölött egyik-másik Liberator-egység gyülekezett és légiriadó közben bombázta a várost. No Jancsi, ha mersz, gyere, de ügyesen, mert én lelépek. Az ér két oldali semjékben elég sűrű bokros, száraz lombos volt, ezek takarásában sikerült lőhatáron kívül kerülni. Inkább szaladva, mint bujkálva elértem a kórház magas és féltégla széles kerítését, nehezen, de átvergődtem rajta. Óvatosan a főbejárathoz kerültem, de amit láttam, az nem volt megnyugtató. Ugyanis annak a kórteremnek, amelyikben ők feküdtek, az ablaka kétharmad részben a levegőben lógott és csak egyharmad rész-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ben tartotta falazás. Félve rohantam fel, ám benyitva örömmel láttam, hogy érintetlenek, és csak a légnyomás érte a sarokszobájukat. Megszólalni sem tudtam, az én bátor feleségem csak ennyit mondott: „Apa vigyél minket haza!" Eközben bejött az apácanővér, „az ágy alá tettem a kicsit, így jobban védett", mondta. Lelle testén, anélkül, hogy megsértette volna, a jól bekötött pólya alatt egy ötpengősnyi üvegszilánk volt. Hogy hogyan került oda? Mert a pólya feszes és sértetlen volt. Rohantam haza, szerencsére a két kis noniusz és a lengyel kocsis otthon volt. Én nem tudtam volna befogni, mert a nyerges rúgott, harapott. Máris robogtunk. A lakástól alig 500 méterre egy sebesült magyar baka rogyadozott, a falnak dőlt, az egyik kezével a kilógó beleit fogta. Nem gondolkodtam. Az első a kötelesség, a segélynyújtás. Megálltunk, a vérző katonát a hátső ülésre fektettük és akadály nélkül behajtottunk a főkapun, egyenest a műtőbe. Aztán vissza az enyémekért, csomagolás és máris haza. Sajnos a másnapi óránkénti riadó, lefúvás, ismét riadó stb. nem csecsemőnek való, úgy döntöttünk, hogy a várostól kb. 4 km-re levő, üres szőlődugvány-kötöző csarnok és iroda helyiségébe költözik át a család. Közben az erdőfelügyelőségre kaptam beosztás, de az FM erdészeti főosztálya – amely szintén Sopronban volt – rendelkezésére kellett álljak. Lovasfogat-elhelyezésre, ellátásra, tüzelő stb. szállításra, vidéki zöldségbeszerzésre. Közben a szőlő és szilva cukros kezelésével megbízottal a szőlőiskola fölött, az erdőben lövészárkot ástunk. A dédmama is velünk volt.

Március 31-én egy visszavonuló német alakulat parancsnoki irodát rögtönzött a teremben. Egymás után jöttek a parancsnokok jelentéstételre. Csodáltam, hogy milyen gúnyosan merik mondani a Heil Hitlert. Nem csillogó német katonák, hanem fáradt, borotválatlan, lomposan öltözött, vert hadsereg benyomását keltették. Katonáik a kukoricásban bandukoltak nyugat felé lélektelenül. Sok 16–18 évesnek látszó, hosszú csövű SS fegyvert viselő magyar legény volt köztük. Az iroda szedelőzködött. Minket figyelmeztettek, hogy hagyjuk el az épületet, mert felveszik a harcot az oroszokkal. Nem volt könnyű egy 80 év körüli dédmamával és három 3 éven aluli gyermekkel fölvergődni a gerincre, a lövészárkokig, az erdőn keresztül! Egyszer csak feljajdul az anyósom, hogy a nagy sietségben a nagyterem külső ajtajában letett és ott hagyott egy kis bőröndöt, amit egy zsidó orvos adott át neki megőrzésre, ékszer van benne. El se tudja képzelni, mit fog mondani, ha eltűnik a bőröndke. Menjek érte. Lóhalálában futottam, az épület üres volt. A



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szerkényekből minden lepedő, ruhanemű, befőtt, lekvár hiányzott. A bőröndke az ajtó sarkában – sok soproni úri leány angyalcsinálásának kiizzadt bére, titoktartásának záloga.

Alig helyezkedtem el az árokban, messziről halk puskalövésre figyeltem, majd az árok előtti földhányásba ólom csapódott. Mivel nem lőttünk vissza, örömordítás, és máris 8–10 szovjet, csecsen, üzbég vagy más nemzetiségű katona vett körül. Mindegyikőjük a mamkát ajnározta és Lellét adták egymás karjába. A teljesen üres szőlődugványozó, csomagoló helyett az apósom őszibarackosán beépített régi oldalajtós vasúti személyvagonba költöztünk. A kerületvezető vincellér három méter mélyre kiásott egy 3×3-as helységet, létrával lehetett lejutni, a tetejét deszkával, földdel, fűvel észrevétlenné tette. Alig helyezkedtek el, megjelent egy lovas orosz százados. Körülnézett, s éppen távozni készült, amikor még kihúzta a konyhaasztal fiókját, és ott talált három kilőtt patront. Kérdezte a puskát, mondtam, nincs. Németek laktak itt? Mi tegnap költözünk be. Nem elégítette ki a válasz, felment a padlásra, ott találta a puskát. Az anyósom előtte rá akart venni, hogy adjam ki a puskát, de nem adtam oda. A percek éveknek tűntek, de a Mindenható mellettem döntött. Lejött a kapitány fegyver nélkül. Nagy felelősség terhelt 10 ember életéért (három csecsemő, két anya, a dédmama, anyós, após, a vincellér és a sajátom). Nem találta meg, mert a MÁV-kocsi domború vaslemez teteje 26–30°-os szögben hajlott a kocsi belső sík mennyezetéhez, ezáltal egy kis zárt tér keletkezett, s én a barackosba szabadult káros nyulak elleni vadászat után mindig szigorúan oda rejtettem el a fegyveremet.

Sokféle ember csellengett itt akkor. Apósommal és a vincellérrel behajtottunk egy pár gazdátlanul legelésző lovat. Ezeket a szomszéd telek szerszámosába, az FM Erdészeti Főosztály gumikerekes zárt batárjához zártuk be. A kapitány ezeket fogatta be velem a batárba, és a város felé irányított. Félúton egy kisebb ruszki egység táborozott, és több magyart is láttam ott. A kapitány átadta a lovakat, batárt, röviden értekeztek, majd a fejével felém intve kérdezte, hogy ezzel mi legyen. Engedd el. Így árkon-bokron rohantam az enyémekhez. Tapasztalva a helyzetet, megállapítható, hogy a csellengő ruszkikat nem köti tiltás. Igazolja, hogy egy fiatal anyát, aki az irodába költözött – nem lehetett megmenteni az atrocitástól…

A beköltözés nehezen, de sikerül. Az elhagyott Ógabona tér 2. alatti lakásra rá sem lehetett ismerni, minden a hegyén-hátán, a padláson a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

biztos rejtekhely feltörve, kifosztva. Csak nappal és teljesen zárható kapuval nyújthatott biztonságot. Ilyet sikerült átmenetileg, baráti segítséggel megkapni az Ikva-hídon. Előzőleg a csellengők, azután pedig a járvány ellen kellett a gyerekeket védeni, megfelelő élelmet beszerezni – elsősorban cserével, nem pénzért. A mi lánykánk sápadt, gyenge volt, a családban már lemondtak róla, krónikus hasmenés gyötörte. Én voltam a piacjáró beszerző. Ott ajánlotta valamelyik falusi, hogy finomra reszelt, minden ízesítés nélküli, vízben főtt sárgarépát kell etetni vele. Az ajánlott gyógymód bevált. A sárgarépa láthatóan megtisztította a gyulladástól, rohamosan erősödött. Közben a városi hivatal lakást utalt ki a Deák téren apósom közbenjárásával, minden nehézség nélkül megtörtént az igazolásom. A Bustyaházai Erdőigazgatóságánál szolgáló Kollár Gyula vészelte át itt a háborút. Kislányuknak naponta egy liter tejet vittem. Egyszer majdnem az életembe került. A főpostán laktak, a főkapun mentem be, mikor váratlanul törött tetőcserepek zúdultak le körülöttem, egy pedig a fejem védelmére felemelt jobb karomat ütötte meg. Sikerült az eresz és a fal védelme alá húzódva elérnem a lépcsőfeljárót.

Pár nap múlva megérkezett az Földművelésügyi Minisztérium behívója, hogy elhelyezésem végett jelentkezzem a főosztályon. Eleget tettem a felhívásnak és fölmentem Budapestre, a Földművelésügyi Minisztérium Erdészeti Főoszályára.. Sok szabad hely közt lehetett választani. Családomra való tekintettel Diósjenőt pályáztam meg. Már kezemben volt a szolgálati kiértesítés, amikor befutott Tuskó Ferenc, aki szomorúan értesült a tényekről és kért engem, adjam át neki Diósjenőt. Édesapja volt a kezelője, ő ott született, minden oda köti. Nehéz helyzetbe kerültem, de mivel Tuskó Ferenc pályakezdésemkor az első főnököm volt, lemondtam a javára. Segítségével – ismerte a főosztályvezető titkárát – megkaptam egy miskolci állást.

Szüleim hatszobás, elhagyott és feldúlt lakásának romjai is kincset jelentettek életünk újraindulásához – bútorok, konyhafelszerelés, könyvtár stb. Az Elhagyott Javak Kormánybiztossága átadta ezeket, és a szomszédunktól is visszakerült néhány mentett holmi. Már csak a nevünkre szóló lakáskiutalás hiányzott a boldogsághoz, de átmenetileg volt lakhelyünk. Középső testvérnéném férje, Zsille Lajos bánya üzemvezető volt a Miskolctól kb. 40 km-re fekvő „Rudolf" szénbánya telepen. Az üzemvezetői ötszobás lakásban jutott egy szoba nekünk is, sőt a nyugatról hazaérkezett édesanyánk és édesapánk is elfért. A leg-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

fiatalabb, még leány testvérnéném anyai nagybátyánknál kapott Budapesten szobát. Én a Rudolf-telepi lakást csak hét végén vettem igénybe, hétközben Miskolcon laktam egy barátomnál. Rudolf-telepen Lelle volt a sztár, mindenki az egyetlen leányunoka kegyét kereste. Szegény testvéröcsénk francia hadifogságban gyötrődött. Sokszor volt az érzésem, hogy egy angyalsereg jár előttünk és egyengeti utunkat. Még egy trón is meginoghat – ez Lellére vonatkozott. A szomszédos Ormosbányán, ahol négyen születtünk, a szülőotthonban, ott, ahol az apja született 29 éve, új trónkövetelő, Hibbey Alpár látta meg a napvilágot.

A Bükki Állami Erdőgazdaságnál az Erdőrendezőségnél kaptam beosztást. 1946. január végén a LÁEV ideiglenes vezetője lettem. Az 1944 előtti és azóta folyamatosan kinevezett, véglegesített párttag és törekvő, hozzáértő helyettese nyakára. A mindössze 4 km-re lévő Magyar Állami Vas-Acél Gépgyár volt igazgatóhelyettesével a munkahely hivatalos átadása után közöltem, hogy nem pályáztam erre az állásra. Nem főnök és beosztott viszonyra törekszem, hanem a kapott feladat együttes megoldására. Kijelentettem, hogy nem azért lettem erdőmérnök, hogy vasutaskodásra kössem le magam. Nagyon megörültem, amikor a beosztott munkatársak részéről a pályamester, forgalomirányító, a motorvezető, de még a vasgyári születésű Láng Béla irodavezető is mellém állt. Erőt adtak Kovács Pál mozdonyvezető, szakszervezeti vezető nyílt támadása ellen, amikor javasolta, hogy piszkálják meg a múltamat. Messziről jöttem, ki tudja, miért menesztettek onnan. Megnyugtattam a plénum előtt, hogy én nem ágyaztattam be magamat az oroszok elől a feleségemmel, hozzá nem értésből nem ejtettem nagy hibát a rámbízott gőzmozdonyon, soroljam-e még? A helyettes is ott volt, négyszemközt csak annyit mondott, hogy nem szabad ennyire szeretni a munkatársaimat.

*Minden előzetes beszélgetés nélkül az FM Erdészeti Főosztálya kinevezett szilvásváradi erdőgondnoknak a volt Pallavicini Alfonz Károly Szilvásvárad és Nagyvisnyó határában 9600 kh és Mályinka község határában fekvő 4000 kh gróf Serényi Béla államosított erdőterületre.*

Még augusztusban átvettem az új munkahelyet Király Lajos erdőmérnöktől, az akkori erdőtiszti kar egyik legképzettebb és sokoldalú tapasztalattal rendelkező tagjától. Huszonnégy évig szolgált megszakítás nélkül Szilvásváradon őrgróf Pallavicini Alfonz Károly erdőbir-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tokán. A birtokot 1945 végén államosították. A volt tulajdonosnak is erdőmérnöki képesítée volt. Szakszerűen gazdálkodott, sőt az üzemtervben előírtnál kevesebbet termelt. Jelentős mennyiségű élőfakészletet tartalékolt. Nagy súlyt helyezett a nagyvad-, őz-, vaddisznó-, muflon-, gímszarvas-gazdálkodásra. A szilvásváradi Szalajka-völgyből – ahová MÁV iparvágány csatlakozott – kiinduló mintegy 12 km hosszú, 76 cm nyomtávú gőzmozdony vontatású erdei vasúti pályát 400 méteres, 40%-os lejtésű siklópálya kapcsolta össze a 30–35 négyzetkilométer, 800 tszf. magasságban fekvő Bükk-fennsík közel 15 km-es, 70 cm-es nyomtávú, lóvontatású vasútpályájával. A kiinduló vasútállomáson egy keretesfűrész-üzem volt. A nagyvisnyói nagyvölgy és a hozzá tartozó mellékvölgyek fája mintegy 10 km hosszú, 70 cm nyomtávú, lóvontatású, lefelé eregetéssel üzemeltetett vasútpályán jutott le a nagyvisnyói MÁV állomásra. A vasúttal fel nem tárt völgyek részben kő, részben föld úthálózata kielégítő volt. A tulajdonos jól képzett erdőmérnököket – volt idő, mikor hármat is –, pagonyerdészeket és kerületvezető erdészt tartott. Az alkalmazottait jól fizette, a hivatal, az illetménylakások jó állapotban voltak, szinte kivétel nélkül ma is mind megvan.

Az erdőgazdálkodás szakszerűsége, rendje, személyzete, felkészültsége kiemelkedett a magánerdő gazdaságok átlagából. Én a volt tulajdonost sem azelőtt, sem azután nem ismertem. Megállapításom, mivel érdektelen féltől származik, tárgyilagos. Örömmel és jó szándékkal mentem, az alkalmazottak és a munkások szeretettel fogadtak. Az ösztönös kétoldalú idegenkedés, melyet bennem a magánuradalmi, bennük a nekik szokatlan állami ügyrend váltott ki, hónapokig tartott. Az akkori idők erőltetett munkaüteme, a nagy feladat, a szakmai elkötelezettség hamar összekovácsolt. Le tudtuk hát küzdeni a sok, a vesztett háború következményeként törvényszerűen adódó és a sok fölöslegesen előráncigált, még az előbbieknél is több gondot okozó nehézséget. Szeptemberben költöztünk át. Az erdőhivatal egyemeletes épületében, az átalakított volt vadász-vendégkastély emeletén kaptunk egy háromszobás, fürdőszobás, konyhás, tágas, napfényes emeleti lakást. A hivatali helyiségeken kívül még három család lakott velünk.

A nagy kastélypark szélén, a főúttól kertekkel elválasztva, a Szalajka-patak partján százados fenyőfáktól övezve feküdt az erdő, és az erdőtől csak egy keskeny gazdasági út választotta el. Gyermekeink ébresztője és kedves barátja a naponta körútját szinte percnyi pontosság-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gal járó, egyik fáról a másikra légtornászt meghazudtoló ügyességgel átugráló kedves, szürke mókus volt.

A napot reggel fél hat körül, hacsak máshová nem kívánta a szolgálat, a lakásunktól 300 méterre lévő lóistállóban kezdtem. Ellenőriztem az abrakolást, befogást, a pontos indulást a munkahelyekre. Az irányítást a fogatosok, nyolc erdőgazdasági igáskocsis, legtöbbször már este megkapta, részletes pontossággal. Kinél, hol, mikor jelentkeznek, mit honnan hova közelítenek, szállítanak, milyen szerszámot, szekeret kell vigyenek, hogy a munkát akadálytalanul elvégezhessék. Ezután hat órára az egy kilométerre fekvő vasút- és fűrészüzemre mentem. Ezt az üzemrészt egy beosztott erdőmérnök munkatársam vezette. Ellenőriztem a vonatindulást, a fűrészüzem beindulását, és a faraktárban tájékozódtam a leszállított rönkkészletekről, rönk, tűzifa, bányafa, talpfa stb. A kiadott szállítási rendelvényekről és a kiállított vagy várható MÁV vasúti kocsikról. Hazafelé benéztem a disznóhizlaldába, 100 sertést hizlaltunk munkás-élelmezésre. Főként zsírsertést, mangalicát. A munkások szalonnával való ellátása volt a fő cél, de a húst is kiosztottuk az állandó alkalmazottak, vasút-, fűrészüzemi munkások részére, mert a községi ellátás teljesen megbízhatatlan volt.

Mint érdekességet meg kell említsem, hogy a sertéseket az egri erdőigazgatósághoz tartozó tiszafüredi erdőgondnokság területén vásároltuk össze, még a kora ősz folyamán, szeptemberben, és felszállítottuk a Bükk-fennsíkra meg azokba az erdőrészekbe, ahol jó bükkmakk-termés volt. A konda, amíg gyarapodott, egy-két hónapig nappal az erdőt járta és a csurgói istállóban éjszakázott az erdőgazdaság kondásának felügyelete alatt. Majd lent hizlaltuk fel kellő súlyra. Az ölés, a mérlegelés, feldolgozás szigorú ellenőrzéssel, jegyzőkönyvezéssel készült. Kora ősszel és tavasszal a húst az erdőgazdaság nagy jégvermében tároltuk a kiosztásig. Majd a kertészetbe mentem a melegházakhoz, ahol kisebb kísérletet, magcsíráztatást, vörösfenyő gyökereztetést végeztünk, és amellett az erdőgondnokság, az erdőigazgatóság virágszükségletét is megtermeltük. 8–9 óra között érkeztem vissza. Megreggeliztem és az irodában a postát felbontottam. Szükség esetén az erdőigazgatósággal távbeszélőn intéztem sürgős ügyeket. A gondnokság munkaterületét a Szilvásvárad és Nagyvisnyó községek határában fekvő 10 ezer kh-as volt Pallavicini birtok és az azzal teljesen összefüggő Mályinka község határában lévő mintegy 4 ezer kh volt gróf Serényi-féle erdőbirtok alkotta. Ez a rész, ellentétben a szilvásváradi és nagyvis-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nyói terület északi kitettségével, a Bükk hegység keleti letörésén feküdt. Rendkívül változatos, meredek szurdokvölgyekkel szabdalt, forrásokban, bővizű patakokban bővelkedő, 100–150 m-es, szinte függőleges sziklafalakkal és letörésekkel, csipkés élekkel, barlangokkal, víznyelőkkel, töbrökkel, zsombolyokkal. Kisebb-nagyobb rétekkel váltakozó 250–960 tszf magasság fölött, főleg bükkel, gyertyánnal, majd kevésbé kőrissel, juharral, berkenyékkel telepített erdei-, luc-, vörösfenyővel borított vadregényes erdőség, gazdag vadállománnyal, madárvilággal és a legkülönfélébb lágy szárú növényzettel. Délen a kövek, a Cserepeskő, Őrkő, Vöröskő, Peskő, Tarkő, Háromkő határolja. Ezek mögül emelkedik ki a Bükk legmagasabb csúcsa, az Istállóskő. Oldalán az ősember-barlanggal, mely alól a Szalajka patak ered. A forrás után bő vize fátyolként hull a 10–15 méteres lépcsőzetes mésztufa hordalékkúpról, hogy változatos zúgókkal sűrűn belépcsőzött medrében egyesülhessen a fennsíkról, annak vízgyűjtő rendszeréből, tekervényes vezetékrendszeren természet alkotta a kemény mészkőtömbben magavájta csapon a sziklaforráson hol bömbölve, vastag, hol halk zúgással keskenyebb sugárban kibuggyanó ezüsthabos áradatával. Tovább az Ispánhegy, a Rónabükk, a Hollókő, az Ölyvesvölgyfő, Nagy István és a második legmagasabb csúcs, Bálvány alkotja a koszorút, hogy keletnek törve a Nyárjuhegy, az élesen csipkézett Ördög-oldal után a 120 négyzetkilométer fennsík keleti sarkán a Látókövek zárják a sort. Ennek az északi letörésnek alacsonyabban kiszögellő csúcsai közül a Kelemenszékén, Avargyűrű, Földvár, a Várgyakrán, a Gerenna és a dédesi Várhelykő pallagja középkori várak romjai, majd a Verebce földvár tanúskodik az ember folyamatos itt-tartózkodásáról, küzdelmes életéről. Az első három-négy hónapban Abbán, Patakmályinkától a Sajóig terjedő völgyszakaszon fekvő mintegy 4000 kh-as erdőtestjét is a szilvásváradi erdőgondnokság kezelte. Szerencsémre sikerült egy volt évfolyamtársamat elcsábítani, aki aztán Bánfalva erdőgondnoksági székhellyel, de a miskolci erdőigazgatóság fennhatósága alatt kezelte a területet önállóan. Ennek a területnek az érdekessége az Upponyiszoros és az újabban telepített Lázbérci Víztározó. Ennek a területnek a lekapcsolása után maradt úgy is munka elég, mert a volt Pallavicini-birtokkal ellentétben az ún. volt Serényi birtok 20–30 éves, szakszerűtlenül kezelt, rendszertelenül tisztított és gyérített, kemény és lágy fajokkal elegyes bükk-gyertyán-tölgy sarjerdő volt. Dolgozni kellett benne, de a feladatot az alacsony értékű választék, a feltáratlanság és a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nagy szállítási távolság miatt abban az időben ugyan nagyon keresett és jövedelmezően termelhető, de rendkívüli szakmunkaigényes és különleges gondossággal végzett faszéntermeléssel lehetett ésszerűen megoldani. A munkások célja és érdeke az volt, hogy a vastagabb egyedeket termeljék ki. Azokat is a kemény fafajokból. Így gyorsabb volt a termelés és súlyosabb a faszén. Ezért csak az előre kijelölt erdőrészletekből lehetett faszénnek valót termelni. Nagy gondot kellett fordítani a szakszerű kiégetésre, megóvni az esőtől, a hótól, óvatosan, lehetőleg törésmentesen leszállítani, és a fölösleges fel-lerakodás és raktározás kiiktatásával azonnal a felhasználási helyre továbbítani, zárt szállítóeszközön.

Másik hasznosítási lehetősége az alacsony értékű választéknak még a mészégetés is. Mindkettőt alkalmaztuk, faszenet 150–180 vagonnal, meszet kb. ugyanannyit égettünk. A nagy terület bejárását üzemi fogat könnyítette. Sokszor még Egerbe is azt kellett igénybe venni, télen-nyáron egyaránt. A négy ló nyereg alatt is járt, ezért egyszerre szükség esetén (ellenőrzés, fizetés stb.) négyfelé is tudtunk menni, és úthoz se voltunk kötve. Üzemi telefon is volt a Bükk fennsíkon négy, lent pedig két kerületvezetői lakásra, a vasút, a fűrészüzem és a faraktár irodán felül rákötve. Nyáron, mikor már a faanyagszállítás csökkent, például szénakaszálás részelést, faszénboksa-, mészkemence-bontást egyszerre 14 hátaslóval is tudtunk különböző helyen ellenőrizni, irányítani. Az erdőgondnokság lovaiból 16 kanca volt, mind csikót hozott. A Bükk fennsíki többszáz holdas rét és legelő kihasználására és az országosan mind gyorsabban csökkenő magánfuvarosok pótlására javaslatot tettem a főhatóságomnak erdei munkák teljesítésére alkalmas lovak, kis nónius, lipicai tenyésztésére. Az uradalomból átvett megfelelő személyzet is volt hozzá. Az erdőközpont addig halogatta az ügyet, míg a Földművelésügyi Minisztérium a terveim alapján külön gazdaságot létesített, természetesen a terület lecsatolásával. Bántott, hogy ez is kicsúszott a kezünkből, az erdészekéből, és a mezőgazdasághoz került, de legalább kifejlődhetett az országosan ismert szilvásváradi, csipkéskúti lipicai ménes, mely 30 év után ismét visszakerült az erdőgazdasághoz, és olyan szinten dolgozik, hogy 1984-ben a fogathajtó világbajnokságot is egész Európa elismerése mellett világszinten tudta megrendezni.

Az amúgy is nehéz munkásviszonyokat csak rontották a magán-fatermelő cégek. A nagyobbrészt nyugatra menekült magánerdő-birtokosokat az állam ugyanis egy évi előírt fatömeggel kártalanította. Eze-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ket a fakereskedők felvásárolták, legtöbbször egy összegben, valutáért vagy aranyért. A fakitermelőket magas bér beígérésével csalogatták. Először fizették is, és meg nem engedett, állami hivatalnál szigorúan tiltott juttatásban részesítették őket. Természetesen minden ember a többért és a könnyebb, lazább munkakörülményt választotta. Rá is fizettek, a legtöbb bőkezű fakereskedő és a sok hiszékeny munkás is. Szilvásváradon a többszáz éves öröklött kereskedői talentumú, a szakmának minden megengedett és tiltott módszerében művészi tökélyre szert tett Neményi Sándor tulajdonában lévő ÁFA, az Általános Fakitermelő Részvénytársaság termelt. Ő is, mint a többi, csak a nyereséggel törődött, az erdővel, újulattal, utakkal semmit. A szerződést a volt tulajdonossal kötötte, az is csak a pénzre ment, mit bánta, hogyan károsodik az állam. Az előírásokat, ha voltak is, kijátszották, még a megvesztegetés is megérte nekik. Én minden kárt felvettem, jegyzőkönyveztem, felterjesztettem. Először alig kaptam választ, később jó szándékú figyelmeztetést, hogy ne firtassam. Azt terjesztette magáról Neményi Sándor, hogy Vas Zoltánnénak Mercedes kocsit vásárolt, és azt csinál, amit akar. Sokan elhitték és féltek tőle. Nekem is példálózott egyszer négyszemközt, hogy egy „hasonló makacs mérnököcskét" menesztettek is a vele való kapcsolat miatt. Szerencsémre néhány fölöttesem egyetértett velem, és végül a sok jelentésemet, sürgetésemet az erdőközpontban sem tehették már a fiókba. Felrendeltek, és rövidesen sikerült, ha a sok okozott kárnak csak részbeni megtérítése után, a sok mérgelődést, őrlődést, az igazi erdészmunkától elrabolt időt nem is említve, cégét felszámoltatni, Szilvásváradot megszabadítani tőle és alkalmazottaitól. Rövidesen ő is, mint értesültem, kimenekített aranyai és családja után külföldre távozott.

A mindennapos gazdálkodással kapcsolatos munka mellett foglalkoztatott a szakma sok más gondja, nehézsége is. Az államosításkor a nagy kastély is 1000 négyzetméteres hasznos területtel, 300 négyzetméter beépíthető tetőtérrel, az erdőgazdaság kezelésébe került, a mellette lévő, volt hatszobás erdőmesteri lakással együtt. A község átmenetileg néhány családot helyezett el benne, akik nem kímélték. Javaslatot tettem írásban, hogy létesítsen az erdészet szakiskolát, hasznosítva a kívül-belül teljesen jó állapotban lévő épületeket. A szilvásváradi erdőgazdaság belterjes erdőgazdálkodása, a faszénégetés, mészégetés, vasút, fűrészüzem, faraktár, vadászat, pisztrángtenyésztés, útépítés, turisztika, kertészet, fogatüzem, sőt a három erdőmérnökből, három



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

pagonyvezetőből, egy főkönyvelőből, fűrészmesterből, halászmesterből a szaktárgyak, a helyi iskolai tanárokból pedig a közismereti tárgyak oktatására is jócskán futotta volna. Javaslatomat Barlai Ervin, a MÁLLERD akkori vezérigazgatója támogatta, dr. Bárányos Kálmán kisgazdapárti földművelésügyi miniszternél személyesen kellett ismertetni. Ő is helyeselte, de mint később rövidesen értesített, hivatali súlyának teljes latbavetése is kevés volt a szép terv megvalósításához, mert a kastélyt és a mellette lévő volt erdőmesteri lakást az ózdi vasgyáraknak adtak át a minisztertanácsi üdülő céljára. A sok nehézség és a kedvünket szegő külső gáncsoskodás ellenére a munkát eredményesen teljesítettük. Az egri erdőgazdaság 14 erdészete közül a mi feladatunk volt a legnagyobb. Az évi fatermelés 60–65 ezer köbméter volt, ráadásul 70%-ban a kényes bükkből. Az erdőgondnokság élüzem lett, a fatermelők közül négyet, a vasútüzemből egy fő mozdonyvezetőt felterjesztettem és ennek alapján az országos központ elsők között élmunkás kitüntetéssel jutalmazta őket. Az erdész szakiskolák, az egyetem minden évben rendszeresen kért lehetőséget, hogy tanulmányútra hozhassa növendékeit. A tanárok, de ami még érdekesebb és értékesebb, a hallgatók a záró megbeszélésen a látott sokoldalú szakágazati munkán felül mindig kiemelték és méltatták az erdőgondnokság alkalmazottainak fegyelmezettségét, pontosságát, és a kartársi légkört.

Minden alkalommal jelentkezett néhány, hogy végzésük után szívesen jönne közülük hozzánk dolgozni. Hangsúlyozom, hogy a körülményeket tárgyilagosabban, szépítés nélkül ismertettük, de a velük való törődésbe – elszállásolás, étkeztetés, alkalmazottakkal közös búcsúvacsora, nótázás – a szívünket adtuk bele, hogy kedvet csináljunk nekik, és megszerettessük a szakmánkat, lássák, hogy érdemes erdésznek lenni, és érdemes dolgozni.

Minden évben az egyetem is küldött legalább két hallgatót nyári gyakorlatra. Általában nem adtam nekik határozott feladatot, pl. egy útnak a fölmérését vagy lakástervezést, épülettervezést, hanem amikor az erdőbe mentem, magammal vittem őket, majd a pagonyerdészekkel küldtem ki és a kerületvezető erdészekkel, hogy nagy tapasztalatú, külső szolgálatot teljesítő erdészektől tanulják meg a munkát, szeressék meg az erdőt és készüljenek fel a további szakmai életükre.

A főhatóság vadászati osztálya minden évben egy-két vaddisznóhajtás rendezését írta elő, 10–12 magas rangú vendég részvételével. Sok gondot okoztak az orvvadászok, főleg a közeli bányák és ipari üze-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mek, Bélapátfalva, Ózd, Borsodnádasd, Farkaslyuk falvak közelében lakó, elszánt vadászszenvedélytől és hússzerzési vágytól hajtott dolgozói. Több összetűzésre is sor került. Sajnos a rendőrség, az igazságszolgáltatás legtöbbször enyhe ítélettel sújtotta a másoknál fejvesztéssel járó, engedély nélküli fegyverhasználatot, és a népgazdasági vagyon jogtalan herdálását. Semmibe se véve sokszor az életét kockáztató, esküt tett hatósági közeg, erdész helytállását és veszélyeztetettségét. Ezek ellenére szívesen és szakszerűen foglalkoztunk a nagyvadvadászattal. Kitűzött cserkészút hálózatot, sózót, magaslest, etetőt, dagonyát építettünk és télen szükség esetén rendszeresen etettünk. Minden kerületvezető erdésznek ismernie kellett az állományát és észleléseit, mint minden más hivatali üggyel kapcsolatosat, például falopás, szalonkák megérkezése, szolgálati könyvében idő, hely, időjárás feltüntetésével be kellett jegyezni. A vadászatokat rendkívüli gondossággal és szakszerűséggel készítettük elő. Térképet adtunk minden vadászvendégnek, a leseket a helyszínen is kitűztük. A vendéget fölvezettük, ismertettük a hajtás irányát, időtartamát, a lövési irányokat stb. Hajnalban még a vadászat előtt körülnyomoztattuk a terepet, és csak olyan területet hajtottunk meg, ahol a vaddisznó bent volt. Hajtóvadászataink sikerültek, eredményesek voltak. Többször megfordult nálunk Széchenyi Zsigmond, a sok külföldi vadászat résztvevője, és ő is a legnagyobb elismerés hangján szólt róluk.

Szarvasbőgésre is kaptunk 4–5 minisztériumi vendéget. Nem mentek haza trófea nélkül, jóllehet közülük sokan akkor fogtak először fegyvert. A kerületvezetők részére jutalmazásul kiutaltattam az erdőgazdasággal tarvad és vaddisznó lelövési engedélyt. Karácsonykor, húsvétkor az állandó alkalmazottaknak három-négy kiló vadhúst is juttattunk. A vadászat mellett az eddig csak kedvtelésből, mellékesként kezelt pisztrángtenyésztéssel is üzemszerűen kezdtem el foglalkozni. Először is rendeztük kerületünkben a halasítható patakmedreket. Fenékgátakat építettünk. A 20 éven át legelőként használt volt vasgyári tó gátját, zsilipjét felújítottuk, és feltöltésével egy 3 kh-as tófelületet nyertünk a két kisebb meglévő tó mellé. A rendszeresített és eredményes ivadéknevelés megteremtésére új, szakszerű berendezéssel felszerelt halkeltető házat is építettünk. Évente 200 000, nagyobbrészt sebespisztráng mellett a szivárványost is keltettünk, saját területünkön befogott tenyészanyagból. Az erdőigazgatóság szükségletén felüli mennyiséget más erdőgazdaságoknak is eladtuk. A szilvásváradi volt



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

akkor az egyetlen erdőgazdasági pisztrángkeltető, illetve még egy volt az országban, de azt a Magyar Horgász Szövetség üzemeltette. Alkalmas patakjainkat a Murából vásárolt folyami rákkal népesítettük be, pótolva a korábbi lecsökkent állományt.

A felduzzadt munkakör elvégzésére halászmesteri állást létesítettem, mert az orvvadászok ellen is kellett védekezni a szakmai munka mellett. Az 1949-es év ősze új meglepetéssel szolgált. A többi ipari és gazdasági ágazatokhoz hasonlóan az államerdészetben is az erdőigazgatóságok igazgatóit, személyzeti vezetőit nagyrészt már káderekkel váltották föl. Ezek után az erdőgondnoksághoz is rendszeresítettek egy erdőgondnok-helyettesként politikai kádert. Szilvásváradra nem a szakmából, mint a legtöbb helyen, hanem egy villanyszerelő képesítésű járási párttitkárt helyeztek Tiszafüredről. Sehogyan sem sikerült vele súrlódásmentesen együttműködni, én a szakvonalat, ő csak a pártvonalat tartotta fontosnak. Egymás után akarta elbocsáttatni, áthelyeztetni, osztályidegennek nyilvánítva a volt uradalmi alkalmazottakat. Mereven ellenálltam, és az erdőigazgatóságnál megvédtem az álláspontomat. Például egy háromholdas, mozgássérült, kézi működtetésű szikvízgéppel rendelkező, ötgyermekes szakvizsgázott kerületvezető erdészt – azóta az erdészet legmagasabb, a Bedő Albert-díjjal kitüntetett csontfaragó népművészt – akarta elbocsáttatni, mint kulákszármazékot, továbbá mert a testvére máshol az országban katolikus pap volt. Az erdőgazdaság igazgatója, aki politikai káder volt, látva a helyzetet, hogy az alkalmazottak között mind jobban elhatalmasodó bizonytalanság következtében a tervfeladatunkat alig tudjuk teljesíteni, szakmunkásképző iskola vezetésére vezényelte át a helyettesemet. Olaj volt ez a tűzre, most már nem másokat akart elbocsáttatni és áthelyeztetni, hanem rám tette a célt. A MÁLLERD vezérigazgatójának írtam pár hónap után, röviden vázoltam a helyzetet, és vizsgálatot kértem magam ellen. A vezérigazgató munkáskáder, korábban a MÁVAG gépgyárban mint asztalos dolgozott. Értesített, hogy nagyszombaton délután érkezik a feleségével és a MÁLLERD központ párttitkárával, akit Szilvásváradról élmunkás mozdonyvezetői kitüntetése után, amire én terjesztettem fel, helyezték fel a központba. A vezérigazgató előbb velem, majd a politikai helyettesemmel, majd közösen kettőnkkel tárgyalt, és megerősített állásomban.

Erre szerdán, négy nap múlva az egri ávóról két fő, az egyik helyi rendőr és két általam választott polgári tanú jelenlétében hivatalos en-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gedéllyel házkutatást tartottak. Beengedtem őket a lakásomba, de tanúk előtt kijelentettem, hogy sem fegyvert, sem más tiltott dolgot nálam nem találnak, ha csak nem ők csempésznek be. Mindent feltúrattam velük, és a már átkutatott szobát lezártam. A vezető főhadnagy a könyveket kezdte lapozgatni, és visszamaradt a másik szobában. Én is vele. Mondta, hogy menjek csak a következő szobába, és ellenőrizzem a kutatást. Felvilágosítottam, hogy a szüleim úgy tanítottak, nem illik a vendéget egyedül hagyni, ezenfölül most még arra is vigyáznom kell, nehogy például dollárt csúsztasson a lapok közé. Jó négy óra alatt az egész lakásomat, a fáskamrámat, a pincémet, mindent felforgattak. Már éppen végeztünk, amikor befutott egy oldalkocsis motorkerékpáros ávós és csodálkozva kérdezte, hogy meddig várjunk még Egerben, még mindig nem hozzátok be. Dancs István főhadnagy vállvonogatva mondta, hogy nincs terhelő adat, és eltávoztak. Rövidesen utána jött az üzemi párttitkár, egy helybeli mozdonyvezető, mentegetőzött, hogy nem figyelmeztethetett előre, mert félt. Ő is ott volt, mikor a helyettesem a központi pártvezetőségi gyűlésen a házkutatást bejelentette. Örül, hogy nem lett bajom. Még két beosztott erdész munkatársamnál tartottak házkutatást.

Néhány nap múlva, május elsején a munkásoknak majálist tartottunk Szilvásváradon ebédfőzéssel, zenével, előadásokkal, családi körülmények között. Délelőtt lementem a helyszínre, hogy ellenőrizzem az előkészületeket. Alig pár percig voltam ott, amikor megjelent a rendőr törzsőrmester, a helyi rendőrség vezetője, és az a beosztottja, aki nálam a házkutatáson volt. Tájékoztattam őket a majális ügyrendjéről, tervezett időbeosztásáról, s meghívtam egy pohár borra. Leültünk az asztal mellé, és a 21 éves vasgyári munkásgyerek, aki különben birkózóbajnok volt, a következőket mondta: Főnök, nem bánom, lesz ami lesz! Megfogta a poharát, hozzáütötte az enyémhez, és azt mondta: Szerbusz, mérnök úr! Először nem tudtam elképzelni, hogy miért, aztán később rájöttem, hogy ezzel akarta elismerni a viselkedésemet, amit végig tapasztalt a házkutatásom alatt, azt, ahogy én a nálam jogtalanul házkutatást tartó idegen bizottsággal viselkedtem.

Másfél hónapon belül a miskolci ügyészségtől kaptam egy végzést. Ma is megvan. Idézek belőle. „Értesítem, hogy tagadása ellenére nem találtak terhelő adatot, az ügyet lezárom." Én a helyettesemmel a történtek után csak szigorúan hivatalos ügyben beszéltem. Amikor a feleségem beleegyezésem és tudtom nélkül felelősségre vonta, mindent



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

letagadott. Különben később az erdőigazgatóság vezetőjénél, aki káder volt, mint már említettem is, házkutatást tartottak Egerben, találtak nála valamit, és letartóztatták. A hír szerint, ahogy az elterjedt, ebben is a helyettesemnek volt benne a keze.

Ezt követően júliusban még berendeltek Egerbe a megyei pártbizottságra, a helyettesemmel együtt, úgy éreztem, valami békülési beszélgetésre, ahol mindketten elmondtuk a magunkét. Augusztus elején elterjedt az államerdészet átszervezésének a híre. A tervezet szerint az erdőgondnokságokat három, három és fél ezer kh-as üzemegységre osztották fel, és azok élére tapasztalt erdészeket, nagyon ritkán fiatal erdőmérnököt tettek. Az én szilvásváradi erdőgondnokságomat öt részre, négy erdőgazdasági üzemegységre és a vasút- és fűrészüzemre osztották fel. Az erdőigazgatóságokból is több kisebb erdőgazdaságot képeztek és azokat a megyei erdőgazdasági egyesülés fogta össze. Én kilencedmagammal három harminc éven aluli és hat ötven év körüli erdőmérnökkel nem kaptam beosztást. A felszámoló csoportban dolgoztunk. Egy alkalommal az egyesülés vezetője behívatott az irodájába. A volt politikai helyettesem – akit közben egy mátrai erdőgazdaság igazgatójának neveztek ki – és a személyzetis már ott volt nála. Közölte velem, hogy a volt helyettesem engem szemelt ki főmérnökének, beszéljem meg a családommal, fontoljam meg, és három napon belül adjak választ. Azonnal kijelentettem, hogy megfontoltam, döntöttem, nem tartok igényt az állásra. Tanácsolták, ne hamarkodjam el a választ, és kérdezték, miért határoztam így? Azért, feleltem, mert Fehér Sándor egy évig volt az én beosztottam, én neki egyetlen percig se leszek. Engedélyt kértem a távozásra, mert letelt a hivatalos óra, és szerda lévén utaztam haza a családomhoz, Szilvásváradra. Többet az ügyben nem tárgyaltam. Később megtudtam, Fehér Sándor kijelentette jó barátainak, hogy egész életén végigkíséri a lelkiismeretfurdalás, amit miattam érez. Lehet, hogy többre vittem volna a magam és a szakmám javára, ha mégiscsak elmegyek hozzá főmérnöknek, de nekem a saját és a családom becsülete érdekében így kellett döntenem. A feleségem egyetértett velem.

Október első hónapjaiban a kilenc felszámoló csoportba beosztott erdőmérnök, köztük én is, megkaptuk a felmondásunkat. Barátaim, főleg az idősebbek, kétségbeestek. Kértek, menjek fel velük Budapestre a vezérigazgatóhoz, én őt személyesen ismerem, és adjam elő a sorsunkat. A kihallgatásra kitűzött napon felutazva meglepetéssel értesültünk a titkárnőtől, hogy a vezérigazgató éppen most adja át a hivatalát



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

az utódjának, Tömpe Istvánnak. És megtiltották, hogy bárkit is beeresszen. Felmutattuk a hivatalos berendelést, az ismerős titkárnő mégis bejelentett, és azonnal fogadtak bennünket. Jelentettem, hogy elbocsátottak, mi az erdészszakmával egy életre elköteleztük magunkat, felajánljuk a szolgálatunkat. Ha nincs ránk szükség, máris van állásunk a siroki honvédelmi gyárépítésnél, melynek a főmérnöke a pécsi erdőgazdaságtól két hónapja elbocsátott főmérnök. Az új vezérigazgató válaszolt. Mire holnap hazaérkezünk Egerbe, ott lesz a felmondásunk hatálytalanítása, és egy-két héten belül megkapjuk a beosztásunkat. Senkit se engednek el. Így is történt. Engem Miskolcra, a bükki állami erdőgazdaságra helyeztek erdőművelési előadónak.

Úgy látszik, a sors nekem ezt szánta. A szeretett vidéket elhagyni, a kedvelt és jó útnak indított munkahelyet másoknak átadni, és az egymást kölcsönösen becsülő munkatársaktól elbúcsúzni. Enyhítette a lelki megrázkódtatásomat, hogy a családom, melynek minden tagja megszerette, és máshol el sem tudta képzelni az életet, mint Szilváson, régi lakásunkban maradhatott. Nem szakadt meg, csak vasárnapokra korlátozódott az elmaradhatatlan összcsaládi erdőjárás, pisztrángozás, szalonka, őz, vaddisznó, muflonles, szarvasbőgés, rákászás, gombázás, szeder-, málnaszedés, lovaglás, sízés, mikor minek volt éppen az ideje. Én időközben a Miskolcra helyezett bányamérnök sógoroméknál, a középső testvéremnél, akiknél 1945-ben is laktunk, kaptam hétköznap szállást. Örültem a nehézségek ellenére is, hogy nem kellett elhagynom a Bükköt. Ismertem a területet és a munkatársaim zömét is. A következő év, 1951 tavaszán az erdősítési munkák befejezése után, az állami erdőgazdaságok igazgatósága magasabb beosztásba, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei erdőgazdasági egyesüléshez nevezett ki erdőművelési előadónak. Mezőkövesdtől Sátoraljaújhelyig hat erdőgazdaság erdőművelési feladatainak meghatározása, terveinek felülbírálása, a munkálatok ellenőrzése volt a feladatom. A főigazgatóság írásban kötelezte az egyesülés vezetőit, hogy munkám eredményes teljesítése érdekében heti három napra szükség esetén még bérautót is biztosítson részemre. Nagy volt a terület és nagy a feladat. Jó egészségi állapotomnak, edzettségemnek és elszántságomnak köszönhettem, hogy teljesíthettem. Megismertem a nagy megyét, a déli Bükköt, a Gallyaságot, a Cserehátat és a teljes Tokaj-Hegyalját is. Sokat kellett dolgozni, és rengeteget tanultam, tapasztaltam, erdészektől, idős erdőmérnököktől. Változatos volt a terep és változatos a munka. 100-tól



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

950 tszf. magasságban szik, homok, hullámtér, bányahányó, sziklakopár, a középhegység erdősítésének több száz vagon maggyűjtésnek, a csemetekert irányításának sok gondja-baja volt a feladatom, és minden szépsége volt az elégtételem, a kárpótlásom a nehézségekért, az emberi gyarlóságért. Ebben a beosztásomban nem utasítottam, elrendeltem, fegyelmeztem. Talán egy kivételével minden beosztott erdőgazdasági, erdőművelési előadó nálam idősebb erdőmérnök volt. A helyszínen meghánytuk-vetettük a feladatokat, vitatkoztunk, meggyőztük egymást, megállapodtunk, és aszerint időben, becsületesen teljesítettük is azt. Pedig akkor már jócskán megcsappant az erdősítő asszonyok, lányok létszáma, és még nem voltak gépek. Különben is, a meredek oldalak betelepítése, ápolása, ma is kézi munkával történik.

Bizony végszükségből a Budapestről, a városokból kitelepített, kapát sose fogott, idős osztályidegeneket is beszerveztük. Jól jött nekik is a kis pénz, kevés tüzelő, és amit kaptak. Irányításunk mellett pontosan, lelkiismeretesen dolgoztak. Szélben, fagyban, hóban, rekkenő napon, mint a többiek. Örültünk a megelégedett, szorgalmas munkásoknak, velük együtt gyönyörködtünk a kies erdei rétekre, az öreg erdő védelmére telepített pár száz négyszögöles vagy a mezőgazdasági földeken létesített többszáz holdas csemetekertekben, mérnöki pontossággal kitűzött táblán 15–20 különböző fajta erdei fa és cserje erőtől duzzadó milliónyi csemetéjében. A vágásterületen, pótlásokban, új erdőtelepítésekben, fásításokban jól ültetett, szépen soroló, ápolt erdősítésekben.

Ez a világ sem tartott sokáig. Minden ágazat, az ipar, a mezőgazdaság stb. a szakadatlan átszervezések korát élte. Az államerdészet szakmától idegen kádervezetői sokszor csak divatból, személyi érdekből, pillanatnyi események hatására, sajnos csak néhány érvényesülni vagy újat teremteni vágyó szakemberre támaszkodva, teljesen tekintet nélkül a tájegységre, területi hovatartozandóságra és összefüggésre, gazdálkodási, elhelyezési, munkahelyi viszonyokra stb. tökéletesnek tartott szervezetet tákoltak össze. Lehet, hogy egyes rövid időtartamra beállított gazdaságokban és ágazatokban előnyös a gyors szerkezet- és termékváltás, de a nyolcvan-százhúsz években gondolkodó erdőgazdálkodásban nem. Főleg, ha azt szakismerethiány és kapkodás szüli. Előbb pár évre felosztották a gazdasági egységeket, mert szerintük nagyok voltak az erdőigazgatóságok, az erdőgondnokságok. Azután újra összevonták, sőt többszörösére növelték azokat. Most is ez következett. Visszaállították a nagyobb gazdaságokat,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

és két-három üzemegységből lett egy erdészet. Én vissza a gazdálkodáshoz jelszóval erdészetvezető munkahelyre pályáztam. Megkaptam. Diósgyőri székhellyel az összevont, a volt bányabükki és nagsomi üzemegységeket. Nehezen indultunk, mind a két volt vezető erdész beosztotti minőségben helyben maradt, de lassan összeszoktunk. A munkaerőhelyzet itt, a vasgyár, a Lenin Kohászati Művek, a szénbányák és egyéb ipari üzem vonzásterületén tovább romlott. A gépek, a velük való munka lassan hódított tért a kiöregedő erdei munkásállományban. Hosszas töprengés után megállapítottuk a feleségemmel, hogy nem tartható tovább fenn ez a kétlakiság a család, a gyermekek jövője érdekében, még akkor sem, ha ennek a Szilvásváradról való elköltözés az ára. Mindenképpen az új munkahelyem közelében kell állandó lakást keríteni. Ebben az időszakban egy egésznapi külső erdőjárást befejezve, jóval a hivatalos munkaidő után, irodai írásbeli munkavégzés közben, betoppan Budapestről az észak-magyarországi erdők igazgatóságának vezetője, egy fiatalabb barátommal, a beosztottjával. Az erdőgazdasághoz jöttek, útba esett a hivatalom, szerencsére bent találtak. Szakmai gazdálkodási tájékozódás után magánhelyzetemről érdeklődtek, mondtam, hogy szívesen csinálom, de Szilvásváradon szívesebben folytatnám. Már a család meg is tekintette az erdészetem területén fekvő szép Bükkszentkereszten a Bükk egyik kiránduló- és síközpontjában a lakást, mikor megkaptam az áthelyezésemet, vissza Szilvásváradra.

Az utolsó átszervezés után az erdészet tevékenységi területe csökkentve a mályinkai határban fekvő 4000 holdas volt Serényi birtokkal, a volt Pallavicini-uradalom Szilvásvárad és Nagyvisnyó községek határában fekvő 10 ezer kh holdnyi területére korlátozódott. A vasút és a fűrészüzem önálló üzemegység lett. A munkatársak nagyrészt maradtak, páran nyugdíjba mentek, néhány idősebb, tapasztalt erdészt máshova, magasabb állásba helyeztek. Helyüket a saját nevelésű fiatalok, volt kisegítők, beosztottak töltötték be. Egyidejűleg megváltozott Egerben az erdőigazgatóság központi személyzete is. 1946-ban még az irányításom alatt telepített 50 kh almást is az időközben létesített lótenyésztő állami gazdasághoz, a csipkéskúti lipicai ménes kezelőjéhez csatolták. Csökkent a terület, csökkent az elvégzendő feladat. Mindenesetre az első ittlétem alatti erdősítések három–hét éves 50–150 centiméteresek lettek, örömmel állapítottam meg, bejárva a többszáz kh természetes újulatot és ültetést, hogy helyes volt a fafaj megválasztásunk



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

és szakszerű a telepítés, gondos az ápolások kivitelezése. Az 1947-ben a hároméves terv időszakában saját kivitelezésben, Nagyvisnyón épített 4,8 km hosszú, ún. bánvölgyi kőburkolatú út után, mely mintegy 1000 kh terület zömmel vágásérett állományt tárt fel, lassan teljesen befejeződött. A javaslatom szerint az erdészeti tervező intézet által erdészeti szakemberek tervezésében és kivitelezésében épült a Szilvásváradot a Bükk-fennsíkkal a Tótfaluhegyen át összekötő kő alapú, később aszfalttal felülkezelt műút, mely azóta a Nagymezőn át kiépítve a Bányahegynél torkollik az eger-lillafüredi útba. Csökkent ugyan a korábbiakhoz képest a feladat, de találtam elfoglaltságot bőven. Alighogy átvettem a munkakörömet, Tömpe István a MAFILM képviseletében Várkonyi Zoltán főrendezővel felkeresett a hivatalomban. Megbízott, hogy segítsem a Simon Menyhért születése című film helyszíni felvételi munkáit, mert ez az erdésztársadalmunknak érdeke. A film Kovács Lajos bükk-fennsíki, csurgói védkerület vezető erdész leányának 1949 februári születését örökítette meg. Lakos György újságíró novelláját Déry Tibor, aki több hetet töltött nálam, az orvos és a szülésznő, hóviharban, járhatatlan úton, számtalan nehézségben való feljuttatását írta át a filmhez a való történet kisebb-nagyobb megváltoztatásával. Például a címet Kovács Ilonka születése helyett a neki zengzetesebb, jobban tetsző Simon Menyhért születésére változtatta át. Érdekes véletlen, hogy az engem – igaz, hogy párttitkárrá átminősítve – megszemélyesítő Pécsi Sándor az én születési helyemről, Ormospuszta-Bányatelepről származott. A filmfelvétel segítése, ez a szakmától teljesen távol álló feladat is négy-öt hónapon keresztül rendszertelenül, elég sok elfoglaltságot jelentett. De volt egyéb szakmai feladat is.

Dr. Zólyomi Bálint akadémikus volt egyetemi alkalmazott, volt tanársegéd, adjunktus és egyetemi hallgatókból álló munkacsapata a bükki állami gazdasághoz tartozó területek talajjellemző növényeinek felvételezésével, amiben már ott segédkeztem, felért a fennsíkra, és elkészítettük a szilvásváradi erdészet növénytipológiai felvételét is. Dr. Zólyomi munka közben a Magyar Tudományos Akadémián többször beszámolt, és mint az erdészeti szakemberek közül felkért hivatalos hozzászóló, több alkalommal nyilváníthattam véleményemet, észrevételeimet. Dr. Jávorka Sándor is többször járt Szilváson Csapody Vera kíséretében. Nem egyszer családostól jártuk együtt velük az erdőt, és tanította gyermekeinket is a növények ismeretére, szeretetére ez a közvetlen, rokonszenves, nagy tudós. 1948 óta az egyetemen is tartottam



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

előadásokat évente, az erdőművelési tanszéken, legtöbbször a Bükk hegység erdőműveléséről, a vörösfenyő elterjesztésének lehetőségéről.

1954-ben dr. Róth Gyula, Kossuth-díjas egyetemi tanár felkérésére megszerveztem egy, a vonalas szálalást ismertető országos bemutatót is, az általunk kialakított mintaterületen. A kijelölést a helyszínen a tervezésem alapján egy akkor végzett fiatal beosztottként odavezényelt erdőmérnök irányította. A többnapos bemutató zárószava után dr. Róth professzor nyilvánosan köszönte meg és ismerte el a szakszerű szervezést. A fiatal erdőmérnököt egyébként gyakorlati tapasztalatok elsajátítása és a gyors tájékozódottság megszerzése érdekében a vágásjelöléstől, a felvételezéstől, a rakodókezeléstől, az útépítéstől, a mészégetéstől, faszénégetéstől, csemetekerti munkától, ültetéstől kezdve a belső ügykezelésig rövidebb-hosszabb időre minden munkára beosztottam. Először együtt jártuk a munkahelyeket, később megosztva ellenőriztünk. Több idő jutott a vadgazdálkodásra és a pisztrángtenyésztésre is. Főleg szarvasbőgés előtti augusztusi tájékozódási megfigyelésekről, és természetesen a javabőgéskor, a hajnali cserkészetről hazatérve ültünk az irodában, vagy ellenőriztük a külső munkálatokat. Az esti lesre a munkahelyről mentünk kocsival, gyalog, mikor hogyan kellett. Az elvem az volt, hogy a kerületvezető erdésznek a területén adódó minden ágazati feladatot, védelmi szolgálatot, erdőművelést, fahasználatot, szállítást, mészégetést, vadgazdálkodást, csemetekertet stb. el kell látnia, mert csak így van igazi felelős gazdája az erdészetnek. A megfigyelések összesítése után az egész erdészet területére kiterjedő, gyakorlatilag szükséges tájékozottságom volt minden egyes vadfaj, őz, muflon, vaddisznó, szarvas, szalonka, császármadár számáról, nem és kor szerinti megoszlásáról, tartózkodási helyéről, mozgáskörzetéről, trófeájukról a vadászati idényük időpontjában. Pedig akkor még nem tudhattam, hogy a hatvanas években eluralkodik a különböző ágazatok felelősi beosztása, ami mint sok más kellő gyakorlati tapasztalat nélkül rendszeresített szervezeti, foglalkoztatási átszervezés volt. Szerencsére ha lassan is, de visszaállnak a régi rendre, a jobb, a kitaposott megoldásra.

A szomszéd erdészetekkel kölcsönösen tájékoztattuk egymást a határ menti vadról és az esetleges orvvadász tevékenységről. Évente egyszer-egyszer kölcsönösen vendégül láttuk egymás személyzetét egy-egy vaddisznóhajtáson. Az egyik ilyen érdekesen fejeződött be. Felsőtárkányban ketten voltunk Szilvásváradról egy szombat-vasárnapi



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vaddisznóhajtásra a bükk-fennsíki, feketesári erdészkerület vezetőjével. Tél vége felé járt az idő. Elég magas, már megülepedett, síelésre alkalmas hó volt. Megbeszéltük, hogy pénteken délután síelve megyünk. Napokkal előbb személyesen rögzítettük az időt, a találkozás helyét, a fényjelzést, a kereső-, illetve a vészlövés helyét, mert a péntéki fizetési nap miatt számítottam késői indulásra. Jó szürkületben, lovasszánnal felvitettem magam a Horotna-völgy végére, onnan két napra szükségesekkel teli hátizsákkal, fegyverrel, tölténnyel megrakva, síelve nekivágtam a 400 méteres szintkülönbségű, 5–6 km-es útnak, a nyárjasi vadetető érintésével, a Mozsárlyukon át a kocsmárosréti találkozás színhelyére. A munkásokkal való foglalkozás elhúzódása miatt később indultam, és a vártnál nehezebb hóviszonyok miatt a késést nemhogy behoztam volna, hanem még megtetéztem. Jócskán elkéstem, amit nemhogy magamnak, de másnak se engedtem meg. A területvezető erdész nem volt a megbeszélt helyen, de a sínyomok meggyőztek korábbi ittlétéről. Alig pár perccel azelőtt indult haza. Késésem bajt vagy akadályoztatást sejtetett vele, éppen telefonhoz indult tájékozódni. Örültünk, hogy találkoztunk, jólesett a néhány korty sompálinka. Most már ketten indultunk tovább a Peskő alatti tekerületes – így hívja a palóc –, a szerpentinező úton, a Toldi-gerincen, az eddigi sötétséget enyhítő, most kelő hold világánál. Megérkeztünk a jó meleg vadászházba, még kaptunk vacsorát, és beszélgettünk, nótáztunk. A szombati hajtások eredményesek voltak, 9 disznó esett. Mi, a két szilvásváradi egy-egy darabot lőttünk, én ráadásul egy 21,5 cm-es jó agyarú, őszülő színű, 150 kg-os kant. Agyara, bőre még most is a szobámat díszíti. Vasárnap délután az utolsó hajtást és a terítéket már nem vártuk meg, mert hosszú, meredek és a napsütés következtében nehezebb út tovább fog tartani, mint lefele jövet, és világosban szerettünk volna hazaérni. Jó a kapaszkodó felénél, a gerincúttól balra, néhány száz méterről hangokat és zörgést hallottunk. Óvatosan leereszkedve csak a síléceink zörejét nem tompíthattuk, a munkáskaliba körül távolodó zörejt észleltünk, a hóban négy lefelé haladó emberi nyomot véltünk megállapítani. A kalyibában még parázslott a tűz, és az ajtajára elszenesedett fával felírt üzenetet: „Reszkessetek erdészek, itt jártak az orvvadászok" olvashattuk. Visszahúzódva a gerincre, én a területet ellenőrizhető, jó rejtekhelyen maradtam, megbeszéltük, hogy a kerületvezető erdész innen a nyomunkon visszasiet az utolsó hajtás helyére, tájékoztatja a történtekről a többieket, és javasolja, hogy rajvonalba állva



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szorítsák felfelé az orvvadászokat addig, míg mi a kerületvezető visszatérte után a kövekre mászunk, és onnan a téli lombtalan erdőbe jól belátva két tűz közé foghatjuk őket. Megállapodtunk, hogy én itt várom be őt, és csak kényszer esetén megyek utána. Elgondolásunk szerint történt a dolog. Társam visszaérkezett, és egy idő eltelte után hallottuk, majd itt-ott láttuk a felénk tartó rajvonalat úgy két-három kilométer távolságban. Egyszerre csak észrevettük a négy orvvadászt óvatosan felfelé lopakodni. Mikor már láttuk, hogy nem csúszhatnak ki semerre, váratlanul a szikláról, védett leshelyünkről, fentről megadásra szólítottuk fel őket. Erre nem számítottak. Rövid tanácskozásuk alatt a rajvonal lassan zárt, és meggyőződve, hogy jól végeztük dolgunkat, és sikerült a haditerv, búcsút intve a tárkányi szomszédainknak, akik a négy orvvadásszal a völgynek tartottak, folytattuk utunkat a Peskőre fel. Mondanom sem kell, hogy jó fáradtan és jó későn, sötétben érkeztünk haza. Telefonhoz jutva kölcsönösen meggyőződtünk egymás szerencsés hazaérkezéséről, de ez lehetett és történhetett volna másképp is. Nem is a legveszélyesebbre, a lövöldözésre, hanem csak az óhatatlan bukásra, kötésszakadásra, léctörésre, ficamra gondolok.

Az orvvadászok a hajtóvadászatokkal egy időben, azoktól távol eső területekre nagyobb biztonságérzettel merészkednek, mert tudják, hogy az erdészet minden erdész, vadász alkalmazottja azon részt vesz. A hajtóvadászatok helyét, idejét, főleg ha az több napos, teljesen titokban tartani nem lehet, hiszen erre egy-két faluból 40–50 hajtót kell előre toborozni rá, rendszerint szombat-vasárnapra, hogy a munkakiesés a lehető legkisebb legyen. Óhatatlan tehát, hogy akit ez érdekel, kocsmában, asszonytól, gyerektől meg ne tudja. Hasonló eseteken okulva kör- vagy hajtóvadászatokkal nem érintett, távol eső területeken megerősített fegyveres védelmi szolgálatot szerveztem meg és rendeltem el, megteremtve a gyors híradás lehetőségét jeladással, futárral, sível, lovassal, üzemi telefonon. Itt említem meg, hogy a társadalom nagyobb része, a hozzá nem értők, az irigykedők, a mindent bírálók a vadászatot öldöklésnek tartotta. A kegyetlen természetű ember öldöklési vágya kielégítésére aljasítja le. Ennek a meghatározásnak sokkal jobban megfelel a mészáros, mindennapos bunkóval, bárddal végzett hústermelő tevékenysége, a háziasszonyok gyakori aprólék, nyak elnyiszálása késsel a teljesen kiszolgáltatott, odaédesgetett állaton. A húskombinátokról, az elektromos halálgyárakról, nem is beszélve. A vadászat messze nem ez. Az erdész, a vadász tenyészti, védi, kíméli a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vadat, és élve vagy egyéni, illetve társas vadászaton lövi, és elejtve értékesíti. Az egyéni kereső vagy cserkelő vadászat olyan, mint a lovagi párviadal. Az ember esze, ügyessége, gyors határozóképessége áll szemben a vad gyorsaságával, rendkívül éles szemével, jó fülével, kitűnő orrával, természet adta rejtőző színével és szinte csalhatatlan ösztönével. Az ügyesebb, a kitartóbb győz. A társas vadászat, a hajtás pedig az ember legapróbb részletekig kidolgozott haditerve szemben a vad előbb felsorolt tulajdonságaival. A vadász az elejtett, a sebzett vaddal úgy bánik, mint a nemes fél a másik fél elesett, sérült katonáival. A csata után azonnal összeszedi, nem engedi szenvedni a harcteret, vagyis a hajtást átkutatja. Az elmenekült sebesülteket, még a legkisebbet, a szalonkát is gondosan, ha kell betanított segítőtárssal, órákig, a nagyvadat több tíz kilométeren át, esetleg több napon keresztül nyomozza. Díszes terítéken, zöld lomb vagy fenyőgally szegélyezte téren, lobogó tábortűz melegén, fényénél, szájába helyezett utolsó útravaló falattal búcsúzik tőle, részesíti őt végtisztességben. Ékes trófeája, színes tolla, gyöngy foga, agyara, csigája, kampója, agancsa lakásának, vadászszobájának megbecsült dísze.

Említettem, hogy a háború alatt és után leromlott, megdézsmált vadállományt szigorított vadászati tilalommal, gondos kezeléssel újra szaporítottuk. A mintegy 65–70 km-es, úgy-ahogy helyreállított vadkerítéssel övezett területünkön. Talán vesztemre, mert az erdőigazgatóság vezetősége elsősorban a gazdaság, de sokszor a saját ügyes-bajos dolgát elintéző minisztériumi, egyéb főhivatalok, megyei magas beosztású tisztviselőknek adtak viszonzásképpen írásbeli lelövési engedélyt. Igen ám, de nekik is meg volt kötve a kezük. És amikor már elfogyott a kapitális bikakeret papíron, amit nem mutathattak meg a vendégnek, selejtbikát engedélyeztek, de szóban utasítottak, hogy jó bikát lövessek. Én, tanulva az életből, csak az írást teljesítettem. Ellenőrzés, feljelentés esetén én kerültem volna bajba. Meg is haragudott sok vendég rám, de a főnököm is. 40 év után találkozva még mindig felhánytorgatja az egyik esetet, amikor miattam nem lőtt érmes agancsú bikát élete első szarvasvadászatán. Egy 30–35 éves miniszteri főosztályvezető nem tudja megbocsátani, hogy élete első bikája, amihez potyán jutott, nem volt kapitális, és nem gondol arra, hogy sok vadász 30–35 évig télen-nyáron, esőben, hajnalban, éjjel figyel, jár, és csak akkor jut hozzá törvényesen, ha a főnöke jutalmazásul engedélyez neki egyet. Az erdésznek, a hivatásos vadásznak foglalkozása, beosztása,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

feladata következményeképpen a vadtenyésztés, óvás a kötelezettsége. Ennek elengedhetetlen velejárója a beteg, sérült egyedek selejtezése, a sebzett kezelése és a halálos lövés megadása. Erdész-, vadászember a munkaterületén érmes nagyvadat a vendégekkel, lelövési engedéllyel rendelkezőkkel löveti meg. Maga a rendelleneseket, a különlegeseket zsákmányolhatja csak. Volt ám olyan vendég is, mégpedig a megyei pártbizottság mezőgazdasági osztály vezetője, hogy az erdőigazgatósági írásbeli engedélyt nem mutatta be nálam, hogy kísérőt adhassak mellé, mert ez az engedélynek a kikötött feltétele volt, hanem egyedül cserkészett, járta az erdőt. Hamar horogra került. Erdésszel, velem felháborodottan beszélt, és kikérte magának a sértő felelősségre vonást, az igazoltatást, gépkocsijának ellenőriztetését. Írásban jelentettem fel. Lótás-futás az erdőgazdaságnál és az erdőközpontban. Le is küldték az észak-magyarországi erdők igazgatóját, és vele „a sértettet, Sütő Sándor-t", hogy béküljünk ki, zárjuk le együtt az ügyet. Kijelentette, hogy a főhatóságom meg van velem elégedve, a munkámmal, nincs kifogása ellenem, azt azonban már elhallgatta, hogy az erdész és én törvényesen jártunk el. Sütő Sándor azt kifogásolta, hogy én úgy kezelem az állam erdejét, mintha az enyém volna. Csak azt válaszolhattam neki, hogy esküm kötelez arra, hogy a jó gazda gondosságával kezeljem és óvjam az olyanoktól, mint ő, aki úgy kezeli, herdálja, mintha a tulajdona lenne.

Érthető, hogy ezt nem követte barátságos, kölcsönös megbékélés. Egy hónap múlva az esztergomi erdőgazdaság erdész igazgatója – aki korábban Egerben szolgált – megbízásából helyettese, a főmérnök, akivel az egyetemről ismertük egymást, levelet írt. A főhatóságnál értesültek, hogy nekem, amiről a közvetlen fölötteseim nem tájékoztattak, Szilvásváradról el kell mennem, politikai okból. Szívesen vennék, ha hozzájuk mennék termelési felügyelőnek. Három erdészet szakmai irányítójának. A főhatóságnál személyes érdeklődésemre tudatták a megváltoztathatatlan tényt. Megnéztem a helyet. Volt több ismerős erdész, erdőmérnök. Lakást ígértek. Megállapodtunk. A főhatóság pedig áthelyezett. Felmentés, Szilvásvárad átadása, új munkakör átvétele, és 1955 májusától 1955 október végéig hét végén Esztergomból utaztam Szilvásváradra, és vissza.

Hét közben Esztergomban többedmagammal vendégszobában laktam. Három erdészetet kaptam, Süttőt, Bajnát és Dorogot. Heti két-három napot a munkahelyeken csemetekertek, erdősítés, fatermelés,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szállítás, értékesítés ellenőrzésével, irányításával töltöttem. A mellém rendelt pénzügyi felügyelő a számszaki dolgokat, normák, bérek, elszámolások, hitelek felhasználását stb. ellenőrizte, de sokszor vittem a munkahelyekre, hogy lássa a nehézségeket, és ne csupán a rendeletek szemszögéből nézze, hanem a lehetőségek adta módon segítse elő a gazdálkodást. Július 20-a körül a BM erdészeti szaknyomozó tisztje, mint később megtudtam, egy fiatal párttag erdőmérnök váratlanul Esztergomban járt.

Még ugyanezen hét szombatján Egerben a bűnügyi osztályra kaptam idézést. Pontosan érkeztem és név szerint jelentkeztem Estefán István fh. elvtársnál. Meglepetésemre elég durván kioktatott, hogy ő nekem nem elvtárs, hanem úr. Estefán „úr" ismertette a vádat. Feljelentettek, hogy a munkásoknak olcsóbban adom a járandóság fát. Mindezt pedig egyéni érdekből teszem, hogy a munkásokat magamnak lekötelezzem. Védekezésül tájékoztattam, hogy az eladási árat termelési jegyzőkönyv szerint kell megállapítani. Kb. 800 munkás jogosult illetmény tüzifára. Minden dolgozónak, főleg, akinek nincs saját fuvarja, a lakásához lehető legközelebb kell megkapni, az erdészet erre képtelen. 800 termelési jegyzőkönyv kiállítása lehetetlen. Csoportosítani – Szilvásvárad, Nagyvisnyó, Mályinka, Omassa, Répáshuta, Bükkzsérc – lakhelyek szerint és az elvégzett munka – fatermelés, közelítés, szállítás, felterhelés, faszénégetés, mészégetés, ápolás, csemetekert – szerint. Fentiek vitatása közben Estefán István elvtársnak szólított. Nem hagytam szó nélkül. Teljesen megzavarodtam és nem értem, hogy Ön a kommunista párttag úr, én pedig egyetemi éveim alatt több egyesületi tisztséget viselő osztályidegen, elvtárs vagyok. Úgy érzem baj van az ideológiával. Ez a bátor kioktatás kellemetlenül érintette, mert beosztott munkatársa N. Irén előtt hangzott el. Megszólalt a telefon. Estefán István főhadnagy közölte, hogy átmegy a másik szobába. Én kockáztatva mindent, megszólítottam Irénkét, aki kb. 6 hónapos áldott állapotban volt. Mondtam neki, azt tesz, amit akar. Nem válaszol, vagy ha bejön Estefán István főhadnagy megmondja neki, hogy kérdezősködtem. De ha akar válaszolhat is, én nem árulom el. Szenvedélyesen mondta „Ide figyeljen, ne ismerjen be semmit! Maga nem bűnös. Itt voltam, amikor az üzemi párttitkárt szakszervezetiek. néhány dolgozóját vallatták, de ők nem vádaskodtak még a „durva" vallatás ellenére sem. Ne ismerjen el semmit…!" Nyílt az ajtó és ő szó közben elhallgatott. A mondottakkal is erőt adott nekem.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A főhadnagy felhívott egy telefonállomást és közölte, hogy most beszéltem velük, azt mondták néhány fillérrel több. Ismét erőt kaptam, ha ez a „fa"-árra vonatkozik, csak jót jelenthet.

A főhadnagy tovább nyaggatott. Ismerősek voltak a kérdések, de nem ugrott be, hogy honnan. A köztünk lévő asztal nem volt szélesebb 65 cm-nél. A látásom hibátlan volt, a főhadnagy előtt lévő 2 egy-egy oldalnyi gépelt szöveg alatt vastagabb tintás betűket észleltem. Felismertem a két aláírást. Az egyik a helyettesemé volt, özvegy édesanyja csemetekerti munkáscsapat vezető volt.

A főhadnagy ismételt feltett vádjaira kissé unottan mondtam, hogy ja ezt XY meg YZ híresztelték „Honnan tudja?" Látom, az aláírásukat" A főhadnagy zavartan összecsapta az ügyirat tartót. A pillanatnyi csendet Irénke használta ki. Bejelentette, hogy a zöldkeresztbe kell mennie felülvizsgálatra és kéri kilépőjét. A főhadnagy eltávozást akart engedélyezni, de Irénke ragaszkodott a kilépőhöz, mondván a szolgálat végén itt találkoznak az urával. A főhadnagy előtt ment ki.

Új gépíró, tovább vallatás. Fél 1 körül lezárás, oldalankénti aláírással, vitatkozással.

A főhadnagy unszol, hogy írjam alá, én konokul megtagadom több megfogalmazás miatt és vallomásommal ellentétes beállítás miatt. Megérkezik Irénke, és úgy ül, félig mögém, hogy nem mindig látom egészen. Közben újra alá nem írom, újra alá nem írom, legalább ötször ismétlődik.

Gondolok egyet és megnézem a zsebórámat. Megállapítom, hogy még elérném, ha most indulnék a korábbi szilvási járatot.

„Adja ide aláírom", de mivel én úgy tudok csak jól írni, ha a karom könyökig biztosan fölfekszik. Kicsit hátra fordulok és látom, hogy Irénke jobbra-balra tiltólag ingatja a fejét. Visszafordulok és kijelentem, hogy nem írom alá. A főhadnagy dühöng, amiért játszom vele. Kijelentem, hogy aláírom, az oldalanként felsoroltak kivételével.

Irénke és Estefán István főhadnagy éppen csak kiléptek az ajtón, mögöttük máris bejött három férfi. A középső ismerős, valószínű a különítmény vezetője. Rájöttem, csak a ragadéknevét tudom, Egri Bercikéként emlegetjük. Onnan ismerem, hogy a szilvásváradi házkutatás vége felé befutott oldalcsónakos motorkerékpárral. A hármas különítmény vezetője ez az Egri Berci ÁVH-s főhadnagy volt. Nyugodtabb lett a hangulat, szó nem esett a tűzifáról. Úgy látszik az én átlag becslésem – Szilvásvárad, Nagyvisnyó, Mályinka, Omassa, Répáshuta, Cserépfa-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lu, Bükkzsérc területét alapul véve – gyakorlatilag helyes volt A + 7 forint átlagárat közel 2 hónapos helyszínelés alapján az OEF kirendelt főrevizora Katovics József írásban adta át a rendőrségnek és az ÁVH-nak. Édesapámról, két sógoromról kérdezgettek. Barna testvéröcsémről azt firtatták, miért hagyta el kétszer is az országot. A valóságot vállaltam. Bányamérnökként naponta találkozott bányamunkásokkal és munkabér-panaszukkal. A fizetésük szerinte is alacsony volt. Ezt írásban jelentette a vállalat vezetőségének, és mivel úgy látta nem örültek észrevételének jobbnak látta, ha eltűnik. A különítmény egyik tagjának nem tetszett, hogy nem ismerek el semmi vádat és fenyegetőzni kezdett. Én mondtam, ha megüt is, csak a valóságot fogom vallani. Pár jelentéktelen kérdés után a jegyzőkönyv lezárása és aláírásával a kihallgatásom véget ért. A főhadnagy elvtárs kijelentette, hogy szombat délután nem ad kilépési engedélyt, együtt megyünk ki a kapun.

Megkértem, ha lehet, mivel reggel fél 8 óta fel sem álltam, nem ettem, nem ittam – kimehessek a WC-re. Társult hozzám.

Én – mivel úgy gondoltam, hogy senki sem hallja – megkérdeztem, nem maradhatnék-e Szilvásváradon. A családom teljesen beépült a községbe. Remélem saját erőmből, négy testvérem segítségével szerzek egy pár lovat, szekeret. A folytatólagos faszén- és mészégetésnél független fuvarosként szállítást vállalnék.

Hibbey elvtárs, hallgasson rám, mondta. Menjen Esztergomba, több az illetménye, elismerik a szaktudását, és nagyobb munkaterületen alkalmazzák. Itt állandóan piszkálni fogják.

Október végén lakást kaptam Visegrádon. Az Esztergomból elküldött erdészeti teherautó vezetője, amikor először találkoztunk, elég katonásan adta tudtomra a bútoraim és egyéb ingóságom felterhelésének feltételét. Pár órai, a faluban töltött idő után visszatérve azt kérdezte, hogy miért kell magának innen elmennie, magát mindenki nagyon szereti, még meg is siratják. Megnyugtattam, hogy nem önszántamból megyek. Szilvásváradtól Visegrádig a feleségemmel, a gyermekeimmel, a gépkocsivezető fülkében vele együtt utaztunk, beszélgettünk. Később megtudtam, hogy több évig a demokratikus rendőrség főhadnagya volt. Azután nem emlékszem, hogy találkoztam volna vele, és hogy beszélgettünk, csak fával terhelt tehergépkocsija ablakából integetett ki néhány futó találkozásunk alkalmával. 1956. november közepén megállt egy teherautó a lakásom előtt Visegrádon. Ő jött be hozzánk, és azt mondta: megyek a családommal nyugatra, csomagoljanak gyorsan



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

össze, van helyünk, úgy gondoltam, kiviszem magammal. Megköszöntem a törődését, de mondtam, hogy mi maradunk. Visegrádra költözve a lakásomhoz közelebb fekvő, időközben gazdátlanná vált esztergomi-pilismaróti-visegrádi erdészetet kaptam munkaterületül, és használatomra biztosított fogattal járhattam a terület nagy részét.

*Az 56-os forradalmat hogyan élted meg?*

A forradalom a lakásomon ért. Az autóbuszjárat sokáig szünetelt Esztergomban, és a felügyelt három erdészethez csak alkalmi közlekedési eszközzel jutottam el. Ekkor hívta össze az igazgató az üzemi értekezletet, melynek egyik napirendi pontja a munkástanács megválasztása volt. Végvári Jenő beszámolója után bejelentette, hogy felmond, nem vállalhatja tovább az igazgatóság vezetését. Bejelentését csend fogadta. Felszólaltam, és azt javasoltam, hogy az értekezlet ne fogadja el a lemondását, maradjon minden úgy, mint eddig volt. Mostanáig ő vigyázott ránk, mostantól a mi kötelességünk vigyázni őrá. A javaslatot az értekezlet megszavazta. Azt is javasoltam, hogy csatlakozzunk olyan mozgalomhoz, közösséghez, amely az ENSZ-hez folyamodik a gyalázatos trianoni szerződés felülvizsgálatára. Hangsúlyozva, hogy a szerződés nem csak kötelezte hazánkat, de jogokkal is felruházta, és ezeket a nagyhatalmak szavatolták. Sajnos az utódállamok nem teljesítették kötelességüket. A jelenlegi helyzet nagyrészt ennek a következménye.

Ezt követte a munkástanács megválasztása. Elnöknek választottak, nem fogadták el a lemondásomat. Csak úgy maradtam, ha Végvári Jenő továbbra is igazgatói tisztet tölt be, és én is az eddigi munkakörömet láthatom el. Az Erdőgondnokság ügyeit az igazgató, a főmérnök, a főkönyvelő és én közösen intézzük. Január vége–február eleje körül Végvári Jenő közölte, úgy értesült, hogy az OEF-ben nem nézik jó szemmel munkástanácsi tevékenységemet. Ha lemondanék, visszavonulnék, elkerülhetném a veszélyt. Beadtam a lemondásomat. Az elnökséget sikerült átadni, de az elnökhelyettességet nem. Nem személyi, szakmai indítéka volt a zaklatásomnak, hanem politikai. Írásban ugyanis szót emeltem Keresztesi Béla okl. erdőmérnök OEF főmérnöki kinevezése ellen.

A Szovjetunióban szerzett oklevelet, üzemi gyakorlata alig volt. Eközben a több tízéves, állami vagy magán erdőbirtokon szerzett gyakorlattal rendelkezők közül többen különböző zaklatásnak kitéve örülhettek, ha megmaradhattak. Többeket eltanácsoltak és számosan más



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vállalathoz távoztak. A szakma sok értékes szakembert veszített el. Itt most ideiglenesen megszakítom ezt a vonalat.

Október 23.-át követően pár nap múlva a visegrádi községi tanács nemzetőrséget állított fel, kötelezővé téve a jelentkezést. Egy őrség három főből állt és legalább egyikük katonai fegyverrel rendelkezett a szolgálat ideje alatt. Rendzavarás nem volt. A járőrök szolgálati körletét, fegyverét a szolgálatvezető jelölte ki, a fegyvert is ő adta ki, és nála kellett leadni. Azt híresztelték, hogy felrobbantották a Sz. Györgypuszta–Visegrád közötti 11-es országutat, és valamelyik erdei úton (Pilisszentlászló, Paprét) jött egy szovjet teherautó néhány katonával, lövés dördült el a mi járművünk és a szovjet gépkocsi között oda-vissza. A szovjet gépkocsi nem jött be a községbe, hanem ahogy jött, úgy távozott. A közrend helyreállításkor a községi tanács a nemzetőrséget feloszlatta. Állítólag egy fegyverrel a szolgálatvezető nem tudott elszámolni. Ezt volt hivatva rendezni a kiterjedt házkutatás, de lehet, hogy csak ürügy kellett. Február végén–március elején, talán egy szombati napon a kora délelőtti órákban erőteljes zörgés rázta meg az ajtót. Rendőrség, házkutatás. Egy nyomozó, egy szuronyos sorkatona, előzékenységből egy nagyothalló, szenilis, alig látó polgári tanú a szomszédból. Eredménytelenül folyt a kutatás, amikor a Szilvásváradon is bolygatott könyvespolchoz értünk. Itt, ha rövid ideig is, de úgy látszott, lett eredmény. Ugyanis Boros István szentül hitte, hogy ezek, a három különböző színű 0,25×0,40 terjedelmű,

*Egy, kettő Három*
*Ukk Mukk Fukk*
*Az elnökünk legyen Muck!*

szövegű röpcédulák az akkoriban országosan szervezett MUK (márciusban újrakezdünk) mozgalommal vannak kapcsolatban. Azt a felvilágosítást – a valóságot –, hogy ezek a röpcédulák a Bánya-Kohó Erdőmérnök hallgatók 1938. évi rendes vezetőségválasztására készültek, és az egyik elnökjelölt, Muck András erdőmérnök hallgató kortes híveinek a kiadványa, sértő mesének minősítette.

És ekkor jött derült égből a villámcsapás! Végigtekintve a legkilátástalanabb helyzetekkel teletűzdelt életemen, a Mindenható mindig kirendelt mellém bátorító, a saját sorsát veszélyeztető, soha nem látott védőangyalt, vagy rettenthetetlen segítőtársat, aki saját helyzete koc-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

káztatásával az igazságot segítette. Így volt ez most is. Megszólalt a sorkatona. Főhadnagy elvtárs – őket is csak most hozta először össze a véletlen – én soproni gyerek vagyok, és többször hallottam már, hogy az egyetemisták régen évente, mikor egyesületi választást tartottak, igen éles kortesharcot vívtak. Az egyetem körül, a főútvonalon, a járdán, a falakon méteres betűkkel, mésszel festették föl a jelöltjüket, vagy gúnyolták az ellenjelöltet. Ajánlottam, menjen át Madas Lászlóhoz, kérdezzék meg, igazat mondtunk-e és ezek a röplapok valóban a testvérbátyja elnökválasztására készültek-e. Ezt megúsztam, de a tyúkudvarban, egy földkupacban találtak egy rozsdás, tok nélküli szuronyt. Ezt elég bizonyítéknak vélték, hogy bekísérjenek a községházára, ahol már 10-nél több begyűjtött volt. Rövid várakozás után nyitott tehergépkocsival Szentendrére, az ÁVH-ba vittek. A bánásmódból arra következtettem, hogy Madas László távbeszélőn értesítette id. Bíró László erdészetvezetőt, pártvezetőségi tagot, aki a rendőrséggel értekezett, és így engem barátságos kihallgatás után elbocsátottak, jóllehet egyeseket a többiek előtt nyílván megfélemlítésünkre megfenyítettek. Ezzel még nem múlott el a veszély, mert Dvorák Oszkár, a Pilisi Állami Erdőgazdaság vadászati felügyelője csak néhányunkat tudott a kistarcsai internálástól megmenteni. Ő magas rangú katonai és polgári vendégeket vadásztatott. Bírta a bizalmukat és csak közbenjárására kerültünk le a listáról. Köszönöm önzetlen segítőkészségüket!

Mondjuk így, „a polgári" vonal megnyugodni látszott.

Az erdészeti, a személyi bosszú malma lassan őrölt. Január végén az erdésztársadalom „ellenforradalmi" viselkedését tárgyaló országos értekezletet tartottak Tömpe István, akkor már belügyminiszter-helyettes vezetésével. Ezen erdőgazdaságonként 3–5 fő vett részt. A fehér könyvben én sorrendben a 16. voltam. Végváry Jenő szerint kár, hogy nem vonultam vissza teljesen, mert így sokkal nehezebb a dolga. Jól számított, június 17-én, egy hétfői nap délelőttjén 10 órakor, mikor már Csesznák Elemér erdészetvezetővel, üzemi fogattal helyszínelni mentünk, leelőzött, és megállított a Pilis Állami Erdőgazdaság egy személygépkocsija. Kiszállt belőle Végvári Jenő igazgató, Árkosi Gyula főmérnök, és egy ismeretlen fiatal férfi. Nem találkoztam még vele, bemutatták, Schmál Ferenc erdőmérnök. Közölték, hogy üljek át a gépkocsiba, majd az erdőgondnokság irodájába mentünk. Ott Schmál Ferenc jegyzőkönyvet vett fel, szerintem lényegtelen tárgykörben.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Rövidesen, július elején, egy szombati nap délután üzemi fogattal jöttem haza Pilismarótról. Dömös és Visegrád között a gépkocsival Pest felől jövő Árkosi Gyula főmérnökkel találkoztam össze. Tőle tudtam meg, hogy hétfőn az erdőgazdaság központjában kell kezdenem a szolgálatot, mert át kell vennem a felmondásomat, amelyet az OEF adott ki országos hatáskörrel, vagyis állami erdészetnél munkát nem vállalhatok.

A hír elterjedése után pár napon belül ajánlatot kaptam Héjj Miklóstól, a visegrádi Mátyás Király Múzeum igazgatójától idénymunkára. Akkor még nemcsak a kutatás, hanem a műszaki munkák irányítása is – királyi palota, Salamon-torony, Fellegvár állagmegőrző építési munkái – a hatáskörébe tartozott. Először mint építésvezető a királyi palotában dolgoztam, majd a Salamon torony–Fellegvár közötti turistaút kitűzését, kivitelezését, a falakon belüli közlekedő utak állandósítását vezettem. Eközben találtunk rá a Halstatti kultúra emberének lakóhelyére, benne a kiemelt tűzrakó hellyel, égetett agyag edényeivel egyikben-másikban néhány gabonaszemmel. A régészek nem nagyon örültek, kételkedtek az eredetében. A Magyar Nemzeti Múzeum küldöttje, Báji Patai László egyértelműen korjellemzőnek nyilvánította.

Közben, Madas András erdőmérnök, az OT Mezőgazdasági Főosztály helyettes vezetője – akihez többek között a vízügy is tartozott (Forgó László erdőmérnöknek, az Alsó-Tiszavölgy Vízügyi igazgatójának) aki igazgatói kinevezése előtt az igazgatóság erdészeti ügyeit intézte, javasolta, hogy töltse be velem megüresedett munkahelyét. Ismertük egymást, Sopronban a Szent Imre Kollégiumnak 2–3 évig voltunk lakói. Korábbi munkahelyeimen lekádereztek, megfelelő szakmai vélemény alapján 1957. november 1-től állományba vettek, és erdészeti szakelőadó munkakörben az árvízvédelmi osztályba nyertem beosztást.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Riedl Gyula
## (1914–)

Édesapám a Besztercei m. kir. Erdőigazgatóság (Beszterce-Naszód vármegye) Dorna-völgyi m. kir. Erdőgondnokság vezetőjeként a Románia és Bukovina határában levő Borgóprund község állomáshelyéről a háború kitörését követő román betörés miatt menekülni kényszerült. Háborús menekülés közben születtem Makláron (Heves megye), édesanyám szüleinél. Rövid itt-tartózkodás után szüleim visszatértek Borgóprundra (Anna húgom itt született), ahol is a főhadtápvonal melletti lakásból a szemük előtt folyt le a hadiszállítás, a bukovinaiak menekülése, a sebesültek átvonulása. A csapatokat látogató néhai IV. Károly király 1918-ban még kihallgatáson fogadta édesapámat Borgóprundon, vadászterület ügyében. Korabeli fényképen vagyok látható Károly király ölében, aki akkor minden valószínűség szerint fiára, Ottóra gondolt. Állandó menekülésre készen érte szüleimet az októberi forradalom. Ismét Maklárra vezetett az út, ahol László öcsém is megszületett. Édesapámat, miután nem tette le a román hűségesküt, az oláhok kiutasították. A földművelésügyi miniszter édesapámat Egerbe helyezte át, az ottani m. kir. erdőfelügyelőséghez, erdőfelügyelői beosztással. Az egyre súlyosbodó gazdasági válság, a megélhetési gondok, a lakáshiány, a heteken át tartó kapualji élet, majd a komfort nélküli egyszobás albérlet, valamint az 1920-ban Maklárról Egerbe költözött nagyszülők az özvegyen maradt lányukkal és velünk közösen használt kétszobás lakás lehetetlen körülményei, a kilátástalanság arra késztették édesapámat, hogy m. kir. főerdőmérnökként 1922-ben megválva az államerdészeti szolgálattól elfogadja Esztergomban a Székesfőkáptalan Központi Erdőhivatala vezetését.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Életed ilyen izgalmas kezdetével milyen emlékeid vannak gyermekkorodról, kisdiák éveidről?*

Mindenekelőtt szeretném megjegyezni, hogy jó szüleim meleg szeretettől átitatott szigorú nevelésében megtanultam a rendet, a fegyelmet, az engedelmességet. Beszélni tanulásom első percétől a „jó reggelt" köszöntő és a „jó éjszakával" búcsúzó köszöntések mindennapi ölelései családunk belső életét lelkiekben gazdaggá és meghitté tették, egyben útravalót adott és elindította életünket nagy szeretetben az egymás iránti megértésben.

Mosollyal emlékezem vissza Borgóprundra, a lakásunk nagy kertjében futkározó játszótársamra, a Sári kecskére és a „Király bácsi" ölében kitüntetéseinek mutogatására. Maklárra, ahol a vasútállomásról behozó hintó kisüléséről kiestem. Vigasztalásul nagyszüleimtől mézeskalácsot, habos kávét kaptam. Ötéves koromban kocsis akartam lenni, miért is előszeretettel készítettem ostorokat, ám mikor Nagypapa bakancsszíjának sorozatos kifűzésével és egy jegenyenyárról szerzett harmadik ostornyél készítésekor baleset ért. Ugyanis a sertésól kerítéséről kapaszkodva akartam elérni a jegenyefáról kiszemelt vesszőt, amikor is az alsó ág letört és én az alattam lévő disznóra estem. Az ijedtségen kívül nekem nagyobb bajom nem történt, de a disznó gerince eltört. Rohantam be, hogy „valami történt a disznóval!", de a vallatáskor minden kiderült. Ez a nyári disznótoros vacsora messze elmaradt a téli disznótorok hangulatától, nem a tor elkészítése miatt, hanem az én jeleskedésem következtében.

Az elemi iskola első két osztályát Egerben a Líceumban végeztem. Az Almagyar utcai lakásból a Líceumba menet, a kis híd után, a járdát szegélyező fák olajbogyóit dézsmálgattam mindig attól félve, hogy meglát valaki. De hát a vágy legyőzte a félelmet.

1921-ben Horthy Miklós kormányzó egri látogatásakor a bevonulási menet utcai bámulója voltam. Otthon megkérdezték, láttam-e a „kormányzó bácsit"? – Igen –, válaszoltam – ott ült a bakon, a kocsis mellett nagyon szép piros, aranyzsinóros ruhában és fényes csizmában. Hátul meg olyan sötét ruhás emberek ültek.

1922 őszétől már Esztergomban folytattam az elemi iskola harmadik, negyedik osztályát. Itt ismertem meg a Dorogról bejáró egyik osztálytársamat, akivel a barátságot megszakítás nélkül, még ma is rend-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szeres találkozásokkal immár nyolcvanadik éve tartom. Ez a barátom Csaba Károly bányamérnök.

Tanulmányaimat az esztergomi szent Bendek-rendi Bencés Gimnáziumban folytattam, amit 1932-ben érettségivel fejeztem be.

*Ezekre a diákévekre hogyan emlékszel vissza?*

A gimnáziumban nagyon szép diákéletet élhettünk. A bencések nemcsak tanítottak, hanem neveltek is. Nevelésük az otthon után további erkölcsi alapot adott az élet küzdelmeihez. Kedves emlékem, hogy másodikos gimnazista koromban már cigarettát tölthettem matematikatanáromnak, Schaller Mátyásnak, akitől azért részesültem ebben az elismerésben, mert a száz hülzniből csak kettőt rontottam. Egyébként az „elismerés" a tanulmányi osztályzatokat nem érintette. Ugyancsak emlékem a Prímás-szigeti sportpályán az osztályok és az iskolák közötti futballmeccsek, atlétikai versenyek mindenkor hangulatos, de komoly élete. Büszkén viseltük a fekete szegélyes, fekete „EBG" emblémás fehér trikót. Az én sportom a vívás (kard és tőr), valamint a vízi sport (evezés) volt.

További erkölcsi többletet kaptam a cserkészettől. A cserkész-tízparancsolat szelleme, akárcsak az egyházi, meghatározó volt életem folyamán. Mint vizicserkész első próbafeladatom a távúszás volt, amit a Prímás-szigeti csónakháztól a Duna árjával szemben a sziget orráig két kilométeres hosszban kellett úszni. 1927-ben a Tihanyi Nemzetközi Vizicserkész Versenyre való fölkészülésnél a Siófoki Folyamőrség készített fel bennünket vitorlázni, vitorlavásznat varrni, kötélcsomókat készíteni stb. Ezen a vízicserkész-versenyen többek között búvárverseny is volt. A teljes versenyprogramot – a nagy tenger melletti országok csapatai előtt – mi, az esztergomi 14-es Holló cserkészcsapat nyertük meg. A búvárversenyen azért szerepeltem sikeresen, mert a haladó csónakból kidobott 10 db pléhtányérból egy lebukásra nyolc tányért hoztam föl. A felsőtárkányi, a gödöllői, a pannonhalmi cserkésztáborokban az erdő neszeinek éjjeli felismerései, a nappali nyomkeresések, valamint tábortüzek hangulata még ma is feledhetetlen. Nagy élvezettel vettünk részt az úgynevezett „üzenethordó" versenyeken. Ez abból állt, hogy a csónakházi kikötőben lévő hajókról (csónakokból, kajakokból) kódszászlókkal adtuk az üzenetet az esztergomi vár fokán – a bazilika mögött – állóknak, akik azt távcsővel vették és tükrös mor-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zejelzéssel adták tovább az Esztergom-Tábor melletti Strázsahegyre. A vett üzenetet távirati morzejelzésekkel adták le a kiindulási csónakházi kikötőbe. Nagy élményt jelentett az ausztriai csónakvétel. Gimnáziumunk igazgatója, Mattyasovszky Kasszián szüleitől rámaradt hagyatékból építette a Prímás-szigeti csónakházat, amelyben már volt több egy-, kettő- és négypárevezős csónak, valamint kajakok. A vízitúrákhoz szükségesnek látta egy nagy tizenhat személyes csónak megvásárlását is. Ezért jó néhányunkat elvitt először hajón Bécsig, majd autóbusszal Bécsből Salzburgon át Gilgerig, ahol megvéve a hajót Passauba utaztatta. Innen már mi eveztük le a hosszú kilométereket egy hét alatt Esztergomig. Ez az utazás nekünk, diákoknak nagy élmény volt. Először maga a hajóút. Salzburgban megmutatták nekünk Mozart szülőházát és a várat. Egy étteremben fagylaltot kaptunk. Passautól lefelé az evezés hangulata és fáradalmai, az esti kikötések, a kora reggeli és vacsorafőzések, továbbá az indulás izgalmai emlékezetesek.

Édesapám az Országos Erdészeti Egyesület igazgató-választmányi tagja lévén, gyakran utazott Budapestre. Élvezettel hallgattam otthon beszámolóit, a barátokkal való találkozás hangulatát, amit megosztott édesanyámmal. Nem véletlen tehát, hogy már hetedikes gimnazista korom óta rendszeres olvasója vagyok az Erdészeti Lapoknak. A Lapokat hamarabb olvastam, mint édesapám, mert több szabadidőm volt. Természetesen a szakcikkeket még nem nagyon értettem. Édesapám iskolai szünetekben mindig kivitt az erdőre és ott beszélt, tanított az erdő és a természet szeretetére. Ezen gyermekkori erdőjárások során sok élményben volt részem. Miután édesapám a Kesztölci Erdőgondnokság kezelését magának tartotta fenn (Esztergom székhellyel), hetenként rendszeresen járt oda. Kesztölcön leszállva a kocsiról – azt Csévre küldte előre – mintegy félórai tempós séta után elővett egy üres patronhüvelyt és abba fújva kereste Lencsés bácsit, az erdészt. Többszöri sípolás után az úgynevezett „Rovina" irányából jött a válaszfütty, majd a találkozás. Valami felújítási és csemetekerti problémákról, feladatokról beszélgettek, meg hogy mennyi tűzifa van sarangolva. Megérkeztünk az erdészházhoz, ahol Lencsés néni, az erdész nagyon kedves felesége pincehideg aludttejjel és egy nagy szelet házi sütésű rozskenyérrel kínált meg. Ez nagyon jól esett. A pihenő ellenére fáradtan ültem a fogatra, amely csak – a 20 filléres útvám lefizetése miatt – az Esztergom előtti vámháznál állt meg.

Diákkori emlékeim közé tartoznak még a felejthetetlen nyaralások. Többször járhattam Selmecbányán, édesapám szülővárosában a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

„selmeci" nagymamámnál. A Kálvária-hegyre való nagy séták, a Felsőróna-rózsahegyi, a kisiblyei kirándulások, valamint a Hodrusi-tóban való fürdések mindmegannyi epizódja a visszatérő emlékezéseknek. Ilyen volt a Dobsina-csuntavai nyaralásom is. A Dobsinai-jégbarlang, a Fadrusz ház, a csuntavai nyaralóban a fenyőrúdból általunk felállított antenna, és a detektoros rádió megszólalása óriási örömet okozott mindannyiunknak. A rahói, illetőleg a kőrösmezői nyaralásunk alkalmával édesanyám bátyjához mentünk. Nagybátyám, Blickhardt József a cseh megszállás alatt, Rahó székhellyel a kőrösmezői erdőgondnok volt, aki később a Felvidék visszatérése után, bustyaházai erdőigazgató lett. Őt egy alkalommal a nagy hegyre, a Pietroszra elkísérhettem. A havason a kaliba előtti tűzön puhított jegenyefenyő kérgéből különböző figurák, betűk „kibicskázását" tanulhattam meg.

További élményem Somogyországhoz vezet. Közelebbről Taranyhoz, ahol édesapám húga révén is Cseri Géza nagybátyám herceg Festetich Tasziló uradalmának volt az erdőgondnoka. Itt vehettem először vadászpuskát a kezembe. Az első vadászatom alkalmával a szürkületi vadkacsa-húzáshoz 12-es Holland & Holland fegyvert kaptam 25 patronnal. A kioktatás után a halastavakhoz menve vártuk a húzást. Az egyik nádas végéből fölkiált az erdész, hogy „tiró, tiró!". Húztak is a kacsák és hiába tanított a nagybátyám, hogy a repülés sebességétől függően mennyit kell előretartani, az én lövéseim nem sikerültek. Zsákmány nélkül ültem a kocsira. A másnapi húzáskor már csak öt patront kaptam. Ma sem tudom hogyan, de a sűrűjébe lőve a közelemben földre puffant egy kacsa. Nagybátyám elégedett volt, hogy a második alkalommal már sikerült elejtenem egy repülő vadat. Neki – kitűnő lövő lévén – a Trefi vizsla nem győzte kihozni a tóból a vadat. Délutánonként a kölesben saját magunk hajtottunk foglyot és fácánt. A somogyszobi erdőben hallottam először szarvasbőgést. Cserkelve mentünk a magasleshez és élveztük a szarvas-orgonahangversenyt. Ezeknek a szürkületi, illetve hajnali erdőjárásoknak mindig volt terítéke, egy-egy őzbak, amit Géza bátyám csodálatomra, több esetben a futó kocsiról ejtett el. Nehezen tanultam meg a szarvasbőgés utánzását bőgőcsigával. Erre nagybátyámon kívül egy Fischl nevű vadőr tanított meg.

További diákemlékem édesapám öccséhez, Laci bácsihoz fűződik, aki a hercegprímási uradalmak Pusztamaróti, majd később a Kemencei Erdőgondnokságának volt a vezetője. Ő Pusztamaróton tanított meg lovagolni a Rigó nevezetű hátaslovon. Ez a ló egyszer megunva



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lovaglásomat elhatározta, hogy az istállóba vonul. Minden lovas-„tudományom" ellenére nekirugaszkodott és a mintegy 200 méter hosszú diófasor alatt vágtatva érte el az istállót. Én vérző fejjel érkeztem haza, éppen az ebédeléshez. Édesanyám „kisfiam, mi történt veled?" kérdezte, közben kétségbeesetten törölgette fejemről a vért. Az történt, hogy az akkor érő diószemek sűrűn kopogtak a fejemen.

A felső osztályokban már más szórakozásban is lehetett részem. Így például a kéthetenként tartott össztáncokon nagy büszkeséggel hordtam a kislányoktól kapott kotillionokat.

A gimnáziumban a bencések minden év december 8-án színielőadásokat szerveztek, rendeztek Blaskovits Placid bencés tanár úr vezetésével. Én ezekben a színdarabokban háromszor léptem fel. Egyszer főangyalként, a következő évben Noreia-ként, aki szent Benedeknek volt a csipkebokros kísértője. Nehezen tudtam megtanulni a kísértés vágyteli gesztusát, mire a tanár úr arra kért, hogy kérjek oktatást a szüleimtől. A harmadik évben menyasszony voltam Tinódi Lantos Sebestyén színdarabjában. Ez az alakításom annyira sikerült, hogy a nézőtéren lévő hölgyek nem vették észre, hogy fiú vagyok, az apácák pedig fölháborodtak, hogy hogyan szerepeltethetnek a bencések egy lányt a színpadon. A tanár úr megunva a felháborodást, fölszólított, hogy vegyem le a parókát. Erre az apácák megnyugodtak. A menyasszonyi ruházattal, az öltöztetéssel nem volt probléma, de nehezen találtak lábamra 41-es magas sarkú, fehér női cipőt.

1932 júniusában leérettségiztem. Azonnal beadtam a felvételi kérelmemet Sopronba, a Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Főiskolára, az Erdőmérnöki Karra. Az érettségi utáni héten iktatták be Esztergom megye új főispánját, Lingauer Albin országgyűlési képviselőt. Beiktatási fogadására én is jelentkeztem azzal a naivitással, hogy Taranyban többször is együtt vadásztunk vele. A rövid beszélgetés során erről emlékeztünk.

*A családotok erdész dinasztia volt?*

Elmondhatom, hogy igen. Édesapám részéről, egyrészt fölmenő ágban, másrészt oldalágban, illetőleg édesanyám részéről a testvérei és sógorom révén, a széles családnak tizenhatodik erdész tagja vagyok. A Besztercei, a Besztercebányai, a Bustyaházai, a Kolozsvári, a Miskolci és az Ungvári Erdőigazgatóságok; a Kecskeméti, a Miskolci



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Erdőfelügyelőségek; a Kovásznai Erdőhivatal, valamint az Esztergomi Székes Főkáptalan Letkési Erdőgondnoksága, továbbá a már említett Tarany és Trencsén voltak családom erdészeinek állomáshelyei.

*Hogyan indult soproni életed?*

1932 őszén beiratkoztam a Főiskolára. Akkor még nem tudtam, hogy az itt történtek miképpen befolyásolják majd főiskolai életemet. Történt ugyanis a főiskolára menet, hogy a főbejárat előtt egy gyönyörű fekete lakkhintós lipicai fogat állt. A fogat mellett, a járdán két férfi beszélgetett, a harmadik föl-alá sétált. Érdekelt a fogat tulajdonosa, így tehát megkérdeztem a keménykalapos, szép fehér magyar bajuszos bácsitól, hogy kié a fogat? A „bácsi" lesújtóan nézett rám, elfordult és szó nélkül bement a főkapun. Utólag tudtam meg, hogy ez a „bácsi" dr. Mihalovics János professzor úr, a magánkereskedelmi és váltójog tanára volt. Miután ezt a tárgyat csak a második év második szemeszterében hallgattuk, el is felejtettem ezt a találkozást. A vizsgán azonban az első kérdés feltevése után a professzor úr felállt íróasztalától és karjával mutatta a kijárati ajtót. „Jó szerencsét"-tel köszönt a „következő találkozásig". Harmadévre csak az első két év abszolválásával lehetett beiratkozni. A vizsgára mindenképpen szükségem volt. Az újabb vizsgára való jelentkezésemet, a professzor úr nyaralása miatt, nem fogadta el. Nem tudtam beiratkozni a harmadévre, viszont a vizsgahónapban jelentkeztem a pótvizsgára. A professzor úr a pótvizsgát a karácsonyi ünnepek utáni január 8-ban állapította meg. Otthon tanulva, bemagoltam a jogot onnan kezdve, hogy: „Az államilag szervezett társadalomnak külső és belső életviszonyait rendező parancs és tilalmi szabályok összessége a jog, tárgyi értelemben" és a többi. Sopronba készülve az állomásra vivő fogat már előállt. Édesapám szokásához híven bekapcsolta a rádiót a 12 órai hírek és vízállásjelentés meghallgatása okán. Alig ettük meg a levest, amikor a rádió bemondta, hogy nagy veszteség érte a Soproni Főiskolát, a bányásztársadalmat, mert meghalt dr. Mihalovics János professzor. Nagy megkönnyebbülő sóhajtás után mondtam: „Most már erdőmérnök leszek". Sopronba érkezve a tanszéken tudtam meg, hogy az elhunyt professzor úr helyett, a főiskola rektorának felkérésére, dr. Fertsák Elemér alispán úr, mint kiváló jogász fog vizsgáztatni. A vizsgán az alispán úr első kérdése az volt: „Kérem mondja meg azt, hogy tulajdonképpen mi az a jog?" Erre elmondtam a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

fenti idézetet. Az alispán úr csodálkozva nézett rám mondván: „aki így tudja a jogot, ahhoz nincs több kérdése". Levizsgáztam.

Egy másik történet. Az egyik szakestélyről a kora hajnali órákban hazajövet, a Deák téren elkezdtük a „Tóbiást". Egy nagyon kedves barátunk, Benedek Bandi, bányamérnök-hallgató elfelejtette eloltani a bányamécsét, mikor a Tóbiás-ra előkerülő rendőrök elől egy bokorba bújt. Mi többiek szétszéledtünk, de láttuk, hogy az egyik rendőr észrevette a bokorban fénylő világosságot. Meg kellett mentenünk Bandit. Véssey Róbert, „Öcsi", hátulról becserkészte a rendőrt és a fülig nyomta be csákóját. Amíg az a fejfedőjével vesződött, addigra mindannyian kereket oldottunk. Bandi barátunk hangos szóval kereste barátját: – Öcsi hol vagy? – kiabálta. A derékszíj övéről leolvasott 462-es számú rendőr barátunk már nem tudott elfogni senkit. Csak az Öcsi nevet jegyezte meg magának. Feljelentésére a rendőrség a Főiskolán kereste az „Öcsit". Dolguk végezetlenül fejezték be a nyomozást, mert a megkérdezettek mindegyike „Öcsi" becenévre hallgatott.

Egy álarcosbál alkalmával nagyon megtetszett egy parasztmenyecskének öltözött kislány, akit többször megtáncoltattam. Éjfélkor a „szuppé" kezdetekor, az álarcok kötelező levétele után fedeztem fel, hogy az én partnernőm Esterházy Pál herceg kisebbik lánya volt. Meghívott asztalukhoz, de annyira feszélyezettnek éreztem magam, hogy a koccintás után elbúcsúzva, megköszöntem a meghívást azon kifogással, hogy rendező vagyok.

Ezeken a bálokon a szülők előrelátó szívélyességgel hívták meg asztalukhoz a leányukat táncoltató fiatalembereket, akik viszont az ételitalfogyasztás reményében örömmel tettek eleget a meghívásnak. Azok a fiúk, akik nem kaptak meghívást a: „- Megyünk repülni!" jelszóval vigasztalódtak a kaszinó földszintjén lévő kávézóhelyiségben, 40 filléres „pezsgőfröccs" mellett.

*Gyula bácsi! Mielőtt még elhagynánk az egyetemet, tudnál-e még néhány érdekes diákcsínyt mondani?*

Azt hiszem, hogy az erdészportrék készítése közben nagyon sok kolléga elmondta élményeit a balekavatástól, a valétálásig. Én is átestem a balekoktatáson, a keresztelésen. Keresztanyám Nemky Ernő, alias Seta, keresztapám Belcsák Barna volt. Vulgóm: Noreia, alias: Mopszli. Érettségiig én a sört csak látásból ismertem. Érettségi után édesapám vitt el



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nyári szünetben néhányszor az esztergomi Kis Pipába, hogy legalább kóstoljam meg ezt a nedűt, mert tudta, hogy Sopronban ez a szakestélyek hivatalos itala. Az első pohár sört nagyon keserűnek éreztem, de az ismerkedési esten már meg tudtam inni néhány korsóval.

Én úgy láttam annak idején, hogy mind a diákéletben, mind a főiskola életében tulajdonképpen minden napnak megvan a maga eseménye. Hiszen az óraszünetekben, nyáron kint a lépcsőkön ülve, rossz idő esetén a folyosókon beszélgetve tárgyaltuk meg az egyébként igen nagy tiszteletben álló professzoraink előadásait, mondásaikat, az életükből fölvillanó epizódokat. Ezek a történések évről évre ismeretessé váltak az újonnan érkező hallgatók előtt.

Így én is hallottam, hogy amikor Horthy Miklós kormányzó 1928-ban látogatást tett a Főiskolán, az őt fogadó tanári kar bemutatásánál Vági István professzor úrhoz érkezve, a kormányzói kézfogást a professzor: „ Köszönöm, fiú"-val fogadta. Tudni kell ugyanis, hogy Vági István professzor úr hihetetlen magas képzettségű, európai hírű, de ugyanakkor rendkívül szórakozott ember volt. Egy pillanatig azt hitte ugyanis, hogy a kormányzói kézfogás gratuláció, ami az akkor reggel született kisfiának szól.

Egy Deák téri séta alkalmával az előttem menő Vági István professzor úr egyszer csak megállt és kezét felemelve hangosan mondta: „Hopp! Leesett és eltörött!". Ezt hallva siettem hozzá: „Professzor úr, mit kell megkeresni, segítek!". A válasza az volt: „Ah, marhaság!". Velem történt meg egy vizsga alkalmával a következő eset. Tanszéke egy előszobából, egy nagy laboratóriumi helyiségből és abból nyíló tanári szobából állt. A szobájában egy nagy fekete tábla. Délután 2 órára rendelve a vizsgára, föltette az első kérdést: „Vezesse le a szappangyártást!". Miután ez forst kérdése volt, én is jól megtanultam és elmondtam. Következő kérdése így hangzott: „Vezesse le a Guajakol gyökeit'". Ez a Guajakol szirup, tulajdonképpen köhögés elleni orvosság. Ánizsos íze miatt, mi gyerekek, ha betegek voltunk nem csak kanál adagolásban szerettük, hanem, szülői figyelmeztetés ellenére egyenesen az orvosságos üvegből ittuk. A professzor úr a kérdés feltevése után kiment a szobájából, még hallani lehetett, hogy a laborban tesz-vesz, majd nagy csend lett. Megakadtam a levezetésben. Vártam, de elmúlt tíz perc, elmúlt félóra, elmúlt egy óra. Öt órakor jön az altiszt takarítani. Mondtam, hogy a professzor urat várom, de még nem jött vissza. Erre az altiszt – ismerve gazdáját – mondta, elmegy megkeresi, lehet,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hogy a szomszéd tanszéken van Fehér Dániel professzor úrnál. Az altiszt végül is fél hétkor megtalálta a professzor urat a moziban. A fülébe súgta, hogy egy hallgató úr még mindig várja. A professzor úr otthagyva a mozielőadást, lihegve jön a tanszékre, rám néz és kérdezi: „Tudtá?" – Igen professzor úr! – és mutattam a táblára. Na jó, hol is van az indexe? Ja itt. Megelégszik a jóval?" Igent mondtam.

A kollégiumban együtt laktam Party Istvánnal, aki szintén Vági Istvánhoz ment vizsgázni, nem nagy felkészültséggel. El is akarta buktatni, mire Party Pista fél térdre ereszkedve mondta: „Professzor úr, a magyarok Istenére kérem, engedjen át!" Vági István professzor úr erre: „Az más." Pista kijőve a vizsgáról nagy mellénnyel mondta: „Megmutattam neki, hogy kell vizsgázni!"

Vági István tanár úrnak sok afférja volt Fehér Dániel tanár úrral. A nézeteltérések a mikroorganizmusok kutatásaiból eredtek. Először egyeztetetten végezték kutatásaikat, de miután egy témakörben nem értettek egyet, a plagizálás vádját is felvetve, úgy megharagudtak, hogy nem is köszöntötték egymást. Sőt Vági István egy kétliteres sósavas üveggel a kezében, hangos szóval kereste Fehér Dánielt: „Leöntöm a gazembert!" – harsogta. Döbbenten figyeltük a folyosón, most mi lesz? Nem történt semmi, Vági István az ajtótól fejét csóválva visszafordult.

Érdekes ellentétet tapasztaltunk két nagy hírű professzorunk között. Nevezetesen Róth Gyula az erdőműveléstan és a vadászattan tanára és Kelle Artúr az erdővédelemtan, az állattan és növénykórtan tanára között. Annak ellenére, hogy mindketten vallották, „a megfelelő fafajt a megfelelő talajra" elvet, Kelle professzor úr szerint az erdőben, az ültetvényekben a kéreghántás, mint elsődleges károsítás, a szarvasnak tudható be. Róth professzor úr a szarvas védelmében minden befolyását latba vetette. Ezt az ellentétet Kelle professzor azzal is kifejezte, hogy amikor az erdei fák hántási károsításáról volt szó, megjegyezte: „Urak! Egy másik tanszéken erről másképpen fognak hallani." Ugyanakkor Róth Gyula professzor úr e témakörű előadása keretében szintén „egy tanszék véleménykülönbségére" hívta fel a figyelmet.

1932 júliusában jött Sopronba az első „filléres gyors". A főiskolások úgy gondolták, hogy ezeket a „vendégeket" valami különlegességgel, érdekességgel kellene meglepni. Maróthy Duckó vezetésével jó néhány főiskolás összebeszélt, hogy a Frankenberg úton lévő hatytyúszobrot megtollasítják. Néhány üveg méz és csiríz, valamint három tollas párna felhasználásával sikerült a szobrot megtévesztően megtol-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lasítani.. A filléres gyors érkezésekor Maróthy Duckó vezetésével a főiskolások ünnepélyesen fogadták a vendégeket és diadalmenetben vezették őket Sopron „első csodájához", a tollas hattyúhoz. Csak a csodálkozás és tetszésnyilvánítás után jöttek rá a turpisságra.

1934-ben az Ifjúsági Kör elhatározta, hogy Sopron város polgárainak a „Soproni diákok" című operettel kedveskedik. Ruzsinszky László ifjúsági köri elnök megírta és elkészítette a librettót. Közreműködött még: Lonkay János, Tóth Dénes, Lackner Kálmán, Blankenberg Pál. Néhány dal címe: „A Lőverekben vár a kamarám ... (foxtrott); Nézz kislány jobbra! (nóta); Úgy szeretnék mást szeretni ... (tangó); Csók, dal és szerelem (angol keringő); Soproni diákok (foxtrott); Szerelem, szerelem csuda dolog (keringő); Ki-ki-kikérem a nevem (műdal)". A bonviván tenor szerepét Ágh Attila kohómérnök-hallgató alakította, a Papa basszusát Sass Barna erdőmérnök-hallgató szólaltatta meg, míg a komikus szerepet Tihanyi Lajos erdőmérnök-hallgató játszotta. A primadonnát a GYSEV elnök-vezérigazgatójának lánya, Hollán Ani, a szubrettet Hartmann Évi alakította. Nekem is meghatározó szerepem volt: én voltam a függönyhúzogató. A darab három hétig ment, mindenkor telt házzal, szombatonként egy, vasárnaponként két előadással.

A Soproni Színházhoz fűződő másik emlék: megismerhettük a híres primadonnát, Jurik Icát és Ölvedy Zsóka szubrettet. Jurik Ica körül sűrűn forogtak a katonatisztek, de nem maradtak le a főiskolások sem. Néhai Burghardt Zoli bányamérnök-hallgató barátom nagy piros rózsacsokrát Jurik Ica kitüntető kedvességgel fogadta, úgyannyira, hogy a másnapi előadás után a művésznőt magunk húzta hintóval vihettük a Pannóniába és ültettük a katonatisztek nagy ámulatára, asztalunkhoz.

Kedves emlékem egy tanulmányi vadászat. Az itt elejtett és eldugott nyulat a bokorból előszedve a Royal kávéházba vittük és Bóczi Rudi cigányprímás bandájának cimbalma alá helyeztük. Rudi prímás belépésünkkor még a tiszteknek húzta a rendelt nótákat, de meglátva „tettünket" otthagyva a társaságot, asztalunkhoz jött és udvarias meghajlással: „Uraim! Rendelkezésetekre állok" szavai után, késő hajnalig nekünk játszott. Nem fogadott el a nótákért semmit. Rudi cserbenhagyása a tiszt urakban egy kis felháborodást váltott ki. De hát mi főiskolások voltunk!

Én a Szent Imre Kollégiumban laktam évfolyamtársammal, Lajos bajor királyi herceggel. Lajos rendkívül szerény és nagy sportember volt. Minden reggel lefutotta a maga távját a Károly kilátóig és vissza. Egy hétvégén meghívott sárvári otthonába. Az autóból kilépve egyenesen



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a kertbe vezetett, ahol édesanyja és két húga éppen kertészkedett. Egyáltalán nem tűnt föl rajtuk, hogy „királyi fenségek". Hasonló szívélyességgel fogadott édesapja is. A főúriság talán abban jelentkezett, hogy a vacsoránál fehér kesztyűs lakáj tolta alám a széket.

A kollégium igazgatója dr. Koszterszitz József (Koszter atya) messze híres ifjúsági nevelő, rendkívüli műveltségű és kitűnő humorú pap volt. Lapunk az úgynevezett „Genter" volt. alkalommal nem jött össze semmi anyag. Koszter atya látva a gondot (szobája volt a Szerkesztőség) reggelre egymaga elkészítette a lapot úgy, mintha az abban lévő eseményeknek részese lett volna. Nagyon szerette az főiskolásokat. Nem engedte, hogy a pesti-budai szent imrés szokások tért hódítsanak a selmeci hagyományokkal szemben. Én, mint az Ifjúsági Kör titkára és a Szent Imre Kör elnöke sokszor beszéltem neki hagyományainkról. Ezt mindig érdeklődéssel hallgatta. Nevelési módszereinek egy példája: a légiriadókra való felkészülésre a hatósági szervek hosszú szövegű, hatalmas plakátokon hirdették meg a tennivalókat. Koszter atya a folyosói falitáblára a következőket írta: „Ha poros a cipőd letörlöd, ha légiriadó van, a lámpát leoltod". Ezzel mindent elmondott és ezt mindenki meg is jegyezte.

Glattfelder Gyula csanádi megyéspüspök úr látogatását várva, az általa celebrálandó miséhez Élő prefektus atya énekgyakorlatot tartott. A szent imrés énekeskönyv a „Szent vagy uram" volt. Én, mint volt bencés diák az „Égi lantot" ismertem. Az egyik szöveg éneklésekor az én hangom, a többiekkel ellentétben felfelé ívelt, amit a kápolnában nagy nevetés követett. Élő atya ezen „rendzavarásért" másnap Koszter atyához rendelt. Ő, a prefektus úr jelenlétében, megkérdezte, hogy történt a „rendzavarás", mire én elmondtam, hogy mivel kívülről tudtam a szöveget és ismertem a dallamot, nem néztem a kottát. Egy kis gondolkodás után Koszter atya Élő prefektushoz fordulva mondta: „Atya, mindenki úgy dicséri az Urat, ahogy tudja. Kihallgatásom ezzel véget ért."

Az 1936., 1937. és az 1938-as évek nyarait, mint gyakorlatot az Esztergomi Székes Főkáptalan és a Pesti Központi Papnevelede Intézet Kiskomáromi (Zala megye) Erdőhivatala és Gőzfűrész Telepén töltöttem. Itt a főnököm Orth Pál volt. 1937-ben a Székes Főkáptalan Tapsonyi (Somogy megye) Erdőhivatalánál Magasi László erdőgondnokot helyettesítettem egy hónapi katonai szolgálata alatt.

Szomorú emlék fűződik Kiskomárom mélyvölgyi erdőrészéhez. A vadászbérlő, Schmidt Jenő bányaügyi főtanácsos urat kísértem őzbak-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ra. Az eredményes vadászatot a vadászházban pezsgőbontással ünnepelte, majd kiment a ház elé, hogy gyönyörködjön a 6-os bak gyöngyözött agancsában. Eltelik néhány perc, összeesik és meghal. Durgó bácsira, az erdészre hagyva siettem orvosért, aki már nem tudott segíteni.

Sokat tanultam főnökömtől, Orth Pál erdőgondnoktól, aki kollegiális szeretettel gondoskodott rólam; magyarázott, vezetett, a gyakorlatra oktatott. Fizetésem a teljes ellátás és az Esztregom – Kiskomárom retúr vasúti jegy megtérítése volt. Az erdőre kivivő kocsis, Vendel bácsi nagyon szerette a varjúlevest, miért is majd minden alkalommal puskavégre került 5–6 varjú. Élmény volt bemenni fogattal Nagykanizsára, ahol a patronvásárlások után mindig felkerestük Barthos Gyula bácsit, Batthyány-Strattmann herceg főerdőmesterét. Tapsonyi szórakozásom Göndöcs Lajos uradalmi intézővel a marhavérrel döngölt pályán a kuglizás volt.

Szívesen emlékszem az Országos Erdészeti Egyesület 1938-as Esztergomi Közgyűlésére. Annál is inkább, mert, mint szigorú erdőmérnök, édesapám befogott a rendezési munkába. Megilletődéssel köszönthettem az Egyesület elnökét, báró Waldbott Kelement és ügyvezetőjét, Bíró Zoltánt, akinek szónoki tehetségét is megcsodálhattam. Érdeklődve hallgattam a nálunk megszálló Róth Gyula és Fekete Zoltán professzor urak vacsora utáni anekdotázását Selmecbányára visszaemlékező életükről.

Az erdészeti szállítóberendezések Út- és vasútépítéstani szigorlat, a mindig nagyon tisztelt és szeretett professzoromhoz, Modrovich Ferenchez fűződik. Egy térképen kijelölt két pontot „A"-t és „B"-t, azzal, hogy építsem meg közöttük a vasutat. Mintegy órai részletes válaszadás után elérkeztem addig, hogy a mozdony befűtve, a szerelvény indulásra készen áll. A professzor úr: „nahát, indítsa már el azt a vonatot kolléga úr", de a vonat nem indul. Sokáig tartott, amíg az esetleges hibalehetőségekre visszagondolhattam, de ilyet nem találtam. A szerelvény csak nem akart elindulni. A professzor úr megkérdezte: – Na, most mit csinál? – Professzor Úr! Ennek a szerelvénynek el kell indulnia – válaszoltam. Mire ő: – De látja, hogy nem indul – és mosollyal nézve rám mondja: – a mozdony csak akkor indulhat el, ha előtte sípol! A professzor úr mindenkori segíteni akarása hallgatóival szemben vitathatatlan volt.

A mérnöki oklevelet 1939. május 1-én vettem át. Rövid csomagolás után, este még elbúcsúztam közelebbi barátaimtól, Soprontól. A Schmauzer bácsinál huszárrostélyost ettem és hozzá való vörösbort ittam. Másnap hazautaztam Esztergomba.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

*Többetekkel beszéltem, akik a régi időkről említést tettek és valahogy mindig kimaradtak a rosszlányok. Nincs ezzel kapcsolatban egy-két anekdotád?*

A főiskolások ismerettségi körében, hogy ki, mikor, hogyan és hol volt rosszlány azt még egymás között is a legteljesebb diszkréció homálya fedte. A városnak volt egy legálisan működő, úgynevezett „sárga háza", ahol a főiskolásoknak nagy szükség esetén a leckekönyv kiváltásával, vagyis hozomra lehetett szórakozni. A Soproni Sörgyár szépségei számára, mint hallottam az Ógabona tér 6. szám alatti ház egyik lakásának szobája volt a találkahely. Tudott volt, hogy a Rókalyuk üdvöskéje helyben fogadta a vendégeit és ötpengős ajánlatára alkudni lehetett, de egy pengő alatt nem adta magát. Az egyik autós barátunk mesélte, hogy valahonnan hozzásodródott egy csinos hölgy, akit a Tómalomhoz vitt ki. Ott a hölgy öltözetlenül kiszállva olyannyira követelődzött, hogy barátunk ahogy volt otthagyta. Azért másnap megkapta a „bánatpénzt".

*Gyula bácsi! Hogy alakult szakmai életpályád?*

Nem volt vitás, hogy erdőmérnöknek készülök. Hiszen az előbb említett példák, valamint az, hogy Esztergomban a városi, az erdőfelügyelőségi, a prímási, a káptalani és az alerdész szakiskola kollégáival édesapámék rendszeres társadalmi kapcsolatban álltak, mély hatással volt rám. Elhatározott dolog volt, hogy az államerdészethez szeretnék kerülni, bár bencés igazgatóm révén, aki feleségem nagybátyja volt, lehetőség nyílt a közalapítványhoz való elhelyezkedésre is. Beadva a földművelésügyi miniszterhez felvételi kérelmemet, az átmeneti időre, Cseri Géza nagybátyám meghívására, 1939. május 25-től Munkácsra, a Latorica Rt.-hez mentem állásba. Innen már másnap Szolyvára, az ottani erdőgondnokság ideiglenes vezetésére kaptam megbízást. Az első dolgom volt a csehek által igen szépen kidolgozott üzemtervi térképeket tanulmányozni, majd a három pagonyvezető erdésszel; Szolyván Hartl Mátyással, Polenán Rick Antallal és a zajgói kollégával megismerkedni. Ezután a kerületek megismerésének ütemtervét beszéltük meg. Örömmel fogadtam a Sopronból eredő barátság további erősödésének megtestesítőit, Madas András és Hibbey Albert látogatásait, akiket még én hívtam a Latoricához. A szolyvai Magyar Házban elfogyasztott habzóborok sok-sok diákemléket hoztak fel és adtak alkal-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mat a nótázásra. Megtisztelő látogatásban volt részem Márkus Tivadar szarvasházi erdőgondnok személyében, akivel csak az volt a gondom, hogy nem tudva vegetáriánus életmódját, ebédre, vacsorára csupán almával és szilvával kínálhattam meg.

1939. október 1-jével katonai behívót kaptam Nagykanizsára, a III. Tüzér Mérő Századhoz vonultam be. Október 8-án kaptam meg az államerdészethez történő kinevezést azzal, hogy 14-én a Bustyaházai Erdőigazgatóság vezetőjénél jelentkezzem eskütételre. Kihallgatást kértem, amikor is századparancsnokom (nagypapája erdész volt) Gombás Csaba szolgálatvezető főtörzsőrmesternek parancsot adott háromnapos olyan kioktatásra, hogy katonás viselkedéssel elmehessek az eskütételre. Az oktatás a vigyázzállástól, a ruhahordásig, a kard és sarkantyú viseléséig, a vonaton tanúsítandó magatartásig, a tiszteletadás különböző formáinak megismeréséig terjedt ki. Az oktatás olyannyira sikerült, hogy mikor Budapesten átutazva édesapámékkal találkoztam a Kárpátia étteremben, a főhajónagyi egyenruhában megjelenő öcsémet a bejárati ajtótól, asztalunkig érve feszes vigyázzállásban fogadtam és engedélyt kértem a leülésre.

Bustyaházán az esküt Radó Gábor főerdőtanácsos, megbízott erdőigazgató úr kezébe tettem le. Eskütétel után visszatértem Nagykanizsára és januárban már a frontra induló menetszázadból emeltetett ki a Földművelésügyi Minisztérium azonnali jelentkezésre a Bustyaházai Erdőigazgatóságon. Vagyis leszereltek. Időközben Radó Gábor főerdőtanácsos urat a minisztériumba helyezték és erdőigazgatónak édesanyám bátyját, Blickhardt József főerdőtanácsost nevezték ki. A nála történő hivatalos bemutatkozáskor arra a kérdésére, hogy a szakma melyik ágazatát szeretném szívesen folytatni, én az üzemi munkát jelöltem meg. Ezzel egyetértve egy hétre beosztott a Segédhivatalhoz, megismerni a ügyiratforgalmat az erdőhivataltól a minisztériumig és vissza, majd egy hónapra az úgynevezett mellérendelt Számvevőséghez osztott be a számviteli, pénzgazdálkodási ügyek tanulmányozása céljából, amit a műszaki-építési osztályra történő beosztás követett. Főnököm, Bartha Lajos rendkívül precíz munkát követelt. Nem ismerte a hivatalos órát és bizony a rendkívül sok feladat miatt késő délutánig benn kellett maradjunk Danis János barátommal együtt. Kitűnő szervezése révén egy év alatt az odahelyezett magyar erdészek részére 17 erdészlakás épült. Az alapok kiásásánál már ott volt a tégla és a falazás befejezése előtt már kötegekben elő volt készítve a fedélszék, ille-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tőleg az asztalosmunkák faanyaga. Ezek a lakások általában kétszobás, fürdőszobás, manzárdos épületek voltak. A szerelvényeket (csapok, kádak stb.) a bustyaházi központban épült nagy raktár szolgáltatta. Hat teherautó állandóan úton volt az anyagszállítással. A csornarikai kormányzói vadászház Bartha Lajos művészi érzékéről tanúskodott; a lambériák, a bútorok cirbolyafenyőből készültek.

Néhány hónap elteltével az erdőigazgató maga mellé vett személyzeti és „M" ügyek intézése céljából. Négyszemközti megbeszélésre hívott be egy alkalommal, hogy gépkocsival azonnal induljak útnak Szinevérre, a csornarikai kormányzói vadászházba, ahol az ott-tartózkodó von Papen Németország törökországi nagyköveténél jelentkezve egy üzenetet vegyek át, amit még az esti gyorssal Budapestre kell vinnem, átadandó a Földművelésügyi Minisztériumban Molcsányi Gábor miniszteri osztályfőnök úr kezébe. Maga az üzenet egy nyolcadív kockás papírra zöld ceruzával írt mondat volt: „A megbeszéltektől eltérően, nem autón, hanem vonaton érkezem. von Papen". Nagyon elcsodálkoztam, hogy egy ilyen cetli miatt kellett Szinevérre és Budapestre mennem. De hát a parancs, az parancs volt. Csak később tudtam meg, hogy von Papen nagykövet úr vadászat ürügyén volt Szinevéren és a cédula diplomáciai rejtjeles üzenet volt.

Néhány hónap után Koller Pál erdőtanácsos úr mellé kerültem az üzemi szolgálat megismerése céljából. Időközben Szinevérre rendeltek ki Szederjei Ákos erdőhivatal-vezetőt helyettesíteni, aki az egy hónapos szabadsága után már mint ifjú házas tért vissza. Az altiszti karral együtt pezsgővel köszöntöttük az ifjú párt. Hasonló módon helyettesítettem a szabadságát töltő Tuskó Ferenc bruszturai erdőhivatal-vezetőt is, akit, mint ifjú házast, kedves feleségével együtt a Turbát-torkolati vadászházban koccintással üdvözöltünk. A központi gyakorlat alatt erdősítések ellenőrzésére is sor került. Szerettük ezt a kiküldetést, mert az útiszámlába kilométerenként 25 fillér „bakancspénzt" lehetett felszámítani. Az is igaz, hogy sokat kellett gyalogolni. Az erdőigazgató ekkor már Partos Gyula főerdőtanácsos úr volt, miután nagybátyámat a minisztériumba helyezték. Az éves minősítésemet már ő készítette el, azzal a záradékkal, hogy: „erdőhivatal vezetésére alkalmas". Így kaptam kinevezést a Királymező-felső Erdőhivatal vezetésére 1941-ben, miután ottani elődömet, Gereházy Károly kollégát minisztériumi szolgálatra rendelték be. Nem kezdhettem el azonnal az erdőhivatali munkát, mert Királymezőn a Tarac-völgyi erdei vasút (TEV) üzemve-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zetőjét, Gosztonyi Miklóst katonai szolgálata miatt, egy hónapig helyettesítenem kellett. Történt ezalatt, hogy a minisztériumból, előre nem jelzett időben ellenőrzésre jött Fülöp Zoltán erdőtanácsos úr, az erdei vasutak minisztériumi főfelügyelője. Őt ekkor még nem ismertem. Azt látom, hogy egy lengyelnadrágos férfi kapaszkodik a már mozgó faanyagszállító szerelvény truck-jára. Megállítva a szerelvényt, leszállítottam a férfit, akit nem valami tiszteletre méltó hangon és szavakkal leckéztettem meg, hisz rendkívül súlyos következményei lehettek volna a szabálytalanságnak. Az irodai igazoltatás után már „tisztelettel jelentettem" szabálytalanságát, mikor is elismerve vétkességét kézfogással igazat adott. Az üzemvezetést az ide helyezett Iby (Pankotay) Gábornak adtam át.

Az erdőhivatalnál először a területtel, emberekkel ismerkedtem. A hozzáértő, kitűnő irodavezetőm Kertész József lehetővé tette, hogy a hónap legnagyobb részét a területen tölthessem. A részemre is komoly irodai munka a hónap végén 3–4 napra zsúfolódott össze, amikor is a pénztárzárást, az anyagszámadást, a bérjegyzékeléseket, a műszaki-építési naplót kellett lezárni. A munkások bérfizetését nem az erdőhivatal végezte, hanem azt mindig a központból jövő számviteli tisztviselő osztotta ki az általuk átvizsgált bérjegyzék alapján, de a mi jelenlétünkben.

Az erdőrendezőség minden év júliusában adta ki a termelési feladatot, megjelölve benne pontosan az erdőrészleteket is. Ezt az előrejelzést azért tette, hogy az őszi – téli termelésekre és a faanyag kiszállítására megfelelően fel tudjunk készülni. Az erdőhivatal 1942-re a Jablonica völgyben lévő 13/B erdőrészletben kapott egy jegenyefenyő – bükkös elegyes állományban 1400 $m^3$-nyi fakitermelési feladatot. Czauner András kiváló képességű kerületvezető erdész társaságában bejártuk a területet és megállapítottuk, hogy itt a faanyagot szakaszonként mintegy 250 m-es csúsztatón lehet lehozni. Hazamenve, Modrovich Ferenc nagy emlékű professzorom tanítása szerint elkezdtem a csúsztatót tervezni. Két heti munka után egy áthidalásnál megakadtam, amiért kimentem a helyszínre újabb szemrevételezésre. Megrökönyödve láttam, hogy a csúsztató már kész. Nagyon elszégyelltem magam. Czauner kerületvezető erdész szó nélkül is tudta mit kell csinálni. Eszembe jutott édesapám útra bocsátása: „Fiam! Megvan a mérnöki okleveled, de az első dolgod az legyen, hogy megismerve erdészeidet, bizalommal légy irántuk, és ha kimégy a termelés helyé-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

re, ülj le egy rönkre, figyeld mit csinál az erdész és milyen fogásokkal dolgoznak a fakitermelő munkások. Velük fogyaszd el a parázsban sült krumplit az aludttejjel".

Az erdőigazgatóság gróf Teleki Mihály földművelésügyi miniszter úr és az őt kísérő Molcsányi Gábor minisztériumi osztályfőnök, továbbá Fejes József miniszteri tanácsos urak látogatását várta 1941 szeptemberében kora délutáni érkezéssel. Az első megbeszélést az erdőigazgató szobájában lévő tárgyalóasztalnál tartották, jellemzően az akkori puritánságra, kávé – konyak – üdítő felszolgálása nélkül. Minden reprezentációt mellőzve az asztalon csupán egy korsó friss víz és poharak voltak. Este vacsorára saját költségen hivatalos volt az erdőigazgatóság személyzete. A vendéglátást egyedül a miniszter élvezhette. Vacsora közben toppant be Hóman Bálint kultuszminiszter úr, aki Ungvárról, a Kormánybiztosságtól jövet Rahóra utazott, de Teleki miniszterrel úrral előre egyeztetetten beszélték meg az út megszakítását. A feketénél tartottunk, amikor Hóman Bálint miniszter úr arra kért, hogy tudnék-e részére egy stampedli likőrt adni, mert ő a kávét azzal együtt szereti. Természetesen a likőrt megkapta, de azonnal ki is fizette. A földművelésügyi miniszter erdőigazgató úr szállóvendége volt, annak lakásán, az egyik szoba átrendezésével. Másnap a Turbacil völgyében vett részt helyszíni bemutatón az erdőigazgató úr vezetésével a miniszter úr és kísérete, ahol is a kerület felügyeleti tisztje, Koller Pál erdőtanácsos úr adott tájékoztatót. A helyszín egy szálfarakodó volt, amire ülve hallgatták végig az ismertetést. Ezt követte a miniszter és az erdőigazgató közötti kérdés-válasz párbeszéde. A miniszter úr feljegyzésekre Molcsányi Gábor miniszteri osztályfőnök urat kérte föl. Az egész látogatást minden sallangtól mentes kellemes légkör, szakmai érdeklődés kísérte.

1943. szeptember 3-án, Bustyaházán volt a három kincstári erdőgazdaság (Ungvár, Bustyaháza, Rahó) erdőigazgatóinak találkozója hozzátartozóikkal együtt. A megbeszélést a turbacili vadászházban tartották. Felkészülendő e látogatásra, egy személyvagont alakítottunk át pullmankocsivá a taracközi műhelyben úgy, hogy abban étkezni is lehessen. A szerelvény Taracközről még szép napsütésben indult, de Turbacilban már öt centiméteres hóban hógolyóztak a kedves vendégek.

Királymezőn nagyon szép szolgálatom volt. Maga a légkör is hatással volt reánk, hiszen Királymező volt állomáshelye az Királymező-alsó Erdőhivatalnak is, amelynek vezetői előbb Seregély Lajos, majd



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Jablánczy Sándor voltak. Itt volt az állomáshelye a Kollár Gyula vezette Oroszmokrai Erdőhivatalnak és természetesen a Taracvölgyi Erdei Vasútnak (TEV) is, ahol az üzemvezető előbb Gosztonyi Miklós volt, akit Iby (Pankotai) Gábor váltott fel. Az erdészcsaládok gyakran jöttek össze valamelyikünknél. Ez a légkör Sopronra emlékeztetett. Társasági életet is élve időnként meghívtuk az állomásparancsnokot, a völgyzár-parancsnokot, az orvosékat, a tanítóékat, a jegyzőéket és nagyobb ünnepeken a „kincstári" papot is.

Meglepetésként ért távirati kirendelésem a Besztercei Erdőigazgatósághoz, Naszód állomáshellyel. A Szálvavölgyi, Rebravölgyi és Naszódi Erdőhivataloknál az úgynevezett „házi kezelésű" fakitermelést kellett bevezetni. Ez időben ugyanis fakitermelésre még lábon adták át az erdőt. Nem szívesen emlékezem vissza Naszódra. Az a korrupció, a mérhetetlen falopások és a román nyelv nem tudása rengeteg gondot okozott. Levélben kértem a visszarendelésemet, feltárva problémáimat. Indokaimat megértették és a visszarendelést a minisztériumtól távirati úton meg is kaptam.

A királymezei szolgálatnak nagyon kedves színfoltjai is voltak. Többek között egy januári napon a területről hazatérve várt Kollár Gyuszi nagyon kedves barátom, a „szaktársam", aki nagy horgász lévén pisztrángozni hívott, a tőlünk, mintegy 50 méterre lévő Tarac patakhoz. A csali bedobása után néhány perc elteltével megfeszül a zsinór, kapott a hal! Próbálta kivezetni, az orsót is használta, a hal azonban nem engedett. Szaktársam átadta a botot mondván megnézi mi van a zsinór végén, mert lehet, hogy egy sziklában akadt meg a horog. Odamenve veszi észre, hogy a horgon egy közel méteres galóca vergődik. Mintegy háromnegyed órai fárasztás után tudta kiemelni a halat. A nagy fogás után megszületett az elhatározás, hogy az erdészcsaládokat ünnepi vacsorára meghívjuk. A hatalmas galócát Kollár Gyuszi dolgozta fel, az én feladatom a krumpli kisütése volt, amit első menetre sikerült szénné égetnem. A nagy szellőztetés után az „ünnepnek" megfelelően átöltöztünk. A terítést követő aperitif után jó étvággyal elfogyasztottuk a vacsorát és jó hangulatban tartottunk ki éjfélig. Egy egyszerű hétköznapon az elhatározás a családok találkozására, az örömteli hangulat erősítette barátságunkat.

Halászattal kapcsolatos eset volt az is, amikor az erdőről hazajövet vettem észre, hogy a Völgyzár Parancsnokságon tartózkodó egyik főhadnagy robbantással halászik, aminek már több pisztráng esett ál-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dozatul. Kérdőre fogtam, mire csak vállat vont. A csendőr őrparancsnoksági feljelentésre, kéthetes katonai vizsgálat után a főhadnagy urat lefokozták.

Fiatal házasok lévén bearanyozta életünket Gyuszi fiam születése, aki ugyan Sopronban jött a világra, de egy hónap múlva már Királymező magaslati levegőjét szívhatta.

Partos Gyula igazgató úr 1943. május 4-én reggel telefonon felhív azzal, hogy másnap a kerületünkbe jön vadászni, gróf Teleki Mihály földművelésügyi miniszter és államtitkára Bárczy István. A találkozás a Turbát-torkolati vadászházban lesz. A szomszéd bruszturai gondnok társammal, Tuskó Ferivel a vadászháznál arról beszélgettünk, hogy melyik lenne az a havas, ahol most a legtöbb fajdkakas dürög. Erdészeinkkel is konzultálva elosztottuk magunk között, hogy a minisztert Priszlopra ő viszi, míg az államtitkárt én vezetem az Arzsicsna havasra. Hajnalban az államtitkár úrral mintegy másfél órás gyalogséta után, felérve a havasi kalibába, rövid pihenést követően, a hótalp felcsatolásával elérkeztünk a dürgőhelyre. A havason még 80 cm-es hó volt. Menet közben elmondtam az államtitkár úrnak – amit már tudott –, hogy a fajdkakas végtelen éber madár, becserkészni csak akkor lehet, amikor „köszörül", tudniillik a dürgésnek ebben a fázisában a madár se nem lát, se nem hall. Az államtitkár úr olyan izgatott volt, hogy lépéseit mindenkor eltévesztve, a köszörülés után lépett. Hát a kiszemelt kakas el is ment. Mentünk egy nem messze lévő másik dürgőhelyre, ahol a hóban egy szárny- és farktollait kibontott kakas udvarolva táncolta körül a kiszemeltjét. Az államtitkár úr lőni akart. Arra kértem, hogy ne lőjön, mert fajdot vagy a fán, vagy röptében illik lőni. Neszezésünkre a fajdok elröpültek. Eredménytelenül tértünk vissza a vadászházba. Néhány perc múlva a völgy másik irányából boldog mosollyal, kezében tartva az elejtett kakast, jön a miniszter úr. Kölcsönös üdvözlések és gratulációk után a miniszter kérdezi az államtitkár urat: – Hol a kakasod? Elmondja a sikertelenségét és a miniszter kezében lévő fajdkakasra mutatva mondja: „Kegyelmes Uram! Ez csak egy madár." Rövid beszélgetés után a vendégek megreggeliztek, majd pihenni tértek. A déli ebédhez már megérkezett Partos Gyula erdőigazgató úr is Bustyaházáról. Tájékoztattuk az eseményekről, az eredményről és sajnálattal vette tudomásul, hogy az államtitkár úrnak nem sikerült a vadászat. Az ebéd közben a vendégek a havasi élményeikről beszélgettek, szóba került ismét a sikertelen vadászat, mire én nagy



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

naivul megszólaltam: – Nem baj államtitkár úr, tessék lejönni medvét lőni! Legyen szíves a miniszter úrtól engedélyt kérni! – mert medvét lőni csak miniszteri engedéllyel lehet. Erre a mondásomra a velem szemben ülő Partos igazgató úr az asztal alatt bokán rúgva nem tetszőleg nézett rám. Ugyanakkor az államtitkár kapott az alkalmon és elnyerve a miniszteri engedélyt a medvére, megkérdezte mikor jöhet a vadászatra. Tíz nap megjelölése után – gondolván, hogy ennyi idő alatt be lehet etetni egy medvét az erre a célra mindig meglévő lóval – naptárát elővéve megjelölte a következő heti pénteki napot. Érdeklődött, hogy mikorra kell ideérnie. Én délután öt órát kértem. Szinte percnyi pontossággal érkezett meg az államtitkár úr a megbeszélt napon. A jól beetetett medvét, fél hét órai etetésre szoktatva, mentünk ki a leshelyre. Hét órakor a medvét az államtitkár úr elejtette. Nagy boldogan köszönte meg ezt a neki egyedülállóan emlékezetes vadászatot, majd pihenés nélkül azonnal beült az autóba és ment vissza Budapestre. Mint mondotta, reggelre már kormányzati programja van. Az eredményes vadászatot azonnal jelentettem telefonon Partos Gyula erdőigazgató úrnak, aki előbb nagyon leszidott, hogy hogy mertem a medvevadászatot egyáltalán fölajánlani, de mert a vadászat sikeres volt az igazgató úr mégis csak gratulált. Az államtitkár úr a fajdkakasát a medve ellenében még az igazgató úr jelenlétében átengedte, amit nagy örömmel és köszönettel fogadva, május 8-án hajnalban meg is lőttem.

Elképzelni sem tudtam, hogy a hóolvadás következtében megáradt hegyi patakoknak, így a Tarac pataknak is milyen a romboló hatása. 1943 tavaszán a procskai rakodón lévő mintegy 2000 $m^3$-es szálfa máglyáimat gyufaszálként sodorta el a rohanó ár. Az árvíz mosta vasúti alépítmény nem bírta az úton lévő szerelvény terhét és kismozdonya Királymező előtt a patakba dőlt.

*Gyula bácsi! Ekkor már javában dúlt a háború. Hogy élted át ezt Királymezőn?*

1943 őszén újból behívtak katonának Győrbe, az utász századhoz. Átadták a mérnökzászlósi rangomat és visszaengedtek azzal, hogy az erdőhivatali beosztásom mellett a katonai szolgálatot civil ruhában tölthetem. A Királymezői Helyőrség parancsnoka, a Völgyzár Parancsnokság kérésére átadott az erődépítési munkák irányítására.

Arról hallottunk, hogy az országban már régóta háborús hangulat uralkodik. A rádió ontotta a háborús híreket. Mi ebből 1944 szeptem-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ber végéig nem éreztünk semmit. Egyszer jött fel két német tiszt autóval és a németül kitűnően beszélő Dús Zoltán kincstári orvoshoz betérve, kérettek oda bennünket, erdőgondnokokat. A doktor áfonyapálinkájának kóstolgatásába, pontosabban a szesszel átitatott gyümölcsének kanalazásába annyira belemerültek a németek, hogy nekünk Kollár Gyulával és Jablánczy Sándorral csak annyi dolgunk maradt, hogy a leittasodott tiszteket autójukba emelve, megmutassuk a sofőrnek, hogy merre van lefele. Sose derült ki, hogy mit akartak. Idejövetelük annál is inkább érdekes volt, mert már akkor, lévén Királymező német község, az előző héten egy virradatkor arra ébredtünk, hogy az egész település kiürült. Nagy szervezettséggel működött a Volksbund. A háborús események arra ösztönöztek bennünket, hogy családtagjainkat, asszonyokat és gyerekeket ingóságaikkal együtt küldjük el Királymezőről, szülői otthonukba. Így történt, hogy Királymezőn már csak a három erdőgondnok, a völgyzár-parancsnok és a csendőrőrs maradt. A jegyzői hivatal is megszűnt működni. Még nyomasztóbb lett a légkör, amikor október 14-én már csak a völgyzár-parancsnok, Vass István százados és én maradtunk a községben. Október 15-én Koller erdőtanácsos úrtól még parancsot kaptam faanyagszállításra. Kollégáim, bútoraikkal együtt időközben elhagyták Királymezőt. Szomorúan hallottuk, hogy mind a Kollár Gyuláék, mind a Jablánczy Sándorék bútorait szállító vasúti szerelvényt Debrecen előtt, bombatalálat érte. Az én bútoraim becsomagolva várták a királymezei állomásra való szállítást, ez azonban már nem történhetett meg, mert Királymezőt, mint hadműveleti területet, október 17-én teljes kiürítés miatt el kellett hagyni. E napon, a kora reggeli órákban a határőrszázad is bevonult a faluba. Felajánlottam nekik az egy tehenem és az egy sertésem elvitelét, illetőleg a gyümölcsöskertből a jonatán almák leszedését. A „vigyázz-állásos" köszönet után pillanatok alatt véget ért az almaszüret és az állatok sem éltek már. Örültek a katonák. Természetesen jóval a kiürítés előtt segítettük az erdészek és családtagjaik elköltözését. A völgyzár-parancsnok október 17-én hajnalban utasítást kapott a királymezői vasútállomás felrobbantására. Nagyon jó és velünk együtt érző, megértő barát lévén, erre közös megegyezéssel, nem került sor.

A Hoffer Antal pályamester által irányított utolsó szerelvény, a katonavonat velem elhagyta Királymezőt. A vonatot menet közben partizánok lőtték. Taracközre érve találkoztam Iby (Pankotay) Gáborral, aki a visszavonuló VI. hadosztály szállítóparancsnoka volt. Ő rendelkezett



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a lakosság elszállításáról is. Engedélyt kértem tőle, hogy az utolsó katonai szerelvénnyel én is elmehessek. Természetesen az engedélyt megkaptam és a szerelvény utolsó, katonai ruházatot szállító vagonjába felszállhattam. Az Elzett zárral bezárt lakás kulcsával a zsebemben, az erdőhivatal anyagszámadásával és pénztárnaplójával hagytam el Kárpátalját. Az abrakkal megrakott fogatot, a kocsissal együtt még az előző nap Taracközre küldtem azzal, hogy onnan majd átadásra Bustyaházán jelentkezzen. Október 16-án ruszin munkásaimat az aznappal lezárt bérjegyzék alapján, az ellátmányból még kifizettem, ezzel a pénztár kiürült.

Taracközön a kora délutáni órákban induló szerelvényből már hallani lehetett Nagybocskó felől a folyamatos ágyúzást. Ez az utolsó katonavonat másnap délben érkezett Miskolcra, hogy ott mozdonyt cseréljen, és rendezze a szerelvényt. A mintegy háromórás várakozást használtam fel arra, hogy a Miskolci Erdőigazgatóságon leadjam az elhozott anyagszámadást és pénztárnaplót. A miskolci kollégák és családtagjaik egy része elhagyni készült a várost, én is velük tartva érkeztem meg Budapestre. Jelentkeztem az Erődítési Parancsnokságon. Elküldtek a Honvédellátó Központba, ahol „felöltöztettek" és felvarrták mérnökzászlósi parolimat, majd Cecére irányítottak. Kétnapos ott-tartózkodás után, megindult a visszavonulás. Baracskán a németek kizavartak szállásunkról, a repülők tüzelését teherautók alatt vészeltük át. A karácsonyt a századdal Győrben töltöttem. Családomhoz Sopronba nem mehettem. Beosztottak vitéz Kassai Farkas László altábornagy úr mellé műszaki segédtisztként. Az altábornagy úr tiszti gyűlésen kérte, hogy őt a Szálasi-féle tiszteletadás miatt, az utcán ne vegyék észre. Magyarul, nem engedte, hogy őt felemelt karral köszöntsék s mint mondotta, ő Horthy Miklós kormányzóra tette le az esküt. Kéthetes győri tartózkodás után folytattuk a visszavonulást az osztrák határ felé. A magyar határt február hónap folyamán léptük át. Nem volt arra lehetőségem, hogy a Sopronban ez időben született kislányomat, családomat meglátogassam. Átlépve a határt, az osztrákok lefegyvereztek és Neuhofenben előbb osztrák, majd a felső-ausztriai Riedben francia, végül Welsben amerikai hadifogságba kerültünk. Ried községben egy francia járőr kivégzési szándékkal állított elő egy besúgó miatt, aki fegyverrejtegetéssel (pisztoly) vádolt. A járőrparancsnok feltúrva a szénapadlási szállásomat, nem talált semmit és tovább faggatva a vélt pisztoly eldugása ügyében, megmutattam neki a miniatűr pisztoly



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kulcstartómat. Erre nagy mérgesen otthagytak. Ez az apósomtól kapott ajándék kulcstartó mentette meg akkor az életemet.

Az amerikai fogolytáborban találkoztam Kő tábornok úrral, akit még Sopronból ismertem. A tábornok úr a Magyar Vöröskereszt katonai megbízottja volt. Jelentkeztem nála és arra kértem, hogy vegyen a Vöröskereszt szolgálatába. Megkaptam az angol, francia és német nyelvű igazolványt egy gépkocsival és azzal, hogy Ausztria területén keressem fel a hadifogoly-táborokat, legyek segítségre a hozzátartozók felkutatásában és mérjem fel a szükségleteket. Egyébként az amerikai fogság idején szívesen vettem részt a vagonrakodásokon, mert a munka végeztével minden alkalommal egy doboz Chesterfield cigarettát, csokoládét, kakaót és porcukrot adtak. A kakaót és a cukrot szigorúan gyűjtöttem, hogy majdan a családomnak, gyerekeimnek odaadhassam.

1945 júliusának elején az első hadifogoly-szerelvénnyel hazatértem. A szerelvényről Komáromban leszállítottak. Bevittek bennünket a Csillag-börtönbe, ahol a tiszti mivoltom büntetéseképpen, a legénységnek tömtük a szalmazsákot. A börtönélet tizedik napján három fiatalember faggatott civil életemről, körülményeimről és arról, hogy hova és miért utazom. Nem találva bűnjeleket elengedtek és kaptam egy igazolványt, hogy „jelentkeztem", meg egy vasúti menetlevelet Esztergomig. Itt édesapámtól tudtam meg, hogy a családom Sopronban van és él. Egyik rám illő ruháját elkérve, másnap Sopronba utaztam. Lélekemelő órákat töltöttem családom körében. Majd Budapestre jöttem és jelentkeztem a Földművelésügyi Minisztériumban, Molcsányi Gábor minisztériumi osztályfőnök úrnál. Az osztályfőnök úr örült, hogy épségben lát, érdeklődött családom iránt. Azért, hogy az ellátást illetően családom jobb körülmények közé kerülhessen, Hódmezővásárhelyre kívánt áthelyezni. Átküldött egy mellettünk lévő szobába, ahol az Igazoló Bizottság székelt. Az elnöklő fiatalember, lehetett vagy 20–25 éves, megkérdezte: – Mondja maga miért volt katona? Megdöbbenésemben erre nem tudtam válaszolni. Látva azt, hogy sem a civil, sem a katonai rangom nem adhatott okot semmilyen „rend ellenességre", leigazoltak. Ezen igazolással a kezemben mentem vissza az osztályfőnök úrhoz és arra kértem, hogy kárpátaljai szolgálatom után ne helyezzen az Alföldre, hanem lehetőleg erdős vidékre kerülhessek. Miután ilyen betöltetlen erdőgondnokságról nem volt tudomása, Győrbe helyezett. Átadta egyúttal Királymezőről a Győri Állami Erdőigazgatósághoz szóló áthelyezési rendelvényt.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1945. augusztus 5-én szolgálattételre jelentkeztem Győrben vitéz Istvánffy József miniszteri tanácsos, erdőigazgató úrnál. Maga mellé véve, az Igazgatási Osztály vezetését bízta rám. Felhatalmazott arra, hogy külszolgálati távolléte esetén névre szóló postáját felbonthatom. Egyik napon kapott az erdőigazgató úr egy névre szóló levelet. Távollétében felbontva a levél az elbocsátásáról intézkedett. Ezt a levelet magamnál tartva, felutaztam a MÁLLERD Központjába, hogy ez ügyben beszélhessek a Személyzeti Osztály vezetőjével, Bíró Lászlóval. Az osztályvezető titkárnője – akit személyes kérésére még én helyeztettem át Zalaegerszegről Budapestre – sejtette jövetelem célját, mert figyelmeztetett arra, hogy az ügyben ne tegyek lépéseket, utazzak vissza Győrbe. Ugyanis az erdészekkel és vitézekkel kapcsolatban közismerten rosszindulatú főnöke két hét múlva állami gazdasági igazgatóként az Alföldre távozik. Vagyis kérésemmel kopogtassak inkább két hét múlva az új vezetőnél. Erre azonban nem volt már szükség, mert Bíró László elmenetelével a Központban elfelejtődött a levél. Az új vezetővel, Sas Árpáddal sikerült jó kapcsolatot kiépíteni. A visszatartott levélről a tiszteletre méltó és szeretett erdőigazgató úr soha nem szerzett tudomást.

Tehát igazgatási osztályvezetőként ért az erdők államosítása, amikor is a területen lévő erdészeti személyzet átvétele, besorolása, az időközben Nyugatról visszatért kollégák elhelyezése volt a feladatom. 1948-ban a megalakult Győri Erdőgazdasági Nemzeti Vállalat vezérigazgató-helyettesévé nevezett ki az Elnöki Tanács. A vezérigazgatóvá kinevezett Sallai Ferenc, mosonmagyaróvári öntőmunkásnak személyesen vittem el Mosonmagyaróvárra a kinevezését és kértem meg a másnap 8 órai megjelenésre, hogy a központi személyzetnek bemutassam. A korábbi átvételi ismeretek összegyűjtése segített a Nemzeti Vállalat megszervezésében, amely a nagyon fegyelmezett külső és belső kollégák támogatásával olyannyira sikerült, hogy megbízást kaptam a Zalai Erdőgazdasági Nemzeti Vállalat kialakítására. Győri munkámat rendkívül segítette az a kollegiális megnyilatkozás, amikor is a teendők feltérképezésére, a tennivalók megismerésére az erdőgondnokokhoz írt levelem mindegyikére érdemi választ, javaslatokat kaptam. Különös szeretettel „Nagy Jó Uramtól", Balsay Miklós somlóvásárhelyi erdőgondnoktól. Sallai Ferenc vezérigazgató, akit nagyon becsületes és lelkiismeretes, magyar embernek ismertem meg, arra kért, hogy legalább egy negyedévig dolgozhassunk együtt a szobájában, megismerendő és megtanulandó az adminisztráció, valamint a pénzügyi és



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

bankkezelési eljárások folyamatát. További kérése volt, hogy kiszállásai alkalmával kísérjem el és mondjak sokat az erdőgazdasági munkákról. Kezébe adtam Tordai: Erdőgazdasági alapismeretek c. könyvét. Kiszállásaink alkalmával az ebédidő mindig a kocsiban ért a zsíros kenyérrel. Időt nem vesztegethettünk. Viszont arra kértem őt, hogy a hivatal után látogassuk meg az erdőgondnokokat otthon; ismerje meg a családokat és az erdőgondnok mindennapi életkörülményeit is. Ezt Sallai Ferenc nagyon megköszönte. Élt is vele – megszerették.

1951-ben Tömpe István az Erdőközpont vezetője a szolgálat érdekében áthelyezett Budapestre, az Erdőközpontba, ahol megbízatást kaptam a Termelési Osztály vezetésére. Az átszervezések során előbb az Állami Mező- és Erdőgazdaságok Minisztériumában, illetőleg az Állami Gazdaságok és Erdők Minisztériumában osztályvezető az Országos Erdészeti Főigazgatóság szervezetében, az Állami Erdőgazdaságok Dunántúli Igazgatóságának helyettes vezetője, végül az Országos Erdészeti Főigazgatóság belső átszervezésével az Erdőgazdasági Főosztály vezető helyettese lettem és tagja az Erdőgazdasági Tanácsnak. 1954-ben Tömpe István arra kért, hogy az időszerű szakszervezeti választások kapcsán jelölésre vállaljam el a szakszervezeti bizottság elnöki funkcióját. Ezt az egyhangú szavazásra elvállaltam. Elődöm Vincze Béla magasabb pártbeosztásba lépett elő.

A Dunántúli Erdők Igazgatóságánál töltött szolgálatom idején, egy alkalommal, Tömpe István főigazgató arra adott megbízást, készítsek el egy háromnapos szakmai programot a mellette működő szovjet tanácsadó, Koseljajev erdőmérnök részére. A szakmai programhoz csatolva egy vázrajzot adtam át a főigazgatónak, aki azt jónak találva el is fogadta. A külső kollégák jóvoltából sikeres bejárás után egy hét múlva a Kollégiumi Ülésen Tömpe István bejelenti, hogy a minisztérium titkárságának vezetője fegyelmit kért ellenem, államtitok megsértése miatt. Az államtitok a térképvázlat volt. Csodálkozva mondtam Tömpe Istvánnak, hogy nem értem miért kell egy vázlat miatt, ami öt, vagy hat városnevet, valamint a Duna és a Tisza vonalának megjelölését tartalmazza, államtitok megsértéséről beszélni, különösen egy szovjet kolléga vonatkozásában. Méltatlankodásomat néhai Babos Imre a Síkvidéki Erdők igazgatója asztal alatti „lábfigyelmeztetéssel" szüntette meg. Fegyelmi büntetésként szóbeli megrovásban részesültem. A minisztérium titkársága megnyugodott. Tömpe főigazgató azonban átérezte a ki nem mondott, általa is nevetségesnek tartott vádat, az egész



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

helyzet képtelenségét, miért is a következő héten – az eredményes és jól szervezett program elismeréseként – 1500 forint jutalomban részesített. Ez akkor nagy pénz volt.

*Elmondanád miképpen zajlott le a Főigazgatóságon a forradalom?*

Előre kell bocsátanom, hogy Tömpe István főigazgató ez időben külföldön volt. 1956. október 22-én délután, még munkaidőben lettünk figyelmesek arra, hogy a Kossuth térre mindenünnen nemzeti zászlóval vonuló tömeg tart, jelszavakat skandálva, lemondásra szólítja fel a párt és az állam több vezetőjét és Nagy Imrét éltetik és a szovjetek kivonulását követelik. Október 25-én, délelőtt 10 órakor előttünk ismeretlen utasításra Vincze Béla kiürítteti a minisztérium negyedik emeletét – itt tartózkodott a Főigazgatóság – felkérve bennünket, hogy a második emeletre menjünk le. Itt és az árkádok alatt vészeltük át a vérengzést. Késő délután Mosonyi Istvánnal, Keresztesi Bélával és Drágffy Tiborral gyalog menve haza – Jakobinusok tere, illetve Stromfeld Aurél utca – a Margit körúton máglyába rakva égettek könyveket és vörös zászlókat. A Déli pályaudvar előtt keresztben álló villamosok. Később, a ház előtt „Szuez-t" kereső békés szovjet katonák. Október 24-én, mint SZB elnököt felkértek röpgyűlés tartására. A rádión kívül semmi bővebb információnk nem volt. Azt azonban éreztük, hogy az erdőgazdaság egybetartásáért harcolni és dolgozni kell. Az „elnöki asztalnál" egyedül állva hallgattuk végig egy vidéki kolléga ellenem indított rágalmait, pocskondiázásait, „még most is vörös nyakkendővel jár" zárszóval. Ez a mintegy húsz perc elég volt az indulatok levezetésére. Fónagy István, Galambos Gáspár és Bontay Ferenc elhallgattatva a kollégát, kitoloncolták a teremből és egyetértve az összetartással azzal zárult a gyűlés, hogy aki be tud jönni dolgozni az jöjjön, de senki ne tegye ki magát életveszélynek. A munka normális beindításáról a Parlamentben lévő rádió útján fogjuk értesíteni a Főigazgatóság dolgozóit. Nem volt több vita és tovább egy szó sem hangzott el.

Megkértük Barlay Ervint, hogy Tömpe István visszaérkezéséig vezesse a Főigazgatóságot. Beválasztottak a Forradalmi Munkástanácsba és ezért később bűnhődnöm kellett. Tömpe István hazaérkezett és tájékozódott. Bejőve meghallgatta Barlay Ervin beszámolóját, átvette a feljegyzett követeléseket és később engem hivatott. Átadtam lezárt íróasztalának a kulcsát, amelybe a nyári csehszlovák erdészeti útján ka-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

pott gyönyörű, iparművészeti bőr írókészletét zártam el és szekrénye kulcsát, amelyben reprezentációs italkészlete volt. Közölte, hogy beosztásától megválik. Már belügyminiszter-helyettesként kereste fel a Főigazgatóságot és örömmel fogadta el a gyermekei részére félretett Mikulás-ajándékot, majd elköszönt azzal, hogy utódja dr. Balassa Gyula miniszterhelyettes lesz.

Tömpe Istvánt sokan nem szerették, sokan szerették. Ami tény: munkatársai mellett, pártállástól függetlenül, mindig kiállt; nem volt megvesztegethető még úgy sem, hogy kiszállásai alkalmával elfogadott volna egy üzemi konyhai ebédet, mindig fizetett. Nagysága az volt, amikor látva közvetlen munkatársai szakmai gondjait, a megoldandó problémák pénzügyi nehézségeit; az erdészet helyét és kezelését a minisztériumban, az erdészet költségvetési arányát, minden összeköttetését kihasználva a Főigazgatóságot kiemelte a Földművelésügyi Minisztérium felügyeletéből, szervezetéből. A Főigazgatóságot minisztertanácsi közvetlenként, önálló főhatósággá szervezte.

A forradalom alatt és után megmaradt az erdészet egysége és mondhatni zökkenőmentesen folytatódott a közös munka. Akadtak persze kisebb problémák. Így például, a vezetők nem lévén bent, hatáskörömnél fogva, Imreh Jánossal a Számviteli és Pénzügyi osztály vezetőjével konzultálva engedélyeztem a sátoraljaújhelyi vezetők Palásthy István igazgató és Káldy József főmérnök személyesen előterjesztett indokoltan magas prémiuma kifizetését. Ezt annál is inkább tettem, mert szeptember elején Tömpe Istvánnal háromnapos, a Sátor-hegységi erdőgazdálkodást ellenőrző bejárásunk során meggyőződtünk a kitűnően vezetett erdőgazdaság kiemelkedő teljesítményéről. Az irigység a falitáblához vezetett, a „munkaügy" kiszerkesztett. Balassa Gyula reagálása a történtekkel kapcsolatban – Kisöreg! Az ilyen ügyeket a jövőben beszéljük meg.

Nagy „megtiszteltetésben" volt részem 1956 novemberében. A MEDOSZ főtitkára személyesen keresett fel hivatalomban és fosztott meg SZB-elnöki tisztségemtől és szakszervezeti tagságomtól. Békésen váltunk el – hiszen két hónappal előbb még nyílt elismerésben részesített.

A nagy lövöldözések hetében Főigazgatóságunk egy halottjáról tudok. Kurucz József barátunkat, teherautón ért egy halálos lövés.

1957-ben büntetésül a forradalmi munkástanácsi részvételem miatt az Erdészeti és Faipari Tervező Irodához helyeztek át, igazgatóhelyettes-főmérnöki beosztással. Irodai szolgálatom 1976. december 31-i



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nyugállományba vonulásomig tartott. A „humánus" áthelyezést Balassa Gyula írta alá. Mint az ERDŐTERV főmérnökét egy alkalommal azzal rendelt magához, hogy együttes kiszállással Budakeszin jelöljünk ki egy területet, ahová egy kormány-vadászház építését vette tervbe. A decemberi kiszállás alkalmával, 15 cm-es hóban, a panorámát is figyelembe véve, személyesen jelölte ki azt a terepet, amelyre majd megépül a vadászház. A mintegy 4,5 millió forintra tervezett beruházás tárgyalása után arra kért, hogy a homlokzati tervet a lehető legrövidebb időn belül mutassuk be. A terv tájba illő, magas tetejű épületre utalt, amit meglátva azonnal törölt azzal, hogy ez a vadászház lapos tetejű lesz. A tetőre zuhanyozót, napozót kell fölszerelni a leendő vendégek teljes kényelme miatt. Megemlítette azt is, hogy a nagyméretű ablakrendszerre felszerelendő függönynek a „harsogó napfényt" be kell engednie. Megemlítettem, hogy ez a vadászház jócskán meg fogja haladni a 4,5 milliót, mert az elhangzott kívánalmak már most is jó 8–10 milliós költséget takarnak. – Na Kisöreg, erre még visszatérünk – mondta. A vadászház építésekor néhány fal elhelyezését módosította, majd arról tájékoztatott, hogy a fürdőszoba, valamint a nyílászárók fémszerelvényeit, ugyanúgy a csillárokat is Bécsből hozzuk meg. E célra a kiválasztáshoz rendelkezésre bocsátotta Mercedes hivatali autóját. Nem volt probléma Baracsay László kollégánknak, mint az épület tervezőjének és Szabó Vajda István elektromérnöknek 72 órán belüli útlevél, vízum és valuta kiadása. A vadászház befejezése után, a kormányőrség épületét is beleértve, végül is a beruházás összköltsége meghaladta a 22 milliót. A házavatáskor elismerését azzal fejezte ki, hogy: – Na Kisöreg, a költségeket illetően neked volt igazad, de mint látható megérte.

Az ERDŐTERV-nél eltöltött mintegy 14 év alatt sokat tanultam. Megfogott munkatársaim öntudattal végzett, felelősséggel átitatott tervező munkája, az alkotásukban érzett öröm. A gépállomások, munkásszállások, irodaházak, székházak, lakások, utak, vasutak tervezése és építése, az Európában elsőként kezdeményezett és megvalósult erdőfeltárási alaptervek készítése – ezt ismertette angol nyelven Cornides György Genfben, a FAO egyik ülésén –, tanulmánytervek – a Nagyvillámi Üdülőközpont; a faipar nagyarányú rekonstrukciója, fafeldolgozó üzemek, forgácslapgyárak, a Mohácsi Farostlemezgyár tervezési munkái nyomán épített létesítmények behálózzák hazánk területét. Ezek a létesítmények, a tervező gárda összeforrottságát, a megvalósulás örö-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mét is jelentik, eredményes munkájukat dicsérik. Ezek névhez kötött, maradandó alkotások, amelyeknek részesei a tervezési láncban résztvevők is. A tervbírálatok a legtöbb esetben kompromisszumokkal végződtek. Nem minden esetben lehetett a tervezésben a technika fejlődését érvényesíteni – a meghatározott beruházási költségek tartása miatt. Ez tervezői felelősséget jelentett és mindig nagy gondot okozott

*Tulajdonképpen hogyan kapcsolódtál be az egyesületi életbe?*

Mint korábban említettem megfogott az otthon miliője. 1940-ben beléptem az Országos Erdészeti Egyesületbe. Tagsági oklevelemet az elnök, báró Waldbott Kelemen adta át. 1948 márciusában az Egyesület úgynevezett „zászlóbontása" alkalmával, a márciusi rendkívüli közgyűlésen Lády Géza elnök elindította a mozgalmat azzal, hogy feltérképezve a háború után megmaradt kollégákat, tagtoborzással vegyünk részt az erdőgazdaságot fejlesztő társadalmi munkában, alakuljanak helyi csoportok. A közgyűlésről visszatérve 110 fős létszámmal megalakult a Győri Helyi Csoport, amelynek titkára voltam 1951-ig. Az 1948 szeptemberében tartott tisztújító közgyűlés keretében beválasztottak az Igazgató Választmányba. Budapesti áthelyezésem alkalmával már rendszeresen jártam be az Egyesületbe, annál is inkább, mert minden hét hétfőjén a hivatal után két-három asztalnál tarokkparti volt. A Mikológiai Szakosztály bemutatóin résztvevő családtagok hangulatos délutánjai rendszerint tánccal és közös énekléssel zárultak. Kéthetenként központi előadásokon vettünk részt. Megindult Budapesten az egyesületi élet. Ezek a tarokkpartik lehetőséget adtak arra, hogy a hivatalban felmerült szakmai kérdések nehézségeit, azok feloldását, illetőleg a hogyan tovább kérdését megbeszéljük. Ezeknek a megbeszéléseknek különös súlyt adott az, hogy a tarokkozóknak majd mindegyike vezető tisztséget töltött be. Így például Szűcs Ferenc, Sali Emil, Holdampf Gyula, Borsai Ferenc, Bontay Ferenc, Szarkássy László, Bárdossy László, Drágffy Tibor, Madas András. Az 1954-es tisztújító közgyűlésen elnökségi taggá választottak. Megbíztak a Szervezési Bizottság vezetésével. Az évek során 35 helyi csoport munkájáról tettem jelentést az Elnökségnek. Egyesületi taglétszámunk 1956-ban meghaladta a 6000 főt. 1964-ben a METESZ közgyűlés elnökségi taggá fogadott. Az Egyesület Elnöksége képviseletként delegált a METESZ Zsűri Bizottságába, majd a METESZ Díjbizottságába. Nem volt könnyű fel-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

adat az Egyesület képviselete a METESZ 33 egyesületében. Jó érzés töltötte el Egyesületünket, amikor a Budapesti Nemzetközi Vásárok alkalmával, az meggyőző érvelések hatására, a szakma néhány termékét nagydíjban részesítették. Így például az egri kérgező- és aprítógép, a szolnoki fatüzelésű kazán. De a vásáron bemutatott termékeink közül több is részesült vásárdíjban. A rendkívül kényes díjbizottsági munkánk nagy eredménye volt két állami díjban való közreműködés, nevezetesen dr. Schmidt Ernő és dr. Kovács Jenő. Az egyesületi Díjbizottság titkáraként – mintegy 20 évig töltöttem be ezt a funkciót – vettem részt az előterjesztések előkészítésében egészen a titkos szavazásig.

1974-ben nyugdíjba ment az Egyesület szervező titkára. Régi óhaja teljesült Egyesületünknek azzal, hogy Madas András elnök keresztülvitte a METESZ vezetőségénél, hogy húsz év után erdőmérnök vegye át és lássa el az Egyesület titkári teendőit. Ennek kapcsán lettem másodállásban az Egyesület titkára. A gazdasági eredmények tették lehetővé három alapítónk: Bedő, Dívald, Wagner életnagyságú portréjának restaurálását, javíttathattuk meg ősi fali ingás óránkat. Megtartva a Szervezőbizottsági elnökségemet, elnökségi kiküldöttként vettem részt a megyei METESZ-ek helyi csoportjainkat érintő beszámolóin. Közgyűléseket, vándorgyűléseket ez időben az Egyesület központilag szervezett, úgyannyira, hogy a szálláshelyek elosztásában is részt vett. A Műszaki Napok bevezetése idején terepszemlére utazva, alig hagytuk el Budapest határát, Király Pál főtitkár fölvetése alapján, dr. Bondor Antallal alakítottuk ki a közgyűlés jelmondatát, ami végül is a megérkezéskor már kész volt. A 10–15 oldalas forgatókönyv a legteljesebb részletességgel, percnyi pontosságú beosztással tartalmazta az elnök teendőitől kezdve a résztvevők hazatéréséig. A külföldi vendégeket nyelvüket beszélő kollégák kísérték érkezésüktől elutazásukig, megkülönböztetett figyelemmel irányukban.

Miután majdnem mindennapos látogatója voltam az Egyesületnek – társadalmi munkát csak munkaidő után lehetett végezni – egy alkalommal észrevettem, hogy a METESZ mindenese, Vári bácsi egy szekrényünkből iratkötegeket pakol a kézikocsira. Megnézve láttam, hogy a régi iratok kötegeiben 1868-as feliratú és azt követő évek iratcsomói vannak, leállítottam a pakolást és bejelentettem a Titkárságon, hogy a szekrényt, a benne lévő iratokkal együtt – mint archív anyagot – a könyvtár részére átvettem, mert annak vezetésére időközben már megbízást kaptam. Nehéz volt elviselni annak a tudatát, hogy ebben



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

az irattárban az 1862-től 1867-ig tárolt iratokat Vári bácsi már előző nap elégetésre a pincébe szállította. Az akkori szervező titkárhölgytől megkérdezve az engedélyező nevét, csak annyi választ kaptam, hogy az új iratok elhelyezésére nincs hely, ezekre a régi papírokra már úgysincs szükség.

*És a könyvtár története?*

Anyagi termelést megfelelő színvonalon folytatni szellemi háttér nélkül nem lehet. Ehhez szükség van többek között korszerűen kiképzett szakemberekre, továbbképzésre, információáramlásra, szakkönyvekre, szaksajtóra. Az erdészeti szakemberek egyesületbe tömörülésének legfőbb célja – alapszabályokban rögzítetten – az volt, hogy Magyarország erdőgazdaságának érdekeit megóvja és előmozdítsa. E célok megvalósítására eszközként szolgált – többek között – a Pozsonyban székelő Magyar Erdősz Egylettől átvett, zömében német nyelvű szakirodalom, majd az erdészeti magyar szakirodalom elindítása és fejlesztése, először saját szakkönyvek kiadása, alkalmas erdészeti munkák megírásának és kiadásának előmozdítása, erdészeti szakismeretek terjesztése, szakmai könyvtár alapítása, annak fenntartása és gyarapítása.

Könyvtárunk jelenlegi, mintegy 22 000 kötetes állományából 6000 kötet archív anyag – és 14 000 részben kötött, jobbára fűzött publikáció és periodika.

A könyvtár kialakítása a 150 éve az 1851-es esztendőben alapított, Pozsonyban székelő Magyar Erdősz Egylet, illetőleg a 135 éve 1866-ban, Pesten alapszabály-módosítással létrejött, a magyar nemzeti szellemiséget képviselő, Országos Erdészeti Egyesület kézikönyvtárai összevonásával, részben egyes tagok önzetlen ajándékaiból, hagyatékból, az Egyesület által fedezett könyvvásárlásokból, másrészt az Egyesület szaklapja és az egyesületi kiadványok cseréjével történt.

Itt kell megjegyeznem, hogy Egyesületünk megalakulásának dátumáról eltérő nézetek voltak, és különösen az 1990-es évek kezdetétől erősödtek fel az ezzel kapcsolatos viták. Az Erdészettörténeti Szakosztály is többször foglalkozott a kérdéssel. A pro és kontra vitát nyomon kísérhetjük az Erdészeti Lapok hasábjain. A történelmi hűség kedvéért itt kell megemlítenem, hogy az 1851-es megalakulás jogi megkérdőjelezhetetlenségét kik képviselték. Így Abonyi István, Csöre Pál, Jerome René, Madas László, Kollwentz Ödön, Mészáros Gyula, Pápai Gábor,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Riedl Gyula és nem utolsósorban a bizonyítékokat szívósan kutató Leipold Árpád, hogy csak az érvelőket említsem. Nem szeretnék itt a részletekbe bonyolódni, csak gróf Bethlen András néhai földművelésügyi miniszter 1890. évi működéséről a törvényhozás elé terjesztett jelentéséből olvashatjuk: „az Országos Erdészeti Egyesület, mely 1866. végén az előbb említett Egylet helyébe lépett, már több rokonszenvre talált a közönség körében…" Azt kell mondanom, hogy a dátum megítélésében az érzelmek az állásfoglalást nem befolyásolhatják.

Könyvtárunk kialakítását illetően talán nem érdektelen, hogy Egyesületünk megalakítása idejében hazánk területe 324 702 km$^2$ volt, amelyen 15 957 587 kat. hold erdő terült el, amely magában foglalta az állami (2 031 270 kat. h.), a törvényhatósági és községi (3 114 904 kat. h.), az egyházi (846 575 k. h.), a közalapítványi (3406 k. h.), a hitbizományi (899 722 k. h.), a közbirtokossági (1 576 574 k. h.), a részvénytársasági (294 228 k. h.) gazdasági (üzemterv) terv készítésére kötelezett és 4 384 320 kat. h. gazdasági terv készítésére nem kötelezett erdőterületet. Az e területeken munkálkodó erdészeti szakemberek (mintegy 1000 fő) egyesületbe tömörülésének célját fentebb ismertettük.

Tudnunk kell még, hogy amíg az erdőgazdaság érdekeit jogilag az 1879. évi XXXI. t. c., az első erdőtörvény megalkotásáig, az 1770-ben Pozsonyban kiadott „A fáknak és erdőknek neveléséről és megtartásáról való" Mária Terézia rendelete, majd 1871-ben II. József császár rendelete az erdők kezeléséről, illetőleg 1876-ban I. Ferenc császári erdőrendészeti pátense szabályozta, addig magának az erdőgazdálkodásnak szakmai követelményeit, gyakorlatát, a szakismereteket az abban az időben regionálisan és országosan kiadott szakirodalom, később az erdészeti tanintézetek, majd kutatási eredmények publikálása irányította.

Ebben a hosszú évtizedeket átívelő munkában, amíg a könyvtár így kialakulhatott, voltak időszakok, amikor a könyvtár céltudatos fejlesztése rövidebb-hosszabb ideig szünetelt. Így az I. és II. világháború alatti és az azt követő években az általános gazdasági helyzet nem tette lehetővé a könyvállomány jelentős növelését.

Jelenleg a könyvtár gyarapítása tervszerűen folyik – az Egyesület anyagi lehetőségeihez mérten. Az egyik célunk az, hogy könyvtárunkat kiegészítsük a II. világháború után megjelent és megjelenendő hazai és külföldi erdészeti és ahhoz kapcsolódó szakkönyvekkel. A másik célunk az új elhelyezésben a könyvtár minél nagyobb mérvű olvasottságát biztosítani, elősegítve szakembereink szakmai önképzését.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Könyvtárunkhoz tartozik az Archív Levéltár (archív iratok) kezelése és – bár nem múzeumi szervezettségben – Egyesületünkhöz fűződő emléktárgyak megőrzése, folyamatos gyűjtése is.

A könyvtár történetéről fontos tudni, hogy az 1851. június 30-án Esztergomban megalakult Magyar Erdősz Egylet székhelye Pozsonyban volt és irodái bérleményekben helyezkedtek el. Az 1867. december 10-i Rendes Közgyűlés elvi döntése volt, Divald Adolf előadásában, az alapszabályok módosítása. Előterjesztésének legfőbb kitétele, hogy az egyesület székhelyét Pozsonyból Pestre helyezi. Ugyanaz nap – a közgyűlés után – az Igazgató Választmány döntött a titkár Pozsonyból azonnali Pestre költözéséről is. A titkár abban az időben Bedő Albert volt.

A Választmányi Ülés határozata volt az is, hogy a titkár mondja föl a pozsonyi bérleményeket és készítse elő az átköltözést. Bedő Albert Pesten 2 szobás bérelt lakásban helyezkedett el, amelynek egyik szobája lakásként, a másik az Egyesület irodájaként szolgált.

Az Egyesület Pozsonyból Pestre költözése során bútorait, könyvtárát és irattárát bérleményekben helyezték el. A könyvtár állománya ekkor mintegy 1000 kötet volt. A könyvtár történetének második szakasza egybeesik az 1886. augusztus 1-én történt Alkotmány utcai székházunk használatbavételével. Az 1886. augusztus 11-i beköltözés alkalmával a könyvtárat már a székházépítéssel egyidejűleg megrendelt 17 db egyszerűen nemes vonalú szekrényben helyezték el. A könyvállomány ekkor már mintegy 2600 kötetre rúgott.

A könyvtár rendszerezése, illetőleg elhelyezése könnyen áttekinthető volt, mivel szakterületek szerinti csoportosításban kerültek a könyvek egy-egy szekrénybe. Az Egyesület a könyvtár kezelésére – erdőmérnök személyében – könyvtárost alkalmazott.

Székházunk fokozatos elvételével – 1949-től – a szekrények nagy részét elvesztve, tulajdonképpen ömlesztve helyezték el a könyveket különböző helyiségekben. Ilyen állapotban került a Nyári Pál utcába, ahol az V. emelet szerkezete nem bírta el a nehéz szekrényeket, ezért a megmaradt 7 db szekrény a pincében került elhelyezésre. A könyvállomány megmaradása a hadifogságból 1947-ben hazaérkezett dr. Mihályi Zoltán egyesületi titkárnak köszönhető.

1962-ben, az Egyesület tőzsdepalotába való átköltözésekor, a könyvállományt ruháskosarakban szállították, pontosabban Nyírády Lajos és Riedl Gyula cipelték át a tőzsdepalotába, ahol a megmaradt 7 szekrényen kívül egy zárt folyosóba beépített polcokon nyertek elhelyezést a könyvek.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A tőzsdepalotából való kiköltözése után, az Egyesület az Ankerköz 1. alá került. Itt a szobák mérete nem tette lehetővé könyvszekrények felállítását, így a könyvtár szekrényeivel és az OEE egyéb bútoraival – Tollner Györgynek, az akkori Állami Erdő- és Vadgazdaság igazgatójának megértő támogatása révén – előbb egy üres erdészlakásban, majd éves ottlét után – mivel a lakást rendeltetésének vissza kellett adni – egy átalakított, betonozott alapú, volt istállóhelyiségben került elhelyezésre.

Minden könyvtár fejlődése szempontjából elsőrendű és meghatározó szerepet játszik annak elhelyezése. Ennek a nagy múltú könyvtárnak Alkotmány utcai székházunk elvételéig elhelyezési gondjai nem voltak. Történetének legnegatívabb része az 1949-től 1989-ig terjedő időszakra esik, amikor is többszörös költöztetéssel egyre méltatlanabb körülmények közé került. A volt Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Erdészeti és Faipari Hivatala erdészeti célcsoportos beruházásokat akkoriban irányító munkatársa, aki ma az FVM Erdészeti Hivatala elnöke – Barátossy Gábor – és a Pilisi Állami Parkerdőgazdaság vezetése messzemenő és megértő támogatásának köszönhetően költöztünk be Telkiből (Budavidéki Állami Erdő – és Vadgazdaság) az újjáalakított Csillagvölgyi út 5–7. sz. alatti épületébe, amit 1989. október 11-én ünnepélyes keretek között, mint Erdészeti Információs Központ, illetve az OEE Könyvtára avattak fel.

Könyvtárunk itt végül oly sok hányattatás után méltó elhelyezést kapott és ki tudta alakítani rendszeres használatát és igénybevételét.

Gazdasági megfontolások miatt, a Csillagvölgyi épület eladásra került és a 2000. évben elkészült új Erdészeti Információs Központban nyert újabb átköltöztetéssel elhelyezést a könyvtár, amelynek elnevezése napjainkban az OEE elnökségének 24/2001. (dec. 12.) sz. határozata alapján „Wagner Károly Erdészeti Könyvtár".

*Ennyi helyváltoztatás után végül is, hogyan történt meg az átköltözés Csillagvölgyből?*

1999 nyarán előbb Barátossy Gábor minisztériumi hivatalában, majd őszén Csillagvölgyben Bakon Gábor erdészetvezető tájékoztatott arról, hogy épül majd egy új Erdészeti Információs Központ, amiben helyet kap az Országos Erdészeti Egyesület könyvtára is. Bakon Gábor megígérte, hogy messzemenő segítséget nyújt majd a csomagoláshoz, a



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

belső mozgatáshoz, szállításhoz és átpakoláshoz. Bejelentettem az OEE főtitkárának a kapott tájékoztatást. 2000 februárjában Huszár György területrendező – aki a költöztetés lebonyolítására megbízást kapott – értesített, hogy a csillagvölgyi épület összes helyiségét ki kell üríteni, mert az épületet április 19-ig át kell adni. Mint a kiürítés és költöztetés felelőse felkért arra, hogy a könyvtár elköltözését segítsem elő, jelezve, hogy abban a Pilisi Parkerdő Rt. Budapesti Erdészete, fizikai munkaerő biztosításával támogatást nyújt.

Ennek alapján a könyvtár használatát még abban a hónapban beszüntettük és megkezdődött, előbb az emléktárgyak, majd az archív iratok csomagolása. A könyvállomány nagyméretű dobozokba rakásához már segítséget kaptunk és az folyamatos csomagolással összesen 677 dobozban került át új helyére.

*Milyen személyes kötődéseid vannak a könyvtárhoz?*

Elődöm a könyvtár vezetésében 1959-ben Nyírádi Lajos volt, az akkori ERDŐTERV igazgatója. Ebben az évben kért fel a könyvtár ügyeinek vezetésére, mivel nagy elfoglaltsága miatt nem tudott azzal foglalkozni. A könyvtár ekkor a tőzsdepalotában volt elhelyezve. Kérte a könyvállomány egyidejű rendezése mellett annak átvételét azzal, hogy javasolja az Egyesület akkori vezetésének a személycserét. 1960-ban merült föl a könyvtárnak a tulajdonképpeni leltárba vétele, amit úgy oldottunk meg, hogy önkéntes felajánlással a műszaki rajzolók közül brigádot szerveztem és háromheti munkaidőn túli tevékenységgel könyvenként leltárba vettük és kartonnal láttuk el a teljes állományt. Ennek alapján, 1961 októberi dátum lezárásával elkészítettem a könyvtár saját kezűleg legépelt teljes körű katalógusát.

A katalógust az Egyesület szakosztályvezetői és helyi csoportjai is megkapták. 1962-ben elnökségi határozattal kaptam megbízást a könyvtár vezetésére. Meghirdetésre került az ERDŐ c. lapban a könyvtár használata és nyitvatartási ideje is. Ebben az időben az Egyesület elnökségének tagja és a Szervező Bizottság elnöke voltam. 1964-ben a METESZ elnökségébe is beválasztották. Itt felvetődött egy elnökségi ülés alkalmával, hogy a tagegyesületek könyvtáraiból egy METESZ központi könyvtárat kell létesíteni. E tervet jelentettem az Egyesület elnökének, aki természetesen ez ellen tiltakozását fejezte ki. A METESZ következő elnökségi ülésén, az akkori főtitkár, Valkó Endre – a korább-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

bi elnökségi ülés határozatát ellenőrizve – kitért a könyvtárak helyzetére, amikor is bejelentettem, hogy az OEE könyvtárát nem bocsátják a tervezendő központi könyvtár rendelkezésére. Ebből viharos vita keletkezett, ami azzal zárult, hogy amennyiben a könyvtárat az OEE-től elveszik, úgy az Egyesület kilép a METESZ-ből. Ezen bejelentést természetesen nem vette jó néven a METESZ elnöksége, de végül is a könyvtár megmenekült a beolvasztástól.

Veszélybe került a könyvtár sorsa házon belül is, 1958-ban, amikor – a Titkárság akkori dolgozói, mind METESZ alkalmazottak – ki akarták cserélni modern bútorokkal az irodák helyiségeit, az eredeti szekrényeket, bútorokat elavult, ócska bútordaraboknak minősítve. Feltették nekem a kérdést, hogy ebben az esetben a könyvek hol lesznek elhelyezve, mire én kijelentettem, hogy ezekből a szobákból egyetlen régi bútor és szekrény sem tűnik el, és ha ez nem tetszik, forduljanak elgondolásukkal az OEE elnökéhez, illetve főtitkárához. Természetes volt, hogy a vezetők sem egyeztek bele a régi bútorok cseréjébe s azok így megmenthetők voltak.

1959-ben, mikor a könyvtárat átvettem, az egyik szekrény mélyén összecsavarva, csomagolópapírba kötve találtam egy térképnek jelzett göngyöleget. A könyvtár rendezése során felbontottam és akkor vettem észre, hogy ez nem térképeket tartalmaz, hanem gróf Tisza Lajos, illetve báró Tallián Béla, volt egyesületi elnökök életnagyságú festményeit. A két képet a könyvtár költöztetésével együtt Budakeszire is kivittem. Féltve a festményeket a további töredezettségtől és sérüléstől vakrámát készítettem és arra felfeszítve a két képet a szekrények mögé helyeztem el. Ezek a festmények 1989-től már láthatóak voltak a Csillagvölgyben. A festmények a mai napig vakrámákon feszülve restaurálásra várnak. Gróf Tisza Lajos portréját Stettka Gyula, Benczur Gyula tanítványa és iskolájának adjunktusa, 1888-ban egyesületi rendelésre 800 koronáért készítette el az 1886. december 12-i ünnepélyes házavató közgyűlés határozata alapján.

Báró Tallián Béla festménye érdekes módon készült el 1932-ben. Az OEE 1932. május 3-án tartott rendes közgyűlésén az ügyvezető Bíró Zoltán bejelenti, hogy a néhai Persián által bérelt lakás bérlői – Persián gyermekei, már 800 pengő házbérrel tartoznak, fizetni nem tudnak, ezért a lakást felmondta és a bútorokat lefoglaltatta. A lakbértartozás törlesztésére Persián festőművésznő leánya, Persián Erzsi felajánlotta, hogy az Egyesület két volt elnökének, báró Tallián Bélának és báró Ghillány Imrének a képét olajfestményben 300–300 pengőért elkészíti. Az igazgatóválasztmány



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a javaslatot elfogadta. Így került birtokunkba báró Tallián Béla portréja. Hogy megfestették-e a másik ígért portrét, arról nincs tudomásunk.

Egyesületünk könyvtárának gyűjteményéhez tartozik az Erdészek Zászlaja. Ennek kalandos története van: 1926-ban az egyik igazgatóválasztmányi ülésen Czillinger János erdőfelügyelő, választmányi tag, felvetette, hogy a meglehetősen széttagolt magyar erdészetben az erdészeknek nincs érdekvédelmi testülete. Javasolta az erdészek (erdész altisztek, segédszemélyzet) szervezett összefogását, egyesületbe tömörülését. Az Erdészeti Egyesület addig ugyanis az erdőmérnökök egyesülete volt, oda az erdészek csak 1948-tól kapcsolódtak be. A felvetés eredményeként 1926. június 30-án Esztergomban, az Erdészeti Szakiskolában megalakult a MEVME, azaz a Magyar Erdészeti és Vadászati Műszaki Segédszemélyzet Országos Egyesülete. Ez az egyesület készíttetett 1938-ban, az Eucharisztikus Világkongresszus évében egy apácák által hímzett gyönyörű zászlót, amelyet 1938. május 7-én Budapesten a Szent István-bazilikában szentelt fel Bayler István plébános és a Kálvin téri templomban áldotta meg Muraközy Gyula református esperes. A zászlószentelésen az Országos Erdészeti Egyesület is képviseltette magát. Az 1972. évi OEE közgyűlés alkalmával Tatán, a rendező Tatai Erdőgazdaság igazgatója, Végvári Jenő a szobájába hívott engem és elmondta, hogy az Erdészek Zászlaját eddig őrizte, s most átadná az OEE-nek további megőrzésre, tekintettel arra hogy a MEVME a háború során automatikusan megszűnt. A zászlót átvettem, az OEE elnökének bemutattam, aki köszönőlevélben méltatta a zászló megóvását, ajándékozását Végvári igazgatónak. Tekintettel arra, hogy a zászlón a koronás magyar címer – még az 1915. évi – és a jelmondata *„Istenfélelem, szeretet, munka – erre tanít bennünket az erdő örök bölcselete!"* volt kihímezve, nem volt célszerű abban az időben sem mutogatni, sem tárolóban elhelyezni, el kellett zárni. Ez a zászló 1989. őszén a csillagvölgyi könyvtár üvegszekrényébe helyezetten vált közkinccsé.

*És az Egyesület korabeli bútorairól mit lehet tudni?*

Az Egyesület bútorai a Nyári Pál utcából való kiköltözés után a tőzsdepalotába kerültek. A bútorok közül a 66 db eredeti Thonet-szék nagy része használhatatlan volt, mert egyrészt hiányzott a nádazott hátlap és ülőke, másrészt nagyon sok széknél eltörött a tartóléc. Abban a reményben, hogy lehetőség lesz a felújításukra, a használhatatlan széke-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ket a kiskönyvtárban lévő szekrények tetejére helyeztettem el. A tőzsdepalotából való kiköltözés alkalmával a székek, az összes régi bútorral együtt, Budakeszire, az erdőgazdaság központi épületének egyik emeleti helyiségébe kerültek – megőrzésre. Az erdőgazdaság akkori igazgatója, Tollner György vendégeinek szívesen mutatta meg könyvtárunkban azokat a statisztikai évkönyveket, amelyek az érdeklődő születési helyére vonatkozó adatokat tartalmaztak (ilyen adatok voltak többek között a helység állatállománya, felszereltsége, kertészeti, mezőgazdasági jellemzői stb.). Tollner György nagyrabecsült kollégánk egy ilyen látogatás során vette észre székeink elhanyagolt állapotát. Miután az Egyesületnek nem volt fedezete a székek felújítására, újólag élvezve Tollner igazgató megértő támogatását, 1987-ben a székeket a debreceni Hajlított Bútorgyárba szállítva (mert a tervezett nádazás nem volt lehetséges, óarany plüss bevonattal) a felújítás költségeit vállalta. Ezek a székek 1989-ben – a Csillagvölgybe való átköltözéskor – még csomagoltan, kibontatlanul kerültek átszállításra. A többi széket és a bútorokat (könyvszekrények, íróasztal) 1988-ban a visegrádi Faipari Kft. újította fel, úgy hogy az 1989. október 11-i épület átadáskor bútoraink már felújítottan, gondos kiállításban kerültek a helyükre.

*Látogatják ma is a kollégák a könyvtárat?*

Visszatekintve könyvtárunk történetére szólni kell annak látogatottságáról, használatáról is. Egyesületünkben 1954-től a 60-as évek végéig rendkívül élénk élet folyt. Mint említettem, munkaidő után 2–3 tarokkasztal, a kibicekkel minden hétfőn megtelt. Ebből következett az is, hogy az idejáró kollégák rendszeres látogatói voltak a könyvtárnak. Sok esetben nemcsak helyben olvastak, hanem a könyvtárrend szerint ki is kölcsönöztek könyveket. Az ilyetén módon való használatbavétel éves viszonylatban mintegy 150–200 kölcsönzést jelentett. A helyben olvasásra azonban megfelelő helyiség hiányában, alig volt lehetőség. Az időben a könyvtár még nem rendelkezett másológéppel. A budakeszi elhelyezés nem kedvezett a könyvtár látogatottságának, úgyhogy 30–40 főnél több látogató éves viszonylatban nem volt. Ugyanakkor a könyvtár fejlesztése, a költségvetésben biztosított keretek között, időnként azt is túllépve, zavartalanul folyt.

Könyvtárunk méltó elhelyezése révén a látogatottság a Csillagvölgyben már megsokszorozódott. Sokan keresték föl helyben olvasás-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ra, számos másolati anyag került ki a könyvtárból, úgyannyira, hogy a látogatottságot – a hazai és külföldi csoportlátogatókkal együtt – éves viszonylatban, mintegy 3–400 főre tehetjük. Jellemzően keresték fel könyvtárunkat vidéki és budapesti kutató kollégák, akik témakörükben irodalmazást, adatgyűjtést végeztek. Ebben a munkában élen járt az Erdészettörténeti Szakosztály tagsága.

A mai Erdészeti Információs Központban felállított könyvtár látogatottsága az első évben nagy volt. Az Egyesület külföldi vendégei és a hazai látogatók könyvtárunkat a vendégkönyv beírásaiban méltatták. Szakosztályaink, bizottságaink ülésein megjelent kollégák minden alkalommal, nemcsak tájékozódtak könyvtárunkról, hanem igénybe is vették azt.

Mint mondottam, a könyvtár jelenleg a Budapest XII. Budakeszi út 91. sz. alatt, a Pilisi Parkerdő Rt. Budapesti Erdészetével, illetőleg az Erdészeti Információs Központtal közös épületben található.

*Gyula bácsi! Te többször megfordultál az Egyesület egykori székházában. Mit tudsz erről az épületről?*

1867. első felében a Pozsonyból Pestre helyezett Egyesület bútoraival, felszerelésével, könyvtárával különböző bérleményekben került elhelyezésre. A mindinkább emelkedő lakbérdíjak és a folyamatos költöztetés költségeinek terheitől csak úgy menekülhetett meg az Egyesület, ha egy állandó helyiséget biztosít.

Ezek a gondolatok foglalkoztatták 1869-ben Egyesületünk vezetését, amikor is Keglevich Béla elnök – egy házvétel lehetőségével számolva – megfelelő forrás biztosítása érdekében levélben kérte fel az alapító tagokat áldozatvállalásra, alapító tagságuk felajánlott emelése útján. Az alapító tagok felajánlásából mintegy 17 000 korona jött össze. Bedő Albert titkár felkérte Krause Lajos építészt szakértői közreműködésre. Előbb egy Magyar utcai ház kínálatát tekintették meg, azonban ez kicsinek bizonyult. További lehetőség adódott a Bécsi kapu térségében, amely ház megvételétől azért állt el az Egyesület, mert annak felújítási és belső szerkezeti átépítése nagyon sokba került volna. Időközben a politikai és gazdasági helyzet miatt az Egyesület a házvétel tervét elnapolta.

Az 1883. december 29-i Budapesten tartott közgyűlésen Ghiczy Emil földbirtokos, alapító tag megismerve az Egyesület anyagi helyzetét, indokoltnak tartotta a házvétel ügyét újraéleszteni azzal, hogy a megveendő ház erdészeti múzeum kialakítására is legyen alkalmas. A köz-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyűlés az indítványt elfogadta és megbízta az igazgatóválasztmányt a házvétellel kapcsolatos teendők elvégzésére. Az 1884. március 10-i igazgatóválasztmányi ülés Tisza Lajos elnököt és Bedő Albert alelnököt kérte fel a múzeum felállításával is kapcsolatos házszerzéshez szükséges intézkedések megtételére. Az 1884. május 23-án tartott választmányi ülésen Tisza Lajos és Bedő Albert bejelentették, hogy az eddigi vizsgálódásuk eredményeképpen az Egyesület számára az lenne a legcélszerűbb, ha alkalmas helyen egy nagyobb és díszesebb új épületet emeltetne, amely nemcsak az egyesületi helyiségeket foglalhatná magában, hanem részben, mint bérház, jövedelmet is hozna. Erre való figyelemmel néztek méltó helyen telek után és mivel sikerült az új, akkor épülő Országház közelében, az Alkotmány és Honvéd utca sarkán találni egy alkalmas telket, annak mérsékelt béren lehető fizetési feltételek mellett átengedéséért folyamodtak a tulajdonos Fővárosi Tanácshoz. A Tanács a kérelmet elvileg elfogadta azzal, hogy a javaslatot a Fővárosi Közgyűlés elé terjeszti. A végleges átengedésig azonban várni kellett, mert az Alkotmány utcára is kiterjedt az új Országház építésével kapcsolatos szabályozás, az utca vonalának megállapítása.

Az 1884. szeptember 15-én Pécsett tartott közgyűlés az előterjesztők javaslatát a telekvásárlásra és az azon létesítendő épület tervezetére jóváhagyta. 1884. október 23-án, a Fővárosi Tanács a telek eladási árának megállapításával kapcsolatban arról értesítette az Egyesületet, hogy a környék és az Alkotmány utca szabályozása megtörtént, így megszűnt annak akadálya, hogy az Egyesület az 1030 helyrajzi számú, 274 négyszögölnyi telket megvehesse.

1884. december 3-án megérkezett Budapest Főváros Tanácsa közgyűlési határozata a telekvételi kérvényre, amely szerint a telket átengedi oly feltétellel, hogy a teleknek utcai homlokzatát a birtokbavétel napjától számított három év alatt, az Egyesület céljainak megfelelő és a környék díszére váló háromemeletes házzal beépíteni köteles, nem zárva ki lakások bérleményét sem, ha az épület egyesületi célokat szolgál.

Az 1884. december 20-i választmányi ülésen Tisza Lajos tudatta a Fővárosi Tanács döntését és bejelentette, hogy elérkezett az idő az építés megkezdéséhez szükséges előintézkedések megtételére.

A választmány határozatot hozott :

1. Bedő Albert egyesületi titkár keressen megfelelő műépítészt,
2. az Alapszabályok módosítására, az alapítványok kamatainak építési céllal való felhasználását illetően,



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

3. az alapító tagok tagdíjemelési ajánlására,
4. erdőtulajdonosok, fakereskedők, levélbeni felkérésére: építési célra fa- és más anyagok felajánlására, vagy pénzbeli adományozásra,
5. e kérdéskörrel kapcsolatban az Állami Erdőfelügyelőségek segítségét kérje az elnök azzal, hogy a kerületükhöz tartozó, az Egyesület közhasznú célját elismerő és támogató, valamint erdészbarát tulajdonosokat, kereskedőket név szerint javasolva, az így elkészített adatokat közöljék az Egyesülettel,
6. a bútorok rendelésére, megfelelő könyvtárszekrények készítésére, szakipari szerződések elkészítésére.

A titkár Czigler Győző személyében megtalálja azt a műépítészt, akit javasol felkérni a tervezési és az építési munkálatok elvégzésére. 1885. március 20-án az elnök levélben kéri fel Czigler Győző neves műépítészt a székház tervezésére és kivitelezésére, aki a megbízást 1885. április 10-én elfogadja. 1885. május 3-án megalakul az Építési Bizottság Tisza Lajos elnökletével, tagjai Bedő Albert és Lutzenbacher Pál, a bizottság jegyzője Horváth Sándor egyesületi titkár. Az Építési Bizottság kiírja a pályázatokat szakipari munkákra. Az Egyesület elnöke az erdőfelügyelőségek segítségét kérve, levélben felkéri azokat az erdőtulajdonosokat, fakereskedőket, akik közhasznú tevékenységét elismerve, megértik az Egyesület munkáját, hogy adományaik felajánlásával járuljanak hozzá az építés költségeihez. E támogatáshoz társult az az áldozatkészség is, amelyet az erdészek barátai nyújtottak. Meg kell említeni a máramarosszigeti Groedl testvérek nagylelkűségét akik a ház teljes fedélszerkezetét – a toronnyal együtt – méretre szabottan, ingyen elkészítik és leszállítják; vagy például a Thonet testvéreket, akik a közgyűlési terem részére megrendelt 100 db széket fél áron számlázták; Lutzenbacher Pál 1000 forinttal, Vuk Mihály fakereskedő 500 forinttal támogatta az építkezést.

1885. július 2-án a Főváros Közmunkák Tanácsa határozatban közli: miután az Alkotmány utca rendezése és a járda magassága megállapítást nyert, az építési engedélyt megadja. 1885. július közepén a föld- és kőműves munkák megkezdődtek, az Építési Bizottság jelzi, hogy a falazási munkák októberre elérik a második emeletet. 1885. augusztus 1-én a telek vételárát, 13 846 forint 13 krajcárt az Egyesület a Fővárosi Házipénztári Hivatalnál befizeti. Október 20-án a Groedl testvérek útnak indítják a méretre szabott fedélszék és torony anyagát. Október 23-án a választmányi ülésen az építésvezetőség bejelenti, hogy a székház



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

építése annyira előrehaladott, hogy a koszorúzási ünnepély megtörténhet, kéri az ilyenkor szokásos jutalmak javasolt kiutalását.

1886. augusztus 1-re, az elkészült házba megkezdődött a korábban megrendelt nemesen egyszerű bútorok, valamint a gyűjtemények beköltöztetése. Nevezetesen: a fák- és cserjék, a szén, a fa, a mag, a rügy, a rovar és a falemez gyűjtemények; a gróf Forgách Károly által adományozott Európa hírű, páratlan 1756 db-os agancsgyűjtemény, amelynek felrakása a székház folyosóján és helyiségeiben Czigler Győző tervei alapján történt; továbbá a könyvtárszekrények és a könyvtár elhelyezése, valamint az erdészeti szerszám- és eszköz 6 táblás gyűjteménye. Nagylelkűségről tett tanúságot az épülettel szemben lévő Kereskedelmi Főiskola igazgatósága is azzal, hogy az időközben elkészült berendezési tárgyak és gyűjtemények tárolásához bérmentesen adta át szuterénhelyiségeit a ház építésének befejezéséig.

1886. augusztus 12-én az Egyesület birtokba vette a házat, budapesti háziúr lett. Megkezdte 19 lakás bérleményének kiadását, elkészítette a házirendet, készült a december 12-i ünnepi közgyűlésre, házavatásra; és előkészítette az 1887-es Körmöcbányai Közgyűlést.

1886. december 12-én megtörtént – ünnepélyes közgyűlés keretében – a házavatás. Az Egyesület 20 éves jubileumát ünnepelte. Közgyűlési indítvány volt Ferenc József és Tisza Lajos testméretű portréjának megfestése a közgyűlési terem számára. Tisza Lajos és Bedő Albert küldöttségileg kereste fel I. Ferenc József császárt és királyt annak engedélyezésére, hogy portréját a gödöllői vadászatokon viselt ruhájában örökíthessék meg, egyben meghívták Székház-látogatásra.

Felavatásra került tehát székházunk, az a háromemeletes, sajátszerű stílusban épült palota, amely egyúttal a főváros dísze is lett.

Az épületben a földszinten és az első emeleten lakásokat alakítottak ki, a második emeleten voltak az irodahelyiségek, a közgyűlési terem, a tanácsterem, a titkár, az alelnökök, az adminisztráció, a könyvtár és olvasó, valamint az Erdészeti Lapok szerkesztőségének helyiségei. A harmadik emeleten vendégszobákat alakítottak ki. A lakásokból három szolgálati lakás volt; a földszinten a gondnoki, az első emeleten a titkári, a második emeleten az altiszti lakás. A 19 lakásban 1942-ben 61 lakó volt. Az épületben összesen 151 helyiséget alakítottak ki.

E ház volt a magyar erdőgazdaság szellemi irányítója, fellegvára. Az itt megfogalmazott emlékiratok, memorandumok, kormányzati előterjesztések soha nem voltak öncélúak: az Egyesület bölcs vezetése foly-



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tán szorosan beékelődtek a magyar gazdaság vérkeringésébe. Tanúja volt kudarcoknak, nehézségeknek, eredményeknek Az erdészet tekintélyt szerzett és tényezővé vált. Ezt igazolja két nagy vezéralakjának Bedő Albertnek és Kaán Károlynak államtitkári kinevezése, a döntésthozó kormányzati munkába való bevonása is.

Ez a ház volt kohója az erdők és a természet védelméről szóló 1935. évi IV. törvény előkészítésének, a végrehajtás munkájában való részvételnek. Itt tett váratlanul látogatást 1888. február 12-én Rudolf trónörökös és február 28-án váltotta be meglátogatási ígéretét I. Ferenc József, aki szobáról szobára járva gyönyörködött az agancsokban, a gyűjteményekben és hallgatta meg a vendéglátók tájékoztatását az egyesületi munkáról. E házban élt és halt meg az erdészek legnagyobbika, Bedő Albert, akit 1918. október 23-án lépcsőházi ravataláról szállítottak a háromszéki Kálnokra. Gyászolta az I. és II. világháborúban hősi halált halt tagjait – sokszor lengett a fekete zászló az épület homlokzatán. 1944-ben Budapest bombázásakor találat érte székházunk padlásterét, de 1948 márciusában már örömmel gyűlt össze a tagság a Zászlóbontó Ülésre – a tisztújító közgyűlésre –, az egyesületi élet újjászervezésére, elindítására. Az 1948. december 9-i közgyűlésen Sébor János professzor úr, Egyesületünk akkori elnöke bevezetőjében mondja: „Fájdalmasan érintene bennünket, ha ősi székházunkból ki kellene költözni, hogy egy fontos állami intézménynek adjunk helyet benne. Meggyőződésem, hogy van a megoldásnak olyan módja is, amely nem kívánja áldozatul a magyar erdőgazdaság 60 éves fellegvárát; eltávolításunk belőle nemcsak egy köztiszteletben álló, szeretettel ápolt szimbólumtól fosztaná meg tagtársainkat, hanem anyagi romlásunkhoz is vezetne a házbér-jövedelem elvesztése folytán." Az elnöki látnokság hihetetlennek tűnt akkor. És lám 1949 januárjában az Országos Tervhivatal lefoglalta az épület III. emeletét. Februárban Madas András, Magyar János és Gárdos Emil, METESZ főtitkár küldöttségileg kereste fel Vas Zoltánt, a Tervhivatal elnökét, kérve a működéshez szükséges helyiségek meghagyását. Nem volt teljesíthető. Jablánczy Sándor, az FM Erdészeti Főosztályának akkori vezetője, egyesületünk titkára erélyes tiltakozás mellett Emlékirat átadásával kérte Szabó István miniszter támogatását. Eredménytelenül. Levélben kerestük meg Rónai kereskedelmi minisztert, hogy a Honvéd utcai front földszintjén 4 helyiséget adjon át az Egyesület működése érdekében, miután a Kereskedelmi Minisztérium teljes egészében igénybe vette az épületet. Nem járult hozzá. Az Egyesület természetesen megfellebbezte az épület



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kiutalását az V. ker. Tanácsnál. 1949. március 11-én mégis el kellett hagyni a székházat. 1949. október 3-án már a Bajcsy Zsilinszky út 72. szám alatti helyiségben megtartott igazgató-választmányi ülésen jelentette be Bezzegh László elnökségi tag hivatalosan, a szolgálati útja miatt távollévő titkár helyett, székházunk teljes elvételét. Tiltakozásainkra és a fellebbezésre 1953. február 5-én kaptuk meg az V. ker. Tanács Végrehajtó Bizottságának értesítését: „A Budapest V. kerület Alkotmány utca 6. szám alatt fekvő házingatlant állami tulajdonba vettük." Ez volt a válasz.

Az állami tulajdonba vétel szerintünk jogtalan volt, ugyanis a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1952. évi 4. számú törvényerejű rendelete 4. §-a szerint: Az állami tulajdonba vétel alól mentesülnek azok a házingatlanok, amelyek a dolgozók társadalmi szervezeteinek és szövetkezeteinek tulajdonában vannak.

Ma nem vagyunk gazdái a háznak, mégis hálával kell megemlékeznünk azokról, akik létrehozásán fáradoztak; akik adakoztak; gyűjtöttek és az építkezést vezették. És hálával a magyar tisztes ipar szakipari képviselőire; a mesterekre; a segédekre, az inasokra, a munkásokra, azokra akiknek keze nyomán felépült a gyönyörű palota.

Egy ház külleme belső tartalmat, életminőséget takar. Az itt hagyott hazafisággal telített akarat erősítse most az e házban dolgozókat, azokat, akik ma a magyar gazdaság előmozdításán fáradoznak. Nekünk pedig ez a ház nem hideg kő és tégla tömege. Ezt a házat 1884. szeptember 15-én a Pécsi Közgyűlés létesítette, több száz magyar erdész és erdészbarát szíve melege hordta össze. Kötelességünk megőrizni ezt a meleget, reménykedve az igazság győzelmében, a majdani visszatérésben.

*Engedj meg egy személyes kérdést Gyula bácsi! Családod tragédiáját hogy tudod elviselni?*

Hát igen. 1989 szeptember és 1994 januárja között, az évek folyamatában a három gyermekemet és feleségemet temettem el. Ennek a nehéz lelki tehernek az elviselésében egyfelől a hitem segít: én, kedves Gábor hiszek a földi és az égi szeretet erejében. Másfelől velem van unokáim mosolya.

Mérhetetlen hálával és köszönettel tartozom Egyesületünk sorsomat átérző vezetőinek, akik a lekötöttséget is jelentő könyvtári munka engedélyezésével enyhítik emlékezésem édes-bús napjait ma is. Ha ezt a lehetőséget meg nem kapom, ma ez a portré biztos nem készült volna el.



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Tartalom

Az olvasóhoz ..... 5

Kossow Gerronay József ..... 9

Pál János ..... 54

Retkes László ..... 98

Wentzely Dénes ..... 135

Zólyomi Bálint ..... 176

Herpay Imre ..... 198

Szederjei Ákos ..... 252

Pankotai Gábor ..... 299

Hibbey Albert ..... 370

Riedl Gyula ..... 462



© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# A FŐVÁROS ÉS KÖRNYÉKÉNEK ZÖLD TÜDEJE
# PARKERDŐ AZ EMBERÉRT

PILISI PARKERDŐ RT.

A **Pilisi Parkerdő Rt.** erdeinek mintegy 60 %-a különleges rendeltetésű. Az erdő kezelését, felújítását a természetvédelmi és a közjóléti szempontoknak alárendelve végezzük.

**Legfontosabb feladatunk e táj erdőtakarójának megóvása.**
Új erdők létrehozása, erdőtelepítés.
Az erdők természetes és természet közeli, mesterséges felújítása.
Szakszerű fahasználat, kitermelt faanyag értékesítése.
Vadgazdálkodás, nagyvad-vadászatok szervezése, lebonyolítása.
Növénytelepítés és egyéb vállalkozási munkák.

**Kiemelt célunk az iskolán kívüli környezeti nevelés, a természet-, és erdővédelmi, erdőkezelési ismeretek átadása, a környezetvédelmi tudatformálás.**

Letelepedőhelyek, tűzrakók, játszóterek, táborhelyek várják látogatóinkat, mintegy 700 km jelzett turistaút segít a tájékozódásban.

Vadászati szezonon kívül összejövetelekhez, rendezvényekhez magas színvonalú lehetőséget kínálnak vadászházaink.

Zambó Péter
vezérigazgató
2025 Visegrád, Mátyás király u.4.
Tel: 26/598-000, Fax: 26/398-229
E-mail: info@pprt.hu
http://www.parkerdo.hu


© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ÉSZAKERDŐ RT.

# Az Erdő unokáink öröksége.

Tisztelt Olvasó!

Az **Észak-Magyarországi Erdőgazdasági Rt.** az ország északkeleti részén, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében gazdálkodik 103 ezer hektáron.

A tájcsoport domborzati, vízrajzi jellemzői, talajviszonyai igen változatosak. Az őshonos fafajok közül a **kocsánytalan tölgy**, és a **bükk** alkotják az erdők 69 %-át.

Páratlanul romantikus erdeinkben mindig föllelhető nagyvad a szarvas, a vaddisznó és a muflon, 80 ezer hektáron folytatunk vadgazdálkodást. Vadászházaink ( Senyő, Szelcepuszta, Pénzpatak, Hidegpatak, Bekénypuszta ) kellemes kikapcsolódást nyújtanak ( vadászidényen kívül is ) az ökoturizmust kedvelő vendégeknek.

Kiemelkedő jelentőségű a közjóléti tevékenységünk: környezet- és természetvédelmi feladatok ellátása, erdei iskola programok, erdei vasútak üzemeltetése.

Látogasson meg minket: www.eszakerdo.hu
Miskolc, Deák tér 1.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# ZALAERDŐ Rt.

## Zala megye meghatározó erdőgazdálkodója

A ZALAERDŐ Rt. Magyarország délnyugati részén, Zala megyében mintegy 56000 ha-on, piaci körülmények között, üzleti alapon gondozza és használja az állami tulajdonban lévő erdőket. A részvénytársaság szakemberei változatos természeti adottságok mellett, kilenc erdészeti és egy vasútüzemi szervezeti egységben látják el a feladatokat. Fő tevékenységi területek: mag-, csemete- és díszfatermelés, erdőfelújítás, erdőtelepítés, fakitermelés, fakereskedelem, vadgazdálkodás és vadásztatás, közjóléti és környezetvédelmi feladatok.

Az erdők kezelését a tartamosság és szakszerűség betartásával, az erdőállományok gazdasági és biológiai értékének folyamatos növelésével végezzük. A természetszerűen kezelt erdőkből származó, jó minőségű fatermékek fafajmegoszlása a következő:

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Bükk | 34 % | Gyertyán | 12 % | Fenyő | 10 % | Egyéb | 3 % |
| Tölgy | 25 % | Cser | 11 % | Akác | 6 % | | |

Vadgazdálkodási tevékenységet mintegy 85000 ha-on folytatunk, ahol elsődleges cél az értékes gímszarvas állomány védelme és fejlesztése. Nem kevésbé fontos a területen élő jelentős vaddisznó és őz állomány szakszerű kezelése.

A vendégek színvonalas vadásztatásához és a házias vendéglátáshoz hét vadászházunkban nyújtunk kitűnő lehetőségeket.

Erdei kisvasutat 100 km-t meghaladó hosszúságban üzemeltetünk, amely az erdei fatermékek szállítása mellett egyes szakaszain személyszállítást és turistaforgalmat is ellát.

Tanúsított irányítási rendszereink, amelyeket integrált rendszerként működtetünk, az ISO 9001:2000 szabványnak megfelelő minőségirányítási rendszer és az ISO 14001 szabvány szerinti környezetközpontú irányítási rendszer. Vadászházainkban a HACCP élelmiszerhigiéniai minőségbiztonsági rendszert működtetjük.

A kitermelt értékes fatermékek egy részét a 100 %-os saját tulajdonban lévő lenti Kerka Menti Fűrész Kft. dolgozza fel szélezett és szélezetlen fűrészárunak, bútorlécnek, parkettfríznek.

**Zalai Erdészeti és Faipari Részvénytársaság**
**H-8800 Nagykanizsa, Múzeum tér 6.**
**Tel:36-93-500200, Fax: 36-93-500250, www.zalaerdo.hu**
**e-mail: zalaerdo@zalaerdo.hu**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# A nyerők technikája

## STIHL. A meggyőző csúcsteljesítmény.

- könnyű kivitelű kompakt fűrészek
- erős univerzális farmer fűrészek
- középkategóriás profi fűrészek
- nagyteljesítményű profi fűrészek
- elektromos fűrészek
- egykezes speciális fűrészek
- motoros kaszák
- aljnövényzet-tisztítók
- sövényvágók
- bozótvágó
- gyepszélvágó
- magassági gallyazók
- talajfúrók
- háti permetező
- lomb- és hulladék szívó-fúvó gépek
- gyorsdarabolók

**Válassza a minőséget!**

Garantált szerviz és alkatrészellátás.

A STIHL termékek megvásárolhatók az ország 267 STIHL szaküzletében.

ANDREAS STIHL KERESKEDELMI KFT. 2051 Biatorbágy-Budapark, Paul Hartmann u. 4.
Telefon: (06-23) 418-054 • Fax: (06-23) 418-106

STIHL®

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az ERDÉRT RT Magyarország legnagyobb faipari vállalkozása, melyben a **Tuzséri Fűrészüzem** Közép-Európa legkorszerűbb fűrészüzemi egysége. Termelő és értékesítő tevékenységében széles választékot kínál kereskedőknek, termelő vállalkozásoknak, kis- és nagyfelhasználóknak.

**Termékeink:**

- **Fűrészelt választékok:** zömmel északi alapanyagból gyártott, luc, erdei és vörösfenyő fafajú, friss, légés műszárított, asztalos és építőipari minőségben *deszka, palló, gerenda, tetőléc, állványpalló, széldeszka.*

- **Gyalult termékek:** *hajópadló, lambéria, faházborító profil, gyalult deszka.*
- **Hengeresfa:** *fűrészrönk, rúdfa, kivágás.*
- **Melléktermékek:** *apríték, fűrészpor, gyaluforgács, kéreg.*

**Kapcsolódó szolgáltatásaink:** szabvány vagy igények szerinti minősítés, tető anyagok faanyag-védőszeres impregnálása bemártással, gépi rakodás, fuvarszervezés.

ERDÉRT RT

Otthon a fában!

**ERDÉRT Rt. Tuzséri Fűrészüzem**
H-4623 Tuzsér
Tel.: (06-45) 541-110 Fax: (06-45) 541-119
E-mail: info.tuzser@erdert.hu
Internet: www.erdert.hu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Bakonyerdő

A **Bakonyerdő Rt.** 72 ezer hektáron, három önálló vadászterületen gazdálkodik. A 7 db vadászház változó nagyságrendű szobaszámmal, összességében 80 fekvőhellyel rendelkezik. Vadászvendégek részére a szállást és az ellátást 1. osztályú minőségben biztosítják. A vadászterületeken a Magyarországon vadászható nagyvad fajok mindegyike megtalálható. **A Bakonyerdő Rt.** éves nanyvad kilövési tényszáma 5.000 db körüli, ahol legnagyobb mennyiségben a vaddisznó és a gímszarvas szerepel. A vadászatok egyik módja az egyéni, amikor is a vendégeket les, cserkelő, fogatos vadászattal hozzuk vadközelbe, a másik nagyon eredményes a terelő és a hajtó vadászati mód, melyen a vendégek kiemelkedő terítéket tudnak elérni. a vendégek vadásztatásának szervezését döntő többségben a

**BEFAG-Jagd vadászati iroda végzi.**
**Telefon: (06-89) 513-131**

Kívánság szerint a külföldi vagy belföldi vadászati árjegyzéket, prospektusokat, az érdeklődők részére megküldik. Nyári időszakban vaddisznó, egyes téli hónapokban tarvadra adnak kedvezményt a lelövési díjakból.

Bakonyerdő Rt.
8500 Pápa, Jókai u. 46.
Tel.: 89/513-100
Fax: 89/513-120
e-mail: info@bakonyerdo.hu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az Egererdő Rt. az Északi-középhegység erdőtömbjeiben, a Mátrában, a Bükk nyugati részén és a Hevesi dombvidéken 72 ezer ha állami tulajdonú erdő kezelője.

Az erdősztyepptől a bükkös klímáig terjedően változatos, elsősorban őshonos, kemény lombos fafajösszetételű erdők találhatók a területen. A közel 16 millió $m^3$ élőfakészlet 80 %-át a kocsánytalan tölgy, a bükk és a cser teszi ki.

A terület 51 %-a természetvédelmi rendeltetésű, a Bükki Nemzeti Park, a Mátrai Tájvédelmi Körzet és a Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet részeit képezi, mely alapvetően meghatározza a gazdálkodást.

A természetes erdőfelújítások aránya országos viszonylatban is kimagasló. A lehulló makkból kikelő csemetéből, az adott termőhelyi viszonyokhoz jól alkalmazkodó, és kellő gondoskodás mellett, minőségileg és szerkezetileg is kiváló erdőállományok nevelhetők.

A visszamaradó hagyásfák, facsoportok az élőhely átmentés zálogai.

Az Egererdő Rt. erdőgazdálkodásának pénzügyi alapját a kitermelt fa, mint megújuló nyersanyag- és energiaforrás adja.

A fakitermelések időszaka az ősz és a tél. Többek között olyan, az erődtalajt és a természetes újulatot kímélő fakitermelési technológia alkalmazása történik, mint a kötélpálya és a kihordó szerelvény. A fatermékek hazai és export piacokon kerülnek értékesítésre.

Az erdő szerves része a benne élő vad. Az Egererdő Rt. 55 ezer hektáron folytat vadgazdálkodást. Fő vadfajok a gímszarvas, a muflon, a vaddisznó és az őz. A szabad területi vadászat mellett két vadaskert (Verpeléten és Szilvásváradon) várja a vadászvendégeket, ahol elsősorban muflonra és vaddisznóra lehet vadászni.

A festői szépségű erdei környezetben lévő pihenőházak, nem csak a vadászok részére állnak nyitva, igénybe vehetik a pihenni, kikapcsolódni vágyó, erdőt szerető látogatók is.

Az Egererdő Rt. üzemelteti az ország egyik legnagyobb csemetekertjét Kálban. A 70 hektáros kert évi 10 millió db erdészeti fa- és cserje csemetét, dísznövényt és karácsonyfát állít elő.

A csemetekert készen áll arra, hogy a felhagyott mezőgazdasági területek, kopárok, erdőtelepítéssel történő hasznosításának szakmai hátterét és szaporítóanyag bázisát biztosítsa.

Az erdőből kikerült faanyag magas szintű feldolgozását végzi a gyöngyösi Mátraparkett. Az itt gyártott parkettaféleségek Európa szinte összes országában megtalálhatók.

A gyár legújabb és legkorszerűbb terméke a kétrétegű felületkezelt kész parketta, amely lakkozott kivitelével, rugalmasságával és méretpontosságával a jelenleg kapható egyik legjobb minőségi padlóburkoló.

Nagy népszerűségnek örvend a hagyományos csaphornyos parketta is, amely újból reneszánszát éli.

A mozaikparketta az elemek különböző mintájú kitáblásításával készül immár 30 éve, elsősorban azoknak, akik nem engedhetik meg maguknak a drágább padlóburkoló vásárlását.

Európában igen elterjedt a lamella parketta, amely a csaphornyos és mozaikparketta előnyeit egyesíti.

A parketták mellett egyéb termékek (lépcsők, balkonelemek, kerítéselemek) is színesítik a palettát.

Az Egererdő Rt. nagy hangsúlyt helyez a környezettudatos nevelésre.

Ezt a célt szolgálják az erdei iskolák, az erdőben kialakított tanösvények. Egyre többen keresik fel az erdőt kikapcsolódás, rekreáció céljából.

Közkedveltek az erdei kisvasutak, Gyöngyösön, Felsőtárkányban és Szilvásváradon. Az Egererdő Rt. három kisvasútján évente mintegy 400 ezer ember utazik.

Mottónk: Az erdő közérdek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Országos Erdészeti Egyesület

Az Ungarischer Fortsverein-t 150 éve alapították, 1866. december 9.-én rendkívüli közgyűlés keretében alakult át Országos Erdészeti Egyesületté, Pesten. 1886. december 12.-én közgyűléssel emlékezett Egyesületünk a frissen felépült Alkotmány utcai székházában. Feladatai és munkája között szerepelt az új 1879. évi erdőtörvény megalkotásában való részvétel. A törvény megvetette feltételeit az államilag jóváhagyott és ellenőrzött rendszeres erdőgazdasági üzemterv szerinti erdőgazdálkodás alapjainak.

Az erdészeti politika terén elért sikerek mellett maradandó eredményeket hozott az Egyesületnek a szakirodalmat és a szaktudományok fejlesztését patronáló tevékenysége. 1873-ban megvásárolta Divald Adolftól és Wagner Károlytól az általuk 1862-ben indított „Erdészeti Lapok" tulajdonjogát és folyamatosan megjelenteti a folyóiratot.

Elévülhetetlen érdemeket szerzett az Egyesület ezekben az évtizedekben az erdészeti szakoktatás és a kutatás fejlesztéséért folytatott erőfeszítéseivel. 1883 őszén Ásotthalmán megnyitotta kapuit az első állami alsófokú erdész szakiskola.

Az első világháború alatt, a társadalmi élet kedvezőtlen fordulata következtében az egyesületi élet is beszűkült. A trianoni békediktátum erdészeti negatív hatása jóval meghaladta az országos átlagot, hiszen erdeink 84 %-át elvesztettük. Ennek hatása napjainkig érezhető az erdészetben.

A II. világháború utáni erdők államosításával egy csapásra nagy állami erdőbirtok alakult ki, melynek kezelése a szakember igényt megemelte. Nagy arányú szakemberképzés indult be mind felső-, mind pedig közép- és alsó szinten. Megindult az erdőtelepítési program. Az Egyesület létszáma növekedésnek indult.

Ma Egyesületünk a MTESZ szervezetében tevékenykedik, melynek alapító tagja. A Fővárosi Bíróság Egyesületünket 1998. január 1. napjától közhasznú szervezetté minősítette.

Az Egyesület programja, céljai hagyományos tevékenységeire épül:

- szükségesnek tartja az erdészeti politika közérthető formában való megfogalmazását,
- közreműködik az országos szakmai döntések előkészítésében,
- szerepet vállal az erdőgazdálkodás szervezeti és pénzügyi korszerűsítésében,
- szorgalmazza az új erdőtelepítési program megalkotását,
- fellép az erdőgazdálkodásban dolgozók munkahelyének megőrzéséért,
- az állami és magán erdőgazdálkodás tapasztalatcseréjét elősegíti,
- kiadványokkal és pályázatok kiírásával segíti a közös célok megvalósítását,
- bel- és külföldi tanulmányutakat szervez a tagság számára,
- rendezvények szervezésével segíti a szakmai összetartozást, Vándorgyűlés, WOOD TECH, Erdők Hete, Erdésznők Találkozója, Erdészbál, stb.,
- az Erdészeti Lapok megújításával igyekszik szolgálni az erdészet, a kapcsolódó szakterületek és a társadalom információigényét,
- a 4300 fős tagságát folyamatosan bővíteni kívánja, elsősorban az erdésztechnikusok, magán erdőtulajdonosok, szakmán kívüliek, természetvédelemben, vadgazdálkodás, fafeldolgozás területén dolgozók és az oktatási intézmények tanulói köréből.

**Mindenkit várunk tagjaink sorába, aki a fenti célokkal egyet ért és megvalósításukért tenni akar.**

Cím: **1027 Budapest, Fő u. 68.**
**Tel.: 1/201-6293, Fax.: 1/212-7518**
**E-mail: oee@mtesz.hu**
Országos Erdészeti Egyesület

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# AVENZOR

**Erdővédelmi és Kereskedelmi Kft.**

## AVENZOR VADRIASZTÁS

***Cervacol Extra:*** tű és lomblevelű erdészeti kultúrák téli vadkár elleni védelmére.

***Hántásstop:*** tű és lomblevelű erdészeti kultúrákban az őz, szarvas, muflon, dám által okozott hántási károk megelőzésére, gyümölcsfaültetvényekben nyúl okozta kéregrágás ellen.

***Avenaarius kéregbalzsam/dörzsstop/:*** tű és lomblevelű erdészeti és gyümölcsfa kultúrákban okozott agancs dörzsölés elleni védelmére.

***Dendrocol 17 SK:*** friss telepítésű erdészeti kultúrákban, facsemeték, szőlő, vadrágás elleni védelmére, permetlé formában kijuttatva a friss hajtásokra.
– kertészeti kultúrákban, dinnye, zöldbab, paprika, védelmére
– szántóföldi kultúrák kezelésére, szikleveles állapottól érésig /szója, kukorica, napraforgó, gabonafélék védelmére, permetezve.

***Vadóc:*** mezőgazdasági, kertészeti, szőlészeti és erdészeti kultúrák szaghatáson alapuló tasakos vadriasztószere.

***Silvacol T:*** kizárólag szaghatáson alapuló vadriasztószer, csak textil átitatására.

Hosszan tartó hatás. Kombinálva Dendrocol 17 K-val.

***Repellovit:*** vaddisznó-riasztó granulátum. A riasztó hatása a –specifikusan a vaddisznó számára-cipős szagon és ízen alapszik. A nyálkahártyát irritálja, amit a vaddisznó memorizál, és így az adott területet kerüli.

***Certosan:*** biológiai összetevőkből álló szagriasztás alapján télen-nyáron működik. Erdészeti-, mezőgazdasági-, dísznövény kultúrákban.

***Erdővédelmi eszközök, MICRON permetezőgépek***

**Egyedi szaktanácsadás!**

***Szállítás postán és vasúton***

Székhely és adminisztráció: 1124 Budapest, Koszta József u. 28. Tel+Fax: 1-3 196-578.

Raktár és szállítás: 5540 Szarvas, Vajda Péter u. 15. Tel+Fax: 66 313-301. 30-911-7064.
E-mail: pesti@szarvas.hu


© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Erdők jó kezekben...

Társaságunk teljes szakszemélyzete egyszersmind a természeti értékek megóvása, fenntartása, utódainkra örökítésének szellemében végzi mindennapi munkáját a természeti erőforrásokkal való hosszútávú gazdálkodás során.

A természeti erőforrásokat „unokáinktól kaptuk kölcsön".

E gondolat megvalósulásáról tanúskodnak azok az erdőfelújítások, melyeket a jelentősen megváltozott tenyészeti viszonyok ellenére évről évre hozunk létre, illetve adunk át befejezett állapotban a természetvédelmi oltalom alatt álló területeken is. Nem ritkán a pénzügyi ésszerűség határait is meghaladóan megadva az állománynak a fejlődéshez szükséges ápoltságot.

Tesszük ezt azért, mert erdésznek lenni nem csak foglalkozás, de szakmai elhivatottság!

Elődeink több generáción keresztül mutattak példát szakmai becsületből, önmérsékletből, az erdei életközösség érdekeinek szolgálata közben. Erdész eleink már évszázadokkal ezelőtt – a természetvédelem mesterséges, törvényi elkülö ítése nélkül is – pontosan meg tudták találni munkájukban a gazdálkodás és védelem egyensúlyát, a természeti értékek hosszútávú fennmaradásának zálogát.

Tisztelettel, hálával emlékszünk rájuk, és életművükre!

**NYÍRERDŐ NYÍRSÉGI ERDÉSZETI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**
4400 – Nyíregyháza, Kótaji u. 29.
Tel.: (42) 598 450 Fax: (42) 501 170
www.nyirerdo.hu mail@nyirerdo.hu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# DUNAKER KFT.

## Barcs

**Erdészeti termékek exportja-importja**

❖

**Faipari termékek exportja-importja**

❖

**Termeltetés**

❖

**Finanszírozás**

❖

**Belkereskedelem**

❖

**Külföldi kapcsolatok építése**

❖

**Erdőgazdálkodási munkák tervezése,
a kivitelezés irányítása, szaktanácsadás**

❖

**Európai Uniós és hazai pályázati tanácsadás, pályázatírás,
pályázatok teljes körű lebonyolítása**

dunaker® kft.
Alapítva: 1986 • HUNGARY

**DUNAKER KFT**
**7570 Barcs, Köztársaság u. 7-9., Pf.: 57.**
**Telefon: 82/462-476 ❖ Fax: 82/462-016**


© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Mecseki Erdészeti Rt.

A Mecseki Erdészeti Rt. a Dél-Dunántúl egyik legnagyobb erdő- és vadgazdálkodója.

Hitvallásuk szerint a természet tiszteletét már gyermekkorban meg kell tanulni. Ezt a tanulást kiválóan segítik az erdei iskolák. A részvénytársaság jelenleg két erdei iskolát működtet – Árpádtetőn és Sasréten. A tanév során mindkettő folyamatosan fogadja a környékbeli iskolás csoportokat, akik több programlehetőség közül előre kiválaszthatják azt, ami a leginkább érdekli őket. A nyári szünidő alatt is különféle táborok várják a diákokat – fotós-, indián-, vándor- és természetismereti táborok.

A kirándulók számára az erdei élővilág és az erdészeti tevékenységek jobb megismerését szolgálják a tanösvények, valamint a sétautak mellett található tájékoztató táblák. Ezek bemutatják az adott vidékre jellemző növényeket és állatokat, illetve információt adnak az ott folyó munkálatokról.

Egyik legnagyobb büszkeségünk az országban egyedülálló, keskeny nyomtávú Almamelléki Kisvasút, amely nemrég ünnepelte a 100. születésnapját. A menetrend szerint közlekedő kisvonat, hozza-viszi a kirándulókat és az erdei iskolásokat Almamellék és Sasrét között.

Ahhoz, hogy ezek az értékek még sokáig szolgáljanak minket, az erdészeti rt. munkáján felül a lakosság együttműködésére is szükség van.

7623 Pécs, Rét u. 8.
Tel: 72/508-200 • Fax: 72/508-201 • e-mail:mefart@mefa.hu
www.mefa.hu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# HM BUDAPESTI ERDŐGAZDASÁG RT

A **HM Budapesti Erdőgazdaság Rt.** az ország öt különböző régiójában, a Honvédelmi Minisztérium vagyonkezelésében lévő mintegy 31.000 ha állami erdőterületen gazdálkodik. Székhelye Budapest, erdészeti igazgatóságai **Lovasberény**ben, **Süttő**n, **Uzsá**n, **Bujá**kon, és **Táborfalvá**n találhatók.

A kezelt erdők fafaj-összetétel és minőség szempontjából heterogének a honvédelmi rendeltetés és a gazdálkodási terület változatos termőhelyi viszonyainak következtében. Fő tevékenységi körébe az erdőállományok kezelésén túl (**erdőfelújítás**, **fahasználat**) **erdőtelepítés**, a **csemete-**, **karácsonyfa-** **és dísznövénytermesztés**, **tájrendezés**, **vidékfejlesztési** feladatok, fatüzelésen alapuló, **környezetbarát hőszolgáltatás**, valamint a **vadgazdálkodás** és a magas színvonalú vadásztatás tartoznak.
A HM Budapesti Erdőgazdaság Rt. szeretettel és tisztelettel várja üzleti partnereit és vendégeit!

Cím: 1033 Budapest, Hévízi út 4/A.
Tel: 06-1-387-8859
Fax: 06-1-387-8862
Drótposta: bp-erdo@matavnet.hu
Honlap: www.bp-erdo.hu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# SEFAG RT.

A Somogyi Erdészeti és Faipari Rt. a magyar erdőgazdálkodás egyik meghatározó vállalata. Erdőterülete az igen változatos termőhelyű, sok természeti értékkel és védett területekkel rendelkező Somogy megyében található. A megye erdőterületének felén, 80 ezer hektárnyi állami tulajdonú erdő kezelését végzik.

A gazdálkodás fő bevételi forrása a fakitermelés. A nyersanyagként eladott faanyag bel-, illetve külföldön egyaránt vevőre talál. Nem elhanyagolható mértékű – közel ötvenezer köbméter – a Szántódi Fűrészüzemben és a Csurgói Faipari Kft-ben tovább feldolgozott termékek mennyisége.

Nyolcvanezer hektáros vadászterületükön magas szinvonalú vadgazdálkodást folytatnak. Nagyvadállományukból kiemelkedik a világhírű somogyi gímszarvas, de a Magyarországon vadászható valamennyi nagyvad megtalálható itt. A vadászvendégeket osztályon felüli vadászházak, és jól felkészült vadászati szakszemélyzet várja.

Fontos feladat a felvilágosítás is. Az ifjúság természetismeretét, természetszeretetét alapozza meg a Sziágyi Erdei Iskola, ahol az óvodás kortól a középiskolás korig ismerkedhetnek a tanulók az erdő életével. Ugyancsak főleg a fiatalok veszik igénybe a Mesztegnyői Erdei Vasutat, melyen a Boronka-melléki Tájvédelmi Körzetbe tehetnek hasznos és egyben szórakoztató kirándulásokat.

**7400 Kaposvár, Bajcsy-Zs. u. 21.**
**Tel.: 82/505 100; Fax: 82/505 101**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A Nagykunsági Erdészeti és Faipari Részvénytársaság mintegy 31000 hektár állami erdő kezelését végzi Pest megye déli részén és Jász-Nagykun- Szolnok megye egész területén. Tevékenységünket három egység a Szolnoki Erdészet a Pusztavacsi Erdészet és a Monori Erdészet működése révén látjuk el.

Alapvető tevékenységi körünk az erdőgazdálkodás és ehhez kapcsolódó szolgáltatás: 300 ha magtermő állományról gyűjtjük a fenyő akácszaporítási és kocsányos tölgy alapanyagot és négy csemetekertünkben 4-5 millió jó minőségű erdészeti és parkosítási célra alkalmas csemetét állítunk elő saját és értékesítési célra.

Az évi cca. 5-600 ha véghasználati területű fakitermelést, a 2000-3000 ha területű nevelővágást az erdősítési, erdő felújítási feladatokat a legkorszerűbb gépi technika felhasználásával végezzük.

A kitermelt évi cca. 130000 $m^3$ 80%-ban akác és nyár faanyagot belföldi és export piacon értékesítjük, illetve kis részben saját üzemeinkben dolgozzuk fel.

Faipari üzemeinkben akáckaró, és oszlop gyártásával foglalkozunk.

Az erdőgazdálkodáshoz szorosan kapcsolódó vadászati tevékenység részeként Pusztavacs és Mikebuda térségében 15500 ha egybefüggő nagyvadas területen van lehetőség dám és őz vadászatára. A Karcag-apavárai 5110 ha-os jellemzően apróvadas vadászterület (nyúl, fácán, vadkacsa valamint őz) a Szolnoki Erdészet kezelésében működik. A pusztavacsi és karcag – apavárai vadászházainkban egész évben várjuk a vadászni és pihenni vágyó vendégeket Erdei Művelődési Házunkban az Erdei Iskola keretén belül szervezetten folyik a tanuló ifjúság természetszeretettre való nevelése.

A mezőgazdasági termelésből kivont területek legésszerűbb hasznosítása az erdősítés, nemcsak hazánk erdővagyonát bővíti és faimportját csökkenti, hanem jelentős részben hozzájárul a megbomlott környezeti egyensúly visszaállításához, ugyanakkor számos új munkahelyet is teremt. Társaságunk reményei szerint a közelgő EU- csatlakozás újraindíthatja az ország, ezen belül az alacsony erdősültségű Alföld fásítási programját, amelyben meghatározó, integrációs szerepet kívánunk vállalni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

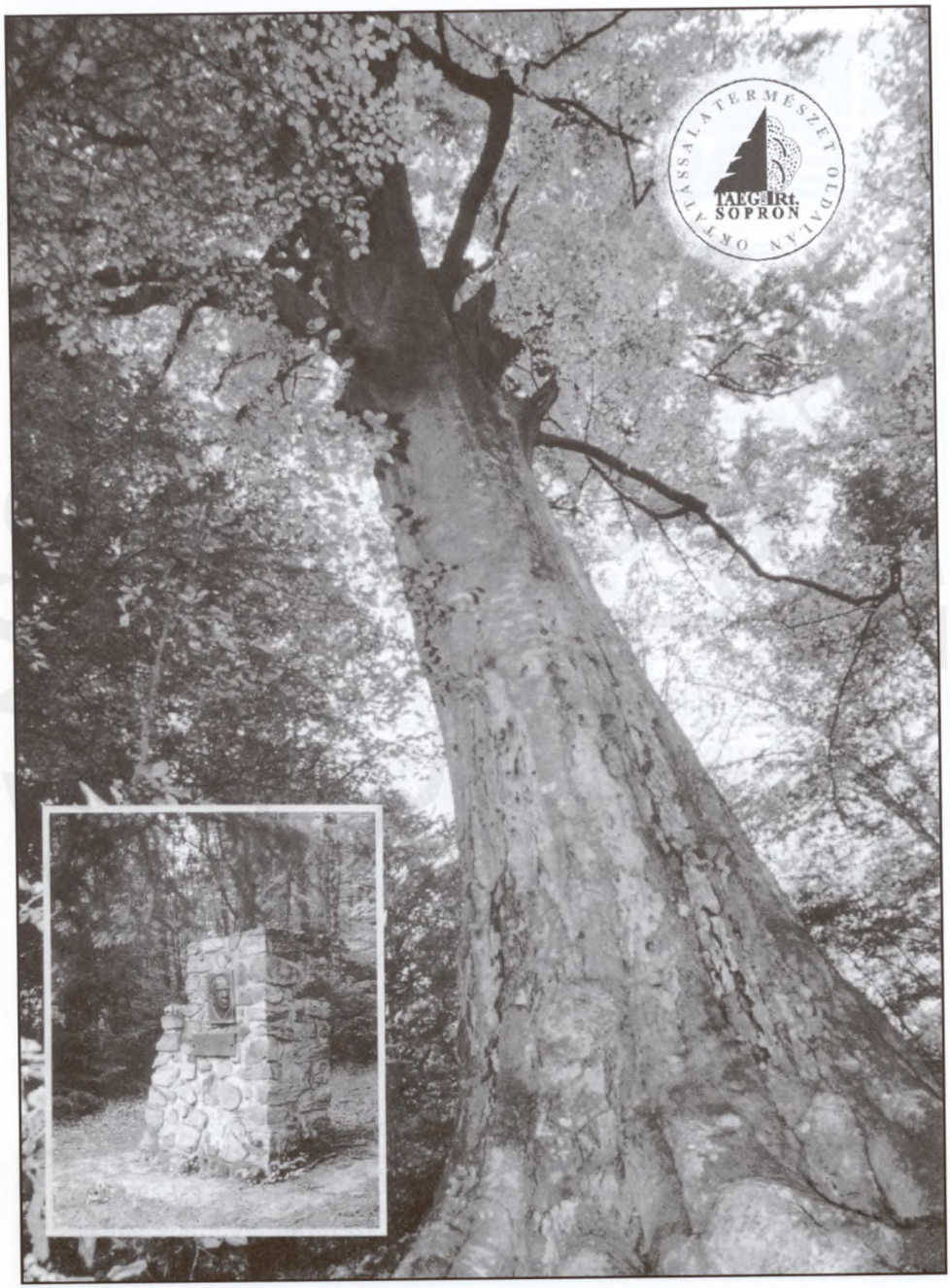


© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A Kisalföldi Erdőgazdaság Részvénytársaság (KAEG RT) Győr-Moson-Sopron Megye keleti 2/3-ad részén gazdálkodik mintegy 35 ezer hektáron.

Termelő tevékenységünket hat erdészet végzi, ezek a Győri, Mosonmagyaróvári, Észak-hansági, Dél-hansági, Rábaközi és a Ravazdi Erdészetek.

A Kapuvári és a Győrszemerei Fűrészüzemünkben nyár ill. akác alapanyagot dolgozunk fel zömében exportra. A feldolgozott mennyiség megközelíti a 20.000 $m^3$-t.

Alaptevékenységünk mellett nagy gondot fordítunk az ifjúság környezet és természetvédelmi nevelésére. Ezen program kidolgozását és megvalósítását közösen végezzük a Nyugatmagyarországi Egyetem Apáczai Csere János tanítóképző főiskolai karával.

Erdőgazdaságunk 45.000 ha-on vadgazdálkodik és bérvadásztatást folytat. Működik egy vadászatszervező irodánk amely a vádászni szándékozó bérvadászoknak nyújt szolgáltatásokat akár az egész ország területére is. A vadászvendégeink részére 16 minősített vadászház biztosítja a felejthetetlen szórakozás feltételeit.

Amennyiben érdeklődését felkeltettük, bővebb információkkal is állunk rendelkezésére az alábbi címen és telefonszámokon:

**9023 Győr, Corvin u. 9.**
**Tel.: +36-96-529-450, Fax: +36-96-526-586**
**E-mail: kaegrt@kaeg.hu**
**Internet: http://www.akeg.hu**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

**VADEX**
**MEZŐFÖLDI ERDŐ- ÉS VADGAZDÁLKODÁSI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**
**8000 Székesfehérvár**
**Tolnai u. 1. PF: 371**

Tel: 06 22 510-500 Titkárság: 06 22 510-501
Fax: 06 22 327-525
e-mail: posta@vadex.hu
Honlap: www.vadex.hu

- Erdő és vadgazdálkodás
- Fafeldolgozás
- Vadgazdálkodás
- Vadászatszervezés
- Vadhús bel- és külkereskedelem
- Parképítés, fásítás
- Vadvédelmi kerítések telepítése
- Asztalosipari termékek

**VADEX A MEGBÍZHATÓ PARTNER!**


© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

# Bemutatkozik a WWF Magyarország

A WWF (World Wide Fund for Nature) a világ legnagyobb civil természetvédelmi szervezete, 1961 óta a világon több mint száz országban tevékenykedik. Fő célkitűzésünk az élővilág sokféleségének megőrzése, az erőforrások fenntartható használatának elősegítése és a környezetszennyezések csökkentése. A WWF Magyarországon több mint egy évtizede dolgozik, nem is eredménytelenül. A hazai természetvédelmi programok kiemelten foglalkoznak az erdőkkel, a vizes élőhelyekkel, az extenzív mezőgazdasággal, egyes veszélyeztetett fajok védelmével és az uniós csatlakozás természetvédelmi kihívásaival.

Az erdős programcsoporton belül foglalkozunk a veszélyeztetett erdőtársulások (erdőspusztai tölgyesek, liget- és láperdők) védelmével, lobbizunk az erdők természetvédelmi és közjóléti szerepének fokozottabb elismeréséért (Erdőfigyelő jelentés, Budai-hegység program), egy természetközelibb erdőtelepítési stratégiáért, valamint kiirtott nagyragadozóink (farkas, hiúz) visszatelepülésének elősegítéséért. Véleményünknek számos társadalmi vitafórumon hangot adunk, aktívan részt veszünk a Nemzeti Erdőprogram és Erdőstratégia kidolgozásában is. Munkánkat számos üzleti partner és civil önkéntes segíti. Kiadványainkat és háromhavonta megjelenő hírlevelünket kérésre díjmentesen elküldjük valamennyi érdeklődőnek. Az aktuális eseményekről és sajtóközleményeinkről honlapunk, a www.wwf.hu ad tájékoztatást.

WWF

**WWF Magyarország**
1124 Bp., Németvölgyi út 78/B
Tel.: (1)214-5554 - Fax: (1)212-9353
Email: panda@wwf.hu - www.wwf.hu
Adószám: 18226814-2-43

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET